

2012

MONUMENTA LINGVAE NECNON LITTERARUM
UKRAINO-RUSSICARUM (RUTHENICARUM)

a collegio archaeographico Societatis Scientiarum Ševčenkianae edita.
VOL. I.

ПАМ'ЯТКИ
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

В И Д А Н

КОМІСІЯ АРХЕОГРАФІЧНА НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

ТОМ I.

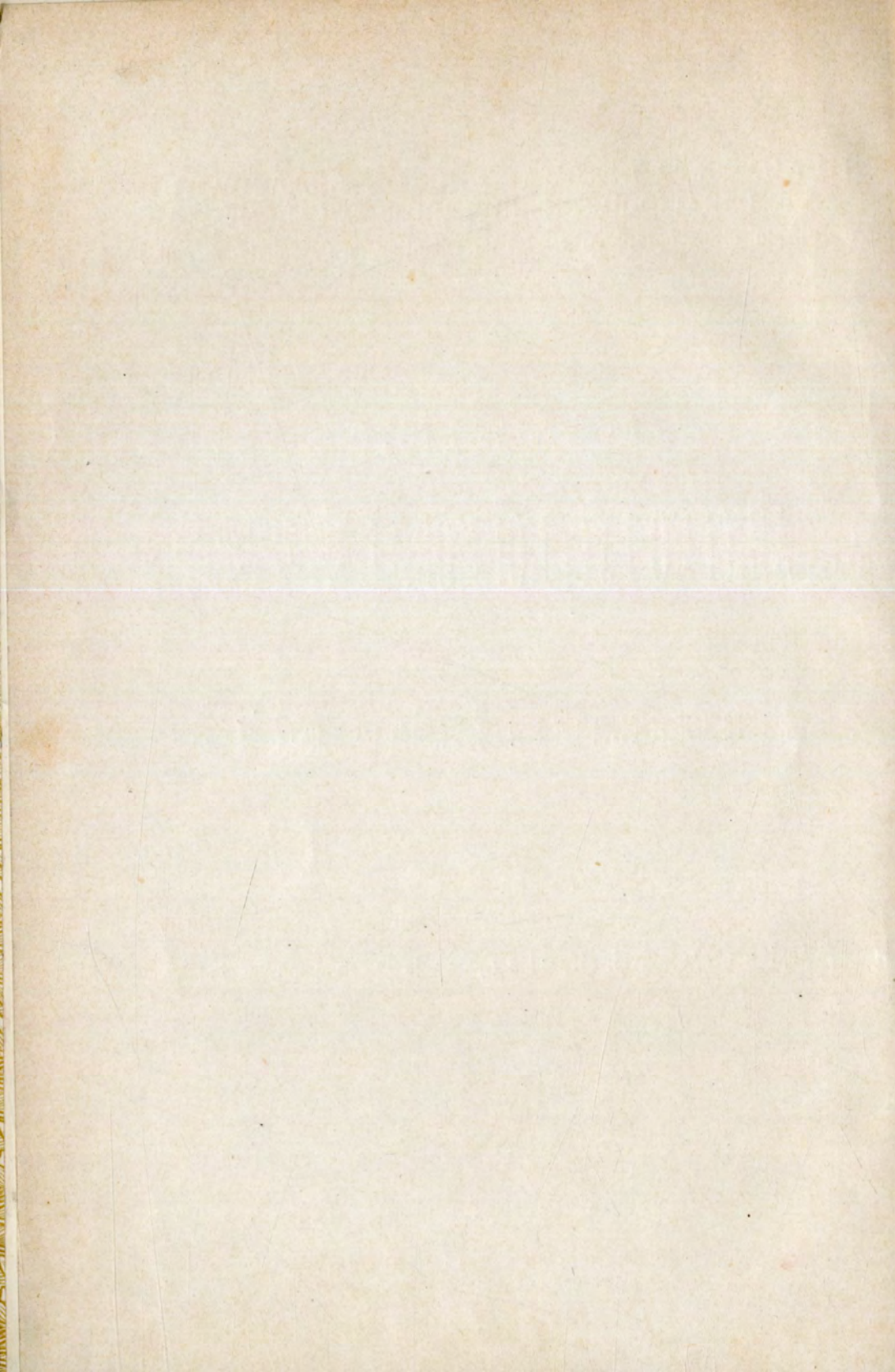
Апокріфи старозавітні, зібрані з рукописів українсько-руських.

У ЛЬВОВІ, 1896.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

ПАМ'ЯТКІ

українсько-руської мови і літератури

I.

И. 34328/1

MONUMENTA LINGUAE NECNON LITTERARUM
UKRAINO-RUSSICARUM (RUTHENICARUM)

a collegio archaeographico Societatis Scientiarum Ševčenkianae edita.

VOL. I.

ПАМ'ЯТКИ
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

В И Д А Н

КОМІСИЯ АРХЕОГРАФІЧНА

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

ТОМ I.

У ЛЬВОВІ, 1896.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

B 2286/1

CODEX APOCRYPHUS

e manuscriptis ukraino-russicis collectus opera Dr Joannis Franko.
Vol. I, historias apocryphas Testamenti Veteris continens.

АПОКРІФИ І ЛЕГЕНДИ

З УКРАЇНСЬКИХ РУКОПИСІВ.

ЗІБРАВ, УПОРЯДКУВАВ І ПОЯСНИВ

Д Р І В. Ф Р А Н К О.

ТОМ I.

А п о к р і ф и с т а р о з а в і т н і.

У ЛЬВОВІ, 1896.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

9р.

Збірка М. С. БОЗІНКА

**ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И- 36202**

Від Комісії Археографічної.

Відповідно загальній програмі, прийнятій Археографічною комісією Наукового товариства імени Шевченка, розпочинає вона сим томом другу серію своїх публікацій: Памятки українсько-руської мови і літератури (*Monumenta linguae nescion litterarum ukraino-russicarum*). Тим часом як перва серія: Жерела до історії України-Руси (*Fontes historiae Ukraino-Russicae (Ruthenicae)*)¹⁾ мають містити матеріял історичний і переважно — актовий, друга ся серія має подавати або матеріяли не друковані зовсім, або систематичні збірники матеріялів друкованих і недрукованих, досі до систематичних колекцій не зведених, або — на решті — неприступні, рідкі старі друки, не повторені новійшими часами, — що служать до пізнання мови українсько-руського народу, з усіми його галузями, і письменства, почавши від перших проб його на українсько-руській землі аж до новійших часів (устна словесність має свій орґан в Етнографічнім Збірнику Наукового Товариства імени Шевченка.²⁾

Поле, як бачимо, велике, зібрані в комісії Археографічній наукові сили згромадили і приготували значну кількість матеріялів, і видавнича діяльність комісії здержуєть ся поки що в скромних розмірах лише невеликими засобами грошовими. І так комісії предложена тепер до видання простора колекція памяток апокрифічної і легендарної літератури, що має зайняти кілька томів (до неї належить і сей том), систематично уложена колекція дра-

¹⁾ Перший том його вийшов р. 1895.

²⁾ Пор. загальний проєкт в Записках 1895 р. I (т. V).

II

матичної літератури українсько-руської XVII—XVIII в. (пам'яток друкованих і недрукованих), деякі старі друки, не повторені потім, XVI—XVII в., з новішої літератури друкуєть ся ювілейний том писань Ів. Котляревського. Можна лише пожадати, щоби комісія мала материяльну спромогу як скорше прийти до висловленого ще з початку бажання: видавати що року один том материялів історичних і один том материялів літературних.

ПЕРЕДМОВА.

I. Ми привикли думати, що з 1798 роком, роком видання Енеїди Котляревського, розпочинаєть ся нова доба в нашому письменстві, доба національна, що її властиво годить ся звати українсько-руською. В головному сей погляд без сумніву вірний; справді від часу Котляревського наше письменство приймає характер новоючасної літератури, стає чим раз ближше реального життя, чим раз відповідійше до єго потреб. І мовою і способом вислову воно наближуєть ся чим раз більше до живого народа, охоплює всі єго верстви, входить чим раз глубше в душу народню, двигає думку, піднімає ідеали, збільшує засоби духової сили для боротьби за ті ідеали.

Та проте ми не повинні забувати, що й перед Котляревським у нас було письменство і були писателі, було духове життя, були люде, що сьак чи так вибігали думкою поза тісний круг буденних, матеріяльних інтересів, сьак чи так шукали якихсь ідеалів і доріг для їх осягнення. Певна річ, письменські проби тих людей були скромні; мало в них творчої сили, мало оригінальності. Вірні духовому складови старої Руси вони любили ходити утертими стежками і хоч може принципіально й не цурали ся новини, та для їх невеличкої освіти, для тісного кругозору їх поглядів і інтересів вона була недосяжна. Доволі з них, коли в тім тіснім кружку, серед якого вони жили і для якого трудили ся, вони здужали зберегти бодай зерно традиції, роздути бодай промінчик сьвітла.

Загально відомо, як неприхильною була доля до памяток нашого письменства. Починаючи з самого XVI віку можна сказати, що все найкраще, що в ньому було, не мало щастя до друку, а через те й не могло мати такого впливу, який би мало

бувши надрукованим. Не попали в друк ані огнисті твори Івана Вишенського, справедливо названі одним переписувачем „Книга Злото“, ані знаменита Палінодия Кошистенського, ані наші літописі старі й козацькі, ані більшина драм і інтермедій, ані много, много иньших праць, що довгі літа лежали в рукописах приспані пилом або зберегали ся по курних хатах мужицьких та дяківських, погорджені та зневажені тими нечисленними інтелігентами, що з давен давна любили бігати на службу чужим богам і в погорді до власного народа і его питомого духового розвою нераз випереджували й чужинців.

Розвій освіти і національного почутя в остатньому віці зродив і у нас між иньшим також пошану до тих памяток давнього духового життя нашої нації, зродив бажанє збирати те, що ще можна зібрати, що не затратилось в довгих лихоліттях знищене або вивезене на чужину, а на підставі того зібраного матеріялу виникнути як мога в глуб душі тих давніх поколінь, що в тих скромних письменських пробах знаходили собі інтерес і вдоволенє. І цікава річ, що чим більше призибуєть ся у нас тих памяток, чим докладнійше ми з ними познайомлюємось, тим яснійше виринає і зазначаєть ся у нас думка про одноцільність, непереривну суцільність літературної традиції і духових інтересів на протягу нашої довговікової історії. Піднесене думки про ту одноцільність і суцільність, обоснованє єї подрібними та богатими фактами — отсе важний здобуток новочасних праць історико-літературних у нас і на Україні. Такі праці, хоч нераз на перший погляд дрібні і антикварські, в результаті дають тривкий і широкий підклад для нашого дальшого розвою і мусять швидше чи пізнійше в широких і що раз ширших масах нашого народа відродити те почутя національної суцільности та солідарности, що проривало ся в великих хвилях XVII віку, та не могло довго встояти ся. Чуючи себе нацією суцільною і солідарною в духових і економічних інтересах ми знайдемо тоді в собі самих, в нашій солідарности той огонь і запал до праці, котрого нам тепер так часто не стає, знайдемо і всі цілою суттю відчувмо той спільний ідеал, котрого брак так многих з поміж нас гонить на поклони чужим богам.

Уважаючи пізнанє нашої минувшини як в обсягу матеріяльних фактів, так і в обсягу духової, літературної праці одним з конечних причинників до нашого ренесансу національного і бажаючи докинути й свою цеглину до тої спільної будови, я предложив з початком 1895 року фільольотичній секції Наукового тов. імени Шевченка плян видати в ряді задуманих тою секцією „Памяток“

нашого письменства систематичну і по змозі повну збірку прозових оповідаць релігійного і євїтського змісту, що знаходять ся по наших рукописах XV—XVIII віків. По мойому пляну, одобреному секцією а прийнятому завязаною пізнійше Комісією Археографічною, збірка повинна обіймати ось які групи :

I. Апокріфи старозавітні,

II. Апокріфи новозавітні,

III. Апокріфи есхатологічні (про загробне житє і кінець євїта),
вопросоодвіти, віруваня, ворожби, заклинаня і т. и.

IV. Легенди і апологи церковного змісту,

V. Повісти і апологи євїтського змісту.

Текети думалось видавати головно з рукописів, про котрих українсько-руське походженє нема сумніву, а по змозі головно з таких, де памятки літературні або мовою або й літературним обробленєм являють ся зближені до українсько-руського ґрунту. Значить, мені не ходить о те, щоби віднаходити по змозі найстаршу редакцію даного памятника, а противно, для мойого пляну важнійші власне найновійші, так сказати, найбільше популярні українсько-руські єго переробки. Плян сей вплив до того не апріорно, з якоїсь доктрини, а з тої обставини, що власне такі новійші рукописи знайшлись у мене під рукою, зібрані чи то мною самим, чи доступні мінї в деяких наших бібліотеках. По мойому пляну думалось дальше користувати ся до сего виданя й такими памятками нашого письменства, котрих рукописи не були мінї доступні, та самі памятки були видані иньшими вченими. Звісна річ, таких текстів безсумнівно українсько-руського походженя опубліковано доси дуже мало; в першому томї маємо тільки один такий текст, книгу Еноха, видану Поповим з рукопису полтавського игумена Геннадія.

Само виданє текстів мало бути по змозі відповідне сучасним вимогам науковим. Правило — передруковувати з рукопису „слово в слово і буква в букву“ я задержав у свойому виданю, позволяючи собі для ясности і зрозуміня думки тексту модернізувати тільки інтерпункцію та класти великі букви при іменах власних. Всякі мої додатки до текстів (вони мінімальні), поправки явних помилок переписувачів, доповненя, що повстають з розвязаня деяких титл, зазначені гранчастими скобками. Надстрочні букви з огляду друкарського я попереносив у текст.

До кожного тексту, хоч би й як малого, додані мною примітки, що показують чи то походженє даного оповіданя, чи паралельні текети в иньших збірках і виданях, чи в кінці праці наукові посвячені тому оповіданю. В тих примітках і в отсій передмові

я бажав би подати повний (по моїм силам) апарат науковий для тих учених, що хотіли би займатися дальшою працею над дослід-ками цих памяток. Для полекшення тої праці мусять служити ті ва-ріанти, які списані мною при більшій частині текстів чи то з руко-писів, чи з друкованих збірок, де знаходилися такі самі тексти.

Перший том „Памяток“, що отес виходить у світ, займають самі апокріфи старозавітні. Уже з сего тому, богатшого на тексти від кожної з тих збірок старозавітних апокріфів, які доси були по-видавані, може переконатися кождий, що українсько-руські руко-писи можуть внести чимало нового і цікавого в скарбницю знаня сего предмету. Се й не диво, бо Україна-Русь з давен давна була дуже важним етапом, куди переходили впливи полудневі на північ, західні на схід і східні на захід. Тай для самого пізнаня духового житя України-Руси, а особливо Галичини і Угорської Руси ті тексти дають цікаві причинки. Досить порівнати найстарші опубліковані тут тексти, виняті з Крехівської Палеї, з пізнійшими, такими, які бачимо в рукописах о. Яремецького-Білашевича, Теодора Тухлян-ського та Степана Теслевцьового, щоби зрозуміти чималу духову еволюцію, що в них зазначаєся дуже виразно.

II. Що таке апокріфи і псевдепіграфи? Відома річ, що в старинних релігіях звичайно були книги доступні тільки для посвячених у всі тайни культу, книги, котрих авторство при-писувано або самим богам, або якимсь знаменитим героям. Ті книги переховувалися в храмах і держалися в тайні, через що й називалися вони по грецьки книги таємні — βιβλία ἀπόκρυφα, libri secreti. Такі були у Греків книги Орфея і Гермеса Трісметиста, у Персів Зороастра, у Вавилонян Санхоніатона і т. д. Що такі книги були і у Жидів, про се маємо деякі цікаві свідощтва. І так архіерей Гількія в 18-тім році царства Йосифа (623 до Хр.) знайшов у храмі і передав цареві якусь книгу, що стала ся вихідною точкою ре-форми культу в Єрусалимі (II. Царств, 22 і д.). Чи будемо вважати разом з деякими вченими, що ся книга була та сама, яка тепер під назвою Второзаконня входить в склад Мойсеевого Пятикнижя, чи ні, в усякім разі з біблійного оповіданя видно, що знайдена в храмі книга до тої хвилі не була звісна ані цареві, бо сей єї дуже пе-релякав ся, ані нікому з народа, значить була книгою таємною, коли не ad hoc написаною. Друге, виразніше свідощтво маємо в книзі Ездри (III. Ездри, 14, 47—48), де сказано, що вернувши з Вавилону до Єрусалима Ездра знайшов там 70 книг, та йому ве-лено не пускати їх між людей, а сховати в храмі і давати в руки тільки мудрим. Бачимо з сего, що назва „апокріфи“ первісно не

була нічим згідним, а відносила ся власне до книг таємного походження і таємного, чи то пророцького, обрядового, чародійського змісту, до книг, що мали в собі надзвичайну мудрість або надзвичайну силу і до яких хто-будь не міг доступити.

Та певна річ, що коли такі книги існували і чутка про них, про їх мудрість і силу пішла між народом, заострена була й цікавість і всякий бажав дізнати ся, що там є в тих книгах. А раз така цікавість була заострена, то дуже легко зрозуміти, що швидше чи пізнійше мусіли знайти ся люде, що зміркували вдовольнити сю цікавість і осягнути при тім свої власні ціли. І ось почали тут і там появляти ся твори — ніби то списані з тих держаних в тайні або ново знайдені, рідко безіменні, частійше підложені під імя давніх героїв національних, патріархів, святих, пророків і т. и. Заслонені тими грімкими іменами новіші, незвісні автори подавали розціквленому народови свої ідеї, погляди і осуди про сучасні їм події, про сучасних людей, перемішуючи їх з оповіданнями більше або менше фантастичними про жите і діла того героя, котрого фірму мав на собі даний твір. Особливо часи великого духового зворушення, часи переходу жидівства в християнство при домішаню з одного боку греко-римських цивілізаційних, з другого боку орієнтальних, перських а може й індійських релігійних елементів, значить часи від II віку до Хр. до III віку по Хр. були порою зложеня всіх найважійших апокріфів. Можна сказати, що коли в тім часі жидівство і християнство в писаннях рабівів, зглядно в Талмуді і в писаннях Отців церкви скрісталізували свою науку віри, то в апокріфах обі ті релігії витворили рівночасно богатий релігійний епос, що мов тівь чіпляючи ся властью науки, йшов разом з ним із краю до краю, від варода до варода і хоча з часом бліднів чим раз більше, та про те не пропав, а від часу до часу оживав з несподіваною силою, набирав у себе нових ідей і нових форм, запліднював фантазю народню, служив підоймою пропаганди ідей релігійних і моральних — одним словом, відгравав вельми важну ролю в історії духового розвою. Досить буде сказати, що вже жидівська секта Терапевтів мала свої таємні книги крім книг біблійних, а з християньських сект перших віків мало котра їх не мала. Особливо богато таємних книг мала могуча секта Гностиків, що була властиво перським маздеїзмом прибраним у християньску одіж. Ся секта внесла велику силу орієнтальних елементів, в тім числі й оповідань у християнство, головно при помочи скомпонованих її прихильниками таємних книг, апокріфів, що часом задля їх високої поетичної стійности ширили ся й поміж правовірними християнами.

І пізнійші секти, особливо Манїхеї та Павлікіяне мали також свої книги, а витворена на тлі їх поглядів на болгарськїм ґрунті секта Богомїлів уживала апокрїфічних оповідань як могутчого способу пропаганди; в тій ціли не тільки поперекладано з грецької мови велику силу давнїйших апокрїфів, але скомпоновано на їх взір нові, більше або менше виразно пронятї ученем секти і ширено їх по сумежних словянських і західно-європейських краях. Сею дорогою старословянські переклади і переробки старих апокрїфів дістали ся й до нас.

Треба ще зазначити, що в старій християнській церкві III—IV віку апокрїфами називали ся зовсім иньші твори, ніж ми привикли обнимати сею назвою тепер. Згідно зі старою традицією иньших народів апокрїфами називано ті книги або ті додатки до біблійних книг, що хоч знаходили ся в грецькому перекладі Біблїї (перекладі 70-ти, т. зв. Септуагїнтї), та про те анї жидівською анї християнською церквою не зачислявали ся до книг канонїчних. До таких книг зачислявано 4 книги Маккавейські, третю книгу Ездри, книгу Товїт, кн. Юдїт, кн. Варуха, лист Єремїї, Премудрїсть Ісуса Сирахового, Премудрїсть Соломона, а крім того деякі вставки в книгах канонїчних, як ось молитву Манасїї (II Паралїп. 33), пісню трьох отроків у печи (Дан. 3), оповіданя про Сусанну, про Вїла і змія (в кн. Даниїла) і додатки до кн. Бєфирь. Натомїсць иньші твори, що в наголовках мали імена давнїх осіб, праотцїв, патріархів, пророків і т. п., а своїм змістом і вченем або виходили по за обсяг поглядів біблійних, або й зовсім суперечили їм, називано псевдепіграфами, себто творами, що мають фальшиві наголовки. Творів тих що до їх теологічної вартости (з виємкою хїба книги Еноха) ніколи не ставлено на рівнї навіть з книгами апокрїфічними, які ми више назвали, а тим менше з книгами канонїчними. (Гл. про се Wetzer und Welte, Kirchen-Lexicon, 1855, Bd. I. s. 326—327; И. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ, Казань 1872, стор. 1—5; Th. Zahn, Geschichte des neutestamentlichen Kanons, Bd. I, s. 123—140; O. Zöckler, Die Apokryphen des alten Testaments nebst einem Anhang über die Pseudepigraphenliteratur, München 1891, s. 3—4; Ignacy Radliński, Literatura apokryficzna, studium krytyczno-historyczne (Przegląd Tygodniowy, Dodatek miesięczny, t. I za r. 1895 str. 72—78).

III. Становище апокрїфів у старій християнській церкві. Як відомо, в перших віках церков християнська не мала ще своєї збірки канонїчних книг; одиноким сьвятим письмом перших християн була старозавїтна Біблїя в такій формі, в якій

мали її Жиди палестинські, а далі в такій, яку дали їй погречені Жиди в Єгипті в т. зв. Септуагінті. Ті дві форми, як звісно, де в чому значно ріжнилися, та в обох тих формах Біблії вже були певні ступні сьвятости і віродостойности поодиноких книг. Бо коли Пятикнижжя і твори пророків („закон і пророки“) становили немов ядро канону, авторитет вищий по над усякі сумніви, то інші твори, особливо пізніші історичні, мали меншу повагу або й зовсім не знаходилися у палестинських Жидів (твори девтероканонічні). Уступи з тих книг, особливо з важніших (з „закону і пророків“) відчигувано і обяснювано по синагогах жидівських що суботи і певно також по християнських церквах і зборах півтораєта літ по Хр. Оттим то разом з християнством ширилося також уживанє старозавітної Біблії в євриті грецьким і римським (гл. Ed. Reuss, Die Geschichte der heiligen Schriften Neuen Testaments, Braunschweig 1887, S. 316—318). Та проте головна сила християнської проповіді лежала в устнім викладі. Спори з Жидами заострювали інтерес і до жидівських книг апокріфічних, з котрих найстаршою і найзнаменитшою була книга Еноха. Нема сумніву, що книга єя, написана коло 100 літ до Хр., за часів Христових була вже перекладена на грецьку мову; на неї покликаєть ся апостол Юда у своїм посланню (зач. 14); нею користувалися часто пізніші церковні писателі аж до VIII віку по Хр. (гл. Ed. Reuss, Die Geschichte der heiligen Schriften Alten Testaments, Braunschweig 1899, s. 650—656). На взір сеї книги, для полемічних потреб або для ширеня сектарських поглядів повстала під руками християнських писателів перших 4 віків величезна література по за обягом новозавітного канону. В тих творах в значній частині перероблювано старші жидівські апокріфи або компоновано нові, приписуючи їх знаменитим старозавітним особам, користуючись не тільки жидівсько-християнськими поглядами і переказами, але й східними, перськими та індійськими казками (нпр. оповідання про Соломона і Китовраса). Твори ті, відповідаючи потребам хвилі і настроєви має, швидко ширилися серед християнських громад; сильна віра і перевага чутя в тих громадах мало місця лишали критиці. Тільки в III і IV віці, коли церква побачила себе zagrożеною в основах свого істнованя незлічимими сектами, показала ся потреба консолідації, вилученя здорового зерна від половини. Рівночасно з боротьбою проти сект, головнож проти Іюстиків і Манїхейв, починає ся в християнській церкві складанє власного канону сьвятих писань з одного і боротьба проти помильних, сумнівних, єретицьких, пагубних писань з другого боку. І тут розвій ішов ступнями. З разу

ми бачимо три купи писань: канонічні (*κανονικά βιβλία*), сумнівні (*επιλογόμενα* або *αντιλεγόμενα*) і несумнівно єретицькі, котрі опієла сквилено на одну купу писань заказаних та шкідливих (*ἀπόρρητα, νόθα*). З часом деякі сумнівні письма, як ось Откровение св. Івана, лист ап. Юди, другий лист ап. Петра, лист до Євреїв, листи ап. Якова, ввійшли в число книг канонічних, а решта піднала під назву апокріфів. Та про те не треба думати, щоби через те вони були церквою від разу заборонені або щоби навіть евентуальна заборона була дійсним засудом смерти для даного твору. Ті оповідання занадто тісно звязані були з духом часу, настроєм вірних, з місцевими інтересами або закоріненими людскими віруваннями. „Деякі з тих оповідань — завважає вірно Ліпсиус*) — завдячують своє походжене одному тільки бажаню — заспокоїти побожну цікавість і охоту до чудесного у вірних, иньші служили місцевим інтересам ріжних околиць і країв, та часто визнакувала церковна або догматична партійність побожну легковірність, переймала давнійші оповідання і перекази, щоби їх використати для певних змагань, або видумувала нові, щоби при помочи улюблених чудесних легенд рівночасно ширити сплетені ними штучно вчення і партійні погляди“. Церков християнська і тут, як і в многих иньших разях, порадила собі дуже мудро; вона з разу не заборонювала вірним читання і слухання тих оповідань, а тільки старала ся очищувати їх із надто виразних єретицьких примішок, полишаючи фантастичні оповідання особливо там, де вони не суперечили Біблії. (Lipsius, op. cit. I, 6, 8). А коли дещо з тих письм і заказувано по соборах, то робило ся се досить нерішучо та несистематично, так що апокріфічні писаня в старій християнській церкві бодай в перших трьох століттях не стрічали собі в своїм ширеню майже ніякої перешкоди навіть серед правовірних, не говорячи вже про їх головних пропагаторів — єретиків. (Гл. крім цитованих више книг М. Сперанскій, Славянскія апокрифическія евангелія, общій обзоръ, Москва 1895, стор. 1—3; Holtzmann und Zöpfel, Lexikon für Theologie und Kirchenwesen. Braunschweig 1888, s. 27).

IV. Заборони апокріфів і найстарші списи (Індекси) заборонених творів. Найстарші списи книг біблійних, що зроблені були Отцями церкви в IV віці: Афанасієм Александрійським (ум. 372), Григорієм Назіанzenом (ум. 390), Амфілохієм (ум. ок. 380), Кирилом Єрусалимським (ум. 386), Епіфанієм

*) Rich. Alb. Lipsius, Die apokryphen Apostelgeschichten und Apostellegenden. Ein Beitrag zur althristlichen Literaturgeschichte. Braunschweig 1883, I, 1.

Кипрським (ум. 403), не згадують ще нічого про книги апокріфічні, хоча книг сумнівних, т. зв. антилегоменів Афанасій у свій спис також не вмістив. Та в постановах Лаодикейського синоду (ок. 367) ми знаходимо перший примір заборони книг неканонічних, тай то не забороняєть ся читати їх або користувати ся ними для цілей літературних; 59-те правило сего синоду забороняє тільки єспівати в церквах *τοὺς ἰδιωτικὰς ψαλμοὺς*. Тільки пізнійше до 59 правил сего синоду додано 60-те правило, а в ньому подано перший звісний нам спис книг апокріфічних і фальшивих, і заборонено — вживати їх у церквах. Найстарші Номоканони грецькі, як ось канони Івана Схоластіка з VIII (?) віку і Нікона Чорногорця (ум. 998) знають ще тільки 59 правил сего синоду; 59-те правило в давнім руськїм перекладї по Ярославському списку з XII. в. виглядає так: „**Ико ни мирьскыѣхъ составленыѣхъ псалмовъ гл҃ѣтє къ цр҃кви, ни несправленыѣхъ книгъ чтєтє, нъ тѣкмо исправленыа новаго и ветх҃аго завѣта. а иже кто аженанписаныа нечестивыи книги акы ст҃ыи полагаєть на пагоубоу и кларикомъ и людемъ, да извержетъ сѧ и книги да сжыгоуть сѧ**“ (гл. Срезневскій, Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ, ХLI—LXV, СПбургъ 1864, стор. 286). А приложене пізнійше, неавтентичне 60-те правило сего синоду по списку Погодинського Номоканона XIV. віку вичислює ось які апокріфічні твори, що відносять ся до осіб старого завіту: (59) „**Ико ни мирьскыѣхъ съставленыѣхъ псалмовъ гл҃ѣтє цр҃кви, ни несправленыѣхъ книгъ чтєтє, но токмо исправленыа новаго и ветх҃аго завѣта. а иже кто аженанписаныа и несправленыа книги полагаєть къ цр҃кви акы ст҃ыи, да извержетъ сѧ, а книги да сожгоутъ сѧ.** (60) **Нисправленыа же книги се соуть имена имъ: Ядамъ, Еноухъ, Ламехъ, Патриарси, мѣтва Иосифова, Псалми Соломони, Псни Дѣдки, Обавлєнни Илиина, Обавлєнни Софонкина... Паралипомена Иеремкина ѡ плкнєннѣи, что шрѧла слали къ Вавилонъ съ грамотою къ Иеремки, Двана-ї Иковлича гл҃ємаа Агствинца... О Соломони цри и о Китовраскѣ басни и коцпоуны**“. Се 60-те правило без сумніву — пізнійший додаток, а в руській его редакції в вже й писаня попа Бремїї болгарського, що вказує на словянську переробку. Та хоча й 59-те правило, а властиво вєї постанови Лаодикейського синода збуджують у вчених деякі сумніви що до своєї автентичности (гл. Ed. Reuss, Die Geschichte der heiligen Schriften Neuen Testaments, Braunschweig 1887, ст. 360), то все таки маємо тут найстарше свѣдоцтво про заборону вживаня книг підозреного змісту.

Троха пізнійше, йдучи за слідом грецької церкви, поветали списи книг канонічних у церкві латинській. Найстарші з тих списів, як ось Гіларія з Поатве (ум. 368), Філастрия Брікесенського (ум. 387), Руфіна Аквілейського (ум. 410) не згадують нічого про ті твори, що ми тепер називаємо апокріфами. Великі вчителі західної церкви Єронім і Августин згадують часто про писання еретицькі, та не дають їх докладного спису, а собори Гіппонський (393) і Картагенський хоча й заказали читане неканонічних книг у церквах, та рівночасно значно розширили обсяг канону, включаючи в него найбільшу часть тих книг старого і нового завіта, що давнійше вважали ся сумнівними. Тільки при кінці V. віку повстав на заході, мабуть у Африці, перший індекс книг заборонених, звісний в історії під назвою Декрету папи Гелязія. Гелязій був папою від 492 до 496 р., а приписаний йому Декрет мав бути ухвалений на соборі римським 494 р. Та вже Каве виказав, що про собор римський в тім році не маємо ніде ніякої звістки, далі, що Декрет у многих місцях перечить поглядам висказаним у безсумнівно автентичних писаннях папи Гелязія, а врешті, що в Декреті тім повийменовувано деякі книги видані геть по р. 494. (Guiljelm i Cave Scriptorum ecclesiasticorum historia literaria, Genevae 1705, p. 298). Та коли Каве з сего виводить неавтентичність Декрету, а з тої обставини, що про Декрет у перше згадують писателі IX-го віку, висновує здогад, що Декрет десь аж в тім часі був сфабрикований, то годить ся згадати, що ми маємо свідoctва про старші проби зложеня такого індексу папами Дамазом (V. в.) і Горміздою (ум. 523), а й Гелязіанський Декрет у деяких рукописах приписуєть ся раз сему, раз тому папі. Нема сумніву, що Декрет сей в тій формі, як його тепер маємо, є компіляцією з ріжних часів, та певне й те, що є в ньому части дуже давні, бо згадуєть ся про такі апокріфічні книги, що вже в VI. віці ледви чи були звісні на Заході (E. Reuss, op. cit. 364).

З часом спис апокріфічних писань у грецькій церкві чим раз більше розширює ся і збогачує ся: чи то повставали нові твори того рода, чи в ті списи втягано твори давнійші, та чомусь не втягнені в найстарші списки — годі знати. Дуже давній, може з VI. або VII. віку грецький список, виданий уперве Монфоконом (передрукований у Котеліера, Годі, Пітра) подає ось яких 14 старозавітних апокріфів: Адам, Енох, Ламех, Патріархи, молитва Іосифова, Елдам і Модам, Мойсеїв заповіт, вознесенє Мойсеєво, псалми Соломонові, откровеннє Ілії, видінє Ісаїї, откровеннє Софонії, откровеннє Захарії і откровеннє Ездри. Уложені в початку V. віку Апо-

стольські конституції згадують також про фальшиві βιβλία ἐπ' ὄνομασι Χριστοῦ, а з старозавітних βιβλία ἀπέκρυφα Μωσέως καὶ Ἐνὸχ καὶ Ἀδάμ, 'Ἠσαίου τε καὶ Δαβὶδ καὶ 'Ἠλία καὶ τῶν τριῶν πατριαρχῶν, φθοροποιά τε καὶ ἀληθείας ἐχθρά (гл. Fr. X. Funk, Die Apostolischen Konstitutionen, Rottenburg 1891, s. 93—95). Та про те треба тямити, що всі ті списки книг неправдивих не були ще властивими їх заборонами, не мали ніякої законної сили і не спиняли твореня чим раз нових книг сего рода, очевидно для того, що власне такі твори радо читали ся. Традиція, які твори належить уважати фальшивими, а які ні, довго ще не була всюди однакова; твори, що в старших списках знаходять ся jako фальшиві, не знаходять ся в списках пізнійших і на відворіт.

Із початку IX. віку лишив ся нам интересний памятник візантійської вчености — Стихометрия Никифора (умер 828) — рід віршованої бібліографії з поданем, кільки віршів має кождий твір. Читасмо там між иньшим ось який спис старозавітних апокріфів: Καὶ ἕσα τῆς Παλαιᾶς εἰσιν ἀπέκρυφα: Ἐνὸχ, Πατριάρχαι, Προσευχὴ Ἰωσήφ, Διαθήκη Μωσέως, Ἀνάληψις Μωσέως, Ἀβραάμ, Ἐλδὰδ καὶ Μωδὰδ, Ἠλίας προφήτης, Σοφοῦντος προφητεία, Σαχαρίου τοῦ πατρὸς Ἰωάννου, Βαροῦχ, Ἀμβρακούμ, Ἐξεκλήλ καὶ Δανιήλ ψευδεπίγραφα (Fabricius, Veteris Testamenti Codex Aprocryphus, I, 403). Мабуть на сьому творі опер незвісний автор свою статью „Synopsis sacrae scripturae“, приписану св. Афанасевни і опубліковану між его творами (Athanasii Opera omnia II, 154), бо тут приведено ті самі апокріфи. Незвісно також, з якого часу походить статья „Questiones et responsiones Anastasii Sinaitae“, тільки вона не Анастасива. Єт словянський переклад є в Сборнику Свято-славовім з 1073 р., приписаний Григорию Богослову значить, був же в Сборнику болгарського царя Симеона в початку X. або в кінці IX. віку.

(Про се крім книг цитованих в текстї гл. Пицинь, Для объясненія статьи о ложныхъ книгахъ (Лѣтопись занятій Археографической комиссіи 1861 года, вып. I. СПбургъ 1862), стор. 1—2; V. Jagić, Opisi i izvodi iz nekoliko južno-slovenskih rukopisa. IX. Slovenski tekstovi kanona o knjigama staroga i novoga zavjetu podjedno s indeksom lažnih knjiga (Starine, na svjet izdaje Jugoslovenska Akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga IX. U Zagrebu 1877) стор. 91—96; Павловъ, Первоначальный Канонъ, Казань 1860, стор. 60 і вказані вже книги Порфірева, Рейса, Цана, а також великі енциклопедії Герцога і Плітта та Вецера і Вельте).

V. Секта Богомилів і єї вплив на розширене апокріфів по Словянщинї. Розширене апокріфічних оповідань по Словянщинї тісно звязане є повстанем і розвитком секти Богомилів

у Болгарії і з її розширенням по інших краях. Як одна із многих галузів Манїхейства, богомільська ересь повстала в X. віці в Трації під безпосереднім впливом вірменських Павлікіян, переселених сюди візантійськими царями Константином Копронїмом 752 і Іваном Цїмієхим 970, Евхїтів та Мессалїян, зайшла до Болгарії майже рівночасно з занесенням туди християнства і швидко здобула собі велику популярність не тільки в Болгарії і Греції, але й далі на захід. Головним основателем секти мав бути болгарський піп Єремія, що прозвав себе Богомилом, натякаючи на того Теофіла, що до него адресована книга ап. Луки про діяння апостольські. Сей Богомил жив, коли вірити деяким рукописним Індексам, за часів болгарського царя Петра (927—968). Вже в кінці X. віку ми стрічаємо сю секту над берегом Адріатицького моря, в кінці XI. і поч. XII. в. в Трації і над Чорним морем, та також у Сербії і Боснії, в XIII. віці в Дальмації і Славонії. Рівночасно секта ширила ся далі на захід: через Ломбардію йшла до Італії і далі за Альпи, до Прованса, полудневої Франції, до Парижа і Орлеана, до Бельгії і надренських частей Німеччини, до Англії і з заходу також до Чехії. Сектанти називали себе звичайно „добрими християнами“ або „добрими людьми“, та противники називали їх у Болгарії Богомвлами, в Боснії Бабунами, часто також Манїхєями, Мессалїянами або Маркіянїтами. В західній Европі їх називали Катарами (від грецького *καθαρως* — чистий) або Болгарами (*Burgari, Bulgari, Bulgri*, по французьки *Bougres*) і т. н. Отсею сектою, як вірно зазначає Веселовський, „словянські народи у-перве до часів Гуса внесли в загальноєвропейське житє свій духовий вклад, що полишив тривкі сльїди“.

Чи просто з Болгарії або Сербії, чи через Афон, що також не лишив ся вільним від впливу сеї секти, богомільство доходило й на Русь. Проф. Веселовський догадує ся, що єретик Димитрій, про котрого появу на Русі згадує літопись під р. 1123, був учителем богомільства. Дехто думає, що новгородські стригольники з XIV. в. також належали до сеї секти. Проф. Веселовський не без правдоподібности зближує проповідників богомільського вчення з тими „калітками перехожими“, що в великоруських билинах і духовних стихах являють ся носителями слова божого і вищої правди. Чи так воно, чи ні, для нас важно те, що велике число апокріфічних і інших оповідань у нас подаєть ся явно як „книги болгарські“, „баєні болгарські“, а се в звязку зі звісним фактом, що Богомили для своєї проповіді перекладали або перероблювали в душі свого вчення старші, особливо іностичні апокріфи, показує нам ясно історичну стежку, якою йшли до нас ті твори. Що вони вчасно звісні

були на Русі, се доказує один рукописний Пролог із XII. в., де згадуєть ся про „книги болгарські“. А ще при кінці XVI. в. ки. Курбський чи може якийсь инший Українець, перекладаючи твори Івана Дамаскина, писав ось що про тодішніх книжників: „Бо ѿнѣши- него вѣкоу мнѣше са оубѣтан грѣхъ ради нашихъ кол- ший в болгарскіе касни а́бо пач[е] в кавѣскіе вредни оупражняю́т са, прочитают ѿ похваляют ѿхъ, нежели [в'] великихъ оубѣтаехъ разоумѣхъ наслаждают са. Гї, Іс Хї Бї нїѣ, ѡтвори нам мы- слинные ѡчи ѿ изъави нас ѿ таковыхъ“.*) Наша збірка апокріфів, вибраних із рукописів у значній мірі геть пізнійших від XVI. віку, буде ярким доказом на те, що популярність тих творів і пізнійше не вменшила ся, хоча звичайним порядком усяких культурних пережитків вони, стративши інтерес серед освічених верств, спускали ся все низше і низше, до кругів сільського малошешьменного духо- венства, дяків, міщан та селян. А який великий був їх вплив на віруваня і весь світогляд нашого народа, про се найліпше свід- чить М. Драгоманов пишучи: „Коли взять пам'ятники „народної мудрости“ — легенди, пісні, прислів'я українські, та по ним харак- теризувати народню релігію, то побачимо, що в ній над ґрунтом натуралістично-політеїстичним лежить найбільше кора релігії манї- хейсько-богумільської, як і у Болгар, Сербів і Великорусів“ (М. Дра- гоманов, Чудацькі думки про укр. національну справу. Львів 1892, стор. 278). Значить, хоча історичні свідощтва про богумільську пропаганду на Русі дуже слабкі і сумнівні, то сам факт великої

*) Отєї слова знаходить ся в передмові до перекладу Богословія св. Івана Дамаскина, докананого ки. Курбським (гл. Порфирьевъ, Исторія русской словесности I, 545; Соловьевъ, Исторія Россіи VII, 218), та мінї видаєть ся троха сумнівним, чи конечно Курбський був їх автором. У моїх руках знаходить ся руко- писний переклад деяких творів св. Івана Дамаскина; рукопис (власність проф. О. Левіцького в Станіславові) походить з початку XVII. а може ще з XVI. віку; пере- клад без сумніву значно старший, без слідів білорущини, які мають знаходити ся в перекладі Курбського, і отєї слова, так як їх висше виписано, знаходить ся на кінці короткого поєсліловія до Дамаскинового твору „О ѿресехъ“. Впрочім Курбський справді остро висгував проти апокріфічних оповідань і жалував ся на їх популяр- ність у литовській Русі, пишучи з відси до одного московського монаха: „Противлю са лжесловесникомъ, преобразующимся въ истовые учителя, и пишуть повѣсть со- противъ евангельскимъ словесемъ, и имена своя скрывше, да не обличени будутъ, и подписують ихъ на святыхъ имена, да удобо ихъ писаніе прийметься простыми и неучеными. Али не слышалъ еси, какову бѣду отъ таковыхъ въ литовской земли церковь Божія приѣмлетъ? Апостольскія слова превращаются, развращеніе толкують, на святыхъ хулу полагають. И отъ книгъ русскихъ емлючи словеса развращенныя, отъ Ереимъ попа болгарскаго сложены и иныхъ таковыхъ и на Златоустаго имя подписано и на иныхъ святыхъ, яко щиты себѣ посятъ и изъ за нихъ на законъ Христовъ поруганіи и хулами стрѣляютъ“ (Православный Собресѣдникъ 1863, т. II).

популярности апокріфів, їх називане „болгарськими книгами“, а врешті богомільська записка релігійних вірувань нашого народу свідчать достаточню про величезний вплив тої секти на нашу країну. (Про Богомилів і їх учене найстарші жерела — се писання Евфимія Зигабена „Narratio de Bogomilis“ (ed. Gieseler 1842, Gotha) і вгож Πανοπλίη δογματική, в латинським перекладі: Eriphanii monachi Zigabeni Orthodoxae fidei dogmatica Panoplia, hucusque Latinis incognita, et nunc primum per Petrum Franciscum Veronensem e Graeco translata. Lugduni 1556, передруковано і в Maxima Bibliotheca Veterum patrum, t. XXI; Petrus Sículus Ἱστορία περὶ τῆς κενῆς καὶ ματαίας αἰρέσεως τῶν Μανιχαίων τῶν καὶ Παυλικιανῶν λεγομένων, вид. у перве Радером 1604, потім Гізелером 1846 і Мінем у єго Патрології; „Не достойнаго Козмы прозвитера бесѣда на новоявившую ся ересь богомилю“, надрукована в „Православномъ Собесѣдникѣ“ 1864, т. II, 202 і д. Із новііших праць найважніші: Wolfius, Historia Bogomilorum. Virtembergae 1712; C. Schmidt, Histoire de la secte des Cathares ou Albigeois. Paris 1849; Fr. Rački, Bogomili i Patareni (Rad Judoslovanske Akademije znanosti i umjetnosti, t. VIII); Gieseler, Über den Dualismus der Slaven (Theologische Studien und Kritiken, Heft. 11); загальні історії церкви Гізелера, Неандра і др., енциклопедії Герцога і Плѣтта, Ветцера і Вельте; А. Н. Веселовскій, Калики перехожіе и богомилскіе странники (Вѣстникъ Европы 1872, апрѣль); V. Jagić, Historija kujiževnosti naroda hrvatskoga i srbskoga. U Zagrebu 1867, стор. 80—82; Jireček, Geschichte der Bulgaren 1886, стор. 171—184; Пыпинъ и Спасовичъ, Исторія славянскихъ литературъ, т. I. 88—96 (німецьке видане); Голубинскій, Исторія церкви болгарской; M. Gaster, Greeko-Slavonic. Ilchester lectures on greeko-slavonic literature and its relation to the folk-lore of Europe during the Middle-Ages. London 1887., стор. 15—45; Еп. Порфирій Успенскій, Исторія Аѡна, ч. III. СПб. 1892, стор. 274—280 і 861—917; Ign. v. Döllinger, Beiträge zur Sektengeschichte des Mittelalters. Erster Theil. Geschichte der gnostisch-manichäischen Sekten. München 1890, стор. 34—51; Матвій Соколовъ, Матеріали и замѣтки по старинной славянской литературѣ, Москва 1888).

VI. Апокріфічні твори на Русі і Палея. Із апокріфічних творів, про які ми документно знаємо, що вони вживали ся Богомілами, більшина відносить ся до нового завіту, та були між ними й старозавітні. До них треба причислити оповідане про хрестове дерево і єго долю від часу Адама до Христа, видіне Ісаїї, якеє маніхейське оповідане прозване ще в Гелязневім декреті „Contradictio Solomonis“, в котрому Веселовський вбачає прототип пізнішого опо-

відаля про Соломона і Китовраса, основаного на буддйських переказах з примішкою манїхейських дуалістичних вірувань. Та в усякім разі трудно думати, щоби всі звісні у нас апокріфи і апокріфічні оповідання прийшли до нас власне за посередництвом Богомилів. Певна річ, чимала часть тої літератури йшла до нас і безпосередно з Греції (висше духовенство в домонгольській Русі було переважно грецьке) чи то способом літературної передачі самих пам'ятників, що їх перекладувано на Русі з грецької мови, чи то устно. Голубінський і Терновський справедливо звертають увагу на богацтво апокріфічних подробиць в писанях наших старих паломників, особливо Данила Мниха; а що таких паломників у нас тоді було чимало, то й не диво, що оповідання принесені ними зі Сходу, всякали в народ. Певна річ, що й зносили Русі з Афоном причинювали ся не мало до популяризованя апокріфічних оповідань безпосередно з Греції. Тай дороги літературної передачі з давен давна були ріжнородні. Окрім творів занесених до нас богомільськими проповідниками чи болгарськими емігрантами багато апокріфів приходило до нас в невинній формі вставок у старі візантійські літописі. Ми знаємо, що вже в XII. віці у нас були звісні в старословянських перекладах літописі Георгія Амартола та Івана Малали. Літописці ті, починаючи своє оповіданє від початку свїта, влітали в него багато апокріфічних подробиць, а то й цілих апокріфічних творів. І так у Малали знаходять ся апокріфічні оповідання про Авраама, Мельхіседека і Заповіти 12-ти патріархів, у Амартола крім множества поменших оповідань знаходять ся доволі обширні повісти про діспуту Авраама з єгипетськими мудрецами, про похороненє Адама в Єрусалимі, про Мельхіседека, про смерть Мойсея, про Соломона і южєську царю і т. д. Ба навіть у книгах призначених для церковного вжитку, в Прологах і Четях-Минєях уже від XII-віку ми знаходимо апокріфічні оповідання, між иньшим „Видїніє Исаїя“, „Дїєствицю Іакова“, „Паралипоменонъ пророка Ієремія“, „Слово Меодія Патарскаго“, „Завѣты 12-ти патріарховъ“ і т. і. (Про се гляди Терновській, Изученіє византійской исторіи, т. II, passim; Голубінській, Исторія русской церкви, т. I, 757 ід.; Сумцовъ, Очерки исторіи Южно-русскихъ апокрифическихъ сказаній и пѣсенъ, Кієвъ 1888, стор. 1—10).

Особливо важне місце в ряді книг того рода займає Палея, що у староруських письменників тішила ся дуже великою пошаною і в многих Індєксах знаходить ся в числі книг не тільки дозволеных до читаня, але по просту канонічних. Під назвою Палеї звісні були в старій Русі два твори, що не мають іє собою нічого

спільного: т. зв. Палея Толковая або Палея съ толкомъ і Палея Историческая, що в рукописах має звичайно титул „Книга бытія неба и земли“. Якийсь час, при малій знайомості с текстом тих пам'яток, думали, що Палея Исторична є скороченем Палеї Толкової. Ближше познайомлене с текстами показало, що єя думка хибна. І коли нині походжене Историчної Палеї можна вважати в повні вясненім, то Палея Толковая ще й доси є твором загадковим. Що до Палеї Историчної, котрої текст видав Попов (Андрей Поповъ, Книга бытія небеси и земли (Палея Историческая) съ приложеніємъ сокращенной Палеи русской редакції. Москва 1881) ми можемо вважати доказаним, що вона — твір візантійський і не пізнійше XII. віку була перекладена на мову старословянську в Болгарії. На Русі, особливо північній, вона розповсюдилась аж у XV. віці — давнійших списків єї не маємо, так само як не маємо списків південно-руських. В північній Русі, правдоподібно в Новгороді, зроблене було в XV. або XVI. віці скороченє сего твору, що іноді в рукописах називає ся Палейныя Очи. Що Исторична Палея — твір первісно греко-візантійський, се не підлягає сумнівови, бо між рукописами надворної бібліотеки у Відні віднайдено єї грецький оригінал; виписками з него користував ся при своїм виданю Попов, а повний текст єго, що має титул *Ἱστορία παλαιῶ περιέχων ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ*, надрукував пок. А. Василев у своїй збірці пам'яток візантійської літератури (A. Vassiliev, *Anecdota graeco-byzantina, pars prior. Mosquae 1893, стор. 188—292*).

Зовсім инше діло — Палея Толковая. Про походженє сего твору йде доси суперечка в науці. Бо коли давнійші вчені вважали її перекладом із якогось грецького оригіналу, то пок. Тихонравов мабуть у-перве вказав на те, що не тільки грецького оригіналу сего твору доси не віднайдено, але навіть у старій югословянській літературі не маємо ніяких єго слідів. Усі доси звісні списки сєї книги (з XIV—XVI. віків) — руські, а перед кількома роками знайдено на Афоні записку з XIV. в. в котрій сказано, що автор єї довго шукав за списком Палеї і тільки по довгих зусиллях одержав його з Русі. Опіраючись на тому, а також на змісті Палеї Тихонравов висказав думку, що твір сей зложений був первісно на Русі. Сам зміст Палеї сильно промовляє за тою догадкою. Палея — се біблійна історія старого завіта від сотвореня євіта до смерти Соломона, оповідана по части після книг Битія, Ісхода, Числ, Второзаконія, Руф, Ісуса Навина, Суддів, Самуїла і Царств, а по части संबідно з значними вкороченнями та ще значнійшими вставками. Вставки ті двоякого рода: оповідаючі та навчаючі — і полемічно-екзететичні.

Полеміка Палеї вся систематично звернена проти Жидів, і власне ся антижидівська тенденція Палеї в очах Тіхонравова була найсильнішим доказом на те, що Палея зложена була на Русі-Україні. Ми знаємо, яке важне місце займали жидівські впливи в старій Русі. Хазарське царство в Криму мало пануючу династію і старшину жидівського віроісповідання; жидівські місіонери ходили по Русі; вони грають важну роль в оповіданю лїтописця про хрещене Русі, а віднайдені недавно жидівські реляції про сю подїю не дозволяють нам віднести наше лїтописне оповідане в обсяг легенд. І пізнійше впливи жидівські не ослабли, як се бачимо з повстаня єресі „жидовствующих“. Значить, був у старій Русі дуже живий інтерес — поборювати жидівство, живійший, ніж нпр. у Візантії або в Болгарії. Певна річ, плян — провести в однім творі полемічну противжидівську тенденцію через усю старозавітну історію, побити Жидів свідощтвами їх власних святих книг, був смілий на маловченого Русина. Та чому би автором сего пляну не мав бути якийсь Грек, що навчив ся писати по церковному? Другу, для нас далеко важнійшу половину Палеї займають оповіданя, взяті по часті з Біблії, по часті з писань жидівських, а також цілі апокріфічні твори вставлені в текст чи то без ніякої зміни, чи в скорочених редакціях, чи в кінці розширені спеціальними полемічними вставками. І так тільки в Палеях стрічає ся тзв. коротша редакція апокріфа „Завѣты 12-ти патріарховъ“. Крім апокріфічних оповідань вставлено в текст Палеї обширні уступи із Шестоднева Івана Екзарха, твір Епіфанія Кипрського „Про 12 каменів на нагруднику архиєрєвїм“, деякі часті старохристиянського Фізіолога, велику часть оповіданя св. Єврема Сирина про Йосифа Прекрасного і т. д. В ексзетичній часті автор користував ся старшими Отцями церкви, проводячи систематично думку про префігурацію нового завіта в старім; особливо багато черпав він тут із Вопросоодвїтїв Феодорита Кирського. Рамки для такого твору як Палея були з давна готові в Візантії. До найстарших старозавітних апокріфів належить тзв. Мале Битие, т. є. оповідане про сотворенє свїта аж до часу Мойсєєвого законодавства на Синайській горі; і тут в рамку біблійного оповіданя вставлено багато апокріфів і цілий твір є немов коментарієм до кн. Бития. Твір сей дуже часто цитують старші писателі церковні, хоча тепер грецький текст єго затрачений і тільки недавно віднайдено сей твір у етиопськїм перекладї в Абїссинії. Значить, можна сумнівати ся, чи автор Палеї знав що небудь про сей апокріф. Та за те далеко ближше єго були візантійські лїтописцї і хронографи, де так само оповїдало ся історію старого за-

XVIII

віта з апокріфічними вставками. А що до самої методи писання чи компілювання дуже важним взірцем і zarazом жерелом для автора Палей був болгарський Шестоднев, що приписуєть ся Іванови Екзархови. В остатніх роках підійшов дехто з учеників Тіхонравова (головно Михайлов) до дослідів над Палеєю ще з иньшого боку. Коли Палея, так як вона є, була перекладена з грецького, то певно перекладач робив своє діло за порядком, не завдаючи собі праці компілювати цілу книгу на ново з готових уже перекладів старословянських, а в такім разі його текст ріжнив ся б від иньших старословянських текстів тих самих творів. Правда, що до таких апокріфів, як Заповіти 12-ти патріархів, Откровення Авраама, Життя Мойсея і т. н. можна би сказати, що в полемічно-екзегетичний твір вони були вставлені пізнійше, вже на словянським, навіть на руським ґрунті, значить, тотожність тексту їх палейних редакцій з самостійними ще не доказує, що Палея зладжена була самостійно на Руси. Тим то д. Михайлов узяв ся порівнати такі уступи Палей, що конечно мусли належати до її первісної основи, а власне уступи виняті з книг біблійних. Здобутки дослідів д. Михайлова ще не опубліковані і ми не беремо ся їх наперед угадувати.

Не менше важне питанє: Коли зложена була Палея? Прихильники думки про грецьке походженє сего твору посували її початок до IX. або й VIII. віку; розумієть ся, коли прийняти, що вона була зложена на Руси, то прийдець ся посунути її початок геть у низ, до XI. або XII. віку. Варто замітити, що обік Жидів полеміка Палей звернена також подекуди проти Магометан, та чинить се завсїгди користуючи ся полемічними працями старших грецьких писателів, а не знає нічого про Татар на Руси (се зазначив Срезневський, прихильник думки про грецьке походженє Толкової Палей, гл. Извѣстія Академіи Наукъ, т. X, стор. 191). Найстарший рукопис Палей, список Олександро-Невської Лаври, походить з кінця XIV. в. — решта списків, а звісно їх доси мало що не 20, походить із XV. і XVI. віків; пізнійше Палей вже, здаєть ся, не переписувано. Та одно треба ще завважити: в найстаршій списку старословянського перекладу літописі Малали из. „Изложєніє о лѣтѣхъ мироу“ знаходять ся вставки, яких нема в грецьким оригіналі сего твору, виняті власне з Палей, що таким робом мусли вже тоді (в XII. віці) бути готовою; чи була звісна переводчикови Малали, пресвитерови Григорию, як думає Пипин (Історія слов. літ. I, 78, нім. перекл.), про се треба сумнівати ся. Чи знав Палею безпосередно автор нашої „Повѣсти временныхъ лѣтъ“, чи може тільки посередно з тих уривків, які є в літописі Малали, про се питанє доси спір не рішений. Треба завва-

жити, що перший товчок до наукового дослїду над Палеею вийшов власне від істориків, що займали ся критичним розбором нашої першої літописі. Ще 1846 р. кн. Оболенський показував на Палеею як на одно з можливих жерел нашої літописі. Та єго думка, повторена 1851 р. в передмові до видання Літописця Переяславля Суздальського, і думки Ундольського що до Палеї (гл. єго Бібліографическія разысканія) ввійшли в повітрі, бо оба ті вчені не були обзнайомлені докладно зі змістом Палеї і вважали її за рід хронографа. Тільки 1856 р. на се питанє звернув докладнїйшу увагу проф. Сухомлінов, присвятивши цілий розділ своєї праці „О древней русской літописи какъ памятникъ литературномъ“ (стор. 54—64) розборowi питаня про залежність нашої літописі від Палеї. Користуючи ся пергаментовим списком Палеї із 1406 р., що належить до Троїцько-Сергієвої Лаври, він виказав, що наша літопись у трьох місцях має уступи виписані більш або менше дословно з Палеї, а власне 1) дещо в відзиві грецького місіонера про віру Болгар (у Палеї в аналогічнім місці говорить ся про віру Магометан), 2) довгу проповідь тогож місіонера, де він викладає біблійну історію, 3) оповіданє про будову стовпа вавилонського в початку літописі (ті місця приведені паралельно в книзі Успенського „Толковая Палел, Казань 1876, стор. 118—127). Та не всі ті місця мають однакову доказну силу. Бо коли відзив місіонера про віру Болгар тільки с трудом можна натягнути до Палеї і приходиться ся підшукувати йому паралелі по ріжних її місцях, а уступ про стовп вавилонський і в Палеї і в літописі майже дословно взятий із Коєми Индикоплова, то найбільший уступ, схожий у літописі і в Палеї — проповідь місіонера-філософа перед Володимиром, зовсім не в силі потвердити сего доказу. Опіраючи ся на стародавню мову сеї проповіді Срезневський бачить в ній одну з найстарших памяток нашого письменства, що походить ще з X. віку і була первісно зложена по грецьки (Извѣстія Академіи Наукъ, т. X, стор. 9). Те, що в ній є схоже с Палеею, се виривки із апокріфічних оповідань про упадок Сатанаїла, про смерть Авеля, про зінсуть людей перед потопом, про Авраама і Мойсея. Розуміє ся само собою, що коли ті самі оповіданя знаходять ся і в Палеї, то вони мусять мати подібні уступи. Та сю подібність можна вияєнити євільністю жерела, тим більше, що про дословну схожієть, котра би примушувала нас думати, що у автора літописі чи то автора проповіді філософа був той самий словяньський текст, який є в Палеї, нема й мови. Таким робом докази Сухомлінова не остоюють ся супроти докладнїйшого аналізу і новїйші історики (Ягіч) вважають знайомість нашого літописця з Палеею більше ніж сумнівною.

Коли припустити, що Палея поветала на Русі, то що найбільше можна віднести її до першого розцвіту нашого письменства в XII або XIII. віці. В ту пору складались у нас такі замітні і обширні пам'ятники, як Літопись, Патерик, руська редакція Хронографа, — значить, говорять прихильники теорії Тіхоуравова, чому б не могла поветати й Палея? На Русі вона була потрібна раз тому, що давала добрий огляд змісту важливіших біблійних книг, котрих повного перекладу у нас не було до XV. в., а по друге тому, що в додатку давала толкованя на всі важливіші уступи тих книг, полемізувала з Жидами, а вставленими в текст апокріфами відповідала й на такі питання побожної цікавості, на які зовсім не відповідала Біблія. Прихильники теорії про візантійське походженє Толкової Палеї (Срезневський) бачуть важний на се доказ в самій назві сего твору, що лишилась грецька, і в деяких грецьких словах, що знаходять ся в текстї. Та треба тямити, що Хронограф, Патерик, Измараїд мають також грецькі назви, хоча були зложені на Русі, а збірка Кааф має навіть жидівську назву, хоча також зложена була на Русі. Грецькі слова такі як аеръ, газофулакія, лазоуръ, мантия, паниканьдѣло, скима знаходять ся і в Іпатській літописї. Натомісьць за словянським походженєм Палеї промовляє те, що до основних єї жерел належить Шестодневъ Івана Екзарха болгарського; твір сей, як звісно, тільки в части є компіляцією з грецьких писателїв, а подекуди має уступи, яких нема у Греків — і власне ті уступи є також і в Палеї. Уступи ті є і в найстарших списках сего пам'ятника, так що прихильники візантійської теорії мусїли для виясненя сего факту скомпонувати нову теорію: що та часть Палеї, де автор єї черпає із Шестоднева болгарського, первісно мусїла бути коротшою і тільки на словянським ґрунті була перероблена і доповнена вставками з болгарського Шестоднева (Успенскій, *op. cit.* 127—128). Жаль тільки, що ся теорія основана на голім здогаді і є власне *petitio principii*, а не фактом.

Посереднє становище між прихильниками погляду про переклад Палеї з грецької мови, а погляду про єї зложенє на Русі заняв московський учений архімандрит Леонїд у своїй монументальній праці „Систематическое описаніе Славянороссійсквхъ рукописей собранія графа А. С. Уварова“, Москва 1894, т. III, стор. 8—9 і 361—362. Подаємо тут єго виводи єго власними словами в перекладї на нашу мову. „Грецького ориґіналу Толкової Палеї в повнім єї складї доси ще не вказано. А що окрім деяких почастних візантійських жерел відкрито й деякі словянські, а власне Златоуструй болгарського царя Симеона і Шестодневъ Івана Екзарха болгар-

ського, що, як звісно, оба відносять ся до X. віку, і що з числа книг старого Завіта, які знаходять ся в Толковій Палеї, остаточно являєть ся перша книга Царств, а книги Царств (усі чотири) також були перекладені на словянську мову в Болгарії в X. віці Григорієм пресвітером мнихом (про се гляди запис у Збірнику, де міститься переклад Григорієв хроніки Малали; Збірник той був у XV. віці переписаний із рукопису XIII. віку, власне з 1261 р. і знаходить ся в московськiм архіві міністерства справ вишніх), то приходить ся міркувати, що Толковая Палея була перекладена, або радше сказати, скомпонована також у Болгарії в тім таки X. віці. Списав її (скомпонував, чи зложив) правдоподібно той сам висше згаданий пресвітер мних Григорій, що переклав дві візантійські хроніки: Амартола і Малали і надто зладив перший словянський Хронограф, користуючи ся при тім хронікою Малали і творами Йосифа Флавія. Ся догадка тим більше правдоподібна, що в згаданій збірці в переклад хроніки Малали повставлювано ті самі біблійні книги, які є в Толковій Палеї, а також і ті самі старозавітні апокріфи, як ось нпр. Слово про Мелхіседека і Заповіти 12-ти патріархів. А з того, що в Палеї розбираєть ся стихира на св. Пятидесятницю, яка звичайно має напис „Твореніє царя Льва премудраго“, що вмер у 911 році, просто виходить, що Палея мусіла бути зложена в першій четвертині X. віку, до 927 року (рік смерті царя Симеона).

„Сей висновок — пише далі архим. Леонїд — не суперечить здогадови висказаному д. Успенським в єго праці про Палею Толкову (Казань 1876), що прототипом або головним жерелом Толкової Палеї міг бути не дохований до наших часів твір св. Кирила Філософа „Преніє съ Іудеями“, написаний ним по грецьки і перекладений на словянську мову єго братом св. Мефодієм. Сей твір ділив ся на 8 Слів, а Толковая Палея, як ми зазначили висше, в своїй найстаршій редакції ділила ся також на 8 відділів відповідно до числа вісьмох старозавітних книг, що входили в її склад, при чім книгу Руф злучувано в одно с книгою Суддїв.

„Завважимо ще, що вичислюючи грецькі жерела Толкової Палеї дослїдники не звернули доси уваги на одно з найважїйших: є се твір звісний під назвою „Бесѣды св. Кесарія“, перекладений на словянську мову в X. віці; пізнійші руські книжники дали сему творови назву „Вопросы Сильвестра и отвѣты Антонія“ (Арх. Леонидъ, ор. сіт. III, 8—9). А в додатку до сего тому вчений архимандрит подає близшу відомість про Хронограф зладжений Григорієм і про самого Григорія, що вмер єпископом у Охридї

около 1012 року. Єго перекладом Амартола користував ся наш перший літописець, а той список, що був у руках нашого літописця (з кінця XIII в.) знаходить ся доси в бібліотеці Московської Духовної Академії.

Хоч і як багато має за собою ся здогадка, та все таки до повної доказности їй дуже далеко. Треба би поперед усього порівняти текст Палей з текстами тих Григорієвих перекладів, тай тоді ще не буде виключена думка, що Палея таки повстала на Руси, при чім складач єї міг користувати ся готовими вже перекладами і компіляціями Григорія мниха.

Що торкаєть ся до жерел Палей, то Успенським і Ждановим показано в нїй виривки із творів Северяна Гавальського, Козми Индикоплова, Івана Дамаскина, Епіфанія Кипрьського, Івана Екзарха болгарського, Івана Златоуста, Василя Великого, Інполїта, Феодорита Кирського, а також Четї Минсеї, Єфрема Сирина і візантійських хронїк. Сумнівна є запозика від Златоуструя (Ждановъ, Палея 249).

Та се не все. Палея від самого єї появи аж до найпізніших списків раз у раз міняла свій зміст. Майже нема двох списків сего пам'ятника зовсім однакових, хоча у всіх основний характер однаковий. Одні уступи пропускано, другі додавано. Майже всі суцільні апокріфічні оповідання вставлені були в текст Палей на слов'янськїм, правдоподібно на руськїм ґрунті — се признають навіть прихильники візантійської теорії (гл. Ждановъ, Палея, Университетскія Извѣстія, Кїєвъ, 1881, сентябрь, стор. 253), а деякі з тих оповідань, нпр. про Соломона і Китовраса, взяті може навіть не з грецьких, а безпосередно з жидівсько-тальмудичних жерел, на що вказує слово шамір, котрого руський перекладач не міг узяти з грецького (гл. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ, 212).

Не вдаючи ся далше в розбір сего питання ми завважимо, що спеціально як скарбниця ріжнородних апокріфічних оповідань Палея мала величезне значінє для перехованя і популяризації тих старих літературних пам'яток. Тільки прослідженє всіх звісних списків Палей зможе дати нам виображенє про повний обєм апокріфічних оповідань, що війшли в єї склад. Першуканє одного або двох списків може довести до хибних думок. Бо коли нпр. доси по публікаціях Пшїна, Тїхонравова та Порфірева, по спеціальних працях Успенського та Жданова сей остатній вичислив усього тільки 17 цілих апокріфів або малеьких апокріфічних оповідань поміщених у Палей, то у нас із одної Крехівської Палей надруковано їх 40

(або числячи так як Жданов усі Соломонівські оповідання за одною — 34), значить, що найменше в двоє більше, тай то ми певні, що не одна апокріфічна подробиця в тій великій книзі уйшла ще нашої уваги. (Про Палею крім творів цитованих више гл. Горскій и Невоструевъ, Описаніе славянскихъ рукописей московской Синодальной библиотеки, отд. II, ч. 3, 1862; Тихонравовъ, статья по поводу виданія Цицина „Ложныя и отреченныя книги“, Русскій Вѣстникъ 1862 г. январь; Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ, Казань 1872; вѣж История русской литературы т. I; В. Успенскій, Толковая Палея. Казань 1876; А. Н. Поповъ, Книга бытія небеси и земли, передмова, і вѣж Обзоръ хронографовъ русской редакціи, 1866—1869; Порфирьевъ, Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой библиотеки; Ждановъ, Палея, в київськихъ Университетскихъ извѣстіяхъ 1881 р. за сентябрь і октябрь; Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ; П. В. Владиміровъ, Критико-бібліографическія замѣтки объ изданіяхъ и изслѣдованіяхъ по русской словесности за 1892 годъ. Кіевъ 1893; Палея Толковая по Коломенскому списку 1406 г. изд. учениковъ Тихонравова, передмова).

VII. Словянсько-руські Індокси книг заборонених. Певна річ, що правовірне духовенство в полудневій Словянщині, а особливо на Русі, виховане в грецькій церковній традиції; не могло рівнодушно глядіти на прилив апокріфічної літератури на сей ґрунт. Воно мусіло тодіж остерігати вірних перед читанем тих творів: вони розбуджували фантазію, розпалювали чуть, та рівночасно підготовлювали ґрунт для єретицької проповіді. От тим то не диво, що тодіж появляють ся в словянських списках і грецькі Індокси, а на словянськiм ґрунті, в розпалі боротьби з богомільською сектою, вони значно збогачують ся, бо словянські єрархи втягають до Індоксу статі чи то написані, чи тільки перекладені або перероблені Богомілами, особливо їх учителем, попом Єремією. Вже ся одна обставина, що у всіх звісних нам руських списках книг фальшивих в згадка про того Єремію, каже догадувати ся, що Індокс словянський в головних нарисах зложений був у Болгарії і тільки відси пішов на Русь. Правда, Срезневський доказуючи, що Пандекти Нікона Черногорця були з грецького перекладені не в Болгарії, а на Русі, твердить при тiм, що й Індокс руський перекладений на Русі просто з грецького, за чим промовляє і та обставина, що у полудневих Словян, у Сербів і Болгар, доси не віднайдено ані одного списка Індокса,

а на Русі їх знаходять ся багато. Та на се вірно відповідає Ягіч, що хоча тепер і нема югословянських списків Индекса (проф. Ягіч опублікував один сербський текст Индекса по двом спискам, що один із них походить з XV. а другий з XVI. в., та текст сей, як показує пр. Ягіч, є перекладом руського тексту сеї статі), та се ще не рація думати, що їх ніколи й не було; могли бути та позатрачувати ся, а може тільки доси ще не віднайдені. Нема причини твердити, що Ніконова стаття про правдиві і фальшиві книги не була звісна у південних Словян в XII. і XIII. в. в словянським перекладі. І пізніші руські редакції Индекса вказують сліди південно-словянського походження, особливо виданий Пипіном текст Погодинського Номоканона XIV в. „Заходить питанє, які статі в тім болгарським Индексі є перекладом із грецької мови, а які походження словянського? Грецьких текстів Индекса пізніших від часів Фотія нема опублікованих. Зі звісних доси словянських Индексів бачимо, що навіть такі речі, які би по заголовках можна вважати оригінальними творами словянськими, є переклади з грецького, як ось майже все те, що приписуєть ся Фремії попови болгарському. А в таким разі легко може й сам Индекс бути перекладом з грецького. Маємо доси так много доказів цілковитої неоригінальності староболгарського письменства, що швидше можна нам дарувати й найбільший песімізм, ніж оптимізм“. Так думає проф. Ягіч у своїй низше названій статі про Индекси книг правдивих і фальшивих у Словян.

Може бути, що до болгарського, поки що зовсім гіпотетичного а доси нам незвісного Индекса ті думки в повні підходять, та треба сказати, що в руських Индексах ми бачимо велику різнородність не тільки в упорядкованю титулів, але також в їх складі і в числі наведених творів. Надруковані у нас обік себе два укр.-руські Индекси, що різнять ся певно протягом 50–80 літ часу, не більше, показують найкраще примір таких ріжниць. Правда, загальна схема всюди однакова, та про те ми мусимо думати, що під руками поодиноких переписувачів на Русі Индекси ті чи то вкорочували ся, чи розширювали ся, не маючи ніякої сили закона. Та на основі якого матеріялу руські редактори могли вкорочувати, а особливо розширювати зміст Индекса? Аджеж певно тут годі було додавати щось з фантазії, а з другого боку майже не підлягає ніякому сумнівови факт, що далеко не всі апокріфічні твори списані в старих і новіших Индексах, звісні були на Русі і загалом в церковно-словянських перекладах. Значить, мусимо прийняти, що головна основа новіших наших Индексів і пізніше плела з Греції, де також Индекс мусів с часом поповнювати ся супроти того, який ми

бачили нпр. у Стихометрії Никифоровій. Та з другого боку являється можливість і висказана була деякими вченими, нпр. пок. Драгомановим, думка, що й на слов'янськiм ґрунті, особливо на Руси, повставали є часом нові апокріфічні оповідання, що також попадали в Индекс. Думка є дуже правдоподібна, хоча ніколи не треба забувати, що деякі слов'янські апокріфи дуже легко можна вважати оригінальними творами тільки для того, що їх грецькі оригінали ще поки що не віднайдені або й на завієдги пропали.

Найстарший Индекс писань церковно заборонених стрічаємо у нас зараз на зарані нашого писемства, бо вже в тзв. Святославовім Сборнику 1073 р. Між статями того Сборника одна має напис „**Ⲙ** айльскыхъ оуставъ“ (к. 204), а в ній знаходить ся загальне ушміненє: „**ⲕ**сѣхъ оубо штжжнихъ и дяволскихнихъ [книгъ] крѣпко оукланн сѧ“. А на к. 253—254 тогож Сборника знаходить ся статя „**Ⲙ**огословца ѿ словесъ“, що становить, по думці Пшпіня, „правдоподібно найстарший із усіх Индексів, які були в староруському писемстві“ (А. Н. Пшпінъ, Для объясненія і т. д. ст. 10). Є се впрочім дословний переклад грецької статі, яку по рукопису X. в. надрукував Монфокон (Bibliotheca Coisliniana 193—194) пз. *Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ θεολόγου ἐκ τῶν ἐπιθ.* „**Ⲡ**къ да оубо не штюжими прѣклиштажтъ сѧ къ книгами — пишеть ся у ветупі сеї статі в Сборнику — многыи ко быважтъ нестовныи исказы, прими и сии мси избєравъи лебечисльникъ“. За сим перечислено книги кановічні, а із апокріфів вичислено 13 старозавітних („**Ⲡ**єликоже ськровьныхъ: **ⲁ**. Ядлакъ, **Ⲃ**. Юнохъ, **ⲃ**. Ламехъ [в ркп. **Ⲙ**алехъ], **Ⲅ**. Патркарси, **ⲅ**. Молитка Исифова, **Ⲇ**. Єлдад', **ⲇ**. Закты Моусинъ, **Ⲉ**. Бєсходъ Моусинъ, **ⲉ**. Чалмоси Соломони, **Ⲇ**. Плино шєвлєніє, **ⲇ**. Исанино видѣніє, **Ⲉ**. Софоннино шєвлєніє, **ⲉ**. Захарнино шєвлєніє) і 11 новозавітних. А що Святославів Сборник 1073 р. є тільки копією Сборника болгарського царя Бориса (царював 956—987), то очевидна річ, що й сей Индекс із грецької мови перекладений був не де, як у Болгарії.

Другий що до часу Индекса, що звісний був на Руси в XII. або в початку XIII. в., се той, що є в Тактиконі Нікона Черногорця. Він має вже 15 старозавітних апокріфів, а власне окрім названих у Сборнику: **Ⲡ**синець і **Ⲃ**здры ѿкровєньє; надто твір названий у Сборнику „**Ⲡ**атркарси“ тут називаєть ся „**Ⲍ**акты патриарстѣи“; те що там **Ⲃ**лдад, тут „**Ⲃ**ьлдадъ и **Ⲙ**одадъ“; те що там „**Ⲙ**єсходъ Моусинъ“, тут „**Ⲙ**єзнєсєньє **Ⲙ**онскєво“; те що там „**Ⲍ**ахарнино шєвлєніє“, тут „**Ⲍ**ахарнино ѿкровєньє“ (Пшпінъ, op. cit. 22—24).

У перше в XIV. віці появляють ся у нас у тзв. Погодинським Номоканоні згадане вже (неавтентичне!) 60-те правило Лаодикійського собора з несутнівно словянськими, властиво болгарськими додатками, з острою полемікою проти болгарського попа Єремії. Сей Індекс, що послужив основою всім пізнійшим руським Ідексам, показує вправді менше число старозавітних апокріфів, ніж ми бачили в попередніх, та тут знаходимо пропущені деякі твори з давніших Ідексів, а вичислені нові. Загалом апокріфічних оповідань старозавітних тут вичислено 12, та в тім числі є незвісні давнішим Ідексам: „**Піснн Давидови**“, „**Паралипомена Ієремїкина в пѣсннн, что шрла слали къ Баниленъ съ грамотою къ Ієремїки**“, „**Дванадесѣтъ Іакованча глѣмама Аѣствица**“, „**О древѣ крестикѣмъ извѣщенїе сѣмъ Трїца**“ і вкінці „**О Соломонн цри и о Китоврасѣ класнн и кѣшоуачы**“. Натомісць пропущено тут звісну Грекам та незвісну в словянським перекладі книгу Елдад і Модад, пропущено Асенеф, оба апокріфи про Мойсея, Видѣне Ісаїї і апокаліпсіе Ездри. Пинін не сумніває ся про югословянське походженє сеї інтерпольованої редакції 60-го правила Лаодикійського собора (op. cit. 25). І справді, вже через те, що в ній таке значне місце займає полеміка проти попа Єремії, ми мусимо припустити, що отся редакція Ідекса повстала в Болгарії. Інша річ, чи той єї текст, який маємо в Погодинським Номоканоні, передає вірно болгарську редакцію. Міні здаєть ся, що тут дві обставини насувають деякий сумнів: пропущене повісти про Асенеф, звісної у полудневих Словян (сербський текст єї из. „**Житїе и испокѣданїе Асенефї дшптерє Пенгефрїиннн и како взїеть ю Існнфѣ прѣкраснн къ жноу сѣкѣ**“ надрукував Ст. Новакович по рукопису XV в. в Starine т. IX, стор. 27—47) і вставленє і то аж при кінці сїска новозавітних апокріфів повісти про Соломона і Китовраса. Повість ся появила ся на Руси в XIV. віці (одинокий список Палєї з XIV. в. ще не має єї) із якогось мабуть не грецького жерела; ми не маємо ніякого сльїду єї істнованя у Болгар, так що правдоподобно титул єї вставлений був у Індекс таки на Руси.

Пізнійші Ідекси апокріфів на Руси являють ся головню комбінацією тих двох найстарших типів Ідекса, які представляє з одного боку Сборник 1073 і Тактикон, а з другого боку слов. редакція правила Лаодикійського собору. Та обік комбінації пізнійші Ідекси завсїгди вносять якісь нові титули. І так Індекс надрукований Калайдовичем в додатку до єго праці „**Іоаннъ Ексархъ Болгарскїи**“ Москва 1824, стор 208—212, по списку з XVII. в. має 14 титулів апокріфів старозавітних, хоча сльїдом за правилом Ла-

одик. собору пропусає Асенеф, Елдада і Модада, Восход Монсеев і апокаліписіс Ездри, та з тогож правила пропусає Ламеха і Піснї Давидові. За те знаходимо тут у перве втягнені „Адамль завѣтъ“ і „Лобъ Адамль, что седмь царей подъ нимъ сѣдѣли“. Те, що в усїх дотеперїшнїх Індексах називало ся „Молитва Іосифова“, тут називає сь „Сифова молитва“.

У виданїї 1644 р. в Москві (друге виданє вийшло 1786 р.) збірці статей названїї „Кириллова кнїга“ сей руський Індекс у перве появил ся в друку, хїба може деякі єго редакції були друквані в недоступних мнї Номоканонах друкваних у Київі в рр. 1620, 1624, 1629 та в Москві 1639. Усїх старозавїтних апокрїфів, які найменовано в тих і пізнїйших руських Індексах, вичислює Тїхонравов 26 (Памятники I, стор. I—III). Користуючи ся єго списком і увагами ми переберемо їх за порядком.

1) Адам, є у всїх Індексах грецьких, в Декретї Гелазія і у всїх Індексах руських.

2) Адамль завѣтъ, у Греків незвїсний, у перве названий у Індексі Калайдовича, є у нас в Індексі Яремецького-Бїлахевича, та нема в Індексі Теодора з Дубівця, заховав ся тїлько в сирїйській мові, перекладений і виданий у Міня (Migne, Dictionnaire des Apostrophes I, 289 - 388).

3) Лобъ Адамль, что 30 службъ въ немъ и седмь царей подъ нимъ сидѣло, у Греків незвїсний, у нас у перве названий у Індексі Калайдовича. Тїхонравов подає повисший титул із якогось незвїсного нам Індекса Кипріяна і Зосими; такий же титул має й Яремецький Бїлахевич, а Т. з Дубівця троха відмінний „Лок Ядмлов, аж въ нем цркви сѣм“. Текст сего апокрїфа доси не віднайдений, бо ті оповіданя, які є в нас про лоб Адамів, не підходять до сего титулу.

4—5) О древѣ крестномъ. Тїхонравов розріжнює два твори: один, що до него в Індексі Лаодик. собору додано „пзвѣщеніє св. Тройця“ і другий, при котрому Індекс Новгородський додає „Еремїи пресвитера“. Твір приписаний Еремїї болгарьському видав недавно Соколов (Матерьялы и замѣтки); в такім разї лишаєсь нам ще одно оповіданє про хрестове дерево, власне те, з якого ми подали виривки і яке приписуєть ся Григорїю Богослову. Та титул „пзвѣщеніє св. Тройця“ до сего твору таки не підходить. Треба додати, що кождий поодинокий Індекс знає тїлько один апокрїф про хрестове дерево, гл. наші оба на стор. 5.

6—7) Енох. Тїхонравов знов розріжнює два твори: один, що знаходить ся у всїх найдавнїйших Індексах, а другий, що в деяких

пізнійших руських Індекссах має титул „О Еносеѣ, что былъ на пятомъ небеси и исписалъ 300 книгъ“. Правдоподібно під апокріфом „Енох“ треба розуміти знаменитий давній твір, тзв. „Книгу Еноха“, а під статєю названою в пізних руських Індекссах — один уступ із тої книги, що заховав ся в многих руських збірках і часто переписував ся, тзв. „Отъ книгъ Еноха праведнаго“ (гл. про се А. Н. Поповъ, Библиографическіе матерьялы I, 81—82).

8) Ламех, в у всіх грецьких Індекссах, та текет сего апокріфа ні у Греків ні у нас незвісний; ті оповідаія про Ламеха, які в у нас і по других збірках, здаєть ся, не мають є тим затраченим твором нічого спільного.

9—10) 12 Іаковичъ глаголема я Лѣствица. Сей титул знаходимо тільки в пізних руських Індекссах. Тіхонравов бачить тут два окремі твори і додає: „Въ составъ книги „Іаковичи“ входили „Откровеніе Авраама“ и „Лѣствица“, потому указаніе индексомъ я раздѣляю на двѣ части“. Та вся ота замітка Тіхонравова ні на чім не оперта. Апокріфічної книги „Іаковичи“ чи „12 Іаковичъ“ ані Тіхонравов ані взагалі ніхто не бачив, а щоби в єї склад входило „Откровеніе Авраама“, се припущенє зовсїм незрозуміле. Я думаю, що далеко відповіднійше буде вважати „12 Іаковичъ“ і „Лѣствицу“ за титули одного і того самого твору, звісного тільки з Палей. Чому би сей твір міг одержати назву „12 Іаковичъ?“ Се вимагало би близшого дослїду. Чи не міг до сего дати причини той уступ у самому творі, де Яков закликає Бога, називаючи його 12-верховним і 12-личним і приводячи 10 (може первісно 12) его імен?

11) Завѣты патріарховъ, в у всіх найстарших Індекссах, звичайно пз. „Патріархи“.

12) Исаакъ сонъ видѣ — столиъ посреди двора, архангелъ Михаилъ Авраама возносилъ на небо и далъ ему видѣти, что дѣють на земли и судилъ имъ. (У звісних нам Індекссах сеї статї нема. Тіхонравов надрукував апокріфічну статю такого змісту по рукоп. Троїцько-Сергієвої Лаври XVI. в., гл. Памятники, I, 79—90.

13) Молитва Іосифова — так у найстарших грецьких Індекссах; тільки в Індексї Калайдовича XVII. в. читаємо „Свѣова“, а в сербськїм Індексї XVI. в., переробленім з руського і виданім Ягічем — „Сисинова“. Апокріф у словянськїм письменстві незвісний тай загалом затрачений, гл. Migne, Dictionnaire des Apocryphes I, 708.

14) Асенеєвъ, уперве названа в Тактиконї Нікона Черногорця, на Руси незвісна, за те звісна у Сербів і популярна колись у Чехів.

15) Мойсеевъ завѣтъ, апокріф названий у старих грецьких Індекссах, у нас незвісний, хоча є в Індексї Яр. Білашевича.

16) Исходъ (восходъ) Моисеевъ криво складенъ, по грецьки Ἀναλκυσίς — апокріф звівний також у найстарших грецьких Індксах, текст у нас незвівний.

17) Елдадъ и Моладъ є в старих грецьких Індксах, у нас і загалом незвівний.

18) Псалмы Соломоновы, є в старих грецьких Індксах і заховали ся в грецькім текстї (всїх 18), на словянське мабуть не були перекладені.

19) Пѣсни Давидовы. — грецькі Індкси про них нічого не знають; у нас вони у-перве названі в правилї Лаодикійського собору болгаро-руської редакції, зрештою незвівні.

20) Иліино обавленіє, є в грецьких Індксах, на Руси текст сего апокріфа незвівний, та є, здаєть ся, в старім болгарськім перекладї.

21) Софоніино обавленіє, звівне в грецьких Індксах і в грецькім текстї, хоча у Міня єго нема, на словянську мову не перекладене.

22) Захаріино обавленіє (так само).

23) Исанно видѣніє, звівне в грецьких Індксах а також перекладене на слов. мову, текст єго по староруському рукопису XII. в., що знаходить ся в бібліотеці Успенського собора в Москві, видав Попов (А. Н. Поповъ, Библиографическіє матерьялы I, Москва 1879, стор. 13—20).

24) О плѣненіи іерусалимскомъ, Паралипомена Іереміина, что орла слали съ грамотою въ Вавилонъ къ Еремеи. В грецьких Індксах сего апокріфа нема, а так само нема єго ще в нашім Сборнику 1073. У перве названо його в правилї Лаодикійського собору в Погодинськім Номоканонї XIV. в. Тіхонравов ідентіфікує його — по мойому без підстави — з апокріфами, що в грецьких Індксах (нпр. у Нікова) мають назви Варуха і Аввакума. Сам Тіхонравов видав у своїх Памятниках статью, що відповідає вповні отсему титулови (I, 273—297). Апокріфічну повість про Варуха опублікував Соколов по старому сербьському рукопису (Матеріялы и замѣтки) і вона є повістю про Єремію не має нічого спільного.

25) Суды Соломони, апокріф у перве названий у Кириловій книзі 1644, згаданий і у Яремецького-Білахевича, в грецьких і загалом у старших Індксах незвівний.

26) О Соломонѣ и Китоврасѣ, згаданий у перве в Погодинськім Номоканонї. Варто згадати, що в однім Індксеї походженє Китовраса приписуєть ся Грекам: „все лгано — кажесть ся там

про сей апокріф, — не бываль Китоврась на земли, но еллинстін философы ввели“ — гл. Пыпинъ, ор. сіт. 35.

До сего Тіхонравієського списка треба додати, що в Стихometriї Нікіфоровій названий осібний апокріф про Авраама, що вправді не згадуєть ся в наших Індксах, але текст его знаходить ся в словянськїм перекладї і осібно (Откровеніе Авраама) і в скороченій палейній переробці. Далї у тогож Нікіфора згадано книгу апокріфічну Даниїла; про неї також нема звістки в наших Індксах, та в з неї цитати в Палеї (гл. у нас стор. 152), а й текст єї звісний був не тільки у полудневих Словян, а й у старій Руси, головнуж на Вкраїні, і по білоруському рукопису XVI. в. опублікований був з панерів пок. Попова М. Сперанським (Поповъ-Сперанскій, Библиографическіе матеріали, Москва 1889, стор. 58—68). Грецький текст сего апокріфа незвісний в цілости, відривки зібрав Тішендорф, гл. Apocalypses apocryphae, p. XXX—XXXIII. Твір сей, есхатологічного змісту, віде в третій том нашой збірки.

Можемо бачити з сего, що староруський Індкс не був ані систематичним ані повним списом усіх звісних на Руси апокріфів, не говорячи вже про апокріфічні подробиці, що првшпилювали ся до поодиноких подій і осіб біблійной історії. Що він не мав ніякої обовязуючої сили, се розумієть ся само собою, а в такім разі беручи практично він радше заохочував людей до читання апокріфів, ніж зупиняв їх від сего.

VIII. Вплив апокріфів на писану і устну словесність українсько-руську. При такій популярности апокріфічних оповідань на Руси від найдавіншої доби єї письменства не диво, що твори ті муєли мати значний вплив на писану і устну словесність як великоруську, так і українсько-руську. Правда, для прослїдження впливу апокріфів на нашу писану словесність доси дуже мало зроблено. Проф. Сумцов заледво доторкнув ся сего питання, вказуючи в своїй праці (Очеркъ исторіи Южнорусскихъ апокрифическихъ сказаній и пѣсенъ, 2- 10) відгук апокріфічних оповідань в писанях Данила Паломника і Івана Вишенського (про сего гл. Ів. Франко, Іван Вишенський і єго твори, Львів 1895, стор. 166, 437). Я вкажу тут ще кілька прикладів, зовсім не маючи претенсії вичерпати сю тему. І так у Данила Заточника знаходимо одно місце, що пригадує Соломонові слова про дїм царський, у котрий добро „сюди входить а туди виходить“ (гл. наше видане стор. 290). Данило Заточник висказує сю думку ось якими словами: „Якоже море не наполнить ся многи рѣки приемля, тако и домъ твой не наполнить ся множество богатства приемля, зане руцѣ

твои яко облакъ силенъ взымая отъ моря воды отъ богатства дому твоего, трусятъ в руцѣ неимущихъ“ (Шоповъ - Сперанскій, Библиографическіе матеріали, 26). Богато натяків на апокріфи знаходимо у Галятовського в его Ключі Розумія. І так в казаню на Рождество Христово він говорить, що Христос „яко Богъ устрашилъ болваны в Єгиптѣ, же на землю попадали и покрушили ся“ (к. 3) — те саме, що оповідаєть ся в апокріфі про Єремію (у нас стор. 306). В тімже казаню оповідаєть ся, що „Адамъ гды убранный был в шаты скуряные, смѣяль ся з него Богъ мовячи: „Се Адамъ бысть яко єдинъ от насъ“ (к. 4). Є се дословне повторене палейного місця, що приводимо далі в отсій передмові. Про те, що Бог виганяючи Адама з раю дав йому шкуряну одежу, гл. у нас стор. 28. В казаню про Ілля пророка Галятовський оповідає, що Ілля взятий був вихром, але не до третього неба, бо „третьє є небо ємпірейське, друге твердь, небо фірмаментове, а пророк Ілля взятий до першого неба, повітряного, на огнистім возі з огняними колесами занесений до раю земного і там живе доси в тілі смертельнім, аж перед кінцем свѣта умре з руки Антихристової“ (к. 47—48). Адам згрішив у раю о 6-тій годині (к. 248).

Натяки на апокріфічні оповіданя знаходимо і в Акафістах, що пішли до нас із Візантії, та на Руси дізнали чимало переробок. І так в Акафісті Ісусу Сладчайшому читаємо: „Идолы бо, Спасе нашъ, не теряще твоея крѣпости, падоша“ (Собраніе 20 Акафистовъ, Львовъ 1872 ст. 52). В Акафісті чесному Хресту читаємо цікавий опис неба, що де в чому нагадує образ книги Еноха: „Ангеловъ предстательства съ праведныхъ чинами крестообразно обстоятъ престоль твой, Царю славы, въ четвероугольномъ градѣ твоємъ вышнемъ“ (тамже 61). Тамже читаємо про упадок прародичів у раю: „Радуй ся полудню спасеніе отъ бѣса полуденнаго прельстившаго въ рай въ полудне“ (тамже 64)*). На Адамів запис даний Сатаї натякаєть ся в Акафісті Сграстем Христовим: „Исусе пригвожденный, пригвозди рукописаніе грѣховъ моихъ“ (94) і в Акафісті непорочному зачатію Марії: „Радуй ся, невещественный угле, имже сожже ся Адамово рукописаніе“ (173). Для прикладу, як перероблювано у нас Акафісти підгоняючи їх під лад народніх пісень, приведу один уступ Акафіста до чесного Хреста, винятій із рукописного Акафістника, пасаного 1571 р. в Стародубі; сей Акафістник

*) Деякі цікаві матеріали про „бѣса полуденного“ зібрав др. Клим Ганкевич, гл. Clemens] H[ankiewicz]. Die Mittagsstunde im Volksglauben, у феєтоні відельської Presse, 1884.

в р. 1691 належав до попа Степана Ходзінського в Лопатині і знаходив ся перед кількома роками у проф. Вол. Шухевича. Ікос 2 Акафіста до ч. Хреста виглядає там ось як :

Радуї ся, яко для плоду древнаго вигнани быша наши предкове;
 Радуї ся, яко на тобѣ отпущены сѣт наши грѣхове;
 Радуї ся, яко для древа осудивше ся оумрѣти —
 Радуї ся, тако тобою достойны быша ожити.
 Радуї ся ключю рай земный намѣ отмыкаай,
 Радуї ся Херувима пламенное оружіе отгоняай!
 Радуї ся древо носящее Ноя съ животными,
 Радуї ся древо дрѣжащее Хѣ съ язвами!
 Радуї ся отрасли зеленая, юже принесе въ ковчегъ голубица;
 Радуї ся знамя высушившее силу нашего оубийца!
 Радуї ся, тебе Хѣ на своихъ раменохъ носяше,
 Радуї ся кресте, тебе оубо Яковъ патриарха прознаменоваше,
 Радуї ся, внигда сыны Іосифа крестообразно благословляше.
 Радуї ся, на тобѣ Мойсей повѣсилъ воужа мѣдянаго,
 Радуї ся, и тобою уздравилъ всякого вжаленаго (к. 109—117).

Про „Херувима пламенное оружіе“ гл. у нас стор. 28; про-знаменованє хреста Яковом троха інакше оповідаєть ся у нас стор. 121.

В опублікованім мною шкільнім діалогу XVII. в. пз. „Бенкетъ духовный“ (Кіевская Старина 1881 р. т. 37) знаходимо також декілька натяків на апокріфічні оповіданя. І так говорить ся там, що десять заповідів Божих виписано було „на камені предорогом“ — порівн. у нас 241. Читаємо там також :

„Пытанье. През якіе речи Адамъ в раю согрѣшилъ ?

„Отповѣд. Для пяти речей; през виденіе очима, през слухъ оушима, през осязаніе руками, през запахъ ноздрей.

„Пытанья. Кто первѣй ся народилъ, нѣжели отецъ и matka ?

„Отповѣд. Дѣти Адамовы, понеже Адамъ не вет рождень, але сотворень.

„Пытанье. Которіи дѣти сварили ся первѣй, ниж ся народили ?

„Отповѣд. Сыны Ісааковы, близнята Савуль и Іаковъ нѣм ся народили, въ животѣ матчиномѣ войну точили, бо единъ другаго за ногу тягнулъ“.

Що в старих українсько-руських драматичних творах мусліо бути чимало апокріфічного елементу, се й не знаючи їх зовсім можна би з гори сказати по аналогії середньовікової релігійної драми всеї Европи. Ті тексти наших старих драм, які опубліковано деси, в повні потверджують сию догадку. І так в драмі „Алексеї

божій человекъ“, виставлений у Києві 1673 р., зараз на початку читаємо ось яке оповіданє про бунт ангелів:

През вынеслость думного ангельского чина
 Люцифера ангела, той тому причина.
 Гды Богу не хтѣлъ во всемъ онъ повинovati,
 Замыслилъ ровный зъ Богомъ престоль будовати.
 А такъ зъ свѣтоносца сталъ Люциферомъ спроснымъ,
 Зъ пресвѣтлого сталъ темнымъ, брыдкимъ и незноснымъ,
 Изъ высокого неба низверженъ до ада
 Зъ всѣми тыми, которыхъ зъ нимъ една была рада.

(Н. Тихонравовъ, Русскія драматическія произведенія 1672—1725 годовъ. С. Петербургъ 1874, т. I, ст. 5).

Плачем землі за Адамів гріх починаєть ся дія перша комедіи на Рождество Христово (Тихонравовъ, *op. cit.* I, 346). В тій самій комедіи бачимо виразний натяк на палейну статью про бунт ангелів у віршах:

Горе, ахъ! Люциперу и цѣлому аду!
 Такъ то намъ милость божа сотвори отраду:
 За единъ токмо помысль вѣхъ съ неба свергаетъ.

Тутже виступає і Валаам пророкуючи про прихід Христа (I, 360—361). В ряді пророків, що проповідали прихід Христа, рабин цитує й Соломона:

И Соломонъ премудрый тоже глаголаше,
 Яко то въ сіе время быти имѣяше.
 Написаль: „Родится мужъ въ іудейстей странѣ,
 Иже праотцевъ спасетъ зъ пекелной отхлани“ (I, 377).

На якімсь апокріфічнім пророцтві Аввакумовім оперті слова другого рабина про місце, де мав родити ся Христос:

Въ Вифліемѣ роди ся, а въ коемъ же мѣстѣ,
 Втайнѣ о немъ Аввакумъ сице дасть вѣсти;
 Тако отъ Аввакума бѣ пророкованный:
 „Посреди двохъ животныхъ будеши познанный“ (I, 378).

Оповіданє Рахилі в тійже комедіи основане по часті на творі св. Бѣрема про Йосифа Прекрасного; говорить ся тут, що Рахиль породивши Йосифа бачила в сні єго будучину:

Зряше того ведома, егоже связаша,
 Яко плѣнна раба отъ братіи продаша,
 Плачуща, рыдающа, къ рождьшей вопіюща:
 „Рахили, о Рахили!“ слезнѣ глаголюща.

„Рахили, мати моя, почто мя остави?

„О мати! чадо твое отъ злыхъ рукъ избави!“ (I, 383)

На тому ж оповіданю основана й драма „Іосифъ патріарха“ представлена в Киїзі 1708 (Тихонравовъ, ор. сіт. II, 356—427). Наведено з неї тільки розмову Пентефрія з жінкою по вивисшеню Йосифовім (II, 423—424):

Пентефрій Не вѣси ли, что нынѣ сотвори ся
Во Египтѣ?

Велможа Не вѣмъ.

Пент. Страхъ велій намъ роди ся.

Велм. Кій страхъ?

Пент. Іосифъ, рабъ нашъ, господинъ намъ нынѣ
Есть и всему Египту, и се во единѣ
Чести зъ Фараономъ днесъ славно посажденній
Сѣдить яко царь, вѣсми чтомій, возведеній
Бо есть на престоль царскій. Азъ же страха ради
Изійдохъ тайно, да не съ тобою и чади
Нашими велить мя днесъ погубити, или
Въ изгнаніе послати.

Велм. Ни, не бой ся.

Пент. Ни ли

Ты внимаеши, нили познаеши бѣды
Сея?

Велм. Днесъ тобѣ правду всю открію. Види
Премногими азъ прелщахъ Іосифа къ волѣ
Моей, но той презиралъ мя. Азъ же оттолѣ
Взискахъ ему отмстити, что его не прелстихъ,
А яже онъ претерпѣлъ муки, азъ сотворихъ.
Се по моей неправдѣ, нѣсть бо онъ повинній
До такія мерзости, но мой самъ безчинній
Разумъ сіе сотворилъ.

Пент. О лють мнѣ нинѣ!

Что се дерзнула еси, безумна? По винѣ
Нашей всяко убыеть насъ.

Велм. Не бой ся! Знаю

Азъ, что онъ незлобивъ есть, и милости чаю
Отъ него получить. Азъ бо есмь виною
Его нинѣшней славы: аще бо бы мною
Не былъ оклеветанъ, то не былъ бы въ темниці;
Не бывши, не зналъ бы царь о немъ. Ко толицѣй
Же славъ азъ то его приведохъ.

Та безперечно найцікавійший апокріфічний епізод знаходить ся в віднайденій мною Пасхальній драмі, що зрештою вся основана на

апокріфічним євангелію Нікодимовім. До старого завіту відносить ся там епізод с Соломоном, аналогічний с приведеним у нас оповіданем (283—294). У Пасхальній драмі Люципер горює по виході Христа з пекла с праведними душами:

Тільки зъ одного страху ледви сижу,
А по старому предъ собою одного праведника вижу.
Питаю ся я тебе, Соломоне, чому ти ся тутъ zostальъ?
Подобно мнѣ тебе Христосъ даровальъ.

Соломонъ до Люципера мовить:

Южъ повторне Христосъ по мене прийде:
Страшный былъ его первый приходъ,
Еще другій страшнѣйшій буде.

Люциперъ мовить до слугъ своихъ:

Слуги мой, узміте,
Царя Соломона изъ пекла выпровадѣте!
Не жалую его,
Анѣ Христа того,
Нехай сюда більше не приходитьъ,
Пекломъ нашимъ и нами не тривожить.

В мой розвідці доданій до тексту сеї драми (Кіевская Старина 1896, т. LIV, стор. 25—29) я, не знаючи ще тексту оповіданя в рукописі Ст. Теслевцьового, а тільки порівнюючи драматичну сцену з віршею і з її рефлексами в устах укр. люду в Харківщині і на Угорській Русі, а надто вказуючи на те, що така легенда про Соломона незвісна доси в крузі Соломонівських легенд, а що натомісць у старих західно-європейських драмах є епізоди, хоч і без імени Соломона, аналогічні з отсею сценою (*anima infelix*, що хоче вкрутити ся між праведників, та її лишають у пеклі; Іван Христитель, що лишає ся в пеклі, та чорти його вигоняють; якийсь шп, що дурить чортів, буцім то Христос задля него ще раз прийде руйнувати пекло), що мусіли дати зміст отсеї сцени, висказав догадку, що до імени Соломона отсе оповідане приложене було власне у нас, на Україні, і то поперед усього в драмі. Віднайдене старого прозового оповіданя сего змісту по мой думці не то що не суперечить тій догадці, а тільки доказує, що Пасхальна драма з епізодом про Соломона вже в кінці XVII. в. була звісна на Угорській Русі, що доволі правдоподібно з того огляду, що текст драми, віднайдений мною в новочаснім списку в калуськім повіті, мусів від давна знаходити ся на нашій Підгіррю, що з давна мало часті звязки з Угорською Русю.

Я не буду виписувати натяків на старозавітні апокріфи, які знаходять ся в укр. руських віршах, тих цікавих пам'ятках нашого письменства XVII—XVIII. віків, що в значній частині виплили з драм. Зверну увагу тільки на один важний а доси мало студіований пам'ятник нашої духовної літератури, на „Богогласник“, збірку духовних пісень, видану у-перше в Почаєві 1790 р., а потім ще кілька разів у Почаєві (1805, 1825) у Львові (1852, 1870), частями в Почаєві (1800, 1806), у Перемишлі (1834), у Києві і т. д. І так під ч. 38 читаємо там пісню „Плачъ Адама праотца из рая изгнаннаго“, а в ній між иньшими знаходимо ось які апокріфічні подробиці:

Морска пучина, вода глибока
 Была мнѣ вмѣсто моста широка,
 Но се волны на мя возстають,
 В глубинѣ гробъ оуготовляють.
 Обладахъ вѣсми звѣрми нѣмыми,
 Царь быхъ поставленъ владѣти ими,
 Но и гласа ихъ днесъ бою ся,
 Да злыхъ зубовъ ихъ сохраню ся.

І кінчить ся пісня майже дословною парафразою того плачу Адамового, що приведений у нас на стор. 28—29:

Раю святѣйшій, саде Владики!
 Врагъ азъ явих ся Богу толикій!
 Ты мнѣ оубо купно споболи,
 Шумомъ листвій Творца утоли!

Пісня про пророка Ілію (ч. 202) основана на тих самих апокріфічних жерелах, які зведені у нас. Читаємо тут між иньшими:

Ангели тя в пламень огнен повиваху,
 (Родитель в снѣ видѣ) и огнемъ питаху.
 И предъ вторымъ страшнымъ пришествіемъ Христа
 Ты обличити лещь прійдешъ Антихриста.

Те саме говорить ся й про Еноха і сьв. Івана Євангелиста:

Гди ся иматъ судъ зачати
 И Антихристъ людъ прелщати,
 Предварятъ дни тія
 Іоаннь, Енохъ и Ілія (ч. 190).

І в другій пісні до сьв. Івана:

Понеже былесь списатель новой благодати,
 Имашь оубо предъ днемъ страшнымъ в тѣлеси предстати
 Купно съ Ілією и Енохомъ в мирѣ
 Предъ Антихристомъ всѣхъ оутверждати в вѣрѣ (ч. 189).

Про бунт ангелів маємо в Богогласнику кілька цікавих пісень. В одній читаємо немов живцем виняте палейне оповідане:

Люциперъ честнѣйшій во тварехъ
 Помысливъ равень быти Богу,
 Зъ найвышшаго престола в небѣ
 Вчинилъ себѣ во адъ дорогу.
 Ёдва бо Михаилъ мечъ прія,
 Гордый князь въ адъ слетѣ вопія:
 „Соромъ намъ уже во вѣкъ буде!“
 О праведнѣйшій Божій суде!

А початок сеї пісні:

Воннства небеснаго силы
 Михаилъ святой воевода;
 Черезъ него во демонской бранн
 Совершенна стала ся згода.
 „Кто як Богъ!“ рече, „поклонѣм ся,
 „Вси купно смиренно молѣм ся!“ (ч. 158).

Друга пісня ще виразнѣйше натякає на апокріф, бо заховує й назву Сатанаїла:

Реклесь: „Воньмимъ!“ Михаїле!
 „Бѣжи в тму, Сатанаїле...
 Хтѣлесь быти равень Богу,
 Падъ якъ молнія подъ ногу“ (ч. 157).

На оповіданє про хрестове дерево натякає пісня на воздвиженнє ч. Хреста (ч. 72), де мовить ся про Іууса:

Три древа возлюбивый.

В пісні „Пресвятѣй и живоначалнѣй Тройци“ натякаєть ся на оповіданє про появу Бога Авраамови:

Аврааму оуподобимся,
 Тройци пресвятой поклонимся:
 Сей трохъ зрѣлъ, єдинаго
 Реклъ Бога небеснаго (ч. 65).

Наша новїйша лїтература має дуже цікаве свѣдоцтво переходу і перетворюваня апокріфічних мотивів у поетичній „народній Біблї“ Степана Руданського, т. в. в тїм циклі поем, якому він дав титул „Вайки свѣговії в снївах“ (опублїковано недавно А. Кримським у Зорі 1896 р. і осїбно, гл. Твори Степана Руданського, т. II, у Львові 1896, стор. 80—227). Руданський вложив свої снїви в уста старого лїрника, а зміст їх узав із оповідань народнїх, уважаючи ті оповіданя витвором власної фантазїї укр. народу. У п'ятьох роздїлах тої поеми подано оєь якї апокріфічні оповіданя:

I. Початок сьвіта.

1. Супірка Бога є Сатанайлом при твореню сьвіта (II, 95—101).
2. Сотворенє Адама (II, 105).
3. Опис раю (II, 105—107)
4. Упадок чортів (II, 110—112).
5. Адам вигнаний з раю і чорт (II, 119—120).
6. Каїн і Авель (II, 120—121).
7. Адамова слабість і Сифова подорож до раю (II, 123—125).
8. Адамова смерть і похорон (II, 126—126).

II. Велетні.

9. Велетні і їх зопеутє (II, 127—128).
10. Чорт не дає Новви будувати корабля (II, 133—134).

III. Цар Давид.

11. Написанє Псалтирі (II, 146).

IV. Соломон (тут зведено самі такі оповідання, яким нема паралелів у наших текстах.

П'ятий розділ обіймає апокріфічні оповідання новозавітні. Твір Руданського визначаєть ся великою простотою оповідання, близького своїм складом до народнього, гарною мовою і декуди піднімаєть ся до високої поетичности. Се один із многих у всесвітній літературі прикладів літературного обробленя тем, що первісно з книжок перейшли в уста народні, а відси дійшли до поета.

Що торкаєть ся нашої усної словесности, то тут вплив апокріфічних оповідань був далеко значнійший і дуже глибокий. Досить буде сказати, що самі тексти тих оповідань доси знаходять ся в руках нашого селянства, читають ся письменими а радо слухають ся неписьменими людьми. От тим то й не диво, що з уст українського народа збирачі позашисували доси велику часть тих апокріфічних оповідань, які є в нашій збірці. Проф. Сумцов у своїй цитованій уже праці звів до купи і старав ся науково пояснити українсько-руські людові апокр. оповідання, а поперед усього старозавітні в ось яких групах: 1) сотворенє сьвіта, 2) походженє чортів, 3) сотворенє чоловіка, 4) Адам і Ева, 5) походженє велетнів, 6) потопа сьвіта, 7) Самсон, 8) цар Давид, 9) Соломон. Проф. Сумцов не мав під рукою книжних текстів укр. апокріфічних оповідань в такій повноті, щоби єго висновки могли бути повні, та й по написаню єго статі призбирано і опубліковано багато нового матеріялу із уст нашого народа, що назвемо поперед усього прекрасну збірку Іванова (Ивановъ, Изъ области малорусскихъ легендъ, Этнографическое обозрѣніе т. V, VII, IX, XIII—XIV, XVII і XVIII, особливож оповідання на старозавітні апокріфічні теми т. XIII—XIV, стор. 65—98,

т. XVII, стор. 70—91 і т. XVIII, стор. 85—120). До сего треба додати дещо, що є в збірці Грінченка (Етнографическіє матеріялы, Черниговъ 1895—1896), в Житю і Слові 1895 та в Київской Старинѣ *passim*. Праця проф. Сумцова про се питанє вже тепер не може вдоволити; новий робітник на тім полі знайшов би вдячну тему і багатий матеріял. Звісно, чимало українсько-руського матеріялу втягнули в свої праці проф. Веселовський (гл. его Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ, Южнорусскія былины, Опыты по исторіи развитія христіанской легенды, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ), пок. Драгоманов і інші сучасні вчені.

IX. Збірки і виданя текстів апокріфічних оповідань старозавітних. Збиранє і публікованє текстів апокріфічних оповідань почало ся майже рівночасно з почином новочасної науки, з розвоєм тзв. гуманізму в західній Европі, з розбудженєм інтересу до історичних дослїдів. Перевага релігійних і церковних інтересів у ту пору звернула увагу вчених людей на історію церкви і релігійного вчення, на історію ересів і сект, і ось ми бачимо, що вже в XV. і XVI. віках обік житий святих та творів Отців церкви вчені люде починають відшукувати і публікувати твори церквою заборонені, еретичкі, апокріфічні. Про них часто згадують Варенніус, Кокус, Лекієн; першу збірку текстів видрукував у Базилеї протестантський теолог Неандер в додатку до греко-латинського виданя малого Лютероваго катехізму 1543—1548 пз. „*Apocrypha, hoc est narrationes de Christo, Maria, Ioseph, cognatione et familia Christi, extra Biblia, apud veteres patres, historicos et philologos reperta*“. Ще в XVI. віці другу подібну збірку опублікував Глязер у Гамбурзі.

В XVII. в. ряд знаменитих учених працював над збиранєм і вияснюванєм апокріфів. Згадаємо тут поперед усього Льва Алляція (умер 1669 р.), котрого обширна праця *De libris apocryphis* лишила ся неопублікованою і тільки пізнійше частями олублікована була Мінєм у его *Patrologiі*. Т. Іттіг видав 1686 працю *De pseudepigraphis Christi, virginis Mariae et apostolorum*. Та всі ті праці мають нині хіба бібліографічне значінє і являють ся тільки слабими пробами супроти знаменитої праці Фабріціуса (родив ся 1668), що по довголітніх приготованях видав 1703 р. двотому збірку *C. dex apocryphus Novi Testamenti*. В р. 1719 вийшов третій том сеї збірки (доповнення до новозавітних апокріфів), а 1723 вийшов у Гамбурзі „*Codex apocr. veteris testamenti*“. „Справді трудно знайти книжку того рода — говорить один новочасний учений — щоби мала в собі стілько ріжних заслуг, знаня, вчености, глибокого розуміня східніх і старинних мов, ясности, тверезого суду і прозорого вислову“. Праця Фабріціу-

сова зробила велике вражінє на вчених європейських. В р. 1788 зібрані ним тексти були перекладені на мову англійську і видані в Оксфордї з обширними коментаріями Джеремією Джонсом. В Лондонї виданий був 1779 р. також французький переклад апокріфів, доконаний аббатом Біжі (псевдонім Вольтера). В XVIII. віці повиходило також немало студий про ті твори (Bjoerik, *De libris apocryphis Veteris Testamenti*, Upsal 1723; Eranius, *De libris Veteris Testamenti apocryphis in genere*, Lund 1733; Eichhorn, *Einleitung in die apocryphischen Schriften des Alten Testaments*, Leipzig 1795). Із праць і видань XIX. в. згадаємо тут тільки такі, що відносять ся до старозавітних апокріфів, отже поперед усього ряд праць про етіопські апокріфи (кн. Еноха, Мале Битвє, Вихід Ісаїї і т. п.): Hoffmann, *Das Buch Henoch in vollständiger Übersetzung mit fortlaufendem Commentar, ausführlicher Einleitung und erläuternden Excursen*. Jena 1833, 1838; Dillmann, *Das Buch Henoch übersetzt und erklärt*, Leipzig 1853; вгож переклади Малого Биття і книги Адама в Евальдових *Jahrbücher der biblischen Wissenschaft* 1848, 1850—51, 1852—53. Далі важна є книга Gfröger, *Prophetæ veteres pseudepigraphi, partim ex abyssinico vel hebraico sermonibus latine versi*, Stuttgart 1840. На жаль, усіх тих доси названих книг я не мав під руками влаштовуючи своє виданє, а тільки при ладженю отсеї передмови я міг користувати ся найповнійшою з усіх дотеперішніх збіркою апокріфів, зладженою аббатом Мінем (тексти всі в перекладах французьких) і виданою пз. *Dictionnaire des Apocryphes* t. I, 1856, t. II, 1858. В обох томах сего виданя поміщено ось які апокріфічні твори старозавітні:

1) Книгу Адамову, що доси вважає ся сьвятою книгою Сабейців або Мандаїтів чи то Християн по сьв. Івану, що живуть при устях Тигра і Евфрату; твір сей, у-перве опублікований шведським ученим Норбергом 1815—1816 р., поданий тут у французьким перекладі доконанім Ф. Темпестинї (I, 21—290).

2) Адамів заповіт або боротьба Адама і Еви с Сатаною по Їх вигнаню з раю, твір іностичний, поданий тут у перекладі з двох сирийських рукописів бібліотеки ватиканської в Римі (I, 290—388).

3) Книгу Енохову, перекладену з мови етіопської (I, 425—514).

4) Третю книгу Ездри, перекл. з грецького (I, 525—570).

5) Четверту книгу Ездри, переклад з латинського (I, 579—648).

- 6) Вихід Ісаїї на небо, переклад з етіопської мови (I, 648—674).
- 7) Уривок апокріфічного життя Ісаїї (I, 703—704).
- 8) Уривок із апокріфа: розмова Йосифа з жінкою Пентефрія, винятий із вавилонського Талмуда (I, 705—712).
- 9) Третю книгу Маккавеїв (I, 715—758).
- 10) Четверту книгу Маккавеїв (I, 745—850).
- 11) Молитву Манасії (I, 851—852).
- 12) Заповіти 12-ти патріархів (I, 853—918).
- 13) Псалм 151 (I, 937—938).
- 14) Псалми Соломонові (I, 939—956).
- 15) Пісні Соломонові (I, 956—958).
- 16) Переписку Соломонову с царем Сидону і с царем Єгипту (I, 958—960).
- 17) Жидівські і магометанські легенди про Авраама (II, 27—40) і про Адама (II, 40—58).
- 18) Історию Антіоха Епіфана (II, 106—112).
- 19) Лист Варуха (II, 162—167).
- 20) Приповідки сина Сирахового (II, 168—176).
- 21) Розмови Давида з Богом (II, 191—195) і арабські легенди про Давида (II, 195—201).
- 22) Уривки з апокріфа Елдам і Модал (II, 219—220).
- 23) Йовів заповіт (II, 403—419).
- 24) Арабські і жидівські легенди про Йосифа патріарху (II, 420—431).
- 25) Зміст апокріфічної книги Ісуса Навина (II, 441—446).
- 26) Легенду про покуту Лотову (II, 469—470).
- 27) Слово про Мелхіседека (II, 593—587).
- 28) Зміст слова єв. Мефодія Патарського (було друковане по грецьки в книзі „Monumenta patrum orthodoxographa“, виданій у Базилей 1555 р., а по латині тамже ще 1498 і 1516 — II, 615—621).
- 29) Легенди про Мойсея і відривки апокріфа „Піднесене Мойсея на небо“ (II, 625—631).
- 30) Легенду про Натана, ту саму що є у нас, із Епіфанія (II, 633).
- 31) Арабські легенди про Ноя і его жінку (II, 641—648).
- 32) Арабські легенди про Соломона (II, 840—871), європейські легенди про него, розмову Соломона с Сатурном і т. і. (II, 872—885)
- 33) Апокріф про Товію (II, 1047—1066).
- 34) Переклад жидівської книги Яшар (II, 1087—1510).

Грецькі тексти деяких старозавітних апокріфів опублікував Тішендорф у своїй книзі „Apocalypses Apocryphae“ і Росіянин Васильєв (Anecdota graeco-byzantina, Mosquae).

У Словянщині на апокріфи звернено увагу від хвилі відродження науки і дослідів над словянською старовиною. Шукаючи памяток старословянської мови перші діячі відродження Добровський, Копитар, Востоков, Калайдович, Кешпен, Шафарик часто натикалися на ті твори; Карамзин і Сахаров опублікували дещо з них. Та перший, хто зробив пробу їх широкого, наукового оброблення, був Пипін у своїй многоцінній ще й досі книзі „Очеркъ литературной исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ“, що стала ся вихідною точкою для всеї новочасної наукової праці на тім полі і по думці пок. Драгоманова що до своєї наукової стійности і що до свого впливу на дальші дослїди може сьміло ставити ся обік знаменитої Бенфеввої передмови до Панчатантри, що вийшла о 5 літ пізнійше, ніж Пипінова книга. Пипінови треба також завдячити першу систематичну збірку текстів староруських апокріфів. Збірка та, що становить третій том памяток старого письменства, видаваних коштом князя Гр. Кушелева Безбородко, вийшла в р. 1862 і містить в собі ось які тексти старозавітних апокріфів:

- 1) **Є** исповѣданіи Євгинѣ и ѡ вѣспросѣ вноучат еа и ѡ колѣзни Ядамовѣ (два варіанти).
- 2) **О** виноградѣ и како расташе.
- 3) **О** главѣ Ядамовѣ.
- 4) **С**казаніе о Нок (із Слова Меф. Патарського).
- 5) **И**зобрѣтеніе астрономіи (маленьке оповіданє).
- 6) **Про** Мелхиседека (палейна і проложна статя).
- 7) **С**лово св. Яфанасія ѡ Мелхиседецѣ.
- 8) **К**ниги ѡ Авраамѣ правѣи и патрїарси.
- 9) **А**кствица.
- 10) **З**авѣты патрїарховѣ (видрукувано тільки завіт Рувимів і Симеонів).
- 11) **Ж**итіе святаго великаго пророка Моисеа, сказаніе кнѣга его.
- 12) **О** смерти Моисеовѣ.
- 13) **С**казаніе о переходѣ Чермнаго моря.
- 14) **П**овѣсть ѡ Китоврасѣ.
- 15) **С**казаніе о подземномѣ человекѣ.
- 16) **С**казаніе о царевнѣ.
- 17) **Є** оужичкой црци.
- 18) **С**оломоновы сѣды.

- 19) О царѣ Ядаріанк.
- 20) О третей притчк царя Соломона и о премѣдрости его и каковы бысть сѣдъ отца его Давыда, сѣдима двѣ мѣжй.
- 21) Притча царя Соломона о цари Китовраск.
- 22) Сказаніе о премѣдрости царя Соломона и о Южской царицѣ и о философѣхъ.
- 23) Повѣсть царя Давида и сына его Соломона и о ихъ премѣдрости.
- 24) Повѣсть дивна о цари Соломани.
- 25) О пророкк Іеремїи, изъ Єпифанїа о св. пророкахъ.

Збірка сеся, замітна особливо богацтвом Соломонівських легенд була для свого часу дуже важною появою, та теперішнім вимогам науки вона не відповідає. Пипін не дбав ані про єї повноту, ані про систематичний добір, ані про докладне відданє текстів, затер усї особливости списків, навіть транскрибував усї тексти із кирилиці на гражданку. Одним словом, тексти его мають вигляд змодернізований. Хибою сего виданя є також брак орієнтуючої передмови; її помістив Пипін у журналі „Русское Слово“ 1862 р. п. з. „Ложныя и отреченныя книги русской старины“.

Ще перед тим, 1856 р. проф. Буслаєв у першій томі своєї книги „Историческіе очерки русской народной поэзіи“ стор. 484—492 дав короткий огляд змісту деяких старозавітних апокріфів, помістивши на початку того огляду Індекс книг ложних, винятий із одного Соловецького рукопису XVII в. А в 1862 той же Буслаєв надрукував у Тіхонравовськім журналі „Лѣтописи русской литературы“ обширне оповіданє про Соломона з рукоп. XVIII в. (Лѣтописи IV, 112—153).

В р. 1863 вийшло в світ знамените виданє апокріфів, докнанє проф. Тіхонравовим (Н. С. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы, т. I—II). Мала се бути прилога до праці „Отреченныя книги древней Россіи“, та праці сеї Тіхонравов так і не написав. Перший том збірки Тіхонравова обіймає апокріфи старозавітні і містить

- 1) Три тексти оповідань про Адама
- 2) Два відривки із книги Еноха.
- 3) Оповіданє (маленьке) про Ламеха.
- 4) Два тексти оповідань про Мелхіседека.
- 5) Два варіанти апокріфа „Откровеніе Авраама“.
- 6) Смерть Авраама.
- 7) Ліствицю.
- 8) Дві редакції Заповітів 12-ти патріархів.
- 9) Исходъ Мойсеевъ.

- 10) Соломонъ и Китоврасъ.
- 11) Суды царя Соломона.
- 12) Повѣсть о плѣненіи Іерусалима.
- 13) Слово о исповѣданіи Еввинъ и о болѣзни Адамовъ.
- 14) Слово о древѣ крестномъ.

Надто з текстів другого тому сюди відносить ся слово Мефодія Патарського, напечатане тут в цілости аж у чотирьох варіантах.

Супроти виданя Пипіна збірка Тіхонравова значить великий поступ. Тіхонравов підготовляв своє видане далеко стараннійше, вибрав для друку по змозі найстарші і найліпше заховані тексти, силкував ся в друку віддати текст як найдокладнійше, а в сумнівних місцях подавав варіанти иньших списків або свої здогади та уваги. Хибою его можна вважати хіба те, що зовсім не узгляднює збірки Пипіна і передруковує деякі тексти, що вже були там поміщені, та й ся хіба вияснює ся тим, що збірка Тіхонравова, здаєть ся, приготована і видрукувана була ще перед 1862 роком і тільки автор своїм звичаєм не випускав її в світ, так що Пипін випередив його своєю, більше прихатцем зладженою збіркою. В усякім разі збірка Тіхонравова була першою пробою систематично і вповні науково зладженого виданя словянських апокріфів. Що перша проба не могла зараз бути повною, розумієть ся само собою. Сам Тіхонравов чув се і зараз по виданю своєї збірки почав думати про її доповненє і ось уже в 1868 році він предложив петербурській Академії Наук нову збірку текстів, що мала становити третій том Памятників. Академія почала друкувати сей том і до 1872 р. було надруковано 6 листів, та Тіхонравов чомусь закинув дальше друкованє, зажадав звороту свого рукопису і ті 6 листів побачили світ божий тільки по его смерті, в 1894 р. в 58 томі „Сборника отд. русск. языка и словесности“, видаваного Академією Наук. Видрукувано там ще два варіанти „Смерти Авраама“, один із рукопису XIII, а другий із XVII в., новий варіант „Повѣсти о плѣненіи Іерусалима“ з рукопису XII в., „Вопросы Іоанна Богослова Аврааму о праведныхъ душахъ“, сербський переклад „Видѣнія Ісаїи о послѣднемъ вѣкѣ“ і старий переклад того самого апокріфа з рукопису XII в. (той сам текст був тимчасом надрукований А. Н. Поповим у его „Описаніи рукописей библиотеки А. И. Хлудова“) і вкінці „Откровеніе Варуха“.

В усякім разі збірка Тіхонравова дала товчок до нових праць над дослїдами старого словянського і спеціально руського письменства. На її підставі написана була в р. 1864 статя Лавровського „Обозрѣніе ветхозавѣтныхъ апокріфовъ“ (Духовный Вѣстникъ, томъ

IX.). Апокріфічній літературі посвячені особливі відділи в оглядах старої словянської літератури Пипіна і Спасовича 1865 і Ягіча 1867. В р. 1872 вийшла стаття „Библейская письменность каноническая, неканоническая и апокрифическая“ архимандрита Михаїла, друкована в „Чтеніяхъ въ обществѣ любителей духовнаго просвѣщенія“ за лютий, а також важна диссертація І. Порфірєва „Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ“, видана в Казані. Ставши професором Казанського університету Порфірєв посвятив свою силу головно збираню і студіюваню апокріфічної літератури, до чого добрий привід і багатий матеріал дали перенесені з Соловцького монастиря до Казані і віддані бібліотеці тамашнього університету старі рукописи. В р. 1877 вийшов перший том его збірки текстів з увагами пз. „Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой бібліотеки“ (в 17-ім томі Сборника“ петерб. Академії Наук). В р. 1879 Порфірєв видав перший том своєї „Исторіи русской словесности“, а в ньому дуже багато місця посвятив оглядови апокріфічної літератури. В кінці в р. 1890, уже по смерті Порфірєва вийшов другий том его збірки пз. „Апокрифическія сказанія о новозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой бібліотеки“ (в 52-ім томі „Сборника“ Академії Наук). Збірка Порфірєва не визначаєть ся такими прикметами, як збірка Тіхонравова. Він пішов сльдами Пипіна, транскрібуючи кирилицю на гражданку, тай рукописи, якими він користувався, загалом не старі тай не особливо добрі. Та про те є тут багато цінного, особливо ті новійші переробки, яким підпали апокріфічні оповідання у московських роскольников. При тім автор добре познайомлений з давнійшими західно-європейськими виданнями апокріфічних текстів і дуже часто порівнює староруські тексти з грецькими.

Обік Тіхонравова стоїть Срезневський як один із головних промоторів студій над старим письменством. Знаменитий філолог і палеограф він лишив по собі довгий ряд праць, що доторкають ся й до апокріфічної літератури, та головно треба тут згадати его „Свѣдѣнія и замѣтки о малозвѣстныхъ и неизвѣстныхъ рукописяхъ“ (всього 90 розділів, а деякі з них — цілі монографії). В тій праці, можливій тільки в такім центрі як Петербург, де зібрано величезну силу рукописів, подано або повні тексти, або вривки або звістки і вказівки про багато творів апокріфічної літератури, та подано також багато основних розвідок про поодинокі пам'ятки або рукописи.

Видавничу працю Тихонравова в Москві провадив далі его методом ученик его Попов. Він видав Історичну Палею, а в своїх „Бібліографических матеріалах“ (друкували ся в „Чтеніяхъ общества исторіи и древностей“) він подав цілий ряд важних апокріфів із дуже старих рукописів, додаючи до них дуже цінні, головню філологічні уваги. Одну часть зібраних ним матеріалів видав по его смерті Сперанський. Деякі апокріфи видав Попов також у зладженім ним опісі рукописів Хлудова, та сего коштовного видання я не мав у руках.

Смерть Тихонравова дала привід его ученикам видати в повній той твір, що в староруській літературі був найважнішою збіркою апокріфів — Толковую Палею. Видане старанно приготоване до друку розпочало ся в 1893 р. і тепер текст Палей вже видрукуваний увесь. Рівночасно богате „Общество любителей древней письменности“ розпочало друк тої самої Палей, тільки по иньшому, пізнішому рукопису, фотолітографічним способом. Сего видання я не бачив.

Із новіших російських праць про апокріфічні оповідання в першій ряді треба назвати праці проф. Веселовського, головню его „Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврабѣ“ 1872, „Опыты по исторіи христіанской легенды“ (Журналъ министерства нар. просвѣщенія 1873—74), „Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ“, „Южнорусскія былины“, „Изъ исторіи романа и повѣсти“. В прилогах до поодиноких розділів своїх праць проф. Веселовський друкує іноді нові тексти апокріфічних оповідань. Загалом праці его показують найкраще, який багатий та плідний матеріал дають апокріфи для студій літературних в найширшій їх розуміню.

По за границями Росії головним огнищем студій над сею літературою є Югословянська Академія в Загребі, що в своїх виданнях оголосила доси поважний ряд цінних текстів апокріфічних оповідань. Головними робітниками є тут Серб Ст. Новакович і проф. Ягіч. Не маючи у Львові під руками (скандал!) сих для всякого Славіста необхідних видань і користуючись тільки принагідними виписками, які я поробив собі в бібліотеці словянської семінарії у Відні, а також бібліографічними показівками Козака і Прейшена (в Гарнаковій „Geschichte der altchristlichen Litteratur bis Eusebius I, B) я подаю спис старозавітних апокріфів, опублікованих у тих виданнях:

1) О созданіи Адама (подав проф. Ягіч, Arkiv za povjestnim Jugoslavsku IX, 105—108).

2) Книга Еноха (подав Ст. Новакович, Starine XVI, 70—81).

- 3) Откровение Авраама (подав проф. Ягіч, Arkiv IX, 83—91).
- 4) Асенеф (подав Ст. Новакович, Starine IX, 27—42).
- 5) Іов (подав Ст. Новакович, Starine X, 159—170).
- 6) Житіє и жизнь светого и праведнаго Іова (подав др.

Полівка)

7) Параліпомена Єремії (подав Ст. Новакович, Starine VIII, 40—48); сербський текст опублікував також А. Попов, Описаніє рукописей Хлудова, 406—413.

8) Откровение Варохова (подав Ст. Новакович, Starine XVIII, 205—209)

9) Видьніє Исаиї (подав Стоянович, Споменик III, 193).

10) Видьніє Даниїлово (з югослов рукопису опублікував проф. Макушев у журналі Русскій Филологическій вѣстникъ VII, 23—26). Сербськими текстами із старої збірки добутої в Альбанії проф. Сречковичем у Білграді покористував ся й Москаль Соколов, опублікувавши в своїх „Матеріалахъ и замѣткахъ“ усі апокріфічні писання, що в Індексахъ приписують ся болгарському попови Єремії і додавши до кожного з них цінні уваги. В Чехії опублікував декілька старословянських апокріфічних текстів (із рукописів, що колись належали до Шафарика) др. І. Полівка; в Болгарії видав збірку старих текстів із Тиквєньського рукопису Начов. У нас опублікував др. Ом. Калитовський апокріфи з рукопису Теодора Поповича Тухлянського, проф. Сумцов подав у „Кієвскої Старини“ огляд укр.-руських апокріфів і їх сльди в нашій усній літературі; я подав у Зорі 1886 р. звістку про Дрогобицький рукопис і деякі виривки з него, а в „Кієвскої Старини“ звістку про рукопис о. Яремецького Білахевича, дрогибицький текст Житія Адама і Еви і оповіданє про лоб Адамів із рукопису о. Яремецького.

В Болгарії опублікував проф. Драгоманов свої многоцінні досльди про деякі легенди, де також часто доторкаєть ся й старозавітних апокріфів, нпр. в розправі про Едіпа.

У Поляків памяток апокріфічної літератури загалом мало. Дещо зібрали і опублікували етнографи О. Кольберг і Сьвєнтек. Дуже гарну працю про найстарші апокріфи надрукував Радлінський у місячнім додатку до Przeglądu tygodniowego 1894—1895.

X. Рукописи визискані в сьому томі. Лишаєсь нам ще сказати декілька слів про рукописи, з яких ми брали тексти і варіанти зведені в осььому томі. Їх не багато; богатих рукописних збірок, таких як у Росії, у нас нема; переважна часть рукописів, по яким зладжено осью збірку — приватна власність моя або других людей, річи позбирані припадково, уривки і шматочки чудом

якимось уратовані від затрати. Подаємо тут їх огляд, зупиняючи ся докладнійше на однім, а лишаючи собі подрібні описи важніших рукописів на пізнійше.

1. Крехівська Палая. Ся богата криниця, відки взято найбільшу часть текстів помічених у сьому томі, се грубезна книга in 4-to, власність бібліотеки Крехівського Василянського монастиря. Писана на сірім, не глянцovanім папері вона числить тепер 574 картки (1148 сторін), хоча в рукописі є більше або менше значні прогалини, де бракує карток (1 картка вдерта між стор. 340—341, дещо, здасть ся, бракує між стор. 1068—1069, між стор. 1132—1133). Картки ані сторони не нумеровані, кустодів у низу нема. До стор. 1119 уся книга писана одною рукою, дрібним, гарним почерком, полууставом, не добре читким хіба для того, що слова писані часто без розд'їлу. Киновар уживаєть ся в великих буквах, в титулах та при доконуванню поправок; поправки ті, роблені на полях тою самою рукою, яка писала всю книгу, свідчать про те, що переписувано текст старанно, а потім порівнувано з оригіналом. Кожда сторона сего першого рукопису має 28 рядків письма; 16 карток зшити в один кватерніон. Оправа стародавня, рукопис захований доси добре. На двох місцях рукопису на полях в низу знаходить ся підпис давнішого его властивця. І так на стор. 346 читаємо: Jan Zolkiewski Nazolkwie Hetman Polny Korony, а на стор. 1132 у друге: Jan Zolkiewski Nazolkwie Marszałek у Hetman Polny Korony. Hetman Polny Korony Polny Korony“. Ті самі два слова: Korony Polny, написані, мабуть як проба пера, тою самою рукою і на стор. 1133. А що між стор. 1132—1133 є в рукописі прогалина, а слова на стор. 1133 є немов продовженням підпису зі стор. 1132, то видно, що вже тоді, коли писано сей підпис, в рукописі була та сама прогалина. А що Ян Жолкевський умер 1623 р., а підпис его знаходить ся також на другій, значно новійшій части нашого рукопису, то вже з сего огляду час написаня головної, старшої части мусимо відносити до XVI або й XV віку. Як показують проби мови і правописі сего тексту, подані у нас, маємо тут діло з редакцією руською без сьлїдів болгарщини: великого юса (ж) зовсім нема, замѣць ѣ уживає ся дуже часто е, рідко уживає ся обік ы старинне ѣ, та часто замість ы стоїть і звичайне и (рибы); вонож нераз заступає й місце ѣ (по Антохи, 1021); ѣ і ь в середині слів заступлені звичайно голосними о і е (нпр. Потоломей зам. Пътоломей); строго проведена ріжниця між е і є. Все те показує без сумніву полуднево-руський характер списка.

Від стор. 1120 до 1142 писала якась пізнійша рука. Письмо вельми характерне, від полуустава переходить до екоронієї. В кінці на стор. 1143—1146 писала та сама рука, якою писана перша часть рукопису. Остатня картка записана знов вильшою рукою.

Головного титулу рукопис наш не має. На першій стороні під дуже примітивним киноварним орнаментом написано киноваром у два рядки звичайними дрібними буквами: „Книгѣ глаголемѣиѣ плаемѣиѣ толкованиѣ съ вѣомъ починаемъ гѣи вѣи ѡчѣ“. Як бачимо, титул книги „Палея Толковая“ був для переписувача незрозумілий і він напутав (а може і в своїм оригіналі знайшов!) Палемая Толкованиа. Далі йде звичайний початок Палеї: **Бѣ** прѣжде всѣхъ **вѣкѣ** ни начала **и мѣ** ни конца **иак[о]** **Бѣ** силенъ, перше сѣтвори **англы** скоа **дѣ**и, **сабгы** скоа, **огнь**, **пламень**“ (пор. Палея Толковая, 1). До 79 сторони йде перша часть Палеї, тзв. шестоднев, т. є. істория твореня свѣта з коментаріями і полемікою з жидовним майже на кождім кроці. Апокріфічних оповідань окрім про Сатанаїла тут нема ніяких, та за те в цікаві причинки до стародавнього природознавства, оповіданя про звѣрів і птахів, про риби, про устрій людського тіла і т. д.

Від стор. 79, від титулика „ѡ змиѣ“ починаеть ся оповідане про грѣх Адамів і єго вигнане з раю. Приводимо тут для доповненя того, що виписано відси в нашій книзі, ще один уступець апокріфічного характеру: „**Нареч[є]** **Идамъ** **и ма** женѣ своѣй: **жизнь**, **и**ко та **и**ти **ѣсть** **всемъ** **живещимъ**. **Сѣтвори** **Гѣ** **Бѣ** **Идамъ** **и** женѣ **ѣго** **ризы** **кожанкѣи** **и** **облече** **и**а, **рекше** **к** **тело** **перстнѣѣ**, **зане** **ж[є]** **стыд**и **са** **тыплота** **ѣма** **ѣго**, **и** **к** **томъ** **же** **не** **мощи** **пребывати** **ни** **сабговат[и]** **емъ** **с** **горними** **силами**, **но** **ѡблечи** **са** **кѣ** **тело** **се** **и**ко **ж[є]** **и** **в** **кожанкѣи** **ризы**. **гѣть** **книгы**: **на** **томленѣи** **ѡбложенъ** **сѣгрѣшнѣшемъ** **и** **мѣнѣю** **ѡсѣжденномъ**, **аки** **к** **темници** **сѣи** **в** **потѣ** **лица** **ѣго**. **Реч[є]** **же** **Гѣ** **Бѣ**: „се **Идамъ** **выс[тъ]** **и**ко **ѣдинъ** **ѡ** **нас!**“ (пор. П. Тол. 155—156 стор. 84—85). І далі вияснивши ті слова божі яко наругу над Адамом і над єго бажанем — бути рівним Богу, автор пише: „**и**згна **Гѣ** **Идама** **того** **дѣи**, **вѣнже** **престѣни**, **к** **вечеръ**, **и** **ѡсѣди** **делати** **землю**, **ѡ** **ней** **ж[є]** **взять** **выс[тъ]**, **и** **всели** **са** **прямо** **раю**. **Ѣма** **ѣко** **мнози** **стазающе** **с[а]** **гѣть**: **колько** **дѣи** **превыс[тъ]** **Идамъ** **в** **рай?** **и** **ни** **ѣко** **гѣть**: **ѣ**. **часѣкъ**, **понеже** **кѣ** **ѣ**. **час** **распат** **выс[тъ]** **Сѣсѣ**, **и** **кѣ** **ѣ**. **час** **престѣни** **Гѣ** **и** **ѡблечи** **Самаранѣи** **и** **ѡ** **грѣха** **ю** **ѡчѣсти** **подакъ** **ѣи** **водъ** **живъ**. **гѣть** **же** **вѣственоѣ** **писанѣе**, **иак[о]** **и**. **дѣи** **превыс[тъ]** **Идамъ** **в** **рай**, **томъ** **ѣко** **последѣи** **сѣи** **црѣквыи** **лик** **ѣдиною** **всего** **лѣт[а]** **кѣ** **и**. **дѣи** **крепк** **пост** **дѣржати**“ (пор. П. Тол. 157—158 ст. 85). Коментуючи

наведені у нас (стор. 28) слова про Херувима, що по вигнаню Адамовім приставлений був пильнувати дерева животного автор запитує Жидовина: „Развѣмѣши ли, о жидовине, что есть древо животное, когда ли ѿстѣши хероким ѿ древа животна? не вгда ли са въдрѣзи на мѣстѣ крайнѣе зовомо Голгота, рекше любовное мѣсто? тѣ бо пропавѣ бывшю Ісѹ ѿ лѣнѣ проразѣ камен чѣстнаа та Гѣм кровь до главкѣ Адамовкѣ ѿ ѿчиць ю ѿ ѿсти, да то видѣвъ херѣвим ѿстѣши [ѿ] древа жи[во]тнаго (стор. 87, пор. П. Тол. 161—162).

На стор. 88—90 находить ся роздѣл „ѿ зачаткѣ Каина“ — розвідка фізіологічна, цікава тим, що висказує погляди супротивлені тим, які висказував про се Арістотель і які за ним повторяла в середніх віках західня Европа. Бо коли Палея зачатѣ дитини приписує тому, що „ѿ мѣжа стѣденоѣ ѿскипеніе семенное примешает са противѣ соущи кровѣ женскѣй“, а в такім разі „схъсает са ѿ стѣдена мужескаго семени.. ѿ жены ж[є] крокъ тепла смерзъши са въ плоть претварѣет са“ (88 г. П. Тол. 164), натомісць у зах. Европі аж до кінця середніх віків держав ся погляд, „quod mulier est frigida et humida a natura, vir autem est calidus et siccus. Frigidissimus virorum est calidior calidissima mulierum“ (Albertus Magnus, De secretis mulierum. Amsterodami 1660, p. 17—18). Про Каина і Авеля говорить ся, що „Кайнъ бѣ перваго грѣха зачатокъ ѿ прѣстѣпленія заповѣд[и] вѣнїа, Авель же плод смиренїа выс[тъ] ѿ чадѣ желанїа ѿ смѣтнаго ѿвѣта“. Є се натяк на оповіданѣ, яке знаходить ся в ігностичній кнвзі Адама (Migne, Dictionnaire des Apocryphes I, 290 і д.), що у нас в цілости не була звїсна. Тутже автор додає увагу: „но ѿ Дегенѣ [Диоген?] философъ реч[є] юноши нѣкоемѣ бесъ постава шатающа [sic!] са: ѿць твой пїанъ тѣбѣ всеїа“ (92, П. Тол. 171—172).

На стор. 94—97 є статейка „ѿ дѣши ѿ сме ѿ ѿ развѣмѣ“ — проба середньовічної психологїї; стор. 98 „ѿ Кайн[є]“, стор. 101 „ѿ вѣнїнїи Авела“, стор. 103 „ѿ роженїи Сифове“; ся статейка кінчить ся ось як: „Роди же Адамъ г. сѣм: Кайна, Авела, Сифа, ѿ две дщери: Азарѣ, Исѣамѣ. ѿ по повеленїю вїю дастъ ѿмена всемъ зверем ѿ скотом ѿ гадом ѿ рѣкамъ ѿ птицам ѿ своимъ чадом, Адама ж[є] сѣздавъ Гѣ ѿ ѿма дла, тако ж[є] ѿ ѿвѣ. Авель ж[є] оубѣнѣ выс[тъ] ѿ врат[а] своѣго Кайна. Кайнъ же поїтъ сокъ женѣ сестрѣ своѣю перкѣю Азарѣ, Сифъ ж[є] поїтъ вторѣю сестрѣ своѣю Исѣамѣ. а ѿнде гѣтъ дщери Адама перкѣю Каламанѣ, а вторѣю Нидевѣрѣ“ (104). Се остатнѣ реченѣ важне для того, бо по думці Жданова вказує, що автор Палеї знав Слово Ме-

фодия Патарського, де власне такі імена мають дочки Адамові. Та реченє се може бути пізнійшою вставкою руського переписувача, в чім укріпляє мене й те, що цілого сего місця у Коломенській Палей нема.

Назва внука Сифового Каїнана „толкъѣт сѧ гнѣзникъ ѡ рѣкнѣ“ (ст. 105, П. Т. 196). Про голуба, що його Ной випустив із ковчега сказано, що він „принесе к Ноѣви ѡ сѣцець [sic!] древаныхъ паторопесменѣю мѣсть“, а порівнюючи Ісуса Христа с тим голубом автор додає, що „сѣи сѣо голбѣ дѣ-писменъ вѣ, дѣ. чѣть вышнаго мира ѡбразъ носѣи же Дхъ сѣйїи“ (ст. 114). Тут у перше автор Палей цитує свое жерело: **Пентетедѣх ѡ книгъ прописан[о]**. Говорячи про жертву, яку приніс Ной Богу по потопі, автор додає: „ничтож[є] ко тѣка ѡ кости законне єсть“ (ст. 115). Говорячи про те, як Нові сини розділили між себе землю, автор подає цікаву географію всеї звісної йому землі. В ній дві річи звертають на себе нашу увагу: переважна часть далеких країв і народів має назви взяті живцем із грецького (Яррианой, Ясканой, Магардой, Парфой, Герсаной, Єлсѣмой, Коссеїи, Дрсѣїи, Камилїи, Гавфинїи і т. д. ст. 123), а друге — особлива увага автора до земель словянських і тих, що були сумежні зі Словянами. Зараз на початку говорячи про Афета автор каже: „Яфѣтѣ же іаша сѧ полднощникѣи ѡ западнѣи странї: Мидїи, Ливанїи, словенскѣи іазык“ (ст. 120). А далі вичислюючи ріки в краях Афетового колїна автор крім одного Тигра знає тільки словянські ріки: „Дснаї, Днипръ, Дсна, Припет, Дкїна, Колухово, Болга“ (ст. 126, П. Т. 240). І далі вичисливши народи Афетового колїна автор додає характерний уступ: „Сказаше ж[є] книгѣи всехъ іазыкѣхъ племенѣхъ сїихъ, іаж[є] рассеїа по лицю всеїи землїи Сїма, Хлама, Яфѣта, ѡниїи же іазыкѣи не разоумно іазыкѣи прозваша с[ѧ], но по іазыкѣи ѡшемаѣ неведомїи іазыкѣхъ менїи а. мы ж[є] гѣльмъ по речї іазыка своєг[о], иж[є] ѡ Яфѣта іазыкѣи ѡзыд[о]ша ѡ в части єг[о] сѣдѣтъ: а-ѣ варжъскѣ, в. іазыкъ словенскѣ, г. Чюд[н], д. Пїль, є. Лопъ, з. Перма, з. Корєла, ѡ. Печєра, д. Зґра, і. Литва, аї. Пїтвази, вї. Прсєн, гї. Недрека, дї. Мєрѧ, єї. Мєрдєка зї. Мєщєра, зї. Мєрєна, ѡї. Корь, дї. Зїмьгола, в. Анєт“ (стор. 127—128, П. Тол. 243).

До стор. 281 канвою оповїданя служить книга Битя. Від 281 до 366 ідуть Заповїти 12-ти патріархів, що заповнюють прогалину між кн. Битя а кн. Ісхода. Від 366 до 500 канвою оповїданя служить тзв. Пятикниже Мойсеєво, відси до 554 кн. Ісуса Навина, від 555 до 612 іде кн. Суддїв, далі йде „Єи же написан[а] сѣтъ в кратце ѡс книгъ ѡсмихъ ѡ Рсѣѣ“ до стор. 620, по чїм на стор. 621 чита-

вмо новий титул: „Єніа же книгѣ вписан[ы] соут в кратце книг[а] дѣ-іа ѡ Самона[ѣ] прѣоци ѿ Саѣле цѣри ѿ прочихъ цѣрехъ, ѿ начало ѿмоут сице“. Історія Саула йде аж до стор. 690, історія Давида від 691 до 776, історія Соломона від 776 до 841. Тут властиво кінчить ся Палея, хоча остатня полеміка з Жидовином знаходить ся на стор. 817 при нагоді толкованя пророцтв Соломонових про Хрвста. Те, що йде далі, се короткий, літописний перегляд усіх царств жидівських аж до вавилонської неволі, перегляд зладжений на підставі 3 і 4 книги Царств і кн. Бремїї, до стор. 987; тільки на стор. 957—963 вставлено з книги Даниїла оповідане про Сусанну. Далі йдуть виривки із кн. Даниїла, Ездри, Маккавеїв до стор. 1027; відси починає ся короткий огляд історїї Римлян аж до Різдва Христова, ст. 1039, і далі літописним способом оповідаєть ся історія аж до смерти Константина В. на стор. 1077. Тут особливу увагу звернено на першій собор Нїкейський, а й дальше про собори оповідаєть ся досить подрібно. Старанно позаписувано такі справи, як принесєнє ризи Богородицї з Капернаума до Цариграда (1077), про соромїтну смерть еретика Ария, про Юліяна апостату (1078—1084), про другий собор (1084—1086); про дальших царів говорить ся дуже не багато, а тільки докладнїше про собори церковні, привагїдно згадуєть ся про землетрясеня та комети (1095). При Маврикії оповідаєть ся ось яке диво: „При сем же народ[и сѧ] дѣтиць кѣ Цѣриград[ѣ] везѣ ѡчию ѿ везѣ рѣкѣ, на ладвѣахъ емѣ рибѣи хвостѣ пороценѣ кѣ ѡбразѣ кожнѣи рибѣи. Песѣ роди сѧ ѡ 3. ногахъ, главѣ ѿмѣи лѣвѣи ѡбразѣ превелии, выс[тъ] же кѣ Фракии ѿ дѣтици родиста сѧ, єдин ѡ чѣтырехъ ногахъ, а дрѣгнѣи ѡ двѣхъ главѣхъ. гѣть же нѣкции ѡ ѡбразникъ: „не знаменѣеть сѧ вѣгоє кѣ градехъ, нж[ѣ] аще тако роди сѧ“. іави же сѧ в рецѣ Нилѣ сѧнцю вшєдшю чѣлѣкоѡбразне двѣ животноє, мѣжѣ ѿ жена, іаже ны нарицають сѧ рѣкше Нилѣ: сладко гѣть, весма смѣртѣвѣи, ѡбразѣ же ѿмѣть ѡ главы до пѣпа чѣческаго, прочее же птица. мѣжѣ же красноперѣсець єдинѣ, жєне же лице ѿ власи черѣмни, подобно же ѿ мѣжѣ, сєсца же ѿменѣше везѣ власѣ, власи же на чернѣ. Люд[и]є же с патриархомъ чюдѣици сѧ клѣтѣи приложнѣша тѣма малженѣма, да не видѣ раздрѣшит, да же вси видѣт. до 3-го часа вси люд[и]є видѣше двѣлахѣ сѧ, такоже пакѣ в рекоу видѣста. сѧма же погрѣзѣшима корѣодили вѣсплѣвше ѿ скочивше многѣ чѣкѣ поїдоша. ѿбо корѣод[и]лѣ зверѣ єсть великѣ вѣпно же ѿ рибѣи ѡ главы даж[ѣ] ѿ до хвоста ѿ ѡбразѣ хрѣкта єго іако чернѣ камєнь єсть, чрево же єго вѣкло ѿ ногѣи єго дѣ. ѿ хвостѣ емѣ велии ѡстрѣ, в хрѣкте же єго єдина кость,

конца йзострена іако й терние, іако пила збѣи конци, й енеть тѣмъ ж[ѣ] на на гнѣваеть са й многы творить ізвѣи. глава же ѣмѣ при рамѣ йсходаци: дондеж[ѣ] не жинет [sic! зам. зѣнеть], зѣрина глава ѣсть; егда ж[ѣ] зинеть зсты, все есть до рамѣ зѣваниѣ твора. зѣнѣаеть же сего многжды іадрыа в тои ж[ѣ] рѣцѣк сѣри, ѡбразъ ймѣрь песей, й таком нравом: йбо оуста своа коркодиль тако ѡвръзъ почиваеть, й іадриа же ѡбалавши са в калъ й зсты его къ чревъ исшедши й растеръгнѣвши скоро йсходит ѡходомъ ег[о] й мѣтка ѡстави ѣго“ (1096—1098). В съому оповіданю вельми цѣкава згадка про Вілу, Русалку югословяньску. Очевидна річ, що речене се могло бути написане тілько в Сербіі або Болгарві, а се давало би привід думати, що той, хто писав Крехівську Палею або єї оригінал, користував ся для доповнюючої части якимсь хронографом югословяньскої редакціі.

Далі згадавши про царів Іраклія і Константина автор уміщує обширну статью „**С** Блѣхъметѣ“, зовсім відмінну від тої, яку знаходимо в додатку до Ковельської Палей (зміст єї я переповів і розібрав у своїй статі „Podania o Mahomecie u Slowian“ Wisła VIII). Ся статья кінчить ся характеристикою околиці Дамаску, і тут читаємо ось які займаючі відомости: в тім краю „вина ж[ѣ] и смокви за і. мѣць зоклют, прочих же плод ѡ года до год[а] ѡбѣемлють, величѣство ж[ѣ] гроздна вина: два на древе подъймет. пиланъ ж[ѣ] іако смоковницю к северномѣ же предѣлѣ. корень ж[ѣ] вываеть пламениѡбразень йменемъ калтарит, ѡ него же к вечерѣ снѣеть свѣт, ни кыж[ѣ] ѡ чѣкъ вѣскопаеть ѣго можетъ, зане къ образ[ѣ] оумарит его, токмо аще корени прикоснеть с[а] ѡкрѣгъ рѣкою. ѡкопавше корени того й пѣсь приказавши вѣстергнет корени того пѣсь, последствия чѣкъ хотажцю, аѣтѣ змрет пѣсь. корени же того прикаслють веснѣюцимъ, ѡпоуцаеть, вѣксѣ ѡ корени йзгонимѣ“ (стор. 1101). Говорячи про Палестину автор замічає: „еще же й в Палестине йсточникъ цѣлѣы подаваіа, в немъ ж[ѣ] Гѣ пѣтьшествовавшю носѣк оумкѣ, й древо стойтъ всемъ недѣгомъ врачка: егда й ѡсенѣ Хѣ^а вземъ съ стѣою Бѣцѣю йды къ Египеть, й да на землю превлони с[а], древо поклони с[а], его ж[ѣ] ѡбраз даже до йнкѣ хранит поклоніе“ (ст. 1102). Се оповіданє про дерево, що похилило ся до землі над утікаючим Іусеом, узяте із незвісної в словяньскім перекладі апокріфічної євангеліі єв. Матвія (гл. С. Tischendorf, Evangelia apocrypha, Lipsiae 1853, Pseudo-Matthaei evangelium, гол. XX, стор. 83). По коротких замітках про дальших царів і про собори ширше оповідаєть ся про Льва Ісаврянина і „ѡ пограниі стѣхъ йконъ“ (стор.

на Грѣкѣ въ «ї. корабль». Тут кінчить ся перший рукопис. Від стор. 1120 пише вже вниша, мабуть пізнійша рука, хоча текст являєть ся безпосереднім продовженем попереднього. Та в формі букв і в способі писаня бачимо значні ріжницї. Новий писець не уживає ъ, а тільки ѱ, не має так само як і старший ж, має внишу форму в, не розріжнює звичайно є і е, не вживає ѣ ані кї; знаходимо тут також поодинокі букви курсивні (ѡ, вѣ, ѡ). І ось на кінці стор. 1119 читаємо: «Кі лѣт[о] ѡѣ. ѱ.» а на стор. 1120: «Кї. индиктѣ юннѣ мѣца въ ї. Днѣ приплѣша Рѣсь на Константинѣ градъ в лодѣхъ ѡї., иж[є] ѣ Грѣдн [sic!] глѣмъ, ѡ рода варажска сѣщѣм. много ж[є] ѣ велѣе зло створиша Рѣсь преж[є] дѣж[є] грѣцкимъ воємъ пришедшим. тогда ко сѣдъ всѣ пожгоша, а ѣхѣ ѣмше плѣнники, ѡвѣхъ растинахѣ, другѣ же ѣко стража поставляюще стрѣлами растлѣлахѣ [sic!], ѡпакѣ рѣцѣ свѣзавше гвозди желѣзны посредѣ главы вивахѣ ѣмъ, многи ж[є] стѣхъ цркви ѡгнѣви предаша. Романъ же посла на дромонѣ ѣлко ж[є] ѣмше в Константинѣ градѣ съ Феѡфаномъ патрикіемъ. Феѡфанъ же поѣ ѣ люд[и] ѣныѣ ѡрадѣвъ преж[є] ѣ ѡготовѣвъ, потомъ же ѣ слезами съѣ ѡтвердѣвъ Рѣси ѡжидашѣ в лодѣхъ на ѣ ѣти ѣскрѣ стѣпа [sic! зам. стѣпа] глѣмаго фора, стражница, в ѣй же ѣ ѡгнѣ влагаем на просѣцѣнїѣ ноци. с[и] на ѡѣстьи Понта, доверородна Понта, стражю дѣѣ, занѣ тѣ частое развоинич[є]ство на страны нагнанїѣ, ѣхъ же ѣзѣи Іраклїи. тѣ дожда полка рѣскимъ лодѣмъ раздрѣши ѡѣстрѣнымъ, прокъ ж[є] лодїи ѡѣратиша сѣ на вѣгѣ Рѣсь и мнози погыбоша».

На тїй самїй 1120 стор. читаємо: «Кі лѣт[о] ѡѣтї. Константина Философа, нарицѣмыи Кирилѣ. Створиѣ грамотѣ словенскимъ [стор. 1121] ѣзыкомъ глѣмѣю антицѣ. въ днїи Михаѣла црѣ грѣ[є]скаго ї въ днїи кнѣѣ Рюрика новгородскаго, ѣгож[є] сїмъ рѣскаѣ землѣ приде. ѡ грамотѣ. Грѣскаѣ грамотѣ створиша ѣ. муж: Палимид, Кадмилѣсїи, Симонѣ, ѡпохарїи, Дїѡннїсѣ. Сице ж[є] рѣ[є] стѣи Кирилѣ: «ѣзѣ симъ словомъ молю с[ѣ] Бѣ. Бѣе всеѣ твари живитѣлю видимѣ ѣ невидимѣ! Гѣ Дѣѣ послѣ живѣщаг[о], да вѣдохнетъ ми въ срдѣце слово, еже бѣдетъ на ѡѣстѣхъ всѣмъ живѣщимъ в заповѣдѣхъ ти. ѣ. ко ес[тѣ] свѣтлѣннѣкѣ жизни. Законѣ твоѣ свѣтѣ стѣзамъ моимъ, иж[є] ищѣтъ вѣгѣска слова ѣ проситъ дарѣ твоѣ прѣѣти словенскимъ плѣмѣ. къ крѣщенїю ко ѡѣратиша с[ѣ] вси, люд[и] твоѣ нарици с[ѣ] хотѣщи, мѣсти твоѣѣ хотѣщи, Бѣе. но миѣ нїѣкѣ пространно подажѣ слово, ѡѣѣ ѣ снѣ ѣ стѣи дѣше, просѣщѣмѣу помощи ѡ тебе. ты ко даѣши достойнымъ силѣ, ѡѣпостѣж[є] всѣкѣю цѣлѣши».

Фараона ма словы ѳзбави, херувимску ми мысль ѳ оумъ даждь, ѳ чѣстнаѳ ѳ прѣстѳ трѣци, печаль мою на радость преложи, цѣло-мѳдрно начну писати чудеса твоѳ предивнаѳ сѣло. шестокрилатыхъ силу прѣимъ съшествую по сѣкду оумѣла моего, ѳмени ѳго ѳ дѣлу послакдуѳ, ѳвѣк створю ѳгагальское слово, хвалу воздаѳ прѣстѣи трѣци во ѳдиномъ вѣствѣк, юже поетъ всяка [sic!] возрастъ, оумъ ѳ старъ, съ твоимъ разумомъ. ѳзыккъ новъ хвалу воздаѳ ѳщю ѳ снѳ ѳ стѣму дхѳ, ему чѣсть ѳ слава ѳ всеѳ твари ѳ ды-ханѳ ѳ непреодомыѳ вѣккы ѳминъ“. Потомъ же маломъ лѣтомъ минувшимъ крѣпина бы[тъ] земля рускаѳ во дѣи бѣговѣрнаго князя Болеслава, снѳ Стѣслава, внука Игорѳва ѳ Олжина, по-ложивша прѣвое начало крѣпина къ земан рускон, правнѳка ѳ Рю-рикова“. Далѳ ѳдутъ на стор. 1122—1130 диспути фѣлософа (Кирила) ѳ вретикомъ, Козаривомъ, Жидомъ ѳ латинянами, винятѳ зъ его Житѳя.

Въпроси ж[ѳ] глѳ фѣлософа логофѣт' црѣвъ стронтель: „хо-тѣхъ оувѣд[ѣ]ти, что ес[тъ] фѣлософ[ѳ]?“ ѳнъ же реч[ѳ]: „вѣѳимъ ѳ члѣскимъ бытѣмъ разумъ, блико можетъ члѣкъ приелижити с[ѳ] бѣк, ѳко дѣтель ѳ оучитъ члѣка, по ѳбразу ѳ по под[о]бѳю быти створше ему ѳ“.

Нѣкто вѣ ѳнанѳи патрѳархъ ѳресь воздвигѳ глѳ не тво-рити чѣсть ѳконамъ стѣм, ѳ согнаша ѳ со стола. ѳнъ же реч[ѳ]: „на-силѣемъ ма согнаша, ѳ ѳ не препрѣвше, не можетъ во никто ж[ѳ] мене препрѣкти“. црѣ же съ патрѳархомъ оустройвѣ фѣлософа посла къ нему рекъ: „ѳще можешѳ оумноши сѳго препрѣкти, ѳ столъ своѳ прѣимешѳ“. ѳнъ же оумрѣкѣ фѣлософа оумна тѣломъ, ѳ не вѣдѳи стара оумѳ въ немъ, нъ къ нему ѳретикъ реч[ѳ]: „невозможно тѣвѣ прѣ дѣжати со мною“.

Фѣлософъ реч[ѳ]: „Не людскаг[ѳ] ѳбычаѳ дрѣжѳи, нѳ вѣѳа за-повѣди зри. ѳко ж[ѳ] во члѣкъ ѳсть ѳ земля, ѳ дѣша бѣмъ соста-влена, ты ж[ѳ] члѣче земля ѳси ѳ по что гордиши?“

Паки ж[ѳ] реч[ѳ] ѳретикъ: „не подобѳетъ ѳсѣнѣ цвѣтѣцъ ѳскати ни стараго на воинѳ гнати“.

Фѣлософъ реч[ѳ]: „Сѳмъ на сѳ винѳ ѳщешѳ. ѳ паки рѳци ми, въ кою вѣрѣтѳ силѣкиши дѣша телесе?“

ѳретикъ реч[ѳ]: „На старость“.

Фѣл. реч[ѳ]: „то на кою тѳ братъ [sic!] слѣмъ, на телеснѳю ли ѳли на дѣшевнѳю?“

ѳнъ же реч[ѳ]: „На дѣшевнѳю“.

Фѣл. реч[ѳ]: „то ѳнѣ ли хочешѳ крѣпѳки быти? да не глѳи къ намъ тацѣхъ прѣтачъ, не безпремени во цвѣтѣцъ ѳщѣмъ ни тѣбѣ на воинѳ гонимъ“.

И пакы еретик реч[ε]: „како крѣтѣ розьманнѣ [sic!] не кланѣемъ сѧ, а вы ѡце лице ѡконѣ бѣдетъ до персѣи, и кланѣете сѧ і чѣстное творите ѡ не стыдите с[ѧ]?“

Фил. реч[ε]: „Четыри во части ѡмат крѣтѣ, ѡце сѧ раздрушитъ; ѡце ѡ ѡдина часть бѣдетъ, сѣже своего ѡбраза не ѡвладетъ. И ѡкона ѡ лица ѡбразъ ѡвладетъ ѡ под[о]бѣе того, его ж[ε] писано“.

Ерет. реч[ε]: „Како сѧ кланѣете крѣтѣ безъ написанїа, а бывшемъ ѡнѣмъ крѣтомъ? ѡ ѡкона ѡце [не] ѡматъ писана ѡмене, не кланѣете с[ѧ] ѡни?“

Фил. реч[ε]: „Всѧкъ во крѣтѣ подоб[о]бѣе ѡмат ѡ ѡбразъ крѣта Хѣа, ѡ ѡконы всѣ не ѡмѣтъ одинаг[о] ѡбраза“.

Ерет. реч[ε]: „Бѣгѣ рекшѣ к Моусїю: не створиши всѧкого под[о]бѣа, вы ж[ε] како твораѣте кланѣете с[ѧ]?“

Фил. реч[ε]: „ѡце вы рекѣ: не створиши всѧкого под[о]бѣа, то право приши. ѡже во ес[тѣ] рекѣ „всѧкого“, рекша: недостойнаго“.

Еретикъ же недоѡмѣкъ что реч[и] ѡ ѡмолча ѡ посланнѣ сѧ.

И посланнѣ быс[тѣ] тѣ же философъ въ Ерацины. ѡ въ Ерацинехъ бѣша написани дѣмонескѣ ѡбразъ на всѣхъ дверехъ крѣтъ ѡнѣскѣхъ вѣкѣ рѣгающе сѧ крѣтъ ѡнѣмъ. ѡ рѣша: „можешѣ ли, философѣ, разумѣти, что то ес[тѣ]?“

Фил. реч[ε]: „Вижю ѡбразъ дѣмонескѣ ѡ мню, ѡко тѣ живѣтъ крѣтъ ѡнѣмъ внѣтъ і дѣмони не могуѣтъ жити сѧ ними, бѣжат ѡ нихъ вонѣ, ѡ ѡдѣже сѣго знаменїа ѡнѣтѣ вѣкѣ, то сѧ ними сѣтъ внѣтъ“.

И не ѡмѣкша противѣ что речѣи. И пакы рѣша Ерацины: „Хѣ Бѣ вашъ велѣтъ вамѣ ѡлюбити враги і не противѣсти с[ѧ] зло дѣлющимъ, вы ж[ε] противѣ бѣете ѡрѣжѣемъ“.

Фил. реч[ε]: „Дѣма заповѣда бѣдѣма в законѣ, кто свершаѣ законѣ ѡвладетъ сѧ: ѡли ѣдинѣ храниѣ, ѡли ж[ε] ѡбѣкѣ?“

ѡни ж[ε] рѣша: „ѡж[ε] ѡбѣкѣ“.

Фил. реч[ε]: „Бѣ рекѣ естѣ: за ѡбидѣша своѣ враги молите, ѡ не за ратныѣ ѡ за ѡновѣрныѣ, ѡже сѣтъ врази вѣжѣи. ѡ своѣмѣ врагѣ не воздавати велѣтъ Бѣ зло за зло, свои же сѣтъ намѣ врази домашнїи, ѡ не ѡновѣрници. И пакы реч[ε] Гѣ: болши сѣ ѡлюбе кто ѡвѣтѣ, ѡж[ε] дѣшо своѣ положитъ за другѣ свои? то ти не за поганыѣ ѡ ѡновѣрныѣ, мы ж[ε] другѣ дѣла сѣ дѣемъ, да не сѣ телесемъ дѣша погубнетъ“.

Паки нѣкто Козаринъ въпрашавъ реч[е]: „како вы золь ѡбвычан имате, иже вы ставите црѣа иного колѣна, а не ѡ того-ж[е] колѣна“.

Фил. реч[е]: „Ибо Бѣ постави в Гаоула мѣсто Дѣда, а не Гаоула племени, но избранаго по сердцю его“.

Козар. реч[е]: „Вы оубо книгы держите в рѹкѹ, ѡ нихъ всѣ притча глѣте, мы ж[е] не тако, но ѡ перси всю мдрѣть ико поглощенѹ иносим ю“.

Фил. реч[е]: „Ище вы видѣа мужа нага и глѹща: азъ имам много злата и сребра, иалъ бы ли еси ему въкры видѣа нага?“

Он же рече: „ни“.

Фил. реч[е]: „Тако и азъ тебѣ глѹ: не имѹ въкры лжамъ твоимъ. ище ли еси поглотил всю мдрѣсть? да скажи ми, колико ес[ть] лѣтъ ѡ Моусѣа до Хѣа и колико родовъ?“ и не оумѣ ѡвѣщати. И паки реч[е] Козаринъ: „мы во единого Бѣ въкрѹем ико ж[е] Иодѣи, а вы въ трѣцю“.

Фил. реч[е]: „Книгы пррѣкыа проповѣдаютъ въ единого Бѣ въкровати въ трѣхъ сѹбо оупестасѣхъ свѣа: бѣа, слово и дѣхъ, илже есть власть едина и гѣство и црѣство и сила и слава бѣа і сна і стго дѣа“.

Козар. рече: „Како се ес[ть]: три славы славите и не срамлѣте с[а], а мы едину славу держим?“

Фил. реч[е]: „Книгы повѣдаютъ: слово и дѣхъ — то ище кто тебѣ чѣтъ творит, слова ж[е] и дѣа оустъ твоихъ не въ чѣтъ имѹт, друзѣи же все трое въ чѣтъ имѹт, которѣи ж[е] сѹтъ чѣтѣнши?“

Он же реч[е]: „иже все трое въ чѣтъ имѹг“.

Фил. реч[е]: „То ти мы есмы сѹ Бѣа чѣтѣнши всѣхъ вас, иж[е] слѹшающе пррѣскаго гласа тако и творим. реч[е] во: Гѣа посла ма и дѣхъ его“.

И жид реч[е]: „Како можетъ Бѣ вмѣстити с[а] въ чѣка и чѣкѣ быти?“

И фил. реч[е]: „Что ес[ть] ѡ видимыа твари чѣтѣе всего?“

Жид реч[е]: „Чѣкѣ по вѣжю ѡбразѣ створенъ“.

Фил. реч[е]: „Да по что глѣши Бѣ не могуцѹ чѣком быти ни вмѣстити с[а] в чѣка? Бѣ можетъ быти чѣкѣ, а чѣкѣ не можетъ быти Бѣ, а Бѣ все могои и вседѣ сѣ вмѣстит. Бѣ во Моусѣи ѡвалъ сѣ и ѡвѹ вмѣстити с[а] в вѹрю и въ шѣлакъ и в дым и в пучинѣ, и Моусѣ реч[е] дѣмъ стѣмъ набченъ,

в мѣтвѣхъ и рѣцѣхъ свои простеръ, реч[ε]: въ громѣхъ и въ бурѣхъ и въ глѣсѣхъ трубнѣхъ не явлѣа сѧ, ГИ, но всели сѧ во оутробу нѣю. виждь, жид[о]вине, іако можетъ вселити с[ѧ]! и вселиа сѧ, іако ж[ε] Моусѣи реч[ε].“

Жид реч[ε]: „Прѣвыи законъ кому дастъ Бѣ, вамъ ли, намъ ли?“

Фил. реч[ε]: „Да первыи ли дрѣжитѣ?“

Жид реч[ε]: „Того ко пшд[о]блетъ дрѣжати“.

Фил. реч[ε]: „Ище хоцете первыи дрѣжати, то шѣрѣзаніа лишите с[ѧ] [sic! зам. лишите сѧ]. или да повѣжъ ми, въ шѣрѣзаніи ли прѣвыи законъ, или в нешѣрѣзаніи?“

Жид реч[ε]: „мы мнимы, іако въ шѣрѣзаніи“.

Фил. реч[ε]: „Ноѣви да Бѣ прѣвыи законъ по заповѣданіи и по шпадѣніи Адамовѣ, закѣтомъ нарицаа законъ, рекъ: се азъ закѣшаю закѣтъ мой с тобою и сѣменемъ твоимъ и всею землею, и трѣми заповѣдами держимъ: все іадите іако зеліе травное ѣлико на нѣси и ѣлико на земли і водахъ развѣ мѧса і крови дѣла ѣго. иже ко пролѣтъ кровь члѣку, своѧ емъ в тог[о] мѣсто пролѣтъ сѧ.“

Жид реч[ε]: „Мы дрѣжимъ прѣвыи законъ Моисѣевъ, а сего нѣс[тъ] намъ Бѣ рекъ „законъ“, но „завѣтъ“, іако и в рай Адаму заповѣд[а], і къ Аврааму шѣрѣзаніе, а не законъ“.

Фил. реч[ε]: „Бѣ глѧ къ Аврааму: длю законъ въ плоти вашѣи, еже и знаменіе реч[ε], іако будетъ межю мною и тобою. тѣж[ε] пакы и въ Іеремѣи реч[ε]: послушайте закѣта сего, і възглѣшъ, реч[ε], к мужемъ Іудовымъ живущимъ во Іерѣламѣхъ и реч[ε]ши к нимъ: тако глѣтъ Гѣ Бѣ Ііаѣвъ: проклатъ члѣкъ иж[ε] не послушаетъ закѣта сего, иж[ε] заповѣдахъ къ шѣцѣмъ вашимъ въ днѣ, конже извед[о]хъ ѧ изъ землѧ ѣгипетскѧ“.

Жид реч[ε]: „И мы також[ε] нарицаемъ закѣтъ законшмъ, и ѣлико дрѣжаша законъ Моисѣевъ, вси Бѣ ѣгодиша. Такъ же и мы дрѣжимъ и не створимъ иного быти пач[ε] сего, а вы въздвигше ннѣ законъ попираете бѣи законъ.“

Фил. реч[ε]: „Добрѣ дѣемъ, аще ко вы Авраамъ не іа сѧ по шѣрѣзаніи ес[тъ], но держалъ вы Ноѣвъ закѣтъ, то не нарекалъ вы сѧ другъ бѣи. І Моусѣи послѣд[и] написа законъ първаго не дрѣжа. Тако и мы по снхъ шѣбразомъ ходимъ і ш Бѣ законъ прійимше дрѣжимъ, да бѣи заповѣд[ъ] твердо пребываетъ. дакъ ко Ноѣви законъ не сказа ѣму, іако и другыи дамъ, но въ вѣки пребываютъ въ дѣю живы: ни пакы Аврааму шѣктованіе дакъ не возвѣсти ѣму, іако и другыи хоцѣу дати Моисѣевы. то

како вы держите законъ Моусѣвъ, а Бѣ глѣть къ языкомъ, ꙗко преставаю законъ Моусѣвъ, а ѿнѣ дамъ. Іеремѣа во глѣть: се днѣ прѣидутъ, глѣть Гѣ, ѿ завѣщаю дому Іодину ѿ дому Іѿаву завѣтъ новъ, не по завѣту ѿже завѣщахъ ѿщѣмъ ихъ въ днѣ емшоу ми за руку ихъ ѿвести ихъ изъ земля египетская, ꙗко ѿ ти не превыша въ завѣтъкъ моемъ, ѿ азъ возненавидѣхъ ихъ, ꙗко сѣи завѣтъ мой, и ж[е] завѣщахъ дому Іодину ѿ дому Іѿаву, завѣтъ новъ. по днѣхъ ѿнѣхъ реч[е] Гѣ: ѿ даа законы моя помышленіи ихъ ѿ на срдцы имѣ напишю ѿ, ѿ тѣкъ вѣдутъ мнѣ люд[і]е ѿ азъ Бѣ ихъ. Іѿ пакы тѣж[е] Іеремѣа реч[е]: тако глѣть Гѣ: станете на пѣтѣхъ ѿ видите ѿ въпрашате на стезѣ Гѣа правыа, ѿ оубидите, кымъ ес[ть] пѣть Гѣа истинныи, ход[и]те по нему ѿ ѿбращете оцищеніе [sic!] дѣламъ вашимъ. ѿ рѣша: не ѿдемъ. поставихъ въ васъ блюстителѣа ѿ рѣхъ: послушайте глас[а] трубы! ѿ рѣсте: не слышаемъ. сего рад[и] оубышите языцы пасущемъ стада въ нихъ. Іѿ авѣ: слыши ѿбо ѿ вѣнши землѣ! се азъ навожю на люд[и] сѣа зло, зане словесъ прѣркъ моихъ не вѣша ѿ закономъ, ѿмже прѣрци проповѣдаша, ѿринуша. не токмо ж[е] сими словесы оубажю, ꙗко законъ твои престае, но ѿнѣми винами многими ѿ прѣркъ ѿвлѣно“.

Жидъ реч[е]: „ѿ Гима сѣма блѣвеное, вѣ ж[е] нѣсте“.

Фил. реч[е]: „Нѣс[ть] вамъ ничтож[е] въ томъ блѣннѣ, но токмо Бѣ хвала. сице во реч[е]: блѣвнѣ Гѣ Бѣ Гимовѣ! а къ Яфету глѣть, ѿ него ж[е] мы есмы: „да распространитъ Бѣ Іѿфета ѿ да вселитъ сѣа въ села Гимова. то се оубже ес[ть] всѣми вѣдомо, ꙗко ѿртанѣкъ вселиша с[ѣа] въ ваша села, рекше во Іѿрамъ, а потомъ въ вышннѣ, а вы по всенъ землѣи расточи ѿ работаете, а потомъ пойдете въ мѣку вѣчнѣю“.

ѿ потомъ болѣ не оумѣ жид[о]винѣ ѿвѣщати, но жид[о]винѣ реч[е]: „Вы сѣа творите блѣвни выти оуповающе на чѣка, а книги проклинаютъ такого“.

Фил. реч[е]: „Проклатъ ли ес[ть] Дѣдъ, ѿли блѣвнѣ?“

ѿ нже реч[е]: „Блѣвнѣ“.

Фил. реч[е]: „ѿ мы на того ж[е] оуповаемъ, на него ж[е] ѿ ѿ Дѣдъ, реч[е] во въ ѿдѣмѣ: ѿбо чѣкъ мира моего, нанже оуповахъ. чѣкъ ес[ть] Хѣ. а ѿже кто оуповае на проста чѣка, того ѿ мы проклинаемъ“.

Жидъ реч[е]: „Како вы ѿвѣрзаніе ѿметае, а Хѣ не ѿвергшю сѣа, но по закону свершившю?“

Фил. реч[е]: „ѿже во реч[е] первое Бѣ къ Яврааму: се вѣди знаменіе межю мною ѿ тобою, да тако ѿ сѣврѣши пришедъ. ѿ

Авраама во до Ха̃ тако дрѣжаша, а прочее не дасть мимо ити, но в того мѣсто крѣпче дасть“.

Жид реч[ε]: „Почто прѣвѣи не прѣаша сего знаменїа, а Бѣ оугодиша?“

Фил. реч[ε]: „Никто ж[ε] во Ѡ нихъ іави с[а] двѣ женѣ ѥмѣв, яко ж[ε] Авраамъ ѥмѣ двѣ женѣ а ѣ-юю раву: тако ж[ε] Іаковъ ѥмѣ д. жены, того ради оуграни ѥмү жылы стѣгнныа и Ѡтолѣ ѡхрани са к женамъ приступати. І преложи ѥма ѥмү Ііаь, и ж[ε] ес[тъ]: зраи Га̃!“

Жид реч[ε]: „Како вы са и доломъ кланяюще с[а] Бѣ оугажаєте?“

Фил. ѡвѣща: „Прѣвѣе с[а] наоучите раздѣлати ѥмина: что ес[тъ] икона, что ес[тъ] идола. І тако маѣвѣчи поступайте на крѣтїаны. І. во ѥменѣ в нашемъ іазыкѣ лежит ѡ семѣ. въпрошу ж[ε] вы и азъ: ѡбразъ ли скинїа, юж[ε] видѣ на горѣ Моисїи и извѣнесе, и ли ѡбразъ ѡбразъ? и мдрѣтїю сдѣла прикладно ѡбраз, клинны и оусмы и сѣрсмы и херувимы израдны. І понеж[ε] то како створи, наречемъ ли вы того ради древу и оусмомъ и сорсмомъ чѣтъ творити і кланяти с[а] имѣ а не Бѣ? Тако ж[ε] и ѡ Соломѣи цркви, понеж[ε] іконы херувимскы и агглы и инкѣ много ѡбразъ ѥмѣаше. тако ж[ε] и мы крѣтїане оугождшимъ Бѣ чѣтъ дѣемъ, ѡдѣлающе доброе ѡ дѣмоньскыхъ ѡбразъ“.

Слышавше ж[ε] си Козаряне рекоша: „сїи философъ съ вѣїєю помощїю всю гордыни на землю изверже, а срациньскую на ѡнѣ пол моря преврѣж[ε]“.

Егда ж[ε] Константинъ философъ сїю грамоту створи і предасть ю Моравѣ, Чехомъ, Лахомъ і прочимъ іазыкомъ, потомъ Русїи, растуцію ж[ε] вѣїєю оученїю звыи ж[ε] дїаволъ не терпѣ того, вшедъ въ своа сѣсуды, в латинѣ, нача многы звыи въздвизати. І сѣбраша с[а] епїпы і попове і черноризци латиньскїи авы воршны на сокола, въздвигоша трїіазычнїую ересь гл҃ше: „чл҃че, како ты еси створила грамоту словенскую и оучиши а книгамъ инкѣмъ іазыкомъ, и хъ же нѣс[тъ] никто ж[ε] ѡврѣла ни апѣлъ, ни римскыи папѣхъ, ни Григорїи Бѣсловецъ? мы ж[ε] три токмо іазыкы ѥмамъ[и], ѥмже достевет токмо славити Бѣ: єврейскы, латыньскы, греческы“.

Фил. реч[ε]: „Не идетъ ли дождь на всѣхъ равно ѡ Бѣ? ни ли сѣнце тако ж[ε] сѣаетъ? то како вы не стыдите с[а] тремы іазыкы славя, а прочимъ іазыкомъ сѣпномъ и глухымъ велѣче быти, а Бѣ творѣше немощна, іако немощна сего дати, і ли завистива мнѣше Бѣ, іако ж[ε] и сами есте завистивы. мы ж[ε] многы роды знаемъ ѥмүще книги въ своѣ ѥмѣ іазыкѣ и Бѣ славу воздающе“.

сконим іъзыкомъ в разумъ істинны, иж[є] сѹт Пѣрси, Армени, Гурь, Ягази, Аврлани, Єгиптанє і иїни мнози“. І далі (стор. 1128—1130) він доказує цитатами з псьма сьв., що треба подавати людям науку і слово боже на зрозумілій для них мові.

Порівнюючи отсей текст з Житвемъ Константина (Dümmler-Miklosich, Die Legende vom heiligen Cyrillus, Denkschriften der k. Akademie der Wissenschaften, Wien 1870, Bd. XIX, стор. 214—229), бачимо в нашім текеті виврки з глав 5, 6, 9, 10, 16 того жития, вкорочені, та декуди з замітними варіантами.

На ст. 1130—1132 читаємо далі ось яку записку: „В лѣт[о] 5305. Кирилъ оубѣтъ словенскѹ іъзыкѹ мѣа деврлаа дѣ. днѣ вывѣ мѣ. лѣта иі многы просвѣтнѣвъ оубченіи вѣствиними к Гѹ Фиде і положенѣ выс[тъ] в Римѣ въ цркви сѣго Климента. Єж[є] вѹди вѣдомо всѣми іъзыкы і всѣми людми, іако рѹскій іъзыкѣ ни ѡкѹдѹ ж[є] пріа вѣрѹ сѣа, і грамота рѹскаа никимѣ ж[є] іавлена, но токмо самѣмъ Блѣ вседрѣжителемъ оубемъ і сномъ і сѣмъ дѹмъ. Володимиръ дѹхъ сѣи влохнѹл вѣрѹ пріати, а крщеніє ѡ Грекѣ і прочій нарад црквины, иі грамота рѹскаа іакила с[а] Блѣ дана в Корсѹнѣ Рѹсину, ѡ немъ ж[є] наоубчи сѣ Филосодъ Константинѣ, ѡтѹдѹ сложивѣ иі написавѣ книги рѹскимъ глѣмъ. Иі єврейскѣ грамотѣ тогда же іъзыкѣ ѡ Гоморанина в Корсѹнѣ. тѣ же мужѣ Рѹсинѣ ваше вѣговѣренѣ, постомѣ иі добродѣтелю, въ чѣтѣи вѣрѣкѣ ідинѣ оубединив сѣ. Иі тѣ ідинѣ ѡ рѹска іъзыка іави сѣ прѣж[є] хрестіанѣ сын, иі невѣдомъ никимѣ ж[є], ѡкѹдѹ єсть. Тѣ же выс[тъ] въ днѣ Михаіла црѣ иі Иринѣ вѣговѣрныа. І потомъ посланъ выс[тъ] Константинѣ в Моравѹ Михаіломъ црѣмъ, моравьскому кнѣзю проснѣшѹ философа, иі тамо шед наоубчи Моравѹ иі Лахѹ иі Чехѹ і прочаа іъзыкы і вѣрѹ православнѹю оубгверди в них і книги написа имѣ рѹскимъ глѣмъ, иі добрѣ наоубчивѣ иі ѡтѹдѹ іде в Римѣ і тѹ разколѣ сѣ і ѡблече сѣ в черныа ризы і нарекоша имѣ ємѹ Кирилъ. в тои волєсти прѣстави с[а]. Потѣмъ многымъ лѣтѣмъ минѹвшимъ иі пришедъ вон латынскѣи в Моравѹ иі в Чехѹ иі в Лахѹ раздрѹшиша вѣрѹ правовѣрнѹю иі рѹскѹю грамотѹ ѡкрѣже, а латынскѹю грамотѹ иі вѣрѹ постави, правѣа вѣрѹ иіконы поже, а єпѣпы посѣче а дрѹгыа изгна. иі іде в рѹскѹю землѹ хотѣ иі тѣхъ въ своѹ вѣрѹ привести. І тамо повѣнѣ выс[тъ] вон латынскѣи[и].

„По Михаілаѣ ж[є] выша црѣ мнози. І потомъ црѣ выс[тъ] Романѣ. І при того црѣствѣ крѣсти сѣ рѹскѣи црѣ Володимирѣ во градѣ Корсѹни в лѣт[о] 53. ѹ. Идѣже книги ѡвѣрѣтоша с[а], тѣ иі крщеніє ѡвѣрѣте сѣ: рѹскимъ глѣмъ писаны выша книги. Сице

Рсци крщєнїє ѡбрѣтє с[а], іако ж[є] Ілѣтаном на горѣ Синай-стѣки законъ и грамота дана выс[ть] Моисѣи и люди наоучи, Ісѹ и Навгинъ законъ внесе въ Іерлїмъ. Оуле чюд[о]! ѡвѣмо Моисѣи со Ісѡм законъ и грамоту и попы вѣведоста в землю Іерлїмьскѣю и люд[и] наоучиста и скинїю принесє і прочла всѣ. Се ж[є] выс[ть] того чюднѣе и дивнѣе, іако єдиному Колодїмиру дал Бѹ принєсти в рускїю землю вѣру и крщєнїє и грамоту и книги ѡбрѣтєныѣ, свѣдѣ, аплѣ, цѣлѣ и попы и Климентовы моци і всѣ сѣсуды црѣквыѣ, иконы и крѣты. І пришед в Русь і крѣти всѣ люди рускїа землѣ. Оуле чюд[о], іако вторын Іерлїмъ на землї іави с[а] Кїевъ і вторын Моисѣи іави с[а] Колодїмеръ. ѡнъ стѣкныи законъ въ Іерлїмѣ ѡвѣчающѣ ѡ идол, сєи чѣтїю вѣру и крщєнїє стѣе вводѣщєе в жизнь вѣчнїю; ѡнъ ко єдиномѹ Бѹ велѣше прїити в законъ, сѣ же вѣкрою крщєнїємъ всю землю рускїю привєде къ прѣтѣки трїци ѡцїю и сїнї і стѣмї дхїю и добродѣтелью полѹчи жизнь вѣчнїю. І люд[и]є томї ж[є] наоучи і введє въ црѣство ієснєѡ. ѡнамо къ єдинѣм айслємь рєчєно Глѣк: „не оубои сѣ малєѡ стадо“, — сѣк къ всѣм тѣж[є] рєчєно; ѡнамо м. дїи и г. Моисѣи законъ давѣ прѣстави с[а], на горѣ погрєвєнѣ, — сѣ же лѣт л. и г. вывѣ во стѣмъ крщєнїи і вѣру чѣс себлїод, запѡвѣд[и] Глѣк свѣршинѣ прѣстави с[а] в рѣцѣ вѣїи прѣдав дїш, тѣло же єго чѣстнєѡ положєно выс[ть] въ црѣквї стѣла Бїдѣ, юж[є] самѣ созда. І выс[ть] вторын Костѣнтїнѣк землї рѣскєи Колодїмирѣ. О стѣла црѣ Костѣнтїнїє і Колодїмирѣ, помєзїта на прѡтивныѣ срднїком вѣю и люд[и] избѣвѣлїтє ѡ всѣкїа вѣдѣ грѣцкїа и рѣскїа! ѡ мнѣ грѣкшєм молїтѣ с[а] Бѹ, іако імѣшѣ дрѣзновнїє к Бѹ, да сїсє сѣ вѣю мѣтѣвѣм! молю с[а] и мїл сѣ дѣкїю спїсанїємъ грамотїцѣ сѣа малѣѣѣ, юж[є] похѣлѣла вѣю напїсѣх недєстєнныи“. Отєє єдиноє мїєцє, дє перепїсѣувѣч гѡворїтѣ сам прѡ сєбє і тут євїднѡ кїнчїла сѣ кнїга в тїм єрїгїналѣ, з ѣкого перепїсанїи наш рукопїс. Чї мѡжна з тїх слїв вїєновѡвѣтї дєѣкї здогадї щѡ дѡ чѣсу напїсанѣя тѡго прѣвѡвзѡру, а бѡдѣй отєєї молїтѣвї? Мїнї здѣсть сѣ, щѡ вѡна дѡсїтѣ вїрѣзнѡ вкѣзує на дѡбу кнѣзївѣьскѣ, знѣчїтѣ, нѣйпїзнїйше на XIV вїк.

Те, щѡ щє є далї в нашїм рукопїсї, євїднѡ дѡдаткї нѡвїй-шѡго пїєсѣѣ, вїпїсѣнї з ѣкогоєь хрѡногрѣфѣ, бєз звѣзѣкї с пѡпєрєдїїм і бєз лѣду. І так на стѡр. 1132 напїсѣно кнѡварѡм: „Сїмѡвѣ чѣстѣ“, пѡ чїм вїпїсѣно кѣталѡг нѣрѡдїв пѡдїбнїй дѡ тѡго, ѣкїй мї бѣчїлї вїєше в Пѣлєї. Мїж стѡр. 1132 і 1133 є прѡгалїна і на стѡр. 1133 кїнчїтѣ сѣ єпѡвїданє прѡ ѣкогоєь цѣрѣѣ, щѡ зѡвѡвѣѣв Хѣлдєїцїв і Цєр-

сів „Даж[ε] ѿ до Вавилона, також[ε] ѿ Ісїєю ѿ Єврейню ѿ Еку-
 фїєю, рекше Козары, на вса коєвакѣ примѣчї ѿ. Прї томъ выс[тъ]
 Єремїе трєхславный“. Далї йде оповїданє „Ѡ Єремїи“ — се не
 пророк, а такий цар італїйський -- і приводить ся „Єремїи ѡ стїки
 трїци“ (ст. 1133—1135), потїмъ „Ѡ Фистк“, „Ѡ Фалск“, „Ѡ Ан-
 гирѣ ѿ Белеск“ (1134—1135), „Ѡ Іракакѣ философкѣ турстк“, що
 винайшов порфіру, „Ѡ Фарк ѿ Ѡ Яврамѣ из црскихъ книгъ писано“
 (є тїлько хронологїчні і родословні дати і шматок бїблїйного оповї-
 даня, 1135—1136). Далї знаходимо „тлѣкованїе оъ потири Соломо-
 нк“, надрукованє у нас (стор. 294—295), потїмъ каталог пророків
 і пророчиць, надрукований у нас (стор. 322—323), а далї на стор.
 1138—1139 помїщена статя „Полоуторо ѡ вї. лїлс, ѿдѣ кождо
 нѣхъ пророкѣда [и] кадѣ оумроша“, а на стор. 1139—1140 „Тогож[ε]
 ѡ ѡ. лїлѣхѣ“. Кїнчить ся писанє другого писця зводом хроноло-
 гїчнихъ дат від Адама до рїздва Христового і відси до хрещеня Руси
 (стор. 1140—1142). Далї на двохъ карткахъ писана рукою того
 писця, що писавъ початкову часть рукопису, знаходить ся иньша
 хронологїчна таблица, а власне „Црство хрїстьянскєє грѣчскєє
 въ Црїградѣ“. Починаючи від Константина В. показано, кїлька
 котрий цар панував і якої бувъ вїри. Кїнчить ся каталогъ словами:
 Сїгож[ε] сїѣ Млнїилѣ црѣ начатѣ црѣтковати в лѣт[о] ѡ. ѡ.
 чѣ.“ Сей Мануїл II. Палеологъ царствовавъ, якъ звїсно, від 1391 до
 1425 р. Очевидна рїч, що отсеї каталогъ писаний бувъ за єго паню-
 ваня, значить, передъ 1425 р. А що каталогъ сей, якъ сказано, писала
 та сама рука, що писала головну часть рукопису (про се перековує
 нас не тїлько ductus поодинокихъ буквъ, але ѿ правопись), то се
 місце давъ намъ одинокую безпохибну основу встановити дату написаня
 нашого рукопису — на першу четвертину XV. в.

Остатня доклиєна картка — шматокъ церковної відправи по
 покїйнику, очевидно вирвана зъ якогось иньшого рукопису.

Отсе по змозї докладний описъ сего цїкавого і важного руко-
 пису, головню що торкаєть ся єго змісту. За ласкаве вїпозиченє
 єго з бїблїотеки Крехівського монастиря нехай мїнї вільно буде
 на сьому місцї зложити щїру подяку настоятелю того монастиря
 о. Зємбі.

2. Рукописний відривокъ XVII в., з якого у нас пере-
 друковано скорочену редакцію статї про 12 каменїв, знаходить ся
 в моїмъ посїданю, куплений у одного антикваря у Львові. Се відри-
 вокъ якогось більшого рукопису, in folio, писаного гарнимъ полууста-
 вомъ з кинноварними орнаментами та ініціалами і містить в собї
 крімъ отсего такожъ деякі апокрїфи новозавїтні, оттимъ то я подамъ

его докладнійший опис і зміст у передмові до другого тому цієї збірки.

3. Рукописна збірка о. Теодора з Дубівця, в моїм посіданні, походить також з XVII. а може і з XVI. в., in quarto, без початку і кінця, містить багато статей апокріфічного, легендарного, проповідницького та полемічного змісту. Рукопис писаний двома руками, не дуже дрібним полууставом, що по троха переходить в курсив, а декуди курсивом. Докладнійший опис подам у передмові до другого тому.

4. Рукописна збірка попа Стефана Теслевцьового, писана на Угорщині при кінці XVII. або з початку XVIII. в., описана буде докладно в „Записках Наук. Тов. ім. Шевченка“.

5. Рукопис о. Яремецького-Білахевича, описаний мною по троха в Київській Старині і в „Життю і Слові“. Писаний одною рукою він датований, так що ми можемо докладно знати, де і коли писані були поодинокі статі. Детальний опис подам у „Записках Наук. Тов. ім. Шевченка“.

6. Рукопис о. Теодора Поповича Тухлянського, описаний д-ром О. Калитовським у Зорі 1885 р.

7. Рукопис Іспаський, описаний мною в Життю і Слові (т. I, 1894 р.)

8) Уривки Дрогобицького рукопису описані мною в „Зорі“ 1886.

9. Замоїський рукопис, що знаходить ся в бібліотеці львівського університету, буде описаний в передмові до другого тому цієї збірки.

10. Так само до другого тому лишая опис Ковельської Палеї, що знаходить ся в надвірній бібліотеці у Відні, бо в другім томі міні прийдесть ся користувати ся сим рукописом для видав двох важних новозавітних апокріфів.

Кінчачи отсею передмову я розстаю ся з працею, що мало не через два роки завдавала міні багато труда та zarazом була відпочивком серед важких обставин того духового і товариського життя, в яких міні доводилось жити. Я чую добре всі хвиби, та надіюсь, що справедлива критика, витикаючи їх, зверне увагу й на ті тісні граніці, в яких з гори знаходила ся моя змога — зробити сю книгу ліпшою, повійшою і більше відповідною вимогам сучасного видавництва наукового. В кінці складаю тут щирю подяку всім тим, що причинили ся до виконання цієї праці, а поперед усього Впов. проф. М. Грушевському за видданє в Тов. ім. Шевченка накладу на друк книги, а товаришам М. Бидику, учителеви в Голіградах за

доставлене міні рукопису о. Яремецького-Білахевича, о. М. Зубрицькому в Мшанци за доставлене міні рукопису Дрогобицького, В. Гнатюкови за доставлене міні рукопису о. Ст. Теслевцьового і селянини Гулейчукови з Іспаса над Черемошем за доставлене міні Іспаського рукопису.

Львів 9. січня 1897.

Др. Іван Франко.

I. Индекс книг правдивих і заказаних.

А. Рукопис о. Теодора з Дубовець (стор. 164—166).

Ⲯ книга겗, которо격ю подоваѣтъ чѣстн. Вѣтхаго Закона вѣ.

Тол'ко во слышахом ѿ жидов въсвѣраженіе. а-а Быт[к]а, в Исход, г Левиты, д Числа, е Вторыйзакон, з Іс Навин, зб Ждана, и Ржд, д д Царствіа, і Єздра, лї Фалтыр, вї Притчи, гї Церковник, дї Пѣсни пкнем, еї Ішв, таж[е] вї Пророкы: а Ішсїа, в Ямос, г Михѣа, д Ішл, е Ішна, з Явдѣй, з Наоум, и Яввакжм, д Гофонїй, і Яггей, лї Захарїа. вї Малахїа. Таж[е] вел[и]кых пророк: а Ісаїа, в Єремеа, г Єзеккиа, д Данїла, посем Паржх посланїе.

Новаго ж[е] Закона:

д євглансты: Матдей, М[а]р[к]о, Лоука, Ішан. Потом по апѣльскж Дѣян[і]а, посланїе съборных з: а-е ѿ Іакова, в Петрово, г-е Іваново, д Ію-

Б. Рукопис о. Іллі Яремецкого Білашевича (стор. 375—380).

Ⲯ книга겗ъ вѣтѣйскнх, пророческнх Стараго Завѣта,

нх' же принала стѣа соборнаѣ Црковъ апостолскаѣ, нх' же подоваѣтъ намъ христїаном чѣстн, нх' же естъ всѣхъ мѣ, ѿ ннхже и парамей чѣстсѣ (не вичисленї).

Ⲯ книга겗ъ Новаго Завѣта: прїйде ко истинна Гдѣ ншїъ Хртос Єнѣ и Слово вжїе.

Новаго же Завѣта: Євгліа, Дѣянїа апостолска, Посланїа

дино. Павлух посланиѣ дї: к Римляном дѣѣ, в̄—а̄ къ К[о]риндом, г̄ къ Галатом, д̄ къ Ефесешм, е̄ къ Филипписешм, ж̄ къ Колосеам, з̄ къ Гелогун[а]ном, ӣ къ Еврешм, с, і, лї къ Тим[о]дїю, вї, гї къ Титѣ, дї къ Филимоноу. По сем Іваново Шкровенїе.

Іван Златос[ет], Іван Дамаскин, Іван Езарухъ, Іван Актвичник, Григорій Бѣослов, Григорій Декаполит, Кириа Александринскїи, Дїонисїи Иеропагит, Сїмѣон Бѣоприемец, Ерофей, въписаниа епїа Ифинскаго, Дорофей, Детроламеа, Апанадиѣи, Вар'лам, Ефрем, Вас[и]лїй Бел[и]кїй, Пандок[т], Антонио, Патерик Никола, Исаафъ, Павел Манакїнскїй, Маѣим. Вас[и]лїй новый, Храпоград, Палеа, Евангелїастъ, Шестодник, Родославїе, Чепи, Актвица, Женчѣ, Златостржи, Главина, Бисеръ, Криница, Исаиѣ, Матдей, Коз'ма Индиктопов, Анастасїи Синайскїа горы, Иданасти Бел[и]кїй, Іѣ Семирамин, Іѣ Сирахов, Іѣ Дековъ, Іѣ Нарвин, г̄ въпрошенїа философов, вї Іакованч, Нифонтъ, Пчела, Приточник, Зер'цало.

апостолскаа различнаа, Ипокалиѣписъ Івана Бѣослова и проч. Главъ Иейгаистъ естъ всѣхъ кз, иже къ церковном п'кнїи подовает намъ хрїстїаномъ чести.

Книгы прїидных и ѣгоносныхъ Шїцъ ишїхъ пастирей и счителей вселенскихъ, иже сѣтъ сїа книги.

Книга Дїонисїи Иеропагитъ, книга Иеродей Идунскїй, книга Василїи Парїйскїй, книга Василїи Ямасїйскїй, книга Уполитъ папа Римскїй, книга Еуливестръ папа Римскїй, книга Василїи Великїи ѡ постничеств'к, книга Иданасти Великїи Ялезан. на Ирїани, книга Григорїи Бѣословъ, книга Григорїи Невкесарїйскїй, книга Іванъ Златоустїй, книга Маргаритъ, книга Златострѣй, книга Андриатисъ, книга ѡ сїенств'к, книга Іванъ Дамаскинъ, книга Іванъ Езарухъ, книга Іванъ Актвичникъ, книга Синадикъ, книга Григорїи Декаполитъ, книга Григорїи папа Римскїй, книга Григорїи великїи Арменїи, книга Григорїи Двословецъ, книга Григорїи Синайскїй, книга Кириа Ялезандрїйскїй, книга Кирилъ Иерусалимскїй, книга Григорїи архїеїпъ Геласкїй, книга Гри-

горій Ямиритскій, книга Григорій Цам'блакъ, книга Григорій Якраганскій, книга Кирилъ Словенскій, книга Козма Превитеръ, книга Ямфилохій Иконійскій, книга Паладій мнихъ, книга Иринеи Асгдонскій, книга Петръ Дамаскинъ, книга Спиридоній Тримифинскій, книга Златій Чопъ, книга Анастасій Синайскія гори, книга Симеонъ Бг'опрѣмецъ, книга Симеонъ Дивногорець, книга Симеонъ Іерусалимскій, книга Симеонъ новій вг'ословъ, книга Евродій, книга Барлаам [н] Іѡасафъ царевич, книга Ефрем Еврин, книга Маѣимъ Исповѣдникъ, книга Маѣимъ Грекъ, книга Давниа, книга Никонъ, книга Нилъ, книга Феодоръ Едескій, книга Іосифъ, книга Павелъ Монасійскій, книга Геннадій зовемій Златоустрѣй, книга Хроноградъ, книга Родословіе, книга Гаскина, книга Бисеръ, книга Кирница, книга Меододій Патр'скій, книга Пчела, книга Актонисецъ Великіа гори, книга Макарій Великій, книга Исидоръ Пиласіотъ, книга Исхій превитеръ, книга Діонтра зовемое зерцало мирозрительное, книга второе зерцало: вѣск'дословіе дши с'т'кломъ, книга Іустини Иппона града еп'къ, книга Іларіонъ Великій, книга Гевргій Писидъ, книга Іосифъ Маттадіинъ, книга Козма Индикопловъ, книга Козма Халки-

донскій, книга Ѳшдоръ Стс-
дитъ, книга Ѳшдоръ Явскаръ
ейкпъ Варийскій, книга Ісаакъ
Сиринъ, книга Дородей, книга
Оуставъ стѣхъ штіцъ, книга
Пандектъ, книга Лимонискъ,
книга Іс Сираховъ, книга Сло-
воположникъ, книга Закон-
никъ, книга Стоглавъ, книга
Яндрей Юродивій, книга Іс-
стинъ филѳозофъ, книга Ни-
фонть, книга Спифаній Кипр-
скій, книга Іаковъ Жидовинъ,
книга ССДѢВНИКЪ, книга МѢ-
нѢКА ШЕЩАА, книга два[на]де-
сятъ МѢнѢКЪ мѣсячныхъ Четъ-
нхъ, в нихъ же написана житїа
стѣхъ пророкъ и апостолъ и
стѣтелей и прѣподовнихъ шцѣ
ї страсти мчѣцскїа, книга Па-
терикъ Єгупетскій, книга Па-
терикъ печери Кїевскїа, книга
Патерикъ азѳсчїй, книга Па-
терикъ Єкитскій, книга Пате-
рикъ Іерусалимскій, книга Па-
терикъ Стїа Горн, книга Нилъ
Сунант, книга Камень вѣри,
книга Коса, книга Ялфавит
дѣховнїй. То сѣть преданїа
книги, ихъ же подоблетъ намъ
хрѣстїаномъ правовѣрнимъ почи-
тати и из нихъ ся побчати.

Я се книги а живыи ихъ же
не подоблетъ чѣсти.

Ядам. Єнох. Ламех. Патрїар-
си. Молитва Ішнфока. Єдам.
Фалъмы Соломоновки. Іаїно
шбавленїе. Софонїа шбавленїе.
Петрово шбавленїе. Євхѳоди
апостолстїи. Барнавае посланїе.

Книгы инѣнїе, ихъ же хрѣтїа-
номъ православнымъ
(далї вишкрябано) сѣть же сїи.

Составленїи мирстїи псалъ-
ми, еже естъ сїа: Градите вси
вѣрнїи. И дрѳгое градѣте. И
крѣс твоѳмс водрѳзшѳсѳ на
земли. Патрїарси. Ядамъ. Є-

Павле швавленіе. Оучиніе Климентова. Євѣліе ѿ Барнавы. Євѣліе ѿ Ѡомы. Паралипоменон Єременна. Ѡбавленіи, чѣто дѣ шрла слали къ Вавлон з грамотою, то а́жа. Єжѣже ѿна многа ѿ а́жи словесни сложенна словеса, ихъ же разматраючи чести: ѿ древо крѣста сола́гано. Єпистола ѿ неделаи. Къпрос Бардоломѣв къ Бѣци Дѣство Хѣо по вознесѣніи Петръ прола Хѣ штрочѣтем. и рыбы дѣ по сѣхъ ходили. и чѣто Бѣци похождение по мочкам. и чѣто дѣ видѣли и Макаріа и чрънци. и чѣто шпоздѣть поп лут[оу]рѣгю и врата нѣснаа затваряются. и лоб Ядамов аж въ нем цркви сем. ѿ Соломонѣ кошоуны и басни и ѿ Ку[то]врасѣ вѣ Ик[о]вличгѣлаа а́кствица. Єсть жѣ [ѣ] и ѿнѣде и мѣническаа мѣніа ложнаа, не тако шко ѿ нихъ право. Гѣшрѣгѣ мѣніе истинно єс[ть]. Климентова мѣніа а́жа. чѣто дѣ и Никита црвь сѣь былъ Ипатѣево мѣніе а́жа. и Климентова Янѣкирѣскаго а́жа. І ѿныхъ соутъ много а́жій вѣ вѣжѣтвенномъ писаніи. Єс[ть] по словоу а́живыхъ словесей ересей. ложнаа словеса сѣа невѣжамъ на соблазнъ. шко се хѣждыи ѿноманоканжны (sic!) оу поповѣ по мѣтвеникомъ или мѣтвы ѿ а́живыхъ. ѿсказали были сами еретици и правила а́йскаа сѣкорѣлаа єпистолей. а́нж ѿ соворѣтыхъ ѿць ѿскоуслии и ѿсправлии.

ноухъ. Єифова мѣтва. Ядамовѣ закѣтъ. Моусеѣвѣ закѣтъ. Ѡалми Соломонови. Иаино швавленіе. Ісалино виденіе. Шиковаи повѣсть. Петрово швавленіе. Ѡвходи апостолей. Барнавино посланіе. Павла апостола дѣкиѣе ло[ж]ное. Павлово швавленіе. Євѣліе ѿ Барнави. Євѣліе ѿ Ѡоми. Паралипомена, чѣто шрла слали в Вавлон ко Іеремкію. Єстѣ же і ѿна многа сложенна, еже єсть сѣа: Къпроси Івана Бѣослова. еже рече: слыши праведній Іване. Тогоже въпроси ко Явраамѣ ѿ праведнихъ дѣшахъ. Барфоломѣєви въпроси ко Бѣци како Хѣта родила. Єпистола ѿ идѣлахъ. И ѿ древѣ крѣстномъ (два слова вишкрябани). Хоженіе Петрово по вознесеніи Гѣнемъ, чѣто шрочѣтемъ Хѣта продавали. и чѣто рибѣ по сѣхѣс ходили. Дѣство Хѣоко. Бѣцино хоженіе по мѣкахъ. Лобѣ Ядамовѣ чѣто дванадѣсѣтъ слѣжекѣ в немъ и сѣдмѣ црвей подѣ нимъ сидѣло. Имена Ягѣломѣ. Прѣкиѣ дѣволе со Хѣтомъ. Ѡ слѣжекѣ таинѣ Хѣтовихъ, чѣто поздыть шѣкденю и врата нѣснаа затваряются и а́гли попа клеѣнѣтъ. Ѡ пѣстельницѣ Макаріи мнискѣ римскѣмъ, чѣто три чернци нашли его за дванадѣсѣтъ поприцѣ ѿ рѣи. Ѡ Китоврасѣ і ѿ Соломоновихъ ложнихъ сѣдѣхъ. Ѡ дванадѣсѣтихъ Шикевичѣ глаголемѣа а́кствица. Дѣдови пѣсни. Со-

фоніе шбаваніе. О дрегк
кѣтикамъ, что Хѣа в пспн ста-
внан. И какъ Хѣа павгом шрал,
то Іеремкѣй попъ болгарскій со-
лгаалъ. Остже і ш мѣченнцкхъ
лжею складено, а не тако, тако-
же в Мкнеахъ и в Пролозкхъ
писано. Гевргіево мѣченіе, еже
рече ш Дадіана цѣря оумѣчен.
Никитино мѣченіе, налицяюще
его цѣрева сѣа. Евстратіево мѣ-
ченіе. Ипатіево мѣченіе, что
седмью оумиралъ и седмью ш-
жналъ. Калмента Анкирскаго
мѣченіе. И ннѣхъ многнхъ лжею
складено. Соуть же и на междѣ
вѣстевенными писаніи ложная
оученія написана ш інихъ на
пакость невѣжамъ, в ннхъ же
ложннн мѣтки ш трнсавацнхъ
и ш нежитѣхъ и ш недѣсѣхъ,
нмже еретици ісказанн цѣрков-
ная преданія и апостолскан
правила, прншдше ложная сло-
веса.

Подаемо сї два українсько-руські індекси як малий причинокъ до до-
сить уже обширної літератури про сю тему, гл. Калайдовичъ, Іоаннъ
Екзархъ Болгарскій, Москва 1824, приложеніе, стор. 208—212; А. Н.
Пыпинъ, Для объясненія статьи о ложныхъ книгахъ, друквано в Лѣ-
тописи занятій Археографической комиссіи, 1861 г. вып. I. стор. 1—45;
И. Срезневскій, Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣст-
ныхъ памятникахъ N. LV. Пандекты Никона Черногорца, друквано
в Сборникѣ отд. русскаго языка и словесности имп. Академіи Наукъ, т. XII.
Спб. 1874, стор. 217—296 і осібно; V. Jagić, Opisi i izvodi iz neko-
liko južno-slovinških rukopisa, N. IX. Slovenski tekstovi kanona o knji-
gama staroga i novoga zavjeta podjedno z indeksom lažnih knjiga,
друквано в Starine, na sviet izdaje Jugoslovenska Akademija znano-
sti i umjetnosti, knjiga IX. U Zagrebu 1877, стор. 91—116. Про зна-
чінє індексу і нашихъ текстів в порівнаню з иншими досі звѣсними гляди
передмову.

II. Від сотвореня свѣта до смерти Христа.

Рукопис о. Теодора з Дубовець, XVII. в. (стор. 117—123.)

Слово ѡ сꙋзданїи нѣба и земаѣ и в'шиткѡх твари Гїи в'ъви ѡче. Къ началѣ ты Гїи земаю ѡснова и д'ѣла ржжж твою сѣт нѣса. та погниноут, тжжж[е] прѣкывлѣши въ в'ѣкы (ѡд. рѣ). яко ѡдеждж свиеси их и зм'кнѣтсѣ, и ты сам еси и л'кта твоѣ не ѡскоуд'кют. къ ѣ-й днѣ сꙋтвори Б'ѣи нѣбо и земаю и сꙋтвори св'ѣт и д'хъ, сжжж[а]ще емѡ їи чиноѡ: аг'гли и арх'г'гли многошчитїи, Серафим шестокрылатїи и пр'стлн, начала и власти и силы їи г'б'ства. їи чинѣ ѡпаде. втори днѣ разлоучи вод[ы]: полѣ ихъ в'ъзвед[е] на нѣбо, нарече море на лице в'сѣхъ земаѣ. їи днѣ рече Б'ѣи: да в'ъзрастит земаѣ в'сѣко древо плодовиѡе и безплодниѡе и в'сѣ сады и зрак доубрав'ныи и в'сѣкоу травоу. къ ѣи днѣ сꙋтвори Б'ѣи сн'це, лоуноу и св'зды, и зрѣже Сотноу н'с' чиномъ своимъ. реч[е] д'їакол: поставлю пр'столѣ свои на св'здохъ и в'ждж под[о]бенѣи Ныш'немѡ. къ їи днѣ реч[е] Б'ѣи: да изврѣжет земаѣ народъ четвертоногыи и гады, св'кры и скоты и п'тицѣк. къ ѣи днѣ реч[е] Б'ѣи: сꙋворимъ ч'лка по шкраз[с] своимъ и по подобїю. Ядамъ сꙋзданъ выс[тъ] ѡ о[см]и частїи: ѣи час[тъ] ѡ земаѣ, ѣи ѡ морѣ, г'и ѡ сн'ца, д'и ѡ камене, ѣи ѡ ѡблак, ѣи ѡ в'ктра, ѣи ѡ св'ѣта, и ѡ ст'го д'ха. т'кло ѡ земаѣ, ѡ морѣ крокъ, ѡ сн'ца шн, ѡ камене кости, ѡ ѡблака мысль, ѡ в'ктра д'хъ, ѡ св'ѣта разжж, ѡ ст'го д'ха прор'чество. реч[е] Б'ѣи къ сн'оу своѣмоу и ст'мж д'х'с: ѡще Сотона ѡпадет, то врагъ шкнѣтсѣ нашему сꙋзданїю. ѡще не самъ Ядамъ сꙋгр'к'шит, то по немъ в'сн ч'лци, ток'мо пок'дѣт сꙋм'ртъ. и звед[е] Ядама на пр'квы сам. и сѣж[е] сꙋ зданїа Ядамаѣ строїи Б'ѣи сн'снїе ч'комъ. егда же сꙋзда Б'ѣи Ядама, и зрѣше в' немъ Пав'ла и зрѣше Петра: и Павла ка'го прѡповѣдоуѣца мыслью и къс'хы-

црау[ца] на ран, а Петроки Бгъ поржчи ключи нѣсныа. и раз[с]-мъки Щца глающа къ Сноу а Сна къ Щцъ, не растаѣно ко баше свѣт их: достонт ти Сне преждѣ в'сего състави ти врачеваніа, ѣсцѣлѣти Ядамова паденіа. ѡ Сне, слово, сѣаніе славы моеа, аще помышлаетмо сътворити чѣка по ѡбраз[с] своемъ, достонт ти къ плот[к] въблѣнса, достонт' ти ми аѣслы пріати. діавол ко пріа сажжж сокъ змю на прелест[к] ѣ Ядам[с] ѣ в'скм чѣком; тако пріемши слоуги своа, създаніа, ѣ на кѣго наоучив'ши. нж ты ѣспѣлни, Сноу вѣи, моимъ смотреніемъ послѣши прѣрѣкы прѣпо-вѣдати къ плот[и] твоѣ пришествіе. съгласно выс[тъ]: преждѣ създанъ выс[тъ] Ядам, преждѣ проѡбразиса плот[к] дх'ов'наа, прѣж[ѣ] аѣслы, тож[ѣ] Ядам. Павелъ глѣтъ: прѣвѣки вѣсловецъ Петръ. реч[ѣ] ко Петръ: ты еси Хс' снъ Бѣ живаго. Іванъ вѣсловъ пишет: ѣскони вѣ слово ѣ слово к' ѡ Бѣ и Кѣ к' слово. ѣ се ѣскони ѡ Бѣ ѣ в'са т'км выша ѣ безъ него ничтож[ѣ] не выс[тъ]. також[ѣ] в'сн аѣслы ѣ еѡглѣсти. пишетъ Павелъ: неначаднымъ ни жи-тїю конецъ имы[ѣ] дх'омъ къ послѡушество Сна вѣи. Іванъ пишетъ: Бѣ никтож[ѣ] николиж[ѣ] не видѣ, токъмо единороднаго Сна смый къ лонѣ ѡчи, Снѣ его ѣсповѣда. видиши, неразлѡучна ска-заетъ се, глѣтъ, ѣскони ѡ Щца и Бѣ; пакы глѣтъ: Снѣ его ѣспо-вѣда к' лонѣ ѡчи.

Сгда сътвори Бгъ в'сю тварь, въ днѣ 5-й реч[ѣ]: сътворимъ чѣка по ѡбразѡу своемоу и по подобїю то ес[тъ] ѡбразъ: Бгъ ѣ оум ѣ слово, слышаніе, дша, ѡбонаніе ѣ виденіе. а Бгъ назна-чалень, невидимый, несъзданный ѣ непрѣкмѣнень ѣ мѣстивъ ѣ прав-дивъ. почѣтъ твора в'сакомоу чѣкоу, рѣкама его създа ѣ доуѣжъ на лице Ядамѣ дх'ъ животен ѣ Свѣжъ сътвори не джнж на лице еа, но в'затъ рѣбро съ плотїю ѣ съ дшю, ѣ сътвори еа женоу. 3-ю части (закъ. чѣсти) почѣтъ его: а почѣтъ — рѣкама еѡ сътво-ри, вѣ — дх'ъ въдх'оуеъ, гѣ — словесна еѡ сотвори, дѣ — само-власт[т]на еѡ сътвори, еѣ почѣтъ — женж еамъ сътвори, 5 почѣтъ — сътвори ран, насади ѣ оувед[ѣ] конь, 3 чѣтъ — сътвори еѡ црѣа в'скмъ земнымъ. ѣ видѣ діаволъ такова чѣка чѣтна ѣ завидѣ емоу: еж[ѣ] самъ ѡпад[ѣ], тож[ѣ] ѣ Ядама свокодит. реч[ѣ] ко: не съдѣртїю оумрета, нжъ вѣдетъ раз[с]мѣюща добро ѣ зло. Сото-на хотѣ[ѣ] оуподобити сѣ [Бгъ] ѣ ѡпадѣ [ѣ] Ядама прѣлѣсти. ѣзгнанъ выс[тъ] Ядамъ ѣз раа ѣ коселиса къ ѡстровъ Ян'филій. ѣ показа емоу Бгъ рѣскаль ѣ мотыкоу ѣ реч[ѣ] Бгъ: въ потѣ лица твоеѡ с'нѣси хлѣкъ. трѣнь ѡстрый прозвѣнетъ ѡ рѣжъ твоѣхъ. ѣ Свѣкъ реч[ѣ]: ты в' печали родиши чада. ѣ зача Кайна оупрестоупенїи, ѣ роди Кайна ѣ Саноу, Авелъ ѣ Аварїи: кто сѣа роди, то сѣа за

сѧ помяъ ѿ начаши плодити сѧ. ѿ потомъ показа ёмоу Бѣъ волы,
 ѿ нача Кайнѣ ѡрати, Авель ѡвѣца паствити. реч[е] Бѣъ Ядамъ:
 въздаванте жертвоу Боу ѡ свѣго притажанїѧ. принесе Кайнѣ
 жрѣтвѣ Боу ѡ жита. не прїѧ Бѣъ, не[зам. но] презри нечѣсто, вѣше во
 Кайнѣ въ грѣскъ зачатсѧ, тѣмъ не прїѧт ёго Бѣъ дары. Авель же при-
 несѣ дары ѡ тоука ѡвѣцъ своїхъ; призрѣ Бѣъ на дары ѿ оубѧт.
 За то враждова Кайн на Авель ѿ оуби ёго. ѿ лежашѣ не погребен
 ѧ лѣт. сїѧ выс[тъ] прѣввыи мѣтвѣцъ на земли. Ядам же ѿ Ева не
 домыслиста сѧ, камо ёго подѣти ѿ ходаща надъ шнѣ. ѿ видѣвъ
 Ядам ѣ грѣлицѣ: едина оубре ѧ дръгаа похова ю. ѿ то видѣста
 ѿ погребоста ѿ Авель, ѿ прѣста плач. жит же Ядам ѣ лѣт ѿ ѧ
 ѿ роди Сифа, секож[е] почаша. Сифъ выс[тъ] ѣ лѣт ѿ ѣ ѿ роди
 Еноса, ѿ сїѧ же нача сѣзидати грады. Еносъ роди Канайна, Кананъ
 роди Малейла, Малена роди Арѣда, Арѣдъ Еноха, Енохъ роди
 Марфѣсалоу, Марфѣсалъ роди Ламехъ, — сїѧ нача лоукы чинити
 ѿ стрѣкы стрѣгати, сїѧ застрѣли Кайна. зане вѣше положи Бѣъ
 ѣ мѣщїи на Кайна: ѧ-е — Бѧ разгнѣва, ѣ-е — ѡца вскрѣви,
 ѣ-е — мѣтрѣ безчадноу сѣтвори, ѧ-е — врата оуби, ѣ-е — кровь
 прѣѧ, ѣ-е — землю ѡсквернїи, ѣ-е — Ядама ѡвѣнови. Ламехъ роди
 ѣ сїѧ: Дофафоу, Фелонѡ, Боувала. [До]фафѣ Бѣъ сѣстрои мо-
 лот ѿ каѣцѣкъ зверѣ же ѿ показа ёмъ рждоу ѿ сїѧ вы[сть].... Къвалъ
 оубѧсти гжлѧ ѿ пригждники. ѧ Ноѣви повелѣ чинити ковчегъ
 ѡ древа вѣкжнѧн на горахъ Аравитскахъ къ долготѣ тѣ локотъ
 ѧ вѣ широтоу ѿ ѧ къ высотѣ ѧ. вѣидетъ Ной вѣ къвчегъ ѿ жена
 ёго ѿ сїѧвѣ ёго (ѿ сїѧвѣ ёго) ѿ жены сїѧвѣ ёго ѿ сїѧвѣ сїѧвѣ ёго. по-
 велѣ Бѣъ оубѧсти ѡ чѣтѣхъ звѣрїѧ ѿ птицъ чѣтѣхъ по ѣ, ѧ ѡ не-
 чѣтѣхъ по ѣ. по потопѣ изыде Ной ѿс ковчѣга, принесѣ жерѣтвоу
 вѣсви ѡ птицъ чѣтѣхъ ѿ звѣрїѧ чѣтѣхъ. ѡвонѡ воню Бѣъ вѣгопѣха-
 нїѣ. до потопа же не али мѧса ни пили вина. сїѧ выс[тъ] прѣввыи
 пїаница на земли. ѿ потомъ заповѣда Ноѣви ѿ сїѧомъ ёго глѧ: се вамъ
 покажю, да жси ты [и] сїѧвѣ твои[в ркп. нх] ѿ родъ нхъ развѣ крове
 дїѧ нхъ. проклатъ члѣвъ, иж[е] не выпуститъ кровь на землю. Ной
 выс[тъ] фѣ лѣт ѿ роди ѣ сїѧ: Симъ, Хама, Афѣта. Въ лѣт[о]
 ѧ-го Ноѣва живота ѿ выс[тъ] потопъ на земли. ѡ Ядама до по-
 топа лѣтъ ѣ ѧ ѿ сѣ мѧ ѿ ѧ родъ ѣ. жит же Ядамъ за прислоушанїѣ
 лѣтъ ѧ сот ѿ ѧ. въземша аггѧн тѣло ёго ѿ положи[и]ша посрѣдъ
 земли, ѧдеж[е] Гѧ распаша. ѧко во црїѣ земетїи посылають ви-
 новатки въ темницоу, тако пжсти Бѣъ Ядамоу выти оубѣ сѣни
 сѣмѣтѣнѣи ѿ во тѣмѣ сѣдѧ Ядамъ оубѣ адѣ ѣ фѣ. рждѣство Хѣо сїѧ:
 ѡвѣрѣчнѣи Мрїѧ мѣтри ёго ѡвѣсїфѣви, прежде не[желѧ] снастас[ѧ],
 ѡвѣрѣтес[ѧ] ѧмѣци въ чрѣкѣ ѡ Дѣѧ сѣѧ. выс[тъ] Хѣ въ еден-

ствѣк ѿ лѣтъ, съ оу҃чѣнки своѣмѣ выс[тъ] иѣ лѣтъ ѧ оувѣраа стѣе
 ѡ҃г҃лаѣе дѣ лѣтъ[а]. вѣсѣх лѣтъ ѧ и ѣ. прѣтлаа выс[тъ] въ члѣцѣх
 иѣ и дѣ: въ ѡ҃ца и мѣре ѣ лѣтъѣ, оу҃ цѣрки вѣ лѣтъ, въ домоу Іу-
 сифовѣк дѣ мѣцѣк. На иѣ лѣто иѣзкоди Гѣ въплотитис[а]. И по воз-
 несеніи Гѣи въ домоу Бѣслова ѿ лѣтъѣ И вѣсѣх лѣтъ ѡ рѣства
 Хѣа до Ядама ѣѣ и дѣ. Пѣтого стана ѣ рѣди сѧ Хѣ. ѡ рѣства
 Хѣа до Константина цѣа тѣ и ѣ. И рѣсѣкое цѣство разорисѧ
 Вавилонѧны, вавилонское Прѣксы, прѣсѣкое Іерѣлимом, іерѣлимское
 рымским, римское Янѣтихристом, Янѣтихѣво Хѣтом иѣстлѣтсѧ.
 рѣди сѧ Хѣ ѣ дѣнь ѧ крѣтис[а] въ ѣ час ноци. ѿтъ выс[тъ] въ ѣ
 час ноци, распѣт выс[тъ] въ ѣ час дѣне, вѣскрѣсъ къ ѣ час ноци,
 вѣзнесѧ въ дѣ час дѣне мѣца маѧ.

Ся статья — компіляція рѣзних подробности бѣблѣйних і апокрѣфѣчних, выбра-
 ных головно з Палей і із Жити Адама і Еви. Текету єї я доси не находив печатаного.

Аналогічні уступи о сотвореню Адама з вісьмох частей гл. в во-
 просо-одвітах єв. Івана Златоустого, Василя Великого і Григорія Бо-
 гослова (Н. С. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литера-
 туры II, 433) і далі в отсѣй книжцѣ; иньші імена дочок Адамових подає
 Слово Меодія Патарьского (Тихонравовъ, ор. cit. II, 213, 226
 і далі у нас), ще иньші находимо в Крехівській Палей в уступі, котрий
 печатаємо далі між легендами про Адама; о тѣм, як дві горлицѣ навчили
 Адама похоронити трупа Авеля гл. И. Я. Порфирьевъ, Апокриф.
 сказанія о ветхозав. лицахъ и событіяхъ, 106; о сімох німѣтах положе-
 ных Богом на Каїна гл. Порфирьевъ, ор. cit. 104; А. Н. Пыпинъ
 Памятники старинной русской литературы III, 172; о дозволі Ноєви
 і єго потомкам їсти мясо гл. далі легенди про Ноя.

III. Сатанаил і бунт ангелів.

А. Крехівська Палея, стор. 36—39.

Ⲓ Сотонаил [к]. Въ снѣ ско¹⁾ [4-тій] днѣ єдинѣ Ѡ айгль нареч[а]емый Сатанаил, ѡже ско вк старшина десатомс²⁾ чинс,³⁾ виде ѡко зкраси Бк тверд тс, ѡ нейже ркхом, и землю, ѡ развеличишас[а]⁴⁾ гордостю ѡ реч[е] в помысле своем: коль красна ѡ подикснаа си.⁵⁾ но не вижю живоуща[о] на ней. да прийд на землю⁶⁾ ѡ влад[а]ю єю ѡ всдс ѡко Бк, ѡ поставлю прстль мой на ѡблацкхъ. И⁷⁾ тс авѣ свѣрже ѡ Гк съ ѡеси за гордость помысла єго, по немьж[е] спадоша нж[е] баше⁸⁾ под нимъ чинъ і. тнѣ ѡко песокъ просшас[а] с нѣси ѡ проразисас[а] въ преисподнѣ. дрвзнѣ же⁹⁾ нх на земли быша,¹⁰⁾ дрвг[а] же Ѡ ннх на въздсѣк повеси архангльскый глас. Архистратигъ же¹¹⁾ Муханл си начальник ѡ коевод[а] силы Гнѡ, ѡного чин[а] силы¹²⁾ старшина, виде Ѡстѣпника спадоша съ чином своим ѡ звѣчным глсмь, крепкый ѡ стрѣтный¹³⁾ реч[е]: вкн'мемъ! ѡ глсмь силы всех похвалам истиннаг[о] Бѡ.¹⁴⁾ рекъ: вкнмем, ѡко създани есмѣ¹⁵⁾ на слѣжес Ѡ него ѡ предстояще Боу, что подаете ѡ створисте. рекъ: вкнмемъ, что есмѣ!¹⁶⁾ вкнмем с трепетом слѣжаци Боу! рекъ: вкнмемъ, ѡко свкт влс[т]ѣ с нами,¹⁷⁾ ѡ нн'к¹⁸⁾ Ѡ свкта ѡблишестеси ѡ влс[т]ѣ тма. рккъ: вкнмемъ, ѡко си разгордевше погыкоша.¹⁹⁾ мьж[е] вкнмемъ, ѡко внѣ слѣжителе стрѣтный єго.²⁰⁾ Слышавше ж[е] дѣмони глас архангла Муханла ѡ авѣ покешени быша на [а]ре.²¹⁾ первни ж[е] тм[и] спадъша²²⁾ демоны ѡ²³⁾ проразисас[а] въ преисподнѣ, ѡ сѣтъ ѡко ѡ²⁵⁾ гласи, ѡ ти Ѡтолк не свѣдат²⁶⁾ ничтож[е] в мирк. а еже Ѡ ннхъ на земли пд[о]ша, то ти дѣлают злаа ходяци по земли съ²⁷⁾ своим[и] прелестьми. послѣднѣшж[е] ннхъ сстави архангльскый глас по аерс, ѡ ти оубо²⁸⁾ висат,²⁹⁾ что могшци пакость творит[и] творять тоє.³⁰⁾ Се же ско Сатана старей ве вк чинс ѡже ве³¹⁾ под нимъ, приставник вк земномс чинс ѡ земли вюд[е]ннѣ приемъ.³²⁾ ѡ Ѡ Бѡ естествомъ не лѣвавъ вк ѡсперва, но влгъ сы[и]. не могли ж[е] терпети чѣтъ, юже емс вѣдасть творецъ, ѡ само-

властною волею съкратиса ѿ естества ѿ въздвижеса помыслом на сътворшаг[о] ѿ Бѣ, съпроти[ви]с[а]³³⁾ емѸ мысла, да ѿи ѿстѣпникъ выс[тъ], къ своей пагубѣкъ прилачеса, ѿпад³⁴⁾ бѣгсти къ³⁵⁾ залъ выс[тъ], своимъ похотиніемъ. тма выс[тъ] ѿ ѿвръзеса³⁶⁾ къстѸда³⁷⁾ его, ѿ спаде множество ѿже вѸхъ подъ нимъ, нареченый чинъ англскъ.³⁸⁾ ѿ погубиша власть силы, не ѿмоуць же³⁹⁾ мощи ни владеть⁴⁰⁾ кымъ оуже ѿпадъше сана своего. шк[о]же ѿ въ Іе ве⁴¹⁾ пишетъ: пошщениемъ⁴²⁾ вѣимъ коснѸшас[а] его раны.⁴³⁾ ѿ въ егѸглій пишетъ паки, яко ни на скиннѸх⁴⁴⁾ власти не ѿмѸще,⁴⁵⁾ аще не настроены ѿ⁴⁶⁾ Бѣ пѣстими коудѸт. но пошщению⁴⁷⁾ вѣю кывшю тогда могутъ ѿ проѸобразѸются[а]⁴⁸⁾ ѿ пременяются[а] матежемъ мѸчты⁴⁹⁾ твораще. емѸж[е] есть быти, то ни англи видѸт ни спадши⁵⁰⁾ с ѿкѣ. швѸютъ же ли когда⁵¹⁾ англи, то посылѸми ѿ Бѣ швѸютъ ѿ⁵²⁾ прорѣци ѿмъ велѸть⁵³⁾ своимъ сгодникомъ, да темъ великож[е] гѸтъ⁵⁴⁾ англи, есть ѿ коудѸт. Прорѣцаютъ⁵⁵⁾ же ли вѣсовѣ велишвникомъ⁵⁶⁾ ѿ чародеѸмъ и ѿбавникѸмъ пририщюшимъ,⁵⁷⁾ то не всѸ въ право выкаютъ.⁵⁸⁾ ѿвѸгда во далече, нѸ выкаютъ видащѸ,⁵⁹⁾ дрѸгонциж[е] по смотренію рекѸт, ѿногдаже прѣщающе некрѸны ѿбавѸют на погыбель, вѸкѸще на погыбель козньми ѿ лѣсткѸми мѸтѸще ѿ ложами смѸщають змѸ ѿмъ.⁶⁰⁾ аще во къ⁶¹⁾ истинѸ когда роуѸт, то конецъ реч[и] тоѸ въ зло съкращаются[а] ѿ⁶²⁾ творит[и] велѸще лжѸт, да темъ не подабае вкрѸвати.⁶³⁾ но іаве збо се есть, іавѸ по ѿпаденію⁶⁴⁾ англоумъ тѸмъ нѸс[тъ] зже поклѸніѸ,⁶⁵⁾ також[е] ѿ чѸкомъ по смѣрти. спадши же⁶⁶⁾ ти Гатана⁶⁷⁾ помысла своего⁶⁸⁾ наречеса противникъ⁶⁹⁾ вѣи. в негож[е] мѸсто постави ГѸ старейшиною МѸхѸлаа, спадшии же чинъ нарѸкѸша⁷⁰⁾ дѸмони, ѿ нихъ же ГѸ шѸтъ⁷¹⁾ слава ѿ стѸтъ⁷²⁾ ѿ скѸтлѸсть кывшю на нѣскѸ⁷³⁾ преж[е], и прѣложи ѿ въ дѸтъ темень ѿ по воздухѸ⁷⁴⁾ ѿблетати ѿмъ⁷⁵⁾ повеле. спадшагож[е]⁷⁶⁾ мѸсто чин[а] ї-го змысли БѸ сътворит[и] чѸка, да скѸтлѸсть ѿ вѸнецъ⁷⁷⁾ спадшихъ предати ѿмѸетъ⁷⁸⁾ БѸ правокрѸнымъ.⁷⁹⁾ но великож[е]⁸⁰⁾ оуказываетъ ны вѸжѸственое писаніе гѸще: ѿже во⁸¹⁾ пострадаше за ѿма своего вѸдкы, стѸи прѣрѣци, апѸсл,⁸¹⁾ стѸли ѿ прѣдвѸный ликъ мѸчѸческый, то ти ѿветованіѸ ѿ СѸса полѸчиша.⁸²⁾ ѿ нихъ же великий Павелъ гѸтъ: аще многа томленіѸ, искѸшеніѸ приѸша стѸи, но аще ѿ чюдѸсъ делатели⁸³⁾ сподѸвишасѸ⁸⁴⁾, ѿли⁸⁵⁾ в ракахъ лежѸцѸла⁸⁶⁾ мѸра ѿстекають⁸⁷⁾, ѿли⁸⁸⁾ кестію, ѿли⁸⁸⁾ власомъ или платиною⁸⁹⁾ ѿ⁹⁰⁾ ризъ своихъ вѣсы ѿзгонѸт, но си збо кывша послѸшествѸваніѸ вкрѸю, но не прѸйше, реч[е] Павелъ,⁹¹⁾ ѿветованнѸ⁹²⁾, но токмо ѿвѸкетованнѸ⁹³⁾ оуѸдчиша славы тоѸ⁹⁴⁾ ѿизреченнѸи вѸнца приѸти,

ікож[є] ѿ свид[ѣ]тельствѣеть Павелъ гл҃а: Боуѣ ѿ насъ колше нечто презрешию,⁹⁵⁾ да не безъ насъ тий⁹⁶⁾ свершатса. Боуѣ ѿко⁹⁷⁾ наипаче ѿ чл҃вчестемъ родѣ промышляющю и ѿждающю посл҃днихъ, да того рад[и] гр҃кшнини трепещютъ дїи⁹⁸⁾ того, кѣнже ѿмает⁹⁹⁾ сс-дит[и] Бѣ. да геѣнне ѿ мѣкамъ стр҃стнымъ¹⁰⁰⁾ предани боудѣть. праведници¹⁰¹⁾ ж[є] радѣютса ѿ дїи томъ соудномъ¹⁰²⁾ и ждѣть свѣршенїа, да свѣршени бсдѣть¹⁰³⁾ ссциѣ ѿ вл҃кы Хѣ, въ англ҃ьскїи чинъ кѣстспашн[є] Гоуѣ предстанѣть.

1) Кол. же 2) Кол. томѣ 3) Кол. и видѣ 4) Кол. развѣнчиса 5) Кол. коль красная си 6) Кол. дод.: и примѣ земаю 7) Кол. вас. 8) Кол. кѣша 9) Кол. вас. 10) Кол. і Ков. падоша 11) Кол. Ков. вас. 12) Кол. Ков. см 13) Кол. Ков. крѣпкыи страшныи 14) Кол. Ков. гл҃смъ сямъ поухаанъ всѣхъ Бѣ 15) Кол. Ков. жемы 16) Кол. Ков. жемы 17) Кол. Ков. ико свѣтъ кыс[ѣ]тъ с нами 18) Кол. Ков. и нѣтъ же 19) Кол. вонмакъ ико свѣтъ кыс[ѣ]тъ с нами 20) Кол. цѣле тѣ речене пропущене, Ков. дословно схоже з Крех., тѣлько зам. стр҃стныи стоить вѣрно: сѣт҃ршныи 21) Кол. аю, Ков. аюк 22) Кол. спадѣша, Ков. спадши 23) Кол. Ков. вас. 24) Кол. Ков. проразисашъ 25) Кол. Ков. вас. 26) Кол. ни видѣтъ 27) Кол. Ков. те ти хдѣтъ по земан дѣлающе злаа 28) Кол. Ков. вас. 29) Кол. Ков. висаче 30) Кол. Ков. что могѣше пакости творять 31) Кол. Ков. вас. 32) Кол. Ков. примиче 33) Кол. соупро гизитса 34) Кол. Ков. и ѿпада 35) Кол. Ков. и к 36) Кол. ѿвержеса 37) Кол. к стѣдѣ 38) Кол. нареченыи англ҃ь; Ков. нареченыи чинъ англ҃ьскыи 39) Кол. Ков. же оуже 40) Кол. Ков. власть 41) Кол. Ков. Нелѣ 42) Кол. Ков. пѣщнѣемъ 43) Кол. Ков. ранами 44) Кол. Ков. надѣ свѣтныи 45) Кол. Ков. имѣтъ 46) Кол. Ков. аще не настрон кын ѿ 47) Кол. Ков. пѣщнѣю же 48) Кол. Ков. преобразѣють с[ѣ] 49) Кол. Ков. мечты 50) Кол. Ков. спадши 51) Кол. Ков. коли 52) Кол. Ков. вас. 53) Кол. Ков. вл҃аще 54) Кол. Ков. гл҃ють 55) Кол. проричють 56) Кол. вл҃ащннкомъ 57) Кол. проричють 58) Кол. не все впрямъ кываетъ 59) Кол. далеч[є] кывающи и видѣ 60) Кол. вл҃ащнн астанъ козкыи мѣтѣше оумъ и ажми смѣрающе 61) Кол. вас. 62) Кол. сврщает 63) Кол. дод. томѣ 64) Кол. ѿпадани 65) Кол. дѣшныи; Ков. показанъ 66) Кол. вас. 67) Кол. дод. гр҃кшн 68) Кол. и 69) Кол. сѣпротивникъ, Ков. противникъ 70) Кол. наркешас[ѣ] 71) Кол. ѿи 72) Кол. чѣтъ 73) Кол. на нухъ 74) Кол. по въздохомъ 75) Кол. вас. 76) Кол. в спадшаго же 77) Кол. да свѣтлосте и кѣнчи 78) Кол. имать 79) Кол. після сего додае: и наречаетъс[ѣ] чинъ і-ч чл҃кколюкыи 80) Кол. икож[є] 81) Кол. дод. сѣи 82) Кол. оулчиша 83) Кол. Ков. дѣтеи 84) Кол. Ков. дод. кыти 85) Кол. нан 86) Кол. лежачи 87) Кол. мѣро источают 88) Кол. ли 89) Кол. планитю; Ков. платною 90) Кол. вас. 91) Кол. вас. 92) Кол. окѣшаныи 93) Кол. окѣтованне 94) Кол. тѣи 95) Кол. презрѣщю 96) Кол. вас. 97) Кол. оуко 98) Кол. дїи 99) Кол. имать 100) Кол. страшнымъ 101) Кол. праведни 102) Кол. по соуднѣмъ сїдѣ.: имже примѣ окѣтованне 103) Кол. вас.

Статья виная із Крехівської Палеї; варіанти зведені по друкованому текстови Коломенської Палеї з р. 1406 (значено Кол.) і по рукописному текстови Ковельської Палеї (знач. Ков.), що знаходиться в надвірній бібліотечі у Відні (Cod. Slav. 9). Коломенська Палея лежить в основі критичного видання „Палея Толковая, по списку сдѣланному въ Коломиѣ въ 1406 г., трудъ учениковъ Н. С. Тихонравова. Москва 1892“, де наш текст міститься на стовпцях 73—78 (стор. 37—39), а в нотах зведені варіанти між иньшим і Ковельського списка.

Б. Рукопис о. Іллі Яремецького-Білахевича стр. 149—150.

Слово ѡ сотворенію аггѣлъ ѿ архангѣлъ ѿ прочіныхъ
безплотныхъ силахъ.

Теди Творецъ неій гди сотвори ѿбо ѿ землю, сѣнце, мѣць, звѣзди на некъ, а потомъ створи Бгъ, предвѣчная мудрость, сабги свои аггѣли, архангѣли, херувими, серафими, начала, власти, прѣоли, господствія, сили. Сотворила девять чиновъ на хвалѣ свою, а десятій чинъ ѡгненній. Сатананѣ вилъ сабга вжій першій і найстаршій вилъ воевода. И далъ емѣ вилъ Бгъ десятю часть к некъ. Тогда ѡній Сатанана помислила: азъ поставлю престола сѣкъ на горахъ високихъ на воздѣскъ подъ некомъ и вѣдѣ подобенъ Бгѣ вишемѣ. Но Бгъ створитель зналъ его помисленіе. Тогда Бгъ творецъ розгнѣкался на Сатанана. В той часъ ѡгнь предъ нимъ возгоритъ сѣ, шкѣстъ его вѣри веліа, ѡгнь ѡ лица его воспалитъ сѣ. И возгрімъ ѿбо ѿ ѡволоки стали трѣскати, швили ся градї, ѡгненній стрѣли, молніа, блискавици великіа. В той часъ заплакъ ся Сатананѣ, сталъ темень і спалъ з некемъ во веъмъ хоромъ своимъ. И летѣли аггѣли его с небесъ мѣ днѣ и мѣ ноцій. Видячи тоє дръгіє хорѣ і встрашили сѣ предвѣчнаго Бга творца. В той часъ архангѣлъ Михаѣлъ поднякъ ѡволокъ, на немже Бгъ предвѣчний сидѣлъ, возопивъ же гласомъ веліимъ: Возмимъ! Возмимъ! Стѣа стѣихъ! В той часъ скрѣпила аггѣли ѿ рече имъ: Возмѣмо Бга нечеснаго на помощь! Видячи тоє аггѣли ѿ собрали ся вси ко стѣомѣ архистратигѣ Михаѣлу и заплѣли пѣснь аггѣлскѣ: стѣ! стѣ! стѣ! Господь Саваѣлъ, ісполнь ѿбо ѿ землю слави его. Ѣто тоє значитъ съворъ архангѣла Михаѣла. И поставилъ Бгъ творецъ архангѣла Михаѣла на всѣхъ старшимъ чиновачалиникомъ, воеводою неійимъ, а Сатанѣ істрѣтила із нека, ѿ сталъ дѣяволомъ, неійителемъ дѣивнимъ. И такъ, братїа, не хотѣлъ Сатананѣ бити аггѣломъ пресѣктамъ, ѿ за тоє оучинилъ сѣ темнимъ. Такъ ѿ ми, хрїтіане, не вѣдомо гордіє, авѣймо не киверженіе вили ѿз црствїа неіаго, іакъ Сатана изгордѣлъ вилъ на небесехъ ѿ спалъ ѿз лика аггѣлскаго Бгъ, предвѣчная мудрость, не терпитъ грѣха гордомѣ чѣвкѣ. а смиренномѣ благодать даєт, а гордимъ противитъ ся. Іакъ чѣвкѣ запорохи в окѣ не можетъ держати, такъ грѣшникъ не можетъ в царствѣкѣ неісномѣ бити. Бгѣ нашемѣ слава ко вѣки аминь.

Аналогічні тексти звісні в рукописів північно-великоруських, гл. И. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ. СПб. 1877, ст. 83—89.

В. Рукописе XVII. в. о. Теодора з Дубівця ст. 116.

Єгда насади Бѣкъ рай ѿ не к к тогды ни а҃г҃ла ѿ никого¹⁾ токмо²⁾ Гк³⁾ ѿ³⁾ Сотона³⁾. ѿ³⁾ что велаше Гк³⁾ садити, Сотона⁴⁾ крадоша ѿ всякого⁵⁾ сада потай Гд⁶⁾ ѿ разсып посрѣд рл. Гк³⁾ реч[ѣ]: то⁷⁾ коудет тѣло мое ѿ аз сам вѣдоу, ѿ⁸⁾ тобѣ коудет на прогнаніе. ѿзынде⁹⁾ конь ѿ реч[ѣ] Сатанана: Гд⁶⁾ бѣки, колко насадишювѣ¹⁰⁾ Гк³⁾ реч[ѣ]: тж есмь азъ посрѣд рл. ѿ егда¹¹⁾ ѿзынде Сатанана, да видит¹²⁾ древо свое, древо же его [в текстѣ хибно древо егоже]¹³⁾ ѿзгна ѿ рл. ѿ почрѣнк Сатанана ѿ выс[тъ] діакол. древо же ѿрасте на г¹⁴⁾ стол'ны: єдин стлѣпъ Ядламовъ,¹⁴⁾ вторѣи стол'пъ Бѣки,¹⁵⁾ г¹⁴⁾ ѿ стол'пъ посрѣд сам.¹⁶⁾ да егда¹⁷⁾ сѣгрѣши Ядам ѿ Бѣки, тогда паде Ядалмова час[тъ] въ рѣкѣ нарицаемъ¹⁸⁾ Тигръ ѿ знесе¹⁸⁾ єго.¹⁸⁾ ѿ Бѣкина час[тъ] в¹⁹⁾ рай паде, да егда высть потопъ, тогда¹⁸⁾ на водѣ потопнѣки ѿзынде. да егда ѿсече вода, древож при мирстѣи рѣкѣ.¹⁹⁾

¹⁾ ни а҃г҃ла ни когоче ²⁾ дод. самъ ³⁾ вас. ⁴⁾ Сатанана же ⁵⁾ всего ⁶⁾ садъ къ Гд⁷⁾ тоу ⁸⁾ а ⁹⁾ шедъ ¹⁰⁾ еже насадишюва ¹¹⁾ егдаже ¹²⁾ и видѣ ¹³⁾ и древо его ¹⁴⁾ Ядамъ ¹⁵⁾ Бѣга ¹⁶⁾ дод. Гк¹⁷⁾ вг. да же ¹⁸⁾ вас. ¹⁹⁾ древо уста при мкрѣстѣ рѣкѣ, var. морѣстѣ.

Текст подібний з відміними зведеними в примітках був напечатаний в книзі: Н. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы I. стор. 306—307 і 310 (Слово о древі крестномъ I. і II.)

Г. Рукописе Білашевича стор. 108—109.

Єгда садил¹⁾ Гдѣк рай, тогда Сатанана²⁾ ѿ всякаго древа³⁾ крадише⁴⁾, ѿмя⁵⁾, іако не вѣсть Гдѣк, ѿ посади посрѣд⁶⁾ рл крива сѣ ѿ Гдѣ. Тогда⁷⁾ Гдѣк дхѣк [своѣ] вистрѣх посади и рече: сѣ соборъ, тѣло мое ѿ дхѣк мой, вѣди на прогнаніе діаколъ а чѣвком на веселіе.⁷⁾ І по ѿзколєнію томъ сотворилъ чѣвка Ядама⁸⁾ ѿ дла⁹⁾ емъ рай.⁹⁾ Того ради діаколъ проклатъ вистъ;¹⁰⁾ тогда нарече їма емъ діаколъ Того ради ѿригнѣси¹¹⁾ ѿ Гдѣ діакол ѿ ѿзшед¹²⁾ рече ко Бѣс: Гдѣи ба҃кви, колко насади¹³⁾ рай¹⁴⁾. Гдѣк рече: кси ба҃совенна сѣтъ и аз посрѣд рл¹⁵⁾ Єгда прїде Сатанана¹⁶⁾ да видит древо его...¹⁷⁾ гоняше ѿз рай, ѿзгна¹⁸⁾ ѿ почрѣнк.¹⁹⁾

¹⁾ сади ²⁾ Сотонана ³⁾ сада ⁴⁾ оукрадише ⁵⁾ и мяши ⁶⁾ посрѣд ⁷⁻⁷⁾ зам. сего читавно: и помысли Гк⁷⁾ и реч[ѣ]: сѣ что ты садилъ, ежди ти на прогнаніе, діаколъ, а чѣвком вѣс[ѣ]ме ⁸⁾ зам. сегѣ дод. такожже Бѣкоу ⁹⁻⁹⁾ вас. ¹⁰⁾ вс[тъ] ¹¹⁾ ѿригнѣси ¹²⁾ шд ¹³⁾ насадишювѣ ¹⁴⁾ вас. ¹⁵⁾ сади ¹⁶⁾ Сотонана ¹⁷⁾ тут у Біл. проуек., в ркп. о. Теодора з Дубівця читавно: да видит древо егож[ѣ] посади тогда древо гоняше і т. д. ¹⁸⁾ изгнаша его из рай ¹⁹⁾ почрѣнкѣ.

Аналогічний текст знаходить ся також в рукописі о. Теодора з Дубівця, стор. 103; відміни єго супроти тексту о. Білашевича зведені в примітках. Текст аналогічний до В. і Г., тільки з виразним початком „Тако егда насади Господь виноградъ“, без чого наші тексти роблять ся темні, напечатаний в збірці Пипіна (А. Н. Пыпинъ, Отреченныя книги, в виданю „Памятники старинной русской литературы издаваемые графомъ Григоріємъ Куселевымъ-Безбородко“, выпускъ III., С. Петербургъ, 1862), стор. 7, по рукопису XVII. в. із Румянцівського музея ч. 380.

Зведені тут апокріфічні легенди про Сатанаїла і бунт ангелів мають без сумніву дуалістичний характер, хоча не менше виразно видно в них змаганє прислонити сей дуалізм акцентуванєм ангельського початку Сатанаїла і дияволів. Тексти з більше різким дуалістичним характером заховали ся у Великорусів, особливо у раскольників; один такий текст по Соловецькому рукопису XVII. в. напечатав Порфирьєвъ, ор. cit. стор. 87—89. Дуалістичні легенди о сотвореню сьвіта були в остатніх роках предметом вельми широких і важних дослідів А. Н. Веселовського, Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ гл. XI—XV і М. Драгоманова, „Заблѣжки върху славянскитѣ религиозно-етически легенди, II. Дуалистическото миротворенне“ (Сборникъ за народни умотворенія, наука и книжница, издава министерството на народното просвѣщеніе, кн. VIII, 257—314 і кн. X, 3—68).

IV. Про рай.

А. Крехівська Палея, стор. 68—69.

И насади Гк Бх рай въ Єдемѣ на востоцѣ.¹⁾ Єдемже збо²⁾ сказѣтсѣ пища блговонна и блгоприятна,³⁾ разнозраки⁴⁾ коню подаючи, пища беспечална веселаци змъ и срѣце, пища стешеніе⁵⁾ и покой, и⁶⁾ пища и⁶⁾ спесчреніе⁷⁾ и несказанно еже насади десница єго. ссть же збо в немъ⁸⁾ дрєвеса красна и цєтна и високо верхи своїми оукрашени⁹⁾ и вѣткєми своим[и] оукрашени¹⁰⁾ и¹⁰⁾ прекланяюще сѣ¹¹⁾ долѣ. також[є]¹²⁾ всѣко¹³⁾ насажденіем разновиденіемъ и лѣпотою.¹⁴⁾ и хже плода¹⁵⁾ и лѣпота¹⁶⁾ листвни¹⁷⁾ николиж[є] не¹⁸⁾ свѣдаєть.¹⁹⁾ дрєвггаж[є] ѿ нихъ цѣкты блговоніа²⁰⁾ подають беспрестані добротю и красотю и виденіем²¹⁾ странным. також[є] не лзе их ѿврєсти ихъ²²⁾ блговоннейша и многоцѣтна виденіа²³⁾ егда ли покєєтъ²⁴⁾ дхъ хлад[є]нь, и авіє възшюмит²⁵⁾ дрєвеса²⁶⁾ тихостивѣ²⁷⁾ зрєчне и шюменіем блговоніа²⁸⁾ дыхающе влініа.²⁹⁾

И введъ³⁰⁾ тѣ члѣка. ѿнюдѣ же³¹⁾ выс[ть] теченіє свѣтлинкома, ѿтѣдоуж[є]³²⁾ начало житню члѣю єгож[є] сзда. вє же тѣ в рай израститѣ Гк Бх всѣко дрєво красно взором³³⁾ и добро въ снєд,³⁴⁾ и дрєво животно посрєдї раѣ. тако и крѣстное посрєди зємла, иже зовєт сѣ дрєво сїєннє.³⁵⁾ и дрєво раззмное,³⁶⁾ имже єсть вѣдат[и]³⁷⁾ добро и зло. словом збо почтена³⁸⁾ бывѣша и еже по ѿбразѣ вїю быти ꙗдамѣ. имѣѣста збо раззмъ добрѣ и злѣ, но искѣсь зломѣ послєди приѣста.

1) Кол. востоцѣ 2) Кол. вас. 3) Кол. блгоцѣтна 4) Ков. дод. веселаци оумъ 5) Кол. оутѣшны 6) Кол. вас. 7) Кол. оупирны 8) Кол. дод. оутьр 9) Кол. оукрашено 10) Кол. вас. 11) Кол. прекланяюще[сѣ] 12) Кол. таже 13) Кол. сѣ 14) Кол. насаженіем разно лѣпотою и видѣніем 15) Кол. плодъ 16) Кол. вас. 17) Кол. листвнє 18) Кол. вас. 19) Кол. оукрашєть 20) Кол. блговоннє 21) Кол. одѣнїем, Ков. вѣдѣнїем 22) вас. 23) Кол. тут дод.: комѣждо ихъ, соѣк влєкѣше нєздри [и] видѣнїем 24) Кол. повнїєть, Ков. покѣнїєть 25) Кол. вшюмать 26) Кол. дод. та 27) Кол. стухєсть.ю 28) Кол. блговоннѣ 29) Кол. вкшнїемъ 30) Кол. введє 31) Кол. дод. оуко 32) Кол. ѿнѣдѣже 33) Кол. во взорѣ 34) Кол. ѣдъ 35) Кол. сїєнннє 36) Кол. раззмно єсть 37) Кол. видѣ[т]и 38) Кол. почтена

Гл. Палея толковая ст. 62, стовпці 123—125, відкіля взяті варіанти поміщені у нас в примітках. Гл. також И. Я. Порфирьевъ, Сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой бібліотеки, стор. 89—90, також палейний текст.

Б. Рукописе о. Білахевича, стор. 408.

И насади Бгъ рай на костоцкхъ во Едемк, і вкведе тс члвкк, его же созда. и прозаке Бгъ еше Ѡ земля всяко древо красно во видѣніе і добро во смѣдъ, и древо жизни посреде рай, и древо еже видѣти разсмно доврѣ и лскакѣ.

Рѣка же ісходить із Едема наплати рай. Тамо разлѣчет ся во четири начала: има единой Физонъ, сіа Ѡвходить всю землю Екилатскѣ, тамо оуко ест злато, злато же Ѡноя земля естъ добро тамо естъ андрѣжъ и камень зеленій. има рѣцкъ второй Гивонъ, сіа Ѡвходити всю землю Едрѣнскѣ. Рѣка третая Тигръ, сіа идѣти прямо Асирѣмк. Рѣка четвертая Ефратъ.

Хоча поміщений тут палейний текст не має в собі ніяких апокрифічних подробиць, то про те він заслугує на увагу як давня і дуже ще слабка проба мальованя пейзажа словами. Статейка о. Білахевича до подробиць узятих з Біблії доцільноє деякі подробиці, котрих там нема; сі подробиці (географія рік впливаючих із раю і мінерали, які находять ся над тими ріками) взяті з якогось середньовікового ландшарія (статі о дорогах камях), котрих образці будуть поміщені в одній із дальших книжок нашої збірки.

У. Оповідання о Адамі і Еві.

А. Рукопис о. Теодора з Дубівця стор. 108—116.

Слово ѿ Адамъ. Гї вѣл. ѿ. Адамъ вѣ въ рай прежде съгрѣшенїа. ѿ в'са ѿмѣаше въ похотѣнїи¹⁾ своемъ. ѿ в'са въ похотѣнїе хождаше²⁾ ѣгда изгнаха ѣго³⁾ ѿз райа. ѿ с'дѣ⁴⁾ въ Едемъ предъ дверми райа,⁵⁾ ѿ видѣ сонь, како хощетъ род[и]ти Ев'ва⁶⁾ Каїна ѿ Авела, ѿ оу которое лѣто⁷⁾ хощетъ оубити Каїна Авела своего брата запрѣти ѣмоу аггль Гнѣ не повѣдати Ев'вѣ. ѿ тжъ прѣвѣс[тъ] дѣ сот⁸⁾ лѣт ѿ л.⁹⁾ ѿ тоу¹⁰⁾ в'паде в' болес[тъ] чрев'ноу¹¹⁾ ѿ не повѣдаша,¹²⁾ что ѣмоу за болес[тъ]. ѿ събрашас[а] ѿ мала до велика. в'си чждахъ са ѿ глѣша Ев'вѣ: ѿ мти наша, ты в'кси в'са тинна¹³⁾ ѿ іавлїнна¹⁴⁾ повѣжь нам, што¹⁵⁾ ѿцѣ наш болит. всѣхъ выша¹⁶⁾ людий надъ Адамомъ сѣ¹⁷⁾ сотъ тисачїи. ѿ Ев'ва реч[е]: повѣмъ вамъ чада моѣ. ѣгда сътвори Бгъ рай ѿ всю в'селен'ноу, ѿ сътвори ѿца вашего Адама ѿ мене. ѿ прѣдас[тъ]¹⁸⁾ намъ рай ѿ в'са скоты ѿ гады ѿ в'са птица прѣзнатаа. Адамъ блюда¹⁹⁾ оусточноу страну ѿ сквернѣю,²⁾ ѿ азъ блюдохъ²¹⁾ западноу ѿ южноу.²²⁾ ѿ тако прѣдас[тъ]²³⁾ намъ Гк²⁴⁾ ѿ реч[е] намъ: в'сѣ²⁵⁾ с'нѣдante²⁶⁾ в' рай, ѣдного же ѿнаго²⁷⁾ не с'нѣдante древа. ѿ показа намъ древо,²⁸⁾ ѿ в'зынде Гк на нѣса. а мы ѿбладахомъ в' рай, ѿ безъ повелѣнїа моѣго ѿ Адамова в'си звѣрїе ѿ скоты ѿ гады ни смѣаха²⁹⁾ ни ходити ни лечи, ни пити ни їсти, дондеже повелѣхомъ имъ.³⁰⁾ тогда прїнде³¹⁾ дїаволъ свѣтел ѿко аггль ѿ реч[е] в' намъ: что вамъ рече Гк ѿсти ѿли не їсти в' рай? Адамъ реч[е]: в'са реч[е] намъ їсти,³²⁾ токмо єднаго древа реч[е] ключис[а] ѿ него.³³⁾ дїаволъ рече: много жалоу ю вас, понеж[е] не раз[с]мѣте. аще высте ѿ того смѣан, ѿ вы высте в'си были.³⁴⁾ то рекъ³⁵⁾ дїаволъ ѿнде, ѿврѣте змїю ѿ наоучї ю. змїа мнѣши ѿко аггль ѣс[тъ] ѿ прїнде къ мнѣ ѿ показа ми древо ѿ плодъ ѣго.³⁶⁾ ѿко оубѣдахъ азъ, ѿко змїа їс[тъ] любива (sic!) Боу пач[е] в'сѣхъ вап'шїи,³⁷⁾ ѿ взахъ ѿ него ѿ зыдохъ.³⁸⁾ срдце моѣ восмоутис[а]³⁸⁾ въ мнѣ напрасно. въ мою стран[с]³⁹⁾ дрѣвеса

повер'гоша листвіе азъ же в'нїдоу под древо, ѿ него⁴⁰⁾ с'н'ѣдохъ,
 ѿ възвахъ ꙗдѣма ѿ рекоу:⁴¹⁾ прїиди здѣ,⁴²⁾ ꙗдѣма, да видиши
 велїе⁴³⁾ чюдо. азъ оуста⁴⁴⁾ ѿверъзоу, ѿ ѡзыкъ мон глѣше къ мнѣ
 самъ, ѡко да с'н'ѣс[тъ]. ꙗдамъ такожде прїиде ѿ с'н'ѣс[тъ]. ѿ⁴⁵⁾ ѿ-
 верзостасѣ ѡчи нѣши,⁴⁶⁾ ѿ вид'кхов'к' наготову нашоу, ѿ срдце на-
 ше въскрѣв'к' на похотъ ѿ выс[тъ] тако.⁴⁷⁾ в'се дрєвіе⁴⁸⁾ повер'же
 листвіе, ѣдина не повер'же смоква⁴⁹⁾ ꙗдамъ въсплакаса вел'ми⁵⁰⁾
 реч[ѣ]: Ѿ жено, что ми сѣтвори!⁵¹⁾ такожде⁵²⁾ ѿ срдце мое не
 ѿдѣлѣса⁵³⁾ ѿ ꙗдѣма. Внїдо[х]омъ подъ древо, еж[ѣ] не поврѣж[ѣ]
 листвіа ѿ с'нїхомъ листвіе смоков'ное ѿ сѣтворихомъ ѿдѣланїе
 сѣв'к'. тогда чюдо чюхомъ⁶⁴⁾ гласъ на нѣсн глѡще. ѡрхаггль⁶⁵⁾ при-
 зываетъ ѡгглы:⁶⁶⁾ прїид[и]те в'си, глѣтъ Гѣ,⁶⁷⁾ да с'нїдемъ⁶⁸⁾ въ
 раи, понеж[ѣ] сѣгрѣшиа ес[тъ]⁶⁹⁾ ꙗдамъ. тако с'нїде сѣ в'сѣми
 ѡгглы своїми ѿ ста прѣтѣлъ посрѣдъ раа.⁶⁰⁾ Възва Гѣ ꙗдѣма гла-
 сомъ велїемъ: ꙗдѣма, ꙗдѣма, гдѣ есь? ѿв'кѣша ꙗдамъ⁶¹⁾ ѿ глѣ мно-
 го.⁶²⁾ възвѣшасѣ [ѡ] ѡгглы сверѣпно вїдоша насъ ѡзгнаша насъ ѡз раа.⁶³⁾
 ꙗдамъ же мѣашесѣ [ѡ],⁶⁴⁾ како оумлѣрдитсѣ Гѣ ѿ насъ, ѿ не ѿпоу-
 стиши намъ.⁶⁵⁾ ѡрхаггль ѡвнїл⁶⁶⁾ мѣашесѣ [ѡ] къ прѣтѣлоу⁶⁷⁾ непре-
 стан'но ѿ насъ. тако ѡзгнаша⁶⁸⁾ насъ зъ раю ѿ поустїиша.⁶⁹⁾ мѣж[ѣ]
 сѣдѣдохомъ въ Ѣдемѣ.⁷⁰⁾ ꙗдамъ паде на лицѣ своемъ⁷¹⁾ ѿ плакаса.
 ѿ тѣжъ сѣтворихомъ ѿ⁷²⁾ дїи. ѡзнемож[ѣ] дїша нїша гладомъ. ѿ ре-
 коу къ ꙗдѣмоу: гнѣ монъ ꙗдѣма,⁷³⁾ востани, да поїщева⁷⁴⁾ сѣв'к'
 храминоу.⁷⁵⁾ оуже во срдце мое ѡголодѣло⁷⁶⁾ гладомъ ѿ дїша моа
 ѡмалѣ.⁷⁷⁾ ꙗдамъ же възникноувѣ ѿ реч[ѣ]:⁷⁸⁾ ѡ Ѣвѣ, находитъ на
 срдце мое, да разоржѣ ꙗконоу твою, но не ѡмамъ сѣ кымъ быти
 ѿ кою самъ Бѣ ѿ срдце мое не ѿдѣланъ⁷⁹⁾ самъ ѿ тебе. ѿ вѣстав'ше
 ѡвнїдохъ⁸⁰⁾ в'сѣмъ землѣ ѿ не ѡвѣр'ктохомъ с'н'ѣдно⁸¹⁾ ничто, токмо
 вол'чецъ ѿ згрѣва сѣлное.⁸²⁾ ѿ пакн прїидѣхомъ къ Ѣдемъ ѿ плака-
 хомъ самъ со въздыханїемъ ѿ реч[ѣ] ꙗдамъ: Гѣ, припоустїи⁸³⁾ ми
 вонѣ,⁸⁴⁾ да тѣ помѣноу. тогда посла Гѣ фемїанъ ѿ анканъ ѿ ла-
 данъ. ѿ възатъ ꙗдамъ ѿ сѣтвори малъвоу къ Бѣ. тогда оумлѣрди
 самъ Гѣ. ѡггль ѡвнїл⁸⁵⁾ ѡлоучи зъ час[тъ] ѿ раа ѿ подас[тъ] намъ.
 ѿ преждѣ наадохомъ самъ плода трѣнковна за лѣ дїи, ѿ потомъ
 оузатъ пшеницоу ѿ вино ѿ малъко, ѿ адохомъ ѿ насытихомъ самъ⁸⁶⁾
 ѡзгна в'сѣмъ скоты⁸⁷⁾ ѿ звѣры ѡз раа ѿ предас[тъ] ꙗдѣмоу. ꙗдамъ
 же ѡлоучи ѿ⁸⁸⁾ сотвори дичъ питомоу⁸⁹⁾ ѿ нареч[ѣ] в'сѣмъ скотемъ⁹⁰⁾
 ѡмена ѿ в'сѣмъ звѣремъ⁹¹⁾ ѿ в'сѣмъ вѣшемъ лѣтѣмъцимъ.⁹²⁾ реч[ѣ] Гѣ
 къ ꙗдѣмоу: тер'нїе ѿ вѣлѣцъ ѡз долонїи⁹³⁾ твоихъ да прозвѣнетъ.
 ѿ полѣтъ ꙗдамъ волы ѿ в'зоры⁹⁴⁾ ѿ прїиде⁹⁵⁾ дїаволь ѿ ста прѣдъ
 волы⁹⁶⁾ ѿ не дааше⁹⁷⁾ ем[ѣ] (Ѣ) землѣ ѡрати. ѿ реч[ѣ]⁹⁸⁾ ѣмоу дїа-
 волъ:⁹⁹⁾ не дамъ¹⁰⁰⁾ тобѣ землѣ¹⁰¹⁾ ѡрати ѿ работати,¹⁰²⁾ понеж[ѣ]

моѡ ес[тъ]¹⁰³) земаѡ, а вѣѡ¹⁰⁴) сѣт нѣса ѡ рай. да аще хоцѣши
 мой быти, тож земаю работай, аще хоцѣши ли вѣѡ быти, то
 ѡди¹⁰⁵) в' рай. Ядам реч[е]: вѣѡ сѣт нѣса ѡ земаѡ ѡ в'са в'ксе-
 лен'наа. дѡволь не дас[тъ]¹⁰⁶) ѡмоу,¹⁰⁷) реч[е]: не дам теб' зема'к
 ѡрати, но запиши м'н'к¹⁰⁸) рѣкописаніе свое, еж[е]¹⁰⁹) бы ѡси мен
 былъ, тож земаю работай. Я реч[е] Ядам: чѡ ес[тъ]¹¹⁰) земаѡ,
 того ѡ азъ ѡ чада моѡ. в'кдаше¹¹¹) бо Ядам,¹¹²) с'нѡнти хоцѣт
 Г'к¹¹³) на земаю ѡ родити сѡ ѡ дѣвѡ. дѡвол ѡбрадовасѡ¹¹⁴) велико
 ѡ реч[е]: тако запиши м'н'к.¹¹⁵) ѡ в'зѡх¹¹⁶) в' рѣкѡ¹¹⁷) чер'нило¹¹⁸)
 ѡ записа рѣкописаніе¹¹⁹) Ядамова ѡ держаше ѡго.¹²⁰) азъ¹²¹) рекох¹²²)
 в' Ядамоу: гнѣ, покажимосѡ¹²³) постити, ѡгда како ѡзбавит нас
 Г'к ѡ дѡвола сего. Ядам реч[е]: пост'кмосѡ¹²⁴) м' днѡи. Ѣвѡ реч[е]:
 гнѣ, пости¹²⁵) м' днѡи, азъ м' днѡи.¹²⁶) ѡ реч[е]¹²⁷) мн'к: в'нѡиди¹²⁸)
 в' рѣкоу Тигръ,¹²⁹) ѡ полож[и] камѡн на глав'к своей¹³⁰) а дрѣгѡи
 под ноги своѡ¹³¹) ѡ стѡи¹³²) до выѡ оу вод'к¹³³) ѡ не слоухай ни-
 кого, да не паки прѣл'цена боудѣши.¹³⁴) ѡ сѣтвори ми в'клингъ
 сѣкровень ѡ реч[е] ми: не ѡзынди¹³⁵) дондеж[е] азъ прѡдоу.¹³⁶)
 ѡ в'ставъ Ядам поидѣ в' Ёрданъ каатисѡ. тж сѣнѡдош[а]сѡ
 в'си зв'крѣе ѡ п'тиц'к ѡ множ[е]ство ѡггль плакахас[а] за Яда-
 мом. Ядам погрѣзи сѡ в' Ёрдан'к, ѡ тоу¹³⁷) прѣвѡс[тъ] Ядам
 м' днѡи. тогда дѡволь прѡидѣ в' мн'к¹³⁸) ѡко ѡггль сѣк'телъ
 слезы роначи¹³⁹) по земаѡ [и рече]:¹⁴⁰) Ѣвѡ, оуслышал Г'к мѡтвоу
 твою ѡ нас ѡггль своѡхъ послѡушал молащѡу сѡ ѡ тов'к, ѡ посла¹⁴¹)
 мене Б'гъ, да ѡзындѣши ѡз рѣкы.¹⁴²) азъ не в'кровах¹⁴³) ѡ паки
 г¹⁴⁴) днѡ прѡидѣ дѡвол¹⁴⁵) сѣтворив'сѡ¹⁴⁶) Ядамовым ѡбразом
 ѡ много блазнаше¹⁴⁷) мене; азъ не ѡзындѡхъ, дон'деж[е] вижоу в'к-
 лингъ, еж[е] ми реч[е] Ядам. ѡгдаже сѣв'ръшиш[а] Ядамоу м' днѡи
 ѡ ѡдѡше ѡ Ёрдана ѡ ѡв'р'кте дѡволаѡи сѡкд прихѡдѡщѡи в'к
 м'н'к,¹⁴⁸) ѡ оубоав'сѡ велико, ѡгда¹⁴⁹) како прѣл'цена боудѡу.¹⁵⁰)
 ѡ ѡгда вид'к¹⁵¹) Ядам Ѣвѡж¹⁵²) во вод'к ѡ в'зрадовасѡ вел'ми.¹⁵³)
 ѡгда прѡидѣ в' мн'к ѡ не в'кровахъ, бы то гнѡ мой Ядам, дон'-
 деж[е]¹⁵⁴) показа мн'к¹⁵⁵) в'лингъ.¹⁵⁶) тогда в'кровахъ, ѡзындѡхъ ѡз
 рѣкы. тогда свѡводи нас Б'гъ ѡ дѡвола. ѡ сѣдохом в'к Мѡ-
 діам'к.¹⁵⁷) ѡ тж родисѡ Кайнъ ѡ Авѡ.¹⁵⁸) всегда ѡка скоты пѡ-
 сѡхѡу.¹⁵⁹) в' единъ днѡ воста¹⁶⁰) Ядам ѡ ложа своѡго ѡ реч[е]:¹⁶¹)
 ѡ жѡно, сѣв'ръшиш[а] л'кт дѡ ѡ рожденіѡ сѡвѡ ѡнѡхъ,¹⁶²) в'р'кѡ
 Авѡевы оубѡѣнѡем Кайновым.¹⁶³) дан же ми ѡсла, да шѡдше
 ѡв'ращѡу ѡхъ.¹⁶⁴) ѡко¹⁶⁵) слышѡхъ азъ ѡ распѡлѡхсѡ ѡ срдце моѡ.¹⁶⁶)
 ѡ в'сѡде¹⁶⁷) Ядам¹⁶⁸) поидѣ, ѡв'р'кте Авѡѡ заколѡта, ѡ нич не
 реч[е] ѡмоу,¹⁶⁹) ѡкож[е] реч[е] ѡмоу ѡггль. принесѣ Авѡѡ ѡ постаки
 ѡго на м'кет'к рѣком'км Рѡвѡи. тогда родѡхъ¹⁷⁰) Ѣвѡѡ ѡ рѣхъ: гнѣ,¹⁷¹)

не злосѣрдит сѣдце свое,¹⁷²) еж[е] родихъ сѣа пакн мѣсто Явела.¹⁷³) ѿ нарекохъ ѿ ма ѣмоу Сиѳъ. тогда кани'ноуѣ Ядам:¹⁷⁴) ѿ Бурво, Бурво, малъчи ѿ¹⁷⁵) рѣчи своихъ, оубже ко мнѣ ѿ малкъ ес[ть] дѣхъ къ мнѣ. Сиѳъ¹⁷⁶) реч[е]: гнѣ¹⁷⁷) мнѣ, ѿдѣ азъ къ раи¹⁷⁸) ѿ принесоу ти ѿз раа: видиши¹⁷⁹) ѿ оубпокойши себѣ.¹⁸⁰) Ядам реч[е]: како ты, снѣоу, да в'нѣидаши къ раи?¹⁸¹) не тако ес[ть], нѣ ѿди противъ раи, плачъ, ѣда како припоустит ти Бѣ ѿ древа маслична,¹⁸²) да виждѣ дождѣ, ѣгда како напойт ми са колес[ть]. что ми ес[ть] колес[ть].¹⁸³) Ядам реч[е]: ѿ снѣоу,¹⁸⁴) великою ѿмам колестъ.¹⁸⁵) ѣгда из'грѣшихъ ѿ мѣти твоѣ, тогда реч[е] Гѣ: ѡмножѣ ѿстогнаніе твоѣ, нж[е] в'сѣгда къ печали прибываѣши,¹⁸⁶) ѿ дам ти ѿ ѿ ѿзъи.¹⁸⁷) ѿ ѿзъа¹⁸⁸) чревомъ, ѿ ѿ ѿчима, потомъ послѣдоу[т]¹⁸⁹) по ѣдиней. ѿ мѣри твоей реч[е]: в'сѣгда мѣжъ твои ѡбладает¹⁹⁰) тобою, ѣгда раждаѣши чада, смѣртно растер'зѣшиса.¹⁹¹) вѣстав¹⁹²) Сиѳъ понде¹⁹³) съ мѣрию своею. ѿ видѣ Бѣ ва лютаго свѣрѣа рѣ[ко]маго Грѣгъиѣа гонѣща сѣа Сиѳа.¹⁹⁴) вѣстав'ши реч[е] къ нему:¹⁹⁵) ѿ свѣрѣа,¹⁹⁶) не помниши ли, како ты смѣлѣшь оубста своѣ рознати¹⁹⁷) на свѣрѣа ѣжѣи, ѿли како смѣлѣ ес[ь]¹⁹⁸) ѡбвѣивити зѣбѣ своѣ нанѣ?¹⁹⁹) тогда свѣрѣа ѡвѣщавъ къ Бурвѣ реч[е]:²⁰⁰) ѿ Бурво, ѿ тебе²⁰¹) зач[а]лосѣ ѿ-е зло. како ты смѣла ес[и] оубста своѣ рознати²⁰²) на снѣдѣ. еж[е] реч[е] Гѣ не ѡсти? того ради²⁰³) хоцѣ азъ чада твоѣ поѣсти. тогда Бурва вѣсплакаса.²⁰⁴) слышано быс[ть] то ѿ вѣстока ѿ до запада. ѿ реч[е]:²⁰⁵) ѿ горе мнѣ, Гѣ Бѣ мнѣ, ѡсеѣѣ ѿ до вѣка хоцѣт клѣти ма в'сакиѣ ѿзъикъ. тогда Сиѳъ реч[е]: заклинаю тѣ свѣроу, лежи къ ложн своеѣ до сѣда, тако ѣгда дрѣзѣиши на снѣдѣ чѣкчу²⁰⁶) ѿ тако пребываетъ къ вѣкѣ.²⁰⁷) Сиѳъ ѿде съ маткою своеѣ²⁰⁸) ѿ плакаса противъ раю посыпающн прѣстѣю глав[ѣ] своѣю. ѿвис[а] ѣмоу²⁰⁹) ѿр'хаггѣль²¹⁰) ѿ реч[е]: что вѣиѣте?²¹¹) реч[е] Сиѳъ: Гѣ, ѡцѣ мнѣ волитъ, желаетъ бѣгѣа рѣнскѣа, хоцѣт видѣти ѿ древа маслична[ѣ], ѣгда како оубтолитсѣ колес[ть] ѣго. тогда ѿр'хаггѣль рече Сиѳоу: Сиѳе, не ѿмаетъ Ядам²¹²) ѿсѣклитсѣа, понеж[е] прилеж[н]шас[а] днѣ ѣго²¹³) къ смѣрти.²¹⁴) ѿ оубкрѣши дрѣва аггѣль,²¹⁵) ѿ негож[е] ѿзгнанъ быс[ть] Ядам ѿз раа, ѿ дас[ть] Сиѳѣ. Сиѳъ принесѣ ѿдеж[е] лежа Ядам.²¹⁶) ѿ видѣ тогда²¹⁷) Ядам ѿ позна ѣго ѿ прѣѣт ѣго ѿ вѣзод'хноуѣ вел'ми ѿ звитъ вѣнѣцѣ²¹⁸) ѿ возложи на глав[ѣ] своѣю. ѿ видѣ Гѣю прѣемлюще днѣ²¹⁹) ѿ видѣ Бурва кадн'ницоу ѿс ладаномъ кадѣиѣ тѣло Ядамово ѿ трѣ аггѣли свѣща дрѣж[а]ща. вѣзрѣкъ на ѿбо ѿ видѣкъ²²⁰) днѣоу Ядамовоу²²¹) недалече Гѣ²²²) стоѣшоу, ѿ множ[е]ство стѣхъ аггѣль мѣѣшс[а]²²³) за Ядама. ѿ ѣгда вѣста ѿр'хаггѣль Мухана, тогда в'си аггѣли оубмол'кноуша.²²⁴) тогда оубмѣср-

днѣ Гѣ ѿ прѣстер рѣжжъ свою²²⁵) ѿ прѣят дшюу Ядамовоу. ѿ по-
сла архаггѣла²²⁶) погрѣвѣсти тѣло Ядамово.²²⁷) ѿ набѣчи²²⁸) Енѣла
ѿ взаше тѣло ѿго ѿ внесоша на мѣсто рекомоѣ Гержси влато.²²⁹)
тогда²³⁰) скопаша гробъ,²³¹— архаггѣлъ Мухла знамена гробъ.²³¹)
ѿ выс[тъ] гласъ съ нѣсе глѣ:²³²) Ядаме, Ядаме! Ядам²³³) реч[ѣ]: се
лъкъ, Гѣ. Гѣ реч[ѣ]: сице рекоу токѣ: земля ѣси ѿ въ землю паки²³⁴)
пондѣши. И земля²³⁵) реч[ѣ]: твою ѿ твоюхъ текѣ приносяще
въ всѣхъ.²³⁶) ѿ тако погрѣкоша Ядама ѿзъ вѣнцемъ, ѿж[ѣ] вѣ²³⁷) на
главѣ ѿго. Енѣла²³⁸) ѿумыльнымъ гласомъ мѣлаше[а] къ Боу глѣ: Гѣ,
прѣими дѣхъ мой. ѿ тако ѿ днѣ²³⁹) приклони главѣ ѿ придас[тъ]
дѣхъ свои къ Боу.²⁴⁰) ѿ тоу погрѣкоша Енѣла ѿ сна ѿ Явѣла.²⁴¹)
ѿ тѣ ѿзрѣстоша древо ѿзъ вѣнѣца ѿзъ главы Ядамовы.

Б. Дрогобицький рукопис 1743 р.

Вписуємо з него тилько відміни проти тексту А., додаючи для
повноти деякі відміни з тексту Тихонравова.

Житіє въ Ядамѣ і Євѣ і въ согрѣшеніи ихъ. ѿ ѿзгнанію
изъ раѣ ѿ яко вѣла по согрѣшенію. 1) Др. в хотѣ-
ніи; Тіх. въ воле своей. 2) Др. і вси по хожденіи его похождаше;
Тіх. въ воле его хожашу. 3) Др. ѿзгна его Бѣ; Тіх. изгнаша его.
4) Др. сѣлкѣ. 5) Др. Тіх. райскими. 6) Др. Тіх. вас. 7) Др. ѿ в кото-
рихъ лѣтѣхъ; Тіх. въ коя лѣта. 8) Др. ѿ лѣт; Тіх. 79. 9) Др. Тіх. вас.
10) Др. Тіх. вас. 11) Др. червоню. 12) Др. не видѣше; Тіх. не вѣ-
дѣху. 13) Др. всѣ тани; Тіх. вся его сокровенная. 14) Др. вас. 15)
Др. почто; Тіх. что се елико. 16) Др. Тіх. бѣше. 17) Др. ѿ. Тіх. 7000
мужъ. 18) Др. прѣдалѣ. 19) Др. соблюдаше; Тіх. блюдаше. 20) Др.
дод. горѣ. 21) Др. соблюдохъ. 22) Др. западныи и южъныи. 23) Др.
прѣдал. 24) Др. намѣ в рѣцѣ рай. 25) Др. Тіх. вся. 26) Др. сѣцила.
Тіх. си ядита. 27) точною єдинаго; Тіх. а отъ єдинаго древа. 28) Др.
тоѣ; Тіх. древо. 29) Др. не смѣша; Тіх. не смѣяху. 30) Др. покѣ-
лѣхъми; Тіх. повелѣховѣ имъ. 31) Др. пришедѣ. 32) Др. все нам по-
велѣ; Тіх. вся рече Богъ намъ. 33) Др. ѿ него вас.; Тіх. блюсти би
с[я] намъ, 3) Др. и вѣли вистѣ яко ѣзи; Тіх. и вы бы есте бози
были. 35) Др. рѣкши. 36) Др. древо плодовитое и красное; Тіх. по-
каза имъ плодъ древа. 37) Др. ѿ змиа вѣ люкамъ Бѣ развѣ всѣхъ
вещей и даде ми плодъ, а[з] же взяхъ и снѣдохъ. тогда 38) Др.
Тіх. возмутися. 39) Др. во мой странѣ. 40) Др. Тіх. ѿ него же. 41)
Др. глѣ; Тіх. рекъ. 42) Др. Гѣне; Тіх. здѣ. 43) Др. великое; Тіх. Ви-
диши ли, Адаме, великое чюдѣ? 44) Тіх. А уста. 45) Др. замѣсть слів:

яко да... до ѿверзостася має: егда приять Ядамъ ѿ вложи во оуста ѿ снѣдохъ, тогда ѿверзостася; Тіх. Приять Адамъ и снѣдь и отверзостася. ⁴⁶⁾ Др. нанню зам. наю. ⁴⁷⁾ Др. срдце наю воз'ажаше на пороухъ [мб. зам. порокъ]; Тіх. с. н. восхотѣ на похоть и бысть тако. ⁴⁸⁾ Др. тогда вси дрека; Тіх. вси дресеса. ⁴⁹⁾ Др. смоковница. ⁵⁰⁾ Др. горко і ⁵¹⁾ Др. что ми таково сотворила еси? ⁵²⁾ Тіх. якоже. ⁵³⁾ Тіх. не отдался. ⁵⁴⁾ Др. Тіх. тогда слышомъ. ⁵⁵⁾ Др. архангели; Тіх. вас. ⁵⁶⁾ Др. і аггали глѣюще; Тіх. вас. ⁵⁷⁾ Др. глѣ. Гдѣ вас. ⁵⁸⁾ Др. внидѣтъ. ⁵⁹⁾ Др. согрѣшихъ Ева і.. ⁶⁰⁾ Др. постарамъ. ⁶¹⁾ Др. симъ. ⁶²⁾ Др. рече: се здѣ есмъ, Гдѣи. гласъ твоѣ оуслишахъ и смирихся, се нагъ есмъ. что сотворила еси? рече Ядамъ: жена прелѣсти ми, юже ми еси [дал...] дала яко. Рече Гдѣ: а женѣ кто прелѣсти? Рече: змѣи. Рече Гдѣ: понеже престѣпи заповѣдъ моя ѿ послѣшала еси жены, сего ради во потѣ лица своего снѣси хлѣбъ. Мнѣ же рече: въ печалехъ родиши чада. а зми[и] рече: ползати вѣдѣшъ по земан ѿ члѣкомъ пяти стѣречи, а шнѣ твоѣ сотретъ гласъ. І яко ѿшатъ еѣ ноги и ста позлати (sic!) ѿ красотѣ еѣ ѿшатъ, ко была яко аггаль, а вридокст на ню вложила. по сем повелѣ Гдѣ изнати (sic!) из рай В текстах Тіх., Пипина і Порфирѣева сего уступу нема. ⁶³⁾ Др. тогда поятъ аггали своѣ по-кѣюще изгна нас из рай; Тіх. Пояша насъ ангели свирѣнии, побивоше, и изгнаша насъ изъ рай. ⁶⁴⁾ Др. егда како. ⁶⁵⁾ Др. ѿ не ѿпѣстит нас. Тіх. має се місце так: Адамъ же моляшеся и плакашеся и глаголя: „Послабите намъ, егда како умилосердитесь Господь о насъ.“ И отпустиша насъ архангели. ⁶⁶⁾ Др. вас. ⁶⁷⁾ Др. Бгѣ. ⁶⁸⁾ Др. изна. ⁶⁹⁾ Др. не пѣсти. ⁷⁰⁾ Тіх. сѣдохомъ во единомъ тужденіи. ⁷¹⁾ Др. на лице свое. ⁷²⁾ Др. ѿ плакаси мѣ дѣи. ⁷³⁾ Др. Тіх. вас. ⁷⁴⁾ Др. пощиваемъ; Тіх. ищеве. ⁷⁵⁾ Др. храними. ⁷⁶⁾ Др. шгланкло; Тіх. оляде. ⁷⁷⁾ Др. ко мнѣ шмалк. ⁷⁸⁾ Др. Ядамъ же рече. ⁷⁹⁾ Др. не ѿдалися; Тіх. не удаляется. ⁸⁰⁾ Др. ѿ швнидохомъ. ⁸¹⁾ Др. нѣчто снѣднѣ. ⁸²⁾ Др. токмо цвѣти сѣлнии согрѣкаста; Тіх. токмо чволь и траву сельную. ⁸³⁾ Др. престѣпи ми. ⁸⁴⁾ Др. воюю. ⁸⁵⁾ Др. вас. ⁸⁶⁾ Др. від слова плода до насытихомся вас. ⁸⁷⁾ Др. скоты ѿ гадн. ⁸⁸⁾ Др. Ядамъ же сотвори. ⁸⁹⁾ Др. нѣкое питомо ѿлѣчникъ собѣ на потребу. ⁹⁰⁾ Др. вас. ⁹¹⁾ Др. ѿ в'сѣмъ звѣремъ вас. ⁹²⁾ Др. тогда рече. ⁹³⁾ Др. дѣланій; Тіх. дланій. ⁹⁴⁾ Др. нача шрати. ⁹⁵⁾ Др. пришѣдъ. ⁹⁶⁾ Др. волами; Тіх. и ста предъ волами вас. ⁹⁷⁾ Др. неда. ⁹⁸⁾ Др. глѣи. ⁹⁹⁾ Др. вас. ¹⁰⁰⁾ Др. не дамъ азъ. ¹⁰¹⁾ Др. вас. ¹⁰²⁾ Др. вас. ¹⁰³⁾ Др. вас. ¹⁰⁴⁾ Др. бжѣи. ¹⁰⁵⁾ Др. понди. ¹⁰⁶⁾ Др. не даде. ¹⁰⁷⁾ Др. дод. шрати глѣи, далі аж до: запиши вас. ¹⁰⁸⁾ Др. мѣнѣ. ¹⁰⁹⁾ Др. иже. ¹¹⁰⁾ Др. вас. ¹¹¹⁾ Др. видише ¹¹²⁾ Др. дод. иже сним [мб. снѣ scil.

вжій] ¹¹³⁾ Др. вас. ¹¹⁴⁾ Др. оурадовася ¹¹⁵⁾ Др. запиши рѣкописанне
 ское Тіх. додає ще: да еси мой, тогда мою землю работай. ¹¹⁶⁾ Др. взя
¹¹⁷⁾ Др. Тіх. вас. ¹¹⁸⁾ Тіх. плеча ¹¹⁹⁾ Др. і Тіх. додають за сям: сице
 рече: чия земля, того и азъ и чада моя. дияволь же взятъ рукописанне
¹²⁰⁾ Др. и держа в себѣ; Тіх. и державіе. ¹²¹⁾ Др. азъ Бѣа ¹²²⁾ Др.
 рѣхъ ¹²³⁾ Др. покаямося, гдѣне, да избавит нас ¹²⁴⁾ Др. покаямо-
 са ¹²⁵⁾ Др. ти постъ ¹²⁶⁾ Др. и азъ вѣдѣ ¹²⁷⁾ Др. дод. Ядам
¹²⁸⁾ Др. вниги ¹²⁹⁾ Др. во Стиръ рѣкѣ ¹³⁰⁾ Др. на главѣ свою ¹³¹⁾
 Др. вас. ¹³²⁾ Др. стоит. ¹³³⁾ Др. во вишнѣ водѣ ¹³⁴⁾ Др. після сего
 додає: Язъ рѣхъ: сотвори ми вилигъ секровенъ. и даде ми
 и рече ¹³⁵⁾ Др. ѿтс[аѣ] ¹³⁶⁾ Др. дод. ик тѣвѣ ¹³⁷⁾ Др. во рѣцѣ
¹³⁸⁾ Др. ко женѣ ¹³⁹⁾ Др. зам. слезы роначи має: слонце роняше;
 Тіх. слезы ораше vel отъ трыще. ¹⁴⁰⁾ Др. и глѣше ¹⁴¹⁾ Др. послалъ
¹⁴²⁾ Др. ѿ рѣки сѣа ¹⁴³⁾ Дрог. зам. сего має: тогда Ядамъ не вѣ-
 ровал емѣ ¹⁴⁴⁾ Др. во трети[и] ¹⁴⁵⁾ Др. вас. ¹⁴⁶⁾ Др. сотворитися
¹⁴⁷⁾ Др. сѣлазнише мене ¹⁴⁸⁾ Др. прих. к. мнѣ вас. ¹⁴⁹⁾ Др. да не
¹⁵⁰⁾ Др. есмѣ ¹⁵¹⁾ Др. дод. мене ¹⁵²⁾ Др. вас. ¹⁵³⁾ Др. велико ¹⁵⁴⁾ Др.
 не вѣровахъ, дондеже ¹⁵⁵⁾ Др. показала ми бистъ ¹⁵⁶⁾ Др. дод.
 своі ¹⁵⁷⁾ Др. и зидоухомъ въ Маднямъ ¹⁵⁸⁾ Др. після сего має:
 Бѣда же возрастоша, Каннѣ вѣ работая землю, а Явелѣ скоти па-
 саше и жертвѣ твориша шѣа Бѣѣ, Каннѣ ѿ плодовъ а Явелѣ ѿ
 скота. и не приять Бѣѣ жертвѣ Канновѣ а Явелѣѣ любяше и за
 то возненавидѣ Каннѣ Явели. и рече Каннѣ ко Явелю: пондѣмъ
 на поле. и пондѣша шѣа на поле и тамо оуби Каннѣ Явели брата
 своего. ¹⁵⁹⁾ Др. вас. ¹⁶⁰⁾ Др. воставъ ¹⁶¹⁾ Др. Тіх. рече ко мнѣ
¹⁶²⁾ Др. рождениа его ¹⁶³⁾ Тіх. має се місце так: отряжена естъ кровь
 Авелѣва оуб. К.; Др. попутано: крове Явелѣви оубиениемъ Канномъ
¹⁶⁴⁾ Дрог. Тіх. его ¹⁶⁵⁾ Дрог. га ¹⁶⁶⁾ Др. распалися срдце мое ¹⁶⁷⁾ Дрог.
 Бѣдѣ ¹⁶⁸⁾ Дрог. додає: на шѣа ¹⁶⁹⁾ Дрог. Тіх. и не рече ему нич-
 тоже ¹⁷⁰⁾ Др. тогда азъ родихъ ¹⁷¹⁾ Др. гдѣне мои ¹⁷²⁾ Дрог. не
 злаго родит срдце мое ¹⁷³⁾ Дрог. оуже родихъ сѣа в мѣсто Явели.
¹⁷⁴⁾ Др. тогда Ядам клятохъ сѣа ¹⁷⁵⁾ Др. встанни сѣа ¹⁷⁶⁾ Др. По
 сѣмъ Сифѣ ¹⁷⁷⁾ Др. ѿче ¹⁷⁸⁾ Др. пондѣ во ран ¹⁷⁹⁾ Др. да видишъ
¹⁸⁰⁾ Др. оупокѣшишъ секе ¹⁸¹⁾ Др. ѿ сѣѣ мои, како ти внидѣшъ во ран?
¹⁸²⁾ Др. не тако естъ но тако: но понди противѣ раш и плачѣа,
 да не како пристѣпит ѿ дрека Бѣѣ маслинна ¹⁸³⁾ Се місце попсо-
 ване в ркп. о. Теодора, в Дрог. читаємо так: да оувидитъ, како оупс-
 кентся волѣзникъ мнѣ. и рече Сифѣ: а яка естъ волѣзникъ?
¹⁸⁴⁾ Др. сѣѣ мон. ¹⁸⁵⁾ Др. волѣзникъ ¹⁸⁶⁾ Др. и всегда во печали пре-
 вѣдѣши ¹⁸⁷⁾ Др. волѣзникъ ¹⁸⁸⁾ Др. волѣзникъ ¹⁸⁹⁾ Др. послѣдѣа
¹⁹⁰⁾ Др. да шѣладегъ ¹⁹¹⁾ Др. а ягда ражѣдаеш, то смртію

расташа си ¹⁹²) Др. воставъ ¹⁹³) Др. пиде к раекъ ¹⁹⁴) Др. и видъ
 два люта звѣра рекомна Горгоній гоняща сѣа на Сиѣл. ¹⁹⁵) Др.
 она же сашавши к немѣ рече ¹⁹⁶) Др. ѡ звѣрѣ нечисти[и]. ¹⁹⁷) Др.
 разверсти ¹⁹⁸) Др. смѣшъ ¹⁹⁹) Др. на насъ ²⁰⁰) Др. рече еи ²⁰¹) Др.
 ѿ тебе естъ ²⁰²) Др. како ти смѣла оуста ѿверсти ²⁰³) Др. для
 того ²⁰⁴) Др. додае: горко ²⁰⁵) Др. тако глѣа ²⁰⁶) Др. закинаю ти
 бѣгом живни, звѣрѣ шканинѣ, да пребиваши в ложи своем до
 седнаго дне, гда тако держаша на изданне чѣла. ²⁰⁷) Др. пре-
 бивает тамо звѣр во кѣки. ²⁰⁸) Др. ѿ Сиѣлъ шедъ со матернею
 своею ²⁰⁹) Др. имъ ²¹⁰) Др. додае: Гдѣнь ²¹¹) Др. почто плачете
²¹²) Др. ѿцѣ трои ²¹³) Др. прикличи сѣа днѣ его ²¹⁴) Др. додае за
 сѣа: и скончаша сѣа днѣ его оуже ²¹⁵) Др. тогда оуломн древа
 архангелъ во рани ²¹⁶) Др. принесе ко ѿдамъ ²¹⁷) Др. видъ то древо
²¹⁸) Др. кѣниць с того древа ²¹⁹) Др. и видъ рѣкъ Гнѣю прием-
 шю днѣ его ²²⁰) Др. возрѣкъ Сиѣлъ [на] ѿко и видъ ²²¹) Др.
 ѿца своего ѿдама ²²²) Др. недалече ѿ Гдѣа ²²³) Др. молящисѣа
²²⁴) Др. оумолкоша ²²⁵) Др. додае: ко ѿдамъ ²²⁶) Др. аггѣла. ²²⁷) Др.
 да сопрятает тѣла ѿдамова ²²⁸) Др. наоучити ²²⁹) Др. и взят
 аггѣлъ тѣло ѿдамова и знесе его на мѣсто рекомое Терсенѣ влато
²³⁰) Др. ѿ тѣ ²³¹⁻²³¹) Др. вас. ²³²) Др. глѣюши ²³³) Др. вас. ²³⁴) Др. вас.
²³⁵) Др. ѿдам же ²³⁶) Др. дол. и за всѣа ²³⁷) Др. иже кѣ ²³⁸) Др.
 ѿва ²³⁹) Др. в седмѣй днѣ ²⁴⁰) Др. преклони главо и оумре ²⁴¹) Др.
 и погребе ю Сиѣлъ близъ сѣа на Яремъ. Решта вас.

В. Из Слова св. Меѡодія Патарьского. Ркп. XVII. в. стор. 1—7.

[Сотворене свѣта и перших людей, ѿх першій грѣх и вигнане
 з раю]. Сотвори Бѣгъ ѿ начала свѣтъ, ѿко и землю, а не ѿко хи-
 троловци глѣютъ, землѣ сотверенна на трохъ китехъ и на три-
 десатѣ и на желѣзномъ столпѣ, но не естъ такъ, но ѿко же
 писаніе глѣтъ: оугверженъ нѣ на чѣмъ же землѣ повеленіемъ смѣ.
 И сперва сотвори Бѣгъ ѿко и землю, но невидима была землѣ нѣ
 оукрашенна, и тма верхъ бездна еѣа и дхъ Бжій нешаше сѣа верхъ
 бездны во трохъ коморахъ, то естъ сѣла Троица. И рече Бѣгъ:
 да вѣдетъ свѣтъ! и в том часѣ внакъ свѣтъ, и нарече Бѣгъ
 свѣтъ днѣ, а тмѣ нарече нощъ. Во первѣй же днѣ сотвори твердь
 и водѣ, ѿже вѣкъ под твердію и ѿже вѣкъ над твердію и нарече Бѣгъ
 твердь ѿко. А во вторѣй днѣ сотвори землѣ, и совокснѣ водѣ,
 ѿже под нѣсемъ во сонъмѣ своѣ, и ѿки сѣа сѣша. и нарече Бѣгъ
 сѣшѣ землѣ, а составы водныѣ нарече морѣ. И той днѣ раздѣк-

лиша сѧ водѣ, полѧ ѡхъ возмѣде на ѡво, [полѧ же на] землю. А во третій днь сотвори сѣнце великое свѣтило в' начатокъ днѣю, ѡ дрѡгое свѣтило сотвори в' начатокъ ноши ѡ звѣздѣ на ѡукрашеніе ѡво. И во четвертій днь сотвори Бгъ море ѡ рѣки ѡ источники ѡ ѣзера ѡ кѣтъ великѣ ѡ всѣкѣ рѣки творѣща плодѧ. И во пятій днь сотвори всѧ звѣры земныѧ по родѣ ѡхъ ѡ всѣкѧ гадѧ ѡ всѣкѣ птици пѣрнаты по родѣ ѡхъ, ѡ призрѣ Бгъ на все созданіе свое, ѡ было добро великѣ. ѡ рече: Сотворим члвкѧ, да ѡбладетъ всѧкъ ѡже на земли ѡ в' море ѡ на воздѣхѣ. И во шестій днь сотвори Бгъ члвкѧ ѡ ѡсемѣ частій: тѣло ѡ перети, мыслѣ ѡ ѡбладакѣ, кости ѡ камене, кровѣ ѡ чернаго морѧ, ѡчи ѡ сѣнца, дѣханіе ѡ вѣтра, теплѡта ѡ ѡгнѧ, а днѣс самъ Бгъ водѣхѣ ѡ ѡжнѣ ѡго. И рече ѡмѣ Бгъ: что ѡси видѣлкѣ? ѡнъ же рече: Видѣхъ, Гдѣ, тебе на крѣтѣ пригвожденна, ѡ ѡще видѣхъ Петра ѡдѣща в' Римѣ, а Павла в' Дамаскѣ, а Матрѣѧ в' землю члвкѡдѣцѣ, а Марка во Александрію, ѡванна во ѡфесѣ. И рече Бгъ: не добро ѡсть быти члвкѣ ѡдномѣ на земли, сотворим ѡмѣ помощникѣ. И вложи сонъ во ѡдама ѡ внидеъ с' него рѣбро менше ѡ сотвори ѡмѣ жѣнѣ. И посла Бгъ аггѣла своѣго, ѡ възлѣ на востоцѣ ѡзѣ, на западѣ Добро, ѡ на юзѣ Мксѣкте, ѡ на сѣверѣ ѡврѣ, ѡ симѣ чогирма словѣ нарече ѡмѣ ѡдамѣ. И възвдѣвъ ѡго ѡ показа ѡмѣ жѣнѣ ѡ рече: что сѣ ѡсть? ѡнъ же рече: се кость ѡ кости моеѧ ѡ плоть ѡ плоти моеѧ. И рече Бгъ: тогѣ да вѣдетъ женѧ, да нѣю ѡбладаши. И далѣ ѡмѣ Бгъ добро слово ѡ нарече ѡмѣ ѡдамѣ, перѣвій члвкѣ на земли ѡ прѣкѣ. Сотвори же высть ѡдамѣ во шестій днь, а во седмѣ днѣ почѣ Бгъ ѡ всѣхъ дѣлѣ своѣхъ, тотъ же днь бѡгнѣ ѡ ѡстылѣ. И сотвори Бгъ прѡтивъ седмѣ днѣ седмѣ тисѣчѣ лѣтѣ. И на сѣди рай во ѡдемаъ ко востоку ѡ введе тѣ члвкѧ, ѡгоже сотвори, ѡ всѣѧ Бгъ в' рай всѣко древо красное, ѡ древо животное посредѣ раѧ, ѡ древо раздѣное, ѡже видѣтѣ добро ѡ зло. Рѣка же течетъ ѡзъ ѡдема ѡ нападетъ рай, а ѡтѣдѣ раздѣлетсѧ на чѡтири рѣки: ѡмѣ первой рѣкѣ Фиссонѣ, сѣѧ ѡвхѡдитъ всю землю ѡладскѣю; ѡмѣ второй рѣкѣ Геѡнѣ, сѣѧ ѡвхѡдитъ землю ѡднѡпскѣю; ѡмѣ третьей рѣкѣ Тигрѣ, сѣѧ ѡвхѡдитъ всю землю ѡссѣрѣйскѣю; ѡмѣ четвертой рѣкѣ ѡфратискѣ. И рече Бгъ ѡдамѣ: ѡ всѣкаго древа сѣраго в' рай ѡждѣ, а ѡ древа раздѣнаго не вѣшай; ѡще ѡнъ вѣсѣта, сѡртѣю ѡумретѧ. И призва Бгъ всѧ скѡты земнѣ ѡ всѣ птица ѡнѣнѣ, ѡ рече Бгъ ѡдамѣ: нарѣцѣ ѡмѣ ѡменѧ. И нарече ѡдамѣ ѡменѧ всѧкъ звѣремѣ земнѣ ѡ всѧкъ птицам ѡнѣнѣмѣ. И рече Бгъ: тѣ ѡбладаши ѡмѣ.

Ядамъ же ѿ Євва ходиста в' рай шба нага, но не видѣста наготы своѣа. Зміа же вѣ мѣдрѣишии всѣхъ звѣрей на земли. ѿ рече зміа ко Єввѣ: чого не повѣлк Бгъ влмъ в'кѣсити? ѿ рече Євва: ѿ древа раззмнаго; рече: аще в'кѣсита, смѣртію ѡумрѣта. ѿ рече зміа: не смѣртію ѡумрѣта, но раззмѣкти вѣдѣте іако Бгъ доброе ѿ злое. Євва же послашавши зміи вкѣси ѿ древа раззмнаго ѿ дасть Ядамъ ѿ снѣдѣста. ѿ ѡверзостъ сѧ шчи швѣма ѿ ѡувидѣста сѧ іако нага ѿ закрѣста сѧ листвѣемъ смоковним. ѿ ѡуслишаста Бга ходѣща ко вечерѣ ѡу рай, ѿ сокрѣста сѧ. ѿ возва Бгъ глѧ: Ядаме! Ядаме! где єси? ѿ рече: се азъ, Гдѣ! Преслашавъ заповѣдь твою ѿ скрѣхъ сѧ ѿ лица твоего. ѿ рече Бгъ: кто та прелести? ѿнѣже рече: Євва, а Євва зміа. ѿ рече Бгъ: проклѣта вѣди зміа ѿ всѣхъ звѣрей земнихъ! На чрѣкъ твоємъ да пресмикашисѧ всѧ дѣи живѣта твоего, ѿ вѣди враждѧ междѣ члѣкомъ ѿ токою, да зриши шного патѣ, а шнѣ твоѣа главы! Єввѣ же рече: множае ѡумножѣ печаль твою, ѿ в' печали породѣши чада твоѧ. Ядамъ же рече: іако послашалъ єси гласъ жѣны твоѣа ѿ неповѣлѣннаго тѣ древа в'кѣскѣль єси, проклѣта земля в' дѣлѣхъ твоихъ ѿ в' потѣ лица своѣго да іасѣ хлѣбъ свой, додѣже возвратиши сѧ вѣ землю, ѿ неѧ же вѣтъ єси. ѿ сотвори Бгъ Ядамъ ѿ женѣ єго рызи кожѧны ѿ швлече ѿхъ ѿ ѿведе ѿхъ ѿз' рай. ѿ сѣде Ядамъ прямо раю плача сѧ ѿ выѧ сѧ каменемъ во перси своѧ глѧ: раю, раю, краснаѧ добрѣто, мене ради насажденъ єси, Євва ради заключенный! Помани мѧ раю шзмѣнѣемъ листвѣй твоихъ! ѿ мѣтыве, помилѣй мѧ падшаго!

ѿ настави Бгъ херсвима со шрѣжѣемъ шгненнымъ стрѣци вратъ єдемскихъ.

Апокрифічне Слово Меѡдія Патарського о початку і кінці сьвіта було в цілости напечатане Тіхонравовим в чотирьох відмінних текстах. Ми розбиваємо першу часть сего памятника на уступи, котрі печатаємо окремо між легендами про Адама, про Ноя, про Ізміїла та про Гедеона. Друга часть Слова належить до літератури есхатологічної і буде напечатана в однім із слѣдуючих томів нашої збірки.

Г. Из Крехівської Палей, стор. 82—83.

[Ѧ ѿзгнаний Ядамови.] ѿзгна Гѣ Бѣ Ядама ѿ Євва ѿз рай ѿ пѣстави Херсвим[а] ѿ пламенное шрѣжѣе ѡбрацающа с[а] храни[т]и[а] пѣтъ древа животного. ѿ плакала Ядам горце глѧ: раю

прѣстѣй, ѿже мене рад[и] насажень а Бѣвы рад[и] затворен! Не
молю тебе сотвориша[о] ѿ мене създавшаго, да николи твоих
цвѣтець насыщу са.

В Кол. ані Ков. Палей сего уступу нема.

Д. Руконис о. Іллі Білахевича стор. 106—110.

[Смерть Адама]. Ядам вѣше во Едемѣ предъ дверми райскими¹⁾.
Егдаже²⁾ прикѣли си емс смѣрть,³⁾ разболѣ са велими⁴⁾, Ядам⁴⁾.
Сидѣ вопроситѣ⁵⁾ мѣере свои Бѣи⁶⁾ и рече:⁶⁾ Повѣж ми, мѣи
мои, чѣмъ⁷⁾ тако⁷⁾ ѿтѣць мой колит? Много дикѣю сѣ томѣ.^{8—}
Ти же всѣ знаеши, ти мѣи мои, развѣмѣши, чѣмъ колит.⁸⁾ Бѣа
рече: Сѣи мой,⁹⁾ желает Ядам¹⁰⁾ ѿтѣць¹¹⁾ твой¹¹⁾ благамъ райскимъ.¹²⁾
Сидѣ рече: живѣ Гдѣ¹³⁾ Бѣи мой, аз¹⁴⁾ — ѿ пойдѣ въ рай¹⁴⁾ ѿ при-
несѣ емс ѿ раю¹⁵⁾ лѣторасли¹⁶⁾ райскимъ¹⁶⁾. Къ той часъ воставѣ¹⁷⁾
Сидѣ¹⁸⁾ ѿ ѿде¹⁹⁾ во Едемѣ²⁾ ѿ оуслиша гласъ глѣющій:²¹⁾ Сидѣ,
Сидѣ, стани сѣмо,²²⁾ не можно тѣтъ нѣкомѣ²³⁾ прѣйти! Сидѣ
рече: Гдѣи, ѿцѣць мой блѣитъ за²⁴⁾ благамъ райскимъ и того ради прѣи-
дохъ тѣ.²⁵⁾ Къ²⁶⁾ той²⁶⁾ часъ²⁶⁾ Яггѣль Господинъ принесѣ Сидѣ²⁷⁾
ѿ лѣторости²⁸⁾ прѣйти ѿ рече емс: Сѣ естъ древо просвѣщеніе²⁹⁾
мирѣ, се естѣ древо³⁰⁾ воскресеніе мѣртвамъ, се естѣ древо во³¹⁾
спасеніе³²⁾ мирѣ крѣбѣющимъ³³⁾ во³⁴⁾ него,³¹⁾ въ црѣствіе божіе³⁵⁾ вѣи-
дѣтъ. Въемъ Сидѣ³⁶⁾ ѿ³⁶⁾ аггѣла³⁶⁾ гдѣ³⁶⁾ прѣйти³⁶⁾ и³⁶⁾ принесѣ Яда-
мови.³⁷⁾ Ядамъ же³⁸⁾ видѣ³⁸⁾ и³⁸⁾ позналъ³⁹⁾ тѣе⁴⁰⁾ лѣторасли⁴⁰⁾
и възвѣдѣхъ велими и рече: Сѣ⁴¹⁾ естѣ древо⁴²⁾ развѣмное, сего ради
изгнанъ ѿ⁴³⁾ со⁴⁴⁾ Бѣвою⁴¹⁾ изъ рай. Възять его ѿ спѣтъ⁴⁵⁾ сѣвѣ⁴⁶⁾
кѣнець и вложи⁴⁷⁾ на главу свою ѿ оумре. И погребѣша⁴⁸⁾ Ядама
со вѣнцемъ⁴⁹⁾ во Едемѣ предъ⁵⁰⁾ врати⁵⁰⁾ райскими.⁵⁰⁾ И израстоша
ѿ прѣйти изъ глави Ядамови,⁵¹⁾ с кореніа едина, а во верѣхѣхъ раз-
дѣляюще сѣ на трѣе. И възійде во древо ѿзъ Едема великое ви-
сотою ѿ красотою, ѿ тое естѣ животное.

1) предъ райскими а дверми 2) ѿ егда ж[и] 3) смѣрть 4) вас. 5) Бѣи же сѣи ег[о]
прѣси 6) вас. 7) почтѣ се 8—8) азъ, ко ты сѣ развѣмѣти маши, чѣго ради се колит. 9) дод.
Бѣи, всегда 10) вас. 11) вас. 12) дод. того ради болѣзнь сѣ емоу 13) вас. 14) зам. сего: въ рай
вънидохъ 15) ѿ раю 16) вас., натомицець додано: да видѣдохъ егда како не възболитъ
17) ѿ вставѣ 18) вас. 19) по иде 20) вас. 21) глѣющъ 22) зде 23) не възможно ес[ть] само
никому 24) желалъ 25) вас. 26) вас. 27) емоу 28) вас. 29) дод. всеишъ 30) вас. 31) вас.
32) спасеніа 33) крѣбѣющимъ 34) вас. 35) въ црѣство бжесное 36) вас. 37) Ядамоу 38) вас.
39) позна ег[о] 40) вас. 41) се 42) дод. развѣмнои и 43) смх 44) вас. 45) вспѣте 46) сокѣ
47) възложи 48) поховаша 49) дод. въ горѣ Бѣлатѣ 50) вас. 51) Видѣи слѣдуе конецъ вид-
имный, котрый тут наводимо: ѿ пакы съставилисѣ едино бы[ть]. ѿ растѣ древо тинно

къ з'-кратій раздѣляюще[ѡ] на трѣи ѿ пакы скстаюци с[ѡ]. възмиде ко древо ѿзъ бѣдема
вѣлко высотою ѿ красотою. ѿ нистоже[ѣ] того не вѣдаши. ѿ тѣ ес[тъ] древо животное.

Похожий сербський текст по ркп. Григоровича з XV. в. напечатан Н. Тихомировъ, Пам. отр. р. лит. I., 308—309. Є се частина псевденіграфа „Слово святаго Григорія Богослова о крестѣ и о Адамѣ и за два разбойника“. В рукописі о. Теодора з Дубівця находить ся сей текст на стор. 100—101. Відміни его супроти тексту о. Білашевича подані в примітках.

Е. Крехівська Палея, стор. 104—105.

(**Г** сдѣи ѿ ний стѣи **Т**ройца). **И** вѣсть **И**адамъ в немоци ѿ посла сѣа своѣго **С**ифа ко вратомъ райа гдѣ: да просиши оу **Г**а ѿ послиет¹⁾ аггѣль своѣй, да дасть ми масла **Ѡ** древа милованія,²⁾ да вѣхъ помазалаъ тела моѣго немоцнаго.

Изъ же **С**ифъ егда вѣхъ мола **Г**а оу вратъ едемьскихъ, зарѡ³⁾ иви ми с[ѡ], архангѣль **Г**иъ **М**ихаилъ: азъ же⁴⁾ есмь поставленъ чресъ естество члѣч. товѣкъ **Ѡ**ко⁵⁾ рекъ **С**ифѣ, не мози ты трѣдити се слезами мола са масла ради милованія, да помажиши **Ѡ**ца своѣго **И**адама колезни телеси ѣго. темъже ѿ немъ законом не можши **Ѡ** него прияти развѣе в' послѣдній дѣни. егда ѿсполнена коудѡутъ **ѣ** и **ѣ** лѣт, то придетъ на землю сѣкъ **И**и⁷⁾ **Х**ъ и сътворитъ къ крестенію тѣла **И**адамовѣ⁸⁾ ѿ ѡживитъ телеса мртвѣхъ. ѿ тѣ прил[ѣ]тъ къ **И**ерданстей рецѣкъ крѣтити са ѿ егда изыдетъ **Ѡ** воды, тогда **Ѡ** оленя мѣти ѣго⁹⁾ помажетъ вса вѣкрѣщаа ѿ коудетъ оленя милованія ѿ пороженю коудѡутъ водою ѿ дѣхомъ в' жизнь вѣчнѣю. тогда придетъ вѣзлюбленый сѣкъ **И**и⁷⁾ **Х**ъ ѿ вѣдетъ **Ѡ**ца твоѣго **И**адама в рай къ древу милованія.

И житъ **И**адамъ къ ѡстровѣ **И**афсаній лѣтъ **ѡ** и **л** ѿ оумрѣи ѿ вѣзмыш[ѣ]¹⁰⁾ аггѣли тѣла ѣго ѿ погрѣкша¹¹⁾ посредъ земля къ **Е**рѡмѣк, ѿдеже распаша **Г**а, ѣже са наречеть¹²⁾ лѡбное мѣсто, еврейскы Голгофа.

1) дод. ти 2) милованія 3) за рай 4) вас. 5) оуко 6) трѣдигис[ѡ] съ 7) дод. козлюбленый 8) **И**адамаю 9) своѣа 10) вѣзмыш[ѣ] 11) дод. ѿ 12) нарицаетъ.

Статья напечатана у Н. Тихомирова, Памятники отреч. русск. лит. I. 17—18 з відмінами поданими у нас в примітках; вона винята з Новгородської Палеї писаної в р. 1477. В Колом. ані Ков. Палеї сего уступу нема.

Ж. Рукопис о. Іллі Білахевича (стор. 80).

(Слово о главкѣ Ядамовѣ, како в корени лежала).
 Глава Ядамова во корени дрѣва лежаше коло Іерусалима. не вк-
 даше нѣхто. во еденѣ днѣ Голомон црѣкъ пошолѣ на лови.
 Еденѣ ракъ его ношаше црѣскій плащѣ, ꙗко ѿстроба ѿ хорта, ꙗко ѿ-
 дѣланъ сѣмъ ѿ Голомона. Бвзвѣстѣ же вѣсть вѣра велѣна. ѿнѣй ракъ
 оубидѣвъкъ пещерѣ ѿ сѹхорони сѣа в тѣсю пещерѣ. ѿ видѣвъкъ тако
 ѿко кость каменѣ велѣнѣ, дикаше сѣа. Бвриа же дождевнѣа преста,
 ракъ же ѿс пещери при[и]де ко црѣю Голомонѣ. Голомон же со
 гнѣкомъ рече ѣмъ: чтожъ твориши? плащѣ мой всѣй взалѣ, а мене
 вѣриа потонѣла, а ти чѣмъ не змолѣвъкъ ѣси? Ракъ же рече: Госпо-
 дине мой, азъ ѿ свидѣлѣкъ пещерѣ ѿ войшолѣ, а таѣ пещера ко-
 станѣна. Црѣкъ рече: азъ ѿ пойдѣс ѿ видѣс ѣѣ. На стрѣи же
 днѣ пойдѣлъ Голомонѣ къ пещерѣ ѿ свидѣлѣкъ ѿнѣсю пещерѣ.
 ꙗко велѣкъ ѿчистити ѿ персти ѿ ѿ корѣнѣ. ѿ видѣкъ Голомон
 ѿ позна, же то не пещера, аме глава Ядамова. ѿ сразвѣмѣлъ,
 ѿкъ тамъ ѿна принесѣнна вѣсть. ѿ свѣра Голомонъ всю державѣс
 свою ѿ рече: како ѿ сотворю, творите вси тако. Голомонѣ же
 вземъ рѣкомѣю ѿ рече: покланѣю ти сѣа ѿко первойъ твари Господ-
 нѣй. Народъ же всѣкъ тако сотвори. ѿ сотворивше мѣтѣс надъ
 главою велѣнѣ... на горѣ Голгодѣ. ѿ того ради нарече Анторги со
 гра... ѿ тоу вѣсть горнице всѣмъ Іерусалимѣс.

В кінцевих рядках деяких слів не можна прочитати.

3. Дрогобицький рукопис XVIII в. (стор. 5.)

(О главкѣ Ядамовѣ, которѣсю принесѣнѣ дѣмонѣ
 з дрѣвомѣ). ѿко позна Голомонъ, ижъ то Ядамова голова,
 ѿ принесѣ ю посредѣкъ Іерусалима. ѿ снѣдоша сѣа вси людѣе,
 и повелѣкъ имъ всѣмъ глѣа: ѿкоже мене видите твораца, тако и ви
 творѣте. ѿ Голомонъ взятъ каменѣкъ, и поклони сѣа ѣмъ глѣюци:
 Покланѣю сѣа товѣкъ ѿко вѣройъ первойъ твари. и верже каменѣкъ на
 главѣс Ядамовѣс глѣа: и повинаю тѣѣ ѿко престѣнника вѣнѣна.
 И всѣкъ народѣкъ вергѣкъ каменѣемъ на главѣс Ядамовѣс, и сотво-
 риша на томъ мѣстѣкъ [холомѣкъ глѣмый] єврейскомѣкъ (sic!) ѿзвикомъ
 Голгода. И тамо погребѣна главѣс Ядамовѣс. И то вѣстъ соборице
 всѣмъ Іерусалимѣс.

Аналогічний до наших текстів Ж і З текст є у Шишїна, Пам.
 стар. русскої літерат. III, стор. 8.

Зведені тут легенди про Адама і Еву — далеко не все те, що
 маєть ся на сю тему в апокріфічній літературі загалом. Дечого

в южно-руських рукописних збірках апокріфів досі в загальні не віднайдено, впр. Життя Адама і Еви в першій редакції; подані нами два варіанти того життя, А. і Б., належать до другої редакції, котрій проф. Ягіч прямо приписує южноруське походження, а котру ми радійше згоджуємося признати болгарсько-богомільською переробкою грецького життя першої редакції. Про се, як і загалом про літературу сего життя гл. знамениту монографію проф. В. Ягіча (V. Jagić, Slavische Beiträge zu den biblischen Apocryphen I. Die altkirchenslavischen Texte des Adambuches. Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, philos. histor. Classe, B. XLII. Wien 1893), далі доповнене до неї дра Й. Полівки (J. Polivka, Die Vita Adae et Evae in der altböh. Literatur. Archiv für slav. Philologie Bd. XVII, 186—192) і мою рецензію (Житє і Слово IV, 474—476). Що до інших подробиць згаданих у зведених тут текстах, то годить ся заважити, що уступ о зложеню імени Адамового з чотирьох сторін світа (стор. 27) походить із жидівсько-тальмудичного жерела, на що вказав Барац (Г. М. Барацъ, Слѣды іудейскихъ воззрѣній въ древне-русской письменности. Лѣтопись Историко-филологическаго общества при Имп. Новороссійскомъ университетѣ IV. Византійское отдѣленіе II. Одесса 1894, Хроника, стор. 16—18). Інші подробиці наших апокріфів (про бунт ангелів, про гріх Адама і т. і.) гл. M. Grünbaum, Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus der Hagadda (Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Bd. XXXIII, Leipzig 1877, стор. 231—234) а також в єго книзі „Neue Beiträge zur semitischen Sagenkunde“, Leyden 1892 в главі о Адамі. Тексти церковно-словянських апокріфічних легенд про Адама напечатані в цитованих уже збірках Пипіва, Тіхонравова і Порфірьєва, грецький оригінал першої редакції в книзі К. Тішендорфа (K. Tischendorf, Apocalypses apocryphae, Lipsiae 1866); латинська версія, на котрій в значній частині опираєся друга редакція старословянська, напечатана з узглядненєм численних варіантів тамже, а оброблена В. Мейером (W. Meyer, Vita Adae et Evae, Abhandlungen der philos.-philolog. Classe der kön. bayrischen Akademie zu München, 1876, B. XIV, Abth. III, S. 187—220). Огляд літератури всіх легенд, що відносять ся до Адама, гл. надто в книжках Порфірьєва „Апокрифическія сказанія о ветхозавѣрныхъ лицахъ и событіяхъ“, Казань 1873 і єгож „Апокр. сказ. о ветхоз. лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой бібліотеки“, Петербургъ 1877 (Сборникъ отд. рускаго языка и словесности Имп. Академіи Наукъ, т. XVII, V. 1) ст. 34—46.

VI. Від Адама до Ноя.

А. Из Крехівської Палєї стор. 104.

(Діти Адамові). Быс[ть] всѣхъ леть Ядамовѣхъ ѡж[є] житѣ рожѣ Сиѣа лѣтѣ зъ сот. ѡ род[и] сѣмъ ѡ дщери. ѡ быс[ть] всѣхъ лѣтѣ Ядамовыхъ лѣтѣ зъ сот ѡ л. Реди же Ядам гѣ сѣмъ: Кайна, Авелъ, Сиѣа, ѡ две дщери: Зарѣ, Ясоуѣмъ. ѡ по повеленію бѣю дастъ ѡмена всемъ зверемъ ѡ скотомъ ѡ гадомъ ѡ рикамъ ѡ птицамъ ѡ скотамъ чадомъ. Ядама ж[є] создакъ Гѣ ѡ ѡма далъ, такожѣ ѡ Євзе. Авелъ ж[є] оубѣнь бѣв ѡ брата своѣго Кайна, Кайнъ же поѣтъ вторсю сестрѣ свою Ясѣамъ. а ѡнде гѣтъ дщери Ядамаи первсю Каллманъ, а вторсю Ядверъ.

В Коломенськѣмъ і Ковельськѣмъ спискахъ Палєї сего уступу, крѣмъ першого реченя, нема. Тѣ самѣ подробиці маѣ коротенький текстъ у Порфирьѣва, Сказ. о ветхозав. лиц. и соб. по ркп. солов. библ., стор. 247—248, винатий з руського перекладу Хроніки Георгія Амартола.

Б. Из Крехівської Палєї, стор. 98—99.

(О Кайні). ѡ род[и] Ядам¹ сѣл² ѡ нарече ѡма ѣмъ Кайнъ. сѣмъ быс[ть] перваг[о] грѣх[а]³ плодъ. аще бо не бѣ Ядамъ престѣпникъ⁴ чресъ повеленіе. не бѣ Кайнъ оубилъ⁵ брата своѣго, не бѣ потопъ⁶ на землю бѣлъ⁷. но ѡ семъ развѣмѣмъ, ѡк[о] кто ѡмѣетъ вѣзлюбленнсю дѣв⁸, то по своѣи⁹ воли хощетъ¹⁰ съчтати (sic) мѣжѣ ѣа. дѣца же вѣсть ѡ развѣкетъ, ѡко съчтати с[а] ѣи соудомъ ѡца своѣг[о]. но не всѣ¹¹ сѣтъ полнающи¹² законъ. не терпѣше до ѡца своѣго повеленія. но аще котораа снѣднѣтъ чѣсть ѡца своѣго, то¹³ ѡтшѣдши ѡ¹⁴ пазвхы ѡца своѣг[о] любима ѡмъ бѣваетъ и плодъ ѣа бѣвнъ бѣваетъ родителма¹⁵. несмысленна¹⁶ ж[є] аще ѡ вѣсть¹⁷ на бракъ, но не дождѣтъ целомудриѣ ѡца своѣг[о] ѡ¹⁸ бѣвнѣа, но за¹⁹ распа-

лениѣ впадет тай²⁰⁾ и²¹⁾ негодна пред ѿцмь своимъ явлаѣтса. Також[ѣ] и Ядамъ егда не вкѣси древа ѿслашавїа, то не стыдѣста сѧ²²⁾. егда ли вкѣсиа, и оузрѣста сѧ ѿба нага. Тѣ же и припоіасанїѣ²³⁾, тѣ же и криѣста сѧ. внемѣ же выхомъ рекѧ: Ѿ Ядамѣ, ты сѣгрѣши, а мы смѣртнїю ѡсѣдени выхомъ! Ѿ мѣти, змыѧ посади²⁴⁾, женскыи родъ безчестнѣмъ низверженъ!

Но²⁵⁾ си всѧ исправи Гѣ. ѿ Ядама ж[ѣ]²⁶⁾ изведе²⁷⁾ женѣ бесѣмени;²⁸⁾ та же и род[и] сѧ²⁹⁾ ѿ прѣткы³⁰⁾ дѣца³¹⁾ безъ семени. женюю внид[ѣ]³²⁾ прелѣсть и пакы ѿ жены роди сѧ Гѣ спїсенїе намъ дарѣѧ. древомъ прелѣсти врагъ Ядамъ, и пакы крѣтнымъ древомъ³³⁾ сви Гѣ врагъ. Ядамъ древа вкѣшъ крышас[ѧ]; Гоѿ препѣтѣ бывшю тма выс[тъ] по всѣи земли ѿ ѣ. час[а] до ѣ. час[а]. шестое же рѣбро выс[тъ] Ѣвва Ядамѣ; в шестое же рѣбро пронзоша³⁴⁾ Гѣ и акѣѣ иъведе крокъ и вод[а], новыи закѣтъ въ ѡставленїе грѣхѣмъ. и пакы Ядамомъ чѣкомъ внид[ѣ] в ны смѣртъ, и пакы Бѣ чѣкъ выс[тъ] и чѣкомъ бесмѣртнїю сподовнѣхомъ сѧ и погубленїю пицю райѧ ѡбретѣхомъ.

¹⁾ Кол. вас. ²⁾ Кол. сѣкъ ³⁾ Кол. вас. ⁴⁾ Кол. аще бо еѣ Ядамъ не оубѣдалъ ⁵⁾ Кол. оуби ⁶⁾ Кол. потопа ⁷⁾ Кол. вас. ⁸⁾ Кол. двѣю ⁹⁾ Кол. вси ¹⁰⁾ Кол. дод. ю ¹¹⁾ Кол. вѣк ¹²⁾ Кол. понаще ¹³⁾ Кол. дод. и ¹⁴⁾ Кол. изъ ¹⁵⁾ Кол. прародителю ¹⁶⁾ Кол. недомыслима ¹⁷⁾ Кол. і Ков. дод. тут: шю оѣкъ не вдасть ю ¹⁸⁾ Кол. вас. ¹⁹⁾ Кол. и; Ков. за ²⁰⁾ Кол. и та ²¹⁾ Кол. вас. ²²⁾ Кол. стыдѣстасѧ ²³⁾ Кол. припоіасанїе ²⁴⁾ Кол. дод. а ²⁵⁾ Кол. вас. ²⁶⁾ Кол. ко ²⁷⁾ Кол. произведе ²⁸⁾ Кол. вѣ-сѣмени ²⁹⁾ Кол. то и самъ родисѧ ³⁰⁾ Кол. прѣтѣкъ ³¹⁾ Кол. дѣци ³²⁾ Кол. дод. к ³³⁾ Кол. крѣтомъ древанымъ ³⁴⁾ Кол. пронзѣша.

Гл. Толковая Палея ст. 92—93, стовпци 184—186, відки и подани повисши варианты.

В. Из Слова Меѡодїя Патарьского, ркп. XVIII в. стор. 7—9.

(*Kain, Avel i Cuf*). Ко тридцатое ж[ѣ] лѣто зачени Ѣвва родїи Кайна и сѣстрѣ еѣо Каламѡнс. И ѣще по тридцати лѣтѣхъ родїи Явѣлѧ и сѣстрѣ еѣо Девѣрс. И выс[тъ] Явѣлѧ пѣстѣхъ ѿвѣамъ, а Кайнъ вѣ ѿрѧ зѣмлю. По мнзѣк же времени принѣсъ Кайнъ Бѣс жѣртѣс ѿ плодъ зѣмнїхъ, Явѣлѧ же привѣд[ѣ] ѿ ѿвѣчъ своїхъ ѡгна Бѣс. И призрѣ Бѣкъ на жѣртѣс Явѣлѣс, а на Кайновѣс не презрѣ. И ѡскорѣкъ Кайнъ велми. И речѣ Бѣкъ Кайнс: дѧ чого смѣтїиш сѧ? Непрѣдно мїсѧлѧ принѣсѧ ѣси жѣртѣс срѡю предъ мѧ. Покай сѧ! Потомже речѣ Кайнъ ко Явѣлю братѣ скѡемѣс: пойдѣмо на поле! И выс[тъ] худѣчимъ нмъ по полю, в ѣзѣпѣс

возмѣ Кайнѣ камѣнь и оуби Авѣла врата своего. И рече Бѣкъ ко Кайнѣ: гдѣ ѣсть Авѣлъ братъ твой? И рече Кайнѣ: не вѣмъ! Егда азъ страж ѣсмъ братѣ моѣмъ? И рече Бѣкъ: крокъ врата твоего вѣнѣтъ ко мнѣ ѿ земли. И ѣнѣ проклатъ ти на земли. И рече Кайнѣ Бѣкъ: аще тако ми вѣсть слово твое, да всакъ ѿверѣтай мѣ оубыетъ мѣ? И положи Бѣкъ знаменіе на Кайнѣ, не оубыти ѣго нѣкомѣже. И вы[тъ] Авѣлъ первій мѣртвецъ на земли. И всели сѣ Кайнѣ в землю на и[сх]дѣ прѣмо Едемѣ. Жена же ѣго зачени и роди сѣа Еноса. И вѣ зиждаѣ градъ и нарече и мѣ градъ томѣ Еносѣ. Роди же сѣ Еносъ сѣнъ Гайдѣдѣ, а оуби Гайдѣда Малелѣйѣ, а оуби Малелѣйѣ Мадсѣалѣ, Мадсѣалѣ же роди Ламѣхѣ. сѣи же Ламѣхѣ оубы два врата Енохова, поѣтъ сокѣ жѣнѣ ѣа Ядѣдѣ, и роди сѣмѣ Ядѣда Іѿвѣла. И сѣи вѣ ѿць живѣщихъ во крокъхъ скотницныхъ (sic!) И мѣ братѣ ѣго Иѿвѣалѣ; сѣи же вѣше прѣсѣдница и гвѣси... Селла же роди Тавѣалѣ и вѣ Тавѣалѣ ковачъ мѣдѣи и желѣзѣ. Сѣи же Ламѣхѣ и Кайна оубы. Оубидѣкѣ же Ядам жѣнѣ своѣю Еркѣ, и зачени роди сѣа, и нарече и мѣ ѣмѣ Ендѣ. И рече Ядамѣ: да ми Бѣкъ сего сѣа оуби мѣсто Авѣла, ѣгоже оубы Кайнѣ. И томѣ Ендѣ посла Бѣкъ громѣтъ десѣтъ словѣ: Искѣни вѣ слово; а вѣ парамѣхѣхъ: Искѣни сотвори Бѣкъ ико и землю. И ѿ того поѣде жидовское племѣ.

Помѣщенный тут уступ из Слова Меѳодіа Патарьского вяже ся безпосередно з тим, що був помѣщенный выше.

Г. Из Крехівської Палеї, стор. 105.

(Про Сифѣ). Бысть же¹⁾ Сифѣ мужъ праведнѣ. сѣмѣ вѣдана быша²⁾ Екрейска писмѣна, да быша разсмѣли сѣнѣ чѣвчестий чюд[ѣ]са Гѣ Бѣ. и ѿ сего начаша выти грамот[и]³⁾. жить же Сифѣ ѣ и ѣ⁴⁾ лѣтъ и роди Еноса, еж[ѣ] толкѣтъ сѣ скорѣ и вѣлѣзнь. жить же Сифѣ рож Еноса лѣтъ⁵⁾ сот и ѣ и роди многы сѣи и дщери. Сифѣ же разсмѣнѣю Бѣомѣ преданѣ ѣмѣ писмена и ѿ вытинѣ емоу гѣюцю, како подоваѣтъ Бѣ коѣтис[ѣ], тогда же быша мнози неразоумни. дивни ж[ѣ] вѣхѣ рече⁶⁾ Сифѣ, да того рад[и] Бѣомѣ⁷⁾ зваша⁸⁾ к роди томѣ и сѣи ѣго вѣнѣ⁹⁾ нарекоша с[ѣ], якоже и мы по Хѣ хрѣстьянѣ нарѣкохомѣ с[ѣ]. и высть всѣхъ дѣнѣ Сифѣвыхъ лѣтъ ѣ сот и вѣ и вѣ¹⁰⁾ сѣи ж[ѣ] Сифѣ нарече[ѣ] дѣ времени лѣтъ и годы и мѣци и имена звѣздамѣ. а сѣнѣю и мѣцю Гѣ самъ нарече.

¹⁾ И вистъ же ²⁾ вист[тъ] ³⁾ нача быти грамота ⁴⁾ Кол. ѣ, інші списки ⁵⁾ Кол. џ, інші з ⁶⁾ рѣчи ⁷⁾ Кол. вач. Ков. Бмѣх ⁸⁾ Кол. прозва; інші сп. прозваша ѣ ⁹⁾ Кол. дод. сѣм ¹⁰⁾ Слѣдуючого речени ані в Кол. ані в Ков. нема.

Толковая Палея стор. 98, стовпці 195 - 196, відки й подані повнші варіанти.

Д. Из Слова Меѳодія Патарського.

(Сифові потоки). Сидѣ роди Єносѣ. Позавидѣвже діаволъ родѣ члѣчѣ ѣ прелести ѡ; ѣ почѣли ходити сѣ-ке Кайнови ко дщереми Сидовими ѣ ѡскверныша сѣ вѣдомѣ сконѣмѣ. Оувидѣвѣ же Ядамѣ прелщнѣ діаволе ѣ беззаконѣ члѣчкѣе, зафрасова сѣ велми ѣ плака сѣ Бѣс ѡ злихъ грѣскѣхъ ѣхъ. Житѣ же Ядам лѣтѣ девѣтсотѣ ѣ шестѣдѣсѣт пѣт ѣ оумре; положѣнѣ вѣ в' земли Мадѣамстѣи, ѣдеже вист созданѣ. Сидово же плѣмѣ ѡнде ѡ Кайна. ѣ возведе Сидѣ родѣ свой на гѣрѣ нѣкѣкѣю, вѣлизѣ сѣщи раѣ, ѣ Кайнѣ нача жити со родѣмъ своимѣ на мѣстѣ, на нем' же гнѣкѣе братѣ своимѣ оубѣиеніе сотвори. Сидѣ же роди Єносѣ. Житѣ же Сидѣ лѣтѣ ѡскѣсотѣ ѣ двѣнадцѣт, ѣ оумре. Єносѣ же роди Кайначѣ; ѣ жит Кайнанѣ лѣтѣ сѣмѣ сотѣ ѣ сѣмѣ ѣ оумерѣ. ѣ Кайнановѣ сѣс Малелѣилѣс лѣтѣ девѣтсот ѣ пѣт, ѣ оумре. Сѣс же Малелѣилѣовѣс ѣрѣдѣс лѣтѣ вѣвшѣ триста ѣ тридѣцѣтѣ, ѣ оумерѣ. ѣ пачѣ оумножашѣ сѣ беззаконѣ на земли, вѣсдѣ. оубѣиѣство, діавол же радовашѣ сѣ ѡ множѣствѣ беззаконѣи члѣстѣкмѣ ѣ ѡ погивѣли ѣхъ. Роди же сѣ ѣрѣдѣс сѣс Єносѣхъ.

Є се дальша частина „Слова“, що безпосередно навязує ся до оповѣданя про Каїна на стор. 35.

Е. Из Крехівської Палеї стор. 106.

(Про Еноха). ѣ жит Єносѣхъ лѣтѣ рѣ ѣ жѣ¹⁾ ѣ род[и] Мафсѣсѣилѣ,²⁾ вѣже нарѣчѣсѣ³⁾ пѣщнѣѣ ѣли посланѣѣ. житѣ же Єносѣ рѣжѣ Мафсѣсѣилѣ²⁾ лѣтѣ сѣ ѣ род[и] сѣмѣ ѣ дщери. ѣ вистѣ всѣхъ⁴⁾ Єносѣовѣхъ лѣтѣ тѣ ѣ жѣ. ѣ вѣгоди Єносѣ Бѣи ѣ не ѣбрѣташѣ с[ѣ], ѣко престави ѣ Бѣкѣ его⁵⁾. ѣмѣже тогдѣ сѣщнѣ родѣ внимахѣ⁶⁾ ѡ Явели, ѣко доврѣделѣ⁷⁾ рад[и] вниѣнѣ вист[тъ], ѣ не чаѣща⁸⁾ вѣскѣнѣиѣ мѣртвѣмѣ⁹⁾ доврѣделѣ¹⁰⁾ вклѣнахѣ сѣ¹¹⁾. Темѣже ѣ приложи

Бгѣъ Ѣнох[а], ѡбрази¹²⁾ предлагѣ воскресеніа¹³⁾ Ѣнох[а]. съ блгдтѣю бнѣю сѣхрненѣ бысть на ѡблчненіе Антихриста. но послѣд[и]¹⁵⁾ ѡ томѣ скажемѣ.

1) ѡ и в 2) Μαφοῦσαου 3) толкѣсьтєса 4) дод. дѣи 5) вас. 6) дод. си 7) докредѣтан 8) чаюше 9) дод. и 10) докредѣтан 11) οὐκἀναῆχѣται 12) Ков. образъ 13) воскреснью ѡнохъ 14) то бо 15) послѣди.

Толковая Палея ст. 99, стовиці 197—198, відки ѡ подані повисші варианты.

Ж. Из Крехівської Палеї стор. 106—107.

(Про Ламеху). Мафсала¹⁾ ж[ε] род[и] Ламеху, еж[ε] толкѣсьтє с[а]: чємѣ ти ликоу хсдомѣ²⁾ ѡ потом род[и] многы сѣи ѡ дщери. ѡ быс[тѣ] всѣх³⁾ лѣтѣ Мафсалиловѣ д сот ѡ ѡи.⁴⁾

И начат Ламех жити ѡ поа совѣ двѣ жєнє: единой ѡма ѡ ѡда а второй ѡма ѡ Сел'ла. той ж[ε] Ламех бѣ слєпѣ ѡ локы творѣ⁵⁾ и с пастырем⁶⁾ ходѣ. ѡ некогда емѣ ходѣщю по пѣстынамѣ ѡ блатом ѡ водаше ѡ пастырь и свидѣ трєсти ѡ травѣ колеблющи с[а] ѡ гла Ламехоу: виждѣ яко не свємѣ,⁷⁾ зверѣ ѡли єсть ѡли птица. ѡ строї рѣкѣ Ламеховѣ на тѣю травѣ⁸⁾ ѡ Ламех пѣсти стрѣлѣ. ѡ акнѣ вѣзопи чѣкѣ ѡ ѡздыше. ѡ пришед Ламех ѡ не ведѣ⁹⁾ что свилѣ, зверѣ ли ил[и] птицю, понеж[ε] бѣ дарѣ емѣ: не видѣ пѣсалѣ стрѣлѣ, но бнѣ[м] повелѣнѣмѣ страшнѣ емѣ локѣ. ѡ прид[ε] на мѣсто ѡдеже выти стрѣче ѡ видѣ чѣка лежѣща рѣкѣ єго. ѡ реч[ε] Ламех ѡтрокѣ: что єсть? мнѣшєтѣ яко зверѣ єсть. ѡтрокѣ же реч[ε]: ѡдалмѣ сѣи Кайнѣ. Ламех же вѣспоминѣ¹⁰⁾ ѡ сдари ѡтрока ѡ тѣ смре. хожашѣ¹¹⁾ по пѣстыни ѡ не видѣ камо ити. ѡ нѣкоториѣ ѡбрѣтѣше ѡ привѣдоша єг[о] в домѣ кѣ жєнам. вшєд же Ламехѣ в домѣ ѡ гла кѣ жєнамѣ сконѣ¹²⁾: понеж[ε] Кайнѣ сви ѡвелѣ брат[а] свєѣго ѡ сѣдмѣ мѣнѣиѣ приат Кайнѣ, аз' же что створѣ оуспѣю, понеже свѣхѣ моуж[а] вѣ ѡзвѣ¹³⁾ мнѣ, а ѡношо вѣ вѣдѣ? ѡ множ[ε]ство словєсѣ главѣ ѡ покаѣннѣ свѣкѣ нареч[ε]. кѣ истинѣ аще чѣкѣ не свѣдѣ¹⁴⁾ грѣхѣ сѣгрѣшнѣкѣ покаєт сѣ, а потомѣ не творит, блѣкѣ коудєт. також[ε] ѡ Ламехѣ, понеже неведѣ¹⁵⁾ сѣгрѣши. ѡ сѣи быс[тѣ] первый покаѣннѣѣ наставникѣ в родѣ чѣчєскомѣ].

1) И Мафсала 2) чємѣ ти или кѣ хсдомѣ 3) дѣи 4) ѡ и ѡ и оумрєтѣ. Досє тѣлько є в Кол. і Ков. Палеї. Далѣ берємо до порѣвнѣнѣ Новгородєкѣ Палею 1477, з котрої сѣи уступѣ напечатѣв Тихопрѣвѣ. 5) творѣше 6) с пастыркѣмѣ 7) не свѣмѣ

⁸⁾ траткс ⁹⁾ вѣдѣ ¹⁰⁾ вѣзстонавѣ ¹¹⁾ дод. Ламех ¹²⁾ к женама сконма ¹³⁾ изю ¹⁴⁾ сѣк-
дми ¹⁵⁾ нежд[ын].

Толковая Палея стор. 99, стовп. 198; Тихонравовъ, Памят-
ники отр. р. лит. I. 24 - 25.

О перших Адамових потомках в нашій старій літературі заховали
ся тільки дрібні легендові подробиці, котрі ми тут і звели по нашим
рукописам. Индекс згадує про якийсь особний апокріф „Ламех“, та апо-
кріф такий у нас не був звісний. Про живелько-тальмудичне походжене
легенд о похороні Авеля за приводом горлиці і о вбійстві Каїна слідим
Ламехом гл. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозав. ли-
цахъ и событіяхъ, стор. 42 і єгож Апокр. сказ. о ветхоз. лицахъ и соб.
по рукоп. Солов. библ. ст. 50—51, 104, 105.

VII. Книга Еноха.

Из полтавського рукопису ігумена Геннадія з поч. XVII в.

Кни́га ѡ та́йнахъ ꙗ́коже сѣа Прѣдока мѣжа мѣдра ѿ вѣолюкѣка. ꙗ́ко житїи ѿ сѣк ꙗ́коже Кѣсть мѣжъ [у Попова хвино: мѣдръ] мѣдръ ѿ великохъсладѣжникъ, ѿго возлюбѣи ѿ прѣдѣтъ ѿго Гдѣ, да видѣтъ вѣиша жїтїа, мѣдрого ѿ велика ѿ недомыслимаго ѿ непремѣннаго црѣвїа Бѣа вседержїтѣла, прѣдѣвнаго ѿ славнаго ѿ свѣтлаго ѿ многошчїтаго стоѣнїа слабѣ Гдѣ ѿ непостижимаго прѣтѣла Гдѣа, ѿ стѣпнѣ ѿ вѣквѣленїи вѣиштѣхъ безплотныхъ ѿ несказаннаго слаженїа стїхїи мнѣжества, ѿ разлїчнаго видѣнїа, ѿ нешповѣдїмаго пѣнїа херувїмскаго вѣиштѣа, ѿ свѣта безмѣрна самовїдѣцъ вѣти.

Вѣ время ѿно рече: вѣгда ѿполнїмїса лѣт рѣе, родыхъ сѣа моѣго Марсѣала. По сѣмъ же жїхъ лѣт ѣ ѿ ѿполнїхъ вѣсѣхъ лѣтѣ животѣ моѣго тѣе лѣтѣ. Вѣ а днѣ прѣраго мѣа ѿзъ вѣхъ вѣ домѣ моѣм ѣдїнѣ ѿ почивахъ на ѿдрѣ моѣмъ ѿ спахъ. І ѣгда спахъ, вѣзїидѣ велика скѣрѣк вѣ срѣдце моѣ, ѿ вѣ плачѣса ѿчїма моїма вѣ снѣ, ѿ не можѣхъ разсмѣтїи чѣдѣ естѣ скѣрѣк сѣа ѿаи чѣдѣ мнѣ вѣдетѣ. ѿ ѿвѣиша мнѣ сѣа двѣ мѣжа прѣвелика зѣла, ѿко ѿколіже видѣхъ такоѣвїа на землїи. ѿ вѣиша мнѣ лицѣ ѿко сѣице свѣтѣнїа, ѿчїи же нѣ ѿко свѣтїа горѣнїа, ѿ ѿ вѣстѣ нѣ ѿгнѣ ѿсходѣи, ѿдѣнїем ѿ пѣнїемъ раздѣлнїа (?), вѣдомъ кѣгрѣ. Крыла ѿхъ свѣтѣнїи злѣта, рѣцѣ нѣ вѣкѣнїи снѣга. стоѣше во возглѣвїи ѿдрѣ моѣго, ѿ возлѣша мѣа именїа моїмъ. ѿзъ же вѣстахъ ѿ снѣ моѣго, ѿ видѣхъ ѿвѣк мѣжа ѿны, стоѣше ѣ мнѣ а прѣмо (?), ѿзъ же поклонїхъса ѿмъ ѿ ѿжасѣхъса ѿ ѿзмѣнїса вѣдѣнїе лицѣ моѣго ѿ страха. ѿ рѣша ко мнѣ мѣжи ѿни:

дерзай ѿноше, не войса. Бгъ вѣчный послá ны к тобѣ, и се ты з нами днес[ь] вѣсходѣши на нѣо и възглѣши снѣомъ твоимъ и вѣкмъ домочáдцемъ своимъ всá, велика сотворатъ безъ тебе на землѣи в' домѣ твоёмъ, и нѣхто нехай не ѿшетъ тебе, дѣндеже ѡвратитъ та Гдѣ к нимъ. и ѡскорнѣхъ послáшити и, и ѿзыдохъ конь ѿзъ домѣ моего, и затворѣхъ двѣрѣ, ѿкоже ми вѣ повелѣнно. и призвахъ сины свои Марсала и Регима и Гайдада, и ѿповѣдахъ имъ елика глаголаша ѡны чюдеса.

Почѣнте. Како ѡучаше ѿноухъ сны своа: ѿ. Послáшите мене чáда моа, не вѣкмъ ко камо ѿдѣ ѿли что стрѣтитъ ма; нѣк же чáда моа глѣю вамъ: не ѡтспáйте ѡ Бга предъ лицемъ светнымъ, ѿже не сотвориша нѣо и зѣмлю, ѿко тѣи погнѣвѣтъ и клáноющѣиса имъ. и да ѡвѣкрытъ Гдѣ срѣца вáша ко странахъ своихъ. и нѣѣ чáда моа никто же мене да възщѣетъ, дѣндеже ѡвратитъ ма Гдѣ къ вамъ.

Ѿ възтѣи ѿноуховъ. Како в'зáша егѡ аггѣли на ѿ-е нѣо: в-е. Бжѣсть егдá глá ѿноухъ синомъ своимъ, и в'зáша егѡ аггѣли на крѣпáхъ своєю и вознесѡша егѡ на первое нѣо и поставѣста егѡ на ѡблацѣхъ. и тамъ глáдахъ, и пáки глáдахъ вышше, и видѣхъ аеръ и поставѣста ма на первомъ нѣси и показáша ми море превеликое, паче моря зѣмного.

Ѿ аггѣлѣхъ владѣщѣхъ звѣздами: в-е. Приведѡша предъ лице мое старѣйшины и влáды звѣздныхъ чинѡвъ, и показáша ми сѣ аггѣлѣ, иж[е] владѣють звѣздами и сáжѣнѣа нѣсемъ, и лѣтáють крѣпами своимъ, и ѡвходатъ всѣхъ плáвающихъ.

Ѿ како держатъ аггѣли снѣжнаа хранѣлица. Слово д-е. И тѣ соглáдахъ и видѣхъ сокровѣница снѣжнаа, и аггѣлы ѿже держатъ грѣбныа хранѣлица ихъ, и ѡблакы ѡквѣдѣске ѿсходатъ и в'ходатъ.

Ѿ росѣ и ѡ мáстехъ маслѣчныхъ и цвѣтѣхъ различныхъ. Слово е. Показáша ми сокровѣнице росы, ѿко мáсть маслѣны (и) видѣнѣе ѡбразá еѣ, ѿкоже всѣхъ цвѣтъ зѣмныхъ. Пáче множае аггѣлы хранѣще сокровѣница ихъ, како затворáютсá и ѡворáютсá.

Ѿ како възтѣхъ выс[ь] ѿноухъ на в-е нѣо. Слово ж. Поáша же ма мѣжи ѡны и возведѡста ма на в-е нѣо и показáша ми тмѣ пáче т'мы зѣмнѣа. и тамъ видѣхъ верѣжники блюдоми висѣща, ждѡще сѣдѣ великаго и вѣзмѣрнаго. и тѣи аггѣлы вáхѣ темнѡзрѣчны пáче тмы зѣмнѣа, и непрестанно плáчь творáще по вса чáсы. и рѣхъ мѣжемъ сѣщимъ со мною: чѣсо рáди

сїи мѣчимїи сѣтъ непрестанно? Ѡвкрѣпаша мы: сїи сѣтъ Ѡстѣпници
вѣїи, ѣже не послашаше повелѣнїа вѣїа, но своєю волюю съквѣ-
рѣаша, ѣ Ѡстѣпнїша со княземъ своимъ, ѣ ѣже оутвѣржеши на пѣ-
томъ нѣсїи. ѣ пожалухса зѣкло ѡ нухъ, ѡнїи же поклонїшася мнѣ
ѣ рѣша къ мнѣ: Чѣче вѣїи, помолїса ѡ насъ ко Гдѣс! ѣ Ѡвк-
рѣахъ кѣ нимъ: кто ѣсмъ азъ чѣкъ мѣртвѣ, да помолїса ѡ
дггѣлхъ? кто вѣстѣ камо азъ ѣдѣ, ѣли чтѣ срѣтитъ ма, азко
кто помолїтса ѡ мнѣ?

Ѡ вѣзѣтїи Ѡноуха до 7-го ѣва. Слово ж. ѣ поаша
Ѡтѣдѣ ма мѣжїе ѡны ѣ возведѣ ма на третее нѣо ѣ поставїша
тамъ. азъ же согдадохъ нїзѣ, ѣ вїдѣхъ порѣди мѣстамъ несвѣ-
дѣомїи докרותю. ѣ вїдѣхъ всѣа древеса блгоцкѣтнаа, ѣ плоди
ѣхъ зрѣхъ ѣ блговуханны, ѣ всѣа брашна принесѣна кнѣпїа дѣ-
ханїемъ блговоннымъ. ѣ посрѣдѣ дрѣвѣ живѣтнѣе на мѣстѣ томъ,
на нѣмже почивѣетъ Гдѣ ѣгда восхѣдитъ в рай: ѣ тѣе дрѣво несказанно
ѣсть докרותю ѣ блговѣнствомъ ѣ ѡбрашенїе пѣче всѣа тѣари
сѣпїи ѣ ѡвсюдѣ ѡбразомъ златѣвїднѣо ѣ червлѣннѣо ѣ ѡгнезрѣчно,
ѣ покривѣетъ всѣа. порѣды же ѣматъ ѡ всѣхъ плодѣвѣ, корень
ѣмѣ ѣсть къ порѣдѣ на ѣсхѣдѣ зѣмномъ. Рай же ѣсть мѣждѣ
такнїемъ ѣ нетакнїемъ. ѣ ѣсхѣдатъ двѣ ѣсточнїка, ѣже тѣчатъ
мѣдѣ ѣ млѣко, ѣ ѣсточнїци ѣгѣ тѣчатъ ѣлїи ѣ вїно, ѣ раздѣла-
ютса на четѣри чѣсти, ѣ ѡсхѣдатъ тїхїмъ шѣствїемъ, ѣ ѣсхѣ-
датъ къ рай ѣдѣмскїи мѣждѣ такнїемъ ѣ нетакнїемъ. ѣ Ѡтѣдѣ
прѣсхѣдатъ потѣнкѣ [мѣ, потѣки] зѣмай, ѣ ѣмѣтъ ѣбращѣнїе крѣсѣ
своѣмѣ ѣкоже ѣ ѣны стїхїа; ѣ ѣстѣ тѣ дрѣва неплодна, ѣ всѣко
мѣсто блгословѣ[н]ствѣнно. ѣ трїста дггѣлѣ свѣтанхъ зѣкло, ѣже
хранатъ порѣдѣ, ѣ непрестаннымъ пѣкнїемъ блгїмъ ѣ немолчнннн
глѣсы слѣжатъ Гѣн по всѣа днїи ѣ чѣсы. ѣ рѣхъ: коль блго мѣсто
сѣ ѣсть зѣкло! ѣ рѣкоша ко мнѣ мѣжїе ѡнїи:

Ѡвлѣнїе Ѡноухѣ прѣдннхъ ѣ мѣтѣвахъ мѣста.
Слово ж. Мѣсто сѣ ѣсть, ѡ Ѡношѣ, правѣдннкомъ оутѣтованнѣо,
ѣже прѣтерпѣтъ всѣкоа напѣсти ѡ ѡзлѣблѣющнхъ дѣша нхъ, ѣже
ѡвратѣтъ ѡчи своїи ѡ непраѣды, ѣ сътѣвѣратъ сѣдѣ прѣдннн,
ѣ да подадѣтъ хлѣбѣ алчѣщнн ѣ покрнютъ рѣзою нагѣа, ѣ воз-
дѣкнѣнѣтъ пѣдшїа, ѣ помѣгѣт ѡвѣдїмымъ сїротамъ; ѣ ѣже
хѣдатъ вѣзѣ порѣка прѣдъ лнцѣмъ Гднннмъ ѣ томѣ ѣдннномъ
слѣжатъ, ѣ тѣмъ оутѣтованнѣе ѣсть мѣсто сїе кѣ насѣдѣїе
вѣчное.

Здѣ показѣша Ѡноухѣ страшнїа мѣста ѣ мѣски
разлїчннн. Слово ж. ѣ возведѣста ма мѣжїе ѡны на сѣ-

вернѣю странѣ и показаша мѣ тѣ мѣсто страшно зѣло и всяка мѣчѣніа на мѣстѣк тѣмъ, и лютаа тѣма и мѣла нескѣтїмла. и нѣсть тѣ свѣта, но шгнѣ мрачнѣи возгарѣтсѣ прїсно, и рѣка шгнѣнаа и сѣходѣще, и всѣ мѣсто тѣ шкїудѣ шгнѣ и шкїудѣ стѣдѣнѣ и лѣдѣ, жѣжда и зѣлаость, а оуѣжнїци люти зѣло, и аггелї грѣжнѣ и немїлоостївнѣ носѣще шрѣжїа напрѣсна, мѣчѣніе немїлоостївно. и рѣкухъ: Гѣре, Гѣре, колами страшно мѣсто се велїмї! и рѣша ко мнѣ мѣжїе шнѣ: мѣсто се ѣсть, ѣноше, оуѣготованно нечестѣюшїмъ Бѣа, и же дѣлаіють на землї презѣ ѣстѣство вѣдѣ, ѣже ѣсть дѣторастѣнїе, ѣ заднїи прѣходѣ, содѣмскї, чародѣнїа, дѣланїа, волхвѣканїа вѣсовѣскаа, і и же хѣлаѣтсѣ дѣлї своїмї заїмї, крадѣнїемъ, лѣжамї, клеветамї, завїстїю, злопомнѣнїемъ, вѣдомъ, оуѣвїствомъ и мѣнїа и и же крадѣт дѣла чѣла шкѣаннїи, вїдѣще нїщїа и вѣземаіоще нѣхъ; и же могѣще насѣтїтї глѣднїа — оуѣморїша дѣлѣщїа, могѣще дѣлѣтї — соклѣбїа нагїа; и же не знѣша тѣорѣца своѣго, и оуѣклонїшасѣ Богѣмъ вѣздѣшнїмъ, ѣже не могѣтѣ вїдѣтї нї слїшатї, когї сѣтнѣ, зїждѣще шѣразѣ и стѣканнѣ, и покланѣютсѣ рѣкотѣорѣнїю мѣрзѣстнѣмъ. сїмъ всѣмъ оуѣготованно ѣсть мѣсто къ сїхъ сїе во достоанїе вѣчное.

Здѣ вѣзѣша ѣноха на дѣ ико, и деже ѣсть сѣнчнѣе і лѣннѣе тѣчѣніе. Слово і. Вѣзѣша ма мѣжїе шнѣ и возвѣдѣша ма на дѣ ико. и показаша мѣ тѣ всѣ шѣствїа прѣдхѣднѣа, и всѣ лѣча свѣта сѣнчнѣаго и лѣннѣаго. и размѣкрїхъ шѣствїа нѣхъ и слоужїхъ сѣктѣ нѣхъ, и вїдѣхъ свѣктѣ и же и мѣтѣ сѣнцѣ пѣче лѣннѣ, крѣгѣ ѣмѣ и колесї ѣмѣ, на немѣже шѣствѣетѣ всѣгда, іко вѣтрѣ прѣходѣщїи прѣдѣдною кѣрзѣстїю, и нѣсть ѣмѣ покѣа днѣ и нѣщѣ. хѣдженїе ѣмѣ и шѣраченїе ѣмѣ чѣтырї свѣздї велїкїа, каждѣ свѣздѣ и мѣтѣ подѣ собою, а свѣздѣ шѣдѣснѣю кѣла сѣнчнѣаго, и дѣ шнѣю, и мѣщїи каждѣ подѣ собою, а свѣздѣ, всѣхъ вѣспѣкѣ и и сѣходѣще со сѣнцѣмъ вѣнѣ. и пѣзѣтѣ ѣго аггѣлї прѣдѣ кѣла сѣнчнѣе шѣстѣкрѣаннї, къ пламени шгнѣннѣ, и возгарѣтѣ и ражднїзѣетѣ сѣнцѣ стѣ аггѣлѣ.

О прѣдѣднѣхъ стїхїахъ сѣнчнѣхъ. Слово аї. И возрѣхъ і вїдѣхъ дрѣгїа летѣщїа стїхїа сѣнчнїа, и менѣ и мѣ Фїнїзї и Халкїдрї, чѣднї и дївнї, шѣразѣмъ лѣвокомъ нѣгї и шпѣшнї, и глѣва коркѣдїлока, вїдѣнїа нѣ шѣагрѣнї іко дрѣга шѣлачна, велїчѣствїа нѣ цѣ сѣ мѣкрѣ, крѣла нѣ аггѣлѣскаа каждѣ по ії крѣлѣ, и же пѣзѣтѣ и тѣкѣтѣ со сѣнцѣмъ носѣще знѣи рѣсѣ, іко же повелїнѣно и мѣ ѣсть ш Бѣа. тѣкѣ шѣрачѣетсѣ

и ходит и восходитъ под нѣси и под зѣмлю, съ свѣтомъ лѣчь своихъ течеть теченіе безпрестанно.

Иъзаша Еноха агглы и поставиша его на востоцъ оу вратъ снѣчныхъ. Слово ѿ. Онесоша ма мѣже шны на востокъ, и поставиша ма оу вратъ снѣчныхъ, идеже исуходитъ снѣце, по старѣмъ временемъ и по швхожденію мѣцами лѣта всего и по числѣ часовъвѣрїа днѣ и ноцъ. И видѣхъ шесть вратъ шверѣстихъ, кажда врата и мѣщїа стадїи двѣ, и черта єдинаго стадїа, и истинно размѣрѣхъ, и толико размѣрѣхъ великотѣ ихъ, и ми же исуходитъ снѣце и идеть на западъ, и соравняется и восходитъ ко всѣмъ мѣцк, и паки воспат возвращается ш шести вратъ по шшестїю временномъ, тако скончается лѣта всего по возвратомъ четїрнхъ временъ.

Иъзаша Еноха на запад. Слово ѿ. И паки шведоша ма мѣже шны ко западнымъ странамъ, и показаша ми ш вратъ великихъ шверѣсти, по швходѣмъ восточныхъ вратъ, протївѣ емѣ идеже заходитъ снѣце, по числѣ днїи тѣ и ѿ. и четвѣрта такъ. паки заходитъ ко западнимъ вратомъ, под зѣмлю совлечетъ свое свѣтїло, величестїа его свѣтлости. Понѣже оубо вѣнцѣ снѣнїа его єсть на нѣси предъ Гдѣмъ и аггловъ ѿ пазїмїа, а снѣце шходитъ под зѣмлю по колеси, и стоїтъ ш часовъ великихъ в ноци, и преполовлетъ под зѣмлю, и гдѣ идеть къ приближенїю вѣсточномъ во и часъ ноци, приводитъ своѣ свѣтїла, и вѣнцѣ снѣнїа, и раждежетъ снѣце паче шгнѣ*).

Стїхїа снѣнїа. Финїзи и Халкїдры воспѣша. Слово дї. Тогда воспѣваютьъ стїхїа снѣнїа, рекомїа Финїзи и Халкїдры, тогдѣ ради всѣхъ птица вострепѣетъ крылами своїми, радѣющїа свѣтодавцѣ, и воспѣша пѣнїе повеленїемъ Гднимъ. Приходитъ свѣтодавецъ дати снѣнїе всемъ мїрѣ и вѣдетъ стража оутрапа, єже сѣтъ зары снѣнїа. и изыдетъ снѣце зѣмное, и прїатъ снѣнїе свое просвѣтїти все лице зѣмлай. И сѣ расчитанїе показаша ми хожденїа снѣчнаго, и врата єже воходитъ, сїи сѣтъ великїа врата єже сѣтвори Бгъ часовѣрїа лѣтокнїа. сего ради снѣце велика єсть твар, швхожденїа емѣ до ѿ и и лѣтъ, и паки испѣрва начиняетъ.

Иъзаша Еноха и паки поставиша его на востоцъ на лѣнное растеченїе. Слово ѿ. Дрѣгое растеченїе лѣнное, показаша ми мѣже шны вратъ великихъ ѿ, вѣнчанна ш запада

*) Також в толковой Палеї (рупис. Троїцької Лаври ч. 38 з р. 1406) в оповїдаку о четвѣртїмъ днїи сотворенїа свїта мовить сп: Мѣлаатъ ко икциіи часнословци ѿко подъ зѣмлю течеть снѣце и лѣна с прочїими звѣздами.

ко востѡкъ, ѿниже вохѡдит ѿ ѿсхѡдитъ лѡна по шѡкѡчлемъ вре-
немъ. Къ первѡи врати вхѡдитъ западнымъ мѣстамъ слѡчнымъ,
первими врати, ѿ ѿзвѣстнѡ, въ врати дѡннимъ. ѿ-ѿ ѿзвѣстнѡ, третимъ
дѡнми, ѿ ѿзвѣстнѡ. д-ми дѡнми, ѿ ѿзвѣстнѡ. е-ми дѡнми ѿ
ѿзвѣстнѡ. з-ми дѡнми, ѿ ѿзвѣстнѡ. з-ми дѡнми ѿ ѿзвѣстнѡ.
ѿ-ми дѡнми ѿ, ѿзрадно. д-ми дѡнми. ѿ ѿзвѣст[но]. ѿ-ми дѡн,
ѿ ѿзрадно. ѿ-ми денми ѿ, ѿзвѣстнѡ. ѿ-ми дѡнми ѿ, ѿзвѣстнѡ.
ти тако. западными врати по шѡхѡдѡ ѿ по числѡ востѡчныхъ
вратъ, ѿ тако хѡдит, ѿ совершаетъ лѣтѡ ѿ слѡцѡ дни тѣѿ ѿ че-
твѣрта единаго дни. ѿ лѡны лѣтѡ тѡд. творѡи ѿ мѡей по ѿд
дѡи, ѿ лишѡются ѿ дѡи солнечнаго крѡга, ѿже сѡт вседѡ лѣта
ѿпакти лѡнѡ. тѡжде великѡи крѡгъ держитъ лѣтѡ фѡв. четвѣртыи
мѡмо хѡдитъ во трѡи лѣта, четвѣртѡе ѿзвѣщеннѡ ѿполнѡдетъ.
тѡгѡ дѡла ѿзѡти сѡтъ крѡмѡ нѡей, въ трѡи лѣта ѿ в числѡ
дни не прилагѡется, за ѿже тѡи прѡмѣнѡют время лѣтѡ на
дѡ нѡка мѡа въ наполнѡнѡе, дѡа дрѡга ѿ малѡнѡе. ѿ едѡа скон-
чѡются западна врати, возвращѡется ѿ ѿдетъ на востѡчнѡа ко
сѡфтѡмъ, ѿ тако хѡдит дѡи ѿ ноцѡ по крѡзѡхъ нѡннѡхъ, ѿже
вѡхъ крѡгъ воскѡрѡе вѣтрѡ нѡннѡхъ, ѿ дѡси, ѿ стѡхѡа, ѿ агѡлы
летѡще, по ѿ крѡа комѡждѡ агѡа, седморастечѡнѡе ѿматъ до
дѡ лѣтѡ.

О пѣнѡхъ агѡлкѡхъ, ѿже нѣсть мѡчно ѿспѡ-
вѡдѡти. Слово ѿ. По сѡедѡ же нѡсѡ видѡхъ вѡнъ кѡврѡженни,
слѡжѡе Гѡн, ѿ тимпанѡхъ ѿ шѡганѡхъ, ѿ непрѡстѡннымъ глѡсомъ
ѿ блѡимъ глѡсомъ, ѿ блѡимъ ѿ различнымъ пѣнѡемъ, ѿже нѣсть
мѡчно ѿспѡвѡдати, ѿ всѡкъ оѡмъ оѡднѡлѡюще, тѡлико ѿсть
дѡвно ѿ чѡдно пѣнѡе агѡловъ тѡхъ, ѿзѡ же насладѡхѡ послѡшѡа ѿ.

О взѡтѡи ѿнѡха на пѡтѡе нѡо. Слово ѿ. Взѡша
мѡ мѡжѡе на ѿ нѡо, ѿ поставѡша мѡ, ѿ видѡхъ тѡ вѡнъ многи
ѿ ѿисчѡтны, рекѡмѡа Грѡгѡри, ѿ видѡнѡе чѡче, ѿ величѡство
ѿхъ вѡщѡ оѡдовъ великѡхъ, ѿ лицѡ ѿхъ дрѡхли, молчѡнѡе оѡстѡ
ѿхъ вседѡ, ѿ не вѡ слѡженѡа на пѡтѡмъ нѡси. ѿ глѡхъ ко мѡ-
жетъ сѡщнмъ со мнѡю: Чѡсѡ рѡди сѡи сѡтъ дрѡхли сѡло
ѿ оѡнѡла лицѡ ѿхъ ѿ оѡста ѿхъ молчѡща ѿ нѣсть слѡженѡа на
сѡмъ нѡси? ѿ рекѡша ко мнѡ: сѡи сѡтъ Грѡгѡры, ѿже ѿверѡшѡса
Гѡ сѡа со кнѡземъ сѡимъ Сѡтѡнѡломъ, ѿ по ѿхъ ѿже сѡут на
втѡромъ нѡси ѿвѡдержѡимъ тѡмѡю великѡю, ѿ ѿ ѿнѡхъ сѡнѡдѡшѡса
трѡи на зѡмаю ѿ прѡла Гѡна, на мѡсто ѿрмѡне прѡторѡшѡса
ѿвѡщѡнѡа на рѡмѡ гѡры ѿрмѡнскѡа, ѿ видѡша дѡцѡра члѡвѡче-
скѡа ѿко дѡбры сѡтъ, ѿ поѡша сѡвѡ жѡны, ѿ ѿсквернѡша зѡмлю
дѡлами ѿхъ, ѿже въ всѡа времена вѡка сѡгѡ вѡ[за]кѡнѡа ѿ творѡщи

смѣшеніе, и раждаются сполнии и чсдовелици, и велика неприянь, и того ради ѿседи ихъ Бгъ великимъ сѣдомъ, и рыдаютъ брати свои, и оуборени вѣдѣтъ къ днѣ великій Гднъ. И рѣхъ азъ Григоріумъ: азъ видѣхъ братію вашу и твореніа ихъ и мѣченіа ихъ великаа. и азъ молихса ѿ нихъ, но ѿседиахъ ихъ естъ Гдъ под землію, дондеже скончатса нѣо и земля в ѣкы. И рѣхъ: въсксѣю ждете братіе, а не сажите предъ лицемъ Гднимъ, да не прогнѣваете Гда вашего до конца. И послашаше наказаніа моего, и рѣша на дѣ чины на нѣси. и се мнѣ стоащс со мѣжема ѿны, и вострѣвиша дѣ трѣбѣ еѣкѣк гласомъ великимъ, и воспѣша Грыгѣоры единоголасно, и возыде гласъ ихъ предъ Гдемъ жалостно и оумиленно.

Ѿ вѣзати ѿноха на зѣно. Слово ѿ. И ѿтѣдъ поаша ма мѣже ѿны, и вознесѣша ма на зѣно, и видѣхъ тѣ зѣ чатъ аггль, пресвѣтан и славы сѣло, и лица ихъ сѣающе паче сѣаніа сѣичнаго, ащацихса, и нѣсть различіа лица ихъ, илѣ ѿбдержанію, илѣ сопреложеніе ѿдежды. и тѣи чины творятъ, и иъзчѣаю]тъ свѣздохожденіе и лѣнное премѣненіе илѣ сѣичное ѿбращеніе, и мѣрское блготвореніе и злочиненіе видѣще и творятъ запекдѣи и пощеніе, и сладко и гласно пѣнѣ, и вса хвалѣвнаа. сѣи сѣтъ архагглі, иже надъ агглі, всако житіе смѣрѣютъ нѣное и зѣмное, и агглі иже сѣтъ надъ врѣмени и лѣты, и агглы иже надъ рѣкѣами и моремъ, и иже сѣтъ надъ плѣды зѣмнимы, и агглы надъ всахъ траѣс, всѣмъ пишѣ дающѣи всемѣ животномѣ, и агглы иже вса дѣла чѣкѣа пишѣт и вса дѣла ихъ и житіа ихъ предъ лицемъ Гднимъ. посрѣдѣ ихъ зѣ Финнѣзи и зѣ херѣвкымъ и зѣ шестокрѣднѣхъ, едѣнъ гласъ сѣще, поѣще единоголасно, и нѣсть мѣщно иъпокѣдати пѣнѣа ихъ. и радѣются по [?] ѿ Гдѣкъ подножію емс.

Ѿ сѣлѣкъ вѣзаша ѿноха въ зѣно. Слово дѣ. И воздвигоѣса ма ѿтѣдъ мѣже ѿны на зѣно. и видѣхъ тѣ свѣтъ великъ сѣло, и вѣи ѿгненни великѣхъ архаггль, безплѣтныхъ силъ, и гдѣтва, начѣла, и власти, херѣвѣми. и серафими, прѣтан и многоѣчитѣи, дѣ полѣковѣкъ, свѣтлостоаніа Іѣванѣтское, и оубоахсѣа, и вострѣпетахъ страхомъ великимъ. и поаша ма мѣже ѿны, и ведѣша ма въ слѣдѣ ихъ и гѣша ко мнѣ: дерзай ѿноше, не вѣйса! И показаша Гда издадѣче, сѣдѣщаго на прѣолѣкъ своѣмъ превисѣцѣк. что оубо естъ занѣ Гдъ тѣ превыѣаетъ на і-мъ нѣси! на нѣкѣ і-мъ естъ Бгъ, еѣрѣйскимъ ѣзикѣмъ аравѣтъ наречѣтса. и всѣи вѣи нѣныи востѣпиша, стоахс на і-степенѣи по чѣнѣ ихъ и поклонѣхсѣа Гдѣи и пакѣи востѣпахс на мѣста своѣа, вѣ радѣсти и весѣліи и въ свѣтѣи

взмѣрнемъ поюще пѣсни малыми и кроткими гласы, а славни славяще емя.

О како zde вставиша Еноха агглы на конци 3-го нѣси, и видоша в него невидимо. Слово кѣ. Не встѣпаютъ стоѣще предъ лицемъ Гднимъ творѣще колю егдъ херскимъ и серафимъ и вкрѣтъ прѣла встоѣще, шестокрылинъ и многоучити и покрывають всѣкъ прѣтокъ егдъ поюще тихимъ гласомъ предъ лицемъ Гднимъ: стѣ, стѣ, стѣ Гдъ Бѣка Саваоръ! побани стѣ нѣса и земаѣ славы твоѣа. егдѣ видѣхъ всѣ сѣа, рѣкоша ко мнѣ мѣжѣ шны: Еноше, дозди намъ с тобою естъ повелѣнно сопствествовати. и видоша в менѣ мѣжѣ шны, и котомѣ не видѣхъ ихъ. и азъ встѣхъ единокъ на конци 3-го нѣси и оубоахса, и падохъ на лица своемъ и рѣхъ в себѣ: оубы мнѣ! что ма вкрѣте! И посла Гдъ единого в славныхъ своихъ архагглы Гавриѣла и рече ко мнѣ: дерзай Еноше, не бойса, востани предъ лицемъ Гднимъ въ вѣки! востани, пойдѣ со мною. и вкрѣщахъ ко немѣ и рѣхъ ко мнѣ: Ги мой, встѣси дѣла моя в менѣ в страха и трѣпета! и возвахъ мѣжа ведѣраго ма до мѣста сего: на тѣхъ оубоахъ, и со тѣма идѣ предъ лицемъ Гднимъ. и восхити ма Гавриѣла яко же мѣстѣ восхитѣемъ вкрѣтомъ, и постави ма предъ лицемъ Гднимъ. И видѣхъ и-е нѣо, еже наречѣса еврейскимъ ѣзыкомъ Мезлаоръ, премѣнителъ временемъ, ссхотѣ и мокротѣ, дванадесѣтимъ зодѣмъ, еже стѣ верхѣ 3-го нѣси. и видѣхъ д-е нѣо, еже по еврейскъ зовемъ Ксѣавымъ, и еже стѣ домове нѣи зодѣмъ дванадесѣтимъ.

Въ і нѣси привѣдъ Еноха Михаѣлъ архагглы предъ лице Гдне. Слово кѣ. На десѣтомъ нѣси Арвобъ видѣхъ видѣнѣ лица Гдна, ѣкво желѣзо разжжено въ шгни, и изнесенно, и искры пѣраюци и жжетъ. Тако азъ видѣхъ лице Гдне, но лице же Гне неисквѣдимо, чѣдно и прѣжасно, и велики прѣстрашно. И кто есмъ азъ испоквѣдати неизреченное сщество Гдне, и лице егдъ предивно, или испоквѣдати ми елико много оубчѣнѣи егво, и различнѣа гласи, превеликѣи и нерскотворѣннѣи прѣтъ Гднъ, и елико стоѣнѣа вкрѣтъ егдъ: херскимъ, и серафимскимъ вой, и еже немѣлачна пѣнѣа ихъ, и красоты егдъ непрѣмѣнны, и неисквѣдимо величество славы егво кто испоквѣтъ! Азъ же падохъ ницъ поклонѣхса Гднѣ. и Гдъ оусты своимъ рече ко мнѣ: дерзай Еноше не бойса, востани и стѣни предъ лицемъ моимъ въ вѣки. И воздвиже ма Михаѣлъ архистратѣгъ, и привѣде ма предъ лице Гне; и рече Гдъ савгамъ своимъ исквѣлаи и: да востѣпитъ Енохъ стоѣти предъ лицемъ моимъ въ вѣки! и поклонѣша[са] славны Гви и рѣкоша: да встѣпитъ Енохъ по глагола твоѣа! и глѣ Гдъ

Михаїлс: Пристѣпїи ѿ совлещїи Ено́ха с' зѣмнихъ рѣзъ е́го, ѿ помѣжи е́го мѣстїю бѣгѣю мою, ѿ шкелци е́го къ рѣзи славы моеѣ. И тако сѣтворїи Михаїлъ, ѿко же рече е́мѣ ГДѣ. Помаза ма ѿ шкелче ма, ѿ видѣнїе мѣсла шнаго пѣче свѣта велика, ѿ мѣст' е́го ѿко росѣ бѣгѣа, ѿ вѣна е́го смирна ѿко лѣча слѣчнаа дѣшщеса. ѿ соладахса сам, ѿ вѣхъ ѿко е́динъ ѿ славныхъ е́го. ѿ возва Гѣ е́динаго ѿ архангѣль своихъ ѿменѣмъ Правдїла, ѿ же вѣща скорѣк мѣдростїю пѣче ѿнѣхъ архангѣль, ѿ написѣа всѣ дѣла ГДна. ѿ рече ГДѣ Правдїлас: изнеси книги ѿ хранїлїаницъ моихъ, ѿ возми трость скорописанїа ѿ даждь Ено́хови, ѿ ѿскажи е́мѣ кнїги ѿздѣци, ѿ змирны, ѿз рѣки своѣа.

Ѹ написанїи Ено́ховѣ, како написѣа чѣднаа своѣа хожденїа, ѿ видѣнїа нѣнаа, ѿ написѣа самъ тѣѣ ѿ кнїгъ. Слово кѣ. И вѣ глѣи ми всѣ дѣла нѣси ѿ земан ѿ мѣра, ѿ всѣ стїхїа, ѿ прѣхожденїа ѿ шествїа ѿхъ, ѿ громѣкъ грымїнѣа ѿхъ, слѣнце ѿ лѣнѣ ѿ свѣзды шествїа ѿхъ, ѿзмѣнїнїа ѿхъ, ѿ временѣ ѿ лѣта, днї ѿ чѣсы, ѿ вѣсхѣды вѣтрѣны, ѿ агѣлаа числа, ѿ пѣсней коверажѣнїе своѣ, ѿ всѣа вѣщ' члѣка ѿ всѣкъ ѿзѣкъ пѣсней ѿ жїтїа чѣча, ѿ заповѣдї ѿ оучѣнїа ѿ сладкогласна пѣнїа, ѿ всѣ е́лика подѣветъ повѣтитса. И ѿповѣда ми Правдїлак: всѣ е́лика ти ѿповѣдахъ, написѣхомъ. Сѣдї ѿ напиши всѣ дѣла чѣча, е́лико ѿхъ не рождѣнно, ѿ мѣста ѿхъ оутѣтованна до вѣка. всѣ во дѣла оутѣтованна сѣтъ до вѣка прѣжде вѣшкѣраженїа земнаго. ѿ всѣ свѣсво л' днї ѿ л' нѣщїи. ѿ ѿписѣахъ ѿзвѣстно, ѿ написѣахъ тѣѣ кнїгъ.

О великихъ тайнахъ Бжїихъ еже ѿкры Бгѣ ѿ повѣда Ено́хови, ѿ глѣ с' нїм лицевѣмъ к лицевѣ. Слово кѣ. И возва ма ГДѣ, рече ми: Ено́ше, сѣдѣ ѿшнѣю менѣ сѣ Гаврїїломъ! ѿ поклонїхса Гвїи ѿ глѣ ко мнѣ ГДѣ: Ено́ше возлюбленне, е́лико видиши, е́лика сѣтъ стоѣща совершѣна, лѣзъ же возвѣщаю тебѣ прѣжде даже ѿспѣрка, е́лико же сѣтворѣхъ ѿ невѣтїа ѿ ѿ невїдѣмїхъ вїдїмаа. Славиши Ено́ше, ѿ вниманї глѣ моѣ сѣа, ни агѣломъ ко мѣм не возвѣстїхъ тайны моеѣ ѿ не ѿповѣдахъ ѿмъ востанїа ѿхъ, ни моѣ вѣзконѣчное цѣто, нїже раздѣмѣша творѣнїе моѣ, еже тебѣ возвѣщаю днес[ь]. Прѣжде во не вѣша вїдїмаа всѣ, лѣзъ е́динъ. прохѣждахъ къ невїдѣмїхъ ѿко же слѣнце ѿ востѣка на западъ ѿ ѿ запада на востѣкъ. но ѿ слѣнце ѿматъ покѣи в сѣкѣ, лѣзъ же не ѿверѣтохъ покѣа, зане всѣ вѣхъ творѣи. ѿ оумѣслихъ поставити ѿснованїа ѿ сѣтворити твѣрѣ вїдїмѣю.

Бѣтъ ѡповѣдуетъ Ѣнохови, како ѡ тмы преисподней сонїдетъ видимое и невидимое. Слово бѣ. Повелѣхъ со преисподнихъ, да снїдетъ ѡ невидимыхъ видимаа и снїде Идоилю превеликкѣ сѣло, и смотрѣхъ егѡ. И се чръветѡ и мѡй свѣта великого. И окѡхъ к немѡ: раздрѣшиса Идоилю, и вѣди видимо не тебе! И раздрѣшиса, и изѡйде свѣтъ превеликкѣ; и азъ же средѣ свѣта велика, и како носѣхъ се свѣтъ ѡ свѣта; и зѡйде вѣккѣ великкѣ, и явлаа всю тварь, иже азъ помыслихъ сѣтворити. и видѣхъ яко добро. И поставихъ свѣтъ прѣла, и садѡхъ на немѣ, и свѣтови глаголахъ: Взѡйди ты вѡшше и оутвердїса превѡшше престола, и вѣди ѡснованїе вѡшнымѣ. и икѣтъ превѡше свѣта иного ничесѡ же. и пакѡ восклоунихса, возрѣхъ ѡ прѣла моѣго.

Бѣтъ взиваетъ ѡ преисподнихъ второе, да и зїдетъ Архасъ и Тажисъ и черменъ сѣло. Слово бѣ. И возвахъ вторїцею [во] преисподнихъ, и рѣхъ: да и зїдетъ Архасъ твердъ, и изѡйде ѡ невидимаго твердъ. и изїде Архасъ твердъ, и Тажисъ, и черменъ сѣло. и рѣхъ: разверзїса Архасе, и вѣди не тебе ражлаемо! и раздрѣшиса, и зѡйде вѣккѣ, темно превеликкѣ сѣло, носѣ тварь добухъ всѣхъ. и видѣхъ яко добро и рѣхъ к немѡ: снїди ти дола и оутвердїса и вѣди ѡснованїе доунымѣ! и вѣсть и снїде і оутвердїса, и вѣсть ѡснованїе ниже нимѣ, и икѣтъ под тмою иного ничесѡ же.

О како Бѣтъ ѡсновалъ вода и ѡкрѡжилъ еи свѣтомѣ и созда на ней седмъ ѡстровокъ. Слово бѣ. И повелѣхъ да возмѣтса ѡ свѣта и тмы, и рѣхъ: вѣди толсто! и вѣсть то свѣтомѣ. и тоѣ прострѡхъ, и вѣсть вода. и прострѡхъ верхѡ тмы, ниже свѣта, и тако воды оутвердїхъ, сирѣчъ вѣзди, и ѡсновалъ свѣтомѣ окрѡгъ воды, и сѣтворїхъ зъ крѡгъ вѡстрѡуд, и вѣобразїхъ яко крїсталь, мокро и сѣхо, сирѣчъ стеклїно, видно лед, ѡбхожденїе водамѣ і инымѣ стїхїамѣ, и оуказалъ комѣждѡ имѣ пѣть своѡ, седмимѣ свѣздамѣ, каждѡ ихъ на своемѣ нѣси, тако да градст. и видѣхъ яко добро. и развѣчихъ междѡ свѣтомѣ и междѡ тмою, сирѣчъ посредѣ воды сїудс и сїудс. и рекѡхъ свѣтовы: да вѣдетъ днѣ! и тмѣ: да вѣдетъ нѡщѣ! и вѣсть вечеръ, и вѣсть оутро, днѣ пѣркыи.

Нед[ѣ]ла, в ню же Бѣтъ показѡ Ѣнохови всю мѡдрость] свою і силѡ презъ всѣхъ седмъ днѣ, како сѣтвори всѡ силы нѣсныа и зѣмныа и всѣческаа

двѣ ж ѿшла сѣмъ да же и до чѣлка. И тако оутвердѣхъ нѣный крѣтъ, и да сѣмъ соверѣтъ вода дѣлаша, и же под нѣомъ, вѣ собраніе единое, и да сосушитъ волненіе, и вѣсть тако. Изъ волнъ сотворѣхъ каменіе твердо и велико, и ѿ каменѣа содрѣзѣхъ сѣхо. и нарекохъ сѣшъ зѣмлю, и посредек зѣмляк нарекохъ пропасть сирѣчь бездна. море соврахъ на единомъ мѣстѣ, и свѣзахъ игомя, и рѣхъ моревн: се даю ти предѣла вѣченъ, и не проторгнѣши сѣ ѿ своихъ составъ. тако твердо водрѣзѣхъ и ѿсновахъ вѣрхъ воды. Сей днь перевозданный свѣтъ нарекохъ, тогда вѣсть вечеръ, и пакы оутро, и вѣсть днь вторій.

Понедѣлокъ естъ днь, Огненное естество. I ко всѣмъ же коемъ нѣнымъ ѿбразомъ ѿбразовахъ, естествомъ ѿгнѣннымъ, и возрѣ ѿко мое на твердо многъ, жестокъ камень, и ѿбанстанѣа ѿка моѣго воспрѣтъ молніе естество дивное, и ѿгнь къ водѣ и вода къ ѿгнѣ и [ни] ѿного оугашаетъ, ни ѿно сего иссшѣетъ. тогда ради молніа слѣчнаго свѣтлѣйша естъ, и мака вода твердо камене жестокаго. и ѿ камене же оусѣкѣхъ ѿгнь великій, и ѿ огнѣа сотворѣхъ чины безплѣтныхъ вой дѣсѣтъ аггѣа, и ѿрѣжѣа ихъ ѿгнѣнны, и ѿдѣжда ихъ пламень палѣщій. и повелѣхъ да стоѣтъ кождо къ своему чинѣ.

Здѣ сѣверженъ вѣсть Сатанаилъ с высотѣ съ аггѣа свои ми. Единъ же ѿ чина архѣагѣаго ѿвращѣша съ чиномъ сѣщимъ под нѣмъ, и воспрѣтъ мысль немошнѣю, да поставитъ престолъ свой свѣкшнше ѿвлакъ на[дѣ] зѣмлю, да роженъ вѣдетъ чинѣ мой силѣ. и ѿвергохъ его с высотѣ со аггѣа его. и вѣ лѣтѣа по воздухѣ вѣнѣ вѣрхѣ безднн. и сътворѣхъ тако всѣмъ нѣса, и вѣсть днь третій.

Въ второкъ. В третій днь повелѣхъ зѣмля возрастити дрѣва велика и плодонѣсна, и горы, и сѣмъ сѣемое, и насадихъ Рай, и затворѣхъ ѿ, и положихъ ѿрѣжники пламенны аггѣа, и тако сътворѣхъ ѿновленіе. тогда вѣсть вечеръ, и вѣсть оутро днь четвѣртій.

Средѣ. В четвѣртій днь повелѣхъ, да вѣдетъ свѣтила велика на крѣзѣхъ нѣныхъ. На першомъ вишномъ крѣзѣк поставѣхъ свѣзды: Крѣно, а на второмъ Афродитъ, на третемъ Арісѣ, на ѣ-мъ Зеусѣ, на ѣ-мъ Ермісѣ, на ѣ же меншемъ Асна, и меншими свѣздами оукраси. А долним поставѣхъ Сѣнце на просвѣщеніе днѣа, а Асна и свѣзды на просвѣщеніе ноци. Сѣнце да ходитъ по коемѣждо животнѣ, вѣ, и ѿвхожденію мѣа. имена

и х ѿ животъ положихъ, грѣмѣніа их ѿ часотвореніа ихъ, како ѡбходитъ. Тогда вѣсть вечеръ, ѿ вѣсть оутро днѣ пѣтій.

Четверъ. В' пѣтій днѣ повелѣхъ морю, да исплодитъ рыбы, ѿ птица пернати многоразличіе, ѿ вса гѣды ползѣщія по землі, ѿсходящей по землі четвероногъ, ѿ парѣщей по воздѣхъ, мѣжійскій полъ ѿ жѣнскій, ѿ всахъ дшѣ дшѣше дшѣхъ животенъ. ѿ вѣсть вечеръ, ѿ вѣсть оутро днѣ шѣтій.

Пѣтокъ. В' шѣтій днѣ повелѣхъ мѣдрости моѣй сѣтворити чѣка ѡ седми сѣставъ: а. плоть егѣ ѡ землѣ, б. кровъ егѣ ѡ росы, г. очи егѣ ѡ саіца, д. кости егѣ ѡ камена, е. помыслъ егѣ ѡ корзости аггѣской ѿ ѡ ѡблака, з. жылы егѣ ѿ власы егѣ ѡ травы зѣмноу, ж. дша егѣ ѡ дха моѣго ѿ вѣтра. ѿ дахъ емѣ з ѣстѣвъ: сдхъ ко плоти, возрѣніе ѡчи, ѡкондніе дшѣвное, ѡсазаніе жыли, вѣкшѣніе кровъ, кости терпѣнію, помыслъ сладость. Помыслихъ хитрое слово сказаѣты, ѡ невидѣмаго же ѿ видѣмаго естѣства создахъ чѣка, ѡ ѡкою егѣ смѣрть ѿ животъ ѿ ѡбразъ. вѣсть слово ѿко нѣкаа тваръ, нѣ (?) велицѣ ѿ малъ, ѿ пакы во малѣ великѣ. ѿ на землі поставихъ егѣ аггѣа вѣторого чѣстна ѿ велика ѿ славна, ѿ поставихъ егѣ црѣа на землі царствѣати ѿ имѣти мою мѣдрость, ѿ не вѣ емѣ подобенъ ѡ землі ѡ сѣцихъ тварій моихъ. ѿ поставихъ емѣ имѣ ѡ четверѣхъ сѣставъ: ѡ востѣка, ѡ запада, ѡ юга, ѡ сѣвера. ѿ поставихъ емѣ чѣтуры звѣзды нарѣчити, ѿ нарекохъ емѣ имѣ **Адамъ.** ѿ оуказахъ емѣ два пѣти: сѣктъ ѿ тѣмѣ. **І** рѣхъ емѣ: сѣ доврѣ, а сѣ зло, да оуѣкмъ, имѣтъ ли ко мнѣ любѣкъ ѿ ли ненавистъ, да ѿвѣтса в родѣ егѣ любѣщей ма. **А**зъ же вѣдѣхъ естѣвѣ егѣ, ѿн же не видѣше своѣго естѣства. тогда радѣ не видѣніе естѣ гѣре сѣгрѣшѣти емѣ. ѿ рѣхъ: по согрѣшѣніи [...] ноу развѣ смѣрть. ѿ вложихъ емѣ сонъ ѿ оуспѣ. ѿ взѣхъ ѡ негѣ рекрѣ, ѿ сотворихъ емѣ женѣ, ѿ женою да прѣйдеѣ емѣ смѣрть. ѿ взѣхъ послѣднее слово егѣ, ѿ нарекохъ еѣ имѣ: мати сѣрѣкъ **Ева.**

Бѣтъ предаѣтъ **Адамъ** рай ѿ заповѣдѣ даѣсть емѣ зрѣти нѣса ѡвѣрста ѿ да зрѣтъ аггѣлы поюще повѣдною пѣсню. **Г**лово кѣз. **Адамъ** имѣт зѣмною жызнъ, ѿ сѣтворихъ градъ в ѣдеме на востѣцѣ, ѿ да блюдеѣ завѣтъ ѿ хранитъ заповѣдѣ. сѣтворихъ емѣ нѣса ѡвѣрста, да зрѣтъ аггѣлы поюще повѣднѣю пѣсню, ѿ сѣктъ безмѣрчнѣй. ѿ вѣ вынѣ в рай. ѿ развѣ дѣволъ ѿко дрѣгій мѣрѣ сѣтворѣти хошѣ, занѣ все повинѣлоса естѣ **Адамъ** на землі, ѡвладѣти ѿ црѣвѣати имѣ.

дѣволъ есть долнѣишихъ мѣстъ вѣдетъ къ себѣ, якоже вѣжѣи сѣтворѣи, сѣтворѣи сѣ нѣвѣ сотонѣ. яко вѣаше емѣ гмѣ Сатанайлъ, тѣмѣса премѣннѣи ѿ аггѣлъ, естѣвѣд не премѣннѣи, мѣсль яко бмѣ прѣвнѣхъ и грѣшнѣхъ. и разсмѣ своѣи ѡсвѣднѣнѣе, и грѣхѣ иже согрѣшнѣи прѣжде. и того ради помѣсли на Адама, таѣмѣи ѡбразомѣ внѣиде и прелестнѣи Ѹвѣс, Адамѣс же не прикоснѣса. но за невѣждествѣе проклахѣ, а еже прѣжде блвѣхъ, тѣхѣ не проклахѣ, ны и нѣа тѣары, нѣ члѣкѣи знѣи плѣдѣ, потѣмѣ трѣды.

По согрѣшѣнѣи Адама Бгѣи ѡсилѣетъ вѣ землю ѡ неѣ же вѣзѣхъ тѣа, но не хѣщѣетъ егѣи погрѣшнѣи къ вѣкѣи градѣшнѣи. Слово кн. Рѣхѣ емѣ: земля еси и вѣ землю тѣжде пойдѣши ѡ неѣ же вѣзѣхъ тѣа, и не погрѣшнѣи тѣа, но посылаю тѣа ѡкѣдѣс же вѣзѣхъ тѣа. Тогда могѣи и пакѣи вѣзѣти тѣа въ второе моѣи пришѣствѣе. и блвѣхѣи всю тѣарѣи моѣи видѣмѣи и невѣидѣмѣи. И вѣсть пакѣи часѣи и полѣи Адамѣи вѣ рай. и блвѣхъ днѣи ѣ, еже естѣи свѣбѣта, вѣи же почѣи ѡ всѣхѣи дѣлаи своѣихѣи.

Показѣетъ Бгѣи Ѹнохѣи кѣкѣи свѣтѣи семѣи, вѣитѣе ѣзѣлѣтѣи, а ѡсмаѣи тѣисѣиша кончѣна естѣи, ны лѣтѣи, ни мѣщѣи, ны днѣи. Слово кн. Ѹсмый же днѣи положѣхѣи тѣжде днѣи ѡсмо, да вѣдетъи первозданнѣи надѣи дѣлаи моѣи, и да ѡбращѣтѣи въ ѡбразѣи сѣдѣи моѣи тѣисѣиши. ѡсмой тѣисѣиши да вѣдетъи вѣ начало вѣрема безчѣстѣи, и безконѣчно: ны лѣтѣи ны мѣщѣи, ны недѣлаи, ны днѣи, ны часѣи. И нѣи же Ѹноше. елика ти сказахѣи, и елико разсмѣклаи еси, и елико видѣлаи еси невѣихѣи, и елико видѣлаи еси на землѣи, и елико написѣахѣи въ книгѣахѣи премѣдрѣстию моѣю, оухѣитрихъ всѣи сѣа и сотворѣхъ ѡ вѣшнѣаи ѡсновѣнѣа до нижнаго и до конца, и нѣстьи совѣтнѣи ни наслѣднѣи моѣи мѣи творѣнѣемѣи. Изъ есмѣи самѣи вѣченѣи и невѣсѣтворѣнѣи, безъ премѣнѣнѣи. Мѣсль моѣи совѣтнѣи моѣи естѣи, мѣдрѣсть моѣи и слово моѣи дѣлаи естѣи, и ѡчи моѣи ѡгладѣютъ на всѣи, яко тѣи стоѣтѣи, и тѣисѣтѣи страхѣи. Ище ли ѡтѣвращѣи лицѣи моѣи, тѣи всѣи потѣвѣтѣи и положи оумѣи своѣи Ѹноше, и знѣи глѣищаго тѣи, а тѣи возмѣи книгѣи ежеи тѣи самѣи написѣлаи. и даю ти Самѣила и Рагѣила, иже возведѣиша тѣа, книгѣи, и сонѣидѣи на землѣи и кажѣи снѣомѣи твоѣи елико глѣахѣи тѣебѣи и елико видѣлаи еси ѡ нижнагои нѣа до прѣтѣла моѣи, и всѣи вѣиствѣи. Изъи ко сѣтворѣихѣи всѣи силѣи, и нѣстьи прѣтивѣлющагои мнѣи или непокарѣющагои мнѣи. вси ко покарѣютѣи моѣи единовѣлѣстнѣи, и ракотѣютъи моѣи единойи вѣлѣсти. даждѣи и мѣи книгѣи рѣкописѣнѣа твоѣи, и прочѣтѣи и познѣютъи мѣи творѣица всѣи мѣи, и разсмѣютъи якои нѣстьи иногои Бгѣи развѣи менѣи. да раз-

дадѣтъ книги рѣкописанїа твоѣго чада чадомъ і родъ рѣдѣ, ізѣки ізѣкомъ и дамъ ти Ѣноше ходотѣа моѣго, архістратїга Михаїла, за рѣкописанїа ѡцѣ твоѣхъ Пѣама, Сїда, Ѣноса, Каннана, Малалеїла і Прѣда ѡца твоѣго.

Бѣъ ѡбличаетъ люди идолопоклѣбниці, Бодомскїи владотворцы, и того ради навѣдитъ потѣкъ на нѣхъ. Слово ѿ. Ѣвргѣша заповѣди моѣ и іарѣмъ мой, и восташа скменѣ пѣстошнаѣ не воіцѣнса Бѣа, и не покланѣше[са] мнѣ, но начаше кланѣтисѣ Богомъсѣ ѣтнѣмъ, и ѡтрынѣша моѣ ѣдинствѣ, и всѣю зѣмлю согрѣзїша неправдѣми и ѡбѣдами и прѣлюбоѣдѣнствѣми сквѣрнѣми, ѣже ѣсть дрѣгъ со дрѣгомъ, ѣ заднѣй прохѣдъ, и всѣкими ииными злобѣми нечїстѣми, иже мѣрзко ѣсть иіспокѣдати и того ради ѣзъ навѣдѣ потѣкъ на зѣмлю, и погрѣблю всѣхъ, и зѣмля сѣкрѣшїтѣса всѣ во тїмѣнїѣ велїко.

Бѣъ ѡставляетъ ѣдиногѣ чѣлка прѣдѣна ѡ плѣмене Ѣнохѣора и со всѣмъ дѣдомъ ѣго, иже ѡгудї Бѣъ по колѣ ѣго. Слово ѿ. Сѣ ѡ скменїи нѣхъ вѣстанѣтъ ииѣ рѣдъ, послѣжде многѣ, но ѡ тѣхъ многїи несѣти вѣдѣт сѣкло. Возвѣдай рѣда того, івѣла імъ книги рѣкописанїа твоѣго, ѡцѣ твоѣхъ, и мѣже стрѣжїѣ зѣмлѣ показовати и мѣт, мѣжемъ вѣрнѣмъ и ѡгуднїкомъ моймъ, иже и менїи моѣго вѣсѣ не признавѣютъ, и тѣи сѣжѣтъ рѣдѣ ииѣмъ, и ииѣ прочѣтшїи прослѣвѣтѣса во послѣдокъ, нежели прѣвѣке.

Повѣлѣ Бѣъ Ѣнохѣови ѿ днїи на зѣмля жїтї, дѣти наѣкѣ сїѣомъ своїмъ и дѣтѣчѣдѣцѣмъ; по ѿ днїѣхъ наѣкѣ вѣзѣтъ вѣсть на нѣѣ. Слово ѿ. Нїѣ Ѣноше дѣю ти рѣкъ ѿ днїи сѣтворїти вѣ домѣ твоѣмъ. и повѣдѣй сїѣомъ твоїмъ и всѣмъ домѣчѣдѣцѣмъ твоїмъ. Всѣ ѡ лицѣ моѣго да сѣбїшатъ глѣнное и мѣ тобою. да прочтѣтъ и разѣмѣютъ, іако нѣсть ииѣго Бѣа развѣ менѣ. и всѣгда да сохрѣнѣтъ заповѣдї моѣ, и начнѣтъ книги рѣкописанїа твоѣго чѣстї и внїмати. И по ѿ днїѣхъ пошлѣю по тебѣ ѿггѣла моѣго, возмѣтъ тѣ ѡ зѣмля и ѡ снѣгъ твоїхъ ко мнѣ.

Здѣ Бѣъ призываетъ ѿггѣла. Слово ѿ. И возвѣ Гдѣ ѣдиногѣ ѡ ѿггѣлъ старѣишнѣхъ, стрѣшнѣхъ и грѣзнѣхъ, и поставїи ѣго ѡу менѣ, вѣдѣнїемъ вѣла іако снѣгъ, а рѣцѣ ѣго іако лѣдъ. вѣдѣнїѣ и мѣша стѣдѣнѣ велїка, и ѡустѣдїи лицѣ моѣго, занѣ не можѣхъ терпѣтїи стрѣха Гдѣа, іако же нѣсть мѣчно трѣпѣтїи ѡгнѣа пїцнѣаго и знѣа снѣчнѣаго и мрѣза воздѣшнѣаго.

и рече Гѣ ко мнѣ: Еноше, аще не ѡстанѣтся лице твоѣ здѣ, не мѡжетъ всѣкъ чловѣкъ зрѣти лица твоѣго.

И мѡше надѣждѡ Марсѡ слалъ, и ждалѡше ѡца своѣго Еноха сѡ ѡдра егѡ днѣ и нощѣ. Глаголю дд. И рече Гдѣ мѡжемъ тымъ, цѡ ма возвелѡ пѣрше: да снѣдетъ Енохъ на земаю сѡ вѡми, и пождѡте егѡ до среченного днѣ. и поставиша ма ношю на ѡдрѣ моѡмъ. и Меросалъ чающе пришестѡ моѡго, во днѣ и вѣ ношѣ стража оу ѡдра моѡго. и оужасенъ вѣсть, егдѡ слышѡ пришестѡ моѡ. и рѣхъ емѡ: да снѣдѣтся вси домочѡдци мой, да возглѡю имъ всѡ.

Жѡлостное наказанѣе Енохово ко сѡбѡмъ скоимъ, сѡ плачѡмъ и великимъ жалѡмъ глѡ имъ. Глаголю дд. ѡ чада мой, любимици мой, слышите наказанѣе ѡца вѡшего. елико естъ по колѡи Гдѣны, азъ пѣшенъ всмъ днѣ къ вѡмъ. елико естъ и вилѡ и елико естъ нѣкъ и елико вѣдетъ до сѡднего днѣ. не ѡ оустъ во моихъ вѣщѡю вѡмъ днѣ, но ѡ оустъ Гнѣ. Пестѡи во ма кѣ вѡмъ Гдѣ, вѣ оубо слышите глѡ оустъ моихъ, тѣчна здѡнна вѡмъ чѡка. азъ видѣцѣ емъ лица Гдѣна, ѡко желѣзо ѡ ѡгниѡ ражжеженное ѡнесенно искры спѡраетъ и жжетъ, вѣ же оузрите ѡчи мой тѣчна знаменѣемъ вѡмъ чѡка. азъ видѣхъ ѡчи Гдѣни, ѡко лѡчѡ слѣчна свѣтъ-цѡса и оужасѡюще ѡчи чловѣча. вѣ же чада мой вѣдите десницѡ помагѡущѡ вѡмъ чѡка; азъ видѣхъ десницѡ Гдѣно помагѡущѡго ми, и исполнѡющѡ нѡо. вѣ же вѣдите ѡвѣтѣ дѣлѡ моѡ подобна вѡшемѡ, азъ же видѣхъ ѡвѣтѣ Гдѣне вѡзмѣрное и прикѡдно. емѡже нѣсть концѡ. Имъ оубо слышите словеса оустъ моихъ, ѡко азъ слышѡхъ глѡ Гдѣни ѡко грѡмъ великъ непрестѡнно метѣнемъ ѡблакы. и нѣкъ чада моѡ слышите всѣди ѡца зѡмѡго. ѡко козвно и вѣдно естъ стѡти предъ лицѡмъ цѡра зѡмѡго, колѡми ес[тъ] пѡче страшнѡ и вѣдно стѡти предъ лицѡмъ цѡра нѡнаго, живѡмъ и мѣртвѡмъ ѡвладѡтелѡ и нѡныхъ кѡи. ктѡ постѡитъ безконѣчной ѡноѡ болѣзни?

Енохъ наказѡетъ чада скоѡ всѡ истинно ѡ оустъ Гдѣнихъ, кѡко видѣ и слышѡ и исписѡ. Глаголю азъ. И нѣкъ чада моѡ азъ всѡ вѣмъ, ѡко оубо ѡ оустъ Гдѣнихъ, ѡко же ѡчи мой видѣтѣ; ѡ зачѡла и до концѡ азъ всѡ вѣмъ, и всѡ написѡхъ во кнѣгы нѡса: и концѡ ихъ и исполнѡность ихъ, и всѡ воишества и хожденѡ ихъ. азъ и вѡмѣрѡхъ и исписѡхъ звѣзды, и многѡ множѡство безчисленно. кѡи чѡкъ видѣ превращѣнѡ ихъ и вхѡды ихъ? ни аггѡлы во вѣдатъ числа

йхъ, азъ же имена всѣхъ написахъ і сличный крѣгъ йзмѣрѣхъ и азъ
 его йзмѣрѣхъ, часы изчѣхъ, йсписахъ кромѣ шестидесяти всѣ по зе-
 мли, препитаѣа написахъ, и все сѣма сѣмо и несѣмо, иже раститъ
 зѣмлю, и всѣ садѣѣа и всѣхъ травъ и всѣхъ цвѣтѣхъ и блѣгѣхъ
 ихъ, и имена йхъ, и шѣлачна жилища, и состави йхъ, и крыла йхъ,
 ѣко носатъ дождь и капля дождѣвнѣа. и азъ йзсѣдова[хъ]
 всѣ и написахъ пѣтъ грѣмнѣи и молнѣннѣхъ, и показаша ми ключа
 и хранителѣ йхъ, и восходѣ йхъ, и мѣже ходатъ: въ мѣрѣ
 ѣзѣю йспѣшатѣса, да не тѣжкою ѣзѣю и ѣростію совержатъ
 шѣлаки гнѣвнѣи, и погѣбатъ все на землѣ. Азъ написахъ сокро-
 вища снѣжнаа, и хранѣлища голѣтна, і възвѣху стѣднѣи, и со-
 блюдохъ ймѣ врѣмѣннаа ключадержца йхъ, наполниет ймѣ шѣлаки.
 и не истощѣетъ сокровища йхъ. Написахъ бо вѣтрѣнны лѣжнищи,
 и соблюдохъ, и видѣхъ како ключарѣе йхъ носатъ перѣвѣси
 и мѣрны: первое ѣже во[з]лагаютъ ко превѣси, въ второй же
 мѣрѣ мѣрою йспѣшатъ йскѣсно на всю зѣмлю, да не тѣжкимъ
 дыханіемъ зѣмлю късколѣветъ. премѣрѣхъ во всю зѣмлю, горы
 ѣа и вси холми, поля, древесѣа, каменіе, рѣкы. всѣ сѣща написахъ.
 высотѣ шѣ землѣ до зѣнѣа, и долѣ до ѣда прѣиспѣднаго, и мѣсто
 сѣдно, и ѣда прѣвѣликаго шѣврѣста и плачѣща. и видѣхъ како ко-
 лѣтъ ѣжнѣищи, чѣюще сѣда безмѣрнаго. і описахъ всѣхъ, сѣдѣю
 сѣдѣми, и всѣхъ сѣдѣ йхъ, и всѣ дѣла йхъ.

О како восплакаса ѣнохъ согрѣшѣнѣа йдѣмова
 Слово ѣз. И видѣхъ всѣ шѣ вѣка прѣдѣды со йдѣмомъ
 и ѣвою, и възвѣхъ и восплакаса, и рѣхъ шѣ погѣвели нечѣстѣа
 ихъ: ѣвѣи минѣ и моѣи нѣмоци и моѣхъ прѣдѣдѣ! и мѣслихъ
 въ сѣдци моѣмъ и рѣхъ: блѣженѣ чѣкѣ йжѣ са не родѣа, и ли
 рѣждѣса и не согрѣшитъ прѣд лицѣмъ Гѣннѣмъ, дакъ не пришѣа
 къ мѣсто сѣе, ни къ приносѣа ѣрма мѣста сегѣ.

О како видѣа ѣнохъ ключарѣ и стрѣжѣе йдѣ-
 скихъ вратѣ стоѣще. Слово ѣн. Видѣхъ ключарѣ и стрѣ-
 жѣе вратѣ йдовыхъ стоѣще, ѣко ѣспѣди великѣа, и лица йхъ
 ѣко свѣщѣи потѣхѣи, и шѣи йхъ шѣгнѣнны, и зѣкы йхъ шѣстры.
 и видѣхъ всѣ дѣла Гѣна, ѣко прѣаа сѣтъ, ѣ дѣла чѣовѣческаа
 единаа сѣтъ. [прака] ѣ дрѣгаа заѣа, и во дѣлаѣхъ познаватѣса
 хѣдолѣжнищи.

ѣнохъ чѣдомъ своѣмъ показѣетъ, како сѣдѣи
 Бжѣа змѣрѣа і йсписаа. Слово ѣр. Азъ чѣда моѣ
 всѣко дѣла и зѣка мѣра и всѣхъ соудѣ прѣвднѣхъ йзмѣрѣхъ
 і йсписахъ. ѣко ѣкто ѣкта чѣстнѣища ѣстъ, тако чѣкѣ чѣка

чѣтнѣйшій бѣтъ: швы ѿмѣнѣ дѣла многа, швы же ѿдрости дѣла срдчнѣа, швы же разума дѣла нѣкогого, швы же хитрости дѣла, швы же молчанѣа дѣла бѣстнама, швы же чистотѣ рады, швы же крѣпости дѣла, швы же благошкразнѣ дѣла, швы же юности дѣла, швы же шстрошма дѣла, швы же телѣснымъ возрошмъ, швы же многихъ чвѣствомъ, да слышнтся всѣдъ. но нѣкто же болѣе бѣтъ кощпагоша Бѣа: тоѣ славиѣйшій бѣдетъ въ шнъ вѣкѣ.

Енѣохъ навчѣетъ синѣ своѣа, да не шкарѣютъ лица чѣча мѣла і велика. Слово мѣ. Гдѣ рѣкама своѣама создѣвъ чѣка, въ подобѣе лица своѣго мѣла і велика сотворѣ егѣ Гдѣ. кто бѣкарѣетъ лице црѣа ѿ гнѣшѣетса лица Гдѣа, презрѣ лице Гдѣне; ѿ гнѣвъ творѣи всѣкомъ чѣкс без пѣкоти. гнѣвъ великѣй Гдѣнъ поженѣтъ егѣ. плаудѣ на лице чѣче ошкорѣзнѣнно, поженѣтъ егѣ на великомъ сѣдѣ Гдѣнѣ. Блаженъ чѣкъ ѿже не шправнѣтъ срдца своѣго со злобѣю на кого чѣка ѿ помѣжетъ швыдѣмомъ ѿ сѣдѣмомъ, ѿ подимѣтъ сокрѣшенного, ѿ сотворѣт мѣтъ требѣшомъ, занѣ вѣ днѣ сѣда великого (всѣка во мѣра ѿ всѣка во стѣвила ѿ всѣка превѣсила ѿко на кѣпли, сѣрѣчѣ на мѣрѣлкѣ повѣшенна, ѿ на кѣпли стоѣтъ) познаѣтъ мѣрѣ своѣю, ѿ мѣрою возметъ мѣзѣ своѣю.

Бѣкъ показѣетъ ѿко не хѣшетъ ш чѣкъ жѣртвѣ ни сожеженѣи, но срдца чѣа і сокрѣшенна. Слово мѣ. ѿже ѣще бѣскорѣтъ сѣтворѣти рѣно предъ лицѣмъ Гдѣнимъ, рѣно то бѣскорѣтъ ѿ Гдѣ сонскѣнѣемъ дѣла егѣ, ѿ не сотворѣтъ соудѣ правѣ. ѿже множитъ свѣтѣланнѣкъ предъ лицѣмъ Гдѣнимъ, бѣмножитъ Гдѣ хранѣланнѣцъ егѣ въ цѣтѣи вѣшнаго. егѣа требѣтъ Гдѣ хѣкѣа, ѿ свѣщѣ, ѿ крава, ѿ ѿнѣа нѣкѣа жѣртвѣ, то нѣчто же бѣтъ; но требѣтъ Бѣкъ срдца чѣа, ѿ всѣмъ тѣм ѿскѣшѣетъ срдце чѣкс.

О како Црѣкъ зѣмнѣи дѣрѣ ш чѣкъ не прѣемлетъ гнѣоснѣа і нечѣтѣа, то болѣи же пѣче Бѣкъ гнѣшѣетса дѣровѣкъ нечѣстнѣхъ, но со гнѣвомъ шсылѣетъ і не прѣемлетъ дѣрѣ егѣ. Слово мѣв. Слышнѣте людѣе моѣ, ѿ внемѣйте гѣы оуѣтъ моѣхъ. ѣще зѣмнома царѣ нѣкто принѣсѣтъ дѣрѣ нѣкѣа, люво мѣсли невѣкрѣствѣю ѿмѣаѣи въ срдци своѣм, ѿ вѣдѣи царѣ не прогнѣвѣетъ ли са на нѣго ѿ дѣрѣ егѣ не внатъ ѿ въ шсѣжденѣ шдѣствѣ егѣ? ѿѿи чѣкъ чѣкс лѣствѣю ѿзѣкомъ творѣтса дѣврѣкъ а срдцемъ салѣ, то не розшмѣетъ ѿ срдца егѣ лѣкавѣство, ѿ самъ шсѣждѣетса, ѿко неправѣа егѣ всѣмъ ѿвѣкъ вѣствѣ? да егѣа послѣтъ Гдѣ свѣтъ великѣй, вѣ томъ бѣдетъ сѣдѣ правѣымъ і неправѣымъ, ѿ нѣкто же тѣ не бѣтаѣтса.

Енохъ наказуетъ сѣмь своѣмъ ѿ оустъ Бжїихъ, и подаѣтъ имъ рѣкописанїе кнїги сѣмь. Слово мѣ. Нїѣ же чада моѣ, положите мысль на срѣцахъ вашихъ, видшите глѣмъ ѿца вашего, елико вамъ ѿ оустъ Гднихъ естъ. возмите кнїги сѣмь рѣкописанїа ѿца вашего, и почитайте ихъ. мнози бо кнїги соуть, и въ нихъ познаете всѣ дѣла Гднѣ, ѿ зачала твары елико естъ [и] вѣдетъ до кончины вѣка. но аще вѣдете рѣкописанїе моѣ держати, не согрѣшите Гднѣ. ꙗко нѣсть иного развѣ Гда ни на нѣси ни на землѣ, ни въ прїисподнихъ, ни во единомъ ѿснованїи. Гдѣ поставилъ естъ ѿснованїа на безвѣстныхъ, и протагнѣлъ естъ нѣса видимыхъ и невидимыхъ, и землѣ на водахъ оутверды, и безчисленнѣю тварь сѣтвори. и кто естъ вода и ѿснованїе непостоянныхъ изчѣлъ, или переть земнѣю и вѣсокъ морскїи, или капля дождѣнїа, или росѣ оутрѣннѣю, или вѣтрѣннѣю дыханїа? кто естъ исполнїе землѣю и морѣ и неразрѣшимѣю зимѣ? и звѣзды ѿ ѿгна оусткохъ и оукрасїхъ нѣе, поставилъ посрѣдкѣ ихъ.

О сличномъ хожденїи по седмоухъ крѣзѣхъ. Слово мѣ. Слице да ходитъ по седмоухъ крѣзѣхъ нѣнѣхъ, иже сѣтъ поставленїе рїкѣ прѣлъ. да соходитъ малъ денѣ], и пакн рїкѣ да соходитъ на великїи днѣ, и двѣ прѣла иже почи- ваетъ. возвращающеса само и ѿвамо, вѣнїше мнїчѣхъ прѣлъ. ѿ мїа цвѣана ѿ зї днѣ соходитъ до мїа двѣана; ѿ зї Оѣвада до [?] соходитъ. и тако ходитъ ко землѣ близъ; тогда землѣ веселїтса и растѣтъ плодъ своѣ. егда ли исходитъ, тогда землѣ скѣтѣтъ, а дресѣа и вси плоди не имаютъ прозвѣленїа. то всю мѣрѣ, и добрымъ часомѣрїемъ, и постави мѣрѣ мѣдростїю своєю, видима всѣ сѣтвори, и самъ невидимый сїи. Сїце вѣ- щаютъ вамъ чада моѣ, и раздайте кнїги чадамъ вашимъ въ всѣ рѣда ваша и въ жзїки: иже сомѣслитъ, да воїтса Бга и да прїимѣтъ ѿ, и да возлюблѣтъ ю паче всѣаго крашна и блѣа землѣна, и прочтетъ ѿ и приложитса имъ. не развѣмѣвлюющей Гда, ни водщейса Бга не прїимѣтса, но ѿвергѣтса, и не прїимѣтъ ѿ, страшнѣ сѣдъ ждѣтъ ихъ. Блаженъ члѣкъ иже понесѣтъ иго ихъ, и притагнѣтъ ѿ, ꙗко ѿрѣшїтса въ дѣнь сѣда велиаго.

Енохъ наоучаетъ сѣмь своѣмъ не клѣтиса ни нѣомъ ни землѣю, и показуетъ ѿвѣтницѣ Бжїю еще въ оутрѣвѣ матерной. Слово мѣ. Изъ кленѣ са вамъ чада моѣ, но не клнѣса ни единою клѣтвоею, ни нѣомъ ни землѣю ни иною тварїю, иже сотвори Бгѣ. речѣ Гдѣ: нѣсть во мнѣ

кльтвы, ни неправды, но истинна. Ище въ чловецкхъ нксть истинны, да са кленѣтъ словомъ: ѿи ѿи, ище ли — то ни ни. азъ же кленѣса вамъ ѿи ѿи, яко прѣжде даже не вѣсть чловецкъ въ ложеснѣхъ матернхъ, по единомъ мѣсто оутотоваино естъ въ покои дши шной, и мѣрило оуставленно колико хощеть въ вѣцкъ семъ, да искушенъ вѣдетъ къ немъ члкъ. ѿи чада, не прелцийтѣса, тамо во прѣжде оутотоваино естъ мѣсто всякой дши чловецкѣ.

О како никто же можетъ оукрѣтитѣса рожденный на земай, ни дѣло ѿго потаитѣса, но кроткомъ вѣсти повелѣваетъ, напасти и досажденїа терпѣти, вдовицъ и сиротъ не шкыдѣти. Слово мѣ. азъ дѣло всякого члка въ писани положихъ, и никто же можетъ оукрѣтитѣса рожденный на земай, ни дѣла ѿго потаитѣса мѣстѣ; азъ вса виждѣ. Ниѣ оубо чада моѣ въ терпѣни и кротости провождайте число дши вашихъ, да безконечный вѣкъ наследите. всяка рана и всяка изва и всяко слово зло и напасти терпѣте Гдѣ ради. Ище найдѣтъ на вы возданїа зла, не шдавайте ни блжнемъ, ны врагѣ, занѣ Гдѣ воздаи вѣдетъ вамъ мѣстникъ къ днѣ сѣда великаго, да не вѣдетъ мстити зде ш члкъ. каждо вас сало и сребро да истоцитъ врата дѣла да прїиметь сокровище полно въ шный вѣкъ. сироты и вдовы и пришельца не шскорбляйте, да гнѣвъ Бжїи не найдеть на васъ.

Ѹнохъ наоучаетъ своѣ сны, да не скрываютъ сокровищъ въ зѣмлю, но повелѣваетъ милостыню давати нищимъ. Слово мѣ. Простирайте рѣкы ваши нищимъ противъ силъ вашихъ, не скрываютъ сребро ваши въ зѣмлю, помозѣте вѣрномъ во скорбы, и не швращаетъ васъ скорбь къ времѣ трѣда вашихъ. и всяко иго скорбное и жестокое ище найдеть на вы, Гдѣ ради вса терпѣте, и тако швращаете мздѣ вашихъ въ днѣ сѣда. зоутра и полднѣ и вечеръ добро естъ ходити въ храмъ Гдѣ славы рады створитѣла вашихъ, понеже славити ѿго всяко дмханїе, и хвалѣ воздаетъ всяка тварь видима и невидима.

Бѣъ наоучаетъ вѣрныхъ своихъ, како имѣтъ хвалити їма ѿго. Слово мѣ. Блженъ члкъ иже шверзаетъ оустѣ своѣ на хвалѣ Бѣ Савлада и похвалѣетъ Гдѣ седимъ своимъ. проклѣтъ всякъ члкъ иже шверзаетъ оустѣ своѣ на оукоренїе и на клеветанїе блжннаго, яко той Бѣа оукараетъ. Блженъ иже шверзаетъ оустѣ своѣ блвлѣ Бѣа. Проклѣтъ же ѿже

Фверзаетъ оустѣ скоѣ на клѣткѣ и на хѣлѣ: предъ лицемъ Гднѣмъ всѣ дни ѡго. Блаженъ благоговѣи всѣ дѣла Гднѣа. Проклатъ оукраданъ твореніе Гднѣа. Блаженъ согладанъ воздвигнѣти падша. Проклатъ гладанъ и ревнѣанъ потребити чѣжде. Блаженъ хранѣанъ ѡснованіа ѡ началѣ ѡцѣи своіхъ оутвержденнаа. Проклатъ иже развращаетъ оустѣ прадѣдъ своіхъ. Блаженъ насаждаанъ мѣръ и лѣвокъ. Проклатъ разарѣанъ милбюции вѣжнихъ своіхъ. Блаженъ иже глѣтъ ѣзыкомъ и сердцемъ смиреннымъ ко кѣмъ. Проклатъ глѣан ѣзыкомъ мѣръ, а вѣ сердце нѣсть міра, но мечъ. Пѣа во сѣа къ мирѣахъ и въ книгѣахъ ѡвеличѣса въ днѣ сѣа великаго.

Да не речемъ: ѡцѣи нашѣ предъ Бгѣомъ ѣсть, предстанетъ ѡнъ за насъ во днѣ сѣа. тамъ ко вѣмъ не можетъ помощѣи ѡцѣи синови. но ны сынъ ѡцѣа. Слово мѣ. Нѣкъ оубо чада моѣ да не речѣтѣ: ѡцѣи нашѣ ѣсть со Бгѣомъ, предстоитъ и молѣтса ѡ грѣсѣхъ нашихъ. нѣсть ко тамѣ помощника ни ѣдинѣа члѣкѣ сѣгрѣшнѣнѣа. Кидите ѣко всѣ дѣла всѣакого члѣка ѣзъ написѣхъ прѣжде створеніа ѡго, иже творѣтса во всѣхъ члѣкѣхъ до кѣка, и никто же можетъ сказати илѣи расказати ѡвѣописаніа моѣго. Занѣ Гдѣи видѣтъ всѣа помышленіа члѣкѣа, ѣко сѣтъ свѣтна, и дѣже лежатъ въ сокровищѣхъ сердечныхъ. Нѣкъ оубо чада моѣи видѣшите всѣа глѣи ѡцѣа вѣашего, ѣако ѣзъ глѣю вамъ, да не сожалѣтса рекѣше: ѡцѣи нашѣ почѣо не сказа намъ?

Ѣнохъ наказѣетъ сѣи своѣа, да подадѣтъ книгѣи іинымъ. Слово иѣ. Во время ѡно... сегѣ неразѣмѣа да вѣдетъ къ достоѣніе повоѣа вѣашего. книгѣи иже ѣзъ дѣхъ вамъ, подавайте ихъ всѣмъ хотѣшимъ и накажите ѣа, да оувидѣтъ дѣла Гднѣа превѣліко чѣдѣа.

Гѣе показѣетъ Ѣнохъ сѣіомъ своімъ іи сплѣчѣмъ глѣи иѣмъ: чада моѣа, приближи мѣса часъ взыйти на нѣо, се аггѣли предстоѣтъ мѣи. Слово иѣа. Чада моѣа, се оубо приближѣса днѣ нарѣка моѣго и время, предстоѣтъ во и нѣдѣтъ мѣа на ѡшествіе моѣ ѡ васъ аггѣлы, иже хѣщѣтъ итѣи со мною. ѡко ѣво стоѣтъ на землѣи ждѣще речѣнаго иѣмъ. ѣзъ во ѡтрѣкѣи взыйдѣс на нѣо, къ вѣшнѣи Іерлѣимъ, ко вѣчное моѣ достоѣніе. сегѣ ради заповѣдаю вамъ сѣтворѣити всѣа благоволеніе предъ лицемъ Гднѣмъ.

Медосалаамъ просѣтъ оу ѡцѣа благоговѣнѣа, да сотворѣтъ ѣмѣи ѣады вѣашна. Слово иѣа. Ѣвѣкѣаѣвѣ

Медосалаамъ ѿцѣ своимъ Ѣноухъ рече: что ти ѣсть годѣ ѡчиима
своеима ѿче, да сотворию предъ лицемъ твоимъ и да вѣвши
храмы наша и сны свои, и прославятся люди твои ѡ тебе,
и тако потомъ ѡидеши, якоже гла Гдѣ. Ѣвѣща Ѣноухъ къ снѣ
своему Медосалаамъ рече: Слѣши чадо, ѿнѣлѣже помаза ма Гдѣ
мастїю славы своея, вранно къ мнѣ, и сладости земнѣя не по-
манѣтъ душа моя, ниже ми самъ хощетъ земномъ что.

Повесть Ѣноухъ снѣ своему Медосалаамъ при-
звати братїю свою всю. Слово нг. Чадо мое Медосалааме,
призови братїю свою всю, и вся домочадци ваши, и старца
людскѣа, да погляю к нимъ и ѡидѣ, яко предѣлжитъ ми. И оускорю
Медосалаамъ, и призва братїю свою: Регима, Римана, Оухана,
Хермишна, Гайдада, и всѣ старца людскѣа предъ лице ѿца
своего Ѣноха и вѣви ихъ, рече къ нимъ:

Послѣните Ѣноухово къ сыномъ своимъ Слово нд.
Послѣшайте мене чада мои днес. къ дни ѡны, яко снѣде Гдѣ
на землю ради Адама, и посѣти всю тварь свою, еже самъ
сѣтворю. и по снѣхъ всѣхъ сѣтвори Адама. и призва Гдѣ всѣ скоты
земнѣя и всѣ гади, и всѣ птица парѣща по воздѣху, и привелѣ
всѣ предъ лице ѿца нашего Адама, и нарече Адамъ имена всѣмъ
живѣшимъ на земли. и постави его Гдѣ црѣ надъ всѣми, и по-
корю емѣ всѣ подъ рѣцѣ его, и ѡнѣмъ а, и ѡглаши а на по-
велѣніе и на повиновѣніе и къ послѣшанію члѣкѣ тако же и всѣ-
каго члѣка сотвори Гдѣ господина всѣкомъ стажанію своимъ.
Гдѣ же не сѣдитъ ни единой души скотѣ члѣка рады, но душа
члѣка сѣдитъ скотомъ ихъ къ вѣцѣ семь, ѡсобно въ мѣсто
члѣкомъ ѣсть. яко же ѣсть всѣка душа члѣка по числу, тако скоты
не погнѣхнѣтъ, и всѣ скотѣа душа, яко сѣтвори Гдѣ, до сѣдѣ
ликаго ѡклеветѣтъ члѣка, аще ихъ салѣ пасѣтъ.

На оучаетъ Ѣноухъ снѣмъ всѣмъ, чегдъ рады да не
прикасаются горѣдомъ истицѣнїа рады. Слово не.
Ѣже безаконитъ душа скотѣа, безаконитъ свою душѣ. занѣ члѣкъ
приводитъ ѡ чистыхъ скотѣ творити трѣвѣ грѣхѣ дѣла, да
имѣтъ ищѣленіе души своей а аще принѣсѣтъ на жертвѣ ѡ чи-
стихъ скотѣ и птицѣ, ищѣленіе члѣкѣ ѣсть, ищѣлаетъ свою
душѣ. все же вамъ дано ѣсть во вранно. свѣзѣйте по чотыри
ногы. то ѣсть ищѣленіе, добро творитъ, ищѣлаетъ свою душѣ.
а иже оумеривлаетъ скотѣ безъ азы, оумеривлаетъ свою душѣ
и безаконитъ свою плоть. и дѣлаи пакость всю либо всѣкомъ
скотѣ в тайнѣ, злѣи законъ ѣсть и безаконитъ свою душѣ.

дѣлай пакость душ члчн, пакость сотворитъ душ своей, и несть емѣ исцѣленія плѣты ны проценія вѣкы.

Како не подоваѣтъ оубѣити члчк ны шрѣжемъ ны азѣкомъ. Слово ѿс. Творай оубѣйство душ члчн оумеривлаѣтъ свою душ и шкываѣтъ свое тѣло, и несть исцѣленія емѣ къ вѣкы. влагдай члчк къ некъю сѣтъ самъ в нѣ оубѣзнетъ, и несть исцѣленія емѣ къ вѣкы. влагдай члчк къ некъй сосѣдъ, не шквдаѣ мѣсть его на сѣдъ велицѣмъ къ вѣкы. кривотворай или словытъ зло къ всакой душ, правды не сотворитъ сѣкъ во вѣкы.

Еноухъ наказветъ сѣы своѣ хранитисѣ ѿ неправды и рѣцѣк простирати оубогимъ, чѣсто ѿ своихъ трѣдовъ подаѣти имъ. Слово ѿз. Ник оубо чѣда моѣ, храните сердца ваша ѿ всакой неправды, еже ненавидитъ Гдѣ ꙗко же проситъ члчк душ своей ѿ Бга, тако да творитъ всакой душ живѣй, занѣ в вѣцѣк велицѣмъ. азъ всѣ вѣмъ, ꙗкѣ многа хранителница оуготованна сѣтъ члчкомъ, добрымъ добромъ, злымъ же злымъ безъ числа многа. Блаженъ ѿже къ вѣгѣ домы внидѣтъ, къ злымъ во несть покоѣ ни возвращенія. Слышите чѣда моѣ малѣи и велицин Члчк егда побожытъ мыслѣ вѣсѣ в сердце своемъ, принесетъ дары предъ лицемъ Гднмъ ѿ трѣдовъ своихъ, и рѣцѣ его не сотворыта того, тогда швратытъ Гдѣ лицѣ свое ѿ трѣда рѣкс его и несть емѣ шврѣсти трѣда рѣкс своею. Аще ли сѣтворыта рѣцѣ его, а сердце его порѣщветъ непрестанен, сердца его поротаніе творытъ непрестанно, не имѣтъ ни единыкъ оуспѣхъ.

Г како подоваѣтъ привосити даръ свой съ вѣрою, ѿже несть покаѣнія по смрѣти. Слово ѿн. Блаженъ члчк ѿже къ терѣкни своемъ принесетъ даръ свой со вѣрою предъ лицѣ Гдне, ꙗко той швращетъ шданіе грѣховъ. Аще ли же прежде временемъ вратытъ глы своѣ, покаѣнія несть емѣ. аще ли минетъ время реченное[и] не вѣговолитѣсѣ, не ѣсть покаѣнія по смрѣти. занѣ всако дѣло прежде времени, ѿже сѣтворытъ члчккъ, всѣ соблазнѣ ѣсть предъ члчкы, а предъ Бгомъ грѣхъ ѣсть.

Г како не презирати ныцихъ, но ровно имъ подавати, да не кѣдешъ порѣптани предъ Богомъ. Слово ѿд. Члчк егда швлаѣетъ нагѣи и алчнаѣ насытитъ, швращетъ шданіе ѿ Бга. Аще ли порѣщветъ сердце его, двѣ зло сѣтворытъ: сѣкѣ погшленіе, и томѣ что дастъ, не кѣдетъ емѣ шврѣтенія воздаѣнію противъ томѣ, и пица его, да насы-

тѣтса сердце ёго, и ли ѡдежда плоть ёго. прѣзбрство сътворитъ, то погбѣютъ все терпѣнїе нищеты своѣа, и не ѡвращетъ вѣгодѣнїа возданїю за [не] мѣрзостенъ Гѣи всакъ чѣкъ прѣзвросленъ и велерѣчїи, и всако слово лживо, и неправдою ёсть ѡбложено и ѡстротою мечѣ смѣтнаго поскѣаемо ёсть и в ѡгнь вѣмѣтаемо, и сгарѣетъ вѣ вѣкъ.

Ѡ како зываетъ ГДь Еноха, люде же съвѣщашася и ты цѣловати ёго на мѣстѣ реченномъ Ахузанѣ. Слово ѡ. Внѣгда глѣше Енохъ словеса сѣа снѡмъ своімъ, слышаша вси люде дальнїи и ближнїи, ѡко зовѣтъ ГДь Еноха. совѣщашася: и дѣлаемъ цѣлаемъ Еноха! и сонїдѡшася мѡже ѡ. и прїдѡша на мѣсто Ахузанѣ и дѣже вѣше Енохъ и снѡве ёго. и прїдѡша старцы людетїи всеъ сонѡмъ. и поклонїшася, и цѣловаше Еноха и глѣше ёмѡ: ѡче нашъ Еноше, вѣвнѣтъ ты всди Гѣи црю вѣчномъ! и нїкъ вѣвнѣ снѡ скоѡ и всѡ люды, да прослѣвимся предъ лицѣмъ твоимъ днес, занѣ ты предъ лицѣмъ ГДнымъ прославишися вѣ вѣкъ. ѡко тебе ѡзбра ГДь паче всѣхъ чѣкъ на землїи, и ѡстави та написатѣла твѣремъ своімъ видѣнимъ и невидѣнимъ, и ѡмїтѣла грѣхѡмъ члѣкомъ, и помѡщника демѡчѡдцемъ своімъ. И ѡвѣща Енохъ людемъ своімъ всѣмъ глѣ:

Ѡ наказанїи Еноха сынѡвъ своїхъ. Слово ѡ. Слышите чѡда моѡ, прѣжде даже не вѣ створѣнна всѡ твѣрѣ. ГДь сътвори все видѣмаѡ и невидѣмаѡ. колика временѡ вѣша и мїмо иѡша. разсмѣйте ѡко по тѣхъ всѣхъ созда чѣка вѣ ѡвразъ свої по подобїю, и вложї ёмѡ ѡчи видѣти и оуша слышати и сердце помышлатї, разсмѡмъ совѣтовати. и зрѣше ГДь всѡ дѣла чѣча, и сътвори всю твѣрѣ ёго, и раздѣли временѡ, ѡ временъ оустави лѣта, и ѡ лѣтъ положи мѣци, и ѡ мѣцъ положи днѣи, и днѣи положи сѣдмъ, и вѣ тѣхъ положи часы, разсмѣри подробѣч, да чѣкъ размышлетъ временѡ и да чтѣтъ лѣта и мѣци и часы и прѣменѣнїе и зачѡла и концѡ, и да чтѣтъ свою жїзнь, ѡ зачѡла и до смѣрты, и помышлетъ свої грѣхъ. и да пишѣтъ своѡ дѣла злоѡ и дѡброѡ. понеже всако дѣла нѣсть оутѣнно предъ ГДемъ. да знѣетъ всакъ чѣкъ своѡ дѣла, и да не прѣстѣпѣетъ никогда всѡ занѡвѣди ёго, и рѡкописанїе моѡ да держїтъ тѣврѡ къ рѡдѣ и рѡдѣ. ёгда скончѣтса всѡ твѣрѣ видѣмаѡ и невидѣмаѡ, ѡко же сотвори ГДь, тогда всакъ чѣкъ иѡдетъ на сѡдѣ великїи, и тогда всѡ временѡ погѣкнѣтъ и лѣта, и к томѡ не вѡдетъ ни мѣци, ни днѣи, ни часы, прилѣпїтса и к томѡ не почтѣтса настѣнетъ вѣкъ ѡдїнъ, и вси правѣднїци иже оубѣг-

нѣтъ сѣда великого ГѢна, прикѣпятся въ вѣцѣхъ велицѣмъ, великій вѣкъ стѣнетъ прѣдникомъ, и вѣдетъ вѣчне жити. и кто мѣ не вѣдетъ в ныхъ ни трѣда, ни болѣзни, ни скорѣки, ни члѣнѣ, ни нѣжды, ни насилѣа, ни нощи, ни тѣмѣ, но свѣтъ великій, и вѣдетъ и мѣ стѣна велика неразорѣмаа, и рай свѣтлый, всѣ ко тѣкнѣа прѣйдѣтъ, и вѣдетъ житѣ вѣчное.

Оучитъ Еноухъ сѣи своѣ и всѣ старѣа людскѣа, како имѣтъ съ страхомъ и трѣпетомъ ходити предъ ГѢемъ и томѣ единаомѣ савжити, и не клѣнѣтис[а] и доломъ, но БѢС, иже сѣтворѣ нѣо и зѣмлю и всѣхъ тварѣ, и вышѣбраженѣю егѣ. Слово жѣ. Нѣк оубѣ чада моѣ сохранѣте дѣа ваѣа ѿ всѣкоа неправды, елико ненавидѣтъ ГѢ предъ лицѣмъ егѣ ходѣте съ страхомъ и трѣпетомъ, и томѣ единаомѣ савжитѣ. истинномѣ БѢС клѣнѣтесѣ, не и доломъ безгласнымъ, но начертѣнѣю егѣ клѣнѣтесѣ. и всѣко приношенѣе праведное приносѣте предъ лицѣмъ ГѢнымъ, а неправедно ненавидѣтъ ГѢ. всѣ ко видѣтъ ГѢ, егѣа помѣслѣтъ чѣкъ во срдцы своѣ. той рѣзвмы совѣтѣетъ, и всѣкъ помѣслѣтъ прѣсно естѣ предъ ГѢемъ, иже оутверды зѣмлю и всѣо тварѣ на ней поставѣ. аще зрѣтѣ на нѣо, тѣ ГѢ; аще помѣслѣте глѣбнны морскѣа и всѣо подзѣмнѣю, то тѣтъ ГѢ, занѣ ГѢ сѣтворѣ всѣческѣа. Члѣтѣкѣ же тварѣ не поклонѣйтесѣ. ѿставѣвши ГѢа всѣа тварѣ, понеже не скрѣтесѣ всѣко дѣло предъ лицѣмъ ГѢнымъ. Ходѣте чада моѣ ко долготерпѣнѣи, кѣ кротости, чѣсти, къ ѿзловѣнѣи, къ скорѣкѣ, къ вѣркѣ и правѣкъ къ ѿбѣтѣванѣи, кѣ нѣмощи, кѣ порѣганѣи, кѣ рѣнахъ, къ искѣшенѣахъ, кѣ наготѣ, кѣ лишѣнѣи, любѣщенѣи дрѣгъ дрѣга, дондѣже и зкѣидѣте ѿ волѣзнѣаго вѣка сегѣ, да наслѣднѣици вѣдѣте безконѣчнаго вѣка. Блѣженѣи праведнѣици иже и зкѣгнѣтъ сѣда великаго, занѣ просвѣтѣтесѣ пѣче сѣнца седмѣрѣицею, занѣ в сѣмъ вѣцѣхъ седма чѣсть ѿвѣчѣна ѿ всѣхъ естѣ, свѣтъ, тѣма, вѣрна, сладости, горѣсти, рѣа, мѣки, ѿгна, мѣза и и нѣхъ сегѣ положи къ писѣнѣи, да чтѣтѣ и разсмѣтѣ.

Испѣсти ГѢ мѣракъ на зѣмлю и покрѣи людѣи и Еноуха, и вѣзѣтъ вѣсть на вышше нѣо, и вѣсть свѣт. Слово жѣ. И нѣгда вѣсть вѣсѣдовѣше Еноухъ кѣ людѣмъ, и ГѢ испѣсти мѣракъ на зѣмлю, и вѣсть тѣма. и покрѣи мѣжѣи ѿны стоѣщихъ и вѣсѣдѣющихъ со Еноухомъ, и вѣзѣа егѣ на вышше нѣо, и дѣке ГѢ. и прѣдѣтъ егѣ и постарѣи егѣ предъ лицѣмъ свѣимъ. и ѿстѣспѣи тѣма ѿ зѣмлѣ, и вѣсть свѣтъ, и ви-

дѣла людіе ѿ не разсмѣша како взѣтъ вѣсть Енохъ, ѿ просла-
виша Бѣга. ѿ швѣрѣтоша свѣтокъ, въ нѣмже єсть начертаніе: не-
видимъ Бѣгъ. ѿ идѣша вси къ домѣ своѣмъ.

Енохъ родиша въ 5 днѣ мѣа Цивана, жит же лѣтъ тѣхъ.
взѣтъ же вѣсть на нѣо мѣа цивана 5 днѣ, ѿ провѣсть на
нѣси 5 днѣ. писаше всѣ знаменїа сѣа всѣмъ твѣрѣмъ, ѿже сѣтворѣ
Гдѣ ѿ написѣ книгъ тѣхъ. ѿ предасть сѣомъ своѣмъ, ѿ превѣсть
на земаѣ днѣ 5. ѿ пакы взѣтъ вѣсть на нѣо, мѣа Цивана во
5 днѣ. въ той же днѣ ѿ родиша, ѿ въ той часѣ; ѿкоже ѿматъ
всѣмъ члѣкѣ єстѣво тѣмно сего житїа, тако ѿ зачатїе ѿ рѣтѣ
ѿ преставленїе ѿ житїа сего. конже часѣ зачасѣ, въ той же ѿ ро-
диша, въ той же ѿ преставиша. Оускорѣ же Медасламъ ѿ бра-
тѣа єго, вси сѣмѣ Енохови. ѿ создѣша жрѣтѣovníкѣ на мѣстѣ
реченномъ Ахсзѣны, ѿкшѣ. ѿ идеже взѣтъ вѣсть Енохъ на нѣо
ѿ позѣша браќи говада, ѿ призѣвише вси людіе ѿ пожрѣша жѣртѣ
предѣ лицѣмъ Гдѣмъ. прїидѣша вси людіе ѿ старци людѣти,
всѣмъ соѣмъ на веселїе. ѿ принесѣша дары сѣомъ Еноховимъ,
ѿ сѣтвориша веселїе велїе радѣющеса ѿ веселѣщеса три днѣ, хва-
лаще Бѣ дакшаго имъ таковоє знаменїе презѣ Еноха сѣгѣдника
своєго, ѿ да подадѣтъ є сѣомъ своимъ в родѣ ѿ родѣ въ
вѣки вѣкомъ. аминь.

Поміщений тут текст апокріфічної книги Еноха передруко-
ваний нами з книжки *А. Н. Попова*, Бібліографическіє матеріали,
вып. II.—VII, Москва 1880, стор 89—139 (передрук із Читеній
Моск. Общ. Исторіи и древностей) Попов відкрив сей текст у руко-
писній збірці о Генадія ігумена полтавського, писаній 1679 р.
Є се одинокий доси звісний на Русі список сего знаменитого
апокріфа і тільки в остатніх роках віднайдено другий старосло-
вянський список у Сербїї, котрий, скільки знаємо, доси не був
опублікований. До часу публікації Попова звісні були з церковно-
словянських рукописів тільки невеличкі відривки сего апокріфа, на-
печатані Тихонравовим (Памятники I, 19—20, 20—23), Пшівним (Пам.
стар. р. лит. 15—16), Порфірьєвим (Апокр. сказ. о ветх. л. и соб. по рук

слов. бібліот. 107). Нема сумніву, що наш апокріф є перекладом грецького тексту, давню затраченого, а звісного тільки по невеличким цитатам у візантійського хроніста Георгія Сінкелла і по на-
 тьякам отців церкви Орігена, Клімента Александрійського, Тертуліана і др. та деяких пізніших апокріфів, як „Завіти 12-ти патріархів“
 Ті фрагменти грецького тексту зібрані Фабріцієм в його виданню *Codex Pseudepigraphus Veteris Testamenti. Hamburgi, 1722*, стор. 160—223. Чи словянський переклад передавав грецький текст вповні, чи в скороченю, сего не можемо сказати. Грецький текст був перекладом з жидівського, також затраченого первовзору, зложеного в головній часті ще перед різдвом Христовим, та мабуть часто перероблюваного. З того первовзору правдоподібно в перших віках християнства зроблений був з одного боку грецький переклад, з котрого пішов наш текст, а з другого боку сирійський чи арабський з котрого найдалі в VI в. по Хр. зроблений був етіопський переклад. Сей остатній відкрито в р. 1773 в Абіссинії, а уперше видано Лорансом в р. 1823 в англійським перекладі. З пізніших перекладів згадаємо німецький Гофмана 1833., латинський Геррера 1840, французький Міня (*Dictionnaire des Apocryphes t. I, 426 - 541*), німецький Дільмана 1853, англійський Шодде 1882. Сей текст етіопський значно обширніший і дуже відмінний від нашого. Резюме з него подав Порфірєв (Апокр. сказ. и ветхозав. лицахъ и событіяхъ, Казань 1872., стор. 198—231). Показчик важніших праць про сею книгу і переклад деяких відривків етіопського тексту гл. в книзі Dr. Otto Zöckler, *Die Apokryphen des Alten Testaments nebst einem Anhang über die Pseudepigraphenliteratur. München 1891*, ст. 426—437. Ми перепечатали текст Попова без змін що до річі і мови, а дозволили собі тільки зазначити декуди очевидні по нашій думці пропуски в тексті, котрих поки що ми не можемо поповнити порівнюючи наш текст з яким небудь другим. Так само ми позмінювали значно інтерпункцію, бажаючи вчинити текст ясним, бо при хибній інтерпункції захованій Поповим після рукопису, він дуже часто зовсім темний. Букви надстрочні з малими ввємками ми з типографського огляду позносили в текст; титли задержано, так само і великі букви заховано не всюди там, де вони є в тексті Попова, а ставлено консеквентно при іменах власних і назвах народів

VIII. Про Ноя і потопу світа.

А. Крехівська Палея, стор. 107—112

Я ѿ Ядла до Ноа ї род[о]въ ѿзыд[е]. ти же ско роды¹⁾ за престѣленіе ѿнса²⁾ соухъ пицю приймахъ, ни мас, ни вина, ни масла смѣлахъ оучинит[и]³⁾. Семс Ноеви⁴⁾ повеле Бѣ ѿ тако-выхъ приимати пицю. высть же всѣхъ лѣт Ламеховыхъ з сот ѿ нг. Ноа ж[е] толкѣтсѣ: славно ѿ⁵⁾ словѣть. Ноа род[и] ї сѣмь: Симла, Хама, Яфета. выс[т]ь же емс до потопа хъ лѣт. при семъ же ѿ потопъ выс[т]ь на земли.

Ї выс[т]ь ѿгда начаше члѣч⁶⁾ на земли⁷⁾ выкат[и] ѿ дщери роднишас[а] ѿмъ, видѣше ж[е] сѣве вѣи дщери члѣска ѿ поаша сокк ѿ всѣхъ⁸⁾ ѿж[е] ѿзра. ѿ тѣхъ раждахъсѣ Гиганти, сиреч⁹⁾, за невѣздержаніе племан[и]¹⁰⁾ сѣвъ Сифовыхъ къ дщеремъ ѿпа-дию Кайню; не каше вклелъ Бѣ смѣшатисѣ тѣмъ лскакѣства рад[и] племени Кайна. ѿ тѣхъ ражахъсѣ¹¹⁾ колоти¹²⁾. члѣци¹³⁾ ѿ вѣка нарочит[и] выша. Сифа ради краснѣ ѿ велици ѿ слани, Кайна же рад[и] лскакви ѿ несмыслѣнк. ѿ реч[е] Гѣ Бѣ: не ѿмлет пребыти дхъ мой къ члѣцѣхъ сѣхъ в вѣкы, зане соут плоть¹⁴⁾ — коудствъ ж[е] дѣи ѿхъ¹⁵⁾ рѣк

Оумножившимсѣ члѣкомъ на земли ѿ закывшим¹⁶⁾ Ка створ-шаго¹⁷⁾ ѿ¹⁸⁾ ѿ исполнишас[а] васа[а] ѿ какаго скареда¹⁹⁾ ѿ свийства ѿ заквисти. ѿ²⁰⁾ вѣсчестковахъ оцѣ своихъ, ѿ оцѣ гнѣ-шахъсѣ чад своихъ, жены ѿметахъсѣ мѣжи, ѿ моужни не хранихъ свѣсти женам. Сний блѣдахъ на старыи, старѣи бнѣхъсѣ на сныи. Тогда не блѣлахъсѣ²¹⁾ дрѣгъ дрѣгѣ вѣры, ни надѣихъсѣ на брать-ство²²⁾. къзглѣше ко каждо мирнаѣ къ ближнемъ свѣемъ, а в себе помышлѣ[е]т браннаѣ²³⁾. зависть ѿ лѣсть жироваше в нихъ, ѿ нескѣтости²⁴⁾ держахъ, ѿ ѿсакнѣ любовь нхъ, ѿ ненависть смно-жишас[а]²⁵⁾ ѿ свичжиша добродетель ѿ ѿзволиша лицемирѣи, мержахъсѣ²⁶⁾ имъ смиренѣи ѿ почтиша къзвышенѣи. ѿ ѿсчезнѣ ѿ нихъ ѿстинна, а лжа покры землю, ѿ никтоже поминѣше Ка Темже исполнишас[а] зала нхъ, зане ѿтметаем им²⁷⁾ вѣше Бѣ, но жи-вахъ скотѣскы.

Ної ж[є] чѣкъ выс[тъ] праведен ѿ смирен ѿ свершен в род[к] томъ, тотъ ѡбрете вѣдѣть предъ Бгѡмъ ѿ Боу сгоди. ѿ реч[є] Бѣ Ноѡви: сѣтвори ковчегъ ѿ дѣвѣхъ преки въ долготѣ лакотѣ. а в ширинѣ ѿ. а въ вышкѣ ѿ. ѿ оконца²⁸⁾ сѣтвориши в немъ, ѿ посмолиши вистрѣдѣ ѿ внѣдѣ. делаѣмъ же ковчегъ за ѿ. а кт ѿ повѣд[а]ше Ної ѿко быти потопѣ ѿ смеаху²⁹⁾ емъ. ѡгда сдѣла Ної ковчегъ, реч[є] Гѣ Бѣ Ноѡви: влѣзи ты ѿ жена твоѣ ѿ сѣбе твоѣ ѿ жены сѣвѣхъ твоихъ³⁰⁾. ѿ введи к себѣ по двоимъ ѿ всехъ скотъ ѿ ѿ всехъ птицъ ѿ ѿ всехъ гадъ. Да размѣши³¹⁾ ѡкнѣ, како сѣбра Ної звери ѿ птица нарицаѣмъ³²⁾ гады ѿ всѣхъ пресмыкаѣмъ³³⁾ ѡстѣство во зверское ѿ птица не ѿметъ приближити[а] къ чѣкъ лютеости рад[и]³⁴⁾ ѿни ж[є]³⁵⁾ не приближать сѣ³⁶⁾ страха рад[и]. како³⁷⁾ можемъ сѣсѣдѣство ѿметити сѣ авы страстными³⁸⁾ ѿли кѣмъ шеразомъ ногъ ѿли слонъ вметити[а] ѿ многъ народъ ѿ прочи зверские ѿ птица? Яще вѣси, ѡкнѣ, повеж како та всѣ снѣд[о]шасѣ в ковчегъ, ащел[и] не веси, что акстиши[а]? Быс[тъ] во къ дѣк той реч[є] Гѣ Ноѡви: сѣтвори сѣкѣ ковчегъ в долготѣ лакотѣ. а в ширинѣ ѿ. а въ вышкѣ ѿ. тогда во вына Чюд[о]кѣ³⁹⁾ на земли, рекше волот[о]вѣ, тѣхъ ж[є] тѣ. лакотъ а ѿшхъ тѣ. тѣхъ ѿ. а ѿшхъ полторѣ тысяци, тѣхъ ѿ. ѿшхъ ѿ. ѡгуптани во лактемъ саженихъ звахъ⁴⁰⁾.

Ної же слышавъ ѿ Гѣ Ба ѿ възрад[о]вашасѣ дѣмъ, зане препитанѣ емъ быти с домоу своѣмъ ѿ⁴¹⁾ прочи род[и] памѣтѣ емъ быти. ѿко ж[є] кы ти⁴²⁾ ѿ Ядѣла перши рассѣвшасѣ погубоша, ѿкшнѣе же плѣмѣ ѿ Ної нареч[є]т сѣ⁴³⁾. телесныя же рад[и] любви печаловашѣ⁴⁴⁾, зане ѿзгнѣнет родъ ѿго⁴⁵⁾ ѿ ѡ собрани ж[є] всего народ[а] скорвашѣ. ѿ семь сѣо размѣт[и]⁴⁶⁾, ѿко въ ѡ. ѿ двѣ ѿзыкѣ всѣ равно сѣтъ, ѿ нрави ѿ ѡкыч[а]ѿ. скорвашѣ же Ноѡ, како сверет животнаѣ ѿ птица⁴⁷⁾ Н реч[є] Гѣ Бѣ Ноѡви: сдари⁴⁷⁾ в вилѣ. ѿмже повелѣно⁴⁸⁾ препитати[а] с тобою, ти сверстѣ⁴⁹⁾. ѿ створи Ноѡ ѿкож[є] заповѣда емъ Гѣ Бѣ.

(Ѣ по то ѿ) Быс[тъ] сѣо в шестисотное а кт[о] живота Ноѡва внид[є] Ної в ковчегъ ѿ жена ѿго ѿ три сѣбе ѿго ѿ жены сѣвѣхъ ѿго, втораго мѣца кѣ. ѿ вѣстѣши Ної на ковчегъ ѿ сдари в вилѣ. слышавши ж[є] глас той ѿ сѣвращас[а] к немъ звери ѿ скоты ѿ птица ѿ гады ѿ прочи народъ ѿ четырехъ конѣхъ вселеныѣ мужескѣ полъ ѿ женскѣ. тѣхъ сѣо ве повелѣкъ Гѣ пре-

*) Тут пропуекаемо 30 рядків, в котрих повторає ся коротко те саме, що було сказано више.

питати на плод[εχ] земьскых⁵⁰. и введе же ѿ Ной в ковчегъ⁵¹), и къ створеныхъ котцехъ затвори⁵²), ѿкож[ε] сказа емѢ ГѢ. и ѿкож[ε] книдоша всѧ, и затвори двери ковчегѢ и посмоли вънѣстры-сѧ, и двѣ⁵³) разверзошас[ѧ] источници вѣзднѣ⁵⁴), и хлѣби нѣсныѧ ѿверзошасѧ, и выс[тъ] дождь на земли мѣ. днѣи и мѣ. нещнѣи. и множи[ш]а[сѧ]⁵⁵) вода, и взатсѧ ковчегъ и всѧ ѿже в немъ жива вѣхѢ, и пошашес[ѧ] ковчегъ върѣхъ воды. вода ж[ε] покры всѧ горы высокыѧ, ѿж[ε] върѣхъ под нѣсемъ и стоѧше вода ѿже над ними ѿко вѣ локотъ. и смре всѧка плот движѣшис[ѧ] по земли, птиць и скотъ и звернѣи, всѣхъ гадъ пресмыкающихся по земли и всѧкъ члѣкъ и всѧ ѣлико дыханіе животное имѣтъ. и ѣлико на сѣни смре, и потребисѧ всѧко движеніе⁵⁶) еж[ε] вѣ на лицѣ всѣѧ земли ѿ члѣка и до скот[а] и гада и птиць нѣсныхъ потребишас[ѧ] ѿ земли. и ѡста Ной единъ и сѣщнѣи с нимъ к ковчезѣ. и възнесѧ вода над землю рн. днѣи. сед[ε] же ковчегъ въ мѣсьцѣ зѣ. въ кѣ. мѣца на горахъ Праратьскыхъ. вода ж[ε] ѡбсѣдеваше ѿходѣше до 7-го мѣца. въ 17 же мѣць въ первый мѣца ѡвншасѧ върѣи горамъ и выс[тъ] по мѣ. днѣхъ ѿверзе Ной ѡконце ковчегѢ и посла вранъ видѣт[и], мре естъ ѡтсѣшла вода.⁵⁷) ишед вранъ не възвратис[ѧ]. дондеж[ε] ишше вода ѿ лица земли. Тем ко враномъ прѡбразова ГѢ васъ ѡкавнныи⁵⁸) жид[о]вѣ сподоблени вранѢ. не Ной ли съхрани ѿ воды пот[оп]ныѧ? також[ε] и васъ КѢ съхрани ѿ рѣкы Фараон[а] и ѿ моря Чермн[а]го, и вы ж[ε] измѣните слѧсѢ Бѣ къ ѡбразъ тѣлцѣ. Ной препита врана в ковчезѣ[ε], васъ же ГѢ препита манною ходѣщихъ к пѣстыни. но ѿкоже вранъ закъ препитанѣ Ноева, тако и вы закыте вѣдъ вѣгодат[и], ѿкож[ε] васъ же ГѢ препита манною ходѣщихъ к пѣстыни. но ѿкоже вранъ закъ препитанѣ Ноева, тако и вы закыте вѣхъ вѣгодат[и]. ѿкож[ε] вранъ ѡвръзѧ Ной, також[ε] и вы ѡвръгосте Сѣѧ вѣѣ предъ лицомъ Пилатовымъ. вранъ не възвращѧ ѡчи клевавшие стѣпннхъ;⁵⁹) вы же ивкыте пророкъ преподавннхъ пришествіе Сѣѧ въѣѣ и не ѡбратите сѣдѣа своѣго⁶⁰) къ Коуѣ. но ѿкож[ε] вранъ чернѣсть ѡбразѣа своѣго имѣетъ, також[ε] и вы сподоблнше с[ѧ]⁶¹) демонѢ почернѣте. но ѿкож[ε] Ной превѣл тогда вранъ и ѡтол⁶²) не пѣтъ воды зрѣс[та] мѣца, тако и вы рекыте: кровъь его на насъ и на члѣдѣхъ вѣннхъ. знаменіе мѣца марта прнѣмлет[ε]⁶³). Но престо рѣчи: и въскѣ Бѣ коуѣтсѧ, вы ж[ε] пропншеѣ Бѣ не покажѣте[сѧ] ѿ погнвннѣи своѣмъ.

1) Кол. Ков. вас. 2) Кол. Ков. вас. 3) Кол. имѣхътъ хчнѣхѢ; Ков. имѣхътъ ѡчннннѣи 4) Кол. Ков. дод. пакы 5) Кол. Ков. ѡан 6) Солов. чѣцѣ мнози 7) Кол. вас.

8) Сол. дод. жны 9) Солов. дод. исполни, шнышъ рукоп. дод. влѣты 10) Кол. Ков. племѣ; Солов. племени 11) Кол. Ков. ражаются, Солов. начахуѣты 12) Кол. Ков. Солов. колотокѣ 13) Солов. дод. кыти 14) Кол. Ков. плѣти 15) Кол. Ков. Солов. дод. актъ 16) Кол. Ков. закыша 17) Кол. дод. ѣ, Ков. дод. нхъ 18) Кол. Ков. ко 19) Кол. Ков. скарѣдны 20) Кол. Ков. чада 21) Кол. Ков. нмѣхуѣ 22) Кол. ѣ краткетѣкѣ 23) Кол. Ков. ратнаѣ 24) Кол. Ков. нѣмѣсть 25) Кол. Ков. ѣмѣ ѣмнѣжнѣса 26) Кол. Ков. мкрѣзхуѣтъ 27) Кол. Ков. ѣми 28) Кол. Ков. котыци 29) Кол. Ков. посмѣхуѣхуѣтъ сѣ 30) Ков. снохи, Кол. сногы твомъ 31) Кол. Ков. дод. ан ты 32) Кол. Ков. парѣина 33) Кол. Ков. прѣсмкнѣны 34) Кол. лѣстѣма радѣма 35) Кол. и Нен же 36) Кол. не прѣбѣки сѣ 37) Кол. Ков. дод. ко 38) Кол. Ков. страшными 39) Кол. шѣдеке, Ков. шѣдеке 40) Кол. Ков. дод. къ 41) Кол. Ков. ко 42) Кол. Ков. нарѣцаются 43) Кол. вас. 44) Кол. Ков. язгыкѣтн рѣдѣ томѣ негѣ 45) Кол. Ков. разоуѣки ты 46) Кол. Ков. цѣле се речене васѣл, а с тѣлю его копецъ, котрого нема у нас: и зѣкри и гади и птица и прочи нарѣди. 47) Кол. Ков. не скорки, не оудари 48) Кол. Ков. дод. вѣдѣтъ 49) Кол. Ков. пѣли сего мають ще отсе речене: посмѣани оуѣк ковчигѣ вѣкоуѣдѣ и внутрѣоуѣдѣ и котыца (Ков. конца) створѣши к немѣ. 50) Кол. Ков. Солов. на плѣды земны 51) Кол. Ков. дод. чѣтѣрогранкны 52) Кол. Ков. дод. и 53) Кол. Ков. к сѣ дѣкъ 54) Кол. Ков. бездны 55) Кол. Ков. оуѣмнѣжи же сѣ 56) Кол. Ков. все воздвиженѣе 57) Кол. Ков. оустѣпѣло воды 58) Кол. Ков. дод. трыканкны 59) Кол. Ков. потѣпкшнхъ чѣвѣкъ 60) Кол. Ков. дод. оканнаго 61) Кол. Ков. оуѣпѣокистѣса 62) Кол. Ков. штѣоуѣдѣ 63) Кол. Ков. дод. оже гѣгѣса кѣты (Ков. кѣ).

Палей Толковая, Москва 1892, стор. 100—105, стовці 199—203, 206—210; Н. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукоп. Соловецкой бібліотеки С.-Петербургъ 1877, стор. 107—108, відки ѣ выписано повнѣші варианты.

Б. Из Слова Меодія Патарського.

Но четвѣртсотное же лѣто дрѣгѣа тисѣчи восташа законнѣи людіе, пронорани же ѣ беззаконны, полны всякаго беззаконѣа, ѣ снѣвъ Кайновыхъ, чада Аамѣха слѣпѣаго ѣвнѣшаго Кайна, ѣмже дѣаволь прѣвѣдѣвъ, всѣми дѣай законными. Но патѣсотное же (ѣ) лѣто вторѣа тисѣчи бѣре горше разгѣрѣша сѣ на вѣдѣ чѣвѣцѣ. ѣ выша горше перкаго, почали скотскы на сѣ вѣѣдати, жени на мѣжей. такожде ѣ ѣ Кайнова рода тѣйжѣ нечѣстѣи скверни клѣднѣи начаша творѣти. Но седмѣсотное же лѣто вторѣа тисѣчи Прѣдова живота приложи аскавѣи дѣаволь ѣ пронораникѣи рѣтъ вѣдѣа, прѣлѣсти вѣ сѣмъ Сидови на дѣтери Кайновы, ѣ вѣпадѣша сѣве Сидови кѣ рокѣ грѣхѣовнѣи. И разгѣвѣса на нхѣхъ Гдѣ Кѣкъ гнѣвѣомѣк велѣнимъ за зѣи ѣчинкы нхѣ, котрѣми ѣсквернили землю беззаконѣомѣк своѣомѣк. Жит же Прѣдѣ лѣтѣк дѣвѣтсотѣ шѣстѣдѣсѣт ѣ дѣвѣтъ ѣ ѣмѣре. Ноѣ же кѣ пѣѣѣсѣ дѣѣ ѣ ноцѣк ко Кѣс ѣ беззаконѣи чѣѣстѣкѣмѣк, скончавнѣи же сѣ двѣомѣ ти-

сѣчамъ¹⁾ посла Бгѣ аггѣла своего ко Ноери вѣговѣстити ѣмс ѡ
 потопѣ, глѣ : хоцѣ пѣстити потопѣ на²⁾ землю, зане же испол-
 ниша сѣ людѣе беззаконїа. Глѣи людемъ, да поклуютсѣ ѡ грѣкѣхъ
 своѣхъ, ѡ ѡдамъ имъ гнѣва своего³⁾. А ты начни ровити⁴⁾ ков-
 чегъ, подоветъ ко тебѣ вийти во ковчегъ ѡ женѣ твоеѣ
 ѡ сїомъ твоимъ ѡ женамъ сїовъ твоѣхъ⁵⁾. Ѣ нача ровити
 ковчегъ, ѡкоже велѣше ѣмү аггѣлъ Гдѣи. Ѣс початкѣ⁷⁾ же нена-
 вистниѣ дїаволѣ рздѣ⁸⁾ чоловкѣс⁸⁾ прикоснѣсѣ женѣ Ноероѣ
 ѡ рече ѣи : испитай, где ходитъ мѣжъ твоѣ⁹⁾ ѡна же рече :
 вѣнокъ ѣстъ мѣжъ мой¹⁰⁾, не можешъ¹¹⁾ ѣго испитати. ѡ рече
 ко⁸⁾ ней⁸⁾ дїаволѣ : ѣстъ трава надъ рѣкою, вѣткѣсѣ ѡколо дерева,
 ты же вземши¹²⁾ травы тоѣ цвѣтѣс¹³⁾ ѡ дѣкѣсѣ зъ мѣкою ѡ тимъ
 напоѣ ѣго, ѡ спокѣстъ ты все. Ѣ снїде Ноѣ по ѡвѣчаю ѣго
 зъ гори пици ради. сѣждаше ко во третїи¹⁴⁾ мѣцѣ чрѣзъ все сѣмъ
 лѣтѣ. Пришедъ же¹⁵⁾ рече ко женѣ своѣи : даждъ¹⁶⁾ мѣи вѣсѣ пити.
 ѡна же наполниши¹⁷⁾ чашѣ ѡ дастъ ѣмс¹⁸⁾. ѡнъ⁸⁾ же⁸⁾ испивъ⁸⁾
 рече ѣи :¹⁹⁾ женѣ⁸⁾, ѣстъ ли ѣще, дай⁸⁾ мѣ⁸⁾. Испивъ же три чашѣ
 ѡ возлѣзе²⁰⁾ оупочити²¹⁾, ѡко весель сѣтвори сѣ. ѡна же почала
 ласкавити словесѣи мовити ѣмс :²²⁾ Гдѣ²³⁾, повѣжъ ми, где хо-
 дишь?⁸⁾ ѡнъ же не повѣда ѣи. ѡна же почала колма дїаволимъ
 наоученїемъ ласкати сѣ коло ѣго лестивими словесѣи. ѡнъ же
 рече ѣи :⁸⁾ что⁸⁾ молвиши,⁸⁾ женѣ!⁸⁾ Посла Бгѣ аггѣла своего
 ко мѣи ѡ рече ми : хоцетъ Бгѣ потопѣ пѣстити на землю²⁴⁾,
 ѡ повѣлъ ми оучинити²⁵⁾ ковчегъ ѡ вийти въ него мѣи съ токою,
 ѡ сїомъ моимъ ѡ женамъ ѡхъ.²⁶⁾ ѡ се юже создахъ ѣго сѣдмю
 лѣтѣ.²⁷⁾ Ѣ се речъ ѡде на горѣ, ѡ вшѣдъ ѡ видѣ ковчегъ разо-
 ренъ ѡко прѣхъ. Ѣ такъ раздракъ ризѣ своѣи глѣ : горе мѣи!
 Ѣ посыпа голово перстїю⁸⁾ плакасѣ Ноѣ чтиридесѣт дїи²⁸⁾. Ѣ ѡви
 сѣ ѣмү аггѣлъ Гдѣи глѣ : азъ ти не рѣкохъ?²⁹⁾ по что исповѣда
 женѣ своѣи дѣло свое? того ради разсыпа Бгѣ³⁰⁾ зданїѣ твоѣ.
 Ѣниѣ ѡдалъ ти Бгѣ грѣховъ твоѣхъ³¹⁾, ѡ почны ровити въ гореѣ.
 Ѣ показа ѣмс древо не гниюще клеѣтнотѣ³²⁾, ѡ рече ѣмс : рѣ сѣмъ
 древѣ созиждѣ³³⁾. Ноѣ же ѡвѣкѣсѣ ко вѣсѣницѣ ѡ не приѣплѣдѣ
 сѣ³⁴⁾ ко женѣ своѣи ѡ главо⁸⁾ своѣѣ⁸⁾ не⁸⁾ чешашѣ⁸⁾ ѡ³⁵⁾ во трид-
 цѣтое лѣто соверши³⁶⁾ ковчегъ ко долготѣ триста лакотѣ,
 ѡ в широтѣ⁸⁾ пѣтдесѣтъ,⁸⁾ ѡ ко высотѣ тридесѣт. Ѣшѣдъ³⁸⁾ ѡзъ
 гори велѣше людѣмъ вѣити сѣ³⁵⁾, ѡныже не послашаша словесѣи
 ѣго. Ѣ речъ аггѣлъ Ноери³⁹⁾ : вийди⁴⁰⁾ ты ко ковчегъ, ѡ жена
 твоѣ ѡ сїовѣ твоѣи ѡ⁴¹⁾ жены сїовъ твоѣхъ⁴¹⁾. ѡ пейми со себею
 по двоѣ велѣкаго животнога ѡ ѡ четвероногъ⁴²⁾ ѡ ѡ гада ѡ птицѣ⁴³⁾.

Ной же рече: како мого съзвати ѿ всего животного? Аггль же
 принесъ со ѿсеи составъ, право ковчегъ,⁴³⁾ ѿнъ же сотвори
 тако, якоже сказааъ⁴⁵⁾ емъ аггль⁴⁶⁾, сице же зване всѣми
 ѿзыки всако животное: пойдѣте ѿ всего животного по две
 въ ковчегъ, ѿсе пѣстинкѣ ѿ со воздуха! Дѣвол же не хотѣи добра
 члвкъ⁴⁶⁾, но оукусъ хотѣи родъ члвскій погубити⁴⁹⁾, ѿ прикоснѣ
 сѣ ко женѣ Ноевой ѿ рече ей: не ходи без моего слова оу ко
 чегъ! Егда же поиде⁵⁰⁾ все животное въ ковчегъ ко Ноеви, тогда
 повелѣ Бгъ ѿты дождъ со ѿсеи прадсхномъ⁵¹⁾ без крапкѣ⁵⁾,
 ѿ мори повелѣ тридцат[и] китомъ ѿиты ѿ мжетъ своихъ,
 залелѣхъ бо⁵²⁾ тридцат ѿкенъ⁵³⁾ морскихъ. И поиде вода всѣми
 ѿкни морскими⁵⁴⁾ на землю, ѿ выст тѣга велика ѿ плачѣ⁵⁵⁾ ко
 людехъ, ѿ⁵⁶⁾ превратисѣ веселіе ѿхъ въ риданіе⁵⁶⁾. И тако без мѣти
 пожре вода всѣхъ жившихъ⁵⁷⁾ на земли, ѿ поиде вода на горы
 високѣа. Тогда же не поиде жена Ноева въ ковчегъ по дѣволу
 наоученію⁵⁸⁾, Ней же нача звати ю глѣ: ⁵⁹⁾ поиди въ ковчегъ!
 Она же не ѿдѣше, но ждѣше слова. еже рече⁶⁰⁾ въскъ. Ней же
 рече: поиди, ѿкланнице⁶¹⁾, поиди⁶²⁾ прелестнице ѿкланнаѣ!⁶³⁾
 Она⁶⁴⁾ же стѣпачи ждѣши. Егда же рече Ной: поиди дѣволѣ
 въ ковчегъ⁶⁴⁾, ... Идет же дождъ со⁶⁵⁾ ѿсе⁶⁵⁾ чтиридесят
 днѣи, ѿ выст вода над Аравитскими горами патнадцат сажн.
 И хотѣ дѣволѣ⁶⁶⁾ потопити оукусъ родъ, претворив сѣ мышью⁶⁷⁾
 ѿ началъ гризти дно оу ковчегѣа. Ней же поѣли сѣ Бгъ, ѿ при
 снѣаъ мѣтѣи звѣркѣ, ѿ выск:чи ѿз ноздрѣи его котъ ѿ кошка,
 воскочивши оудавили тѣю мышкѣ, ѿ не ѿвыст сѣ дѣволѣ зло
 хитрство⁶⁸⁾. Стоѣше вода на земли тринадцѣт мѣей. Тогда Ной
 нача питати, ежели⁶⁹⁾ естъ сѣша? ѿ пѣсти голѣва ѿсе ковчегѣа, го
 лѣвк же полѣтавъ много ѿ прилетѣаъ, не знаишѣаъ землѣк. И по
 сем пѣсти врана, вран же лѣтавъ ѿ знаишѣаъ землѣ ѿ не вер
 нѣа сѣ ко Ноеви, Нойже проклав его, ѿко не посашиа повеленіѣ
 его, ѿ потом⁷⁰⁾ пѣсти еце голѣва, голѣвк же лѣтавъ оудоми⁷¹⁾
 сѣщцъ масляниѣ ѿ принесъ⁷²⁾ ко оустѣхъ своихъ ко Ноеви
 въ ковчегъ. Тогда Ной возрадовалсѣ ѿ похвали Бга глѣ: Гдѣ
 Бже мой, благодаръ⁷³⁾ тѣ, ⁷⁴⁾ ѿко⁷⁵⁾ сподѣвѣа мѣ еси видѣти землю
 свою! Гдѣ постави мѣ на земли своей! И повелѣ Бгъ прегнати
 вѣтрѣ ковчегѣа на гори Аравитскѣа, ѿдѣже созданъ выст, ѿкоже
 ста ковчегъ на горахъ Аравитскихъ,⁷⁴⁾ тогда Ней поѣлисѣ Бгъ,
 ѿзынде ѿсе ковчегѣа ѿ сѣве его ѿ жени сѣов⁷⁵⁾ его, ѿ снѣсти все
 животное ѿсе ковчегѣа на землю, ѿ вѣлатѣе на воздухѣ⁷⁶⁾. И нача
 жити Ной ѿз дѣтми своими на земли⁷⁷⁾. Родиле сѣ оу Ной

сѣкъ ѿ нарече ѿ ма ѣмс Мшнтъ⁷⁸). И расплодишася сѣоке Неѣви Симъ, Хамъ ѿ Аѳетъ⁷⁹, ѿ⁸⁰ раздѣлиша совѣкъ землю, ѿ⁸¹ асѣ⁸² Симеки восточная страна, а Хамови полуденная страна, Аѳетъ западную страну⁸¹), Мшнтъ же не даша части кратѣа, ѿцѣ же посла его на полуденную страну земли. Жит же Ной лѣтъ ѿ семъ сотъ ѿ ѡмре⁸²).

1) Від початку доси вас. 2) хощу потопити на 3) ѿ шдам гнѣвъ на 4) здати 5) ѿ снохам твоим 6) ѿ вшд Ной на горѣ араветскѣ 7) ѿз начала же 8) вас. 9) дод. Ной 10) дод. чѣкъ 11) не могу 12) възми 13) цѣкты 14) къ тѣ мѣкъ 15) дод. Ной ѿз горы 16) даи 17) налякѣши 18) дод. ѿспити 19) Ной 20) възла [ѣ] 21) почити 22) вълашати его 23) дод. мон 24) потопити всю землю 25) сѣтворити 26) ѿ со смѣми нашими ѿ снохами 27) за зѣ акт. то рек ѿ ѡмре. на ѡтрѣа же вшд на горѣ 28) дод. ѿ мѣ. ношѣи 29) не рѣху ли ти ѡвъ: не почѣк: жнкѣ своей ни ѿнѣмоу къмоу? ѿ ни кѣ почто 30) рѣсмыса 31) грѣху твой: покаѣса ѣмоу. дас-ти 32) вѣтрини 33) сѣзидѣши ковчег ѿ в том слевѣ 34) не понѣлаше [ѣ] 35) но 36) сконѣча 37) дод. Н и 38) дод. безакнѣи своу 39) реч [ѣ] а гѣа Гѣкъ ко Ною 40) пойдѣ 41) ѿ сноух 42) ѿ скот 43—43) вас. 44) Ной же 45) повѣа 46) дод. Гѣкъ 47—47) вас. 48) рѣдох чѣскаго 49) иж хотѣа его погубити 50) когда же вшдѣ 51) прапрѣно 52) ѿ земли 53) ѿ концѣ 54) ѿ пойдѣ кѣ смѣи ѿ сѣ. ницѣ вода моржаа 55) пѣлч гонѣ-кин 56—56) вас. 57) живѣщѣх 58) дѣаволским над чѣнѣмъ 59) вас. 60) рече ей 61) ѿ кланѣаа 62) вас. 63) вас. 64—64) вас. 65) вас. 66) ѣгда же ѿ кланѣи дѣавола хотѣа [ѿ] 67) въ мшх 68) дѣавола злаа хѣрост [ѣ] 69) ѡж [ѣ] ан 70) ѿ пакѣ 71) лѣтѣкъ ѿ вѣтѣ 72) ѿ ѡуломѣкѣ принесе 73) пригнати вѣтром ковчегъ 74) тѣ ѿ сѣчетъ въ горѣ араветскѣй 75) ѿ сноух ѿго 76) на въздухѣ 77) на своей земан 78) Въ прѣвоѣ же лѣто рѣ ѿ гѣ лѣта родисѣ Ноюкъ сѣкъ ѿ нареч [ѣ] ѿ ма ѣмс Мшнтъ 79) дод. къ тѣ акт 80) сѣе Неѣви 81) западная страна 82) ѿ пристависѣа ко Бѣу

В рукописі о. Теодора з Дубівця ст. 123—126 в подібний текст, троха коротіший, з котрого ѿ виписано повнѣші варіанти. Із надрукованих Тіхонравовим (Памятники отреченной русской литературы II, 213—281) чотирьох текетів слова Меѡодія Патарьскаго тѣлько один, і то найшзнійший (із XVIII в.) має отсе оповіданѣ про потопу сѣвѣта. Воно майже зовѣім сходить ся з нашим; негниюче дерево названо там „клеприкъ“, а уступ про те, як жінка Нова не хотѣла йти до ковчега, оповідаѣ ся там троха докладіише, чим у нас: „стоа же Ной и нача зваги женѣ свою къ ковчегъ, она же не идѣше, но ождаше дѣавольскаго слова, еже ей рече кѣскъ: „Ѣгда ти речетъ мѣжъ твоѣ тако: „Понди окланниче дѣаволе!“ тогда ты пойдѣ къ ковчегъ. Ной же много злѣше женѣ свою къ ковчегъ, но послѣди съ яростію рече ей: „Понди окланниче дѣаволе!“ Тогда она пойдѣ къ ковчегъ, а дѣаволь съ нюожъ къ пазсѣкѣ вшдѣ къ ковчегъ“ (ор. сіт. 249—252). В старих редакціях, близших до грецького оригіналу, Мунт названий Монітоном. Те саме оповіданѣ є і в збірці Пипіна (Пам. стар. русской лит. III, 9—10); негниюче дерево назване тут „немотриклнѣ“.

В. Крехівська Палей стор. 115—116, 119—120.

Выс[ть] ско къ ѿ-сотное лѣт[о] ѿ-е живот[а] Ноева первый днь первого мѣца ѿсаче вода ѿ лица земли. ѿкри Ной покровъ ковчегъ иж[е] створи и вид[е] іако ѿсаче вода ѿ лица земли. къ мѣцу вторый къ кѣ мѣцѣ¹⁾ реч[е] Гѣ Бѣ Ноеви глѣ: ѿзиди ѿс ковчегъ ты и жена твоѣ и сѣве твоѣ и жены сѣвѣ твоѣхъ и вси зверѣ²⁾ и гады и всѣ движущіасѣ по земли ѿзвед[и] с собою, да растете сѣ и плод[и]тсѣ по земли. и ѿзиде Ной и вси иж[е] с нимъ³⁾ ѿс ковчегъ⁴⁾. (ѿ)толѣ⁵⁾ — начаша корабли творити⁵⁾. Реч[е] же Гѣ Бѣ:⁶⁾ не приложю к томѣ проклати землю. и блѣви Бѣ Ноеи и сѣвы его и реч[е] емѣ: растите сѣ и плодите сѣ и множ[и]тсѣ и ѿполнит[е] землю и ѿплодите⁷⁾. и тренет ваши и страхъ⁸⁾ да коудет на всехъ скотехъ и на всехъ птицахъ нѣсныхъ и на всѣхъ движущихъ с[ѣ] по земли и на всехъ ривахъ морскихъ, и всѣ под рѣкы камъ дахъ. и всѣмъ гадъ иже бѣтъ живъ, да вѣд[е]тъ къ снѣд іако зелѣ травнѣ. дахъ вамъ къ снѣд всѣ развѣе мѣс и в крови дѣла его не снесте. възвранѣетъ сво вѣдка Гѣ кроводеній, да выша дѣла не іади. іакож[е] во члѣс дѣла, також[е] и бесловеснымъ кровъ. ѿ іадам[а] ско и до Ноеи зелѣ и жито ско іадахъ члѣви, всѣ крови ж[е] ско мѣс нѣк іасти повеле Бѣ, іако травѣ земнѣю⁹⁾ безкровна соуть зелѣ. іако ваши кровъ дѣла вашихъ ѿзыщю ѿ рѣкы члѣчскыи, брат[а] его, взыщю дѣла члѣскоу за кровь его, да пролкетъ сѣ, іако къ ѿбразъ вѣнн сѣтворихъ¹⁰⁾.

Бѣахъ¹¹⁾ же сѣве Ноеви ѿшедшии ѿс ковчегъ. Симъ, Хамъ, ѿфетъ. начать ж[е] Ной землю делат[и]¹²⁾ и насад[и] виноградъ, и пивъ ѿ него и списѣ, не во ѿсвѣна¹³⁾ вѣ стрѣсть пѣнства тогда. того рад[и] Ной не похвалѣтъ выс[ть]. и ѿбнажи сѣ в домѣ своѣмъ. Хамъ же сво виде наготѣ ѿца своѣго, ѿзлеже конь и повѣд[а] братѣ. приемши[же] Симъ и ѿфетъ ризы и къзложи-ста на ѿвѣ рамѣ своѣ и іадоста ѿпакы, іако не видѣти¹⁴⁾ наготы ѿца своѣго, и прикрита ѿца своѣго, и наготы ѿца своѣго не видѣна. изѣтрезвнижес[ѣ] Ной ѿ вина и развѣе, что сѣтвориша емѣ сѣве его, и реч[е]: блѣвнѣ Гѣ Бѣ Симовъ, Хамъкѣ же род да коудет¹⁵⁾ ракъ іамъ. и да ѿпастранит Бѣ ѿфета и да вселит сѣ в села Симова!

(Прорѣчество Ноево). Развѣеши ли,¹⁷⁾ что прорече блѣженнй Ной, еж[е] вселити сѣ ѿфетѣ в села Симова? то¹⁸⁾ во свѣде Ной, іако Бѣ ѿ Симова колена род[и]тсѣ, темже реч[е]: блѣвнѣ Гѣ Бѣ Симовъ. почто же реч[е] ѿфетѣ распространити сѣ?

вѣдаше¹⁹⁾ ко Ноѣ, іако колшаа часть²⁰⁾ ѿ Іѳета ѡбидет. а еже рече: вселитсѧ в села Симова: селомъ ско законъ наменаетъ²¹⁾, ѡже ѡ быс[тъ]. Іѳетово племѧ вид[ѣ] в законъ ѡ ствердишас[ѧ] в немъ паче сѣвѣ Симовъ²²⁾. сѣве ко Симови приѡли пакн²³⁾ преж[ѣ] законъ ѿ Ба, но не свѣришас[ѧ] съ Бѣмъ дѣа своег[о], ни ѡзволиша ходит[и] в немъ, іакож[ѣ] вѣстевный Дѣдъ гла. Хамово же племѧ раздѣли сѧ къ весь поганьскый іазыкъ ѡ приѡша вѣрс Баумктовъ²⁴⁾, іаже ѡскверни землю, ѡуже Ноѣ намени хлапи: хлапи ко быша вѣроу, иж[ѣ] в жидовъскаго хлапа вѣроваша.

1) Кол. исше земля 2) Кол. дод. и птиць же 3) Кол. ѡ придоша 4) Кол. дод. в первыи дѣи мѣа 5-го 5-5) Кол. Ков. вас. 6) Кол. по Бѣ дод. помышаю 7) Кол. дод. вею 8) Кол. дод. вашъ 9) Ков. ико бездѣшна и 10) Кол. дод. чѣвва 11) Кол. Бахуць 12) Кол. тѣжаръ земли кѣти 13) Кол. неискѡшена 14) Кол. іако же кѣ има не видѣти 15) Кол. Хамъ же да бѣдетъ 16) Кол. Ков. вас. 17) Кол. Да не разѡумѣши 18) Кол. Ков. тов 19) Ков. видѣ, Кол. вѣдѧ 20) Ков. дод. изыкъ 21) Кол. Ков. наменаетсѧ 22) Ков. Кол. Симовъхъ 23) Кол. вѣша 24) Кол. Баумичю, Кол. иже.

Палея Толковая, Москва 1892, стор. 108—114, стовпці 215—216, 217—219, 225—227, відки ѡ вписані повнени варіанти.

IX. Від Ноя до Авраама.

А. Из слова Меводія Патарського стор. 19—22.

(*Мунт і Неврот і перші війни*). По оумертвіи же Ноєвѣк во пѣтсотное лѣто третей тисѣчи вѣнци Ноєва родс¹⁾ начаша здати соєк столпъ глѹще: ѡце сотворит Бгѣъ дрѣгій²⁾ потоєъ, то на столпъ сый вшедши живи³⁾ вудемъ³⁾. тыйжъ⁴⁾ вѣдовли⁵⁾ столпъ чтиридесѣт⁶⁾ лѣтъ, ѡ сотвориша⁷⁾ више ѡблѣк. Бгѣс же не оудодно выс[тъ] дѣло ѡхъ. егда же лагоша на ноєъ⁸⁾ на столпъ, ѡ выс[тъ] рано восташа, хотѣтъ⁹⁾ дѣлати, ѡ почали мовѣт[и] розним¹⁰⁾ ѡзики, роздѣли бо Бгѣъ ѡхъ на седмдесѣт ѡ два ѡзики.¹¹⁾ ѡ нападе на нѡхъ страхъ ѡ оужасъ, ѡ поскочиша ѡз столпа на землю, ѡ падоша на седмдесѣт ѡ двѣк страни¹²⁾ землѣ, кождо ѡхъ своѡмъ родомъ. ѡ ѡверзе Бгѣъ¹³⁾ чтири кѣтри велнкѣа, востокъ, западъ, югъ, сѣверъ, ѡ¹⁴⁾ всѣ дванадѣѣт вѣтра¹⁴⁾, ѡ резмета¹⁵⁾ столпъ до земли.

Бгѣъ же Ноєвѣ Мѣнтъ живаше на полѣночної страни земли, ѡ прѣѣлъ дари многи ѡ Бгѣа, ѡ оумардѣсѣ¹⁶⁾, ѡ оустрой оумечѣю хитрост[к] ѡзѣвѣрктѣ¹⁷⁾. ѡ кнемѣ пришедъ Невротъ законѣ наоучѣса, како емѣс¹⁸⁾ цѣствовати людемъ. Неврот же,¹⁹⁾ братъ Невроновъ, вѣ²⁰⁾ ѡ племене Гимокѣ, ѡ той первое цѣствова²¹⁾ на земли во Вавилонѣ велнкѣмъ градѣ. ѡ потомъ поставиша соєк цѣа Хамови сѣве,²²⁾ емѣже ѡмѣ Нѣѡпѣй.²³⁾ Во третью же тисѣчу пѣтсотъ сѣмдесѣт девѣтого²⁴⁾ цѣтва Невротова²⁵⁾ посла Невротъ ѡже²⁶⁾ ѡ племени ѡфѣтова мѣжа, ѡмѣ емѣ Мридый, силный вѣло ѡ хитрый²⁷⁾ по всемѣ; ѡде на полѣночѣе ко Мѣнтѣ сѣс Ноєвѣ ѡ сотвориша емѣ градъ, ѡ нарече ѡмѣ емѣ по своємѣ ѡмени Мѣнтъ.²⁸⁾ ѡ миръ²⁹⁾ велми быст[к] во царство Мѣнтово ѡ Невротова.³⁰⁾ ѡ еце³¹⁾ при цѣствѣ сѣа Гимокѣ³²⁾ не вѣк миръ, но воєвахѣ дрѣгъ на дрѣга. написѣ же Мѣнтъ ко³³⁾ Невротѣ: царство ѡфѣтова хоцѣтъ ѡпѣстити царство ѡфѣтова.³⁴⁾ сѣи во вѣши прѣвѣй³⁵⁾ царѣ на земли ѡ оувидѣша³⁶⁾ ѡтолѣ³⁷⁾ чѣци, ѡ³⁸⁾ почали³⁸⁾ ставити соєк царѣ³⁹⁾.

По црствїи же Невротокъ во сѣмъдесат⁴⁰⁾ четвертое лѣто
воєвати почали на⁴¹⁾ себе⁴¹⁾, и повѣжденно выст[к] ѳгипетское
црство ѿ Неврота⁴²⁾ цара, и прїято выст[к] црство вавилонское
ѿ племени Невротова даже до Хвжита⁴³⁾. Сей же женѣ полж⁴⁴⁾
ѿ племени Хамова⁴⁵⁾, и пакни⁴⁶⁾ и пожеже всю землю западнїю⁴⁷⁾.
и во второе же лѣто царства Хороздїска сїа Роздїйна⁴⁸⁾ со-
кращася сїюже Хамови и пойдоша на восточнїю странѣ китиса
со црмъ Хороздимомъ⁴⁹⁾. вѣ же в нихъ войска⁵⁰⁾ триста и два-
цѣтъ тысячѣи пѣшихъ с палицами точїю⁵¹⁾. Глашав же Хороздїй
пѣстивъ войско свое на нихъ на слонехъ мѣдѣцѣ⁵²⁾, и пѣзкы всѣ⁵³⁾
и не ктѣкъ⁵⁴⁾ нѣ ѳдинъ ѿ нихъ. и к томѣ не смѣли⁵⁵⁾ воєвати
сїюже Хамови. и потомъ начаша царѣ воєвати.

1) кї род 2) к'торое 3) пѣзкудем. За сим слїдує отее речене: трїтїи же род не
примѣкшиас[а] к' ним глѣа: аши ли сѣтзорит Гѣ к'торое потоки, ежди вола ѳго.
4) ѿниж[е] 5) здаша 6) ѳ 7) ѳстроїша ѳго 8) в' ноши 9) вас. 10) глѣти пѣкми 11) на
кї цѣзк 12) пойдоша на кї стран 13) вас. 14—14) вас 15) разори 16) и мѣрость 17) и
ѿстрономїиною хитрость пѣзкѣркт[е] 18) вас. 19) дод. кмс[тъ] 20) и 21) то кмс[тъ]
црство 22) дод. ѿ своих мѣжїи 23) ѿниж 24) дод. къ лѣто ж[е] і-ѣ 25) Невротова 26) вас.
27) мѣжїи силїи и мѣдѣрїи велїи хитри 28) Мѣжїтов град 29) мѣрїож[е] кмс[тъ] 30) Не-
вротова 31) пакниж[е] 32) Невротова 33) вас. 34) црство пѣфетова в'се ѿпоустити хощет и
црство Хамова 35) два 36) вас. 37) дод. начаша 38) вас. 39) сѣкѣ црѣ 40) р' 41) вас.
42) Неврота 43) Хвжита 44) дод. сѣкѣ 45) тут дод. поѣтъ женоѣ ѳго вноук сѣкѣ и соудїю
мѣтрѣ женоѣ сѣкѣ, и роди ѳмоѣ сїа Роздѣа. сїнж[е] сѣвра силеѣ мѣгоѣ ѿколо себе и прї-
иде на памѣ Хамова 46) пакни ѣ 47) всѣ землѣ западнѣа 48) Роздѣева сїа Хороздина
49) Роздѣем 50) кмс[тъ] ѳѣ нихъ воа. 51) вас. 52) Глашавѣ 53) и пѣзеклаше къ нихъ д'пѣж[е]
прїидоша 54—54) и и р'ети воа своа на нихъ на слонѣхъ 55) пѣзкшиа ихъ всѣхъ 56) не пѣзкше
57) не смѣаше.

Варїанти виписанї з рукопису о. Теодора з Дубівця стор. 127
—129. В текстах Слова Меѳодїа, напечатаних Тїхонравовим, нахо-
димо в оповїданїю про отей подїї ось якї відмінї: а) в текстї писанїм
в р. 1345 попом Филїпом для болгарського царя Івана-Олек-
сандра Мунт називає ся Монитонъ або Монитъ; стовп вавилонь-
ский будують синї Невїи вернувши ся зі сходу, в тїм числї і Мо-
нит; сей остатнїй опїєля знов вертає на схїд і живе в краю, що
називає ся сѣнчїна страна; там винаходить астрономїю; від него
Неврод навчає ся штуки царюваня і робить ся першим царем. Нев-
род є син Сифів а „братъ Продоу“; він царює в Вавилонї, що збу-
дований в 3790 роцї; тодїж і племена Хамовї ставлять собі царя
їменем Понтипа. Між Монитом і Невродом панує супокїй, между
же сїкѣ Хамовакѣхъ и Невродовкѣхъ не кѣше мира, нѣ другѣ на
на друга кѣбрѣжлаужася. Пѣспїса же имъ епїстолїж Неврод

сице: вксте яко црство снѣкъ Іафетовѣхъ силно вестъ ѿ велико
 ѿ можетъ потрѣбити црство снѣвъ Хамовѣхъ, понеже ѿ прѣкѣ
 црствова на земли. В р. 470 Вавилоняни з Невродом побивають
 Ёгиптян. ѿ ѡкрѣпи сѧ црство Вавилонское скменю Невродовоу
 даже до Хозоумизедева іавленїа. По смерти Хозоумизеда поятъ
 снѣ его Іздимъ матере своѣ къ женѣ ѿ роди снѧ Іаредѧ. Сей воюея
 з Хамітами, а в другім році панованя его сина Хозроя 320 тисяч
 Хамітів з палицями ідуть на него. ѡслашав же ѿ них Хозрой
 ѡкоѧ сѧ ѿ остави их дондеже придошѣ Тигръ рѣкѣ, тоді по-
 силае напроти них свое військо на слонах і побивае їх усіх до
 одного (Памяти. отреч. рус. лит. II., 214—215). б) В рукописі Моск.
 Синодальної бібліот. XV в. (ч. 682) четвертий син Ноїв зве ся
 Моунтъ або Моунитъ і живе також у сояшій стороні; про Нев-
 рода сказано те саме, що і в попереднім рки., та додано, що він
 начальникъ высѣтъ] столпотворенїю. Загалом сей текет дуже близь-
 кий до болгарського. Цар вавилонський названий раз Хозимизедъ,
 а раз Хозоумизедъ; син его Іздимъ женить ся зі своєю матрію
 і має сина Іаредѧ; сего син Хозрой також з разу боїть ся Хамі-
 тів, а потім побивае їх (ор. cit. 228—230). в) В тульськім рки. XVIII
 в. син Ноїв zove ся Мунт; про стовпотворенє оповідаєть ся достоту
 так як в нашім рукописі, т. є. на підставі Палей, з додатком уступу
 про Фалека, що не хотів будувати стовпа і ставши правитцем Си-
 рійців, задержав ту саму мову, котрою говорив Адам (се у нас
 далі розповідає ся про Ёвера, предка Ёвреїв). І тут переписчик із
 астрономї зробив „мѡдрость остроумнѡсѣ“; Неврот тут не син Си-
 фів, а „отъ плѣмени Симова“; перший цар Хамітів зве ся Нео-
 нисъ. Оповіданє про спокій і початок війн і про лист Неврота пе-
 репутанє: „занє отписа Мунтъ царство Неврототоко Ідетѡ и вос-
 хотѣ опѡстошннѣ царство Хамово“. Цар вавилонський по Невроті
 zoveя Хузит; уступ про его сина, що оженив ся з матрію, про-
 пущений. Внук Хузита — Хоздрой, насамперед сам нападає на
 Хамітів, а в 2 роки опісля вони нападають на него з палицями.
 Хоздрой „небреже ѡ нихъ. дондеже придоша третью рѣкѡ“,
 а тоді побивае їх своїм війском на слонах (ор. cit. 252—532).
 г) В рки. XV—XVI в. Моск. Синод. бібл. ч. 591 син Ноїв зве ся
 Моунтъ; Неврот названий его братом а потім сином брата; пер-
 ший цар Хамітів зве ся Ёмпин. Мунт пише нарѣчне къ Невѣ-
 ротѡу: црство Сафетово те хочет ѡпоустити црство Хамово;
 цар вавилонський по Невроті зве ся Хоузитъ; внук его поѧ Неоу-
 дню мѣръ свою женѣ ѿ роди ёмоу снѣ Ірездню; сей нападає

на Хамітів, за що ті в другім році панованя его синна Хоздрова нападають на Вавилон. Та слышав же Хоздрон и ѿсклаки са и невреже их, аж як перейшли третю ріку, пускає на них свое військо на словах і побиває їх усіх до одного.

Б. Крехівська Палея стор. 120—122, 128.

[*Свер і стовп Вавилонський*] Симв же род[и] Арфаксада и выс[ть] вскх лкт Симвовъ хв. Арфаксад роди Каинана; теи Каинан спса ѿстроумкю¹⁾. и выс[ть] вскх лкт Арфаксадов²⁾ т. и з. и з. Саллж[є] род[и] Явера. и выс[ть] вскх лкт Салинкъ фг. Яверъ же род[и] Фалека. при сем столпотвореніе выс[ть]. по потопа ско члком множащимс[а] ввстръ на вкстоцк, идеже се ке²⁾ ковчегъ, тс и расплодишас[а].

(*О столпотвореніи и ѿ разореніи іазык*). Къ днѣ же сѧ ѿкрѣтоша полѧ⁴⁾ на земли нарицаєми Генаръ. един[а]го іазыка вси к кснє свще, помышлахс глше дрѣг къ дрѣгс: іако дрѣвє нас члкъ Бѣ потопом погсви, єгда пакѣ изволитсѧ ємс разгневат[и], потомъ⁵⁾ погсвит⁶⁾ и погвнем. и ркша дрѣгъ къ дрѣгс: прид[и]те сѣтворим паникфы и испечем⁵⁾ ѿгнемъ, да могсѣт ѿ⁹⁾ терпети ѿ¹⁰⁾ воды¹⁰⁾, и сѣзидемъ столпъ до небеси, да ско потопа извыише¹¹⁾ спсемсѧ. ѿполчишас[а] к Бѣ на брань, близъ єго квише, іакоже єсєє к кснє вси. и начашє здати столпъ, и вк старишина их и начални¹²⁾ светномс ихъ помыслоу именемъ Неврет. и¹³⁾ по немъ црствова сѣкъ его Титъ; сѣи ве ѿ колена Хамека¹³⁾. Скеръ¹⁴⁾ же единъ тогда¹⁵⁾ не приложисѧ къ безоумию ихъ, но рече сице: иже вы члком Бѣ рккакъ столпъ на ико дѣлати, то повелеа вы самъ Бѣ словом. іакож[є] сѣтвори Бѣ ико и землю, всѧ видимѧ и невидимѧ. выс[ть] же вскх лкт Яверовъ с и м¹⁶⁾ Бис[ть]¹⁷⁾ же Яверъ патыи¹⁷⁾ по Нои. и наченишмъ здати столпъ безѧпотнымъ помышленієм, и хотѧщимъ и мъ на ико кзыти, и трѣд начашє велик дѣлат[и]. сиждимс же ско столпс къ высоте, и ѿ силнаго вктра свержени быкаєми, и нииж[є] прикѧженнем¹⁸⁾ слнца сѣжагаєми ѿ теплоты издыххс. но члколюецъ и премѣрствивъ¹⁹⁾ Бѣ мѣрдова ѿ нихъ ѧ не разгневасѧ, и створи смотреніє велиє²¹⁾ и не ѡстави ихъ веєє делат[и] и трѣжатис[ѧ] и престави ѧ ѿ безвожны мѣрзести. и выс[ть] ско делѧємс столпс м. лкт и не скршенъ выс[ть]. И сиид[є] Гѣ видет[и] столпъ. и реч[є] Гѣ: се род единъ и помыслъ их и іазыкъ един. и смєси Бѣ іазыкъ и раздели ѧ на ѡв.²¹⁾ іазыкъ.

І́ един ѝзыкъ Пѣламокъ, ѝмже досюдѣ²²⁾ глѣхъ, тотъ не шѣтъкыс[тъ] Ѡ Фалека сѣла Яверова. зане во Яверъ не прѣложи са къ беззаконію ихъ, сего рад[и] того ѝзыкъ не примениса тѣмъ.²³⁾ ѝ Ѡтоле Еврен прозвашас[я]*). По разделеніи сво ѝзык Гк вк-трѣмъ великимъ раздрѣши столпъ. ѝ есть шѣстанокъ ѣго междѣ Йрѣра²⁴⁾ ѝ Вавилона на поли нарицаѣмемъ Синарь. есть шѣстанокъ столпа в висотѣ²⁵⁾ ѣ. ѣ.²⁶⁾ лѣ. лакти. Тогда сво члѣвци беззмно трѣжахоу са, хотѣши кзыти на йко, да потепа ѝзбоудоутъ ѝ к Боу²⁷⁾ ѡполчат са на брань. ѝ не полчиша своѣго сѣтнаго²⁷⁾ помнишеніа.

1—1) Кол. Ков. вас. 2) Кол. Ков. тут мають: ф. ѝ л. Каиманъ реди Галеу. ѝ кыс[тъ] вскхъ лктъ Кананокъ 3) Кол. Ков. сѣде 4) Ков. поле 5) Ков. потепомъ 6) Кол. дод. нѣ 7) Кол. дод. вен 8) Кол. дод. и 9) Ков. водоу 10) Кол. вас. 11) Кол. дод. сѣсемса вен в немъ, ѝ оуполчимъ са к Боу на брань канъ ѣго кзыши 12) Кол. Ков. началникъ 13—13) Кол. вас. 14) Кол. Яваръ 15) Кол. вас. 16) Кол. ф. 17—17) Кол. вас. 18) Ков. прѣкиннемъ 19) Ков. прѣдрѣи 20) Кол. сѣтвори пак[и] стрѣн ванк 21) на о. и. на ведчикъ 22) Кол. ѝзык 23) Ков. досадѣ, Кол. досадк 24) Кол. тѣмже оуко 25) Кол. Ков. Йсѣра 26) Кол. дод. и в ширѣтѣ 26) Кол. с. 27) Кол. пѣтаго.

Палея Толковая, стор. 114—115, 122, стовпці 228 - 230, 243—244. відки ѝ виписані варіанти.

В. Крехівська Палея стор. 129.

(*Серух і Нахор*). Єнж[є] Єрѣхъ¹⁾ начат перкѣ ѝ кѣмиры творит[и] в род[є] своелѣ къ ѝмѣ храбрыу члѣкъ, дабы ѝмѣ ихъ не беспам[а]тно выл[о], но да²⁾ кыша взирающе на кѣмиръ члѣвци ѝ шного храбра кыша поманоули. Тон ж[є] Єрѣхъ¹⁾ род[и] Нахора. ѝ кыс[тъ] вскхъ лкт³⁾ тл. Нахоръ же род[и] Фарѣ. ѝ кыс[тъ] вскхъ лкт Нахоровкъ сѣ. Нахор ж[є] начатъ також[є] творити кѣмири, ѝкож[є] ѝ ѡйцѣ ѣго Єроуу. но потомѣ⁴⁾ дѣвол ноужаше ѝ⁵⁾ велми прѣлѣстити родъ єврейскъ. да кыша завкыли блѣдти бѣа ѝ поклонялис[я] кѣмиромъ, еж[є] ѝ кыс[тъ]. Нахоръ сво не разѣмк, ѝко ѡйцѣ ѣго Єроуу не⁶⁾ вѣтвораше⁶⁾, но⁶⁾, вк⁷⁾ члѣкк мѣсто⁸⁾, тѣмк⁹⁾ не разѣмкѣ ѝко Бѣ чѣаше ѝ поклоняшесѣ имъ. ѝ продашѣ кѣмири в весь родъ єврейскый. також[є] ѝ ѝнозвичници мимоходѣше кѣновахъ, ѝ завкыкыше блѣдтъ бѣиѣ поклоняхъ са кѣмиромъ. дѣволъ ж[є] радоваше са, пакы кшѣдше къ прѣлѣцинкѣ члѣккы.

* Тут пропукаемо обширну палеишу географію (стор. 122—128), котра належить хѣба до історіи географічних та етнографічних понятъ в середньовіковій Европі, та для нас не має значѣня.

¹⁾ Кол. *Съроуѣхъ*, Кол. *Съжерсѣхъ* ²⁾ Кол. а ³⁾ Кол. Ков. дод. *Съроуѣоуѣхъ* ⁴⁾ Кол. Ков. *ктомоу* ⁵⁾ Ков. Кол. *вас.* ⁶⁾ Кол. Ков. *вас.* ⁷⁾ Ков. Кол. во има докльстѣныхъ ⁸⁾ Кол. Ков. *вас.*, додано: *твораша къмиръ* ⁹⁾ Ков. Кол. се же *Нахоръ*.

Палея Полковая, стор. 123, стовп. 245—246, відки й виписані повнєші варіанти.

В. Ковельська Палея, стор. 662—663.

(*Арот і Марот*). Бѣ послѣ сѣ нѣсе на землю два аґгѣла соудити, яко да докре и право сѣдат всѣмъ, имена же имъ *Аротъ* и *Маротъ*. прїидеж[ε] иґкѣла жена прю имоуци, призва сѣх на шѣд и предстакі им вино, еж[ε] Бѣ не питі им заповѣда. онижъ спикшис[ω] возыскаша сїю къ безчестїе. шнаж[ε] не сложившис[ω] им и възїде на нѣо и реч[ε] Боу іаже ш совѣ. Бѣ же вид[к] сїю и прѣ іаж[ε] ими слышавъ, сѣтворі ю дїѣницѣ на нѣк сїаюци посред[в] звѣздъ, аґгѣлом же тѣм за тѣ грѣхъ извошимъ зде моучитис[ω], а не вѣ воуд[с]щїй вѣкѣ, и шѣкшени сѣт за носѣ керїгою желѣзною къ *Навилонскомъ* рокѣ до сѣдного дїе.

Оповіданє се виймаемо із статї про Магомета, що часто стрїчає ся по рукописнихъ збіркахъ. Статя виписана в ту саму книгу, в якій находить ся Ковельська Палея, являєть ся якъ виписка із Житїя св. Теодора Едеського. Та поміщене в нїй оповіданє про ангелівъ *Арота* і *Марота* взяте з грецького писателя, царя Івана *Кантакузена*, що скинений із царетва зробив ся монахомъ і написав чотири промови против Магомета. Грецький текст тихъ промовъ надрукований у *Міня* (*Migne, Patrologiae graecae cursus completus, t. 153 p. 628*). Відки взяв *Кантакузен* се оповіданє, котре вінъ вкладає в уста Магометови, не звісно; *Грінбаум* догадує ся, що взяв его з якогось коментаря до Корана. В Коранї згадують ся справді ангели *Арот* і *Марот*, але отсего оповіданя нема. Натомїсць воно знаходить ся в однімъ із жидівськихъ *Мідрашівъ*. *Гаммер-Шурґшталь*, *Віндішман*, *Делягард* і другі орієнталїсти схїляють ся до того, щобъ признати сему оповіданю перське жерело, гл. *M. Grünbaum, Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus der Hagada (Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft t. XXXI, стор. 227—228)*.

Х. Оповіданя про Авраама.

А. Крехівська Палей, стор. 129—136, 149.

(Книги ѿ Аврааме прабоїи ѿ патриарсе). Фара роди Авраамъ. ѿ начат Фара тож[є] д'кло творит[и], еже вид[ѣ]тъ с' оїца своего Нахора. ѿ поклонаше сѧ идолом ѿ жертвы пред нимі жраше ѿ юнца ѿ все с' годіе діаволъ твораше. еже видевъ Авраамъ въ мнозѣ недомышленій выс[ѣ]тъ ѿ г'лаше в сѣвѣ: се взи ѿ древа сѣще, ѿми же прелцаеть с[ѣ] Фара оїць мой, ѿ вѣства¹⁾ не ѿмѣщи к сѣвѣ, ѿ ѿчи ѿмѣюще ѿ не видѣще, ѿ сша ѿмѣще ѿ не слышаше, рѣцѣ ѿмѣще ѿ не ѿсѣзаше, воздри ѿмѣще [и] не обконоюще,²⁾ ѿ н'кѣ[тѣ] гласъ въ сѣт'кѣхъ ихъ, т'кмь ж[є]³⁾ въ истинѣ іако прелцаеть сѧ оїць мой Фара. снж[є] помысливъ Авраамъ въ днѣ стрѣгшю емс' вог[и] оїца Фара ѿ вог[и] Нахора дѣла⁴⁾ єго. ѿ⁵⁾ испытовахъ,⁶⁾ кый есть вѣ сильный прилѣчую жрєвіа моег[о].⁶⁾ егда скончєвахъ сѣзжкы трєкы ѿца моего Фара ѿ в'ємъ єго дрєвкым ѿ камєным, златымъ же ѿ сребрєным, медєным ѿ желєзным, вшидъ въ ц'рковѣ ихъ на сѣзженіе, ѿврѣтохъ кѧ Марсмафс⁸⁾ ѿменем ѿ камєни ѿзвѣіана падша ницѣ, ѿ⁷⁾ кѧ Нахина желєзнаго. ѿ бысть егда видѣхъ, с'рдце ми сѧ сматѣ, ѿ помышлєхъ въ смѣ своемъ ѿ помышлєхъ (sic!) ѿвратити єг[о] на м'кєто свое ѿ не в'змогохъ, понеже великѣ в'к. пов'кдаж[є] ѿцю своимъ ѿ пришедше т'рахомъ с[ѣ] єго в'здвигнєти на м'кєто єго, ѿ ѿпад[є] глава емс'. ѿ іакож[є] видѣ оїць мой ѿ повелє ми принєсти сечива. ѿ принєсохъ, ѿ сече дрєваго Марсмафс ѿ дрєваго камєни безъ главы ѿ ѿтєрѣгшюю главѣ с'рєши.⁹⁾ ѿ створи ѿн'кѣхъ є в'говѣ ѿ дастъ іа мнѣ продават[и] вне на поутѣ градєтємъ. ѿ бєдла бєла оїца моего ѿ ѿзыдохъ на гостинницю продати ихъ. ѿ се кѣпци ѿ Фанданы сирьскый градахъ сѣ велєлєды ѿдѣще въ Єгипєть коупити ѿ ѿтоудъ коконила (?) ѿ Нила, ѿ в'просихъ іа ѿ пов'кдаш[а] ми. ѿ с'страшнєше лѣтє ѿсєлѣ мой ѿ велєлоуд ѿ пов'кж[є] ѿ сверже в'гы ѿ с'к'рєши с[ѣ]⁹⁾ трѣб ѿ нихъ ѿ два ѿста. ѿ іако видѣша Євриіанє, іако в'гы ѿм'кѣхъ ѿ р'кєша къ мнѣ: почто не пов'кда нам, іако в'гы ѿмѣши, да выхєм кѣпили прєж[є]

скршнїа. но продай же намъ ѡставшаѧ вѣы, ѡ мы дад[и]м ти достоїнсѧ цен[с]. ѡ давши ми цѣнѧ ѡскршнєныхъ вѣ на ѡставшнхъ вѣхъ, ѡскршєныя ж[є] вѣы ѡ вѣрохъ в рѣкѧ Гѡрѣ,¹⁰) ѡже естѣ на мѣстѣ томъ. ѡ погразоша ѡ томъ не выст[ь] ѡхъ.

ѡ ѡдѡцю ж[є] ми поуѣемъ размышляхъ въ срѣцї моѣмъ: что снє естѣ¹¹) дѣлїнїе, еж[є] дѣлаетъ оцѣ мой? не паче ли той естѣ вѣкъ вѣомъ ѡго,¹²) ѡмъ ж[є] и того ѡзвѣдїнїемъ ѡ сторгнїемъ¹³) мѡдрости ѡго вывають? ѡ паче бы дѣло ѡмъ поклонити с[ѡ] оцѣю моѣмъ, ѡк[о] того дѣло вываюцимъ. что снї здѣ¹⁴) оцѣа моѡго в дѣлѣхъ свонхъ? се Марѡмафъ паде сѡ ѡ не може вѣстатн въ храмѣ своемъ, ни азъ же єдинъ вѣзмогохъ вѣзвнннстн ѡго, дондеж[є] прїде оцѣ мой ѡ вѣзвннн[х]о[мъ] ег[о]. ѡ тако ѡзнемогъшнмъ нама и¹⁵) сроннх¹⁵) ег[о] и¹⁵) ѡпаде глава ѡмоу. ѡ положи ег[о] на ѡномъ камыце дрѡгаго вѣ, ѡгож[є] ѡздела безъ главы.¹⁷) ѡ прочнхъ ѡ. вѣовъ скршнннхъ сѡ съ ѡслати, ѡже ни самн сѡвѣ помогѣ¹⁸), ѡзвѣитн не вѣзмогоша, ни ѡслати зла сѣтворитї, занє ѡ скршн; тнн¹⁹) скршнїа ѡхъ [нє] ѡзодоша ѡз рѣкї.²⁰) како ѡко вѣзможетъ Марѡмафа вѣ ѡцѣа моѡго дрѡгаго камєнн главоѡ ѡмъ ѡ²¹) дрѡуг[а]го²¹) створенъ²¹) спастн чѣка нн²²) сслышатн мѣтѣс чѣвчю?²³) ѡ снцє ѡврамъ помышляюцнѡ ѡ прнїдохъ в домъ ѡцѣа своѡго ѡ напоїхъ ѡсла ѡ дахъ емъ ѡдъ.²⁴) и дахъ сребро в рѣцѣ оцѣс своѡмъ Фарѣ. и ѡко вїде мѡ, радъ выстѣ ѡ рече: вѣвнъ ты ѡврамъ вѣомъ моѡмъ, занє прннєсє цѣнѧ вѣомъ, ѡко не выст[ь] трѡдъ мой тоцѣ. ѡ ѡвѣщавъ рѣкохъ ѡмъ: слышн ѡчє Фара, вѣвнн вѣн токою,²⁵) ѡко ты вѣ темъ, понєж[є] ты тѣхъ сѣтвори [а²⁶) нє²⁶) ѡнє²⁶) тобн²⁶).*) ѡко вѣвнїе ѡхъ погнвєлѣ естѣ ѡ сила ѡхъ тоцѣа, ѡже самн сѡвѣ не помогѡша, то тѣвѣ ли помогѡуть ѡли ѡ мнѡ²⁷) вѣвѣть? азъ тоѣк вѣтъ выхъ въ вѣщн сєї, занє смыслѡмъ моѡмъ прннєсохъ ти ценѧ²⁸) скрѡшєныхъ вѣк. ѡнъ ж[є]²⁹) слышавъ разгнєваша [мѡ разгнєва сѡ] ѡростнѡ на мѡ, ѡмъ ж[є] глѣхъ словєса жєстокаѡ на вѣкѣ ѡго. ѡ азъ ж[є] ѡростн рад[и] оцѣа моѡго³⁰) ѡзодохъ вєнъ. таже вѣзва мѡ ѡ по малєї рече ми створитн вращнѡ къ снєд[к].³¹) ѡ выст[ь] свнрѡюцнѡ ми рѡтєсы дрѡвѡннѡ ѡ ѡвѣрохъ в ннхъ вѣ мала. ѡже ко ослонн въ шюцн ми,³²) ѡ писѡно вѣлѣше на чєлє ѡмъ: вѣ Нарсѡт. ѡ выст[ь] ѡко ѡвѣрѣтохъ ѡго ѡ [нє] повѣдахъ³³) оцѣю моѡмоу, ѡко вѣа дрѡвѡна Нарсѡт[а] ѡвѣрохъ в трєскахъ. ѡ склѡдншѡ ми ѡгнѣ сѣтворит[и] вращнѡ ѡцѣю моѡмъ ѡ прнєставнхъ Нарсѡт[а]³⁴) коз гнєщнїа ѡгнѡ глѡ емъ прєсєщнїемъ [мѡ. съ прєщнїемъ]: Нарсѡтє,

*) Дописѡно на боцї нншою рукою.

блюд[и], да не згаснет ѿгнь, дондеже приде азъ! аще³⁵⁾ а[и]³⁵⁾ згаснет,³⁵⁾ то дми нань, да са възгорит. ѿ възратившю [sic] м[и] са ѿбръктохъ Барисата падаша са³⁶⁾ къ знакъ³⁶⁾ ѿ нозе вк ѿбк ѿгнемь съжженї люте. ѿ вксмѣѣв са в совк ѿ рккохъ: по истинк, Барисат[е], змѣши³⁷⁾ гнетити ѿгнь ѿ карити брашно! по мале же и весь Барисат сгорк ѿ выс[ть] попеломъ. ѿ принесохъ брашно ко ѿцю [да]³⁸⁾ іастъ, ѿ вино ѿ млеко ѿ питье, ѿ наслади са ѿ блви Марѣмафа вѣ своего. рекохъ ж[е] к немъ: ѿче Фаро, не блклаѿ Марѣмафа вѣ своег[о] ни похвали! хвали же паче Барисат[а] вѣ своег[о], зане іако любя тебе вквкрге са вк ѿгнь на сваренїе пища твоѣа. ѿ рече:³⁹⁾ да гдѣ всть нѣк? и рккохъ, іако згорк вк ѿгни ѿ выс[ть] попелъ. ѿ рече: велика сила Барисатора ѿ створѣ иного днѣс и заѣтра сътворит пищу мою. азъ же Аврамъ іако слышахъ словеса ѿца моего ѿ wskорѣвхъ къ змѣ своемь ѿ рекохъ: како збо помощник ѿца моего всть зделанїе імъ творенїе тѣла? илн⁴⁰⁾ збо⁴⁰⁾ тело⁴⁰⁾ повинѣлъ⁴⁰⁾ воудет своей дшн ѿ⁴¹⁾ дшю⁴¹⁾ дхѣви⁴²⁾ бездмїю ѿ невежствъ? ѿ ркхъ: единою подабае пострада[и] зло, да вкрс⁴³⁾ оумъ свой вк чѣтотъ и мысли свои іавлннї створѣ ѿцю своему. ѿ ркхъ ѿцю моему: коѣго похвалиши вѣ? бездмствѣши вк мысли своей! се вѣи брат[а] моего⁴⁴⁾ Нахора стоѣща вк храмк чтнѣиши соутъ паче сихъ твоихъ. се во Зоухъ вѣ Нахора*) брат[а] моего⁴⁴⁾ чтнѣиши всть Марѣмад[а] вѣ твоего, зане златымъ зчинїемь⁴⁵⁾ ѿ члкъ зчиненъ всть ѿ створенъ всть. аще ѿзменит са лктомъ,⁴⁶⁾ то паки потворитъ са, а Марѣмафъ аще скрѣшнть с[а], то не ѿправитъ с[а], зане камень всть. чтѣж[е] Навоу⁴⁷⁾ воу надъ дрѣземь возк⁴⁸⁾ ѿже стоить съ Зухѣмь,⁴⁹⁾ іако чѣтнѣиши всть паче Барисат[а] вѣ, иж[е] всть ѿ древа дѣлан ѿ сребра кованъ, іако и тѣ зкраш[е]нъ всть на виденъ члкомъ. Барисатъ же вѣ твой вѣше свцю емъ прежде ѿздел[а]нїа ѿскорнѣванъ⁴⁹⁾ на земли великъ си ѿ дивенъ съвкнїемъ ѿ цвктъ ѿ похвала.⁵⁰⁾ посече[и] ж[е] ѿ сечивомъ ѿ твоею хитростью створенъ всть,⁵¹⁾ ѿ се зже ѿше ѿ погыбе ѿ тѣкота⁵²⁾ ѿго ѿ высоты паде на землю ѿ велїчества приде к милость [мб. малость] ѿ позоръ лица ѿго покры⁵³⁾ и вк потъкновени⁵⁴⁾ выс[ть], ѿ самъ изгорк ѿгнѣмь ѿ выс[ть] ѿгнѣмь ѿ нкс[ть] ѿго зже ѿ глѣши, да сътворѣ дрѣгнїи, иж[е] оутро сътворит іадъ мою. ѿже ѿ самъ сгорк, [како⁵⁵⁾ может іадъ сотворити?⁵⁵⁾*) И реч[е] ж[е]: всако⁵⁶⁾ ѿгнь чѣтнѣиши всть вѣ твоихъ зла:

*) Перечеркнено і иншою рукою поправлено „Арона“.

**) Дописано на маргінесі иншою рукою.

тѣхъ ѿ сребрѣныхъ ѿ каменныхъ ѿ деревяныхъ, зане огнь ѿзжиглет твоѧ бѣги, вѣи же жжеми повинѣютъ сѧ огню, огнь же рѣгла сѧ имъ помадѣтъ ихъ. но ни того вѣгомъ нарекс⁵⁷), зане покоренъ ѣсть водамъ. чѣстнейши же ѣго вода[м] сѣтъ, ѧко ѿгнени ѡдoleвають ѿ земли плодъ слажають. но ѿ тѣхъ вѣгомъ не нарекоу, ѧко вода подъ землею⁵⁸) клонитъ сѧ, но паче чѣстнейшою землею нарекс⁵⁸), ѧко ѡдолѣвають земномъ⁵⁹) вѣстѣствъ. но ни тѣю вѣгомъ не нарекс⁵⁸), ѧко и та сѣнцемъ ѿсѣшлаѣма ѿ члѣкомъ на дѣло счинена ѣсть. чѣстн[е]ши же земли сѣнце, ѧко лѣчами своѧми просвѣцлѣтъ всю вселеню. но ни того богомъ не нарекс⁵⁷), зане ноци приперши тмою помрачаѣтсѧ. ни пакы ж[е] мѣць ни звѣзды вѣгомъ не нарекс⁵⁸), ѧко ѿ та временнаѧ [ѿ] ноцию помрачаѣтсѧ свѣтъ ихъ. но се слыши ѡче, да ти вѣзвѣрѣю Бѣ сѣтворшаго ѿбо ѿ землю, ѿзлат[и] сѣнце и свѣтлово лѣнѣ ѿ сѣнью звѣзды. ѿсѣвши землю посред[и] водамъ многоу, и тебе же самого вѣ глѣхъ полож[и], ѿ мене же ѿнѣкъ взыска вѣ смѣрненѣ мыслѣ[ѿ] мойхъ, ѿ аще ѧвитъ сѧ намъ Бѣ собою...

И выс[тъ] сво, реч[е], глѣюцю Авраамъ таковоѧ ко ѡцю Фаре вѣ дворехъ домъ ѣго. Разсмѣвши ли, что прореч[е] довлѣи ѡнѣ Авраамъ? реч[е] бо: аще ѧвитъ сѧ намъ собою Бѣ. что ж[е] вѣсть ѧвити сѧ самомъ собою? аще не веси, смолькни! то бо вѣ Аврамъ спокла рѣства Хѣа, презраше бо всѧка предъ дѣховнѣма ѡчима, ѧкоже ѿ выс[тъ]. Си же слышавъ Фара ѡцъ ѣго ѿ тажкыма ѡчима взираше на Аврама, ѧко не любо⁶⁰) вѣ ѣмъ глѣ Авраамъ, но вѣзлюбѣи прелѣсть преданю ѡцмъ ѣго Нахоромъ. Аврамъ же к себѣ⁶¹) реч[е]: ѿсѣвши вѣмъ ѡца моего, аще могѣтъ собѣ помощи? ѿ прѣмъ Аврамъ ѡгнь ѿ зажже храмъ ѿдеж[е] лежали когы ѡца ѣго. видѣв же Франъ братъ Аврамовъ, рѣкнѣи поидѣ, хоте вымчати ѿдолы ѿ огня, ѿ тако ѿ самъ сгорѣ съ когы ѡца своего ѿ смѣре предъ ѡцмъ; предъ сѣмъ бо не вѣ смѣрѣлъ сѣ предъ ѡцмъ, но ѡцъ предъ сѣмъ, ѿ ѡсела начаше смѣрати сѣ предъ ѡцмъ. ѿ вѣзлюбѣи Бѣ Авраамъ и реч[е] Бѣ Авраамъ: Авраамѣ, Аврам[е]! Бѣ вѣгомъ тѣ вѣзвѣскалъ еси. ѿзиди сво ѿз домъ ѡца своего ѿ ѿди в землю, в ѿнож[е] ти ѧзъ покажу ѿ створю тѧ вѣ ѧзыкъ великъ, ѿ влѣкатъ сѧ ѿ тебе къ колѣна земнаѧ. [Тут пропускаемо кѣлька ридкѣв палеиново коментарѧ].

И выс[тъ] таковоѧ помышляюцю ми къ Фарѣ ѡцю моему, ѿ гласъ крѣпокъ выс[тъ] с ѿнѣс[е] к потоцкѣ ѡгнѣкне глѣ: Авраамѣ, Авраамѣ! ѿ рѣхъ: се ѧзъ Гѣ! ѿ реч[е]: Бѣ вѣгомъ и творца ѿрѣши вѣ смѣ: своему ѿ вѣ мысли сѣдца своего. ѧзъ ѣсмъ. ѿзид[и] ѿ Фарѣ ѡца своего ѿ ѿ домъ ѿзид[и], да не ѿ тѣ ѡсѣнѣ коу-

де знаходили в нїм лекцію близьку до нашого тексту, а поправ нійшу нїж у нас і в Рум. Грецький текст Откровенія надрукований в виданю Фабріція, Codex pseudepigraphus Veteris Testamenti I, 417—418. Зміст апокріфа і деякі уваги подав Порфірев у своїй книзі „Апокріфическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ“, Казань 1872, стор. 247—253.

Б. Рукопис о. Яремецького-Білашевича стор. 82—86 і 124.

(Главоу ѿ Авраамѣ, егда вопрошеть ко домоу своѣму сѣсю Трѣш[и]цѣ, и поставиша трапезѣ под' дѣскомоу Авраамѣиским). Авраамѣ ѣмѣши ко срдци своемъ гостюевствѣ и не хотиши ѣсти в домоу своемъ, аще гостѣи не маеть. Тогда дѣвоу затворишь вси пѣтїе¹⁾, да не приидеть гостѣи ко домоу его. Авраамъ рано ѣсхождаше и понде на всѣхъ пѣтїе²⁾, егда ки кого призвакъ ко домоу своѣму, да ти сиѣтъ хлѣбѣкъ оу³⁾ него³⁾. И не послаше ѿ ракъ нѣкого, но⁴⁾ сам⁴⁾ визираше⁴⁾ гостѣи⁴⁾. Гладен⁵⁾ вѣкъ три дни, нѣкого⁶⁾ не⁶⁾ ѣдѣше⁶⁾ вѣз⁶⁾ гостѣи⁶⁾. Звидѣвъ же Бѣкъ Творецъ⁷⁾ предвѣчїи⁷⁾ правость срдца его, и прииде сѣла Трѣица: Оѣцъ и Сѣи и Дѣхъ сѣи. Бѣхъ во ѡбразомъ юнош младѣх⁸⁾: вѣхъ во ѡбразомъ⁹⁾ три мѣжи аки три пѣтници. И видѣхъ ѣхъ Авраамѣ и возрадова сѣа велико и рече: приходѣте ко мнѣ, гостѣи мои милїи¹⁰⁾, хоушъ ко аз¹¹⁾ повеселити сѣа с вами в домоу моемъ. И стрѣте ихъ и поклонна сѣа им [и] рече: мир вамъ, братїи мои! ѡни же¹²⁾ рѣша: мир¹³⁾ і товѣкъ всди¹³⁾! Авраам¹⁴⁾ рече¹⁵⁾: братїи мои, конїдѣте ко домоу мой! ѡни же рѣша¹⁶⁾: не можна намъ конїти¹⁷⁾ ко¹⁸⁾ домоу твоѣму¹⁸⁾, далекїи¹⁹⁾ намъ пѣтъ ѣсть¹⁹⁾. Авраамъ рече²⁰⁾: братїи мои, аще лювите Бѣа²¹⁾ вишняго, ...те²²⁾, приидѣте ко домоу мой! ѡни же²³⁾ рѣша²⁴⁾: не вїидемъ²⁵⁾, ко пѣтъ намъ естъ далекїи²⁶⁾. Авраамъ поклонна сѣа имъ со слезами рече²⁷⁾: братїи²⁸⁾ мои, оусланише молїе мое, приидѣте ко домоу мой, да и азъ с вами имъ²⁹⁾ хлѣбѣкъ³⁰⁾, понеже алченъ есмѣкъ³¹⁾, дже ко и дѣхъ ко мнѣ ко малѣкъ³²⁾ ѣсть. Тогда тїе³³⁾ мѣжїе³³⁾ придоша ко домоу Авраамовѣкъ³⁴⁾. Сарла жена³⁵⁾ Авраамова³⁵⁾ поклонна сѣа имъ. Посла Авраамъ [закалати]³⁶⁾ тѣлаца шпанна³⁷⁾ и повелѣкъ³⁸⁾ трапезѣ³⁸⁾, сѣдѣкъ сотворити³⁹⁾. И повелѣкъ⁴¹⁾ Авраамъ приставити⁴¹⁾ ко ѡгнѣви водоу и ѡмити⁴⁴⁾ нозѣ гостемъ⁴³⁾. Сарла⁴⁴⁾ же мїетъ имъ нозѣ і беретъ рѣками, а ѡни и з рѣкъ ѣсходѣтъ, ѣко безплотни сѣтъ. восчди сѣа велики Сарла и рече⁴⁴⁾: ѡ дивное чѣдо! ѡ юности моеї всѣмъ мимоходѣщимъ

гостем⁴⁵) ѡмникаам⁴⁶) нозк ѿ⁴⁷) не видѣхъ таковыхъ безплотныхъ⁴⁷). азъ имъ нозкъ вѣрѣ ѡмнѣти⁴⁸), ѿ ѡни мнѣ ѿзъ рѣкъ ѿсходѣтъ. Ісѣдши на трапезѣ ѿ ѿдѣша телца⁴⁹) воспитанна. ѿ рѣша ко Авраамѣ: гдѣ чада твоѣ? Авраамъ рече: не даа мнѣ Бгъ ѿмѣти. Рѣша тѣ⁵⁰) мѣжѣ ѿстници⁵⁰): ѡсѣлѣ Авраамѣ⁵¹) всдетъ сѣ тебе сѣ⁵²). [Гарла же] восмѣетъ сѣа вѣлми⁵³) ѿ рече: господѣ⁵⁴) мой⁵⁴), презвитеръ мой старѣ естъ ѿ азъ стара есмъ, како рождѣ чада? и не вѣрова томѣ. Рѣша ѿстници⁵⁵) ко Авраамѣ: что⁵⁶) глѣтъ жена твоѣ? ѿстнива глѣмъ⁵⁷) тѣвѣ: всдѣш ѿмѣти⁵⁸) сѣа ѿ наречени ѿмѣ есмъ Ісаакъ. Въ той часѣ⁵⁹) повелѣ Авраамъ⁶⁰) воздвигнѣти⁶¹) трапезѣ⁶²). Авраамъ приникъ ко землѣ ѿ не смѣаше зрѣти на мѣжѣ тѣхъ, ѿ рече⁶³): что ѣстъ⁶⁴) ѣ, господѣ мой? ѡни⁶⁵) же рѣша: возлюбленнѣи Авраамѣ, ѿдемъ⁶⁵) въ Годомъ ѿ Гоморъ. тѣжѣ ки естъ грѣхами многими. да воздамо противъ дѣломъ ихъ⁶⁶). нѣкъ въ нихъ⁶⁷) праведныхъ⁶⁸). Авраамъ рече: ѡще⁶⁹) ѣстъ ѿ. праведныхъ⁷⁰). Гдѣ рече: ни за ѿ. не погублю⁷¹), ни за мѣ, ни за лѣ, ни за кѣ, ни за іѣ, ни за пѣтъ не погублю градъ. ѿ⁷²) понѣша тѣи мѣжѣ ѿстници⁷²) въ Годомъ ѿ Гоморъ ѿ прѣидѣша до Лота⁷³). Лотъ же⁷⁴) падѣ на [лицѣ свое]⁷⁵) ѿ рече: господѣ мой⁷⁶), что⁷⁷) ки ѣсте? Гдѣ⁷⁸) рече Лотъ: [понѣми] женѣ⁷⁹) ѿ дщери своѣ⁷⁹) и возвѣди на горѣ⁸⁰), естъ ко погубель мѣстѣ⁸¹) есмъ Годомѣ⁸²) и Гоморѣ⁸²) за беззаконѣ ихъ⁸³). ѿ понѣмъ Лотъ женѣ свою ѿ двѣ дщери своѣ, ѿ взѣли дщери зъ собою хлѣба ѿ вина въ дѣванки⁸⁴), ѿ возвѣдѣтъ на горѣ⁸⁵). ѿ пѣстѣа Бгъ ѿ ѡгнь, смолѣ, стрѣли⁸⁶) ѡгненнѣи зъ нека на Годомъ ѿ Гоморъ ѿ западѣтѣ ѡниѣ гради. Бгъ же въ нихъ молва зѣла зѣла, ѿ западѣтѣ⁸⁶). егда вѣдѣла жена Лотѣа молѣвъ въ градѣхъ ѿ ѡбиздрѣла сѣа воспѣтъ ѿ стала столпомъ солнимъ⁸⁷). ѿ видѣтъ тѣе Лотъ и знѣтѣи вѣкъ страхомъ велѣимъ ѿ конѣде въ горѣ далѣ⁸⁸) со двѣма дщери своѣми. дщери Лотѣи рѣша едѣна ко дрѣгой: что сотворимъ? сѣже ко свѣтъ погубель. Ісѣзѣмше вино ѿ спѣнша⁸⁹) ѡца своего ѿ рѣста есмъ тако. Лотъ же пѣнѣ вѣкъ велми и кѣстал ѿ прикоснѣсѣа дщереѣмъ своимъ, ко старшой и ко меншой, ѿ вѣстъ самъ свѣкъ зѣтъ ѿ тѣсть. На стрѣи же дѣнь поразѣмъ что сотвори⁹⁰) ѿ возопи гласомъ велѣимъ плач[а] сѣа, ридѣа, вѣѣса ко перси своѣ. ѡстави⁹¹) же дщери своѣ⁹¹) ѿ пойдѣ до Авраамѣ стрѣи⁹²) своего⁹²) ѿсповѣда есмъ всѣа. Авраамъ ѡскорѣкъ сѣа⁹³) ѿ рече: ѡ горѣ тѣвѣ, сѣиѣ мой! Лотъ рече: ѡще⁹⁴) ѡче мой, ци не можѣшъ мнѣ ѿкое покаѣнѣе дати за грѣхъ твой⁹⁴), да азъ ракетаю ѡ грѣскѣ сѣмъ? Авраамъ рече: ѿкъю, сѣиѣ, заповѣдѣ тѣвѣ дамъ? Гдѣ естъ на такѣи грѣхъ покаѣнѣе? Авраамъ помисливъ на сѣрдци своемъ погубити его і рече Лотъ: ѿдѣжъ ко Ілоѣ⁹⁵) рѣкъ ѿ принѣси мнѣ ѡ ѡгни негасимого іѣ.

главнѣ. Я⁹⁶⁾ во Ілоу рѣцѣ есть горкаѣ смѣрть, звѣрѣе люте, га-
ди, схотѣть Лота (зѣкети⁹⁷⁾). В той час⁹⁸⁾ скоро⁹⁸⁾ иде Лотъ во
Ілоу рѣкѣ и принесе⁹⁹⁾ три главнѣ ѿ ѿгна того, ѿже сѣповѣла
архаггѣ Сидс помѣнсти ѿца своего Адама, той негасимѣй
ѣсть ѿгнь до седнаго дне⁹⁹⁾. ѿ¹⁰⁰⁾ тогож древа сотвори Авра-
ам ѿгнь, ѣгда хотѣше заклати сѣа своего Ісаака¹⁰⁰⁾. Тогда оуви-
дѣла Авраам, ѿко принесе Лотъ г. главнѣ ѿ ѿгна негасимо-
го, и взем Авраам главнѣ и иде на мѣсто рекомое Сохѣй и по-
сади главнѣ и рече Лотъ; ѣгда главнѣ тѣи прорастѣтъ и при-
мстѣи и процвѣтѣтъ и зродѣтъ, тогда ти процен ѿ Бѣ всде-
ши. Мисавѣ сѣкѣ Авраам: ѿко главнѣ не имають приимстѣи,
такѣ и Лотъ не всдет мати проценѣ ѿ Бѣ. Гдѣ вни главнѣ
посаженнѣ, вѣше ѿ Іердана к. поприць; возимаше Лотъ водѣ
и ношаше и поливаше главнѣ, велко плач[а] сѣа и ридѣи. Ёгда
прѣвистѣ три мѣцѣ и приде ко Авраамѣ и рече: ѿче, проросто-
ша главнѣ, но не цвѣтѣтъ. Авраам не ѿше вѣри и рече ѣмс:
ѣгда процвѣтѣтъ и зродѣтъ ѿвоць, тогда ти всдеш мѣти про-
ценѣ ѿ Бѣ. и пакѣ поливай г. мѣцѣ и процвѣтоша и зродиша
ѿвоць. и взем Лот ѿвоць с трох дрѣвѣ и принесе до Авраамѣ
и рече: ѿвож, ѿче, и ѿвоць! процвѣли главнѣ и зродили ѿвоць
и се плод их ѣсть. И воста Авраам и видѣ древо при земли
розно зродило, седмицею ко верскѣхъ раздѣленно и различно ли-
ствѣм и ѿбразом; кекрѣ [зам. кедрѣ], пергѣ, кипарискѣ. и ви-
дѣкѣ Авраам і почѣди сѣа велкии и прослави Бѣ иде во дом
свой. и тако Лотъ вѣк проценѣ ѿ Бѣ. Ёгдаже Авраам прѣиде
во дом свой і ѿвѣрѣте Ісаака родившасѣи. И рече Авраам; слава
тебѣ, вѣдко, ѿко еси мнѣ дѣла свѣтѣ видѣти ѿ стрѣви моѣи
и далѣ ми еси раздѣмѣти, ѿко всѣкѣ вѣлющѣи сѣа ѿвѣрѣте вѣдо-
дѣть оу Гдѣ Тогда глас с неке прѣиде гдѣ: Аврааме, Аврааме!
вѣгословен еси по чинѣ Мелхиседекѣ. И поем Авраам штроча
Ісаака и конѣиде в горѣ Мелхиседекѣ. и рече Авраам Мелхисе-
декѣ; ѿче, вѣгски штроча сѣ! Мелхиседекѣ Авраамѣ сотвори па-
трѣархом, Авраам вѣгски Мелхиседекѣ и сотвори его іереѣ, і ѿка...
вѣгословили Ісаака. и тѣ слышастѣ глас с нека вѣгословищѣи: вѣгос-
ловенно сѣмѣ твоѣ, Аврааме, всдет во вѣки, і смножѣ сѣмѣ
ѣго ѿко вѣсокѣ воскрай морѣ. Бѣс ишѣмс слава во вѣки вѣком.
Пминѣ.

¹⁾ вѣсѣ поутѣ ²⁾ на всѣ дороги ³⁾ вѣс. ⁴⁾ вѣс. ⁵⁾ аа'чѣк ⁶⁾ вѣс. ⁷⁾ вѣс. ⁸⁾ юно-
ты младѣ ⁹⁾ вѣс. ¹⁰⁾ вѣс. ¹¹⁾ и азѣ ¹²⁾ такожде ¹³⁾ ѣмоу, рѣшта вѣс. ¹⁴⁾ вѣс. ¹⁵⁾ дод.
к'ним ¹⁶⁾ дод. ѣмоу ¹⁷⁾ не мѣно нам всѣтъ] ¹⁸⁾ вѣс. ¹⁹⁾ понеж[е] вѣр'заа дорога нам

ес[тъ] а поут далач[е] ²⁰ дод им ²¹ вас. ²² вас. ²³ вас. ²⁴ дод. ёмоу ²⁵ прїйдем ²⁶ бор'зк ²⁷ дод им ²⁸ ѿ крат[і]ж ²⁹ снѣм ³⁰ дод. во домоу моем. ³¹ ала'ше не-
 анко госта ради ³² ѿ анк ѿмаа'как ³³ вас. ³⁴ дод. срѣце ѿбрааме ѿголод'као кк
 гладом ѿ ѿзк ѿго ³⁵ вас. ³⁶ привести ³⁷ коспитан'на ³⁸ вас. ³⁹ сѣтвори ⁴⁰ реч[е]
⁴¹ прѣти ⁴² замыти ⁴³ им — дод. мк[э] к'сегда ѿмаше нао'кс ⁴⁴ ѿ ѿсѣза Сарра не'зк их
 ѿ косѣ [зам. в'сѣа] чкднса Сарра реч[е] ⁴⁵ вас. ⁴⁶ оумькаѡ ⁴⁷ нигде сажої паоти не
 видѣх, ако кезджши сѣт ѿ кезпаотни ⁴⁸ азь всѣзаѡ их ⁴⁹ ю'нца ⁵⁰ вас., зам. сего :
 ж[е] ёмоу ⁵¹ вас. ⁵² кждоут чада твоѡ ѡу теѡ ⁵³ вас. ⁵⁴ вас. ⁵⁵ ѡннж[е] трѣ
⁵⁶ почто тако ⁵⁷ азь глаю ⁵⁸ ты рѡднши ⁵⁹ ѡгда ⁶⁰ вас. ⁶¹ закрити ⁶² дод. тогда
 ати таждѡ прїйде рькаѡѡци ѿржци чада своѡго. ѿ кздвн'шнмсы им ѿ видѣ тажда
 с'сжши ѡу м'трѡ своѡѡ. Бндк ⁶³ дод. ѿбраам ⁶⁴ кто ёсте кы ⁶⁵ реч[е] Гк' : не крьюса
 ѿ ѡзѡубан'наго ми ѿбраама, понеж[е] држж ми ес[тъ]. Нж ѿдк ⁶⁶ дод. Гк' реч[е]
⁶⁷ дод. ни мала ⁶⁸ дод. Тогда. ⁶⁹ дод. ли Гї. ⁷⁰ дод. ци не погжнши ли их? ⁷¹ дод.
 ѡвс град. реч[е] ѿбраам : Гї, аци с тѡх ѿ. а. ес[тъ] праведник, ци не погжнши ли?
 Гк' реч[е] : ни за а. не погжкю. пѡни за б. не погжкю, пѡни за г. не погжкю реч[е]
 ѿбраам : Гї, аци ли с тѡх г. нашло кы са ё. праведных, ци не погжнши ли? реч[е] Гк' :
 то ни за ё. не погжкю ѡвс град ⁷² ѿ кѡстак'ше мжжи тѡи трѣ ѿ кнндоша ⁷³ ѿ
 кнндоша во дом Лѡта до сѡвѣца ѿбраамѡва, ѿ прїндоша Сѡдомѡмѡне нагло прѡшахх их
 ѡу Лѡта, ѿ Лѡт не даваше их. ѿ ѡни хотѡха дом ёго разорити ѿ хотѡхх их возати.
 Лѡт глаше ѿмк : пойм'кте д'шнрѡ моѡ, а сѡ можи ѡставите! ѡннж[е] хотѡхх дом ёго
 разорити. Тогда Лѡт ѡбрѡзе нам дѡкеры, Гк' же поустѡ пѡамнк ѿ поасть их ѡгнь ⁷⁴ дод.
 видѣ таковоѡ чкдо и ⁷⁵ им на носк ⁷⁶ вас. ⁷⁷ кто ⁷⁸ вас. ⁷⁹ своѡ в'се ⁸⁰ дод.
 ѿгорь ⁸¹ градоу ⁸² вас. ⁸³ дод. ѿ никто да не кѡзрит на снх за кезаконїа их ⁸⁴ вас.
⁸⁵ дод. ѿгорь ⁸⁶ вас. ⁸⁷ ѿ сѡтвори ю Гк' стаѡи сланк ⁸⁸ ѿгорь ⁸⁹ кѡрѡбѡ велнко ⁹⁰ ѡч[е],
⁹⁰ како сѣтвориах ес[тъ] грѣхх велнк[і]и ⁹¹ вас. ⁹² вас. ⁹³ сѡрѡбѡ велнко ⁹⁴ ѡч[е],
 ёгда имѡеши ли дати запѡкд[к] ⁹⁵ Ілаѡ ⁹⁶ ѿбраам реч[е] ⁹⁷ да ѿзѡдѡт ёго ⁹⁸ вас.
⁹⁹ прннесе ѡ ѡгна нагѡсѡмаго, ѡннж[е] ѿспѡк'ке[тъ] Снфж арха'ггал древо-то ѿ сѣтвори
 ѡгнь помѡноуги ѡпа своѡго ѿдама кѡ рѡцѡ рѡкомѡї Ілаѡї. ѿ ѡ того ѡгна кзѡт Лѡт
 г. главнѡ ѿ посади кѡ земан Маднѡман, ѿ тѡ кѡрѡстоша главнѡ древо сїснїе мѡроу.
 Далї васѡл.

Варіанти виписані з рукоп. о. Теодора з Дубівця стор. 88—92 і 104, де се оповідане має титул: **Слово ѿ сѣт'кї Трѡїци ѡца ѿ Гїа ѿ сѣго Дѡа Гїї влїи.**

Подібні тексти напечатав Порфірєв (Апокрифическія сказанїя о ветхозав. лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой бібліотеки), а власне про гостиву трѡх подорожнїх (стор. 135—136), де початок геть відмінний від нашого, брак епізоду з Саррою, що мила ноги подорожнїх, є епізод з коровою і телям, ширше розведено пророкуванє про будуще вродженє Ісаака, — далї „Страннолюбїе Авраама“ (стор. 225—227) і „Сказанїе о Лѡгѡ“, де проучено оповіданє про побут подорожнїх у Содомї, про втеку Лѡта і грїх ёго з дочками — оповіданє, як звїсно, не апокрїфічне, а доволї вїрно переняте з Письма святого (Битїя XVIII, 16—22; XIX, 1—38). В текстах Порфірєва бачимо досить значнї відмінї су-

проти наших; замість назви Илоя всюди Ніл, про неугасимий огонь нема мови, так само як і головні не мають звязку з Сяфом.

В. Крехівська Палея ст. 161.

[Загадка дочки Лотової. Після оповідання про грїх Лотїв з дочками, взятого дословно з Біблії (Бытїя, XIX, 30—38) додано ось які слова.] Загонѣ же стариннаа снѣ скесемѣ гл҃ци: твоѣ ѡцѣ мнѣ ѡцѣ, твоѣ дѣдѣ мнѣ моуж, ты мнѣ крат ѿ азѣ твоѣк мати, ты мнѣ снѣ ѿ азѣ твоѣк сестра.

Сеї загадки не має жаден звичний нам текст Палеї. Жерелом єї можна вважати ось які слова св. Івана Золотоустого в его Слові про пиянство: ὁ Λὸτ θεουτροφωχος ἐγενετο διὰ τῆς μεθης, ὁ πατὴρ αὐτῆρ καὶ ὁ πάππος πατὴρ. Слова ті находять ся в грецькій історичній Палеї, що послужила мабуть основою для словянської Толкової Палеї. Ся грецька Палея у-перше надрукована пок А. Василевим (A. Vasiliev, Anecdota graeco-byzantina. Mosquae 1893, стор. 1-8—292). Цитоване вами місце находить ся на стор. 218.

Г. Рукопис о. Яремцького-Білашевича стор. 107—108.

Оуказъ ѡ дрѣгомь дрѣвѣк крестномь, на нем же распятъ правднїй разбойникъ). О тогож древа взїлъ аггѣль Гднѣ в рай і вложи его в рѣкѣ рекомѣю Тигрѣ, ѿ знес его вода во землю рекомѣю Мадїам. Егда рече архггѣль Сидѣ помнѣсти ѡца своего Адама, ѿ сказа емѣ древо еже ѿзїде їз райа, ѿ взял Сидѣ ѿ сотвори ѡгнь над рѣкою рекомою¹⁾ Илоѣ. Той ѡгнь неугасимїй²⁾ вистъ до сѣда Хсѣва³⁾. Егдаже согрѣши Лотъ со дщери свои, ѿ далъ емѣ Авраам⁴⁾ заповѣдъ, жеви⁵⁾ ѡ того ѡгнѣ взял ї. головнѣк ѿ⁶⁾ посади⁶⁾ земли ѿ поливал водою мѣцей ї. Лот же творїше тако, іакоже заповѣда емѣ Авраам, ѿ носилъ вода во устах своих ѿ на чревѣк ползїшесїя до Іордан рѣки, ѿ носилъ вода мѣце[й] ї. ѿ⁶⁾ поливал главнѣ⁷⁾. више⁸⁾ во ѡ главнѣ ѡ ѡгнѣ того акї поприрѣк ї. ѿ ѿрасте древо ѡ главнѣ тих великое ѿ красное⁸⁾ в земли Мадїамстей. О⁹⁾ древо, тобою спсесїя народа много вкрѣощицих в тебе, понеже тако гл҃аше: ѿ мнози вкрѣощици в древо тѣ прекивают. И на том дрѣвѣ распятсїя праведнїй разбойникъ гл҃емїй Дизма⁹⁾.

¹⁾ въ рѣцѣ рѣкомѣ ²⁾ вас. ³⁾ вас. ⁴⁾ вас. ⁵⁾ вас. ⁶⁾ вас. ⁷⁾ зам сего в: тако ѿжеж[ѣ] ѿмаше занекѣдъ. ѿ възрастоша главоу ⁸⁾ зам. сего: ѿ кмѣ[тъ] дрѣво ѿ велико ѿ красно ⁹⁾ конецъ такий: тѣ ко реч[ѣ] древо наред многѣ въкрѣбѣши въ него, помѣж[ѣ] тако глаши: на том дрѣвѣ распяса Хсѣ Бгѣ. ѿ многѣи ко въкрѣбѣши ко не тѣмъ прыкаважъ в'сгда.

Рукопис о. Теодора з Дубівця, стор. 101—102 має той сам текст, та дуже поцерований, як се видно з виписаних варіантів. Є се друга частина псевдепіграфа „Слово святаго Григорія Божого слова о крестѣ и о Адамѣ и за два розбойника“, якого перша частина по сим самѣм рукописам надрукована на стор. 29 - 30 нашої збірки.

Апокріфічні оповідання про Авраама розширені були по всій Україні. В Палей, що колись належала до Мілецького монастиря (ч. 114) а тепер находить ся в бібліотеці Київської Духовної Академії (Аа. 1292) находить ся яко „зачало м.“ невеличка статія „Рождество Авраамова“; в се не що инше, як скорочене „Откровеніє Авраамова“, скорочене ще ѿ супроти того тексту, який надруковано у нас; починає ся: **Фара же ршд[и] Авраама. ѿ нача Фара теже дѣло творити і т. д.; кінчить ся словами: Ї блсвятса ѿ текѣ вса колѣна земнаа.** До тѣх слів додано коментар, що тут приводимо: **Да разсмѣши ли жидовинѣ, что ест[ь] ѿ Авраама блсвитиса колѣномъ земнымъ. понеже Гѣ нашъ Іс Хсѣ ѿзволи родити сѧ ѿ поколѣнья Авраамова ѿ дщери Іѡакимовы. не ѿ Авраамѣ ко имѣ вѣ блсвитиса, но ѿ Бгѣ сътворшимъ ѿбо ѿ землю. нѣст[ь] ко вѣры еже въкровати въ Авраамъ, но блскити сѧ Авраамъ ѿ имени Ісѡвѣ. понеж[ѣ] ѿ єдиного поколенѧ ѿзыде прѣстѧа Бгѣ, ѿ немъ ж[ѣ] родисѧ Іс, тѣмже ко блскншасѧ ѡзыци ѿ крестншасѧ въ имя єго.** (Те саме в і в Крехівській Палей на стор. 135). Київський список скопійовано для мене за старанем проф. М. Грушевського. Югословянський список „Откровенія Авраама“ видав проф. Ягіч в виданю *Arhiv za povjestnicu jugoslovansku* IX, 83—91. Крім сих оповідань, які ми привели з наших рукописів, находить ся ще у Порфірева (Апок. сказ. о старозав. л. и соб. по ркп. Солов. библиот.) оповідане „Состязаніє Авраама съ єгипетскими астрологами“ (стор. 250 - 256), а у Тихонравова (ор. cit. I, 79—90) оповідане про смерть Авраама. Подібне оповідане в також у Румунів і видане д. Петричейку-Гиждеу по двом спискам з XVI віку (В. Petriceicu-Hasdeu, *Cărtile poporane ale Românilor*, Bucuresci 1880, II, 186—194).

XI. Оповідання про Мелхиседека.

А. Крехівська Палея стор. 141—149.

(О Мнлхїсед[ε]ци). Мелхисед[ε]къ же безъ шїца ѿ безъ мѣри, не вѣчтена в род[ε] айслъ нарече, занеж[ε] н'кс[тъ] ёго, начїнаема ѿ жидовъ быти ѿ родных¹⁾, іако ѿноплеменика свїра, ни [мб. но] шїца Ёлина по писанїю стѣомс числа род[а] жидовъска. безъ шїца вѣ²⁾ Мелхисед[ε]къ ѿ жидов ѿ безъ мѣренъ, іако не шѣрк-теша са вѣ числахъ ѿхъ родныхъ шїцъ ни мѣти ни родъ ёго³⁾. ѿ се шѣвнчаеть айслъ глѣа: не наменаёмыхъ ѿ нихъ, ѿ вѣти ѿхъ родныхъ, десатинс приналъ есть ѿ Явраама. ѿ зде назнамена, что ради безъ шїца ѿ безъ мѣри, а не наменаем в родехъ, ёже н'кс[тъ] ѿ род[а] жидовъска, іакоже глѣть: не наменаёми ѿ нихъ в родехъ племеньныхъ десатинс приналъ ёсть ѿ Явраама. а еж[ε] ни начала дїи ни конча (sic!) животс ѿмы[и], шѣдованъ ж[ε] сїоу Бїю. прѣкѣваетъ сїѣнникъ вѣнс, рекше ни начала дїи ни конца животс ёю в ѿхъ имѣ[и], ни рѣтва своего. ѿ предъ ними вѣкъ, ни прѣж[ε] ихъ вѣкъ шѣкретес[а] в мире семъ, ѿ равенъ л'кт[ы] працїс Явраамс; ѿ чѣткѣ рѣци, ни в л'кта жид[о]вска рожденъ, ни при нихъ шѣркълъ, но прѣж[ε] вѣздвиженїа люди[и] жид[о]вскъ в мире житїе пришедши. по дрѣгомоу ж[ε] разсмс ни начала дїи бытїю вѣ книгахъ положено, іако ни род[о]мъ іавлаема коли, ни конца житїю ѿмы[и] по естѣствѣ властельскы стїткес[а]. но іакож[ε] реч[ε] в книгахъ п'ксныхъ: тѣ ёси ерей вѣ вѣкы по чинс Мелхиседковс, ни начала дїи мого[и] ѿ мѣти ни конца житїю. іако ѿ мѣкїа санъ той Гѣ безъначаленъ ѿ вѣсѣртнъ ёсть. по семс реч[ε]нїю Мелхиседекъ ѿ прѣкѣваетъ прѣсно їерїї. Тако шѣо л'кпо ёсть разсмѣти реч[ε]ннаа апѣломъ ѿ поминаёмкѣм стїли, а не сѣровк ти разсмѣти, наки того рад[и] мѣкти прѣжде реченнымъ словесем.

(О Мнлхїсед[ε]це ѿ томъ ж[ε]). Шѣ Федеротъ⁴⁾ пишеть ѿ томъ град[и] ѿ Бїс, іаже ѿ мѣлкъ есть в долготс ѿ в ширинс

ї. вкрѣсткѣ и колѣ. тако вѣ сѧ сгадетъ в Палей, яко Хамъ роди Хсѣа Ѣфиѡпа, Хоуса же род[и] Крона, Кронъ роди Фѡра, Фѡра же род[и] Неврота гиганта, иже столпъ здаше по разделенїи ѡзыкъ. Невротъ роди Алмарла, Алмарлъ же род[и] Неврота⁶⁾ гиганта. каше же до тѣхъ лѣтъ гланиѣ ѣдино всемъ члкомъ ѣдинемъ глсмъ жид[о]вскѣмъ, и инии ж[е] глѡтъ сѡрїанскимъ, но мѣ се держимъ яко жидовскимъ. ої. моужи начальници всемъ племеномъ пишутся, иж[е] соуть тогда сепрлани по Невротове коли здати Сїа и Вавилона град[а]. Ѣверъ ж[е], прадед Яврамовъ ик[с]тъ приложилъ в Невротово повеленїе, тѣмъ ѡсталъ ѣсть той Ѣверъ и колѣно ѣго в первомъ гланиѣ, ѣже ѣсть и до нїѣ жид[о]вскѣ. нареч[е]ниїи же начальници ої. разделениа с[а] на ої. ѡзыкъ. зоветъ же сѧ та земля, где ѣсть зданъ Сїѣ и Вавилонъ градъ, Сенаръ. ѣсть же та земля на левою странѣ Перьстей земли, а ѡ востока прикляѣтъся къ Иверьстей земли но чакж[е] преже рѣхомъ, считаються всѧ снѣ мѣста до Сїа и до разделенїа ѡзыкъ. но ижеж[е] ѡ Яврама ѡставляше, на Невротовѣ повѣсть сѧ възвратилъ сѧ [и] иж[е] сѣтъ по немъ црѣствовали. си ко Невротъ столпъ и градъ Вавилонъ повелѣ здати, первое ловкѣ и волкшвенїе ѡзѡвете, и Персомъ старшина выс[тъ] и начни ихъ звездочетыѡ и звездословыѡ и иѣснома прѣседѣ, ѡ нихъ же Ѣллини родословнѣ начниа с[а], начаше раждающихъ сѧ члвкѣ напредѣ хожденїе звездамъ час ихъ⁶⁾ наричати [sic]. По Невротѣ же движесѧ дрѣгнїи члвкѣ гигантскогого племени, емѣже има Кронъ, по имени блазненїа звезды, выс[тъ] же и силенъ велики и многымъ ѡдолевъ и повѣдивъ, первое начатъ црѣтовати и владети тою землею и людьми лѣт нѣ. и повинѣ всю землю перьскѣю, наченъ ѡ Сѡрїи. По Кроне ж[е] выс[тъ] црѣ сїѣ ѣго Нинъ лѣт лѣ. тои ж[е] свою мѣтръ Семирамѣ поимъ ю женѣ секе, и законъ стави перьстей земли поимат[и] своихъ мѣтрѣи женѣ. Тои ж[е] и градъ великїи създа ї-ми дїями шестїе поутї илѣюца и прозва и [Ни]вергнїи по своемѣ имени. Я ѡ Нина црѣтова Фѡра. Я ѡ Фѡра црѣтовалъ Амъ, а ѡ Лама црѣтовалъ ѣсть⁷⁾ Перскъ, ѡ негож[е] прозваше с[а] та земля Персида. и црѣтова лѣт нѣ. и смрѣ. По⁸⁾ смрѣи же того Перса къста дрѣгнїи моуж ѡ племени Хамова злодѣецъ именемъ Състрѣ, иже выс[тъ] црѣ въ Ѣгиптѣстей земли [и црѣтова] лѣт в. и виша [зам. висѣ] Сѡрської земли и повѣди Халдеѣ и Перси до Вавилона и Ѣропїискѣю землю и всю Сѡрїю. а ѡ Го[с]тра црѣтовалъ ѣсть въ Ѣгиптѣстей земли Фараон лѣт и. ѡ негож[е] вси црѣе Ѣгиптѣстей фараони прозваша сѧ даже и до нїѣ. Къ та же лѣт[а] въздвигѣ

са на западныхъ странахъ, ѿдеже нѣкъ есть Римъ, чѣкъ ѿ пле-
мени Яфетова, ѿма его Инахъ, ѿже въ нной земли црствова
а-е лкт[о] ѿ градъ създа въ ѿма лоуны. И выс[тъ] же пакн въ
египетскѣи странк цркъ ѿменемъ Египет, ѿ ѿтолк прозва са
[в рукоп. прозваша] та земля египетскла. ѿ потомъ црст[во]ва
снъ его Сидъ. Сидъ⁹⁾ ж[е] реди Мелухил[а], Мелухилъ же
род[и] Мелухил[а], Мелухилъ же прїимъ хананейскѣю землю,
ѿже словеть нѣкъ Палестина ѿ ерлмьска земля, ѿ градъ
създа в ней ѿ прозва по своемъ ѿмени Сидонъ. ѿ по-
стави своего снѣ Мелухила црствовати въ Сидоне ѿ въ власти
салимьстни. Мелухилъ же род[и] два снѣ: а-го прозва по своемъ
ѿмени Мелухила, а второмъ Мелухиседека, его же ѿскони зде вы-
тѣ ѿспншем.

(Ифанас[т]а архиепска алеѡандръскаго шца ве-
ликаго Паслаха слово ѿ Мелухиседеце). Мелухилъ цркъ ѿко-
ж[е] прежде рекохомъ ѿмаше два снѣ, единог[о] Мелухил[а] по
ѿтню ѿмени, а дрбглаго Мелухиседека. ѿ ѿцъ любаше стареншаго
снѣ Мелухила, мѣи же любаше меншаго Мелухисед[е]ка. каше же
ѿцъ еѿ еланъ, неспснсю¹⁰⁾ жертвѣ приношаш[е] ѿдоломъ¹¹⁾, ке
во жертвѣа вѣ-мъ вѣгомъ¹²⁾. ѿ реч[е] Мелухилъ цркъ Мелухисед[е]кѣ
снѣ своемъ: поем ѿтроки своѣ ѿди къ стадо къаде ѿ приведе[и]
ми ѡ. телецъ, да пожрем жертвѣ¹³⁾ вѣгомъ. ѿдеж[е] Мелухисед[е]кѣ,
ѿ мѣсль вѣа приде[и] емъ на псти. ѿ къзвигъ ѿчи своѣ на ѿво
ѿ гладаше на снѣце ѿ ѿ лдне размѣ[сла]ше ѿ ѿ звездахъ. ѿ в се-
вк къкъ реч[е]: ѿж[е] сѣтворилъ есть ѿво ѿ землю ѿ звезда¹⁴⁾,
томъ вѣ долъжно дати жертвѣ създавшемъ тѣхъ. извѣкто [sic!]
во ми творятъ знаменѣ ѿвснѣа, ѿко зиждатель их на них по-
чивает неглененъ, бесмртенъ, невидим, единъ Бѣ си на ѿвси ѿ
на земли, сѣда хсленем¹⁵⁾ срдцемъ, той есть ѿстинный Бѣ ѿ
томъ подобно жертвѣ дати. I шед секо ко ѿцю моѣмъ сѣкѣтсѣ
емъ, негли послашает мене снѣ своего.

Приде[и] же Мелухисед[е]кѣ ничтож[е] видѣ [мб. ведѣ], ви-
декъ [ж]е ѿцъ его ѿ реч[е] емъ: где соутъ тѣлци. по нухъ ж[е]
шелъ еси? ѿ глѣ емъ Мелухисед[е]кѣ: не гневѣи са, ѿче црю, но
послшѣи мене, ѿнкъ ж[е] рече: что хоцшиши, рци¹⁶⁾. Мелухисед[е]кѣ
же реч[е]¹⁷⁾: приди ѿ жертвѣ, ѿже хоцет дати, не дадим еѣ смъ
вѣгомъ, си во не вед[ѣ]тъ во ми са вѣи, но паче дадимъ жертвѣ
ѿже почивает верхъ ѿвскъ, то во есть Бѣ вѣгомъ¹⁸⁾, Гѣ гѣмъ.
ѿцъ же его разгнѣвавъ са реч[е] емъ: ѿди ѿ приведе[и] еже ти
повелех! аще ли [не приведеши]¹⁹⁾, то не живѣ коудеши. ѿдсѣс же
Мелухисед[е]кѣ²⁰⁾ къ стадо воловъ, видѣ[и] же Мелухилъ цркъ къ

Салиме црци женѣ своѣй и глѣ к ней: прид[и], дадим жертвѣ
 единого ѿ сѣвѣ ишух! Салима же жена его плакавшисѣ²¹⁾ пла-
 каше горко, поразумѣ²²⁾ во, іако²³⁾ виною хощет звити²⁴⁾ Мел-
 хисед[е]ка, понеже поноси емѣ ѿ вѣх²⁵⁾. и въздохнѣши црца:
 свѣ мнѣ! рече. трѣдихсѣ и поспѣихъ тоцѣ! видев же црѣ реч[е]
 к жене: не плачи с[ѣ], но прид[и], да мерише жревіѣ, да аще сѣ-
 читсѣ[ѣ] мнѣ, и зверѣ егоче хощю и дамъ его жертвѣ вѣомъ
 ишумъ; аще ли сѣ ашчитъ товѣ, и зверѣ егоч[е] хощиши и воу-
 деть ти схраненѣ. сиже глѣ мнѣ²⁶⁾ іако не²⁷⁾ полдчитсѣ црци²⁷⁾.
 и вергоша жрекиѣ и ашчиша²⁸⁾ [зам. ашчисѣ] црци и и звера Мер-
 хиседека [sic!] егоче любаше. црѣ же Мельхилъ посрамленѣ
 вы[тъ] ѿ своѣѣ женѣ, и вверженаго²⁹⁾ сѣа готоваше на жертвѣ,
 кошше ко сѣ претыкнѣтис[ѣ]³⁰⁾ ѿ вѣхъ своихъ. и прішед Мелхисед[е]къ
 привел[е] ѣ. телець. повѣ же ѿць емѣ³¹⁾ оутверженаго
 сѣа, брат[а] Мелхисед[е]кова, иде къ храмъ идолескъ къ Гі мѣ
 вѣомъ. Сѣвраще же сѣ на жертвѣ ф. и г. ѿтрци ѿ своихъ ѿць
 приведени, и дрѣгѣхъ т. детей ѿ своихъ мѣрей, говедъ же и
 ѡвцѣ без числа. вы[тъ] жертва зготована. Салимже, мѣти Мел-
 хисед[е]кова, сѣд[ѣ]ши въ своемъ домѣ възпи глѣсмъ великымъ
 реч[е] Мелхисед[е]къ: чад[о], почто не плачеши сѣ брат[а] своѣго,
 еже по толикыхъ трѣдѣхъ иде заколенѣ быти и не вѣсть, Бѣ ли
 и деть или вѣсом на жертвѣ? се ѣи³²⁾ глѣци възпи Мелхисед[е]къ
 и реч[е] мѣри своѣй: до сего мѣста мнѣ ѡрдѣ! вѣставъ иде
 в горѣ Фаворскѣю. мѣти³³⁾ его вѣставши иде къ идолескъи храмъ
 видети сѣа своѣго преж[е] даже не заклѣнѣ коудет. Кѣзлеже зе
 [sic! зам. възлезе же] Мелхиседекъ на горѣ Фаворскѣю³³⁾ пре-
 клони колени и реч[е]: Кѣ всехъ сѣтворивѣй, ико и землю, тебе при-
 зываю истиннаго Бѣ, слыши мѣ в сий час и повели, да иже
 сѣтъ приши на жертвѣ братѣ моемъ Мелхилѣ, мѣсто всемъ
 и мѣ адѣ да вѣдетъ и пожретъ ихъ всехъ земля³⁴⁾! и послѣша
 Бѣ Мелхисед[е]ка, и агне зниѣши земля пожре ихъ и всего³⁵⁾ ро-
 д[а] Мелхисед[е]кова³⁶⁾ съ³⁷⁾ всемъ род[о]мъ его⁴⁷⁾, да ни члѣкъ
 ни трѣвице ни скотъ ни сѣздани³⁸⁾ градѣ томѣ с храмомъ
 ѡста, но все погыѣ. сиже же Мелхисед[е]къ с горы Фаворъ-
 скѣѣ виде іако послѣша его Бѣ и въ страсе велице выѣвъ пакѣ
 въз[в]ратис[ѣ] в горѣ и прішед³⁹⁾ седнисѣ тамо ѣ. лѣт нагъ
 іако ѿ рожѣнѣ мѣри своѣй, и хрѣвѣтъ емѣ вы[тъ] іако кожа
 ливна, кормъ же его вѣ вѣрше дѣвоѡѣ, а в питие мѣсто росѣ
 лизаше. по седмѣхъ же лѣтахъ прид[е] къ Аврамѣ глас глѣющѣ:
 Авраме, Авраме! и реч[е] Авраамъ: се азъ Гі мой. Гѣ реч[е] къ
 Аврамоу: ѡседаи си подаремникъ и понеси ѡдеаниѣ многоцѣн-

него ⁴³⁾ дод. излѣзи! ⁴⁴⁾ дод. кто еси ⁴⁵⁾ дод. тако ⁴⁶⁾ словом ⁴⁷⁾ Бѣа вышняго ⁴⁸⁾ вас. За сим дод. Да вже не вѣдѣть наречено има твоє Явраамъ но вѣдѣть сквершно има твоє Явраамъ ⁴⁹⁾ вас. ⁵⁰⁾ Гдѣ мой ⁵¹⁾ вѣлюбиваго

А. Н. Пыпинъ, Памятники старинной русской литературы, т. III, стор. 20—23, відки й виписані повніші варіанти.

Піпін надрукував три тексти оповідань про Мелхиседека, а власне один Палейний (із Румянцівської Палей з р. 1494 ч. 453) тотожний з тим, що читає ся і в Крехівській Палей, далі короткий текст із Пролога, що є тільки скороченєм Слова св. Аванасія, і в кінці Слово св. Аванасія, незвісно по якому рукопису. Це саме Слово по Соловецькому рукопису XVII в. надрукував Порфирев (Апок. сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Солов. бібл. стор. 131—135), а в тійже книжці (стор. 222—225) помістив ще новішу переробку сего Слова, а надто (стор. 256—259) другу яго переробку. виняту із Временника Георгія Амартола по Соловецькому рукопису XVI в. Ми також друкуємо далі переробку сего Слова по рукопису о. Іллї Яремецького-Білашевича з половини XVIII в. як доказ популярности сего твору. Грецький текст його надрукований у-перве Монфоконом в третьому томі творів св. Аванасія Александрійського, а відси передрукований Фабріцієм (Veteris Testamenti Codex apocryphus, t. I, 311—320). Звісно, приписувати авторство сього слова св. Аванасію нема ніякої підстави (гл. Порфирьевъ ор. cit. 54 і вгож Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ 9), 116—117). В староруськім письменстві трапляють ся інші легенди про Мелхиседека, що розповідають про него зовсім не так як у отсіх текстах. Два тексти тих оповідань надрукув в Тихонравов (Пам. отреч. русской лит. I, 26—31). Текстів сеї другої легенди в приступних нам українсько-руських рукописах ми не находили.

Б. Рукопис о. Яремецького-Білашевича, стор. 100—104.

(Слово ѿ Мелхиседецьк црїи Єалимско м ниже во стїхъ ѿ ца Яданасїа архїєїскїа Плезан'дрїйскаго) Пристонтъ намъ перше ѿчество і родъ сказа ти влїннаго ѿца нїїго Мелхиседека. для того називаетъя неродославенъ, сасхлчс праславнїй¹⁾. бил во с поколїнїа Хамока его²⁾ роди Нзе, Хам же роди Хса³⁾, которїй замиславъ столнъ вѣдокати ѿ раздк-лнїїа їзникъ. Неродъ роди Дса, а Дсѣъ же роди двохъ сїовъ:

едномѣ іміѣ Мелухъ, а дрѣгомѣ Гедекъ. ѿтѣць любилъ Мелуха
 старшаго сѣа, а матка молодшаго Гедека. а той Мелухъ билъ
 царемъ Пелестинскимъ и билъ балвохвалаца⁴⁾, во приносилъ ѿфкрѣ
 дванадцатомъ колванамъ. И рекъ црѣ до сѣа своего Мелухседека
 в той час, гди малъ ѿфкрѣ ѿдавати колванамъ, рекъ такъ:
 сѣа мой⁵⁾, пойднж ѿк челади в поле меже стадо воловое ѿ при-
 веди ми ѣ. волокъ⁶⁾, левсѣмо оуѣчинили ѿфкрѣ ѿшимъ вѣгомъ.
 а гди пошолъ Мелухседекъ до воловъ в поле ведасгъ розказѣ
 ѿца своего, ѿ прѣшло емѣ на мисль в дорозкѣ⁷⁾, поднеслъ ѿчи-
 скоѣ в небо і смотрилъ на сѣнце ѿ на мѣць ѿ на звѣзды, а по-
 томъ почалъ сѣбѣ розмишлати ѿ въздухнѣши рече: которѣи то
 сотвориѣ ѿбо ѿ землю, сѣнце ѿ мѣць ѿ звѣзды ѿ морѣ ѿ всѣа
 ѿже в морѣ, томѣ приходитъ⁸⁾ ѿфкрѣ ѿдати⁹⁾, а¹⁰⁾ нѣжели
 тимъ бездѣшнимъ колваномъ¹⁰⁾, до чого ми оуѣпвнѣюемъ тимъ¹¹⁾ знаки
 нѣснѣе, ѿже на нухъ ѿпочиваютъ нетленне безсѣртнѣи, невиди-
 мѣи¹²⁾. единаѣ же естъ Бгъ на нѣси и на земли, видичи¹³⁾ скри-
 тѣсть сѣдцѣ людскѣхъ, той естъ правдѣиѣ Бгъ¹³⁾, томѣ присто-
 нитъ ѿфкрѣ ѿдати. але¹⁴⁾ вернѣсѣа ѿповѣсти ѿцѣ своемуѣ ѿ пора-
 жѣ его на тоѣ, ежели послѣхаетъ мене¹⁴⁾. В той часъ прѣшолъ
 с поля ѿ не привѣкъ нѣчого. И рекъ до него ѿтѣць: а гдѣж воли
 сѣтъ¹⁵⁾? ѿповѣкъ Мелухседекъ: не гнѣвайсѣа, ѿче мой, послѣхай
 мене, цо ѿ тебѣ вѣдѣс казати. Дсѣ же рече: чого ти хочѣши,
 сѣа, мовъ тѣако борзо¹⁶⁾. Мелухседекъ же рече ко ѿцѣ: ѿче мой,
 ѿкъсю ти ѿфкрѣ хочѣшь чинити тимъ вѣгомъ? але не чини, во сѣи
 воги не чѣютъ ѿнѣ ходитъ ѿнѣ видятъ ѿнѣ тежъ двигаютъ сѣа¹⁷⁾.
 але ѿче мой, принесѣмъ ѿфкрѣ Бгѣ, которѣи¹⁸⁾ естъ надъ вѣами,
 которѣи сотвориѣ ѿбо ѿ землю, сѣнце, мѣць, звѣзды, морѣ ѿ
 всѣа краснаѣ ѿже на нѣси ѿ на земли. в той часъ ѿтѣць розгнѣвалъ
 сѣа на сѣа ѿ рече емѣ: ѿднж скоро¹⁹⁾ в поле ѿ приведи ми, цомъ
 ти розказалъ. а если ми тоѣ не вчинишь, то не вѣдѣши южъ на свѣ-
 ткѣ живѣ. В той часъ Мелухседекъ пошолъ²⁰⁾. тѣди мовитъ црѣ
 женѣ своей: пойдѣмо, жѣно моѣа, ѿ счинѣмо ѿфкрѣ з снѣовъ
 сконѣ тимъ вѣамъ ѿшимъ. Салима же счѣвши тоѣ стала плакати
 ревнѣе, роздѣкла тоѣ, же дѣла тоѣи причинѣи хочѣтъ црѣ Мелух-
 седека, поневажъ зневажиѣа его²¹⁾. ѿ въздухнѣши рекла: лютѣ²²⁾
 мнѣ, жѣмъ сѣа трѣдила ѿ працювала²³⁾ на даремнѣ! потомъ црѣ²⁴⁾
 рекла до ней: вѣржѣмо кости. если лѣсѣкъ на мене впадѣтъ²⁵⁾, те-
 ди ѿ вѣмѣ которого счѣс сѣа ѿ вѣдѣс ѿфкрѣвати²⁶⁾ вѣамъ сво-
 имъ, а ежели на тебе лѣсѣкъ впадѣтъ, то ти которого счѣши, вѣ-
 деш ѿфкрѣвати²⁷⁾. И верганъ кости²⁸⁾ ѿшла лѣсѣкъ на царицѣ
 Салимѣ. ѿ взяла сѣбѣ Мелухседека сѣа, котораго любиѣа²⁹⁾,

цркъ же заветидалсѣ³⁰⁾ и готова сѣа своего старшого Мелуха. и пошолъ до кожницъ, где было вѣ. вѣовъ златихъ, сребнихъ в кожници. В тоуж время зевралосѣ фнз. младенцовъ в своихъ шцовъ и т. пахелѣтъ в своихъ матерей³⁰⁾, а видѣл и шкцам лѣчки не было³¹⁾. а гди юж шѣкри зготованнѣ вили, в той час заволаа Салима³²⁾ сѣа своего Мелухседека и моит: сѣс мой³³⁾, не плачеш ли за братом своим, которій идетъ на заколеніе — не знаю, ци Бѣгу, циан теж вѣсом? шповидѣлъ Мелухседек мѣри своей: по нѣкшній ѣа часъ вил.....³⁴⁾ вимовикши и пошолъ в горѣ Оаворексю и припавши на колѣна реклъ тѣе слова: всѣхъ еси сотворилъ³⁵⁾, иѣбо и землю, тебе во призываю единого Бѣа, слыши мѣа в час сей, ави тихъ всѣхъ землѣа пожегла, которій прійшли на шѣкрѣ³⁶⁾ з братом моймъ. В той час вислѣхалъ Гдѣ мѣтвѣ Мелухседековѣ, и зараз землѣа потѣасласѣ³⁷⁾ и всѣхъ пожегла, и все мѣсто и весь род Мелухседековъ. ѣнѣ палацокъ ѣнѣ чѣвка ѣнѣ видѣята мѣста того не зостало, все згинѣло³⁸⁾. Зійшовши же Мелухседекъ з гори Оаворексей и швачилъ, иж вислѣхалъ Гдѣ молитвѣ его. В той час зосталъ к страхѣ великом и зновъ вернѣлсѣа в тѣю горѣ и вселиксѣа во еден вертепъ³⁹⁾ и мешкалъ там ѣ. лѣтъ, и сталсѣа нагим ѣкъ в рожденіѣ своего⁴⁰⁾, и хрѣветъ сталъ его ѣко черепашина шкарѣна⁴¹⁾, а покармъ его вершки древнѣе вили, а в мѣсто води росѣа лизалъ лѣ. лѣтъ⁴²⁾. Голосъ вѣ з нѣа до Авраамѣ: Авраамѣ, Авраамѣ! слышалъ Авраам голос Гдѣа Бѣа, зволасѣа и речет: аз есм. Господи. Во той час рече Гдѣ Бѣкъ до Авраамѣ: шѣкдлай шѣлѣа свое⁴³⁾ и возми брашно⁴⁴⁾ и поиди на горѣ Оаворексю и заволай голосно трижди: чѣвче вѣй!⁴⁵⁾ Війдетъ же до тебе чѣвкъ ѣко дикій звѣркъ, але ти не войсѣа его и шстрижи⁴⁶⁾ его и шѣркѣжъ ногтѣ его, и цѣлѣш[и] его⁴⁷⁾ и благослови сѣа в него, поневаж⁴⁸⁾ шн ѣсть сѣенникъ Бѣа вишнѣго⁴⁸⁾. в той часъ сотвори Авраам ѣкож заповѣдал емс Гдѣ Бѣкъ. и возйде Авраам на горѣ Оаворексю⁴⁹⁾ и заволаа ѣ-жди⁵⁰⁾: чѣвче вѣй!⁵¹⁾ И війшол до него Мелухседекъ шко дикій звѣркъ⁵²⁾ и звоилсѣа ѣго, Мелухседека, Авраам. Мелухседекъ же рече: не войсѣа, Авраамѣ⁵³⁾! кого шѣканшъ? Рече Авраам: Гдѣ Бѣкъ .....⁵⁴⁾ и блгословитисѣа в тебе⁵⁵⁾. Зійшовши з гори Мелухседекъ и мешкалъ з Авраамом ѣ. дни⁵⁶⁾. И взѣвши в рогъ елѣа назнаменал Авраамѣа словом вѣйим⁵⁷⁾ мовлѣчи: блгословяю ти Авраамѣ Бѣгомъ вишним. И не вѣдетъ оѣже илѣа твоѣ Авраам, але вѣдетъ илѣа твоѣ до конца совершенное Авраам⁵⁸⁾. И по[тсм] зновъ⁵⁹⁾ голос прѣ[и]шолъ до Авраамѣа мовлѣчи⁶⁰⁾: поневаж нѣхто з рожаю Мелухседековаго не зостал на земан, для того не

своім Мелхисадк и призвала ³³) дод. возлюблени[и], нехай же йма твоє Мелхисадк, ти Бєдикъ мнѣ лѣсомъ припааъ ест, дай того жикъ еси ³⁴) їжъ ѿ сего часѣ свою маю закарѣ, мнѣ нѣчого до вас ³⁵) кызъ [зам. Бѣ] всѣхъ речей Сѣтворителю ³⁶) дод. дивволексїю, гдѣ брат мой Мелхисадк спалинъ естъ ³⁷) розстѣнилася ³⁸) же анѣ чѣвкѣ анѣ ѿнамъ кожница, анѣ ики[и] ес-динока не zostалси ѿного мѣста, але все земля пожерла ³⁹) и пришовши в гѣстину лѣса ⁴⁰) якъ иго мѣи на свѣтѣ оѣродила ⁴¹) їже оѣлава поросаъ колосами ⁴²) а по ѣ. лѣтахъ ⁴³) ѿраа своего ⁴⁴) дороге речи и ѿфѣрбючи ⁴⁵) дод. види сюда ⁴⁶) дод. волоси ⁴⁷) и ѿбрата познати [очевидно помилка замъ шкрѣжъ назискти] иго прихѣтай си з нимъ ⁴⁸) вас. ⁴⁹) дод. стаяъ ко части лѣса ⁵⁰) и скриксѣтъ ї рази ⁵¹) ви[и]ди ко мнѣ ⁵²) а гди иго ѿбачна Явраамъ ⁵³) чѣвкѣ, а повѣжъ ми, хто еси и чого потрібѣишь ⁵⁴) послааъ ма ѿшѣкати ти ⁵⁵) дод. и рече емѣ Мелхисадк: якъ ти си Гѣхъ Бѣхъ рєсказааъ тако твори ⁵⁶) дод. Явраамъ же ѿстригъ Мелхисадка, якъ емѣ Гѣхъ Бѣхъ рєсказааъ ⁵⁷) дод. и блєвнѣ Явраама Богомъ вишнимъ ⁵⁸) Явраамъ ⁵⁹): окторне ⁶⁰) дод. Яврааме! ѿнже речи: Гѣи мой стїи! Бѣхъ же рече емѣ ⁶¹) по подоконствѣ

Ся переробка Слова св. Аѳанасїя на мову майже чисто народню мусїла бути досить популярна в нашім краю, коли маємо її в двох рукописах: о. Яремецького і в Дрогобицькій збірці з р. 1742, що з неї й виписані варіанти. Із твх варіантів ввдно, що обі переробки зроблені були незалежно одна від одної і то з оригіналів де в чому відмінних один від одного. Рукопис Дрогобицький має текст троха ширший і повнійший від тексту о. Білашевича, та ми основою сего видання поклали текст сього остатнього через те, що в Дрогобицькім рукописі не стає кінця.

ХІІ. Авраамові сини.

А. Крехівська Палей, стор. 168—174.

(О Исацк) Быс[ть] же по днѣх сиухъ Бѣ́ ѿсѣша[а] Авраа́ма, всѣ вѣдѣ, хотя Авраамъ къ притчи положити къ изыщѣхъ ѿ послѣднѣиѣхъ нѣхъ нащити, какоу любовѣ ѿмѣкти къ Бѣ́у, и глѣ ѣмѣ: Авраа́ме, Авраа́ме! ѿ реч[ѣ]; се азъ Гѣ́. реч[ѣ] же емѣ Гѣ́: поймі сѣна своѣго възлюбленаго Исаа́ка ѿ възведи на горѣ ѿ въздажъ ми трѣвѣ. въставже Авраа́мъ застра ѿседла ѿсла свое ѿ поитъ с собою два штрока ѿ Исаа́ка сѣна своѣго възлюбленаго, ѿ истинавѣхъ полена на сожеженнѣ трѣвѣ, ѿ поидѣ ѿдеже реч[ѣ] Гѣ́. вѣ же шествовати емѣ до горы Гѣ́. дѣн. възрѣкже Авраа́мъ ѿчима своима ѿ зрѣ мѣсто ѿдалеча ѿ реч[ѣ] штрокомъ своимъ: садете тѣ, азъ же и дѣтище доидѣе на горѣ ѿ поклонившес[ѣ] прид[ѣ]вѣ к камѣ. взать же Авраамъ полена ѿст[не]на ѿ заде за плещи Исаа́к сѣна своѣмъ, взѣ же ножъ ѿ ѿгнь в рѣкѣ ѿ пойдоста к горѣ ѿва вкѣпѣ¹⁾. реч[ѣ] же Исаа́къ къ Авраамѣ ѿщю своѣмъ: се ѿгнь ѿ дрова, почто не ведѣши ѿвчѣ²⁾ на всекъжеженнѣ³⁾, еже на трѣвѣ Бѣ́? Авраа́мъ же реч[ѣ]: Бѣ́ зрѣтъ сѣвѣ ѿвчѣ еже на жертвѣ⁴⁾. Исаа́къ же видѣвъ ножъ в рѣкѣ ѿца своѣго смотреше, ѿ реч[ѣ] Исаа́къ къ Авраа́му ѿщю своѣмъ: повѣжъ ми ѿце[sic!], аще хоцѣши ѿвчѣте, да скоро текѣ в стадо ѿ привѣдѣ е. аще ли разѣмѣши Боу́ приатнѣ⁵⁾ быти жертвѣ твоѣи, поклонѣи глѣвѣ⁶⁾ и мною сѣтвори жертвѣ твою Бѣ́и. Авраа́мъ ж[ѣ] разгорѣ сѣ естествомъ любѣкѣ протнѣвѣ сѣмоу ѿвѣща глѣ: повѣдаю ти чад[ѣ] моѣ възлюбленое, вѣдчѣ изволеніе естѣ. Бѣ́ просить тебе на жертвѣ сѣвѣ, чад[ѣ], по своѣи емѣ волн, а не азъ хоцю сего. вѣси ко, ѿко любовнѣю [зам. люблю] тѣ чад[ѣ], ѿ трѣпѣть ми сѣдѣце, како ли нанесѣ ножъ на тѣ, чад[ѣ], како ли зрѣ слезы мѣтре твоѣи, самъ ж[ѣ] ли како поидѣмъ плачь тебе рад[н], чадѣ! паки ж[ѣ] аще ѿслѣшѣю сѣ повелѣнѣ вѣдчѣнѣ, то ѿвѣлишенъ коудѣ

великіа ёго мѣстї и великыхъ его вѣщанїи, иже мною вѣснїе вѣща. что створю⁷⁾, чад[о]? никакож[е] не вѣде⁸⁾ что створю емѣ⁹⁾, чад[о], но добрее ми принести тѣ в жертвѣ емѣ. давыи по¹⁰⁾ своей [воли]¹¹⁾ мѣрї телець дати ми тѣ имаеть, чад[о], пакн жива. нѣк же ѿ мѣртвахъ мощнѣхъ ёсть Гї въставити тѣ¹²⁾.

Исакъ ж[е] слышавъ ѿ оца своего Авраамъ (sic!) въ смиренїи и вѣробоизнївымъ срѣцемъ реч[е]: ѿ предованїи¹³⁾ мой вѣче, ѿ любезнаа мой строка, ѿ своемъ чад[е] оукрѣпи¹⁴⁾ старость свою, оче. іако доврѣе ти есть послѣшати изволенїа вѣдчнѣго и сѣтворити хотенїа ёго, вѣче. прости рѣце свой, азъ же приѣмѣ извы¹⁵⁾. помани вѣче великїю Гїю вѣгдаты, како ти ма на старость вдаши [зам. вдасть], тоиже¹⁶⁾ и з мѣртвахъ мощнѣхъ¹⁷⁾ въставити ма ёсть токѣ Гїи. Аврамъ же стверди срѣце своё и не помысли вѣсчадства ни прокля слезы, но владѣша дрова на тревникъ¹⁸⁾. и тогда зкренн мысцю свою Аврамъ и сѣгъ и іатъ Исака сїа своего¹⁹⁾ и вѣзложи на тревникъ верухъ дровъ²⁰⁾. и прѣстреть рѣкѣ свою, вѣзати ножъ хотѣ закла[ти] сїа своего Исака. Вѣзглѣси же ёго анѣлѣ глѣ: Аврамък, Аврамък! ѿнже рече: се азъ. Гїи. реч[е] же к немѣ: не заколи сїа своего ни створи емѣ ничтоже зла. нѣк во разѣмѣхъ, іако войнїсиа бѣга ты. но вѣзми ѿвѣнѣ и принеси вѣместо Исака сїа своего. вѣзрѣкѣ же Аврамъ виде ѿвѣнѣ вѣзѣцѣ за рога в садѣ Савекѣвѣ. и шедъ и вѣзати ёго и шедъ закла въ Исака мѣсто сїа своего. [Цїеля довшої апострофи до жидовина оповїданѣ ще разъ вертаеть ся до сеї теми]. Ми же збо къ писанїю житїю прїтечемъ. Аврамъ же не пощади сїа своего, но тѣшѣса творити речннѣ емѣ Гїи²¹⁾. прївѣлїжи во сѣ ножъ к горѣ Исакѣвѣ. тогда анѣлѣскы глас ѿгромн и зъ вѣлака глѣ: Авраамѣ, Авраамѣ! глѣ ти Гїи: не заколи сїа своего вѣзлюбленѣг[о]. вѣдѣк во естество емѣ ѿ чадехъ, ты же не пощаде сїа своего мене рад[и], то азъ совою вѣлахъ ти сѣ, іако вѣсвѣлїи вѣсвѣлю тѣ и²²⁾ змножѣ сѣма твоѣ іако звѣзды нѣснїи, іако песокъ вѣскрай моря²³⁾, и вѣскатѣса ѿ сѣмени твоѣмъ вси ізыци земьстїи, понеж[е] и сѣ пѣм[е]нїи твоѣго ізыдетъ мѣжъ, ѿ немъ ж[е] прѣж[е] рѣхъ ти. нѣк же ѿнѣсти сїа своего²³⁾ и поїми ѿвѣнѣ вѣзѣцѣ в садѣ Савекѣвѣ. Савѣкѣ же зоветѣса ѿнѣщеннѣ²³⁾. Аврамъ же слышавъ глѣ ѿнѣсти вѣрока и зѣре ѿвѣнѣ держимъ за рога в садѣ Савекѣвѣ. и шедъ поїатъ и прїшедъ закла въ Исака мѣсто сїа своего²⁴⁾. Авраамъ же створїшу жертвѣ вѣзратис[ѣ] сѣ ѿтрочатѣмъ ѿноудѣже прїшел. Прїшедшю же Авраамъ в домъ свой ідеж[е] живїши [в рукоп. хвбно: живїши] къ градъ Авроцѣк

[?] в земли Хананейстей, иж[е] есть к раздолнї, се же есть Хевронъ.

¹⁾ Доси у Порф. пропущено ²⁾ кое ведече ѿча ³⁾ вас. ⁴⁾ трекс ⁵⁾ кѣоприатик ⁶⁾ дод. мою ⁷⁾ дод. семоу ⁸⁾ ведми ⁹⁾ сотворити ми ¹⁰⁾ ко ¹¹⁾ вас. ¹²⁾ Тут пропускаемо, так само як і Порфірев, палейну апострофу до жидовина. ¹³⁾ предокрый ¹⁴⁾ оукрѣни ¹⁵⁾ оузы ¹⁶⁾ то оуж. ¹⁷⁾ мо ино ¹⁸⁾ дод хоти сотворити якоже повелѣ ем ; Гк. воскладшоу же дрова на трекникъ Якраамъ ¹⁹⁾ дод не помысан разлоученїя ѿ чада ни поирдѣ ѿтрошца, но сязавъ ²⁰⁾ Тут Порфірев знов пропустив уступ, де полемізуєть ся з жидовином, та в Крех. Палей такого уступу в сьому місці нема ²¹⁾ Доси у Порф. йде пропуск. ²²⁾ вас. ²³⁾ вас. ¹⁷⁾ Решта у Порф. пропущена.

Текст тотожний з нашим надрукував Порфірев (Апокриф. сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Солов. біблїот., стор. 136—138) із Соловецької Палей ч. 635, відки ми й написали отсі варіанти. Отсей палейний текст не має в собі майже ніяких апокріфічних подробиць, а є тільки поетичним р зширенем біблійного тексту (Битія XXII, 1—13). Власне задля сих стилістичних прикрас, що находять ся в розмові Авраама з Ісааком, ми й містимо його в нашій збірці, як се вчинив і проф. Порфірев.

Б. Рукописе о. Яремецького Білахевича, стор. 124—125.

(Слово ш Ягаръ и ш сїѣ є ж Исмаилъ како вил ся со Ісаакомъ сїом Явраамоким) Єгда родисїа ѿ Гарри жени Явраамовои Ісаак, а Исмаилъ родисїа ѿ Ягари сѣвжекѣнни Гарриной, лавїше ѿка Ісаакъ і Исмаилъ і растїше. Єгда израсте Ісмаил, і сдарила Ісаака. и свидѣла Гарра [sic!] иж Исмаилъ сдарила Ісаака і растерзаста сїа жалостїю великою и рече: Живѣ Бїѣ мой! Шо то єсть, да равѣ вїетъ господина своего? Отсѣлѣ сїе нехай не всдетъ. И рече: Господине мой Яврааме, иждени равѣ ис чадом єа. Явраам не хотїше, Гарра плачѣщи скербно не хотїше жити с ним, дондеже не ижденетъ ю. Прїиде же аггѣль Господень скоро ко Явраамъ і рече: Яврааме, Яврааме! Иждени равѣ Ягарѣ ис чадом єа, їко глѣтъ Гарра жена твѣа! В той часъ Явраам взем три камели, взем же крашна, їди и питїа много і заведе нх на горѣ Синайскѣю ко пѣстиню. Бїше ко ѿ мира єа. попрїцъ, и там ѿстави нх. И вїше Ягара в той пѣстини со сїомъ своимъ Исмаиломъ. Єгда не стало им води и неимкїше что пити, искаше Ягара води, да дасть пити чада своѣмъ. Сѣвїдеже всѣ горн и долини и не находїше води нигде.

Єгда же прїйде, видѣ чадо своє оумирающе без питїи. Пойде же Агара зновѣ и свидѣла влажнѣ землю под древом. Взыла велики плакати и копати, и шѣрѣте г҃. шѣрѣ води и принесе чадо своємѣ мало води и шѣрѣте житїе. И несе там чадо, идеже бѣ вода, и раскопа велии источник и там живїста. И до той води прихождахѣ звѣрїе и всїа вещества, птахѣ и рѣч. пити. Агарїя же вчаше сна своего Исмаила звѣрїе з лѣка бити. Єгда же вистѣ Исмаиловн лѣтѣ єї, Исмаила рече матери своей: Повѣж ми, мати мойя, як сїя во мирѣ плодїтъ людїе? Агарїя же всїа страшнїа свѣцкїи речн всїа емѣ прѣвнѣ сказала и тако его насчила и смѣсила сїя снїм і передла дѣтей нѣ. і да пойметсїа скїмїа ѿ неї много и да смножитсїа. И ѿ нихъ зачухѣ сїя поганїе їзници Тѣрки, Талтаре и їнїа поганїа їзници.

В звїснѣх нам збірѣх апокріфічних оповїдань авї подїбного текету, авї загалом оповїдань про Измаїла і єго кровосумїшку з матїрю нема. Основа сєго оповїданя взята з Бїблїї (Битвѣ XXI, 9—21), апокріфічнї додаткн мабуть із Талмуда, пор. Ed. Reuss, La Bible III, 1. стор 367.

В. Рукопис о. Теодора з Дубївця стор. 82—83.

(Некѣрнїи їзници ѿкждж зачаша с[а] ѿ вѣт.) Авраам имѣ два сїа, єднаго ѿ равы а дръгаго ѿ своковнїа. прежде оубо родисѣ ѿ Агары Измаїль, а послѣдѣ родисѣ Ислакѣ ѿ Сарры. и приплѣзоваше Измаїль и бїаше сїа Авраамова Ислака. и видѣвши Сарра сожалїша си и кѣзопи кѣ Аврааму. и їви сѣ Аврааму аггль ѿ Бї гл҃а: иждени равоу и сїа єї. Авраам же оуботова єн пища на много дїи и ѿпоустн єа кѣ поустыню далече. и там живаше кѣ пжстнн сѣ сїомѣ. и не доставшоу брашна єже оуботокал Авраам, и скончєвашес[а] гладом и жаждоу, и шѣходоше горы и оубодїа ищоуще, где вы шѣрѣла родоу сѣвѣ же и штрочатю. и шѣрѣте тамо источник и пришедши сѣ сїом своим и живаше кѣ Синаї. И єгда ж[є] выс[т]ь л. лѣт Измаїлѣ з родства єго, и начат пытати Агары: ѿкоудоу єсн ты и како само прїйде? ѿнаж[є] начат повѣдати ємоу житїе свое и како Авраам повеаѣ завєсти [мѣ] кѣ поустыню далече непроходимоу и тж ма шстави жити кѣ поустыни с[н]. Измаїлѣ ж[є] начат лоуки чинити и стрѣкы стрѣгати и звѣрѣ ловити, и тако питаше и мѣтрѣ и себе. и слаж[є] сѣ сѣ мѣтрїю своєю во

Синай. Агара ко реч[ε] ко совк: да понмоут скма мое жыны
многы й да повѣдаѣт скма Авраамле. й ѿ нихъ зачухъс[а] не-
вкрѣиѣи ѣзници Татарѣ, Тжрици й инѣи мнози.

І сей текст, що в рукописі о. Теодора є частиною якоїсь
обширнійшої компіляції без початку, не має собі паралелів у инь-
ших збірках апокріфічних оповідань. В головному він є немов ско-
роченем попереднього тексту, та має супроти него одну нову по-
дробицю — мотив, для якого Агара згодила ся на кровосумішку
зі своїм сином.

Г. Крехівська Палея стор. 181.

(Ѿ Йзмаиле) Йзмайлъ же род[и] вѣ. сѣовъ, иж[ε] соуть
ймена йхъ се: Нафѣфъ, Кеदारъ, Нагойлъ, Масианъ, Мазма,
Йдѣма, Масиходъ, Фема, Егъръ, Нафекъ, Кендимъ. вселанжеса
Йзмайлъ й сѣве єго ѿ Вилат два сира [sic!] противъ Етѣ, дон-
деж[ε] прид[ε] ко Ясиромъ, противъ лицу брати[и] своїхъ все-
леса. ѿ сихъ соуть Срачинк. Йзмайлъ же бывъ лѣт рѣ. й смре-
ве же житие ег[о] въ Египт[ε].

В Коломенській ані в Ковельській Палеї сего уступу нема.

Д. Із слова Меоодія Патарського, стор. 22—23.

[Измаилтле] В кончаній¹⁾ четвертой тисѣчи Превѣръ царь
прѣйде самъ на корнилъ восточнихъ земель, которій ѿ рода Мэн-
това сѣа Ноѣка²⁾, й поплѣкни седмъ городовъ й землю йхъ,
снѣйде³⁾ на три цѣства инѣдѣйскѣ⁴⁾ й пожже ѿ ѿгнемъ й ѿпѣ-
сти ѿ. й прѣйде в' пѣстыню Савы й йзъчетъ родъ чада Йзма-
йлска⁵⁾. Сего ко Йзмайла прижи Авраамъ ѿ ровы своеѣ Агары,
ѣ⁶⁾ ѿ Сарры Ісаѣка⁶⁾. Исмайлъ же ѿвидѣше Ісаѣка злобою своею.
Прѣйде же агѣлъ ко Авраамъ й рече ємоу: йзъжени равъ й сѣа
єн в пѣстыню Саввы. Авраамъ⁷⁾ же всадикъ Агарѣ на верблюда
й сѣа єѣ Йзмайла, керкъвлюдже повеленіємъ вѣжѣимъ несе йхъ ко
пѣстыню Саввы. Йзмайлъ же прѣывавше со мѣрїєю своею⁷⁾, й рас-
плоднѣшесѣ. й Превѣръ царь йзвѣ ѣ⁸⁾, ѣ иннѣи развѣгошасѣ⁹⁾ й¹⁰⁾
вѣжаше ѿтолѣ в' пѣстыню Етривѣ¹⁰⁾ и расплодишасѣ й йспол-
ниша пѣстыню й тѣю ѿ¹¹⁾ племене своего¹¹⁾. вѣхъ ко мнози йкы

прѣзы, ѿ нагы хождѣхъ ѿ іадѣхъ мѣса верблюжѣ в¹²— вѣкс ва-
рѣна¹²), ѿ пѣхъ кровѣ ѿ млеко скотѣе.

1) По скончаніиже 2) приде имъ царь отъ Мунтова роду, сына Ноева, име-
немъ Приворъ 3) и иде 4) на царство индѣйское 5) идже бише Измайловичи, воцпе
родъ Измайловъ 6—6) вѣс. 7—7) вѣс. 8) И приде Приворъ въ пустыню ту Измаиль,
якоже прежде речеся 9) дод. по пустыни той 10 10) вѣс. 11—11) вѣс. 12—12) вѣс.

З чотирох текстів сего апокріфа, надрукованих Тіхонравовим
(Памятники отреченной русской литературы II, 213—281) тільки
один текст Тульської збірки XVIII в. в сьому місці де в чому по-
дібний до нашого і для того з него ми й виписали варіанти. Та
й тут, як бачимо, Тульський список має деякі важні пропуски,
а особливо пропущено цінний для нас зворот про кровосумішку
Ізмаїла з матірю.

XIII. Сини Ісаакові.

А. Ковельська Палея, стор. 196.

[Вродженє Исавѣ і Якова] Быст[к] оубо по оумрѣтви¹⁾ Авра-
лмовѣ²⁾ бл҃ги Бѣ Исака снѣ³⁾ своего³⁾. младше же Исакъ⁴⁾,
реч[є]³⁾, Ревекы дѣла жены своѣя, яко неплоды бѣ⁵⁾. и послѣша
его Бѣ и зачат же Ревекка. играста же младенѣца во чревѣ⁶⁾ ея.
помѣи же сѣ Ревекка Гоуѣ Боуѣ и реч[є]: что се³⁾ мнѣ вждет? и
реч[є] ей Гѣ Бѣ: два снѣ во оутробѣ твоѣй еста, старѣйший
меншомѣ поравотлет а людіе людіи преспѣют⁷⁾. по семже оубо
яко приспѣша ей днѣи родити, и роди первенецъ и бѣ той чер-
менѣ⁸⁾. потомже³⁾ и³⁾ меньшого породи⁹⁾, но припалаше рѣжа
ей¹⁰⁾ патѣ старѣйшого. и нареч[є] первенцю имя Исакъ, братѣ¹¹⁾
же его³⁾ имя Иаковѣ.

¹⁾ смѣрти ²⁾ Аврааман ³⁾ вас ⁴⁾ дод. Гоуѣ ⁵⁾ дод. и не ражда ⁶⁾ стробѣ ⁷⁾ преспѣетъ
⁸⁾ чернѣ ⁹⁾ род[и] ¹⁰⁾ его ¹¹⁾ дрѣгомѣ

Варіанти виписані із Крехівської Палеї стор. 181, де опові-
данє се має титул **Г** Ісацѣ повѣстѣ. Основою сего оповіданя
є оповіданє біблійне (Битія XXV, 21—27), відки взяті майже всі
подробиці нашого оповіданя. Ми наводимо його тут як основу пі-
звійшої повірки, висказаної нпр. в діялогу „Банкетъ духовный“
(Кіевская Старина 1891, т. XXXVII, стор. 68), буцім то Исав з Яко-
вом сварили ся ще в материному животі.

Б. Крехівська Палея, стор. 190—205.

(**Г** ЛЕСТВИЦИ). Поидѣ ж[є]¹⁾ Іаковѣ к Лаванѣ дядѣ²⁾ своѣмѣ,
збѣрѣте мѣсто ѣ спѣ³⁾ тѣ, на каменѣ възложивѣ главѣ, снѣце бо
зашло башѣ. ѣ³⁾ вид[є] сонѣ. ѣ се лествица башѣ ствержена на

земли, ёй⁵⁾ же⁵⁾ глава⁵⁾ досажаше до⁵⁾ нёси. и вк вк^рх^с лест-
вици іако лицѣ чл^кс⁶⁾ изо ѡгна исечено, имѣяж[е] вѣ. стѣпени
до⁷⁾ вк^рх^с л^кствици, и на коемждо стѣпени до верха⁷⁾ чл^вца⁸⁾
дв^к: ѡдесн^ю и ѡшюю; кд^{.9)} лица на лествици до перси их,
среднеж[е] лице превѣше¹⁰⁾ всехъ вѣше, еже видѣх^у, и зо огна и до
рам^с и до р^кс, и занах^а страшно паче дн^кх^у и кд^{.9)} лиц^ь. и ёще
мн^к зрацю, и се анг^ли вѣи въсхождаах^с и низхождаах^с по
ней, Г^к же ствержашеса на ней. Тако сво ес[ть] размет[и], іако
се кто подкпретса своимъ жезломъ*).

Б^ж же стоише на[д] лицемъ горнимъ, и ѡтоле възва къ мн^к
г^ла: „Аковк! Иковк“. и р^кх^у: „се азъ. Г^и“¹¹⁾. и реч[е] къ мне:
„Землю, на неж[е] т^ки спшии, тов^к дамъ ю и семени твоём^с
по тов^к“¹²⁾. и¹³⁾ оумнож[с] племя твоё іако зв^кзды нёсныя,
іако песокъ морскій, и бл^свить са семенемъ твоимъ вся земля и
жившій на ней въ посл^днаіа в^кмена л^кт^ь скончаніа¹³⁾. бл^све-
ніе мое, имже бл^св^х т^а. ѡ тебе протечетъ в посл^дний род[и].
в^ксточнаіа и западнаіа вся полна коуд^{ст} племенемъ твоимъ.“ и
іако слышах¹⁴⁾ с высоты, оужасъ и трепетъ нападе на м^а. и
в^кстах^у ѡ сна моего, и ёще глас[с] с^шю¹⁵⁾, и¹⁶⁾ г^лк^ь вѣи въ
шюю моею¹⁶⁾, и¹⁷⁾ р^кх^у: „Коль страшно м^ксто се! н^кс[ть] се, но
домъ вѣи и си врата нёснаа.“ и поставихъ камень, еже вк възгла-
вн^е ми, столпъ, и възлиах^у масло дрежаное на вк^рх^у ем^с, и
нар^ккох^у им^а м^кст^с том^с домъ вѣи¹⁷⁾. и в^кстах^у и в^ксп^кх^у и
р^ккох¹⁸⁾: „Г^и Б^е“¹⁹⁾ Ядамъ тварі твоё! и¹⁹⁾ Г^и Б^е Авраама и
Исаака оцю моею и вс^кх^у ходивших²⁰⁾ правдою предъ тобою!
в^кпц^к²¹⁾ сед^и на Херсвим^кх^у и на пр^{ст}л^к славы огн^кк^ь, и
многошчитаа, іакоже видѣх^у въ сн^к моемъ, держа четвероличныа
Херсвим^к нос^а, и многошчитаа Герафими нос^а²²⁾ в^кк^к под
мышц^кю своёю, а не носимъ ничимъж[е]. стверж^ь нёса на славы
имени твоём^с, простри на ѡблак^к нёсною²³⁾ ащащеса под то-
вою нёо, и да под нимъ поточши²⁴⁾ сл^нце и скривл^еши в нош^ь,
да не коудеть мн^имо Б^ж. иж[е] сч^ини на н^х п^{ст}к^ь м^цю и зв^к-
здамъ, и сегож[е] малиши и растиши, а зв^кзды нареч[е]ши предъ²⁵⁾
нимъ²⁵⁾ пр^ходатъ, да не и ти мн^ими коуд^{ст} в^си. ѡ лица сла-
вы твоёа коят^кс[а] Герафими шестокрилатий и покриваютъ нос^к
и лице крыль своимъ, а прочии летающе поють п^кс[нь]²⁶⁾ непре-
станно. егож[е] н^к азъ с^цла нос^с²⁶⁾, в^к-верховьне, в^к-лицне и
многоименне, ѡгненне, м^лкнозрачне, ст^е! ст^к, ст^к, ст^к! Іа^в, Іа^в-

*) Тут пропускаемо 10 рядків палейної екзегези.

ва, Іаѡна, Іаѡкадосъ²⁷), Хѣлод, Саваѡд, Ѣмлеух, Ілавирь, Яминскъ²⁸), Парихъ! вечный црѣс крѣпкый, силне, превелик, терпеливѣ, влѣвене, наполнѣи нѣса и землю и морѣ и бездны и вса кѣккы славы твоѣ! оуслыши пѣнѣ мое, и мже въспѣхъ тѣ, и дай же ми прошенѣ мое, егуж[е] прошю с тебе, и възвѣсти ми разрешенѣ сна моего, іако ты еси Бѣ крѣпокъ и державенъ и славенъ Бѣ. стѣ²⁹), и Гѣ мой и оцѣ моихъ“.

Ѣще мнѣ глѣцю молѣтвѣ своѣю, глас [в рѣп. г л а д] град[ш]-ше³⁰) предъ лицемъ моимъ глѣ: „Гарийлъ³¹), старишино слаждаѣмихъ, иж[е] еси надъ снѣи³²), иди вразѣми Іакова к разрешенѣ сна иже виде, и повежъ все велико виде, первое ж[е] влѣви. и прид[е] къ мнѣ: Гарийлъ³³) архангѣлъ и видѣхъ, и ваше виденѣ ег[о]³⁴) красно сѣло и³⁴) жасно. азъ же не жасоухса взора ѣго, и мже виденѣ, и мж[е] видехъ во снѣ моемъ, притраннѣ³⁵) ваше паче сего, и видѣнѣ ангѣла не скопѣхса. И реч[е] ко мнѣ ангѣлъ³⁶): „что ти и мѣ?“ и рѣхъ: „Іаковъ“. „юже³⁷) не нареч[е]тсѣ [и мѣ] твоѣ Іаковъ кто мѣ, но боуд[е]тъ и мѣ твоѣ подобно имани моему Іилъ“. егда и дахъ ѡ Фанданы сѣрскыйя противъ Исавъ братъ моему, приде къ мнѣ и влѣви мѣ и прозѣ мѣ Іилъ. и не поведа ми имани моего, донелезе [sic!]³⁸) заклахъ и. и тогда повѣда ми, іако ты ваше Кепъзѣлъ³⁹). Та ж[е] рече ко мнѣ⁴⁰): „лестница, юже еси видѣлъ кѣ. степенѣ имѣцю, выиж[е] степенѣ имѣщѣ две лице члѣе пременяюще зрака своего, лестница ж[е] есть кѣккы си: а вѣ. степенѣ имѣцю⁴¹) вѣкмена вѣка того соут. а кѣ. лицѣ соут црѣи іазкѣкъ незаконныхъ вѣка сего. в тѣхъ црѣхъ истазани боудѣтъ чад[а] чадъ твоихъ и род снѣвъ твоихъ. си⁴²) встанѣтъ на законѣе вѣчати твоихъ и пѣсто сътворат⁴³) мѣсто се сход⁴⁴) д-ми грѣхъ⁴⁵) вѣккъ твоихъ. и ѡ имени⁴⁶) прадѣдъ съснждетсѣ⁴⁷) полат[а]⁴⁸) ѣа въ храмѣ имни Бѣ твоего и ѡцѣ твоихъ⁴⁸). и о прогнѣваний чадъ твоихъ запѣстѣтъ до сход⁴⁹) д-и вѣка сего. Понеж[е] виде тѣ дѣ. лица первое, а еже приражающас[ѣ]⁵⁰) степенемъ ангѣл⁵¹) въсход[ѣ]цаи и нисход[ѣ]цаи и лица посреда[и] степенѣ⁵¹): въздвѣгнетъ⁵²) вышний црѣ ѡ вѣккъ брата твоего Исавъ⁵²) и⁵³) приймѣтъ вса могѣтъ⁵⁴) племенъ земныхъ⁵³) створшихъ⁵⁵) пакость семени твоѣму. и дани боуд[ѣ]тъ в рѣкоу ег[о]⁵⁶) и боудѣтъ⁵⁷) негодѣемъ⁵⁸) и ми. то же держат[и]⁵⁹) начнетъ силою и владаѣтъ⁶⁰) ими, и ти не възмогѣтъ противитис[ѣ] ѣму до⁶¹) дѣи, вънже⁶¹) и выде г мѣсль ег[о] на нѣ: слажити⁶²) капищемъ и жертвы мртвыхъ⁶³) нѣжею творит⁶⁴) соущимъ къ црѣстви⁶⁵) ѣго⁶⁶) всемъ, иж[е] в таковой винѣ шактсѣ, и велико въшнемъ⁶⁷) и с племени твоего, велико к Фалконагаргаило. и вѣдѣ⁶⁸) боуди Іаковъ,

іако пришелиці боудѣтъ⁶⁹⁾ семья твоє на землі чужей⁷⁰⁾ и ѓзловат⁷¹⁾ работ[о]ю и наложатъ на нѣ ранкі по всѣ дни. но извѣкѣ⁷²⁾, емѣ же⁷³⁾ поработаютъ, соудитъ Гѣ. ти⁷⁴⁾ егда вѣстанетъ црѣ и соудѣтъ⁷⁵⁾ тогда боудетъ мѣстѣ⁷⁶⁾, томѣ, тогда и выдетъ семья твоє Иіаъ ѿ работы изыкѣ державшихъ насиліемъ, и гонити въ всякоѣ скоризны врагѣ твоихъ. црѣ бо то глава єсть всякомѣ крѣпленію и ѿданиа проникнувшимъ вамъ Иіаю. и конецъ⁷⁷⁾ вѣка горци⁷⁸⁾ вѣстанутъ, вѣзвонютъ же и слышитъ ѓ Гѣ и Смоленъ боудетъ⁷⁴⁾. и раскаветъ[а] крѣпкій и ѿ страданіи ихъ, понеже анѣли и арханѣли изиють молниа своѣ предъ ними⁷⁹⁾ и звеленіа ради племени твоємѣ, и⁸⁰⁾ смилитеса [sic] Вышнемѣ⁸⁰⁾. тогда жены ихъ родятъ⁸¹⁾ по многѣ и потомъ поворотъ⁸²⁾ Гѣ по племени твоємѣ⁸³⁾а.

Раздѣлей же жид[о]вине, како сказа Гѣ правіцію вашимъ Іаковѣ ѿ пришестныхъ Сіаа Бїа. а еже[е] рече анѣлъ, іако боудетъ црѣ ѿ близкихъ твоихъ, се слово выс[тъ] ѓ Ророамѣ ѿ холопѣ Голомонѣ. створитъ⁸⁴⁾ оубо, реч[е], пако стѣ, іако ѿдѣлиши [sic! зам. ѿдѣлиши] ѿ Бїа и повеле имъ кланатис[а] двема кравама златымъ[а], иже постави на высокихъ холмѣхъ. реч[е] бо Іаковъ: и минего дѣемъ боудетъ, — за холопство єго хрѣнхрѣ⁸⁵⁾ нанъ жид[о]вѣ. тогда, реч[е], держати начнетъ силою многою⁸⁶⁾, и владѣти ими, и ти не възмогѣтъ противитиса емѣ, — како не възмогѣша противити сѣ емѣ, аще и хланъ єсть, повинѣши єго своє подѣ иго работное. възыде же, реч[е], мысль єго на нѣ, да выша послѣжили капичемъ и жрели мртвымъ, — выс[тъ] же ѓбо се: зрѣста⁸⁷⁾ златымъ кравамъ Єрораванима⁸⁸⁾. рече ж[е] Іаковъ: повелитъ нѣжею творити сѣшимъ въ црѣствіи єго всемъ, — не ѿста бо никтоже въ црѣствіи Єроравани не поклонитсѣ на высокихъ, но вси іако Бїа чтахѣ⁸⁹⁾ златица.

И еже реч[е]: и се ведѣи боуд[и] Іаковѣ, іако пришелиці боудѣтъ семья твоє на землі чужей, — в чужю бо землю вселитсѣ[а], в ней и ѓзловатъ іа работою и наложатъ на нѣ ранкі по всѣ дни. что бо зла не пострадаше Іудей въ Єгипте! градъ чужъ здахѣ, беспрестани томѣхѣ и, и дѣти ихъ топѣхѣ и всякомъ зло⁹⁰⁾ держаше. но изыкѣ, емѣ ж[е], реч[е], поработаютъ, соудитъ Гѣ. и раскаветъ[а] Гѣ⁹¹⁾ крѣпкій и ѿ страданіи, ихъ же рад[и] анѣли изиють молниа своѣ предъ ними и звеленіа рад[и] племени твоего, смилити же сѣ, реч[е], Вышнемѣ — то ѓбо и се свѣс[а]: се слышишас[а], и зведе ихъ силою [и]х⁹²⁾ великою⁹³⁾ и

вдасть ѿмъ Моусѣя ѿ Ярона⁹⁴) сковозъ Чермное море. І еже реч[е]: жены ихъ родятъ по многѣ и потомъ поворотъ Гѣ по племени твоёмъ, знаменна люта ѿтворша⁹⁵) ѿмъ работъ, — раждаху ко женѣ жид[о]вскійѣ по многѣ въ Египте. а еже реч[е]: хранилѣша⁹⁶) ихъ полнии тщи ѿ вращютсѣ, — тогда жи[до]ве идуще ѿ Египта испросиша съсоуд[и] сребрянкѣи ѿ златаа кождо 8 ссед[а] своѣго мнѣшеа жертвѣ⁹⁷) принести Боу ѿ ѿпачь съ страхомъ възвратитсѣ[а], да того рад[и] тщи Египтане остависѣ[а]⁹⁸), а сами с' сребромъ ѿ златом⁹⁹).

І еже реч[е]: гады ѿ всеми смѣртным¹⁰⁰) въскипе земля ихъ, трѣси ѿ разоренїа многа боудеть, егда¹⁰¹) дастъ*) Кышнїи соудъ мѣстѣ томѣ, ѿзвед[е]ть семѣ твоѣ ѿ работы ѿзыкъ державшихъ насилѣемъ, ѿ гоньзнѣ¹⁰²) скоризнїи врагъ своихъ, — дастъ во Гѣ соудъ ѿ казни Египтисемъ паче казни Еврейскихъ. боудеть же црѣ глава ѿмщенїю, горце възстанетъ на нѣ, — Фараон ѿ немѣстивно ѿскаше погвѣнти ихъ.

І еже реч[е]: възпиша¹⁰³) ѿ Гѣ слыша ихъ — слыша во ѿ ѿ сїсе ихъ ѿ Чермнаго моря. ѿзливеть же гнѣвъ свой на Лонна фана¹⁰⁴) змиа морскаго, съветъ безаконнаго Фалкона мечемъ, понеж[е] на Кѣ вѣгомъ въздвигнеть гнѣвъ свой гордынею, — не ве во Фараонъ безъ дѣвола погвѣнїа, тем же виде надъ собою многы казни, не ѿбѣща во люди[и] евреинскихъ, но погна въ следъ ихъ ѿ моремъ потопленъ выстѣ].

І еже реч[е]: тогда ѿвѣтсѣ правда твоѣ, Іаковѣ, ѿ дѣдъ твоихъ [и] по товѣ вѣдѣщихъ въ твоѣи правдѣ¹⁰⁵), тогда семѣ твоѣ вѣстроуветь рогомъ, ѿ тогда погвѣнетъ все црѣство **Едемь**¹⁰⁶) съ всеми ѿзыкѣи Моавитъскимъ [и], — тогда во **Иль** ходиша¹⁰⁷) к законѣ вѣнїи; по пред[а]нїю Моусе[и]скѣ ве ѿмъ трѣвити рогомъ на новъ мѣць.

І еж[е] реч[е]: погвѣнеть [црѣство] **Едемьское** съ всеми ѿзыкѣи Моавитъскїми — егда во пройде сквозе Чермное море **Иль**, противившасѣ ѿзыкѣи погвѣша. а еже, реч[е], виде ангѣлы нисходяща ѿ късходящи по лествици¹⁰⁸), въ послѣднїи лѣта боудеть члѣкъ ѿ Кыш-

*) Тут перечерчено слова: во Гѣ соудъ ѿ казни.

наго, — той естъ Сѣкъ вѣи ѿ прѣстѣи дѣца, и тѣ, реч[е], хоцетъ¹⁰⁹ съквѣспити горнѣа с нижними, — се же оубо съвс[а]: се вес лествици стѣмъ крѣненѣмъ акы по лествици на нѣо въсходат.

И еже реч[е]: ѿ немже преже пришествиѣа его възвѣстатъ сѣви ваши¹¹⁰ и дщери ваши, — се же збо съвс[а]: по рѣдѣ вси прѣрочи възвестиша въплоченіе вѣе, ѿ рѣствѣ и ѿ крѣненіи и ѿ стрѣсти и ѿ распѣт[и]и и ѿ въскрѣсненіи и ѿ възнесеніи [и] ѿ [сѣ]шествиѣи стѣго Дх҃а.

И еже рече: юноша ваша виденіе видат ѿ немъ, боудатъ бо знаменіа сице въ время пришествіа его: древо секомо сечивомъ кровъ источит, и ѿтрочата¹¹¹ г҃ мѣцѣна възглатъ¹¹², млад[е]иць въ чревѣ мѣрни повѣстъ пѣтъ его, — и се збо выс[тъ]: егда прид[е] Сависавѣѣ цѣловати Бѣю, тогда Іванъ възыграше[а]¹¹³ въ чревѣ мѣрнѣ и мѣрними зеты прѣречествоваше и проповѣдаш[е] поуть Кышнаг[о]. Реч[е] же Сависавѣѣ: ѿкѣдѣ се мнѣ выс[тъ], да прид[е]тъ мѣи Г҃а моѣго ко мнѣ? се бо възвѣграше младенецъ радощами въ стрѣвѣ моѣи.

И еже реч[е]: зны яко старѣ боудетъ, — се же рече ѿ стѣхъ млад[е]ицѣхъ, ти бо млад[е]ици наче Ідамс¹¹⁴ поуть своѣи исправни на соудици Х҃а исповѣдаше и врага ѿбличисте¹¹⁵ съ дерзновеніемъ, не встрашаюцася ярости црѣской, якоже и Курикъ сѣъ Зантинѣ наче естества г҃. лѣт сѣщѣ Диѣклит[и]аново¹¹⁶ вретичество ѿбличи, Х҃а же къ плоти¹¹⁷ исповѣдавъ, ѿ Диѣклит[и]ана збѣенъ выс[тъ], егѣж[е] и до днѣсъ память творимъ юла къ нѣ. днѣ и инѣхъ же множ[е]ство, и хже зета цѣлоумсдрѣно не могутъ исповѣдати.*)

И еже реч[е]: зны пакы старѣ боудетъ, — тогда бо много зношъ наче старецъ истинѣ раззѣмѣша Х҃а къ плоти пришествіе, старци[же] жидовѣстни мнѣшесѣ цѣлоумсдрѣствовати нинствовавшѣа***) [и]¹¹⁸ бесѣщес[а] ѿпадоша.

И еже рече: то¹¹⁹ прид[е]тъ члѣмъи, его о[е] стезѣа никимъ ж[е] очит[и]тсѣа, — да и се збо раззѣмѣи доврѣ, кто естъ члѣмѣи? не с мѣжи¹²⁰ ли вси¹²¹ нынѣ порѣкотиша¹²² извѣци, възспасекаше ж[е] сѣ¹²³ и славѣ даше Боу? ¹²⁴ Рѣство бо его сице ве: ѿврѣчене бывши мѣри его ѿсид[е]с древодѣкли, преже

*) Тут пропускаемо 8 рядків палеїної полеміки з жидовином.

**) В рукоп. хибно: нинствовавати.

да ѿже не снѣд[о]стася, ѡбрѣтеся къ чрѣвѣ ѿмѣщи ѡ Дхѣ стѣ. Иѡсѣд же мѡжѣ ѡмъ правед[е]нъ вѣ¹²⁵) сѣ не хоташе ѡбличити ѡмъ, но вѣсѣх[о]ди[т] ѡтай [в] пѣстиню¹²⁶). но се ѡнѣлъ Гѣнь въ снѣ ѡмѣс[ѣ] ѡмѣс глѣ: Иѡсѣфе снѣ Дѣдвѣ, не конся прияти Марѣамѣ жены твоѣѣ, рожше вѣ с[ѣ] ѡ немъ ѡ Дхѣ стѣ есть. родитѣ¹²⁷) ж[е] снѣ ѿ наречѣши ѿмъ ѡмѣс Ісус[с]; то вѣ сѣсетѣ люд[и] своѣѣ ѡ грѣхъ нхъ. се вѣс[т]ь древле глѣно прѣрокѣ¹²⁸): Се дѣла вѣ чреве приѣмет ѿ родитѣ снѣ ѿ наречѣтъ ѿмъ ѡмѣс ѡмманѣилѣ, вѣже нареч[е]тъ сѣ: с нами Бжѣ. се же слышавѣ Іѡсѣфъ ѿ ѡ сна вѣставѣ¹²⁹). того рад[и] стѣкѣѣ ѡго¹³⁰) никнимъ ѡчютися. вѣ ржѣство же ѡго землѣ вѣсѣхвалиша нѣснѣю славѣ вѣсприемше, ѿже вѣ вѣс[т]ь горѣ, ти днѣс[ѣ] долѣ. ѡ ѡже¹³¹): ѿ [с] се мени твоѣго корѣнъ процвѣтѣтъ црѣ¹³²), — темъж[е] внимай ми глѣмаѣ, жидовине, ѡко не реч[е]: процвете ѡ тевѣ¹³³) црѣ. аще ли вѣ рѣкѣлѣ: црѣ, то на Дѣда вѣѣ помыслилѣ. но реч[е]: корень црѣскѣѣ, понеже ѡбещанѣю Іѡраамѣѡвѣ, Ісѣаковѣ, Іѣаковлю ѿ Дѣдвѣ ѿзволн родитися ѡ прѣстѣѣѣ Дѣца ѡ племени Дѣдва. аще вѣ вѣѣ племя Дѣдво црѣство держало до Хѣѣ, то рекли ѡво вѣ с[т]ѣ есть¹³⁴): се црѣ ѿнѣ ѿ нѣжею ѿ ѿзменѣтъ¹³⁵) законѣ Моусѣѡвѣ данѣѣѣ¹³⁶). того рад[и] и црѣ ѡ племени Дѣдва ѡятѣс[ѣ], да вѣ смиренн сѣнѣ придеѣт Хѣѣ. Того ради Иѡсѣфъ вѣс[т]ь древодела ѿ дѣломѣ своѣмѣ питашеся. то вѣ глѣ: вѣсклонивсѣѣ¹⁴⁷) ѿ вѣрѣжетѣ власть злобамѣ ѿ самѣ вѣс[т]ь¹³⁸) страдамѣ сѣсѣ ѿ трѣжающимсѣ покоѣ.

ѿ ѡже реч[е]: ѡ влакѣ ѡсенѣѣѣ ѿ зноѣ вѣсѣ мирѣ, — тогда потѣ вѣ зноѣ вѣзваренѣмѣ естества нѣѣго¹³⁹) ходѣшет вѣсѣ мирѣ. прохладившю ж[е] нѣѣ ѡблакѣ, прогнавшѣ смраднѣѣ потѣ ѿс телеснѣ нѣѣго рожьшю Хѣѡу, прохладившю стѣѣѣ лѣсла Дхѣмѣ стѣмѣ ѿ ѿнѣмѣ пѣзкѣѣ глѣти ѡстроѣ, рожьдшюже сѣ¹⁴⁰) прогнасѣ*) вѣззши телесемѣ нѣѣмѣ дѣѣволѣ ѿ ѡсѣженѣ вѣс[т]ь вѣ ѡгнѣ негасимѣѣ. рожьдшюсѣ Хоу, распенши предани вѣша в работѣ, ѿзлѣхѣ¹⁴¹) ради ѡтомлени вѣѣѣют. реч[е]ннаѣго¹⁴²): не вѣѣдет ѡстроѣнѣѣ, аще вѣѣ тотѣ не пришелѣ ѿ тако нижнѣѣѣ с вѣшнѣмѣ не ѿмѣтъ совѣкѣѣпитися.

ѿ ѡже реч[е]: вѣ прихѣѣѣѣ ѡго лѣкта¹⁴³) мѣднѣѣѣ ѿ каменѣѣ ѿзвѣѣнѣѣ глас дадѣтъ по три днѣ, — то сѣ ѡво свѣс[т]ь: вѣгда родися Хѣѣ ѡ прѣстѣѣѣѣ Дѣца, тогда вѣ в то вѣрѣмѣ знаменѣѣ вѣс[т]ь в Персѣх: вѣѣ ѿзвѣѣнѣѣѣ ѿ вѣздшнѣѣѣ

*) В ркп. хибно: прогнаша вѣззши; такъ вѣ в Рум.

даша глас¹⁴⁴). еж[ε] реч[ε]: ѿ ти¹⁴⁵) моудрецем ѿ немъ ѿ
вѣсть вѣзда дати ѿ свѣдати¹⁴⁶) боудшаѿ на зем-
ли¹⁴⁷) егуж[ε] не вѣдати горѣ англи; тогда ѿвращет-
са вседержитель тѣломъ на земли. тогда оубо, якож[ε]
рѣхомъ, выс[ть] къ рѣство Х҃ско взи перстни глас даша по
три дни ѿ каждо ихъ свое рѣмество твораш[ε], снве же пер-
стни в то врѣма, ѿже речи ихъ, чюдншас[а] израде, что тво-
рашъ вездѣнаѿ ихъ изваииѿ. Темже въ много размыслениѿ вхо-
даци чюдашъ са. Тѣже сѣво выша счениѿ последующе колхва Ва-
лаама ѿ вѣпоманоуша прѣтцю [sic! зам. притцю] еже реч[ε]: вѣснѣ-
ѣтъ звѣзда ѿ Іакова ѿ вѣстанеть члѣкъ ѿ Иіѿѿ. ѿ начаша зрѣти
звѣзды и вѣзрад[о]вашас[а] рад[о]стью велик[о]ю сѣкло, яко нѣс-
ныи родис[а] црѣ на земли плотью. ѿ на звездѣ зраше шествокашъ
вземше дары: злат[о] ѿ ливанъ ѿ змѣрнѣ [sic!]. того рад[и] ли-
ванъ взаше рѣще, яко Бѣ нѣсныи ѿ земли той есть родивѣиса
днѣс, того рад[и] в коню фильиѿна благоуханіѿ боудѿ¹⁴⁸) прино-
симъ: се бо есть црѣ нѣс и земли, рѣша, се бо есть црѣ види-
мымъ и невид[им]ымъ, рѣша, се бо есть црѣ црѣствѣющим и
Гѣ гдѣствѣющимъ; симъ црѣне црѣствѣюще ѿ властии власть
дѣржати; семъ црѣо поклонатса ѿ всакъ [пропущено мб. ѿзикъ]
земель исповестъ славу ѿго. змѣрнѣ же вѣспрѣемши рѣша: на
смрті ѿго помазаніѣ ѿго боудет, зане за весь миръ ѿзволит
оумрет[и] ѿ оумршаѿ с собою вѣставитъ. вземше дары ѿдоша въ
Іерусалимъ ѿ звезда намъ проводникъ ваше. тогда сѣво ѿвладаю-
цю Иродѣ Ерслимомъ приидоша же Перскі в Іерслимъ с дары,
ѿ много ѿстзани бывше ѿ Ирод[а] ѿ рождшимса ѿтрочат[и].
ѿниже показаше емѣ звѣздѣ ѿго на вѣстоцѣ, ѿ видѣв же ѿ по-
клониса. но потомъ всеѿ емѣ лскавиѿн діаволъ въ срдце, яко
сбити емѣ ѿтроча, дабы не пришаѿ црѣство въ его мѣсто. ѿ
вѣпраша ихъ лстыю: повеит[ε] намъ, где ес[ть] рождшесѿ са
ѿтроча, да шедъ ѿ азъ поклонюса емѣ. по ѿзволенію влѣчно не
сведе звѣзд[ы], ѿ ѿпѣстивъ і заклавъ ѿ, яко вѣзврат[и]тисѿ
ѿмъ вѣспат и повѣдиті, где есть рождшесѿ ѿтроча. ѿниже
доидоша Бифаѿѿма звезде наставляюще ихъ. Тоу ѿ свыс[ть] са по-
вѣданое патриархѣ Иковѣ: звѣздою поутъ до него позна-
ют хотаци видети на земли, егуже горѣ не видат
англи. Речи: Тогда оубо ѿвртѣса вседержитель тѣ-
ломъ на земли ѿ телесныма роукама, рече. ѿкѣйтъ, —
якоже выс[ть], рече. тѣ бо не видѣша¹⁴⁹) рождшюю дѣцю съ
ѿтрочатемъ ѿ поклонншасѿ ѿ подаша дары, ѿ тѣ видѣша¹⁵⁰)
понавлающа вѣщъ члѣчкѣсѣю смрѣшюю древле пло-

домъ древа ѿ первю Сввѣ живляюще днѣсь. тогда
 бо якоже¹⁵¹⁾ нечѣтливыхъ лестивыхъ¹⁵²⁾ лесть обли-
 чиша [мб. обличиса] ѿ вси ксмири падоша ниць,¹⁵³⁾
 ѿ сновита бо лица ѿсрамлена бы. понеже бо лж-
 ще мечтахъ,¹⁵⁴⁾ да котом оуже не възмогша владети
 ни пррчества даати¹⁵⁵⁾. якоже преже реч[е]: ѿшта выс[ть]
 чѣть ихъ же ѿ ве-славы ѡсташа. пришедъ бо млад[е]-
 нець взатъ власть ѿ силъ ихъ ѿ възда истиннѣ кра-
 амъ, сже¹⁵⁶⁾ прежде реч[е] емоу. той бо млад[е]нецъ ѿ-
 стрый вса притснн ѿ стропотнаѣ¹⁵⁷⁾ гладка створи.
 Той бо млад[е]нца вверже вса неправды в' габкинѣ
 морьскю; той бо млад[е]нецъ сътвори чюд[е]са на нѣси,
 днѣсь ѿ на земли ѿбретеса. Того бо сѣзвнша среде домъ
 възлюбленнаго, рекша, Нѣла. Егда бо, рече, извет¹⁵⁸⁾
 ѿ, тогда приспеетъ сѣсеніе, тогда бо, реч[е], приспеетъ ко-
 нець всакоѣ пагубы. сѣзвнши бо,¹⁵⁹⁾ рече, себе ёго
 ѡзвѣс приѣмствъ, ѡже не и[с]целееъ имъ въ в'ккѣ. Ты
 ж[е], жид[о]винне, что моутиши[с]а? како же не св'кде истиннѣ
 глѣцю ѡможе¹⁶⁰⁾ Гѣ Боу' великомъ ѡцю нѣемъ Нѣаковѣ патриархъ,
 ёже рече: приспеетъ сѣсеніе ѿ конецъ всакоѣ пагубы.
 Темже сво раздмѣи: комъ ли сѣсеніе, комъ ли пагуба? кто ли¹⁶¹⁾
 сѣзвнннѣ Сѣса? ѡ[ко] ѿ сѣзвеномъ вса тварь поклони
 са, нанъж[е] мнози спованіе ѿмствъ, вездѣ по всехъ
 странахъ св'кствъ са ѿ ма¹⁶²⁾ ёго.¹⁶²⁾ то почто не раздмѣ
 ёго тѣ, възлюбленнѣ Нѣлю? иж[е] на древе пригвождаетса за
 Нѣама съблзвнннѣшагоса древомъ; иж[е] родиса ѿ дѣца ѡзвѣд
 изъ Нѣама женѣ дѣцею; иже ѿ кровь свою проля на крѣтк за
 пролиагнннѣшагоса кровь Нѣвелевѣ ѿ Кайна крат[а] своёго. тоиж[е]
 ѿ въ водѣ крѣщаетса не ѿмы сквернѣ за погыбннѣ ествѣ
 члвческо водою; той в камени положень выс[ть] за Некротова
 зданіе столпъ. но слыши то, что реч[е] Гѣ къ патриархъ прѡвѣцю
 вашемъ: познавши ѿ ма ёго ѡ не постыдаетса.¹⁶³⁾ мы
 же познахом ѿ не постыдимса ѿ срѣца наша наполнатс[а] ве-
 селнѣ ѿ ѡзыкъ нашъ съплетаетъ¹⁶⁴⁾ емъ п'кнѣ [и] радветса. аще
 бо въхом боле ѿмели разоума, то докрегласнѣмъ ѡзыкомъ кра-
 чали беспрестани хвалѣ емъ. тыж[е] не познавъ ёго что творнши
 ѡ ѡномъ мѣрдсѣцю ѿ нас ѿ сказающю великомъ патриархъ
 касъ д'клѣ?

ѿ еже реч[е]: того власть не ѡсксд [ѣ] ётъ в в'кк, —
 то аще не ѡсксднот, възпоманиса, ѡклавнѣ, ѿ крѣспи к немъ глѣ:
 съгрѣкшихъ! съгрѣкшихъ, Гѣ, послед[о]вакъ ѡчѣскомъ безоумнѣ,

и како явлюса чѣтомъ лицу твоёмъ и пакн¹⁶⁵) скрнѹса ѿ стра-
шнѣю ѡчнѹ твоєю? но рци: не азъ предстоахъ¹⁶⁶) волнаго ти
распатнѣ, Гїи, имже миръ спсєнїе дѣвши, но послед[о]вахъ очь-
скомъ счєнїю за безмѣе мєѣ. нїк же, Гїи, ѿдѣи же яко Павла
злѡдѣкѣвшю, прїимн ма! то ко дыхаше на стѣла твоѣ оучннкї
прїенїемъ, тыже, Гїи, мїсрдовавъ ѿ немъ и ссоуд избранъ совѣ
створи, и раширивъ емъ уста и наполнивъ Дхѣа стѣла проповед[а]ти
твое нїзреченное вѣство. поманиже емъ Манасїю, како ѿ ме-
дѣла тєлїца свєсїю-млєстїю избеави. и зорци: не ведѣ ходїхъ
къ мроч[є]! днєсь оувєдахъ та! рци: млєствє, спсєн ма!

Речнїи ли ми тѣи, ѡканнє, яко злѡдѣкѣ ѡбєснїша прасѣи вашн¹⁶⁷)
на дрєвє, то азъ ти рѣкєс, ѡканнѣ: вѣспоманн днїи дрєвнїи ѿ пер-
возданнаго Ядама до потопа: ктє ѡбѣшенномъ на дрѣвѣкѣ злѡдѣю
поклонїса? Поманнїже ѿ потопа до зданїа столпє; кто ли в томъ
родѣкъ вѣ ѡбєснаго вѣрова злѡдѣа? поманнїж[є] и ѿ столпотворєнїа
до Авраама, поманнїж[є] ѿ Авраама до Моусєа, поманнїже
ѿ Моусєа до Дѣда, ѿ Дѣда до Іван[а] Врѣстѣа снѣ Захарїна:
кто вѣ ѡбѣснаго злѡдѣкѣ вѣрова? развед[н] же слѣшєса по всєї
вселєнї: ¹⁶⁸) кто повешєномъ злѡдѣю поклонїс[ѣ]? мнози ко по
всєї вселєнїи ѡбѣкренїи¹⁶⁹) за вїнє, нїктоже вѣ нїхъ памѣтєнъ
выс[тѣ]. О¹⁷⁰) немж[є] Ісѣ[с]є Хсє ѿ Ядам[а] до Іван[а] всн пррѡци
прорѣкѡша, яко Сїи вїи и волею распѣтєсѣ, выже, ѡканнїи, злѡ-
дѣкѣ нарѣкѡша,¹⁷¹) нїж[є] прєже вѣкѣкъ вѣ мѣдѣх¹⁷²) сѣ оци вашє.
вїдѣ свє оцѣ дѣюща маннє в пєстѣнїи, тої самъ тожде ствѡ-
ри ї-ю хлѣбъ їє. народ[а] насытн, вї. кошнїцї взынѣа їзвѣткѡвѣ.
Олю чюдѡ! Сїиъ плѡт[к] носѣа ѡїа дѣла творнт,¹⁷³) выже, ѡкан-
нїи, злѡдѣкѣ нарєкѡстє єго. но вамъ свє не їзвѣстѣ са манна
до стра, намъж[є] ѿ їє. хлѣбъ¹⁷⁴) пачє естєства вї. кошнїци ѡстѣша
їзвѣткѡвѣ. Тогож[є] вы злѡдѣкѣ вменистє, нїж[є] дрєвлє вамъ
ѿ камнїи водѣ їсточї; тоїж[є] намъ водѣ днєсь в вїно в Кана
Галєлїстєї прѣтвори. нїже дрєвлє повелє вамъ прѡнтн сквозє Чер-
мное морє по сѣхє, тотъ днєсь повєлїваєт Пєтровн по водам хо-
дїтн свєрхъ. но ащє вы злѡдѣа нарѣкѡстє, мѣж[є] Сїа вѣннѣ
проповѣдѣемъ, якож[є] реч[є] велнкїи Пакєлѣ. жїдом оубѡ сѣбѣазнѣкъ
выс[тѣ], мѣж[є] проповѣдѣем їс Хсѣа во плѡтн прїшєдшѣ¹⁷⁵).

1) Кол. дол. оубѡ 2) Кол. оубѡ 3) Кол. оубѣ 4) Кол. тубѣ и
5) Кол. вас. 6) Кол. лицє акѣ члѣчє 7—7) Кол. вас. 8) Рум. лицѣ
чєлѡвѣка; Кол. лицѣ члѣчн 9) Рум. сєдє 10) Кол. прєже 11) Кол.
вас. 12) Кол. дамъ ю, да исполнїт са сѣмєнѣмъ твоимъ 13—13)

Кол. вас. 14) Кол. дод. се 15) Кол. дод. ко оушню моею 16—16) Кол. вас. 17—17) Кол. вас. 18) Кол. вставъ же на ногѣ своєю и помолухъ Бѣ и рече тако 19—19) Кол. творьче всѣя твари, и пакы 20) Рум. ходоуъ нухъ 21) Молитва Якова в Кол. коротка: се оужасно видѣныи видѣхъ, трепетъ нападе на ма. но помани Гѣн Авраама праѣца моего, яко незлобою предъ тобою ходи, но вса поути заповѣди твоихъ сверши. такоже и оѣкъ мои ракъ твои Исакъ не ослоушася заповѣди твоихъ. тѣмже на ма Гѣн мѣтвенно призри на своего раба и скажи ми видѣныи се, еже видѣхъ страшно. В Рум. молитва ся майже зовсѣм така як у нас і має характер не то молитви, не то заклинаня (incantatio) і навѣтъ в текстї називае ся „пѣнїе“. 22) Рум. коса 23) Рум. на свлаккъ некѣ 24) Рум. точиши 25) Рум. вас. 26—26) Рум. вас. 27) Рум. Савакдосъ 28) Рум. Ямисьми 29) Рум. святъ 30) Рум. гладше 31) Рум. Сарикакъ 32) Рум. надъ сны 33) Рум. Сарикакъ 34—34) Рум. вас. 35) Рум. притванїе 36) В Кол. нема цѣлого сего оповѣданя, а по скінченю молитви сказано так: и еше и глѣоу и мѣткѣ сѣщи во оустехъ Иаковѣ, и се аггѣлъ вѣи ста предъ мною глѣа: Иаковѣ, посланъ ѣсмь к тобѣ ѿ всѣхъ творецъ. възвѣстити съна твоего. тыже положи възвѣщенїе съна твоего на срдци твоємъ. 37) Рум. шже 38) Рум. донележе 39) Рум. Конъзвѣлъ 40) Кол. цѣлого уступу досе не має 41—41) Кол. вас. 42) Кол. и 43) Рум. сътворить, Кол. творать 44) Рум. сходи, Кол. сходы 45) Кол. вас. 46) Рум. ѡмнїи 47) Кол. жьжетьсѣ 48) Кол. має се мѣце так: храмъ имене твоего оѣкъ твоихъ 49) Рум. до схода, Кол. запѣтъкють во исходъ 50) Рум. приразаюшася 51—51) Кол. вас. 52—52) Кол. має се мѣце коротше: всдѣтъ црѣ ѿ ближнихъ твоихъ 53—53) Кол. вас. 54) Рум. могѣтъ 55) Кол. створить 56—56) Кол. вас. 57) Рум. всдѣтъ 58) Кол. негодѣемо 59) Кол. Рум. дод. и 60) Кол. шкладати 61—61) Кол. вас. 62) Кол. да къша служни 63) Кол. жьри мртвѣмъ, и речеть 64) Кол. творити 65) Кол. црѣствѣю 66) Кол. вас. 67) Рум. къ кошнемъ 68) Се загадкове мѣце читае Пинїн: кфалконагаргаилюакѣд, а Тїхонравов из Кол. фалкъконагаргаилю. а кѣдѣми, а из Волоколамьского списка: халкънагаргаилю. Порфирев (ор. сїл. 140) вяснюе сю назву так: в Бїблїи (IV Царств. XVII, 30) згадуеъ ся про божка Куфїтїв Нергала; з сего могло поветати Нагаргаїль, а приставка Фалко або Халко е слово грецьке *χαλκός*, так що цѣлїсть значила би спїжевий кумир божка Нагаргаїля. Се пояснене видаеъ ся нам невѣрним уже для того, що в текстї „Лїствицї“ далї згадуеъ ся про се саме божество і називаеъ ся його Фалконом; значить, повнїшу назву не можна

ділити так як Порфірєв: Халко-Нагаргаїль, а треба ділити: Фалкон-Гаргаїль, а в нашій тексті треба би читати: Фалкону-Гаргаїлю. Окінчене „іль“ — гебрейське і означає божество; значить, і цілу назву треба пояснювати з гебрейської або сирійської мови.

69) Кол. пришьльць боудеть 70) Кол. Рум. землю чужю 71) Кол. Рум. дод. ѿ 72) Рум. языкъ 73) Рум. съ мѣжи 74—74) Кол. вас. 75) Рум. сѣдит 76) Рум. мѣсто 77) Рум. дод. же 78) Рум. дод. во 79) Кол. нимъ 80—80) Кол. Рум. вас., в Солов. и смилитса Къшинемъ 81) Кол. рѣдѣхъ 82) Кол. повереть 83) Кол. Рум. твоємъ. В Кол. і Солов. тут іде ще далі промова архавгела, та в Рум. і Крех. конець єї чомусь пропущено і зараз починає ся в толкуванє сеї промови і то не тільки тої часті, яка тут приведена, але й тої, яка пропущена; через се екзегеза тексту неприведеного в самім списку виходить чудною і незрозумілою. Далі в нашому тексті ми друкуємо ті цитати розставленими буквами і виписуємо до них варіанти із Коломенської Палєї. 84) Рум. створити 85) Рум. хсѣнахъ 86) Рум. вас. 87) Так само і в Рум. зам. жраста, Солов. жресте 88) Так і в Рум., в Сол. Іероколлама 89) Рум. чтахъ 90) Рум. зломъ, Солов. дод. нхъ 91) Рум. Солов. вас. 92) Рум. Солов. вас. 93) Солов. силою крѣпкою и мышцею високою 94) Солов. дод. вести 95) Кол. знамени люты и велнкы на створшан 96) Кол. хранилица 97) Рум. рожество 98) Рум. оставиша 99) Рум. дод. изыдоша 100) Кол. всѣми смѣртными 101) Кол. тогда 102) Рум. гонезѣт, Кол. гонезнетъ 103) Кол. они же взопиють 104) Кол. Ленифа, Сол. Левлафана 105) Кол. по тебе будуть исходѣнии в твоєи правдѣ, Рум. по тебе вѣдѣщихъ и ходѣщихъ къ твоей правдѣ 106) Кол. ѿдемьле 107) Рум. ходаше 108) Рум. на лѣстници 109) Кол. и похощеть 110) Кол. вас. 111) Кол. отроча 112) Кол. дод. разумъ 113) Рум. възыграса 114) Рум. йдама 115) Рум. шканиша 116) Рум. Дѣокантіана во 117) Рум. во плоть 118) Рум. неистовством 119) Кол. и тогда 120) Солов. емоуже 121) Солов. вы 122) Солов. работаша и 123) Рум. въсплѣкашежеса 124) Солов. має се місце так: не емоу же ли вы пеработаша нѣк и языци восплѣкаша славоу имени его 125) Рум. Солов. вас. 126) Рум. Солов. но въсхотѣ отан пѣстити ю 127) Рум. родиши 128) Рум. пророком 129) Солов. дод. и сотвори шжеже повелѣ емоу аггѣль 130) Рум. дод. в то время 131) Рум. дод. рече 132) Кол. црѣскимъ 133) Рум. ш товѣк 134) Рум. то сво рекли вместе: есть 135) Рум. ни изменяетъ 136) Рум. єдинны 137) Кол. въсклонитѣс[а] 138) Кол. будеть 139) Рум. вас. 140) Рум. дод. Хсѣ 141) Рум. и злыхъ 142) Тут і так само в Рум. яквѣсь пропуск; міркуючи з цитова-

ного тексту Кол. догадую ся, що місце се треба читати ось як: [то бо] рече: [яко ко не вѣдѣть вѣрствѣ]ннаго вѣрствѣна. Перші два слова взяті з скобки ставлю по аналогії з попереднім уступом, де цитат при ківці уступу введено словами: то ко г҃ла; инші слова взяті в скобки читають ся в повнім тексті пророцтва, що тут цитуєть ся і в коментує. ся. 143) Рум. Кол. т҃клища 144) Рум. глаголи 145) Кол. тоу, Рум. и ти 146) Рум. свѣдѣти, Кол. вѣдати 147) Кол. до. и звѣздою до него пѣть доправать, хотѣши вѣдати на земли 148) Рум. вѣди 149) Рум. и видѣша 150) Рум. и понавляюща Б҃и) Рум. дод. рече: 152) Рум. Кол. вас. 153) Рум. ници 154) Рум. вѣщамъ чтаху, Кол. ажюче мечтанин 155) Кол. дѣати 156) юз 157) Кол. сьрхккаи 158) Рум. извять, Кол. оуизвятьс[а] 159) Рум. ивлани бо, Кол. извкши бо 160) Рум. самомс 161) Рум. дод. есть 162—162) Кол. вас. 163) Рум. Кол. не постыдѣтсѣ 164) Рум. исплетѣ 165) Рум. како 166) Рум. дод. с 167) Рум. наши 168) Рум. слыше заповѣдь всен вселенки 169) Рум. дод. кыша 170) Рум. Къ 171) Рум. нарекоше 172) Рум. въ идрех 173) Рум. творити 174) Рум. вас. 175) Рум. мыже къ предписанномс вьдѣемъ.

По списку Бломенської Палеї опублікував текст сего апокріфа Тіхонравов (Памятники отреченной русской литературы I, 91—95), подавши тільки текст пророцтва ангелового без коментаря. Сей текст, де в чому значно відмінний від нашого, ми при виписуваню варіантів цитували Кол. Текст з коментарем видруковано в виданю сеї Палеї, зладженім учениками Тіхонравова (Палея Толковая, Москва 1892, стор. 153—166). Найблизший до нашого є текст із Румянцівської Палеї, писаної в р. 1494, опублікований Пипіном (Памятники старинной русской литературы III, 27—32); у нас цитовано Рум. Доволі близький до Рум. і до Крех. є також текст, опублікований Порфіревим по списку Соловецької Палеї ч. 635 (Апокриф. сказ. о старозав. лицахъ и соб. по рукописямъ Солов. библиот. стор. 138—149); ми декуди притягали до порівняня й сей список цитуючи його Солов. Основою сего апокріфа служить біблійне оповіданє про сон Якова (Бития XXVIII, 10—22); пророцтва ангелові зложені на підставі книг біблійних, а також на підставі деяких новозавітних апокріфів, головнo-ж вельми популярного Слова Афродигіяна о бывшемъ чудеси въ земли Перстѣй, гл. Порфіре в ор. cit. 59.

В. Крехівська Палея, стор. 207—208.

[Три палиці Яковові]. Три во жезла прїймъ Іаковъ ѿ в водѣ власки напапанше ѡвца Лавана теста своѣго, вѣщенїе пробѣразы Хсво іменованїемъ трѣгбнаго свѣства, якож[є] нїк[ѣ] напайвають ѿ сїсаѣтъ словеснїа ѡвца, стадо хрѣстьянское къ іма Оца ѿ Оїа ѿ стго Дха.

Рече же Іаковъ: Бѣ оца моѣго Авраама, Бѣ оца моѣго Ісаака, Бѣ главы[и] мнѣ: иїди в землю рожденїа твоѣго, ѿ вѣгал створѣ ти, доволѣет ми ѡ вса правды, іаже створи к равѣ своему. съ жезлом во снмъ монм придоху Іерданъ, иїк[ѣ] приїди къ два полка ѿ іззави ма із рѣкы брат[а] моѣго, іако кобса, вгда приїдет ѿ вѣветь ма ѿ мѣрь с' чадкы. и ть реч[є]: добре, вѣга створѣ та ѿ пеставлю плема твоѣ іако звѣзды нѣснїа, іако песокъ въскрай мора, иж[є] не ізочтеть ѡ множества.

Перший з сих уступів читаєть ся майже дословно в Коломенській Палеї (Палея Толковая, стор. 167, стовпці 333—334); другого уступу, що починаєть ся від слів „Рече же“ — там нема.

Г. Крехівська Палея стор. 208—209.

(Ѡ врани Іаковли съ англмъ) Ії вѣставже [Іаковъ] поїа ѡвѣк женѣ свої ѿ вї. сїа своїа, ѿ мнївѣк пришествїе ѿ поѣмъ іа ѿ мнївѣк водоточкѣ ѿ превед[є] все своѣ, самъ же ідаше къ снѣдъ іхъ. Ії вораши[са] с нимъ моужь до стрїа крепѣ єго англъ, іаже коїшес[а] Іаковъ Ісака брат[а] своѣго. видѣвъ же, іако не можеть противитис[а] єму, сажже англъ за лѣста ѿ іатъ въпреккы стїгна єго ѿ стропи жылї єго, ѿ стїрна. И реч[є] емѣ англъ: сже нареч[єши]са Іїль¹⁾. понеже ваше д. женкы поналъ не похоти рад[и], но чад[о]любнѣ трѣбоваса.²⁾ Темже ѿ ѡ помѣсла дѣлеммх сѣдїтса чѣкъ. ѡ Евѣра сво Евреї прозвани вѣс[те], нїк[ѣ] же ѡ іздранїа жылї Іакова Ізрѣлти нарѣкостеса, сиреч: оумъ зра Бѣ.³⁾ Реч[є] же Іаковъ: пѣсти ма, взыд[є] во свѣтъ! англъ же реч[є]...*) Іаковъ. реч[є] англъ: ѡселе никакож[є] не прозовет са іма твоѣ Іаковъ, но Іїль коудет іма твоѣ, іако свѣркнѣ съ Бѣомъ ѿ съ чѣкы снѣнъ. Реч[є] же ем[с] Іаковъ: повежь ми

*) Тут очевидный пропуск, хотя в рукописи його не зазначено. Читати треба: англъ же рече: что ты есть іма? оумъ же ѡвѣра:

има твоє. сиже реч[є]: вкскѣю въпрашаѣши имени моего, чудно бо есть. и вѣсви тоу и прозва има Иаковъ мѣтѣ томъ: ѡбразъ вѣи, іако видѣху ба лицемъ к лицу и спсеса дша моа. Егдаже ѡиде ѡбразъ вѣи и възд[є] слїце, се же хрामаше стегномъ своимъ. сего рад[и] не имѣтъ частї снѣ Пїлви жилкї, понеж[є] стерна в проч[є] стегна Іакова.

1) Кол. издранак 2) трекочаше 3) Решта в Кол. вас.

Варіанти виписано з Коломенської Палей (Палея Толковая, Москва, стор. 167, стовпець 334), де отсе оповіданє в, та дуже вкорочене. Основою єго в оповіданє біблійне (Бития XXXII, 23—30), та прикрашене деякими апокріфічними подробицями.

Д. Крехівська Палея стор. 211—212.

(Бытьє Исака сїла Исакова). Пять же Исавъ ѡвѣк женї ѡ Хананей и род[и] ѡ нихъ ї. сїовъ: Єлифаза, Єлифазъ род[и] Нева многострастнаго, Рафсила и Евсеи и Єглома, Корїи. и вселиса в горк Снаръ, си єсть Єдомъ, и ѡ сего Идсамїанк и Ималикита.

Минѣши же единомъ лктоу по умртвїи Исаковк поїде Исавъ на брат[а] своєго Іакова съ жд. муж. Иаковъ же не имаше вкрїи ємс, зане ротиса ваше къ ѡцю своємъ Исакъ не вкстати на брат[а] своєго. свидав же Іаковъ, іако їдетъ нань Исавъ хота погсвенти градъ єго, и затвори брат[а] граду и начатъ гїти ємс съ град[а] мола са и поминїа ротѣ, єїже са ротїа къ ѡцю своємъ Исакъ єще ємс жїкѣ сѣшоу, гїа, іако смртїю смрѣ, аще свїю брат[а] своєго Іакова. Не вкхоте ж[є] Исавъ послашат[и] брат[а] своєг[о] Іаков[а] ѡ роте своєї. тогда рече Іаковъ своимъ сїмъ, да оустрелятъ Исава. и реч[є] Иїуда: не можемъ сего сктворити, іако братъ ѡца нїего єсть. и вземъ Іаковъ сѣлицю, послоуха нарѣкк ба ѡ роте, єже престсїи Исавъ, и вергъ сѣлицю, проссїи сквозе корона въ плечи, и смре Исавъ. и шедше їз град[а] Іако[в]ици и погсвїна вса воїа Исакова. сїке же Іаковли вкзложиша днѣ на сїмъ Исаковкї, и платаше давк дондеж[є] приїде Іаковъ къ Єгїпет къ Єсїфове, єгоже братїа продаша єгож[є] самшавше Иаковъ Иѡсїфа погыбша плакаша [зам. плакаса] горко. и наложица Іаковла Вала, рака Рахїлива, ли плачюцїса смре. и по ней смрѣ дщи Іаковла Дина. и выша Іаковѣ ї. печали въ єдинъ мїць.

Оповіданє про смерть Ісава з руки Якова напечатав Порфірєв із Временика Георгія Амартола по рукоп. XVI в., що був в бібліотеці Соловецького монастиря (Апокрифическія сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ по рукоп. Солов. библиот. стор. 259), та сей текст хоча по змісту близький до нашого, стилізований зовсім відмінно, так що варіантів із него ми не виписували, бо треба б було переписати ціле оповіданє в Коломенській ані Ковельській Палей сего оповіданя нема.

XIV. Патріархи в Єгипті.

А. Крехівська Палея стор. 212—216.

Повість у прекраснем Івсифѣ, вгож[є] продаша брат[ѣ] а зависти ради.

[Брати кидаютъ Йосифа в рѣ]. По сем же вселиша [зам. всели сѣ] Іаковъ къ Єгипте¹⁾, ідеже вѣ виталъ²⁾ оцѣ его, в земан Хананійстей. ідоша же. рече, братья Івсифова паствити скот оца своѣго в Сихемъ, Івсифъ же с оца своѣго вѣаше, то ко вѣ емс сѣ превѣзлюбленѣи. вѣ ко доволѣпенъ паче онѣхъ и свѣтлостію лица, и прекраснѣм Івсифом нарицахсѣ и, дѣвнѣмъ ж[є] бѣголюбнѣмъ свѣса паче црѣскаго свѣсла, мудростію ко процѣте паче старецъ сѣдинѣи, превѣраси ко дѣю паче личнаг[о]³⁾ своѣго вѣраза. К немс же реч[є] оцѣ его Іаковъ: „вѣзлюбленное ми чадо, іди и посети братью свою, пасоутъ ко стада в Сихеме, да вижѣ, здрави ли соут⁴⁾.“ Ідеже Івсифъ у предел Хеврона видети братью свою, и обрете іа в Дамфайме. сзрѣвши же братіа оца іздальч[а] и свѣрша сѣнти глѣце: „То есть превѣзлюбленъ сѣи оцю ішемс.“⁵⁾ Сѣвши [и] ввержемъ в ровъ и реч[є]мъ оцю, іако зверъ снелъ есть.“⁶⁾ Єгдаж[є] приде Івсифъ къ братью своѣи весѣлымъ лицемъ чѣловаше [sic!] и любезно миръ носѣ іамъ у лица оца,⁷⁾ ониже іавѣ вѣсташа⁸⁾ іако зверіе дивнѣ, сѣвлекоша⁹⁾ с него пестрѣю ризс, в⁷⁻ноже вѣ обколченъ, и скрегтахсѣ нанъ кождо зѣвы своїми пожрет[и] хотѣце, сверпъ и немѣстивенъ вѣразъ іавающе емс и вѣхс стѣго цтрока различною своєю злобою.¹⁰⁾ 7) К нимже Івсифъ вѣздвиже глас свой глѣ: „почто

*) Тут пропускаемо 6 рядків подеміки з Жидовином.

**) Пропускаемо 2 рядки порівнянн Іосифа з Христом.

***) Проп. 3 рядки такого ж порівнянн.

****) Проп. 7 рядків такого ж порівнянн.

гнѣваѣтес[а] на ма? что зло сътворихъ предъ лицемъ вашимъ, кое ли зло слышасте ѿ мене?⁸⁾ не ѿ перваго ли ѿ до послѣдняго слышашъ васъ? за бѣгоѹ ли мое зло къздаѣте?⁹⁾ ѿць мой плачетса ѿ еще Рахилъ по вса дѣни. хощете ли, брат[ї]е, дрѣгий плачь нанести ѡцю нѣемс⁹⁾ ѿ мнѣ? но пѣстите ма, брат[ї]е, да не померкнѣта ѡчи Іаковс, ни сведете старости ег[о] въ адъ.¹⁰⁾ Бид[ѣ]тъ¹⁰⁾ же секе Іосифъ въ зле соуща, не ке ко ѿиноудъ милоущаг[о], ѿ на молес са ѡбрати съ слезами ѿ въздыханіемъ въздвигъ глас своѣ глѣ: „по что вы гнѣваѣтеса на ма? мѣтвы вса [sic! зам. оумлѣстивитеса] ѡставите ма мало, брат[ї]е, да са помолю! мѣти же моѣ смре, Іаков же плачетса ѡа по вса дѣни ѿ доселе. хощете ли дрѣгий плачь нанести ѡцю [sic!] нашемс единачепервома настоѣщю ѿ нестоленс? молю са всема вамъ, да не разлчюса ѿ Іакова, да не снидеть старость его с печалню въ адъ. Закаинаю вса въ Бѣгомъ живѣмъ ѡць нѣиныхъ Авраама ѿ Исаака, Іакова, ѿперва призвавшаго Авраама, рекша: ѿзид[и] ѿз земаа своѣа ѿ ѿ родс своѣго ѿ демоу штъца твоѣго ѿ ѿди в земаа бѣгоую, ѿже ти азъ покажю дати ю тебѣ ѿ семени твоемс по тебѣ, смножю сема твоѣ ѿко звѣзди несныа ѿ ѿко пѣсокъ въскрай мораа бесчислено. Тако вы Вышняг[о], давшаго терпѣнїе Авраамови приносѣща Исаака сѣа своѣго на жертвс, да вменитса в похвалѣнїе его! тако вы Бѣ ѿзбавлѣшаго ѿ смѣрти ѿ давшаго ѡвенъ къ него мѣсто на жертвс на Якафрос! тако въ Бѣ стѣго давшаго Іаковс бѣсвнїе ѿзъ стѣ Исаака ѡца своѣго! тако ѿ вы съшедшаго съ ѡци нѣиными в Хараин в Месопотамїю, ѿнюдѣже прид[ѣ] ѿ Авраамъ! тако вы Бѣ ѿзбавлѣшаго Іакова ѿ скорби ѿ рѣкша дати емс бѣсвнїе! да не лишѣтъ коудс ѿ Іакова, ѿкоже ѿ Рахилъ! да не плачетса мене, ѿкож[ѣ] ѿ Рахили ѿ да не меркнѣтъ ѡчи Іаковс ѡцю! чающе вхоженїе его еже к немс, послати ма къ Іаковс ѡцю нѣемс. слезы мои приемающе послите ѿ пѣстите к немс! закаинаю вы Бѣгомъ живѣмъ ѡць своихъ!“

Ѣниже не послѣшася [зам. послѣшаша] ег[о]¹⁰⁾ и къвѣргоша к ровъ не ѿмѣщи воды, Бѣ¹¹⁾ не коѣщася.¹¹⁾ ѿ ѡномс емлющес[а] за ноги ихъ, плачущюс[а] ѿ глѣщю: „помнѣштити ма, брат[ї]е моѣ!“^{***)}

*) Проп. 5 рядків такого ж характеру.

**) Проп. 12 рядків полеміки з Жидовином.

***) Тут пропуск. 26 рядків порівнянн з Христом.

1) Кол. вас. 2) Кол. окыталъ 3) Кол. дод. добраго 4) Кол. вудуть 5) Кол. немѣстнико похытиша и 6) Кол. истергеша 7—7) Кол. вас. 8) Кол. на ма 9) Кол. моемоу 10—10) Кол. Солов. вас. 11—11) Кол. Солов. вас.

Отсей текст так само як і дальші оповідання про Йосифа — частки обширного твору сьв. Єфрема Сирина, звісного і в нас в перекладах на мову церковну „Слова о Йосифѣ Прекрасномъ“. Грецький текст є у всіх виданях творів сьв. Єфрема. Слово се не що, як гарний роман оснований на біблійнім оповіданю про Йосифа, та тільки оповідане се розширене апокріфічними вставками взятими мабуть із Талмуда і ліричними уступами, скомпонованими самим сьв. Єфремом. Маючи повний переклад „Слова“ в рукописі о. Теодора з Дубівця ми беремо далі деякі его части і з сего другого списка, а деякі з Крехівської Палеї, що має більше уступів з твору сьв. Єфрема, ніж Коломенська Палея (Палея Толковая, Москва 1892, стор. 168—181) і нїж Соловецька Палея ч. 635, з якої виривки опублікував Порфірєв (Апокр. сказ. о ветхозав. лиц. и соб. по рукоп. Солов. библиот. стор. 149—158); з обох сих видань ми виписали до сего уступу декілька варіантів.

Б. Рукопис о. Теодора з Дубівця стор. 482—484.

[Плач Йосифа в рові.] Вѣрвѣженноуже вѣвшоу Іѡсифоу кѣ рѡвѣ поустѣини, грѣккими слезами ѡ плачем лютым плакаше[а], горѣко самого ѡца плачаша глѡща сѣ въздыханїи нежрѣкными: „призри, ѡче Іакове, на приключшееса чада твоєма! Іако се вѣ рѡвѣ вѣрвѣжень єсмь Іако мѣтвѣ. се сам чаєши мене вѣзвратитис[а] кѣ тебѣ, ѡче, ѡ ѡнѣ лежоу вѣ ровѣ Іакож[є] развонник. Сам, ѡче, реклѣ єси мнѣ: ѡди, посѣти братїю свою ѡ стад[а] ѡ вѣзвратисѣ кѣ мнѣ скоро! ѡ се тїи Іако вѣцци свѣрѣпи вѣша ѡ сѣ грѣкомѣ разлоучиша ма ѡ тебе, докрыи мои ѡче. оуже бо не ѡмаєши мене видѣти ни гласа моего слышати, ни пакѣ старост[а] твоѣ подевритсѣ мною, ни пакѣ ѡ азѣ прѣдѣных твоих сѣдин не оужрю, Іако горе мѣтвѣца погрѣкен єсмь азѣ. плачисѣ, ѡче[є], чада своєго ѡ чадо ѡча [sic! зам. ѡца] си, Іакож[є] ѡздѣтска разлоучень вѣх ѡ лица твоєго! кто вѣ ми дал голоубицоу вѣцпающоу вѣсѣдам, да прѣлетѣвшѣи вѣзвѣститѣ старости твоєи плач мои! ѡщезноуша ѡчи ѡт слезѣ ѡ въздыханїѣ. ѡзмакѣ грѣтан[а] ѡ нѣс[тъ] помагали. ѡ земле, земле, вѣзопикѣшиѣ кѣ Бѣѣ стѣмоу за Явѣла праведнаго оубѣнаг[о] без правды, Іако-

ж[ε] преданіе ёс[тъ] ѿ правдѣ исперва, іако ѿ зем'ла възопила ёс[тъ] за кров праведнаго, — таж[ε] ѿ ѿнѣ възопи къ Іаковоу ѿцоу моему повѣдаючи ёмоу іавѣ приключшла ми са ѿ братіа!“

Е се також уривок слова съв. Ефрема Сирина про Йосифа Прекрасного, пропуцений у всіх звисних нам списках Палея.

В. Крехівська Палея стор. 217—220.

[Брати продають Йосифа в неволю; плач Йосифа на гробі матери.] Єгда же сверпни вверъгоша в ровъ Йѡсифа, сѣдоша іасти ѿ пити с радостию великою. възлежащим же іамъ в радости велици, възведоша ѡчи свои, видеша кѡнца Йзмалтанина ідѡща въ Египеть, ідоуща с велбѣды носаци драмефѣ. ѿ глше в себѣ: „велики лѣтши намъ естъ продат[и] Йѡсифа странным симъ кѡпцемъ, да шедъ смреть на чужей земаи. не боуди рѣка нѣша на брате нѣшемъ.“ ѿ авіе іако зверіе дивни ізведеше із рова ѿ продаша ѿ кѡпцемъ, не поманѣвше печали ни скорби ѡца своѣго.

Кѡпчемъ [sic!] же ідѡщимъ въ Египет доідоша мѣста оу [в рѣк. хибно ѿ] Продрома, ідѣже вѣ гробъ Рахильнъ — тѣ бо вѣ смрѣла на пѣти с Продрома възвращающую са Іаковъ в Месопотамію. Єгда же виде Йѡсифъ гробъ мѣтри своѣа Рахил[и], тѣкѣ паде на гробѣ и въздвигъ глас свои плакашас[я] съ слезами ѿ вѣпнише в горѣсти дѣла своѣа глѣ сице: „ѿ Рахил, Рахил мати моа! възстани ѿ перѣсти и вижь єгоже любила єси, Йѡсифа, что ёмоу выс[тъ]! се іако пленникъ вѣденъ бѣваю въ Египет чужимі рѣклами, іако злодей. брат[ѣ] моа нага ма продаша в работѣ, ѿ Іаковъ не вестъ сего, іако проданъ бѣхъ. Шерзи ми, мѣти моа, гробъ, ѿ приими ма к себѣ! боуди гробъ сен ѡдрѣ тобѣ и мнѣ. приимі чад[о] свое, да не боудѣ лишень ѿ Іакова напрасно, як[о]же ѿ тебе лишень бѣхъ. послѣшай, мѣти моа, въздѣханіа [sic!] моѣго ѿ горкаго плача, приими ма к себѣ въ гробъ. Єже бо не можета ѡчи моа слезъ точит[и] ни дѣла моа может плакат[и] єже въздѣханіемъ. не слыша ли глас сѣла своѣго Йѡсифа? с нѣжю ідѣ, не хоцѣши мене приат[и]? Іакова призвахъ ѿ глас[а] моего не слышахъ. се нѣкѣ пакы тобѣ призываю, и ты не хоцѣши мене слышати. да смрѣ сѣдай надѣ гробомъ твоимъ, да на чужю земаю не придоу іако злодей“.

И егда видеша вси Измаляни коупившии Ѡсиѳа, яко текъ падъ надъ гребомъ мѣри своеѣи Рахили, глѣхъ к себѣ: „сї юноша чари хощетъ намъ творити, да възможегъ събѣжати с насъ имемъ себо и сваземъ крѣпко, да не всемъ намъ печалъ створитъ“. пристѣпнѣше же к немъ и рѣша: „въстани съже, чарсїо, да не пободѣше тебе надъ гребомъ симъ и погвѣнимъ злато, еже на тѣ дахомъ!“ въставшю же Ѡсиѳъ ѡ грека видеша лице его ѡпсѣхше ѡ многого плача въпрашахъ его кротко глѣше: „что себо плачешите люте, яко ѡнележе съзре гребъ сї стоиць надъ Продромомъ симъ? то съже страхъ изгна ѡ срдца своегю дерзю глѣмъ: то по что вси дѣло и по что проданъ еси? ѡни же настоуши, иже продаша тебе намъ, рша: храните, да не съвгнеть ѡ васъ на пѣти! и се мы безъ грѣха есмь. глѣ же намъ истинъ, рабъ ли или свободо? рчи намъ, что радъ нападъ на грекъ снѣ прилежно? мы тѣ къспихомъ, господѣ есмь твоѣ, то оуже рчи намъ яко рабъ. аще ли ти насъ хощеши, то комъ имаше рчи? рабъ еси нашъ. якоже рѣша ѡни настѣси: ѡбѣжати хощетъ ѡ васъ вамъ съсвѣшнимъ. но рчи намъ оутѣшившїи явѣ, что есть дѣло? и владѣши бо сѣ намъ, яко свободо еси, и не хощемъ тебе иметъ яко рабъ, но яко братъ или яко снѣ възлюбленна. видимъ бо на тобѣ свободо великъ и великъ раздѣмъ в добре съчиненїи. достоинъ еси црю предстоѣти и с великожами чѣтъ приимат. докмата бо твоѣ в велии власти тѣ състроитъ имаетъ въ скорѣ. боуди же намъ дрѣгъ! знаѣмъ, в важъ аще ведемъ тѣ, кто бо тебе не имаетъ любити ѡтрока докородна снѣ и красна ѡчима и премѣра?“

Ѡвѣщавъ же Иѡсїо речъ к нимъ съ въздыханїемъ: ни рабъ есмь вѣлъ ни татъ ни чародей, ни паки что съгрѣшивъ проданъ быхъ вамъ. нѣ възлюбленъ снѣ ѡцъ моѣмъ вѣхъ и мѣри своеѣи прекъзлюбленъ снѣ. ѡни же настѣси братьѣ ми сѣтъ, и ѡцъ мой пѣсти ма видетъ и хъ, здравн ли соут. ѡцъ ко чадю любецъ бе и печалѣсѣ нами, замедлиша бо на горахъ тѣхъ. того радъ пѣсти ма видети ихъ. они же емше и продаша в работъ, завистно великою ѡкерегоша ма ѡ снѣ, не могуще зретъ любви, еже любаше ма ѡцъ мѣи. гребъ же и снѣ, иже стонтъ, мѣри моѣи естъ. егда бо идаша ѡцъ мой и веде насъ сюдъ и прииде ѡ мѣста и дѣже вѣи перѣке, мнмондсцю же сюдъ смре мѣи мой и погрѣвѣна бысѣтъ в семъ гребѣ.“

Слышавше же ѡни плакашасѣ занъ и глѣша емъ: „не бойса, юноша! на великъ чѣтъ идиши въ Египетъ. образъ ко твоѣ и владетъ

доброродство твоє. дерзай паче, ізкыл ко єси зависти брат[к]а
твоеа предавшу т.а.

В Кол. аві Солов. Палеї сего уступу із Слова єв. Єфрема нема.

Г. Крехівська Палея стор. 222—225.

[Плач Якова над Йосифовим плащем]. И ѿвѣдоша же кѣспци
ж[є] Йѡсифа къ Єгипетѣ. реша же брат[ѣ]а Йѡсифова: не ѡзда-
ѡмъ¹⁾ цѣкнѣ Йѡсифовѣ, ѡко цѣкна крови єсть, но кѣспим совѣ
сапогѣ ѡ расперѣмъ цѣкнѣ єго.*) Ъзврати²⁾ же[а] Рѣкнѣмъ к по-
токѣ ѡ не ѡзрѣ Йѡсифа в потоцѣ, ѡ растерза ризы своѣ ѡ реч[є]:
се Йѡсифа нѣк[є]тъ в потоцѣ! азъ же камѣ [sic!] ѡдѣ³⁾ реч[є] же
Гадъ сѣтъ Зелфинѣ, ѡ. сѣтъ Іаковѣ: брат[ѣ]е, не тѣжнѣмъ, что
речѣмъ ѡцю нѣемѣ Іаковѣ! но заколем козелѣ, ѡсточнѣмъ кровѣ
на свитоу Йѡсифлю ѡ реч[є]мъ къ ѡцю своѣмъ: познай свитоу,
си³⁾ єсть брат[а] нѣшего Йѡсифа. глѣ же си годѣкъ выс[є]тъ прѣдъ
вѣк[н]и.⁴⁾ И пришлши [sic!] заклаша колезѣ [sic!], ѡкровѣвши
свитоу Йѡсифлю ѡ послаша⁵⁾ къ ѡцю своѣмъ глѣше: ѡврѣтохомъ
сиѡ ризѣ на горахъ пѣверженѣ ѡ познахомъ вси, ѡко си ѡдежда
брат[а] нѣшего єсть Йѡсифа, Йѡсифѣ⁶⁾ же аще гдѣ єсть, не вѣкнѣ,
но мнѣм, ѡко звѣрь люте снѣкѣ ѡ єсть⁶⁾ ѡ⁷⁾ в печали єсми
вси єго ради. ѡ того рад[н]и послахомъ к тобѣ, ѡче, пестрѣю сиѡ
ризы Йѡсифовѣ, не ѡврѣтше брат[а]: познай же ю самѣ, аще єсть
сѣа твоѣго? мѣ ко вси познахомъ, ѡко Йѡсифова єсть.**)⁷⁾

Єгда же ѡзрѣ Іаковѣ сѣа своѣго свѣтѣ, ѡ вѣзопи плачѣмъ
горкѣмъ ѡ риданѣмъ рѣкѣ: „сѣа моего Йѡсифа риза си єсть!
чадо⁸⁾ мое, чадо мое Йѡсифѣ, како дѣсь погыбе дѣнь ѡчнѣю
моѣю!⁹⁾ звер ли снѣде сѣа моѣго?“ — рѣдѣа глѣше вѣздыханѣмъ не-
мольчнѣмъ.⁹⁾ „почто не ѡзѣдениѣ выхъ азъ в текѣ мѣсто, сѣтъ
моѣ! почто не срѣте мене звѣрь той, дабы сѣ мене наскѣтилѣ,
а текѣ вы ѡставилѣ, сѣтъ моѣ! почто¹⁰⁾ мене звѣрь тон не рас-
терза!¹⁰⁾ почто ємѣ азъ не выхъ брашно! се¹¹⁾ полагаю ризѣ твоѣю
прѣд ѡчнѣма твоѣма [мб. моѣма]. ты, чад[о], ѡкропи ю кровнѣю,
азъ ѡкроплю слезами.¹¹⁾ свѣ мнѣ, свѣ мнѣ! стрѣба моѣ¹²⁾ ма-
теть тебе рад[н]и, Йѡсифѣ, и¹³⁾ весь сѣставѣ тела моего тѣкетъ
ми тебе рад[н]и, чадо моѣ Йѡсифѣ!¹³⁾ аще выхъ вѣдалѣ, сѣоу моѣ

*) Тут пропуск. 7 рядків порівнянн з Христом.

**) Тут пропуск. три рядки порівнянн.

Иѡсифѣ, гдѣ збѣнѣтъ выс[тъ] и гдѣ тѣло твоѣе ѣсть¹⁴⁾ и лица твоѣго, снѡу мой Иѡсифѣ!¹⁵⁾ азъ¹⁶⁾ ѣсмь вина смѣрти твоѣй, чадо[о], и азъ, чадо[о], збѣхъ тѣ пославъ на пѣстынѣ видѣти брат[ѣ]ю твою и стада. възплак[а]ша [зам. възплакаса] и сетѣю по всѣмъ часкѣ, дондеж[ѣ] снид[ѣ] въ адъ, снѣ мой, къ тебѣ. и вѣ тела мѣсто ризѣ твою положю предъ ѡчиима мойма, слеза не престая.¹⁶⁾ развѣмъхъ¹⁷⁾ ко тѣ чюдна источника цѣломудрию. но горитъ ми строва, любимое ми чадо, тебе рад[и], Иѡсифѣ! како ли възмогъ стѣшити сѣ, не вѣдѣтъ тебѣ, Иѡсифѣ?¹⁷⁾ но и се паки риза твоѣа на ино сетованіе вѣводит мѣ, чадо[о] мое Иѡсифѣ. се ко виждю, іако нѣк[ѣ]тъ растерзаніа на ризѣ твоѣй, есть ко цѣла всѣмъ, іакоже¹⁸⁾ ко нещюма: нѣк[ѣ]тъ ко тебе зверѣ снѣлъ, любимое ми чадо[о] мое,¹⁸⁾ но рѣкама члѣскама съвлеч[ѣ]нѣ ѣси и повѣнѣтъ ѣси. зверѣ¹⁹⁾ ко не имат естѣтка таковаго преж[ѣ] съвлечи и потомъ изъмѣсть¹⁹⁾. аще ко зверѣ изъмѣлъ вѣ вѣлъ,²⁰⁾ іакож[ѣ] рѣшк[ѣ] [sic!] брат[ѣ]ю твою, то риза въ твою растерзана²¹⁾ вѣла на многѣ части.²²⁾ не²³⁾ здѣтъ [зам. ждѣтъ] ко зверѣ преже тебе²⁴⁾ съвлечи и потомъ насытитисѣ тебе²⁴⁾ плоти твоѣй. аще л[и] вѣ пакѣ зверѣ съвлѣкъ тѣ и потомъ въ снѣлъ, то риза твоѣа ѡстала сѣ вѣ вес крови.²⁵⁾ се ко не виж[ю] на ней хупаніа збѣхъ ни торганіа ноготѣ. ѡкѣдѣ²⁵⁾ есть кровѣ си²⁶⁾ на ризѣ твоѣй? аще вѣ единѣ²⁷⁾ на пѣстыни, то и мнѣ вѣ ѣдино сетованіе и риданіе, да сетѣю Иѡсифѣ и ридю ризѣ.²⁸⁾ два сетованіа²⁹⁾ сетѣю³⁰⁾ и два плача възплачу³⁰⁾: възплач[ю]сѣ люте ѡ ризѣ, како съвлеч[ѣ]на выс[тъ], и како една выс[тъ], чадо мое!³¹⁾ змрѣ зже,³²⁾ Иѡсифѣ, чадо мое,³³⁾ подпорк[ѣ] [sic! зам. подпоро] старости моеѣ! риза твоѣа да снидѣтъ съ мною въ адъ, не хощю ко свѣкта сего зрѣти разроученѣ³⁴⁾ ѡ тебе. не выс ко,³⁴⁾ снѡу мой Иѡсифѣ!

Слышав[ше] же³⁵⁾ снѣ събращас[ѣ] вси сѣвѣ ѣго и дщери и придоша стѣшити ѣго. и не хотѣша стѣкшитис[ѣ] глѣ, іако да снидѣтъ къ снѣ моему сетѣю въ адъ! и плакаша [зам. плакаса] ѣго дѣи многы.

1) Кол. изъкдаемѣ 2-2) Кол. вас. 3) Кол. аще 4) Досе у о. Теод. з Дуб. вас. 5) Т. з Д. пѣстыни 6-6) Т. з Д. вас. 7-7) Кол. вас. 8-8) Т. з Д. вас. 9) Т. з Д. вас. 10-10) Т. з Д. вас. 11-11) Т. з Д. вас. 12) Кол., Т. з Д. ми сѣ 13-13) Кол., Т. з Д. вас. 14) Тут в Крех. пропусек; в Кол. читаемо далі: да шедъ сѣдникъ ѡтѣрзалъ сѣдины свои надъ твою красотою; у Т. з Д. читаемо: да шедъ сѣдникъ своѣмъ растрѣгаю надъ красотою ѣго! 15) Т. з Д. і Кол. маюгъ тут іще речене пропущене в Крех. ѡзже не хощѣ жити не виданъ Иѡсифѣ 16-16) Кол. вас. 17-17) Т. з Д. вас. 18-18) Кол. вас. 19-19) Т. з Д. вас. Кол. изъкѣта 20) Кол., Т. з Д. аще ко въ зверѣмъ изъкѣданѣ 21) Кол. исторгана, Т. з Д. растрѣгнана 22) Т. з Д. на кѣскѣ 23-23) Кол. вас. 24) Т. з Д. вас.

²⁵⁾ Відси до кінця Кол. вас. ²⁶⁾ Т. з Д. есть ²⁷⁾ у Т. з Д. читаємо се місце так: Яки ли ед[и]нъ звѣръ кма ²⁸⁾ Т. з Д. ризы ²⁹⁾ Т. з Д. дѣк сѣтваній ³⁰⁾ Т. з Д. вас. ³¹⁾ Т. з Д. має вірно: ѿ како ѿснѣдено выс[тъ] мое члдо. ³²⁾ Т. з Д. да оумрж ³³⁾ Т. з Д. сѣктѣ мои ^{34—34)} Т. з Д. вас. ³⁵⁾ Весь останній уступ у Т. з Д. вас.

Є се дальший уступ із повісти сьв. Єфрема, уміщений в Палеях з звичайними палейними додатками та за то з деякими скороченнями супроти оригінального тексту сьв. Єфрема. В Коломенській Палеї (Палея Толковая, Москва 1892) уступ сей читається на стор. 171—172, стовпці 342—344; є також, значно скорочений, і в Соловецькій Палеї ч. 635 (Порфирьевъ, op. cit. 151). Варіантв до тексту, який є в Крехівській Палеї, ми виписували з Коломенської Палеї і з суцільного тексту Слова сьв. Єфрема, що містить ся в рукописі о. Теодора з Дубівця (стор. 475—510, гл. стор. 488—490). Текст Крех., як бачимо, повнійший і від Кол. і від Т. з Д. Остатній уступ сего тексту — дословно взятий з Біблії (Бития XXXVII, 34—35).

Д. Крехівська Палея, стор. 228—234, 238—240.

[Йосиф і Пентефрієва жінка.] Измалтѣне же кѣнише Йѡсифа ведоша и въ Египет ѿ помышляюще, яко красоты єго рад[и]нъ злато много приѣти ѿ єтера¹⁾ велмож[и]. ѿдѣрши мѣ ж[е] ѿ мѣхъ сквозе градъ срете ѿ Петефрин, властелинкъ²⁾ цѣрѣ египетскѣ³⁾. ѿ сзрѣ Йѡсифа ѡтрока³⁾ вѣгедобразна³⁾ въпрашаше и глѣ: рцете ми, кѣнци, ѡкѣдѣ есть юноша сѣи? не носитъ ко того⁴⁾ ѡбразѣ, ѿже⁵⁾ вы носите, зане вси кѣ Измалтѣни естѣ, а сѣи прекрасенъ єсть. Измалтѣне же рѣкоша: проданъ⁶⁾ єсть намъ.⁶⁾ вѣкми докорожденъ єсть⁷⁾ и велми разѣм[ен]и чѣ[с]т[ен] ѡтрок сѣи, ѿ⁸⁾ дѣвнѣа єго премѣдрость наче телеснѣи красотѣ.*⁸⁾

Дав же ѿ мѣхъ Петефрин⁹⁾ цѣкнуѡ велико хотѣхѣ, любовниѡ купи оу нихъ Йѡсифа ѿ веде ѿ въ домъ своѣи, ѿснѣшаше¹⁰⁾ ѿ ѿ хотѣ сѣкѣдѣти житѣе єг[и]п[та]. ѿстиннѣа¹¹⁾ вѣкѣтъ приѣвнаго семени, пра-

*) Тут пропускаємо 26 рядків палейної вставки, де порівнюється продаж Йосифа Измаїлянами є продажем Христа Юдою і передачею його Пилатови. Зазначимо тут тільки очевидні натяки на знаменитий новозавітній апокріф званий під назвою Никодимового євангелія, а власне взяті з відти назву Лонгина, сотника Пилатова і ось яке про него оповідане: Логинъ же сотникъ снемъ сѣо сѣрѣсѣ єъ главѣ своѣѣ престѣрѣ предъ негѣма Ісѣсовѣма глѣ: Гѣ, не достѣнкъ вси по зѣмамъ хѣдит[и]. Повний текст сего апокріфа вїде в другий том нашого виданя.

вѣднаго семени Авраам[а] и Исаака [и] Иакова расташе в довро-
детели и къ многѣ строений въ домъ Петѣфрнѣве, живый¹²⁾
в мирѣ, ѡчима же и словескѣ цѣломудримѣ¹³⁾ имѣ Бѣ стго
непрестанно пред ѡчима своимъ, вса вѣдшиаго¹⁴⁾ Бѣ,¹⁵⁾ изва-
вляшаго и з рова страстей¹⁶⁾ и ненависти братна. ѡбаче срѣце емѣ
часто в печали кѣ ѡ оци своимъ Иковѣ. зрѣ же Петѣфрнй юноши
стройна,¹⁷⁾ многого разума и добраго савженѣа, и все, бланко имѣ-
иаше, предасть в рѣцѣ Иѡсифа, всѣ¹⁸⁾ домъ свой,¹⁸⁾ а Петѣфрнй
не владеяше ничтож[е] токмо¹⁹⁾ хлѣба, иж[е] ѣдаше на трапезе.
видеше бо Иѡсифа, ѣко²⁰⁾ вѣренъ естъ, и блѣви Бѣ домъ Пете-
фрнѣвѣ Иѡсифа рад[и], и блѣвни Гсѣи ве надъ всемъ именнѣмъ
и в склеу и в домѣ его. видѣ же Петѣфрнй радокашеса ѡ Иѡ-
сифѣ,²⁰⁾ ѣко зѣло вѣренъ естъ,²¹⁾ искѣсивъ его, ѣко множашас[а]²²⁾
именіе его в рѣкѣ Иѡсифѣ. и кѣ радость велика в рабѣхъ его,
въ рабывахъ, въ всехъ добре вывающихъ.²³⁾

Госпожа²⁴⁾ же его видѣши Иѡсифа прекрасна соуща и раз-
умна, и оузависа срѣце ея любовию сотенною, и зра²⁵⁾ хоташе
с нимъ быти²⁶⁾ и тишас[а]²⁷⁾ чистого того²⁸⁾ источника чело-
мудрию вѣрѣши²⁹⁾ в ровѣ любодѣиинѣа, многи козни твораше
по вса дни на прелщеніѣ его³⁰⁾: ризы именяющіе по вса часкѣ
и лице змѣивающіе и мажущис[а] и³¹⁾ монета повешающіа.³¹⁾
помаваннй сатанинѣи и смѣхѣ мерзвскыи³²⁾ лѣстаци³⁴⁾ ѣко
змиа праведнаго. сама бо паче погубѣк симы ѡбразкѣ злѣи,
лѣстаци праведнаго дѣю. Иѡсифъ же страхомъ вѣимъ ѡграженъ
ни поне словомъ еи ѡвѣщаса.³⁵⁾ видеши ж[е] она, ѣко премногыхъ
красотъ дѣла³⁶⁾ празно превываѣтъ,³⁷⁾ болшими разъжизашес[а]
зѣло и распалашес[а], не вѣдаци, что въ³⁸⁾ стверила емѣ. по-
слѣд[и] же змѣисли вестоудно слово³⁹⁾ и призва и на дѣло непра-
ведно,⁴⁰⁾ призывающіа⁴¹⁾ ѣко змиа иваніати нанѣ ѣдѣ нечѣстый,⁴²⁾
глѣци сице вестоудно: „лази со мною, не бой са ѡиноудѣ!“⁴³⁾
дерзни на ма, да наслажюса азъ твоѣи красотѣ. насладиса
и ты моѣи красотѣ.⁴⁴⁾ многѣ постела ѡслабѣ дають.⁴⁵⁾ владе-
вши бо ты всемъ домоу и не смееть никтоже внити к намъ
ни слышитъ никто же дѣла наю. аще ли муж[а] моего боѣаса
не хоушиши, азъ его смерѣ давши емѣ ѡтрабѣ“.

Ѣныже неповѣдимой⁴⁶⁾ дѣио и тѣломъ в толци боури
матеза⁴⁷⁾ не погрѣзиса, но ѡврѣзе⁴⁸⁾ все реченное еѡ страха радн
вѣи схраншаго⁴⁹⁾ без порока неповѣднымъ⁵⁰⁾ строениемъ. и зке-
ца⁵¹⁾ придѣвными глѣи и словескѣ цѣломудренными къ своѣи ѡспо-
жи: „не имамъ сего грѣха сѣтворит[и],⁵²⁾ гѣа моя, Бѣ во са

вою с'го.⁵³) гнѣхъ мой все именованіе свое пред[а]сть ми, иже в домѣ, иже по селомъ⁵⁴), и нѣс[ть] кромѣ мене⁵⁵) ничтоже еже не в моею рѣкѣ развѣ тебе, гѣа моѣа, понеже⁵⁶— емѣ жена еси.⁵⁶) непрекѣдно во вѣсть дѣло⁵⁷) толнѣю любовью⁵⁸) ѿверѣци гѣскѣхъ и селикѣхъ вѣщъ злѣ⁵⁹) створит[и] предъ Гмѣ видѣшимъ тайнѣ⁶⁰). снѣ сео прѣдвѣнѣи глѣи вѣраша⁶⁰) Иѿсиѣхъ вынѣ⁶¹) къ своей гѣи, сѣа и запрещай еи никакож[е] послѣшати змиѣ. но ѿна⁶²) еше раждизашес[а] тщию⁶³) сластью кипищию в ней, часто взираше⁶⁴) времени⁶⁵) нѣждѣю хотѣши⁶⁶) Иѿсиѣа. зрѣ же Иѿсиѣхъ женѣ, яко хоцѣть прельстити его, ѿчи свой вѣзведе къ Бѣу⁶⁷) и часто молашес[а] глѣа сице: „Бѣ ѿцѣ ишихъ Явраимовѣхъ и Ислаковѣхъ и Ізковѣхъ, и збави ма ѿ звери сего! се бо, якож[е] слѣхъ видиши, нестоѣвѣство⁶⁸) снѣа женѣи, како ма хоцѣтъ збити⁶⁹) тѣи дѣвнѣемъ лютымъ. збави ма еси, вѣдко, из рѣкѣ⁷⁰) брат[ѣ]и, тако и збави ма ѿ звери сего лѣкаваго, да не боудѣ чюжѣ⁷¹) ѿцѣ⁷²) дѣлѣи злѣмѣи, вѣзлюбившихъ тѣа зѣло, ѿ Гнѣ.“

Истинно⁷³) любовѣю призывашеж[е] Иѿкова: „ѿ Иѿкове ѿцѣ мой, помолисѣа прилѣжно⁷⁴— мене рад[и] къ Бѣ,⁷⁴) іако люта⁷⁵) бранѣ вѣста на ма хотѣши разлѣчити ма ѿ Бѣ. женѣскѣа смѣртѣ⁷⁶) горши естѣ приселениѣ⁷⁷) первоѣ⁷⁸) ѿ братѣа: та во смѣртѣ дѣию разлѣчѣетѣ ѿ Бѣ. се азѣ вѣмѣ,⁸⁰) ѿцѣ, яко мѣтва твоѣа възвѣдѣ къ Бѣу занѣ⁸¹) и того рад[и] збавленѣ⁸²) ѿ смѣрти рѣа.⁸³) и нѣ пакѣ помолис[а] Вышнемѣа, да и збавленѣ боудѣ ѿ лѣа⁸⁴) нашѣдшаг[о] на твоѣ чад[е]. не имѣши ни стоудѣа ни страха бѣиѣа. къ братѣ⁸⁵) и своѣи идоухъ и звериѣе ми быша ѿки волци:⁸⁵) ѿверженѣ выхъ⁸⁶) ѿ тебе и⁸⁷— въ Египетѣхъ вѣдѣнѣхъ выхъ⁸⁷) чюжим[и] рѣкѣама. се пакѣ зверѣхъ зде ма оусрет[е]. да молис[а], ѿцѣ прѣдвѣнѣ, за свой снѣ Иѿсидѣ, да не смрѣ предъ Бмѣ ишиимъ дѣию!“

И выс[ть] іако не послѣша гѣа своѣа еж[е]⁸⁸— быти с нею,⁸⁸) имѣше бестѣдно мѣдраго и влѣчаше⁸⁹) къ себе сѣтворит[и] с нею безаконіе. ѿнже видѣхъ премножество⁹⁰) бестѣдѣиѣ женѣи то, напрасно на прѣддверіѣ⁹¹) истече⁹²) ѿставѣа ризѣ свою в рѣце еѣа, сломѣ⁹³) всѣа сети дѣвола. Икож[е] бо⁹⁴) етерѣ⁹⁴) ѿрѣлѣ егда видѣти лѣвица,⁹⁵) высоцѣхъ възлѣтаетѣ,⁹⁶) також[е] Иѿсиѣхъ и збежа⁹⁷) ѿ сети дѣвола.*) жена же видѣвши, іако сице и збежа, зжасѣа, въ стрѣсе велнѣце выс[ть], мѣслаше, како лгати на правѣднаго словѣси лютыми мѣжѣа своѣама, да мѣжѣа еѣа слышатѣ

*) Тут пропусаемо пів рядка — якусь неясну рефлексію, де в рукописі зазначений та не виповнений якийсь пропуск.

ражжетса яростью ѿ збѣетъ Иѡсифа.⁹⁸) „азъ единая ѡслабѣхъ приймѣхъ, не бо терплю въ домѣ видѣти сицевыя красоты⁹⁹) мнѣ лишаѣми¹⁰⁰) ѡ него“. призвавши¹⁰¹) рабѣи^нъ ѿ реч[ѣ] ѿмѣ: „видисте ли, что сѣтвори рабѣи сѣи жидовинѣ! мужъ мой поставилъ естъ¹⁰²) властелин¹⁰²) надо всемоу домомъ своимъ, ѡны же въсхотѣ ѿ вѣйти съ мною вестоудно. не долѣ бо¹⁰³) Иѡсифови власть домѣ моего, но ѿ мене въсхотѣ лишиши моего мѣж[а]“.

Егда же прид[ѣ] мужъ еѣ ѡ полаты, вземши¹⁰⁴) ризъ Иѡсифову показа мужеви своему поимѣ¹⁰⁵) дѣюци: „яко цѣломудро¹⁰⁵) ты¹⁰⁶) еси навѣчалъ¹⁰⁷) раба своего жидовина¹⁰⁸) досажат[и] ѿ рѣгатис[а] мнѣ, жене твоѣи!“ ѡныже¹⁰⁹) слышавъ авѣѣ ѣтъ вѣрѣ словесемъ жен[и]нимъ глѣце: „яко сице ли створи мѣжъ жидовинѣ, егеж[ѣ] вѣлъ еси порѣгати ми! реч[ѣ] бо ми: вѣди съ мною! азъ ж[ѣ] вѣзпихъ ѿ ѡбеже ѡ мене ѡставя ризъ свою.“ выс[тъ] же яко слыша гнѣ его речъ жены своѣѣ глѣци: „сице сѣтвори мнѣ рабѣи твоѣи!“ — ѿ разгнеवासя яростію Петѣфрии, поимѣ Иѡсифа вверже въ темницу, ѿдеже зжники црѣви держать, ѿ повеле ствердити его.

[Пропускаемо дальше оповѣдане про побутъ Иѡсифа въ темницѣ, про сны хлѣбаря і винаря фараонового видѣненіи Иѡсифомъ, про сонъ Фараона такоже видѣненіи Иѡсифомъ і про поставлене Иѡсифа на мѣстникомъ Египту, — се оповѣдане, въ Крех. Палей стор. 233—238, е парафразаю або ѿ дословнимъ повторенемъ библіѣного оповѣданя (Бытій XXXIX, 21 до XLI, 46), — і подаемо тутъ докичене оповѣданя про Петѣфрию і его жѣнку, про котрихъ въ Библіѣ по увѣщанію Иѡсифа з темницѣ нема ніякої заадки].

Се Иѡсифъ сѣдѣше на колесницѣ фараѡни, всѣ велможы предстоухъ емѣ, ѡкрѣтъ колесница ѿ дахъ¹¹⁰) ѿ¹¹¹— поклонухъса пред нимъ,¹¹¹) зане бахъ слышала ѿзъ естъ фараѡновъ, яко вѣйти емѣ второмъ црѣу надъ Египтомъ.

Видѣж[ѣ] Петѣфрии, вверги Иѡсифа въ темницу, преславнѣю тѣ вѣць: сѣдаѿи¹¹²) на колесницѣ фараѡни Иѡсифъ с величїю славою — збѣи^са зѣло ѿ ѡдчиса ѡ велможъ ѿ ѡидѣ¹¹³) въ домъ свой. ѿ влѣзъ¹¹⁴) съ страхомъ ѿ трепетомъ начатъ гѣти къ жене своѣи: „лице бы вѣдала, жено, како¹¹⁵) знаменїе преславно дѣсь!¹¹⁶) Иѡсифъ бо, рабѣи нѣи, гнѣ намъ выс[тъ] всей земли египетскѣи, съ славою на колесницѣ сѣдитъ фараѡни,¹¹⁷) преславлене [sic! зам. прославленъ] всеми. азъ же ѡ страха¹¹⁸) и трепета не могый ѿ ѡвѣтиса Иѡсифѣ, стѣи^са¹¹⁹) разлѣчихъ¹²⁰) ѡ велможъ.“ слышавшиж[ѣ] жена глѣ мѣжъ своему: „не вѣсѣ! да ти азъ¹²¹) по-

ведлаю своі грѣхъ, ёже сѣтворихъ! азъ быхъ любила Іѡсифа пече [sic! зам. паче] мёрѣ,¹²² по всѣ днѣ и часѣи ѡкрашасѣ лѣстѣи ёго, негли быхъ могла с нимъ быти.¹²³ и не могохъ ѡиудѣти вола своѣа¹²⁴ скончат[и], ни поне словомъ ѡбѣщас[ѣ]. азъ яхъ ёго нѣдѣи¹²⁵ с собою, ѡнь ж[е] иъзбежа вонь иъз рѣкъ моѣю и¹²⁶— иълезе на стѣнѣи¹²⁶ и ѡставлялъ ризѣ своѣю ѡ мене; егда показахъ ти ризѣ ёго, иъзбеже ѡбо ѡиудѣти ѡ мене. тоже ёсмь азъ ходотайца црѣствѣ ёго¹²⁷ славы: аще не быхъ тако рачила Іѡсифа, не быі всаженъ въ темницю былъ. се ми паче подавае хвалѣ и мѣти, мнѣ бывши славы ёго венѣ¹²⁸ [sic! зам. ринѣ]. прѣдвенъ и праведенъ быс[тъ] Іѡсифъ, яко ни иъзвѣсти никомѣже. въстани ѡбо, иди с радостію поклонис[ѣ] емѣ с велможам[и]⁴. въстав же Петѣфринъ и иде¹²⁹ и поклонисѣ Іѡсифѣ съ всеми велможамі.

1) Т. з Д. нѣкогого 2—2) vac. 3) vac. 4) тако 5) іакоже 6—6) vac. 7) дод. ѡтѣрѣк сн 8—8) vac. 9) vac 10) дод. ёго 11) дод. же 12) живаше 13) цѣломѣдръ 14) всеиудѣицаго 15) дод. ѡца 16) сѣмрти 17) ѡстрѣиѣна юноша 18—18) vac. 19) разкѣ 20—20) vac. 21) зѣла вкрна 22) множанше 23) ѡ всемъ живѣицѣхъ имъ доврѣк 24) Жена 25) зѣла 26) жити 27) тошаше[ѣ] 28) дод. и скира 29) цѣломѣдрѣа вълаици 30) ѡчмѣнаго 31—31) vac. 32) помаганими 33) мѣрзеными 34) лѣстѣицими 35) словомъ възираа на ню 36) дѣла 37) дод. ѡ немъ 38) дод. ёше 39) словескѣ 40) неподобно 41) призираючи 42) нечѣстѣи 43) никогѣж[е] 44) д. вѣротѣи 45) многѣа слоугѣи намъ въ роуцѣхъ даюу 46) непѣкѣдимъ см[и] 47) vac. 48) дод. ѡ себѣ 49) дод. и 50) и съ подоукомъ 51) дод. ен 52) дод. с тобою 53) vac. 54) по сѣлѣхъ 55) vac. 56—56) vac. 57) vac. 58) дод. сѣтворѣшюу 59) зловоу велкоую 60) вкшаици 61) vac. 62) vac. 63) vac. 64) и часа назираици и 65) дод. жылаици 66) и ноудити нача 67) дод. ѡчѣскомоу 68) дод. моѣ 69) ѡчморити 70) ѡ сѣрти 71) тоуждѣ 72) ѡ ѡца 73) И стѣна 74—74) vac. 75) люта 76) дод. зѣла 77) принесеними ли 78) прѣвѣа 79) ѡчкваше 80) видѣхъ 81) за ма 82) дод. быхъ 83) рока 84) рока 85) дод. сверѣниѣ 86) ѡгрѣгоша ма 87—87) vac. 88—88) vac. 89) ижъ гаше вѣкоуци ёго 90) vac. 91) предѣкѣиѣ 92) ѡчтѣиѣ 93) иъломи 94) vac. 95) лѣвѣа 96) високо въспарит 97) въспарит 98) Далѣ дод. сице реч[е] жина: зѣла лоуцше вс[тъ], да ѡчмрет Іѡсифъ и 99) сѣа доврѣтѣи 100) аншики 101) дод. раки и 102) vac. 103) доврѣк 104) дод. жина 105—105) vac. 106) дод. ли 107) наѡчстѣа 108) Іѡсифа 109) Закінченѣ оповѣданиа у о. Теодора троха иъше: и повеаѣ въсадити въ темницю Іѡсифа съ многою іарѣстію и прѣцинемъ, не поманѡуѣ быв'шоую вѣсвиѣиѣ вѣже въ домоу ёго и въ сѣлѣхъ Іѡсифа ради, ни пакѣ иъпыта словес[ѣ], въ истиноу ли, ижъ вѣиѣ иърече сѣдъ неправеднѣ нань. 110) И ѡблѣче ёго въ вѣсю прѣфирѣ и въсади ёго на свою колѣсницю, и вѣсѣ велможѣи прѣдъ и ѡкрѣсть колѣсничѣ Іѡсифѣи и дѡухъ 111) vac. 112) іако сѣде 113) дод. тѣиѣи 114) дод. ѡчтѣиѣ 115) дод. вѣсть 116) дод. намъ же страхъ велкѣ 117) дод. съ чѣтїю 118) ѡ сѣраоты 119) ѡчкрад 120) дод. сѣ 121) іакѣ 122) безъ мѣркѣи 123) дод. да сѣа быхъ насаадѣла красѣтѣи ёго 124) сицеа 125) дод. лѣци 126—126) vac. 127) дод. и велкѣа 128) вѣниѣи 129) дод. съ стѣудомъ.

Ані в Коломенській, ані в Ковельській, ані в Соловецькій Палей оповѣданиа сего нема. Ё се дальший виривокъ із Слова съв. Ефрема вставлений до Крехівьскої Палей; варіанти виписані нами із списка Слова съв. Ефрема, що є в збірці о. Теодора з Дубівця, стор. 490—501.

Є. Іспаський рукопис XVIII в. стор. 7—12.

[Як Йосиф дав себе пізнати братам]*)... Любнлѣ бѣ Іаковѣ Бенїамина в мѣсто Іосифа. Я давши имѣ Бенїамина и подарки ѡдалѣ воеводѣ египетскымъ и послалѣ ихъ. Семинѣ же рече: Не вѣнса, ѡче, и то Бенїамина [sic!] верѣ на свои рѣки и не вѣдетѣ емѣ кривди жаднои ѡ насѣ, и то сам егѣ вѣдѣ стерегѣти прилѣжно. Я гди пѣришли до Егип'тѣ, прибыли предѣ Іосифа, поклонилисѣ емѣ до земаи сѣ страхомѣ и трепетомѣ, яко предѣ царемѣ, и ѡдали емѣ поклонѣ ѡ ѡца. Прїемѣ же Іосифѣ и подаков[ав]ѣ и прослави Б҃га в серци свемѣ, иж егѣ сподѣнлѣ видѣти подарки ѡ оца своего. И рек имѣ Іосифѣ: чи здоровѣ естѣ ѡцѣ вашѣ? Ѣниже емоу рекоша: здѣровѣ естѣ ѡцѣ нашѣ а твои рабѣ. Іосифѣ рекѣ: Б҃жїи рабѣ, а не твой. Я потомѣ рече Іосифѣ: чи привели естѣ брата своего меншаго, котрого естѣ мнѣ повѣдали? ониже река: естѣ, црю милїи! и воземше Бенїамина поставиша пред Іосифом. Бенїаминѣ же стоѣ пред Іосифомѣ аки агна незлобное со страхомѣ и трепетомѣ, во ещѣ не вѣкѣ н҃кде пред предлож[е]нимѣ и старшиною. Іосифѣ же видѣ Бенїамина брата своего единооутробнаго и поглядилѣ его по головѣ и рече: вѣди бл҃женѣ, синѣ милїи, ѡ Вышнаго Б҃га, мѣдче добрїи! а не можетѣ оудѣржати ѡ слезѣ своихъ, и шед до комнати плакалѣ тамѣ довольне и бл҃годаривѣ Б҃га. и оумивши сѣ водою, не оудѣючисѣ в' знакѣ братїи своей, вышолѣ с комнати и рече имѣ: жжѣ естѣ добре вывели сѣ и волни естѣ ѡ мене. и повелѣ выпѣстити имѣ Рувима с темницѣ. а то Іосифѣ былѣ Рувима з межи нихъ оузалѣ, во былѣ лѣткнїишїи гонитель на него и всѣ братїѣ побѣжалѣ на смертѣ.**)

И вышли братїѣ Іосифова с полати радѣючисѣ. и казалѣ имѣ Іосифѣ, аби вили в него на ѡбѣдѣ. а ѡни пришедши до старости Іосифоваго и река емоу: Пани милїи, а то забѣвѣ гроши своихъ и мы знаиши есмо оу пашнѣ и привезли текѣ. рекѣ имѣ староста: гди би то мон, то бѣ ѣ мене вѣли, а то

*) Початку оповідання в цьому списку нема.

**) В Біблії оповідаєть ся про Рувима як раз противно: він один з поміж усіх братів бажав виратувати Йосифа (гл. Бития, XXXVII, 22—24 і 29 і XLII, 22). Крім того в біблійному оповідаю в темниці як заложник держить ся Симеон, а не Рувим (гл. Бития XLII, 24).

Бѣтъ вамъ далъ, держите себѣ, а в' моего пана доситъ есть скаредъ. а затимъ зготовано до стола и повелѣлъ Іуцифъ братію свою просити на ѡбѣдѣ. а гди оубошли въ полатѣ, поклонили сѧ емѣ. и сѣдши Іуцифъ оузвалъ чаркѣ золотю во лѣвю рѣкѣ и поставилъ на ржѣкѣ твора ворожѣ: и сдарилъ разѣ 8 чаркѣ цинглом, а гди чарка зазвинѣла, и онъ рече [до] настаршого брата: „ты есть старшии Рѣким', садъ тѣтъ вышше“. Потомъ дрѣгѣи разѣ бразне в чаркѣ и рече: „ты есть Гнишнѣк подстаршии, садъ тѣтъ!“ потомъ третего, и такъ сажалъ всѣхъ порядкомъ по единомѣ аж до Бенѣмина меншаго. тое они видѣвши пристрашили сѧ. „Се — моулатъ — сен помысли наша знает, цю Іуцифъ — кажетъ — зачимъ былъ, а ми его продали, — може и тое знаетъ“. то говорятъ изыкомъ еуринским, [а] Іуцифъ тое все знаетъ. и наклааъ предъ Бенѣмина кольшѣ аденѣа и смотритъ, чи не вѣдетъ [sic! зам. в ѣ д ѣ т ѣ] зазирати на него. и хочанъ подчасъ голодныи, а былъ обѣдѣ досконалыи. на ѡбѣдѣ наполнялъ ихъ. и повелѣ шафарекѣ своемѣ наполнити вози ихъ пшеницею и ѡпѣстити ихъ казалъ. и повелѣ тои кѣбокъ, оу которыи ворожилъ, леи оуложилъ во мѣхъ Бенѣминовѣ, леи гонили за ними и завершли ихъ. и высть тако. брати Іуцифови поклонили сѧ емѣ и пойхали. а гди винахали за городъ, внетъ стали за ними в' погоню, а дознавши [sic! зам. догнавши] ихъ староста завершлѣ ихъ рекѣчи: „аж но вы такѣ добрѣе гостѣ црѣа! самъ вамъ ласкѣ показалъ, а вы за тое оукрали кѣбокъ црѣвѣ коханѣи, которимъ онъ завше ворожитъ!“ ониж в томъ не чжючись смѣло ставалтѣа глѣщие: „пане мыши, не снаидетъ сѧ в насъ! если вы то мѣло знантисѧ межи нами, не просимо мѣсти сами на себе и видамо виноватаго“. староста же заразѣ сталъ трѣсити Бенѣмина меншаго брата ихъ и витрѣсилъ в него кѣбокъ и рече: „а то есте зрадни, недоврѣе ажде!“ ониж то видѣвши и поколѣли и начали скорати Бенѣмина и мѣрѣ его Рахѣилъ и Іуцифа. рекъ имъ староста: „идѣте вы всѣ, а а сего виноватѣсѣ до пана моего озмѣ“. ониж рекли: „не останемось! и мы идемо до пана! волю емоу цю хотѣти над нами чинити, во мы всѣ его неволники“. а гди пришли предъ црѣа Іуцифа в великимъ страхомъ и трепетомъ, и рекъ имъ Іуцифъ: „такъ то есте добрые ажде! оукрали есте кѣбокъ мои коханѣи! мала была ласка моя!“ ониже сѣк оупали до ногъ емоу рекѣчи со слезами: „ѡ пане велможный! Бѣтъ нашѣ, ижъ не знаемо, цю сѧ дѣетъ“. и зновѣ предъ нимъ стали оукра[ти] Бенѣмина глѣщие: „сѣи есть, пане милѣи, братъ нашѣ нѣкого доброго, иншонъ матки. то ажъ мѣти его Рахѣилъ была

недобро, такъ и Іўсифъ братъ его и онъ есть недобрыи, хотя оцъ нашъ Іаковъ всю надѣю в немъ покладаетъ“. Бенѣаминъ же барзе с великомъ страхъ и трепетъ едва живъ. Видѣвши Іўсифъ Бенѣаминна трепещуща, а не могъ терпѣти и пошолъ къ комнатъ плакалъ тамъ доволне. оумившиса зновъ вышолъ и рече: „пойдѣте всѣ в' цѣлости, а я сего меншого виноватцъ себѣ оставляю“. ониж зновъ падѣт со слезами цѣлающе нозъ его и гл҃яще: „Ѡ пане великожыи, коли сего берешъ, нехайже и мы всѣ рабы твои вѣдемо! во жжѣ нѣлга и нам до оца без него!“ видѣвши Іўсифъ Бенѣаминна Ѡ страхъ якъ рожныи цвѣтъ столица и трепещетъ предъ нимъ, в той часъ Іўсифъ оухватилъ Бенѣаминна и шевашши цѣловалъ его любезно и рече: „не вонте сѣ, братѣа моѣ любимаѣ, азъ есмь Іўсифъ братъ вашъ, которого есте продали Измаилтаномъ и тѣтъ ма Бѣъ посладилъ!“ ониж то слышачи недооумѣлися. онъ цѣловаше всѣхъ лѣбезно и оутѣшалъ ихъ и рече: „идѣте и рцѣте Іаковъ оцѣ нашему, нехай веселитсѣ!“

Ониж шедши во радости повѣдали оцѣ своему, яко Іўсифъ, снѣ твой, живъ есть и црствуетъ во Египтѣ славно. и слышавши Іаковъ возвеселсѣ з҃кло, и посемъ [sic! зам. повемъ] весь домъ свой, седмъ десѣтъ днѣъ ѣ пошолъ до Египтѣ. ѣ было ихъ стрѣтнѣе дивно и славно. погомъ Фараонъ померъ а Іўсифъ приналъ о҃се црство египетское. и размножисѣ з҃кло Египтѣ во Египтѣ. потомъ померъ Іаковъ и по мнозкхъ лѣтѣхъ померъ Іўсифъ во великомъ славлѣ и великожыи. Бѣъ нашему слака ѣнкъ и прѣно и во вѣки вѣкомъ. Аминъ.

Є се свобідна переробка — не знати, чи оповіданя єв. Єфрема, чи якогось палейного скороченя. Що автор користував ся сими творами, а не самим біблійним текстом оповіданя про Йосифа, показують зазначені в нотці відміни від біблійного тексту (але й від Палеї і від слова єв. Єфрема!); та за те сцена ворожби чаркою описана тут без сумніву на підставі Палеї або Слова єв. Єфрема, як се видно для всякого, хто порівняє сей уступ в повештому оповіданю з тим, що приводимо зараз далі.

Ж. Крехівська Палея, стор. 247—248.

[Йосифова ворожба]. Послѣш[а]ти брат[ѣ] развѣа Йўсифова, како все лическѣ творить без меркѣ.¹⁾ повеле вѣзлѣкѣи всемъ по чинѣ, по ѣмени, іакоже ѣ каждо ихъ роженъ єсть. іако вѣлхвѣа

чашею сребрѣною, юже ѿмѣише в²- рѣцк своєи,²⁾ положи на рѣцк³⁾ своєи⁴⁾ [мб. шюєи] ѿ сдариа в⁵⁾ чашю⁵⁾ перьстомъ десныи⁶⁾ рѣкк⁷⁾ звѣккъ твораше⁸⁾ всемь предстоицимъ,⁹⁾ гла: „Рѣвниъ есть има старейшомъ брат[с], той первоѣ роженъ¹⁰⁾ есть“. ¹¹⁻ и повеле ема възлеши. ѿ седе Рѣвниъ право ема по старшениствѣ своєма.¹¹⁾ ѿ пакѣ сдари реч[е]:¹²⁻ „Гемѣиъ по немъ роженъ есть“. и възлеже¹²⁾. и тако всемь повелѣ възлѣши по ѿмени, ѿкоже роженн сѣтъ. чюжахъса¹³⁻ брат[и] ѿ єго,¹³⁾ силъ бо знаменнѣмъ всехъ въ страхъ вверзе, ѿко всемь помышлати, ѿко¹⁴⁾ вса вѣсть. да¹⁵⁾ ѿиметь малыи страхъ ѿ нихъ, ѿ своєа трапезѣ часть подасть ѿмъ всѣмъ, болшую же часть дасть братоу своєму Бениаминъ, десаторницею паче всехъ,¹⁶⁾ да болшую винъ ѿбращеть нанъ ѿк[о] скардша съсудѣ єго.

¹⁾ Т. з Д. како в'сачьскимъ визъкѣти страхъ ѿхъ творит. ²⁻²⁾ вас. дод. възим ³⁾ дод. шжи ⁴⁾ вас. ⁵⁾ вас. ⁶⁾ десныи ⁷⁾ вас. дод. ѿкоже вахуеюци ⁸⁾ дод. въ сѣши ⁹⁾ дод. пакѣ сдари ¹⁰⁾ саже ¹¹⁻¹¹⁾ вас. ¹²⁻¹²⁾ вас. дод. повелѣ третѣмоу сѣсти ¹³⁻¹³⁾ вас. ¹⁴⁾ дод. си ¹⁵⁾ но да ¹⁶⁾ дод. Почто сѣтвори Іѿсидъ? брата показавъ намъ, ѿко в'са свѣк[тъ].

В Коломенській Палеї сего уступу нема. Він узятий із Слова свв. Єфрема; варіанти виписані нами по порівнанню палейного тексту з текстом Слова в списку о. Теодора з Дубівця, стор. 504—505. Се оповідане основане на неяснім натяку в Біблії (Биття XLIV, 6), що Йосиф ворожив чашею, хоча при оповіданю про обід Йосифа з братами (Биття XLIII, 33—34) про сю ворожбу нема ніякої згадки.

3. Рукопис о. Теодора з Дубівця стор. 502—504.

[Плач Йосифа, коли побачив Веньямина]. Єгда же видѣ Іѿсидъ брата своєго Бениамина предстоища съ страхомъ ѿ трепетомъ многымъ, движеса ѿтрева єго занъ сѣкло, ѿ хоташе ѿхопити ѿ ѿблѣкѣзати брата своєго. „ѿце вѣистинноу живъ ес[тъ] ѿцѣ вашъ? или помните Іѿсифа?“ не могѣи єго ѿхопити ѿ вѣпрашати, вѣниде въ кѣкт свою ѿ вѣсплакаса въ танкѣ въ тои час, вѣнже видѣ брата своєго Бениамина. авіє вѣспомаоуєвъ добраго старѣца Іакова ѿ глаше съ слезами: „важеннѣи оѣи зраши стѣго лица старости твоєа добротѣ, ѿчѣ! ѿко ж[е] бо мнѣ, ни вѣсе цѣство ес[тъ] дос[т]оинно старости твоєа, вѣлюбезне. ѿ хотѣлъ быхъ вѣпрашати Бениамина, помниши ли ма ѿ любивши сѣдцемъ, ѿко ж[е] ѿ азъ тебе? того ради нѣдну брат[ъ]ю свою съ лестію свѣсти

съ собою Бенїамина брата моего, не ах во им вѣркі глїючимъ: Ѡ тебе іако ѡца ѡмамї и брата меншаго. нж азъ мнѣхъ, іако завистїю покиша меншаго Бенїамина того ради, іако мои вѣк единомѣрнї. възненавидѣша бо мене и Бенїама [sic!]. видѣк, ѡче, іако зло выс[тъ] печал нам и зѣло жал ти сїи старости твоа. азъ во ннѣк печал ти сѣтворихъ зѣло, разоумѣхъ во скръбь твою, іако ни едины же Ѡ нас престенть старости твоей. не доволѣ ти сѣтован[ї]е, приложихъ ти вѣлю, ѡче. азъ есмь вина твоихъ колезнїи и риданїи. без мѣсти сѣтворихъ ведши Бенїамина. сажу бо твои еже Ѡ тебе нждихъ са и нждит ма се сѣтворити, хота бо бѣвидѣти, аще живѣ еси, доברי мои ѡче. кто бы ми выдал пакы насытитис[а] аггльскаго ѡбраза!“ Потомже плакав[са] много въ ложници своей бе-жрѣла ѡзынде кон.

Е се дальшии уступ из Слова св. Ефрема Сирина; в Палеях сего уступу нема.

И. Рукописи о. Теодора в Дубівця стор. 505—506.

[Плач Вешьямина, осужденного про крадіжъ.] Потом повелѣ [Іѡсифъ] своѣмоу приставнику, да даст им пшеницѣ много без цѣнїи и да воложит въ вретнице Бенїамин[но]во чашѣ и скоро да ѡпоустит ихъ. егдаже бѣдалишася ради Ѡ града, постиже а вологом приставник Іѡсифа тажка словеса глѣа и досаждаа съ преценїемъ, татаи нарицаше ихъ и недостонны чѣсти. ѡниже рѣша: „аще прѣвое срекро, еже ѡверѣтохом въ вретницехъ, принесохом вторицею іако гѣднѣ, како выхом оукраи чашѣ гѣдна твоего?“ они реч[е]: „вретница ваша поврѣзѣте, да ѡзырш и потоцак[ше]“. свергоша вретница съ ключаць, и ѡверѣте чашѣ въ вретници Бенїаминовѣ. видѣв[ше] то растрѣзаша ризкї своа, и начат кожди съ многимъ преценїемъ досаждати Бенїаминови и Рахїаїн глїюще: „Іѡсифъ бѣво хота[и] црѣтовати над нами, тѣмже снѣден выс[тъ] зѣкрем, іакож[е] вѣк дост[о]ннѣ. тыже пакы тое мысла и оукраа еси съсжд црѣскїи. нѣста ли въ снѣе Рахїаїн оукрадшаа ѡчѣскїи ѡдолкї?“ *

И ѡверѣшис[а], іако ничтоже оукрадохъ, и въздвигъ жрѣло свое съ плачемъ велїемъ Бенїамин и реч[е] имъ: „се самъ вѣс[тъ] бѣво

*) Натяк на те, про що згадано в Біблії (Бытия XXXI, 19).

Бѣ Щца моѣго ѿ поймыи Рахїлію, ѿкоже сам вѣсхотѣл, ѿ свѣк-
дми свѣмрть врата моѣго Іѡсифа, оукрѣплѣши Іакова разлоуче-
нїем чадоу ѣго, оутѣшал ѣго Бѣ, ѿнѣ невидимо зрѣи всѣх нас,
ѿспытаа срдца, вѣс[ть] ѿкоже азъ не оукрадох чашѣ, ѿкож[ѣ]
глѣте, ани ѡноуд мысли ѡ том ѿмѣль есм. тако ми видѣти
сѣдинкѣ Іакова, оуслышати глас ѣго, не оукрадох азъ чашѣ!
Оувѣ мнѣ, оувѣ мнѣ, Рахїліи, что вѣс[ть] чадома твоима!
Іѡсиф, ѿкож[ѣ] глѣют, свѣр'ми свѣден вѣс[ть], а се азъ. мти моѣ,
татїи ѿвнх са на земан тѣждѣи, вѣстаю вѣ ракетѣ! Іѡсиф свѣ-
рем вѣ поустыни возопи ѿ не ѡвѣрѣте помагющаго; се азъ паки,
мти моѣ, братїи своѣи ѿвѣцїю, ѿ нѣс[ть] послоушающаго ни
вѣрѣи ѣмлюще чада твоема.* И поемше Бенїамина ѿ вѣзвратиша
с[а] вѣ град вѣ Іѡсифу.

І сеї частини Слова свѣ. Єфрема Сирина нема в Палєях.

І. Крехївѣска Палєя, стор. 251—255.

[Іосифове привитанє з братами.]*) Слышак же Іѡсифѣ зми-
ленїа словеса Рувимова¹⁾ ѿ Іюдина¹⁾ ѿ зрѣ всѣхъ съ стѣдомъ
столица ѿ Бенїамина в раздранїѣ ризѣ ѿ с плачемъ припадающа
к ногамъ всѣмъ предстоїащимъ, да змолѣтъ Іѡсифа,²⁾ да ѡнѣс-
тит ѿ с' братѣю ѿти, сматєса строка ѣго зѣло³⁾ ѿ вѣзпнѣши
гласъ крѣпкїмъ:⁴⁾ „ѿзыдет[ѣ] ѡсѣдѣ вси предстоїащїи!“ ѿзыдоше
вси ѿ⁵⁾ не стоїаше пред нимъ никтоже развѣе братѣа. И вѣс[ть]
по глѣхъ сиухъ познаса с брат[ѣ]ю Іѡсифѣ.**)

И вѣздвїже Іѡсифѣ⁵⁾ глас своѣ с плачемъ великымъ,⁶⁾ слы-
шаше же Єгїптѣанє ѿ слышано вѣс[ть] в домѣ Фараѡнїи. рече же
имъ Іѡсифѣ⁶⁾ жидовскїмъ ѿзыкомъ ѿвѣк: „азъ есмь Іѡсифѣ
братъ вашъ! ѿ не снєдєнъ вѣхъ зверемъ, ѿкоже вы рєстѣ. азъ есмь
проданїи вами Ізѣмалтаномъ. емлѣше тогда за носѣкъ всѣхъ
васъ⁷⁾ ѿ нїктоже васъ помнєла ма⁸⁾ вѣ скорби моѣи. азъ⁹⁾
ѣсми вверженїи вами в ровъ ѿ не помнєванный вами. азъ есмь,
ѣгоже вѣи разыцѣканїє, но Гѣ помнєла ма ѿ стѣши ма. азъ

*) Пропускаемо промову Юди до Іосифа із за тої буцим то крадіжи Вєньяи-
нової, про яку сказано в попереднїм уступї; єя промова в Словї свѣ. Єфрема, а відєи
ї в Палєї, взїта із Бїблїї (Битїя XLIV, 30—34), тїлько вставлена тут в уста
Рувимовї.

**) Пропускаемо 3 рядки порївнѣннѣ с Христом.

всми проданкѣи вами в работѣ, и Гѣ на колесници ма прославѣ
 ѣ гѣа всемѣ (Египтѣ) стрѣи. азъ есмь падъ предъ лицемъ вашимъ
 просѣ мѣсти, вы же ми не дасте мѣсти, но Гѣ помилова ма.
 азъ есмь егоже въ жива не хотесте видети, но Гѣ помилова ма
 ѣ крѣпка створи. азъ есмь егож[е] въ жажбѣи в ровѣ не напоите,
 нѣк же вы азъ брашна насыщаю, въ ѣ дома ваша. но⁹⁾ ѡбаче,
 братѣе моѣа, никтоже¹⁰⁾ васъ печаленъ боудѣ¹¹⁾ ѡ¹²⁾ семь ни
 страшайтес[я],¹²⁾ но паче радѣйтесѣ, яко же¹³⁾ азъ¹³⁾ црѣствѣю.
 но идѣте:¹⁴⁾ яко же рекосте къ ѡцю ѣшемѣ¹⁵⁾ первѣе,¹⁶⁾ яко на
 горахъ зверемъ¹⁷⁾ сненъ выс[тъ],¹⁸⁾ тако пакы с радостью рчете
 шедше Іаковѣ ѡцю¹⁹⁾ ѣшемѣ:¹⁹⁾ живъ естъ сѣкъ твоѣ Иѡсифъ
 ѣ црѣствѣтъ, сед[и]тъ на прѣстѣлѣ,²⁰⁾ скипетръ [sic!] держитъ
 в рѣцѣ своѣи египетскаго црѣствѣа.

Бывшюже глѣоу семѣ²¹⁾ к нимъ сташа яко мрѣтви ѡ страха
 ѣ трепета, помышляюще в совѣтѣ, елико емѣ зла²²⁾ сѣтвориша
 вергъше ѣ в ровѣ.²³⁾ Падеже Иѡсифъ на выѣ Беньѣмина глѣа:
 „Беньѣмине, брат мѣи еси, егоже въ многы дѣи не видѣхъ! дѣсь
 радостнымѣ стрѣямѣ ѡблѣбываю тѣа, егоже въ многа лѣт[а]
 помышляхъ.²⁴⁾ дѣсь вѣдасть ми Бѣ ѡ выѣти тѣла твоѣ. како ли
 могѣ стѣкнѣти сѣ поманѣтъ Рахиль мѣтрѣ наю! како ли не ѡв-
 радѣюсѣ видѣв тѣа!²⁵⁾ како ли тѣа²⁶⁾ вѣспоманѣ терганѣа²⁷⁾ сѣденъ
 сатовныхъ²⁸⁾ ѡца наю! како ли не ѡврадѣюсѣ²⁹⁾ ѡбоймѣа тело
 брат[а] моѣго Беньѣмина! два же³⁰⁾ плача плачу, два веселѣа³¹⁾
 творѣ; два веселѣа творѣ, два источника ѣзь ѡчию моѣю ѣста-
 чаетѣа: ѣдинъ³²⁾ жалѣстѣю, два же ма в радости³³⁾ приводит.
 жалѣю сѣдинъ твоихъ, Іаковѣк, радѣсѣа тѣвѣ Беньѣминѣк. раз-
 горе бо ми сѣ тела моѣго естество видѣнѣа твоѣго рад[и], Бе-
 ньѣминѣк. ѣзнимагаетж[е] ми сила течѣнѣемъ слѣзъ теке рад[и],
 Іаковѣ!³⁴⁾ дѣсь дѣша моѣа веселѣемъ привѣдѣсѣа тебе ради, Беньѣ-
 минѣ, паче црѣквыа баграница. но сео что сѣтворѣ дѣсь, яко
 азъ брат[а] моѣго видѣхъ! припадетѣа ми стрѣи к лицѣ твоѣмѣ,
 Беньѣ[ми]нѣ, развѣд[е] бо сѣ по мѣк сѣставъ тѣла моѣго теке
 рад[и], Беньѣминѣ[е]; посреде костей моѣихъ любленѣемъ тела³⁵⁾ мо-
 ѣго³⁵⁾ тебе рад[и], Беньѣминѣ! ѣ междѣ сѣставъ телеси моѣго
 рад[о]сть приде ми теке рад[и], Беньѣминѣ. ѣнѣк оубо ѣмѣю твоѣ
 лице слѣзами моѣими, ланитамиж[е] своѣими стрѣ тѣа, Беньѣминѣ.
 срдѣце бо ми клѣпѣтъ³⁶⁾ ѣ дѣша бо ми ѡмарисѣ³⁷⁾ ѣ живѣ тѣла
 моѣго раслабѣша, течѣнѣе слѣзъ моихъ не сѣавитсѣа.³⁸⁾ *) како ли

*) В рукоп. хибно: не сѣавитсѣа.

свѣдѣс ѡчи мой твѣ рад[и], не видѣкъ твѣ,³⁹⁾ Бенкѣамине! ты ко послѣдній сѣкъ старести Иаковли выс[тъ] и прекрасной мѣтри наю Рахили конечнее чад[о], Бенкѣамине. Ѣ ёстество любленїа! ѡ свѣрсти братственаї! дїсь ко глава моѣ венчаше⁴⁰⁾ паче венца црѣскаго видомъ твоимъ, Бенкѣамине. ты ко коренъ послѣдній, Бенкѣамине, насажденъ ѡца ишго Иакова, но⁴¹⁾ цвѣтъ краснѣ[и] и райское кѣгоконнѣ. Ѣже ко не младю си⁴²⁾ смрети видѣкъ тѣ, брат[а] своего Бенкѣамина. ѡбоймаю Иакова оца наю, садителя корени жалю, плачюже сѣ мѣре Рахили, іако две лѣтораси породивши ѡстави наю. дїсь ко на памѣть ми приїдеша все тебе рад[и], къзлюбленїи брат[ѣ] Бенкѣамине. ѡ дїшевна ми любѣи и свѣте ѡчию моею! ражже ко ми сѣ срѣдца и вси сѣззъ тѣла месѣго попали. но что Ѣко възмогъ къспѣкти к семѣ, да прострѣ ызыкъ си вида дѣла Бенкѣаминова и препояшу Ѣко чресла си, іако брат[а] си Ѣзрѣхъ. надѣю же сѣ и тебе видѣкти, оце мой Иаковѣ. се ко брат мой Бенкѣаминъ прежнїи мой⁴³⁾ вѣстникъ выс[тъ] видѣнїа твоє[о], Иаковѣ ѡче мой!⁴⁴⁾

Тако Иѡсифъ плачь свой с веселїемъ с'плеташе, Бенкѣаминъ ж[ѣ] предстої⁴⁵⁾ лобыза плаканїє[ѣ] ѡбоймъ вѣю ёго. и цѣлова всю брат[ї]ю свою и пла[ка]ша [зам. плака сѣ] ѡ нихъ, и по семь гѣше брат[ї]а ёго к немѣ. и пронесѣ реч в домѣ фараѡнове гѣше: приїдеша брат[ї]а Иѡсифова.

¹⁾ Т. з Д. ває. ²⁾ дод. занъ ³⁾ ває. ⁴⁾ дод. сѣ саззали ⁵⁾ ває. ⁶⁾ ває. ⁷⁾ дод. и мѡлахѣ, егдаже ⁸⁾ дод. ни вы мнѣ 9-9) ває. ¹⁰⁾ дод. ѡ ¹¹⁾ ежди 12-12) ває. ¹³⁾ ває. ¹⁴⁾ ває. ¹⁵⁾ мѣмоу ¹⁶⁾ прѣкѣ ¹⁷⁾ ває. ¹⁸⁾ кyx ¹⁹⁾ ває. ²⁰⁾ дод. црѣском ²¹⁾ дод. братїа ²²⁾ ває. ²³⁾ Далї у Т. з Д. йде ось яке закінчене: и пристѡупак Иѡсифъ, сѣма сѣѡе, лобызаше каждо нхъ любекїю негнѣвоздрѣжаннєю, іакож[ѣ] под[ѡ]баше ёмоу, кротѣже и когачно ѡбрѡдова ѣ дары чѣтнвыми и сѣ радостїю ѡпоустї нхъ къ Іакову гѣл им: „не свѣрѣтєса выиши на пѣкти, но пачи йдѣте сѣ тошанїем [sic!] къ ѡцоу и речте: сице гѣтъ Иѡсифъ сѣкъ твої: сѣкторїа ма єс[тъ] Бѣ црѣ ѡгнѣтєтѣи зиман; приїди, ѡче, въ радѡс[тъ] срѣдца твоего, да ѡздрю аггѣское то лице старести твоеѣ“. и сѣдше сѣ радостїю къзѣтѣша ѡцю своёмоу словеса Иѡсифова, іаже им злѡєдѣ. Дальшїї промови Иѡсифа до Венѣамїна у Т. з Д. нема. Натомїєць в Палєях Кол. і Солов. промова Иѡсифа до братїв поставлена аж по промовї Иѡсифовїї до Венѣамїна. Наш текет сеї промови ми порївняли з текетом Соловецѣкої Палєї надрукованїем у Порфїрєва. ²⁴⁾ Солов. дод. дїсь предѣта зракъ: моємъ; и гѡже ѣ моємъ живѣтѣ не анѣхъ видѣтї, то ²⁵⁾ дод. дїсь, свѣте мой ²⁶⁾ ває. ²⁷⁾ тїрзанїє ²⁸⁾ Іаковлїхъ ²⁹⁾ возвеселєса дїсь ³⁰⁾ ко ³¹⁾ сѣтєванїє ж. и веселїє ³²⁾ дод. оуко ³³⁾ в радєсть ³⁴⁾ дод. осклакалєтаже ми сѣ лантѣкъ взора твоего, Бенѣамине, захѣпатѣ жє ми сѣ гортанѣ тєє ради привозлюбленїи Іаковѣ ³⁵⁾ ває. ³⁶⁾ клѡкочєтѣ ³⁷⁾ ѡмрачїи сѣ ³⁸⁾ не имамъ ѡстєавити ³⁹⁾ дод. ко многї часы ⁴⁰⁾ вѣнчѣтєса ⁴¹⁾ сѣко (?) ⁴²⁾ сєжалєса ⁴³⁾ ми ⁴⁴⁾ Відєї в Солов. іде текет розширєнїї, прїведєно довгу промову Венѣамїна до Иѡсифа і вїдповїд Иѡсифову Венѣамїновї, чоґо всего

в Крех. нема. Тільки по тій розмові вставлена промова Йосифа до братів, що у нас читаєть ся на початку сеї статті. В Коломенській Палеї (Палея Толковая, стор. 175—178) в текст сего оповідани подобний до Солов.

Крехівський текст отсеї статті з одного боку обширнійший і повнійший, ніж відповідний текст у суцільнім списку Слова съв. Бѣрема в рукописі о. Теодора з Дубівця, а з другого боку коротший і являє нвшу редакцію, ніж паралельні текети в Палеях Коломенській і Соловецькій (Порфирьевъ, op. cit.)

К. Крехівська Палея, стор. 256—258.

[Подорож Якова до Єгипту і стріча з Йосифом.] Прийшоша же сїкє Йїаквє¹⁾ къ землю Хананю сь²⁾ тїранїемь²⁾ къ Іаковѣ ѡцїю своемѣ глїце, ѡ вѣзвестиша емѣ словеса Йїосифова, ѡже заповѣда. слѣшав же Іаковѣ ѡмѣ Йїосифовѣ³⁾ ѡ вѣздоухнєвкѣ⁴⁾ сь кол[ε]знию ѡ реч[ε]⁵⁾: „почто вѣзмѣшаетє⁶⁾ дхѣ мон, да пакн вѣспоманє⁷⁾ красотѣ Йїосифовѣ ѡ печаль в малє⁸⁾ згашенїю⁹⁾ въ срѣдци моємѣ хоцете нынѣ пакн вѣещн къ дшїи моє[н]и¹⁰⁾ почто ѡчаланнаго ми Йїосифа вменаетє¹¹⁾ почто¹²⁾ ли скорєкѣ яко гвоздї вѣнєзлѣтє¹²⁾ не досыти ли створих сетованїє по братє вашем? то ѡ пакн ми вѣспоминает[ε] Йїосифѣ!“ вниж[ε]¹³⁾ рѣша: „не скорєн, ѡчїє, яко брат ншї Йїосифѣ живѣ вєстѣ ѡ црѣствєтє надѣ Єгїптомѣ“. ѡ здивиса Іаковѣ, не бо вѣ верова ѡмѣ. ѡ глѣш[а] емѣ всѣ слєвєса, ѡже глѣ ѡмѣ Йїосифѣ, ѡ вєлнко реч[ε] ѡмѣ. видєвѣ же Іаковѣ кола, ѡже пѣсти Йїосифѣ вѣздвигнѣти ѡхѣ, ѡ ѡживиса дхѣ Іаковѣ ѡца ѡхѣ. ѡ реч[ε] Іаковѣ: „вєлнко ми вєстѣ добро, ѡцїє єстѣ снѣ моѡ живѣ! шєдѣ да вїжю, дондеже не змрє¹³⁾ Йї¹⁴⁾ прїстѣплѣ Бєнѣямїн лєкзлє колєнї ємѣ и реч[ε] ємѣ: „не¹⁵⁾ скорєн, гнє моѡ Іаковє! сє брат моѡ Йїосифѣ живѣ єстѣ ѡ всѣ¹⁵⁾ ѡстїнна сѣтѣ словєса сїѣ, ѡчїє¹⁶⁾ ѡ вѣдастѣ¹⁷⁾ емѣ кнїгѣ посланнїѣ¹⁸⁾ написанї [ѡ] Йїосифа. Тогда вѣрѣ шѣтѣ Іаковѣ Бєнѣямїнѣ¹⁹⁾ реч[ε]: „мнѣ ли боудн, чадѣ! крєпко ми.²⁰⁾ ѡцїє бо ѡ мног[н] скорєкн пострадах, но ѡбачє слѣшав тѣ стѣшнх сѣ. почто толкѣ времени мнѣвшю мнѣ сетованїє²¹⁾ Йїосифа рад[н] не ѡкри ми Бѣ ѡже ѡ товѣ, любєзноє моє чадѣ, Йїосифѣ?“

Подобаетє вѣдати, яко ѡсполнитєса ваше прорєч[ε]нїю, ѡж[ε] глѣ Бѣ къ Іаковѣ, яко снїти емѣ къ Єгїпет; того рад[н]²²⁾ не ѡкры емѣ ѡже ѡ Йїосифѣ. ѡцїє бо вѣша²³⁾ ѡкрѣлѣ²⁴⁾ Іаковѣ, то

ізвавила кѣ Іѡсифа*) ѿ ракоты ѿ не вы Іѡсифомъ стѣреть свою прощѣработку Ілѣдка, ѿ не кѣ цѣви сонъ сказала, ѿ не вы вѣлъ сонъ фараѡна цѣю, и не кѣ сзохранителниці²⁵⁾ вселила, ѿ ѡцѣ ѣго не вы пришла кѣ Єгипет. се²⁶⁾ во зависти рад[и] продаша [зам. продаша], но²⁷⁾ бжїи бл҃гости вѣвши на немъ, томъ чѣсти полвчити спод[о] вленъ выст[ь].

Въстав²⁸⁾ же²⁹⁾ ѿ того час[а] Ілѣ³⁰⁾ самъ³¹⁻ съ тцѣнїемъ ѿ радостью³¹⁾ ѿ всѣ домъ ѣго³²⁾ ѿ³³⁻ съ всемъ іменїемъ ѿ прид[е] къ кладязю ротномъ положи тревоу Боу ѡцѣ своихъ, Боу Авраамъ, Ісаака, жертвѣ приїти. Реч[е] же Бѣ къ Ілѣю ношїю гл҃а: Іаковѣ, Іаковѣ! се же гл҃а: что ѣсть, Гї? гл҃а ѣмъ Гѣ: азъ ѣсмъ Бѣ ѡцѣ твоихъ. [иди] къ изыкы, по великъ створю тѣ тамо, ѿ азъ съ тобою ідѣ тамо къ Єгипет. азъ же възвед[ѣ] тѣ до конца, Іѡсифъ же сѣтъ твої възложи[т] ти ршци свої на ѡчи твої. Въставъ же Іаковъ ѿ кал[а] за ротнаго ѿ взяша сїне Ілѣви ѿ ѡца своѣго ѿ ршло женъ своихъ на кола, іже поустї Іѡсифъ въздвигнѣти ѡ. вземше же іменїе свое ѿ прїтажанїе еж[е] прїтажаша в земли Ханаѡнскѣи ѿ все племя ѣго с нимъ ѿ женї ихъ ѿ жены сївѣ ихъ ѿ сївѣ ихъ ѿ дщери ихъ въздвигошас[а] въ Єгипет. Іюдѣ же постиша [sic! зам. пѣстиша] предъ собою къ Іѡсифѣ срести з Ироїскаго град[а] в земли Раїсине.³³⁾ Слѣшавъ же Іѡсифъ³⁴⁻ прїшествїе ѡца своѣго, възшедъ на ѡршженїи колѣсница ѿ изыде къ Ілѣю ѡцѣ своѣму к Раїскѣ граду ѿ срет[е] ѿ съ тцѣнїемъ.³⁴⁾ Єгда же виде Іаковъ Іѡсифа³⁵⁾ градуца³⁵⁾ ѿ ѡложи старость³⁶⁾ ѿ сѣде с колѣсници своѣи. ізыд[е] же Іѡсифъ пѣшь противъ емъ ѿ весь народъ старїишинство єгипетское с нимъ.³⁷⁾ да єгда Іѡсифъ прїближиша [зам. прїближиса] къ Іаковѣ ѡцѣ своѣму, ѿ іспѣсти³⁸⁾ жезлъ свои на землю, да не зазоръ боудетъ Єгиптяномъ, іко си³⁹⁾ въ цѣрктїи хламид[ѣ] Ілѣю кланяетса. се же Іѡсифъ савѣ по жезлъ ѿ поклони са ѡцѣ своѣму Іаковѣ. темъ ѿ неразвѣмно сътвори прїшедшихъ рад[и] с нимъ Єгиптянъ на сретенїе, се во прекрасно⁴⁰⁾ прїнесе жезлъ цѣрскїи⁴¹⁾. Ілѣ же прїтекъ на немъ паде с плачемъ. „Да смрѣ, оуже во видѣхъ тѣ, чад[о]!“ ѿ плакста са плачемъ великимъ.

1) Солов. братїя Іосифова 2) Сол. вас. 3) Сол. дод. и не вѣрвалъ имъ 4) Т. з Д. дод. прѣслзиса 5) Т. з Д. дод. съ ѡчнїемъ 6) Т. з Д. Солов. смѣцаетъ 7) Сол. еще воспомнуете Іосифа превозлюбленное ми чадо 8) Сол. Т. з Д. вас. 9) Т. з Д. тѣшнїюю 10) На слову в списку Т. з Д. уриваетъ ся промова Якова; дальші єї варїанты вишеуемо з Солов. 11) вѣвнїете 12-12) вас. 13-13) Солов. Т. з Д. вас. 14) Сол. дод. по семь. 15-15) Т. з Д. вас. 16) Солов. и вся истинна соуть гл҃ема о немъ 17)

*) В рукоп. хїбно: Іакова.

Апокрїфи старозавїтїи.

Т. з Д. показа ¹⁸⁾ Сол. Т. з Д. вас. ¹⁹⁾ Доси сходить си список Т. з Д. с Крех.; далі у Т. з Д. додано коротеньке закінчене, котре приводимо низше. ²⁰⁾ Сол. миль боуди, чадо, Богу крѣпкому! ²¹⁾ въ сѣтованіи ²²⁾ дод. Богъ ²³⁾ бы си ²⁴⁾ открыло ²⁵⁾ во оузы хранильницоу ²⁶⁾ Си ²⁷⁾ по и ²⁸⁾ вас. ²⁹⁾ И ³⁰⁾ Іяковъ ^{31—31)} вас. ³²⁾ дод. и вси спове его ^{33—33)} вас. ^{34—34)} Замісьцъ нашего тексту читаемо в Солов. со тѣцаніємъ изыде противоу Іякову отцоу своему ко Ирѣскоу (в нѣмшій списку: ИрѣнS) градоу ³⁵⁾ вас. ³⁶⁾ дод. свою ³⁷⁾ Дод. бѣ ³⁸⁾ оупоуети ³⁹⁾ сій ⁴⁰⁾ прекрасный ⁴¹⁾ Сол. маѣ закінчене відмінне від нашего: и смотри же видя Ізрѣль о хотящихъ быти и оумили си любезно проявляя о семь, како крѣпостию оудержитъ царствіе превозносимый и преславный крестъ. тѣмъ изчадію (?) на главѣ вообразова, яко вѣмъ вѣроующимъ глава естъ крестъ Христовъ. А ось закінчене оповіданія Єфремового про Йосифа в списку о. Теодора з Дубівци: *И вѣстакъ Іаковъ съ вѣсмъ домомъ своимъ съвѣщаніемъ и съ радостію сѣниде къ Єгипетъ къ Іосифоу сѣю своему. Слышавъ же Іосифъ пришествіе вѣца своего, въпроводяи колесницюу ѡржжююу съ тошаніемъ стрѣты еѣго. егда же оудрѣкъ Іаковъ Іосифа градоура, предѣкъ нападе ѡан[с] съ плачемъ гла: „да ѡмръжъ ѡмъ, яко вѣдѣ чадо свое!“ За вѣкъ же сиХъ Хѣа славимъ съ ѡцѣмъ и Єіомъ и стѣмъ Дѣшмъ ѡнк.*

Варіанти Соловецкої Палеї виписані з Порфірѣва, Апокр. сказ. о ветхозав. лицяхъ и соб. по рукоп. Солов. библиот. 155—156; відповідній уступ в рукописній збірці о. Теодора з Дубівця на стор. 509—510.

Л. Крехівська Палея стор. 264—276.

[*Іяковіє заповіт.*] По семъж[є] реч[є] Іаковъ къ възлюбленомъ сѣмъ своему Іосифу: „скери ми брат[і]ю свою і вѣдѣки мои, и да възвещю вамъ вѣскож[є] найдетъ и на вы и на чада ваша в послѣдній днѣ.“¹⁾ и събра ж[є] Іосифъ брат[і]ю свою и женки ихъ и дѣти ихъ и привед[є] и ко вѣцю своему. гла же імъ Іаковъ: „ѡже, чада[а], приближиса смѣргвиѣ днѣи мои.“²⁾ се оубо, чада[а], показа ми Бѣ ѡ семь, яко племя ваше ѡзловлено боудетъ ѡ ізыка вѣца вашего. и створитъ вы насильѣ³⁾ велик[о]⁴⁾ на земли ізыкъ брат[а] моего Ісака ѡтъ ѡтца и додеж[є] приде[є]тъ Леви и Ісуда с нимъ, посланныи архангѣли, тогда боудеть⁶⁾ ѡ вѣцъ вашихъ, ѡниметъ сѣ скоризна врагъ вашихъ ѡ васъ, и боудетъ тогда племя ваше радѣти сѣ.“ се се бо ізвѣща имъ ѡ ісхожениі и зъ Єгипта и ѡ погоубленіи фараѡна и всѣхъ вои ег[ѣ]. таже приложи Іаковъ глти, вѣски⁷⁾ сѣи свои кожеждо іхъ по імени.⁸⁾

„Роувимъ,⁹⁾ реч[є], мѣствъ ти боуди Бѣ, зане сѣтъ мои єси тѣ перворож[є]нній,⁹⁾ ты крѣпость моя и зачало чад моихъ, сѣтъ страх[а] ѡца твоего, перворокы порокъ лють.“¹⁰⁾ скери бо Іаковъ, зане¹¹⁾ вѣстѣние възлеже¹²⁾ ко на ложе вѣца своего, тогда скерни постелю, ідеже¹³⁾ възлеже.¹³⁾

Таж[є]¹⁴⁾ къ Семѣмъ реч[є]: „тѣ послѣшникъ въ заповѣдѣхъ вѣца своего“, зане град[и] силни посече Ісѣ Хѣмъ. „мѣствъ ти боуд[и] крѣпкы!“

По сем к Левгій рече: „ты начатокъ ѿ даръ прими крѣпкаго сѣвъ Иїлѣвъ, тобою ѡчищеніе всякого грѣха. домовъ брат[ѿ]а твоєѿ рад[н]и и³¹ — в рѣкѣ [зам. видѣ] рад[н]и твоєхъ грѣхъ³¹) разгнѣвается Гѣ твоѿ крѣпкій ѿ тебе рад[н]и ѡмоѣтся свѣтлн сѣтвориви предъ лицемъ Гѣ ѿшего. Ты равнѣи же ѿс тебе равнѣитель, зане в тебе ѿстнѣна всяка правды. ѿс тебе ѿвѣдѣть властелн, да ѿже ми Бѣ Вышнаго,³²) мѣствѣ ти боуди!“ зане прострѣнемъ мѣца [sic!] своѣго на брат[ѿ]ю свою, Зѣлфиньими же злы свѣтлыми³³) даша на женѣ Иѡсифлю брат[а] своѣго сѣѣ фараѡновъ.³⁴)

„Семѣѡнъ ѿ Левгѣи скончаста ѡвидѣ свою.¹⁵) не прииде¹⁶) дѣше моѿ¹⁷) въ свѣтъ ѿхѣ колю¹⁸) ѿ ставѣ¹⁹) ѿх да не беретъ ѿдра моего,²⁰) ѿко гнѣвомъ своимъ ѿвѣста члѣкѣ, промысломъ²¹) своимъ пререзаста живѣи воловъ. проклатъ лютость вѣю,²²) ѿко люта вѣ,²³) и гнѣкѣ вѣю,²⁴) ѿко²⁵) перок.²⁶) разделяю ѿ вѣ Иѿковѣ ѿ расѣю вѣ Иїли“. Си же²⁷) Дины ради сестры ѿх речена быша. тогда ѡво ѡвѣцѣша къ Иѿковѣ ѡцю: егда ѿко вѣднѣцю поѿша сестрѣи нѣю? но ѿ самѣ Иѿковѣ²⁸) не вѣ ѡчестился отъ крови ѿноплеменнѣи, реч[ѣ] бо Иѡсифѣс: даю ти Сикимъ градъ, иж[ѣ] приахъ мечемъ моимъ ѿ лѣкомъ. но снѣ ѡво свершишасѣ в послѣднѣѣ вѣкмена. Иѿна бо ѿ Каѿафа племенѣ Левгѣина ѿ Семѣѡна вѣста, ѿкоже²⁹) сѣдивше Исѣ Хсѣ ѿ ни единомъ же винѣ смѣртнѣѣ ѡвѣрѣтши на распѣтѣе предаста. темъ ѡво прѣрѣствѣтъ Іаковѣ, глѣше бо: вѣ свѣтѣ ѿх не прид[н]и дѣша моѿ.³⁰)

Так[о] же къ Иуде реч[ѣ]: „тебѣ ѿмѣ ѿподнѣе,³⁴) ѿко³⁵— ѿс тебе ѿвѣдоутъ властелн вѣ всемъ племенѣ брат[ѿ]а твоєѿ: ѿ-е ѡправдаѣми, первое⁴⁵) ж[ѣ] певецъ вѣдетъ, второеже⁴⁶) всякомъ грѣвѣ заполицѣ вѣдѣтъ,⁴⁷) третьеѣ⁴⁸) ѡкарание ѡвладѣѣ. мѣствѣ ти боуд[н]и Бѣшнѣи, зане ѿ тѣѣ ложе снѣ своѣго ѡскверни неведѣнѣемъ. Иуде, [ѡ] тебе³⁵) похвалѣтъ сѣ братѣ[ѿ]и твоѣѣ. рѣцѣ твоѣѣ на плѣцю врагѣ твоєхъ, поклонѣтъ ти с[ѡ] снѣѣ ѡцѣ твоєго. птѣиць³⁶) ѿ лѣвѣ Иудѣ, ѡ летораслѣ снѣѣ моѣ взыд[ѣ],³⁷) вѣзлѣгѣтъ поспѣ ѡкѣ лѣвѣ, ѿ ѿко лѣвиць³⁸) кто вѣзвѣдит³⁹) ѿ? не сконцаѣтся кнѣзь ѡ Иѡдѣѣ ни старѣишина ѡ плѣда ѣго, донележе придеѣтъ наменѣѣ⁴⁰) ѣмѣ ѿ⁴¹— чаѣнѣѣ ѿзыкомъ.⁴¹) привазаѣ к виноградѣ ѡсла своѣ ѿ виннѣчною⁴²) ѡслице своѣ. ѿперѣтъ виномъ рѣзѣ своѣѣ, вѣ крови грездове ѡдѣкѣнѣ своѣ.⁴³) весели ѡчи ѣмѣ ѡ вина ѿ вели зѡубѣи ѣмѣ пачѣ мѣка“.⁴⁴)

Раздѣмѣе же ты жидовинѣ ѡкалннѣ, како ти вѣсѣи великѣѣѣ патрѣархѣ Іаковѣ снѣ своѣго Иудѣс. Иуде реч[ѣ]: „тебѣ ѿмѣ ѿповѣданѣ“, вси бо мы хрѣстьяни ѿповѣдаѣмъ ѡ колѣна Иудѣѣѣ

рожь [ша] госа Хѣ Бѣ нѣго. „яко тѣ похвалаѣ братѣ твоѣ“, реч[ѣ], вси во, реч[ѣ], изыѣци ѣнсповед[а]ше ѣма вѣнѣ ѣ брат[ѣ]а вси выша крѣщенѣѣ, вси же ѣнѣк воголѣпным[и] пѣснми своимѣ творцѣ и сдетелю похвалѣ въздабѣмъ. Я ѣже: „рѣце твоѣ, реч[ѣ], на плещю врагѣ твоихѣ“, то врази вѣѣ вы ѣсте, ѣкланнѣи жид[о]ве, ѣ пред[а]сть плещи ваши подѣ рѣкѣ крѣстьянскѣ, работастѣ до дѣсь в зимахѣ хрѣстьянскыхѣ. „ѣ поклонатѣс[я], рече, сѣбе ѣца твоѣго“. тѣ слышаш[а] вси Іаковлчн [и] заповѣдаша всемѣ ча[д]о[м]ъ своимѣ: къ Іудѣ колѣнѣ не противитѣсѣ, яко ѣ того ѣзидеть црѣ ѣвлад[а]ѣ всеми. но вы, ѣкланнѣи жидове, последнѣи родѣ, не раздѣстѣ наказанѣѣ ѣца своихѣ, досаждаше Боу ѣ на крестѣ распѣстѣ.

(**О** ханадрѣ). Я ѣже реч[ѣ]: птиць, то ѣво патриархѣ Іаковѣ вса вед[ѣ] ѣ к сѣмѣ⁴⁹⁾ приложи. ѣсть ѣво птиць⁵⁰⁾ ѣменѣѣмъ ханадрѣ, ѣже во второмѣ законѣ пишѣтѣсѣ. птиць же той всѣ вѣклѣ ѣсть, ѣвинѣдѣ не ѣменѣ на сѣвѣк пестротѣѣ. видѣтрѣнаѣ ж[ѣ] ѣго слѣпѣѣмъ ѣчи цѣлѣти. ѣ аще кто в волѣзнь впадетѣ, яко ѣ ханадра ѣсть раздѣмети, ѣли живѣ вѣдет ѣли ѣмрет. да аще комѣ воудѣт ѣмрѣти, ѣвратѣти лицѣ свое ханадрѣ; аще коудѣт емѣ живѣ быти, то ханадрѣ то⁵¹⁾ вѣселѣуѣсѣ възлетѣти на ѣярѣ противѣ сѣнца. тоу прѣстоѣѣнчн чѣлчн мнѣтѣ, яко ханадрѣ вѣж изѣ волѣцаго ѣ расправи⁵²⁾ по ѣѣрѣ. тѣ во реч[ѣ] Іаковѣ Іудѣ: птиць, ведѣше во. яко ѣ колѣна Іудѣова вѣснѣѣти правѣдномѣ сѣнцю Хоу Боу вѣшемѣ. тѣ во ѣсть вылѣ прѣчь приѣдѣкѣсѣ плотнѣ со чѣвкн поживѣ.⁵³⁾ не ѣменѣше в сѣвѣк сквернѣѣ грѣховнѣѣѣ ѣвинѣдѣ, снѣдѣ во с ѣвѣн в род еврейскѣѣѣ, ѣвратѣи сѣво вѣжѣство ѣ ннхѣ, да тѣкмѣ раздѣмѣша изыѣци, яко вѣзѣбожѣством соутѣ ѣмрѣли жид[о]ве. намѣ же слѣпым прѣже бывшнм изыком прозрѣнѣѣ дарѣва, ѣ вѣземѣ нашѣ прѣжнѣе неверѣство възнесѣсѣ на дрѣво крѣстное, ѣсточн прѣчьстоуѣю кровѣ свою ѣ водѣ на ѣ[с]цѣленѣѣе грѣховнаго вѣрѣмени.⁵⁴⁾

(**Г** орлѣ). ѣсть⁵⁵⁾ птиць, ѣ немже ѣ Дѣдѣ послѣоушѣствѣѣѣтѣ рѣкѣкѣ: ѣвновитѣсѣ яко ѣрѣвѣ⁵⁶⁾ ѣбнѣсть твоѣ. ѣрѣлѣ во егда сѣстарѣкетѣ с[я], ѣтагчѣѣта ѣчн ѣмѣ и ѣслѣнѣѣта. ѣвретѣже ѣсточннѣк воды чѣсты ѣ възлетѣти вѣѣспрѣ на въздухѣ сѣнѣчнѣѣѣѣ ѣ ѣжжѣтѣ⁵⁷⁾ крилѣ свои ѣ мрѣкѣ ѣчнѣѣ своѣѣѣ. ѣ снѣдет долѣвѣ ѣ погрѣжитѣсѣ къ ѣномѣ ѣсточннѣчѣ трикратѣѣ. Тако ѣ Гѣ нѣѣ Ісѣ Хѣ выѣкѣ прѣжде вѣкѣ за ѣше сѣснѣѣ с ѣвѣн снѣд ѣ вѣпло-

тивѣи сѧ ѿ Дѣла стѧ род[и]сѧ ѿ Мрїи дѣца, хотѣ намѣ про-
зрѣніе даровати, иж[е] в неверствѣ пребыхом. тоже крѣпніе при-
ятѣ въ Іерданѣ рѣцѣ, не самѣ сво крѣпніа тревѣи, но ѿбразѣ
рабомѣ своимъ предаѣа. иже трикратѣ во водѣ погрѣзисѧ [зам.
погрѣзисѧ] въ ѡма Оца и Сѡа и стѣго Дѣла. то сво птиць
наречѣ.²²⁾

И еже сво лѣвѣ вмѣни, и сво лѣвѣ вѣрѣ сицѣвѣ имѣеть:
егда ходит в пѣстынах⁵⁸⁾ ловѣ творѣ, да егда ѿбѣдет вонѣ чѣвча
ловчѣ и ѿпаскѡ своѣю криѣтъ следѣ своѣи, да выша ловци не
свѣдали сѧ да ѣго. Тако и Гѣ ншѣ Ісѣ Хѣ въплоти сѧ ѿ Дѣла
стѧ вид[е] къ стрѣвѣ двѣа Мрїа, [да] прельщивнѣи чѣчѣ род
сїсѣтъ. и слово плотъ выс[тъ] и всѣли сѧ в нѣ, да того ради ни-
кимѣже не ѡчюти сѧ поут [его]. того ради ѿ дѣвола ѡскѣшлѣмъ
выс[тъ] ико чѣкѣ, ѿ немѣже и боуѣглствѣ послѣшствѣтъ глѣ,
ико ѡскѣшлѣмъ выс[тъ] Гѣ ѿ дѣвола, ѡскѣш[а]емѣ⁵⁹⁾ выс[тъ] ико
чѣкѣ⁵⁹⁾ м. дѣи в пѣстыни.

И еже реч[е]: „ѿ лѣторасли сїюу мой възд[е]“ — лѣт[о]раслѣ
сво древо красно есть и чѣсто, плотью сѧграмо⁶⁰⁾, зеленоуѣа,⁶¹⁾
чресѣ естество же плод[а] не имѣет родити, но⁶²⁾ естество ѣди-
ного лѣт[а]⁶³⁾ растѣтъ. Смотриже сво, что реч[е] патриархѣ Іа-
ковѣ: ѿ лѣторасли сїѣ мой ѡвозд[е]? самѣ⁶⁴⁾ сѧ Іаковѣ лѣтора-
слию вмени рѣз. лѣтъ боудѣ, илѣ Лиѡ хотѣ тако възвати, понеже
вѣ прозвѣла д. сына: Рѣвима и Семѣѡна, Левгиѡ и Юдѣ? Сже
и сама Лиѡ не лѣтораслѣ вѣ. но есть лѣтораслѣ ѿ колѣна Ію-
дина, дщи Якимѣ и Анны, стѣа и прекраснѣа и несквернѣа и не-
порочнѣа. неприспѣши ѣи⁶⁵⁾ вѣщи женствѣи, та стѣа ѿ стѣго Дѣла
заченши род[и] сдѣтелѣ творѣм; та же котѣ не пострада ни по-
колѣ, и котѣ по рѣствѣ дѣвою превис[тъ]. Развѣмѣеже сво, ико
той ѣсть истиннѣа лѣтораслѣ, поразвѣмѣеже плодѣ ѣа, что си лѣ-
тораслѣ пород[и] Бѣ истиннѣа, чѣка истиннѣа; двѣ во свѣствѣкѣ
имѣи, чѣчствомѣ во ѡдѣ вѣство. Тѣмѣ во не вразвѣмѣша⁶⁶⁾ [зам.
вразвѣкѣ сѧ] многымъ поутѣ ѣго. выжѣ же, како лѣтораслѣ плѣд⁶⁷⁾
пород[и]. како чѣтно! како властелинѣ творѣцѣ иѣѣ и земли,
ѣгож[е] въ ѡканнѣи злодѣи нарѣкѣостѣ.

Бю[ж] же ѡканнѣи сво проречѣи Іаковлѣ: „възлѣгѣ поспа
ико лѣвѣ“. И еже реч[е]: [лѣвѣ], — лѣвѣ сво имѣеть вѣрѣ сїю:
егда спитѣ, вѣце ѣго ѡчнѣ ѿврѣженѣ еста. тако сво и Гѣ ншѣ
Ісѣ Хѣ плотью възнесѣ[а] на крѣстѣ а вѣство ѣго ѡдѣснѣю ѡца
вашѣ. того рад[и] Іаковѣ реч[е]: птиць, понеж[е]⁶⁸⁾ птица ѡного
цѣкавѣ творѣше. не⁶⁹⁾ ѿбразѣ трикратнѣго погрѣженѣи предастѣ,

а еже реч[ε], тѣмъ пронареч[ε], зане скрши⁷⁰) и сперва поуть его. а еже реч[ε]: Июда — ѿ Июдина во колена изыд[ε]; а еже: лѣторасль, то ѿ Бѣи извѣща. а еж[ε]: неспа іако левъ, то ѿ распат[і]и на крѣстѣ. а еже реч[ε]: „лвиць,*⁷¹) кто възведить є“, — вѣдаше во патриархѣ Іаковѣ великѣи, іако Гоуѣ ишемс Ісѣ Хсѣ ѿ гроба възкрѣснѣт[и], то ѿ семь не змолча, но прорече рекъ: „іако лвиць, кто възставить и“. се во вѣ Бѣ истиннѣи вса волю творд и пострадаиѣ и распат[і]ѣ и тридѣвнѣе почиваниѣ въ гробѣ, таче възкрѣснѣе. понеж[ε] вѣдаше патриархѣ Іаковѣ вѣлаа его вса, того ради⁷¹) „іако лвиць, кто възведить и.“ лвицьем збо нарече Сѣа вѣиа пропореда и. а еже реч[ε]: кто възвоудить и, — то възвоудить⁷²) и то вѣлаа єго вса проведд. но к семс оубо Іаковѣ прилож[и] прореч[ε].⁷³) Лвица збо егда родить детиць, мртва єго родить и стрезеть єго ꙗ. дѣи, дондеже пришед ѿць є[о]дохнет нань тѣ и възставить и. тако збо Ісѣ Хсѣ дѣомъ⁷⁴) ѿцьмъ възкрѣсѣ ѿ мртвух ѿвразъ дла боудшемс вѣкс. іакоже збо великѣи Павелъ реч[ε]: Хсѣ възста ѿ мртвух, начатокъ змршимъ выс[тъ], понеж[ε], реч[ε], чѣкомъ Ядамомъ смртъ вииде к миръ и паки Бѣ чѣкомъ вываєт, да чѣческо соущество пакѣ Гѣмъ възкрѣснеть. іако ж[ε] во, реч[ε], ѿ Ядаме вси змирают, тако ѡ Хсѣ вси ѡживѣт.

А еже реч[ε] Іаковъ: „не ѿскѣдетъ кнѣзъ ѿ Июды ни вѣдка ѿ семени єго. дондеж[ε] придетъ ємзже цадаио єсть“,⁷⁵) — ѿць во цаде расєанух изыкѣ Сѣоу своємс съврати, но и сперва поустити прорекѣ проповедати в роде єврейстемъ. но пророкомъ не зспєшиѣмъ по жестосердию вашемс, ѿкааннѣи, тако изволи род[ѣ]тиса Сѣѣ Бѣиѣи ѿ прѣносѣщаго ѿца, іакоже писаниѣ реч[ε]: Бѣ истиннѣ ѿ Бѣ истинна. соудниа во и кнѣзи, црѣ и пророци ѿ Июдина колена мнози изыдєша, се же и Гѣ Бѣ Ісѣ Хсѣ, семс цадаио выс[тъ] съврат[и] изыкѣ и вѣкс ствердити своєю кровию.

А еже рече: „приказаниа икѣ винограда ѿсла своє“, — ѿсла во нечѣсти скоти нареч[ε]тѣса древнемс законс; тѣм во проѡбразоваша [зам. проѡбразовася], іако вѣ ємс преже падушѣ въззманѣмъ изыкѣ к верѣ вѣраззманѣа приказати [в рѣк. хвино: приказани].⁷⁶ еже реч[ε]: „к виничине ѡслище своє,⁷⁶) и и спєреть ризы свои виномъ и к крови гроздове ѡдианѣ своє“, — се збо выс[тъ]⁷⁷) Сѣѣ Бѣиѣи на крѣстѣ и ѡмикъ всь род чѣкѣ своєю кровию прѣстѣю [sic!] и предасть законъ намъ, вино прѣстѣю свою кровь ю

*) В рукоп. хвино: птиць.

нарѣкъ, проскѣрѣ же тѣло, вода же благодѣть⁷⁸⁾ сѣго Дѣла. но ѿкоже ѿперва въ Тро[и]ца преже въкъ, тако ѿ нѣк трѣхъ съвѣ-
коупляюще къ Троици Боу славженіе всылаемъ. И ѣже реч[е]: „весе-
сли ѡчи ѣмѣ ѡ вина“, — вино ѣсть кровъ Хѣса, ѿже предасть
намъ рѣкъ: питѣ, се ѣсть кровъ моѿ ѿзвнелѣма за вѣ. пострада
во Кѣ плотью, възвеселѣмъ вѣствомъ. И ѣже реч[е]: „вели збви
ѣмѣ паче млека“, — сирѣчь: чѣтъ⁷⁹⁾ ѿ непороченъ.

Таже Завлоноу реч[е]: „тебѣ же ѿма даръ вѣгъ, зане тебе
рад[и] Гѣ приемамъ⁸⁰⁾ все племя. Динкѣ рад[и] сестры твоѣѿ мѣсть
ти створю, мѣстивѣ. ѿко на ню помѣсан, не дасть ти Гѣ сѣгрѣ-
шити с нѣю, извинѣша⁸¹⁾ тебѣ. Завлонъ тебе⁸²⁾ подолгъ мора
далече⁸³⁾ сѿ оуделитъ, се же подологъ⁸⁴⁾ приставъ кораблини⁸⁵⁾
продолжитѣ до Сидона“.

Також[е] Исахароу реч[е]: „дондеже на сѣдъ людемъ своимъ.
лице ѿ едино ѣсть плама [sic!] къ Иліи ѿ коудеть, тебѣ дано
ѣсть всакъ трѣдъ, ѿ рѣкою твоѣю⁸⁶⁾ ѿкормлю. ѿ мѣствъ ти
вѣди вечнѣи Гѣ, зане сѣкѣтъ брат[і] твоѣѿ дасть на братъ свой
Иѡсифъ, гдѣ въ к ровѣ. Исахаръ доврѣ⁸⁷⁾ помѣсан: почиваѿ
посред[и]⁸⁴⁾ врагъ твоихъ⁸⁸⁾ причастіѣ ѿ виде покоѿ ѿко добро
ѿ земаю ѿко добра,⁸⁹⁾ преклони рамѣ свой на дѣло ѿ выс[тъ]
моужъ житаръ“.⁹⁰⁾

По семъ к Данѣ реч[е]: „вданъ тебѣ соудъ ѣсть. ѿми змиѿ
на распутъѣ сѣдѣши на поути, хапающа конѣ за пѣт[с] конь-
скѣ.⁹¹⁾ Гѣ же ѿскѣсь мой искоуцит ѿ ѡ запатѣи. ты сѣдѣши ѿма-
ѣши всемъ племенѣ брат[ъ] твоѣѿ, не тебѣ соудѣи ѿ цѣи ѿ вое-
водѣ ѿзыдѣтъ на весь родъ племени твоѣмъ милѣсть тебе Гѣ,
ѿмаже тебѣ[е] сѣкѣтъ золь дасть ѿгѣ на женѣ брат[а] своѣго Иѡ-
сифъ⁹²⁾ сѣоу фараѡню. но не выс[тъ] вола твоѣѿ ѡ тебе. ѿ милъ
коуди и крѣпкомъ“.⁹³⁾ темъ⁹¹⁾ ѿко ѡбличивъ грѣхъ проститъ.
„Данъ да соудитъ люд[е]мъ своимъ. лице коудеть ѣдино ес[тъ]
племя къ Иліи. да коудет Данъ на распутъѣ сѣдѣ на поути
хапле пѣтѣ коньскѣ, ѿ спаде конникъ възпѣтъ. сѣса жид[ы] Гѣна
жида ѿскѣсомъ ѿскѣсити. тойже ѿскѣситъ ѿ за пѣти“.⁹⁴⁾

Развмен ж[е] ты Илію, кого ѡждаѣши! смотри же збо,
комъ изыти ѡ колна Данова! не Пѣдѣс то Гѣ вмени, не творца
временомъ сказа, не Гѣ всачскимъ ѿповѣда, но змиѿ на распутъѣ
сказа, рѣше Антихрѣстѣ быти в мирѣ⁹⁵⁾ ѿ ѿца к совѣ прикреши
ѡ истиннѣѿ вѣрѣ. но „ѿспадѣса конникъ възпѣтъ“, сирѣчь:⁹⁶⁾ вѣр-
ний видѣще страшнѣѿ ѣго прѣцнѣи, ѿ ѡбличаѣтъ ѣго ѿко вѣса
въ плоти. И ѣже реч[е]: сѣса жид[ы] Гѣна, — сирѣчь: члаухъ вѣр-

ний скоро втораго пришествія Гѣна, да темъ не своѣшес[а] прециеннїа ѡкаинна[о]. Я еже реч[е]: Гѣ же исквсомъ исквсити за пати, — сиреч:⁹⁷⁾ всїи твари сдетель ёсть. исквси ёго дїаволь кшедъ на крило црковное и реч[е]: аще ёси Сїи и верзиса до долс. к немъ же реч[е] Гѣ: иди за ма, Готено, понеже не достоино ти ёсть исквсити Гѣ Бѣ своего. Я еже реч[е]: сдиди и маёши всемъ племенн брат[ѣ] твоёа, — смотри же, Илю, іако не выс[ть] соуднїа Дань къ Иіакове. но ис тебе, реч[е], соудїа и црѣе и коеводы и выд[с]ть на всь род племенї твоёго. смотри⁹⁸⁾ же, ѡкаинне, чемъ не реч[е]: к' весь род?⁹⁹⁾ но⁹⁹⁾ реч[е]тса¹⁰⁰⁾ весь род племенн твоёго, ина же к¹⁰¹⁾ весь. но разоумей сво, егда въспрїиметь црство ѡнъ прелдкавїи ѡкаиннїи змнї Антихрѣсть, егож[е] въ ѡкаиннїи Машлахомъ¹⁰²⁾ себе нареч[е]ть,¹⁰³⁾ егож[е] трапезе мнитес[а] въсвити но смотри сво великого патриарха Іакова рѣкша: и и выд[е] ис семени твоёго. егда оубо ѡкаиннїи ѡнъ прїимет црство, тогда все сема жид[о]вское скверет¹⁰⁴⁾ на слбжеъ, въ црство ёго вдет скорвь и тѣга на всакомъ члвцѣ, зане умножитса глад и волкъви и моръ на¹⁰⁵⁾ людѣх¹⁰⁵⁾ на земли. ѡкаиннїи Антихрѣсть възложит грозъ и прециеннїе и страшнїа мѣккї на вса чѣкы, іако мнать ёго помазанным. но іакоже рѣкша стѣи книгы: аще Бѣ не въ скратилъ днїи тѣхъ избранных дѣла, не въ спсаса всака плоть. іако же в Даниловѣ виденнїи ѡ семь рече: и дастъ са ёмъ црство до вркмени,¹⁰⁶⁾ сиреч за ѣ днїи и ѣ. но и Данилова ти видѣнїа прїикше скажемъ іаснїиши. аще ли хоцши тѣи рещи ми, жид[о]вине, іако великїи патриархъ Іаковъ ѡ Гамсонѣ реч[е], іако соуди Илю к. лѣтъ съ. и азъ ти рѣкк: соудъ.¹⁰⁷⁾ но егда сгрїзисъ Гамсонъ патъ коня или всадника падшася въспать? но или падшии иноплеменници ѡни ѡ лица Гамсона ѡждиашъ спсенїа ѡ Гѣ въ днѣхъ тѣхъ? или да не впад[е] ли Гамсонъ в роукъ иноплеменникъ и ѡслепиша ѡчи ёго? Разумейже, жид[о]вине, что есть конь? въкра правла. пата же реч[е]тса послѣдннїи днї. и начнѣтъ стїи тогда ѣкы на коняхъ ѣздити на ѣбрѣ. Машлахъ вашъ, ѡкаиннїи змнї, хапай блазненнїи, начнѣтъ и мъ поносит[и],¹⁰⁸⁾ ѡниже стїи нѣснаго црѣа въннїи свци ѡбличат врага в лицѣ. того лї ждши, ѡкаиннїи жидовине? блазниса.¹⁰⁹⁾ но вѣроуи, іако великїи патриархъ Іаковъ не Дана рад[и] реч[е] си, но врага рад[и] Антихрѣста. тогда ко и сема еврейское скверетса с нимъ и погѣбнет, гнѣкк ко вжнїи кзыде на на, и причастатса горцкїи ѡной мо[у]цѣ с' своимъ Машлахомъ. а еже реч[е] Іаковъ: поминаеть та Гѣ, — того рад[и] реч[е], зане в пришествїе Антихрѣстова тогда соуднїи

приключившии сѧ жижд[о]ви на тѣхъ гнѣвъ ѿ скорѣ въздетъ, зане прельщени коудѣтъ ѿмъ. Данъ же нѣсть причастникъ ѿмъ; того рад[и] реч[е]: милѣеть тѧ Гѣ, — таже всимъ ѡбличикъ его прости.¹¹⁰⁾

Гадъ же не какою дерзостию блѣвис[ѧ]. Гадъ¹¹¹— ѿсквѣщеніе ѿсквѣситъ, самъ же ѿсквѣтитъ с[ѧ] при ногѧ.¹¹¹⁾

Також[е] ѿ ѿсира блѣви ѿ похвали ѣго, послѣдшавиѣи во вѣ ѡцю своѣмѧ, таж[е] ѿ не како съгрѣшеніе ѡбличнн. ѿсиръ¹¹²— блѣго маститъ хлѣбъ ѣго, се во дастъ пищю кѣземъ.¹¹³⁾

По сем блѣви Нефталима, то ѿ смиреніе его похвали. Нефтѧ-талима¹¹²— вѣи ѿзрасти, придла житю добрѧ сѣвъ възрасть.¹¹²⁾

По сем же възлюбленого своѣго сѣа ѿсифа любезным блѣвниѣм блѣви. „сѣ¹¹⁴— мой блѣвнѣ ревнителъ, сѣъ мой ѡнѣи къ мнѣ възвращаѣсѧ. на него мѣслаща скаражѧ ѿ враждоважѧ нанъ гѣе стрелець, ѿ сътрошасѧ крѣпостию лѣци нх ѿ разнишас[ѧ] жиавъ мѣшцам ѿхъ рѣкою [в рѣк. хвбно: рѣкю] силнаго ѿакова. ѡнѣде скрепникъ ѿла ѡ ба ѡца твоѣго ѿ поможетъ ти бѣъ мой ѿ блѣвитъ тѧ“. таже ѿ се предложикъ реч[е]: „блѣвнѣ коуди блѣвниѣмъ ѿснѣмъ свѣше ѿ блѣвниѣмъ земла ѿмѣюще всѧ блѣвнаѧ дѣи ѿ блѣвниѧ ѡца твоѣго ѿ мѣтри твоѣи. скрѣпникъ тѧ за блѣвниѣ горѣ великихъ ѿ блѣвниѣ ѿсточникъ вѣчныхъ да коудѣтъ на главѣ ѿсифа ѿ на главѣ егоже възлюби братъ Бенѣѣмина. волкъ хищникъ заутра снестъ ѿ ѣще на вѣч[е]рѣ ѡдасть пищю“. ¹¹⁴⁾ лице ѿ превълюбленъ сѣъ ѣго ѿсифъ, но ѿюдина блѣвниѧ не приложи емѧ, прозраше во велик[і]ѣ патриѧрхъ ѿаковъ, ѿко ѡ ѿюдина колена род[и]тисѧ Хѣоу Коѣ ѿнемѧ ѡ прѣтъѣи двѣа.

По семъ ж[е] призва Бенѣѣмина, егож[е] роди ѡ Рахили, кратъ же ѿсифѧ прекрасномѧ, сегоже великийъ патриѧрхъ ѿаковъ сѣа жалости нареч[е], ѿко конечный сѣъ нарече старости ѣго выс[е]тъ] Бенѣѣмин.

И реч[е] ѿмъ: „всѧ си слышасте, сѣве ѿакован, вѣ. васѣ“. си гѣа ѡцъ нх къ нимъ ѿ блѣви кожеждо нхъ по ѿмени, по блѣвнию нхъ блѣви ѿ ѿ реч[е] ѿмъ: „азъ прилагаѣсѧ къ своимъ людемъ, погрѣвите мѧ съ ѡнѣи мойми в¹¹⁵— пещере сѣгѣей, ѿже ѣсть на сѣле ѣфрѣни Хетѣѣи противъ Мамбрий, ѿже ѣсть в земли Ханавн[и], юже пещерѧ кѣни ѿбраамъ с ѣврона Хетѣѣиѣна на зданіе грѣва. тѧ погрѣвоша ѿбраама ѿ женѧ ѣго Гарѧ, тѧ погрѣвоша ѿ Исѣака ѿ Ревѣкѧ женѧ ѣго, тѧ погрѣвоша Лиѡ в кѣплемъ селе ѣго в пещере соущей в нем ѿ сѣвъ Хетѣѣѡвѣ“. ¹¹⁵⁾

И преста Іаковъ заповѣдаа сїмъ своїмъ, ѿ прѣстеръ носѣ на ѡдрѣ своѣмъ ѿ сконча ѿ¹¹⁶ приложиша [sic! зам. приложисѣ] къ людемъ своїмъ.¹¹⁶ ѿ быс[тъ] всѣхъ дїкїи Іаковлихъ лѣт рѣз; се же сѣво вѣдети, іако житє Іаковъ в земаї египетстей лѣт зї.

1—1) Кол. Ков. вас. 2) Кол. приложисѣ днє оцїмъ твоїмъ 3) оуслєне 4) вас. 5) Кол. ѿ. и ѿ. и з. лѣтъ 6) оубо 7) Кол. паче оубо приложи Іаковъ сїмъ своимъ благословити 8) Кол. дод. Призва оубо первнца своего Рѣнима и рече: тобѣ же Рѣнимъ имѣ, первнєць чада моєхъ 9—9) вас. 10) по рѣкоу бѣхъ проудокъ и лютѣ 11) да не 12) вѣзлеже 13) вас. Дод. на мастїкѣ ти бѣди бї, занє сїѣ мєн всєи первоужїи 14—14) вас. Дод. нѣтомїєць: Снїмшн же и Авғни совоксѣак рече 15) волюю своєю 16) приди 17) дїба нхъ 18) вас. 19) и къ оуста 20) да не обрїюшатъ сѣ шдра ваю 21) помыслємъ 22) проклѣта л... снє 23) кѣста 24) нєю 25) вас. 26) по рѣс 27) Дод. оубо не 28) вас. 29) іажє 30) Тут додано ті промови до Симеона і Левїя, що були пропущєні више 14—14. 31—31) вас. 32) вашго 33) скѣтѣ 34) исповѣданїє 35—35) Кол. вас. 36) потїщъ 37) нїздє 38) лїчїщъ 39) вставитъ 40) вас. 41—41) вас. нѣтомїєць: нѣмъ ж[є] шадитъ сѣ 42) вїнїчною 43) лїтїни свої 44) Тут сѣлїдє в Кол. текєт, що в Крєх. читає сѣ више, а пропусєк його зазначєно нѣтою 35—35; вшїсєуємѣ тут його варїанти супроти нашого текєту. 45) нѣднїхъ 46) а дрѣгїи 47) запалѣни и бѣдєтѣ 48) а третїї 49) всємѣ 50) нєстѣстоує бо птїца 51) вас. 52) распраши 53) вас. 54) вѣда 55) дод. оубо нїхъ 56) орлѣ 57) ш 58) по поустынямъ 59—59) вас. 60) оубагріно 61) и знанюсѣсѣ 62) дод. по 63) дод. сѣмо 64) нѣда самѣ 65) дод. ѿ вїрє 66) разумѣсѣ 67) вас. 68) дод. пачє 69) и 70) скѣсѣ 71) дод. рече 72) вас. 73) вас. 74) Бѣмъ 75) Дод. смѣтрїж[є] оубо, комѣ шадїкнє нєстѣ 76—76) вас. 77) дод. нѣда распѣтѣ вѣстѣ 78) бѣдѣтѣ 79) дод. законѣ 80) прїнємѣтѣ 81) нѣзвїнїсѣ 82) вас. 83) вас., нѣтомїєць: да 84) и подѣ 85) керабанїхъ 86) рѣкѣ твоє 87) колѣ дєврє и 88—88) вас. 89) на бѣго на дѣло 90) тажарѣ 91) Дод. и спадєсѣ конїникѣ сїсѣ жїда Гѣна 92) Дод. къ 93) вѣди крѣпкомѣ 94—94) вас. 95) Дод. сѣдан на пѣтї, рч[є]. хѣлѣн пѣтї конїскѣ, сїрѣч: сѣдан на прѣстѣкѣ в мирѣ 96) вас. 97) дод. Гѣ 98—98) вас. 99) нїнє ко 100) нєстѣ в: 101) на 102) мѣшлѣхѣмъ 103) собѣ наречєтѣ 104) вас. 105) вас. 106) дод. и полѣ вѣрїєнї 107) сѣдї 108) носїтї 109) но не клѣзисѣ 110) Тут повтѣрєно в Кол. щє раз тє речєнє, що почїнаєтѣ сѣ словѣми „скѣтѣ зѣлѣ“ а кїнчїтѣ сѣ „къ грѣхѣ прѣстї“, та слїв тїх не коментѣвано. 111—111) вас. 112—112) вас. 113—113) вас. 114—114) Сєго уступу в Кол. нєма, а замїєць нєго читаємѣ оєь що: бѣснїхъ бѣди бѣгнїємѣ оцїа твоєго ч їмѣтї твоємѣ, іакобѣ старѣкї братї своєбї. сїрѣчѣ в дѣмѣ фѣраонѣкѣ чѣтїкнї кѣ. також[є] и прочѣмѣ всѣмъ лѣбѣзно похѣлѣно. 115—115) вас. 116—116) вас.

Сєй твїр — властїво нє апокрїф, а палєїнїї вїклад бїблїїноу поємки, що нєю кїнчїтѣ сѣ кнїга Бїтїя (Бит. XLIX); вѣна звїчайнѣо звєтѣ сѣ Яковѣвїмъ благословєнствѣм. Бїблїїнїї текєт вї, доволї темнїї, сам напрошувѣв сѣ на коментѣрѣвї. Та в Палєї мї нє маємѣ анї повнѣго анї чїстѣго бїблїїногѣ текєту; дєякї уступї подѣно мѣїжє дословнѣо, хочѣ і з замїтнїмї варїантамї, що вказуєтѣ на рїжнї редакцїї слов. перекладу кнїги Бїтїя, — нїншї подѣно в скѣрѣчєнѣю, з додѣткамї, а з кїнцєвїх нє подѣно чѣїжє нїчѣго. Вїдповїднѣо до мєтї авторѣ Палєї коментѣрїї зѣнїмає сѣ особлїво двѣма уступамї:

тим, що відносить ся до Юди — протоплясти Христового, і тим, що відносить ся до Дана, в котрім старі християнські теологи бачили протоплясту Антихристового. Власне ті коментарії і додатки до біблійного тексту мають в собі деякі цікаві апокріфічні подробиці. впр. неясний натяк на якийсь замах, що вчинив Дан на жінку Йосифову і на сина Фараонового, оповіданє про Антихриста, цитат з незвісного в староруській літературі апокріфа „Видѣніє Даниїлово“ (він заховав ся тільки в полуднево-словянських еписках). В коментарий до Яковового пророцтва про племя Юдово вилетено декілька уступів та подробиць узятих із старохристиянського твору „Физиологъ“, де зібрано мітичні оповіданя про всіх звівірів і додано до тих оповідань символічне витолкуванє в християнськїм дусї. Задля того ми й містимо сей твір в нашій збірці апокріфів, хоча аві Тіховрахов, аві Пипія, аві Порфірев не подали його в своїх збірках. Варіанти виписані нами з виданя Коломенської Палеї (Палея Толковая стор. 182—193, стовпці 364—385).

М. Крехівська Палея, стор. 278—280.

[Йосиф оповідає братам свої пригоди.] Видѣше ж[є] братїа Йѳсифова, іако змре ѡіць ихъ, рѣша: „егда поменет когда зловѣши ю Йѳсифъ и къзданїа къздасть намъ вса заа, іаже къздахомъ емѣ“. и пристѣниша к немѣ гл҃це: ¹⁾ „ѡіць твои заклятъ та преже змртвнїа своѣго гл҃а: тако рече Йѳсифъ: прости кривнїи грѣха ихъ и²⁾ — не вези имъ неправды ихъ, ³⁾ іако за створиша ти. нїк ѡстави кривнїи рабомъ твоимъ ⁴⁾ Бѣ ѡіць твоихъ ради!“ въсплакаша [зам. въсплакаса] Йѳсифъ гл҃цимъ имъ к немѣ; егда брат[ї]а ѣго вменѣхуса іако раби, къздохнѣ Йѳсифъ велми реч[є] имъ: „не тако, ѡіци и брат[ї]а! Бїи ко ѣсми азъ и вы вси. кѣ къзнанавидесте ма, но Бѣ възлюбви ма; вы секо хотесте ма скити, но Бѣ ѡіць моихъ съхрани ма. въ рокъ ма въвѣргосте, но вышнїи изведе ма; к работѣ ма предасте, но всѣхъ вѣдка Гѣ свободи ма и всемѣ Ѣгиптѣ соудъ дасть[и] ми сътвори ма. въ пленъ ко влзехъ, но крѣпкаа ⁴⁾ рѣка помозе ми; гладомъ ѡбѣтъ выхъ, и самъ Гѣ прїѣта ма. ѣдинъ секо вѣхъ к рокѣ, но Бѣ ѡіца моего стѣши ма; в волѣзни вѣхъ, но Бѣ посѣти ма. в темници вѣхъ, но Бѣ съ радость ми сътвори. въ се ѡрѣши ма и въ ѡклеветанїи Гѣ изведе ма и въ словесехъ горкїхъ Ѣгиптаньки изат ма. тѣже и страсть прїемлю ми ѡ женїи сквернїи, ⁵⁾ нѣдаю ми съгрѣшити с нѣю, но Бѣ ѡіца моего

И ꙗзъ избави мѧ ѿ пламени того горацаг[о]. но ѿ [вѣ] темницу всажень кyx, въемь ѿ скаражѣмъ, ѿ вдасть мѧ Гѣ въ щедротѣ предъ всеми стражами темничными, не ко оставити Гѣ коищихса ѣго истинною ѿли в темници ѿли къ сзахъ, в печалѣхъ ѿли в вѣдахъ. не ко ꙗко члѣкъ стыдитса Гѣ ни ꙗки земь ѿземагаѣтъ ѿли ѿстѣпает, но въ вѣскѣхъ навѣжаѣтъ Гѣ ѿ в рачныхъ [зам. различныхъ] скорѣкѣхъ стѣкшеть ѿ прѣсѣщаѣтъ, в десатихъ ѿкѣшенихъ крѣпка створи мѧ Гѣ.

»Вънигда Египтянини ѡсташе мѧ глѣци: аще ко коудеши съ мною, ѿвѣрсаеа коумиръ ѿ Египтянина Петефрѣа вѣкровати створѣ по законѣ Бѣ твоѣго. — к нейже ѿвѣршавъ ркоухъ: ꙗмемъ-фрѣи,⁶⁾ гжѣ мой, не въ нечстоткѣ хоцетъ Бѣ коищихса ѣго ни в прѣлюбоудѣющихъ влѣговали. ѡна же колми прилипе козни своѣа на съблазнь ми. ꙗзъ же колми прилагахъ в пощевии и мѣтве, да мѧ ѿзавит Гѣ ѿ неѣа. ѿ единою съ ѿтравою брашно ми прѣнесла⁷⁾ вѣше, мнѣ же Гѣ Бѣ ѡца моѣго ѿвѣрѣ. по семже сѣко пришедши еѣ къ храмъ мой, къ ней же азъ ркоухъ: что сѣко смышлѣ [sic!] на мѧ, ꙗко взати животъ мой вѣс правды, понеже[ѣ] принесе ми брашно се наполниши ѡда смѣртнаго? но да вѣси: къ смѣсле Бѣ чтѣщимъ не спѣетъ къ зловѣ невѣрныхъ. ѿ вѣземъ предъ неѣа начахъ ꙗсти, рѣккъ: Бѣ ѡцѣ нѣихъ с мною ѡнаже паде на лицѣ своѣмъ предъ ногама мойма ѿ плакса ѿ ѡвѣща ми с[ѡ] не творити ми пакости по сем. ѡбаче мысляю своєю ѡраше с[ѡ] ѿ вѣстрѣ прѣлюбоудѣяниѣа дѣкмонъ распалаша ю.

»По сем пришедши ми к ней потребныхъ дѣла речѣи, ѿ емши мѧ за свѣтѣ влѣчаше мѧ на ѡдрѣ постела своѣа. азъ ж[ѣ] съвлекъ с себѣ свѣтѣ свою ѿзвѣжахъ ѿ нѣа. ѡна же не полдчивши хотѣнѣа своего ѡблѣди мѧ къ гнѣу моему[с]. азъ вѣемъ всажень в темницу, Египтянини же поущаше къ мнѣ глѣци многожды: ѿзвали скончати моею волю, ѿ разрѣшиу тѧ ѿ сзѣ ѿ ѿзавлаю тѧ ѿ темница. азъ же ни помысломъ приклонихъ сѧ к ней. Любитъ во Гѣ паче къ кровѣ тмѣ⁸⁾ постаницѣ сѧ смѣсломъ, неже к полатахъ црѣвыхъ питающихса в вѣжениѣ. к помысле хода[ни] прѣимет слава; кѣсть Гѣ, ѿже ѿмъ есть на потребу ѿ даѣтъ тако ꙗкоже ѿ мнѣ дарова. нѣк же, братѣа моѣа, не вѣитеса, азъ прекормлю вѣи и домѣа ваша⁹⁾. стѣкшикъ ѡ глѣкъ к нимъ. ѿ вѣселса Иѡсѣфъ къ Египте самъ ѿ братѣа ѣго ѿ вси пришелицѣ ѡца ѣго. ѿ нача жит[ни] къ Египте Иѡсѣфъ ѡвѣдержавшию власть египетскѣю.

¹⁾ Досѣ Кол. ꙗ Солов. вас., пѣтомѣсѣ читаемо: По семже пришедше братиѣа Иосифова рѣша ²⁻²⁾ Кол. Сол. вас. ³⁾ Кол. Сол. вас. ⁴⁾ Сол. вѣрѣнаго ⁵⁾ Кол. Сол. свирѣпы ⁶⁾ Солов. Амемфрѣа Кол. Амемфрѣа ⁷⁾ Кол. Сол. прѣсла ⁸⁾ Кол. Солов. темѣ.

Се оповіданє, де подано історію Йосифа і жінки Пентефривевої з новими апокріфічними подробицями, а також подано імя тої жінки, находять ся тільки в Палеях і то в текеті, що являє дуже мало відмін. Жерелом сего оповіданя був певно Талмуд. Ми порівняли наш текст с тим, що є в Коломенській Палеї (Палея Толковая стор. 193—195, стовп. 386—390) і с тим, що опублікував Порфірев із Соловецької Палеї (Сказанія о ветхозав. лиц. и соб. по рукоп. Солов. бібл. стор. 156—158).

Н. Угро-руський рукопис попа Стефана Теслевцьового
XVIII віку карти 266—281.

(Сказаніє ш Йосифѣ Прекрасном о сѣс Іакова патрїарха старезаконнаго винатое з Бвсклеї і йзъ стѣхъ жыветокъ описанъныхъ ш сѣго Гемниона Метлафраста*) Іаковъ патрїарха старезаконный мѣкъ оу себе двѣ жонк, за которыя то служыль Лавановѣ сѣ. лѣтъ: единой было йма Лїа, тота была каврава на шчи; а дрѣгой было й[ма] Рахиль, и тота была барзо краснаа. И тоты были сестры совѣк родной единого шїца і единой мѣтре, але то лѣпше Іаковъ любилъ Рахилю. С которыми то была спадна дванадцать снѣкъ: першомъ было йма Рувимъ, а дрѣгомъ Гемнионъ, третемъ Левїй, четвертомъ Юда, пятѣмъ Га[хар]къ, шестѣмъ Заулѣонъ, семѣмъ Данъ, шѣмомъ [.....], девятѣмъ Гадъ, десатѣмъ Бенїамин. Десат йхъ было из Лїею. а тоты два Іўсифъ и Бенїаминъ з Рахїлю. И тоты десат братѣк ненавидѣли тыхъ двоухъ, а найгорше ненавидѣли Іўсифа. ко его шїцъ лѣпше любил ш оуцѣхъ і шдѣжѣс емъ справала шкремѣш'ншю, барзо красншю и дорогшю, и завше его држа[л] дома при совѣ. йко кохалса в нем як оу своей дшїи, ко сам был велми красной Іўсифъ і стѣш'ный барзо, а лице малъ бѣлоє як снѣгъ. Я до того был тихій и покорный, вѣр'ный ко всемъ**) и справедливый и кохалса к' честности и к' невожности и къ цвѣтк і с страхъ вѣжомъ. Если коли видѣлкъ него, алеко брата своего, которій бы са засмѣкъ оу якої пѣстѣтк, оу нераднѣсти, зараз ихъ стрѣфовал и напоминал их и грозил страхомъ вѣйш'мъ. И шни его за тоє сѣш'итки не лю-

*) Титул сей, написанный киноваром, вышкрябано пізнійше так що три середні рядки ледви можна прочитати.

**) Слова розставлені — в рукоп. написані киноваром.

вили. Єдиного дна оуставши Ісифъ перанс почнет говорити Щїви њ братом своімъ: „Щче мой любый њ вы братїа моа, снило ми са сеї ночи сонъ дивный. Здало ми са быти з вами на поли, на нивк нїей, и ты Щче, жалисмо пшеницю, ї а. Здало ми са нажавши снопокъ свой, поставилем его, њ вы вск нажалисте. Ино вашк вшитки единадцат' снопокъ*) пришли њ почали са кланати моемс снопови њ почест' воздавати.“ Слышавши то Іаковъ дивовалса томс, [а в]раты са смали з него мовачи: „И чейто са мы товк кланати, смар'качеви! шкїй ес'ми панк!“ И гадмили са з него, але Щїк коронила того. Зновс единого дна коли скан оу стола ѡвкдк' клан, станет Ісифъ говорити: „Послухай ма Щче мой њ вы вск наймышам моа братїа, вид'клемъ сонъ сеї ночи: гдес' емъ стола на высокомъ м'ксци оу дворк' препышномъ королевском, ано гдес' са оузало снїце њ м'сць њ звкздь единадцат' мсных*) њ пришовши стали са кланати, а потом њ снїце ми са поклонило“. Слышавши то Іаковъ чсдовад са томс, братїажь его тоє слышавши почали емс говорити сердито: „Мовчи ты, сновид'че смст'ный! Подокно ты хочеш над нами пановати. И чейти са Щїк вдет кланати або наша мти Аїа њ мы оушитки? И чей ты того, витанко**), не дождыш'!“ Стали са на Ісифа сердити њ ллати емс, а Щїк их грозил за тоє, а шни стали говорити: „Ты Щче коханшк Ісифа ї его лкїше любкшк, цо ти не робит, а мы зак'ше працдемо, а нас такк не любкшк њ такк не шандешк. Нехайже та Ісифк заходит!“ И Щїк ихк оупоминалк лагодне. И ѡ того часс еше колше его*) зненавид'кли оушит'ка братїа њ радилиса зак'ше, як вы то Ісифа могли сами загбвити. И далє затым Рахїа оумер'ла, за которою то был Іаковъ оу великой жалести, ко ей бар'зо любил њ тых двоух сїокъ ѡ Рахїлк, Ісифа њ Бенїамїна.

Теды по нїкоторых днїхъ были сїове его со скоты ї шв'цы на пасовискс в Сїухемк њ тамса бавлан њ не ѡшли до домс. рек Ісифови Іаковъ: „Снс мой Ісифе, юж то с. днїй як твої братїа нїдбтк до домс. Цо са з ними чинит, не знаю за них њ за мар'гс.***) Козми ты, д'ктино моа, стравы, хл'ква њ вина њ пойди оу Сїухем навкдити братїю свою, цо са з ними чинит, њ вертай са, д'ктино*) моа, бор'зо до домс“. Рек Ісифк:

*) Слова розставленї — в рукоп. написанї кинноваром.

**) Мадарське слово bitang, знач. блудный, волоцюга.

***, Мадарське слово marha, знач. худоба, скотина.

„рад емъ, нанечкѣ мой, и пойдѣ з охотою мою“. И пошол тамъ Іуцифъ. И коли его тамъ братѣ оубидѣли, стали говорить: „што идетъ ѿшкѣ сновидецъ, которыйто хочеть надъ нами пановати. Теперьъ часъ млемо на него!“ И коли Іуцифъ пришолъ к нимъ, радъ былъ оубидѣвши ихъ, почалъ ихъ миле поздоровлати ѿ ѿца. И шни сѣ на него оубичили лютыми звѣрѣи, порвавши его за волосы яко лютыи звѣрѣи ѿгна*) стали на Іуцифа звѣкома скреготати и засловити мовачи: „Тѣтъ естес, злои лѣтре закѣи снѣ, ворожеи ѿшъ! хочешъ пановати надъ нами!“ Станѣтъ его тамъ немлѣстиво оубивати. Видѣвши то Іуцифъ станетъ ихъ молити мовачи: „Ѿ моѣ наймлашаѣ братѣѣ, покѣжте ваша милости, за що ма оубити хочете? Иѣ вамъ не счинилъ нѣкакого зла. Прешъ васъ, мой милый братѣѣ, оубойте сѣ бѣѣ, Сотворителя нѣсн.го, не сквернѣте рѣкъ своихъ братнею кровію, да высте не были проклаты Кайновою клѣткою ѿ небснаго бѣѣ. Спаматайте сѣ на бѣѣ Сотворителя, не розлачайте ма з моймъ милымъ ѿцемъ, не завдавайте жалости старѣшкови, наймлашомѣ ѿцѣки нѣшомѣ!“ И то говорачи с плачемъ хапѣ сѣ за ноги ихъ и цѣлѣетъ имъ ноги и слезами поливаетъ. И шни шкрѣтные еще горше сѣ на Іуцифа лютѣт и звѣкома на него скрегочѣтъ, не жалѣютъ Іуцифа, за каменѣлыи срдца на него маючи.*)

И найгоршимъ былъ на него надъ всѣхъ Рѣвимъ, старшій братъ; той барѣво на него настожалъ, абы то Іуцифа закѣити. Тамъ сѣ единъ оумилѣкъ надъ нимъ Семинъ подстаршій братъ, станетъ говорить рѣкѣи и спививши ѿхъ: „Моѣ най[мла]шаѣ братѣѣ, послѣхайте къ моеи порадѣ, не свиваймо мы Іуцифа, ко вѣдетъ бѣѣ помѣстою намъ за него и за его кровъ невиннѣю, якъ то Кайна за Явѣѣѣ. Не такъ мы, братѣѣ моѣ милаѣѣ, оубичимъ: естѣ тѣтъ едина ѿма глѣвоклѣѣ и страшнаѣ, и мы его оутѣтѣ имѣ оубичимѣ, и шни тамъ самъ оумретъ, и меншій намъ грѣхъ*) вѣдетъ; не поганѣмо рѣкъ нѣшнхъ братнею кровію; южъ есѣмо сѣ потѣшили надъ нимъ“. И тѣ мыслиа оубѣ нѣчи потайцѣкъ вынати Іуцифа ѿтол и пѣстити, ко емѣ было жалъ, и просилъ ихъ со плачемъ, абы то такъ оубичили. И такъ шни на тоѣ оубичѣки пристали: оубавши Іуцифа младенца прекраснаго оубѣргали его срдѣито оубѣ тѣтѣ страшнѣю ѿмѣ. Тамъ смѣтныи Іуцифъ сидѣчи плакавъ рѣкѣѣ погивѣли своей такой и невинности великой: „Оубичимъ вѣдѣномѣ! Теперьъ естъ грѣкъ незагрѣвенный! Нанечкѣ мой

*) Слова розставлені — в рукоп. написані киноваром.

солодкій, не знаешъ ты, нанейкс мой любый, що са стало над троймъ любым, коханым сномъ! Юж бо а не бсдс видѣти сѣдины твоей красной; кж њ ты, нанейкс мой, иѣколи не бсдеш видѣти лице мое њ стѣшатиса*) из него. І юж, нанейкс мой солодкій, нѣгды не бсдеш лица моего цѣловати, анѣ теж ѡ тебе не бсдс ѡблапати. Не знаешъ, нанечкс мой солодкій, що са чинит надо мною бѣднымъ сиротою. О брате мой единокревный Беннаминне, брате мой солодкій! То ма розлѣчила злаа братѣа с тобою. Юж то са нѣколи не бсдемо видѣти. Нанечкс мой солодкій Іакове, ксмы ты знавъ таксю мою погибел, не славъ бы ты був мене до тыхъ свѣровъ драпѣжныхъ, њ тперъ высъ ма, нанейкс мой, ратоваль, есликысь знавъ таксю мою погибел“. І так плакавъ*) горѣко Івсифъ.

Щож са стало? Ішли тымъ пѣтемъ Сарацинове. рекъ Семинъ братомъ своимъ: „Братѣа моя милаа, послахайте вы еше моей порады: вытвѣрѣмъ мы знокъ с тоей ѡмы Івсифа њ продайме его тымъ кѣпцемъ оу чѣждю землю, то еше намъ менѣшій грѣхъ бсдет, а пѣназѣкъ колѣме оузати за него њ нѣми са подѣланти. І ѡцеви повѣмо, иж то его свѣрѣ оу полю иззѣвъ“. І Семинъ оу се горѣнѣкъ, авы то не погибѣвъ Івсифъ. Слѣшавѣши то брата радѣ былі томъ: вынавѣши Івсифа из ѡмы оумыли его красно њ привелъ его до кѣпцевъ, стали Івсифа продавати. Оу видѣвшѣши кѣпѣкъ ѡрока красного, кѣпили его*) за трыцѣть сребрѣнниковъ. І тамъ Івсифъ пожѣнавѣшиса з братѣю жалосне пошовъ въ пѣтъ. То значило цѣнсъ Хѣс, Івсифъ вылъ томъ фѣгѣрою.

І придло са тымъ кѣпцемъ ѡти по при гробѣ мѣре его, где была попрагана Рахилъ; тамъ почали кѣпѣкъ спочивати. І Івсифъ пошовѣши на гробѣ мѣре своей, припавѣши станетъ плакати горѣко говорачи: „Бжѣ Сотворителю, Ідонай Гсдѣ, Бѣ Гавлаѡде, Бѣ Ійлевѣ, видишь мою нещасливѣю пригодѣ. О мѣти моя, мѣти Рахил, ѡворы ми гробѣ свой њ прѣйми ма, мѣти моя, до себе оу той моей тяжкой розлѣцѣ з моймъ любымъ ѡйемъ и з моймъ единокровнымъ братомъ Беннаминномъ!“

Видѣвшѣши то кѣпѣкъ, иж то Івсифъ*) плаче на гробѣ, свѣдвали его кѣпѣкъ: „Чого тѣ плачѣши на гробѣ? Подобно ты насъ чарѣнешъ!“ Рекъ имъ Івсифъ: „О панове мой, ѡ чарокъ жадныхъ не знаю, але то гробѣ естъ мѣре мойѣ“. І росповѣлкѣ имъ

*) Слова розставлені — в рукоп. написані киноваром.

оушит'ко по доводѣ, що са над нимъ чинить і якого ест родѣ. І они его сѣт'кшили лггодными словы.

Щож оучинивши брата Івсифовы козла зар'кзали и тою кровію измачали ѿдежѣ Івсифовѣ и принесли до ѿца и рекли: „Паню, смотри, а то ест ѿдежа сна твоего Івсифа. Мы ей знаи-шли на поли, а то его подобно св'кръ изв'бвѣ“. Кид'квши то Іаковъ ѿдежѣ Івсифовѣ, оударилса моцно, почнет свой волосы на сок'к тор'гати з головы и з бороды своей, станет горко пла-кати и нар'ккати мовачи: Горе мнѣ, то ест ѿд'кжка сна моего любого Івсифа! О снѣ мой Івсифе, д'ктино маж лю-бла, томъ та оутративъ! Ницасливый тотъ днѣ был, в' которій том та послала был. Кол'кавымса былъ оу той днѣ самъ лютою хоробою розвол'кти. О снѣ мой прекрасный, снѣ мой Івсифе, дитя мое любе, то та св'кры изв'кли! Я див'но ми тоє, же ти шаты не пор'вали, але то як р'сками та издигнено; див'но ми то непо-малѣ, же то ѿд'кжка твоя ц'кала ест и непошар'пана. О снѣ мой Івсифе, гроба твоего не знаю, где его маю вид'кти: св'к-р'ачаа оутроба твоею наполнила са! Не могѣ н'к ѿ кого пот'кшонъ выти до моей смр'ти“. И так былъ Іаковъ оу великомъ фрасн'кѣ и жалю.

И такъ к'н'ц'к из Івсифомъ пришли до Егип'тѣ в'р'д'сючи там свою потребу, маючи из собою Івсифа. Оувид'квши теде Івсифа ч'лвк бар'зо красного на лиці воєвода Пен'тефрый, пан'к египет'скій пер'шій по цр'ѣ, оупакъ емѣ бар'зо на д'кѣ ѿн'кый младенець; станет изв'кдовати к'н'ц'къ, що вы то за шток оу них такій был? Я к'н'ц'к емѣ рекли: „Мы его, пане, к'нили на п'сти. Если ти потреба, мы ти его продаме, к'ни его оу нас!“ И так Івсифа той пан'к к'нил, воєвода Пен'тефрый, пан'к еги-петскій.

К'нивши оу тых к'н'цевъ того то красного Ів-сифа, и прик'л'к его оу дом свой той то Пен'тефрый и спра-вилъ емѣ шаты пристойный. Живет там Івсифъ м'цъ, др'ггій и третій в покожности і св'кр'ности, оу цирей прав'д'к, и цю далє, то са крас'шовъ чинить оу роскоши и справ'ючи пристойне оушит'ки порядки. Я сам са захов'етъ оу цнотах покожных, оу м'т'вах, оу стр'хѣ ежомъ, пам'таючи ѿц'ев'ское наказаніе и выполняючи десатеро ежое приказана, хотачи свою ч'стость телесн'ю зав'ше заховати крем еливы емѣ жонѣ свою закон'н'ю далъ Б'гъ. Оувид'квши тоє воєвода Пен'тефрый таковыє добрыє пост'п'ки, цнотѣ и ростропност, порядки и в'кр'ност Івсифовѣ, стааъ его вел'ми любити и вчинил его стар'шим

по сокѣ над оускм двором свеймъ и над оусею челадио своею, авы то сѧ его боали якъ его самого, и подаа емѸ вшит'ко в'моцъ кремъ княгинѣ своей жоны, и в'сѣкъ ключкѣ ѿ скаресъ своего. И тамъ пощастивъ Бгѣ смѣтномѸ Іѡсифови, оушитки сѧ Іѡсифови покланяли и боали сѧ его якъ самого воеводы Пен'тефрѣа. Але дѣвольтъ естъ ненавист'никъ добромѸ дѣлаѸ: запалилъ любовію телесною жонѸ Пен'тефрыекѸ на Іѡсифа, почала его вел'ми любити и в'павъ ей бар'зо на дѣкѸ: если бы лица его не свидѣлаа, то бы сѧ сама была стратила, и великіе емѸ подарѸнки дорогіе давала. И Іѡсифъ сѧ вшитко томѸ чѸдѣетъ и ганетъ самъ до себе, що то сѧ такое чинитъ? И потомъ почала оустне до Іѡсифа сама говорить, безстѣдницю дѣк'кою наказовати, жебы то оучинил волю ей, и вѣдетъ ѿ мене великѸ ласкѸ за в'ше мати и любовь. Але Іѡсифъ сѧ того бар'зо гнѣшав и страхѸ сѧ бжгого боалъ, яко жиро того оучинити не хотѣлъ, авы то былъ корогомъ панѸ своимѸ, и карана сѧ бжгого велми боавъ.

Потомъ одного часѸ придало сѧ, же той панъ Пен'тефрѣый Іѡсифовъ ѿшолъ былъ изъ домѸ своего, жона тѣж его запалившася любовію многократъ насылала на Іѡсифа, а потомъ призвавши его до себе к' полатѸ, ѿложила ѿ себе оустыдъ и соромъ, оубрала сѧ вел'ми красно, станетъ емѸ говорить на самотѣ мовачи: „Мой наймилышій Іѡсифе, оучини мою любовь! Чом' ты зо мною, такою княгінею красною, жыти зо м'ною [м. б. не хочеш] потай пана моего? Не войса нѣкого!“ И розмытлыми словами Іѡсифа намекавала и цѣловала его любезно и мало его юж до того спроси: го грѣха не привела, если бы его Бгѣ не ствер'дикъ. Онъ сѧ почалъ страхомъ бжымъ ѿмов'лати, иж то естъ оу Бга злаа речъ. „Я ж своимѸ панѸ не хочѸ корогомъ быти. и меже вами любве не хочѸ гѣвити, во то естъ грѣхъъ врыдкѣи передъ Бгомъ нѣсымъ сотворителемъ“. И она нѣчего на тоѸ не гадючи свое безстѣдное дѣло веде, а потомъ станетъ его силою тагнѣти до коморы на постѣлкѣ, хотѣчи свое злоѸ дѣло оучинити. Видѣвши то Іѡсифъ станетъ сѧ оу княгинѣ ир'вати и выкившася изъ одежкъ своей ѿставивши шатѸ свою оутѣкѣ ѿ ней. Видѣвши то ѿнажъ безстѣдницѧ ресердилася велми на Іѡсифа, много мыслала, якъ бы его могла погѣвити, авы то боали не былъ на шчахъ ей. И по нѣкоторыхъ днѣхъъ пришолъ Пен'тефрѣый панъ. Она злаа безстѣдницѧ станетъ плакати передъ нимъ гекерачи: „Що ты, пане мой, на мою кѣдѸ кѸ пикъ за гѣлтажъ и подалеѸ емѸ не тыако панѣство и добро шѣе, але и мене самѣю! И то хотѣлъ ма насыловати и оучинити зо мною

грѣхъ телесный. Если ты его не стратишь, то а са сама истрач. И если мы не имеш вѣры, што ест знакъ его, который то ѿвѣтъ: коли стала гойкати, зараз ѿвѣтъ шатъ свою. Иногож ты еще свѣдоуѣта хочешь? И ты знаешь, иж то а оу тебе не естем такаа и не есдъ нѣколи“. Видѣвши то Пенѣфрыи шатъ Іушифовъ зачсдовалса велми и зажсрыласа: имла жонк своей вѣры, а та [sic! зам. тѣ] жла емъ за Іушифомъ, ко его любили велми. И не хотачи его смѣрти видѣти зараз его казал шкелати и в темницю посадити, абы там самъ оумеръ.

Плакала вѣдний Іушифъ такои злои невинности. И сидѣлъ тамъ Іушифъ оу темници скмъ лѣтъ мѣчиса Гѣ Бѣ непрестан [sic!] дѣи и ношк. Але и там емъ Бѣ пощастил по его правдѣ и по невинности. И такъ тогда показал мѣсть свою над Іушифомъ: старшій темничникъ выдачи его чѣвка пристойного, розмайтого, мѣдрого и сченого, шлахетного, карво его оуподачил совѣ и счинил емъ полехкс: подал емъ старшинство над оу скми в азнами и неволниками, оучинил емъ мѣсце оудканое, и часто и сам темничникъ ко Іушифу прихожовалъ для наски и стѣхи и для розмайтой бесѣды и порады. Ко цю его Іушифъ поради, такъ шн чинилъ, и многіе са емъ и там поклонили и боали. И до того теж еще Бѣ нѣсный далъ был даръ Дѣа стго, прѣдрость — сны розсѣжовати: цю са комъ приснитъ шкѣи сонъ, то ак Іушифъ розсповѣлъ, то так са и ставало. И велми са в нем кохалъ темничникъ; тамъ Іушифови было жети и пити, достаток оусего, и шпирано Іушифа часто черезъ тоты скмъ лѣтъ.

Цюж са тогда стало далѣи из Іушифомъ? Єдиногo часѣ оуданы были црѣ Фараѣнови два вѣрний слѣгы, єдинъ подчашій црѣскій, а дрѣгій столникъ, который до црѣского стола хлѣбъ ношоваалъ и раскладалъ поради. И казал их црѣ посажати до темницк. И коли тоты панѣта сидѣли оу темници, видѣли сонъ, который то пришовши перед Іушифа просили его, жевы то им той сонъ розсѣдикъ. Рекъ им Іушифъ: „Повѣжте ми поєдыникомъ!“ Станет подчашій свой сонъ Іушифови казати говорачи: „Здало ми са, пане мой милый, иж то емъ стоавъ оу полатк перед црѣмъ и державемъ оу єдиной моеи рѣцк золотый [погар], а в дрѣгой грозно винное карво красное. И надавилем из него оу той погар црѣскій повенъ того вина и давалем црѣви пити з мойхъ рѣк; потом емъ са проєсдикъ.“ Потом станет столникъ свой сонъ повѣдати рѣсчи: „Милк, пане милый, тоє са сніло сѣи ночи: здало ми са быти

гей бы на городѣ, и нѣсъ емъ полное корыто хлѣба красного до полаты црской. И гдѣсѣ оушло птаство и стало налѣтючи мене крылами вѣти и с корыта хлѣбъ хватати; потом емѣ провѣдникъ. Быслухавши тоѣ Іусифъ станет мовити стол'никови: „По трох днѣхъ выведстѣ васъ шбохъ ис тем'ницѣ; але тебе, пане стол'никѣ, повѣсѣт на шкеницю; вѣдстѣ прилѣтати птаство школо тѣ и вѣдст тѣло твое кѣсти; а ты, брате подчашій, зновѣ прійдешъ до пер'шой ласки црской и до своего пер'шого оурада, бо тебе не по винности оудано, а тебе по винности. И если ты, брате, Бгъ пощастит, прошѣ тѣ, не забывай за мене оу црѣ!“ Цю теж такъ сѣ и стало. По трехъ днѣхъ выведено ихъ ис тем'ницѣ и стол'ника црского заразъ повѣшено, а подчашого црѣ зновѣ принавъ до пер'шой ласки. Але подчашій закъл за Іусифа.

Іусифъ сѣдѣл' оу тем'ници сѣмъ лѣтѣ. Потом сегого рокѣ присни сѣ сонъ црѣ Фараѡнови, которого то снѣ не могъ емѣ нѣх'то вытолковати. Єдиногo днѣ рекъ црѣ Фараѡн: „Хто бы той мой сонъ выложылъ и розсѣднѣлъ, то вым его оучинил великимъ члвкомъ“. Слышавши тоѣ подчашій црскій, тогда пришол емѣ на памѣт Іусифъ. Станетъ говорыти: „Црѣ яснѣй, коли ж сидѣкѣ оу тем'ници с подстол'никомъ, тогда нам еден вѣзен росповѣл сонъ нашъ, которого то былъ воевода Пен'тефрій посадилъ оу тем'ницу. И той намъ оусю правѣс повѣлъ: который з нас двоухъ погинет и который не погинет. Слѣкы [sic!] той, црѣ шнѣ милый, розсѣднѣ сонъ твой? Але то не знаю, ци жыв ест той члвкѣ, бо юж томѣ ест сѣмъ лѣтѣ“. Слышавши то црѣ Фараѡн заразъ казалъ ити оу тем'ницу и казалъ привѣсти Іусифа. И знайшли его здорового, але волосами зрелого.

И той ночи приснилъ сѣ сонъ Іусифѣ, якобы здало сѣ емѣ стоѣти на єдиномъ поли вѣр'зо красномъ, на высокомъ єдиномъ мѣсцѣ, и много тамъ было людѣй разныхъ, гдѣ теж Іусифъ стоѣчи бравъ пшенич'ное колосѣ красное, выминав и давалъ то оушит'кимъ людѣмъ ис своѣхъ рѣкѣ. Провѣдвши сѣ Іусифъ мыслѣл совѣк: „Милый Бжѣ, Сотворытелю, цю то сѣ чинитъ? И сѣж оу тем'ници, гдѣ бы то и мѣ и коли быти людѣмъ хлѣбодав'цемъ?“ И тоѣ совѣкъ мыслѣт, и тамъ пришолъ по Іусифа црскіѣ слѣги и росковавши повѣли его до црѣ, дознавшисѣ его по ймени, ш кого ест вѣзен. И коли его привѣдено передъ црѣ Фараѡна, и такъ не звѣдѣючи его црѣ ш вѣзкню станетъ емѣ говорыти: „Члвче, если выѣ ми сонъ мой розсѣдилъ, надарылъ

вѣмъ та ѿ на волю вѣхъ та пѣсти". Рѣкъ Іосифъ: „Бѣтъ тымъ ѿснѣмъ, великій црѣс, оушитъкимъ спракетъ, который то дрѣныѣ ѿ тѣпкѣ розвѣмъ оуѣмѣдраетъ. Про тожъ к' надѣкю Бѣга моего ѿснѣго повѣжъ ми сенъ твой". Тамъ почнетъ Іосифови црѣкъ Фараонъ повѣдати сны свои мовачи: „Першій мой сонъ естъ, якобы здало ми ся ходити по над моремъ, ѿ сто алемъ над моремъ ѿ видѣлемъ чѣдноое ѿ дикное дѣлао. Якъ вышло изъ моря скѣмъ коровъ шловыхъ баръзо красныхъ, тѣчныхъ, ѿ пасли по при море. ѿ зновѣ видѣлемъ, ано дрѣгнѣхъ скѣмъ коровъ изъ моря вышло баръзо шпитныхъ, сѣхѣѣ ѿ хѣдыѣ. ѿ приховѣши пожерли тоты хѣдыѣ тыхъ тѣчныхъ в себѣ и зновѣ пошли оу море, ѿ дивилемъ ся самъ на тоѣ. Зновѣ дрѣгнѣй мой сонъ. Сто алемъ на единомъ полю при моря ѿ видѣлемъ, ано вышло з моря на берѣгъ на поле скѣмъ колосовъ пшеничныхъ баръзо красныхъ, великихъ, повѣныхъ; зновѣ видѣлемъ, ано вышло з моря дрѣгнѣхъ скѣмъ колосовъ сѣхнѣхъ, порожныхъ. ѿ тамъ приховѣши пожерли тыхъ повѣныхъ ѿ зновѣ пошли оу море. ѿ за тымъ емъ ся провѣдникъ. ѿ не можетъ ми нѣхъ то той сонъ мой розвѣдати, цю бы то мало быти?"

Тамъ Іосифъ поклонившымъ црѣви ѿ рѣкъ: „Црѣс ѿснѣй Фараонѣ, той естъ сонъ на великій тобѣкъ пожитокъ ѿ вшитъкимъ людемъ. Если быс ма з неволѣ пѣсти, ѿ вѣмъ тоѣ, црѣс ѿснѣй, розповѣкъ по простѣ, цю ѿс того млетъ быти незабавкомъ". Рѣкъ емѣ црѣкъ: „О милый члѣвчѣ, цюмъ ти перше мовилъ, вѣдетъ ти тоѣ, ко акъ не можетъ сѣнце воспакъ пойти, такъ не могутъ црѣскѣѣ слова назадъ ся ѿверѣнѣсти. Тылко прошѣ та, повѣжъ ми причинѣ слѣшнѣю того сна". Тогда станетъ Іосифъ смѣле црѣс Фараонѣ повѣдати передъ оушитъкими паны египетскими: „Гласъ хай црѣс ѿснѣй! Тото, цюс видѣлъ тыхъ скѣмъ коровъ сѣхнѣхъ ѿ хѣдыѣ пожерли тыхъ тѣчныхъ ѿ пошли оу море, — море свѣтъ сѣѣ естъ; то, црѣс, значитъ: великій голодъ вѣдетъ на скѣмъ лѣтъ. ѿ зновѣ, црѣс, цюс видѣлъ скѣмъ колосовъ пшеничныхъ великихъ, красныхъ ѿ повѣныхъ, то, црѣс, значитъ, же вѣдетъ скѣмъ лѣтъ велики доврѣхъ ѿ врожайныхъ. ѿ цю вышовѣши з моря скѣмъ колосовъ порожныхъ, сѣхнѣхъ ѿ цю пожерли тыхъ повѣныхъ скѣмъ, то значитъ, же вѣдетъ по тыхъ оурожайныхъ скѣмъ лѣтъ велики тѣжкнѣ ѿ неврожайныхъ. ѿ вѣдетъ, црѣс ѿснѣй, за тоты скѣмъ лѣтъ голодъ тѣжкнѣ ѿ силнѣй по вѣсей оуселенной. ѿ ты, црѣс, знайдѣ совѣ такогъ члѣвка, авы то ти за тоты скѣмъ лѣтъ оурожайныхъ не тратилъ марнѣ збожа ѿ не продавалъ, але авы то прѣталъ оу сокровища, оу сѣскки, авы то

за тоты скмъ лктъ голодныхъ вѣды не терпѣти. И тогда, црѣ истный, велми шбогатѣши. И то теперь первое лкто дозре настанет; знай же сокъ ш том, црѣ истный! Юж то ти, црѣ милый, мое слово и россждене; нехайже вдет и твоѣ слово црѣское статкомъ.

Слышавши то црѣ Фараонъ почудовла сѣ такомъ розсмови и рек: „О мой милый приятелю! Знаю, же то Бгъ тамкѣ шбѣавил и црѣствѣ моемъ. Претож не хочѣ а нѣкого иншого гладати крим тебе на тоѣ; коли ми та Бгъ показал, ради и справшй црѣством моймъ оушитким египетским як самъ хочешъ, а а вѣдѣ тылако кети и пити с покоемъ докрымъ“. Тогда црѣ казал Іусифа шбрытвати и шмыти красно и розказал црѣ оубрати Іусифа оу до[ро]гѣ шаты црѣскѣ, и повелѣлъ црѣ Фараон положити на голокѣ Іусифовѣ корѣнѣ црѣскю с вкнцемъ золотымъ црѣскимъ, и ланцѣхи золотый з до[ро]гимъ камк[на]мъ положити на перси Іусифови, и повелѣлъ дати перстен Іусифови золотый на рѣкѣ его и сапоги дорогѣ на ноги его, и казал подати палицю свою золотсю црѣскю к рѣки его. И коли такъ оустройли Іусифа, оувидѣла црѣ Фараон и вѣк велможы красотѣ его невымовнѣшю и павши оушитки поклонили сѣ емѣ ѣко црѣви. И рекъ црѣ Фараон: „Црѣствшй на вѣки, Іусифе, к радости и вѣдѣ ми вмѣсто сна моего. Подаю ти в моцъ шшитко црѣство мое и шшитки скарбы мой, а хѣто бы сѣ с тобою к чом перечил, такового лютою смртю карати“. Потомъ розказал црѣ Фараонъ зготовити золотсю колѣсѣ и заложити в ню конѣ црѣскѣ и сабги црѣскѣ превышныѣ и игры црѣскѣ, сѣрмы и вѣвны; во всей славкѣ великой црѣской посадивши Іусифа на золотый возъ розказалъ Іусифа возити по вѣсемъ египетскомъ црѣствѣ. И розказал канкономъ всюды кликати и колати акно, жбы то знавѣ каждый молодого црѣ а Іусифа по црѣ Фараонкѣ, авы то сѣ его боали и сабхали во вѣсемъ под затраченамъ горѣла. И так то Гдѣ Бгъ истный поцрастиа Іусифови за его покожностъ и терпѣливост. И там спаматавкъ Іусифъ сенъ свой и бѣгодарывкъ истного Бга во вѣки. Аминь.

Видѣвши то воевода Пенѣфрый, иж то Іусифъ сталъ црѣмъ великимъ, велми сѣ збожвѣ, иж то, мовитъ, вѣдет сѣ имѣстити кривды своей. И повѣла то жонкѣ своей, иж то „Іусифъ той, которо[го]сми оу темницю были на смртъ посадили, теперь црѣмъ ест всей земли ншой. Шож теперь маемо чинити? Шнѣ нас розкажетъ злою смртю потратити теперь.“ И жона станетъ емѣ говорити: „Не бой сѣ, пане мой, воевода

Пен'тефрїй, естъ ко ши мѣрдный ѿ пожежный, чѣвкъ добрый, а чей нам ѿишетит. Ко то ест маѿ вина, ко а его текѣ не по прав'дѣ оудала, про то емѿ Бгѣ поиститѣ по его прав'дѣ. Але мы возмѣме дорогих подарѣн'ковъ; хочай нам вѣдет смѣрть а хочай жыкотѣ, а мы ходѣме к' немѿ ѿ поклонѣм'са емѿ, единаково мы оу его рѣкаѣ. И так пришов'ши перед Іѿсифа оупали емѿ в ноги ѿ с плачем великим почнѣтъ просити ѿишнѣа. Видѣв'ши то Іѿсифѣ казал им оустати ѿ рекѣ: „Оустан'те, не бойтеса! Бгѣ васѣ ѿвсный прощает ѿ а вам оушит'ко ѿишнѣа, ко твое казна оучинило мнѣ цѣство“. И приналѣ их до ласки своей ѿ оучинилѣ их великими ѿ слав'ными.

И так через тоты скѣм' лѣтъ оурожайных прѣтаѣ Іѿсифѣ пшеницю по всѣхъ городах цѣства египет'ского ѿ многое множество наз'биравѣ без числа, иж не могѣ воишетити оу сокровища. И потом настѣшло скѣм' лѣтъ неброжайных ѿ стал са голод бар'зо великѣй, же ѿ за траѣс было тажко по вшиткиѣ сторонахъ, ѿ многие люде тогда помер'ли из голода по сторонахъ ѿ по пѣтехъ. И в земли египет'ской в лѣгодѣ вжаѣ в осылаѣ, ѿ швернѣлиса вшитки стороны до Египтѣ на пшеницю. И многое бѣгатство зобрѣа была Іѿсифѣ за тоты скѣм' лѣтъ цѣс Фараѿнови безчислен'но, ѿ мало не свѣс Египет ѿскѣнилѣ емѿ, зем'лѣ ѿ мар'ги много, сѣкѣра, золота, шат дорожихъ, пѣназѣй, коней, вер'блюдов, садов, вин'ницъ, лазокѣ крем зем'лѣ сѣен'нической; ко сѣен'ником давано поживѣа из скар'ѣс цѣс'ского ѿ в' гоиности стат'ѣс великого вшитко довол'но было.

И так тогда почѣв'ши Іаковѣ ѿцѣ Іѿсифовѣ, иж то ест пшеницѣ статком ко Египтѣ, ѿ послал там сѣновъ своѣхъ пшеницѣ кѣпити. Сѣнове Іаковы [sic!] тамъ пришов'ши до Египтѣ пошли до цѣа Іѿсифа, до в'ласного брата своего, которого то продали кѣицѣмъ, которогото са юж видѣти нѣколи не сподѣкали. Пришов'ши брата перед Іѿсифа оу' полѣтѣ поклонили са тамъ емѿ, оу'видѣли его славного ѿ бѣгатого, красного ѿ достатного ко в'сем, але его ижо жыко не поз'нали. И Іѿсифѣ их зараз поз'навѣ братѣю свою ѿ рек самъ в' собѣ: „Блѣгодарѣ та Гѣ, иж то ма сподовѣа еси видѣти братѣю свою!“ И стало емѿ жалосно на сѣдѣс ѿ плачь его надхѣдѣа; Іѿсифѣ оу'став'ши пошов до коморы своей, де хѣжовѣа спати, ѿ плакал тамъ довол'но. И там наплакав'ши са зновѣ оумыѣ лице свое водою ѿ выишѣа с коморы, мыслиѣа, цю маѣт ѿз' нимѣа чинити. И потом рек до нихъ грозно, ижо бы со гнѣвомъ: „ѿкол

есте и цюсте за люде?" Я ѡни поклонивши сѧ Іўсифови рекли: „Црѣ великій, мы есме люде из землѣ ханаонской, пришли есме кспити пшеницѣ“. Іўсифъ зновѣ на нихъ пофскавъ ѡ рекъ: „Недобрый вы люде, вижѣ ш. Ы вы есте шпѣги, кимѣлюве,*) про-смотримете города моего, и вас кажѣ посажати до темницѣ. Ы выведѣте сѧ, еслите добрый люде!“ Ѣни тоѣ чѣючи поклонили сѧ, а потомъ поклонивши сѧ Іўсифови станѣтъ говорити: „Ѣ црѣ великій, яко жыко, того з насъ не естѣ! Мы, црѣ истный, сѣмы есме ѡца славного, если есте слыхали, Іакова патрыархи. Мы есме оушитки брата единого ѡца ѡ мѣтре. Ыло насъ вѣ, а теперъ лише насъ одинацѣтъ: тѣтъ насъ десѣт, якъ насъ видишѣ, а дома одинацѣтый братъ нашъ найменьшый, хлопецъ Бенѣаминъ при ѡца. Я двѣнадцѣтый братъ нашъ Іўсифъ, але той дѣсь давнѣо изгнѣвъ безъ вѣсти, ко той былъ битанка“.

Слышавши то Іўсифъ за ѡца ѡ за брата Бенѣамина, зновѣ надойшоу на Іўсифа великій жалъ ѡ плачь, а Іўсифъ зновѣ оукойшовши до коморы станѣтъ плакати. Я наплакавши сѧ довольно оумывъ лице свое, не даючи сѧ на знакъ братѣмъ своимъ, вышолъ к нимъ ѡ рекъ: „Ѣ вы гадаете, ко ѡ вамъ не ѡмѣ вѣкры, зачѣмъ ли вы не привѣдете того меньшого брата, ци ест то правда“. Я потомъ казалъ сѧбѣмъ оузати з межи нихъ старшого брата Рѣвѣма, который то найгорше настоѣл на Іўсифа ѡ вѣскѣхъ, ѡ повелѣлъ Рѣвѣма передъ братѣми моцнѣо изказати ѡ вѣ темницю его посадити. Я ѡни тоѣ видѣвши велики сѧ оулажкли, иж то слова не могли промовити. Рекъ имъ Іўсифъ: „Не бойте сѧ вы, дѣлѣ того то емъ з межи васъ единого тѣ зоставѣлю, жебы есте мы того брата меньшого Бенѣамина ко мѣнкъ привѣли, абымъ его видѣлъ; тогда вамъ ѡмѣ вѣкры, же есте правый люде“. Я то все дѣлѣ того такъ оучинилъ, жебы то оувидѣлъ брата своего единомѣрного Бенѣамина. Я казалъ ихъ возы пшеницею насыпати колко было трека, а шѣ[фа]рѣки своимъ пошепнѣвъ на сѣхо, абы то тѣсю сѣмѣ грошій, которую то емѣ ѡличатъ, абы то ихъ потайцѣ оу мѣкѣхъ оу пшеницу положиы ѡ абы то совѣ з нихъ нѣкогого не ѣзалъ, приѣючи родинѣ своей, цю такъ сѧ ѡ стало. Тогда ѡни накравши пшеницѣ пошли в дорогѣ, а Іўсифъ казалъ темничниковѣ розказати Рѣвѣма ѡ такой его стѣрѣчи оу темници, ѡ слалъ емѣ каждый дѣнь вѣсти ѡ пити ѡ своего црѣского столѣ.

*) Слово мадарѣкѣ kemel — шпигувати, съѣдити.

Я коли юж пришли до дома, почла их ѿць свѣдовати за Рсвима, а ѿни емс вшитко росповѣли, що сѧ над ними чинило, „ѿ доки тамъ Кениамина не поставимо, поты Рсвима ѿтол црѣ не пѣститъ“. Слышавши то Іаковъ станет плакати сам ѿ дѣти их Дѧ. Я коли высыпали пшеницю з м'хуокъ, знайшли тоты п'кнѧзѣ свой, который то были дали за п'шеницю. Почсдовали сѧ вел'ми, що то сѧ чинит ѿ рекли: „Я то не ѿшоє, едно то их шафар' оупѣстил насыпаючи им пшеницю“.

Юж поили тотс пшеницю, а голод им докѣчакъ, ѿти было не по коли на дрѣгю ѿ брата вызволити Рсвима, але Іаковъ не хотѣлъ им дати Кениамина. „Хочай бы, мовит, доки тамой сидѣк' Рсвима, еше ж з вами не пѣсис Кениамина, ко то толко естъ оу мене здорова ѿ надѣи. Не досытъ ем за вами Ісифа ѿзбылъ вас жалѣючи? Если бы то не вы, то бы Ісифа бы не погинѣлъ. Такъ же ѿ сего, як' его где дѣете, то ѿ мене юж на свѣтѣ не вѣдет“. Ко Іаковъ вмѣсто Ісифа люкнл Кениамина. Рек емс Семшнъ: „Если ты, наню, Кениамина з нами не пѣстишь, то мы тамъ оушитки не ѿдемо, ко там нас црѣ оушиткх погѣбит, ко мы сѧ выводили Кениамином. Я теперъ що ж маємо чинити? Я тс з голодс нам прѣдет погинѣти, а Кениамин тѧ не погодѣетъ. Сѣдиж ты из нимъ якъ хсчиш по старомс, и з голодс изгинет[е]. Але ты, наню, оучини так: дай нам Кениамина на мо ѿ рски. Не кой сѧ, и [его] поставлю здорового. Я црѣви пошли подарѣнъки, ко маеш що теперъ послати“. Кидачи то Іаков, иж то не может ѿначей выти, ено так, а тѣтъ голод долѣгает, ѿ так мсѣлъ пѣстити Кениамина ѿ давъ его на Семшннови рски и рек: „Стрѣзы [sic!], сѧс, прошѣ тѧ, моего здорова, аким то еше з вами покык на свѣтѣ“. ѿ так ѿ выправилъ их с подарѣнъками дорогими.

Пришовъши зновс сѧове Іакововы до Егип'тс, оувидѣвши шафара црского, поклонивши сѧ емс чѣно привитали сѧ на здоровю ѿ дали емс поклонъ ѿ себе зготованный. Я потым стали емс давати тоты грошк, которые то изнайшли оу п'шеници, рекъчи: „Пане милаый, а то есте оу п'шеници забыли п'кнѧзѣ, а мы их дома знайшли“. Там сѧ шафаръ засмѣлъ и рекъ: „[.....] и их тамъ не калѣ оу п'шеницю, ѿ тоты былъ ѿспрѣталъ, а то вашк' п'кнѧзѣ, возмѣте ѿхъ совѣ“.

Я потом оукойшли оу полатс перед црѧ ѿ svelи тамъ из собою ѿ Кениамина ѿ поклонили сѧ Ісифоки пристойне и подали емс ѿ ѿца своего подарѣнъки великѣ. Станет к ним Ісифа гокорыти: „Добре ли ходите? Здоров' ли ест старѣшокъ ѿць

Амина болше накладает ѣсти, про тоє, ци не вѣдѣтъ завидѣти на него. Я в той часѣ былъ голодѣ великѣй . . . . . гоныйй і шѣдѣ былъ црскѣй. Я потомъ юж дано напою по мѣрѣ. Я коли было по шѣдѣ, пошев[тал] црѣ Филонѣ шафарови своемѣ: „Коли имъ вѣдете насыпати пшеницю, абы то тотѣ чаркѣ зол[отѣ], которою то црѣ корожевыѣ, абы то ей оу[ложити оу] Бенѣминовѣ козѣ потайцѣк [. . . . .] оукрадена“. Шо сѣ такѣ и стало.

Педаковакѣши црви и вшитѣкимъ велѣможамѣ и вшитѣкомѣ дворови пошанъ ко пѣтѣ своей. И коли выйшли за мѣсто, рекѣ црѣ шафарови своемѣ: „Филонѣ, чарѣки мои нѣтъ! Икѣ вѣдѣ, гостѣкѣ ей оукрали. Возми слаги и вѣжы корѣво за ними оуѣ погеню и змотѣйте [sic!] ихъ зараз, а если знайдете мою чарѣкѣ, не чинѣте имѣ нѣкого злого, ано ихъ сюда провадите не хѣлѣвомъ [?] до мене“. Слаги тежъ пошовакѣши догонили ихъ и рекли грозно: „Стойте, нешкачный людѣ! Шо стѣ оучинили? Чомъ то есте црскѣю чарѣкѣ оукрали, корожекѣ его мѣсти? За его то хѣлѣкѣ такѣ есте оучинили?“ Они сѣ смѣле на то застановили, во сѣ оуѣ томъ не чѣли, и рекли смѣло: „Если бы то сѣ оуѣ насъ знаишло, не просимо оуѣ его иѣности горѣла своей ни единѣкѣ зъ меже насъ, повинниѣмо ихъ сами дати подъ мѣчѣкѣ“. Тогда црскѣй шафарѣкѣ заразъ пошовѣкъ до Бенѣминоваго коза и казалъ слагамъ розвѣзати мѣхѣ, ано чарѣка оуѣ мѣхѣ. Слаги рекли: „Гото естѣ, пане, чарѣка!“ Рекъ шафаръ [до бра]тѣй: „Шожъ теперѣ гадаете и шо вѣдете чинити [. . . . .] нешкачный людѣ? И то стѣ оутратили [горѣла] своей!“ Они тоє видѣкѣши постовѣкли оуѣ [. . . . .] говорыти оустаали в [. . . . .] на Бенѣмина, пѣщали сѣ на него ико илѣвы люте. Але слаги црскѣе коронили его и заверѣшли ихъ оушитѣкихъ изъ собою до црѣ. Я коли пришли передъ црѣ и стожали ико мѣтѣвы, станетъ имѣ Іусифѣкѣ говорыти: „Шо то стѣ такѣ, нешкачные людѣ, оучинили? Чомъ то стѣ мою чарѣкѣ золотѣю оукрали? Ци не говороклаемъ васъ пристойне? Шожъ теперѣ вѣдете чинити?“ Я ѣни ставѣши на колѣна своей почнѣтѣ иѣс плачомъ говорыти рекѣши: „О великѣй црѣ, мы оуѣ твоихѣ есме рѣкахѣ, цю хочѣ, то зъ нами чини! Але мы ико жыко шъ томъ не знаемо. Я то менѣшій братъ нашѣ Бенѣминѣкѣ тоє оучиникѣ“. Оверѣшѣши сѣ до Бенѣмина ставѣтѣ емѣ лажти: „О злой мѣтри закѣи сѣи, цю ты начинивъ и сѣкѣ и намѣ! Икѣ мѣти твоѣ Рахѣла была витанѣка, такѣ былъ Іусифѣкѣ братѣ твой витанѣка, который хотѣлъ надъ нами пановати и хотѣлъ, абы то сѣ емѣ есмѣ[е] оуѣскѣ кланѣли, але то емѣ

Бѣтъ не далъ ѿ шн безъ вѣсти изгинѣлъ. Такъ и ты злой мѣтре злый снѣ ѿ сам изгинишь ѿ нас оушиткихъ по при себе п[огрѣшишь]“.

ѿ Бенѣаминъ вѣднѣй стоитьтѣ ѿко ѿгнатко [незло]бивоѣ, тремтитѣ зо страхъ, бо ѿ шн сам оу [. . . . .], а коли бы сам ѿ там црѣ не внимали, там бы [мк] лютой зрѣры были рознесли Бенѣаминѣ. ѿ найгорше Рѣвимъ старшій зѣкома на Бенѣаминѣ скреготалъ. ѿ Ішсифъ оу жалости срѣца своего барзо смѣтенъ скдить. Потым рекъ к нимъ Ішсифъ: „Оустанте ѿ землѣ, ѿдѣте вы до своей землѣ, а того меншого не пшѣс: которій тѣтъ завинил, тотъ нехай ѿбываетъ [. . . .] оу мене выслѣжитъ за той простѣнокъ“. Тамъ станетъ Семинъ ревно плакати ѿ горькоти: „Ѹ црѣ великій, если ты Бенѣаминѣ береш, то нѣкого намъ оуслѣмъ до дома ѿти, а злѣе*) мнѣ, бо а его на свой рѣки оузавъ оу ѿца, бо его ѿцѣ не хотѣлъ изъ нами пшѣтити. Бо его, црѣ истинный, ѿцѣ нашъ барзо любитъ в мѣсто Ішсифѣ, которій то гдѣс сам дѣвъ ѿ загинѣлъ. Если ты, црѣ, Бенѣаминѣ береш, верижъ и насъ оусѣхъ, бо ѿ мы не ѿдемо до ѿца ѿшого“. ѿ потомъ Семинъ оупалъ оу ноги Ішсифѣ, станетъ с плачемъ Ішсифѣ просити мовачи: „Ѹ црѣ славный [и] великоможный, сотвори мѣсть вѣдѣю, дай здоро[ва] ѿцѣви ѿшомъ старшѣкови, ѿпшѣсти намъ [. . . .], поневажъ бездѣмство такое братъ ѿшъ оучинил. [Ѹ]го ѿцѣ такъ миле любитъ! ѿк его з нами юж [не оувидит], то живѣ не вѣдетъ. ѿ ты, црѣ истинный, пощады [ѿ]ца ѿшого!“ Слышавши то Ішсифъ наполнил самъ великой жалости. Поднавши Ішсифъ Семинѣ ѿ рекъ: „Стойте тѣ мало!“ ѿ самъ оукойшовши до впокою своего оупавъ на постѣлю свою, станетъ ревне плакати. ѿ такъ накорывши ѿ настрашивши розмайто братѣю свою, юж мѣсѣлъ самъ имъ шѣквити мѣно. Оумывъши лице свое выйшолъ к нимъ изъ своей коморы ѿ великъ оушиткимъ слѣзамъ своимъ выстѣпити конъ ѿс полаты, толко братѣю ѿставилъ, а слѣгъ свойхъ ѿ единого не шѣставилъ, доки самъ шповѣлъ братомъ своимъ. ѿ рекъ Ішсифъ пошмотрывши на нихъ пилно и на брата своего Бенѣаминѣ единокрепного, ѿ рекъ к нимъ: „Почто ма не можете спознати, братѣа ма? ѿ то а естемъ Ішсифъ братъ вашъ оуластный, которого то вы продали къ Ѹгипетъ. Нѣкъ бо не банѣйте ѿ не войте самъ, нжъ то есте ма тѣ продали!“ Слышавши то братѣа

*) Полонизм — zwiłaszcza.

завкали са њ слова не могли промовити. Тамъ Іўсифъ оуфва-
тив'ши [sic!] Бенїамина і шепалив'ши его станеть ц'кловати лю-
безно њ плакати. Такъ же њ Бенїаминъ то[же]. Потом почнет
шепалплати братїю свою њ ц'к[ло]вати каждого, станет к ним
говорыти мовачи: „[. . . . .] братїа моа любла, не бойте са њже-
[сте ма про]дали до Егип'тв. Такъ то са самома њкенома Б'гс
хот'кло. Анк во через ваше продана дал Гдъ Б'гъ црство, по-
казалъ ма яко шца црв Фараѡнв њ людїи препытати ѡ голодв
великого. Се во южъ дрвоге л'тв голодное њсходит, а еше по
снх наст'пят пат' такихъ злвхъ, же не в'детъ нк скана анк шрана
по к'сей вселен'ной. И вы братїа моа њд'кте по шца њ по
оувес мой народ, пов'к'жете шцени слава мою, которю то
видите теперъ оу египет'ской земли. Ы вы, братїа моа, не га-
дайте совк нк'чого злого на себе ѡ мене“. Там' са Іўсифови оу-
шит'ки поклонили с плачем њ со слезами, со страхомъ великимъ
њ со трепетомъ, стануть оу Іўсифа шпщениа просити, а шн са
имъ заклакъ н'сныма Б'гомъ њ закр'пила њхъ моц'но.

Тогда из Іўсифомъ ѡли оут'кш'но велми говорыти радостно.
Ы донесло са тоє до црв Фараѡна, [нж то с са] цр'к Іўсифъ
спознавъ из братїею своєю, нж то еше ест емс шц'к
живый н великаго ест родс. Оуслышавши то цр'к Фараѡнъ рад
была велми во в'скмъ [дворомъ] своимъ њ сл'сгами своимъ. Потом
повел'какъ [Фара]ѡн Іўсифови скоро прыпровадити шца [своего]
Іакова старш'ка і оувес народъ его . . . . . [к'нца не став].

Крім Фрема Сиривна написав про жите Йосифа осібно твори
Філон Александрийський (Philon Judaeus, Βίος Πολιτικός, *ἔπερ
ἐστὶ περὶ Ἰωσήφ*); писанє Симеона Метафраста на сю тему мині не-
звісне (гл. Fabricius, Bibliotheca graeca, ed. Harless, t. IV, 732;
VII, 683; VIII, 29; X, 180, 264). Не маючи під рукою твору Філо-
нового не можу сказати, що з него взяв наш автор. Порівнюючи
отсе оповіданє з надрукованим више уривком життя Йосифа по
Іспаському рукопису, бачимо, що оба ті списки належать без сум-
ніву до одной редакції.

ХУ. Заповіти дванацяти патріархів.

Крехівська Палея, стор. 281—366.

1. Заветъ Роувиновъ ѿ благоумьѣ.

Написаніє завет[а] Рѡвинова, ёлико заповед[а] сїмъ своимъ преж[е] оумртвна своего въ ркѣ. лкт[о] смртвнїа своег[о], къ ѣ-ё лкт[о] по скончанїи Ѡсифове. колащю Рѡвиносъ съкрашас[а] посетити ёго сїве ёго ѣ сїве сївкъ ёго. ѣ простре к нимъ словеса свои¹⁾ ѣ реч[е] ѣмъ :

„Чад[а] моѣ, азъ смираю ѣ ѣдс поутемъ ѡцѣ моѣхъ“. ѣ видѣвъ ѣдс ѣ Гада ѣ Исра, брат[ѣ]ю свою ѣ реч[е] ѣмъ : „въздвигнете ма, брат[ѣ]а моѣ, да ркѣ брат[ѣ]ѣ моѣѣ ѣ чадом моим, ёлико ѣмамъ къ срѣци моѣмъ тайнъ. скончалаю ко са азъ сже.“ ѣ късклонивса ѣ челова [sic!] ѣ ѣ въсплак[а]вса реч[е] : „послоушайте мене,²⁾ брат[ѣ]а моѣ ѣ чад[а] моѣ, видѣшайте глы Рѡвима ѡца вашего, ёлико азъ заповедяю вамъ. ѣ³⁾ се³⁾ заповедяю³⁾ вамъ³⁾ ѣ се ви заверяю Блѣкъ нѣснымъ днѣс, ѣкож[е] не ходит[и] в неразумнїи сностьнемъ ѣ в влад[е],⁴⁾ в немъ ж[е] изливѣса азъ [и] ѡсквернїхъ ложе ѡца моего Іакова. съгрѣшихъ съ Благю ракою ѡца моего, ѣко съзвн ма ѣзвою велик[о]ю къ строке моѣѣ ѣ за ѣ. мѣкъ, ѣ аще не выс[тъ], ѡцѣ моѣ Іаковъ молиса ѡ мнѣ Гѣи, ѣко хоташе Гѣ свнти ма. вѣхъ ко лѣт ѣ. егда сътворнхъ злое предъ Гѣмъ. ѣ ѣ. мѣкъ колех до смрти ѣ похотенїемъ дїа ѣ. лктъ каѣх са предъ Гѣмъ, вина ни ѡлоу не вкѣснх ѣ мас[о] не видѣ къ сета моѣ,⁵⁾ по коли не вкѣсн[х], плача са владнѣг[о] ради съгрѣшенїа. великъ ко ваше грѣхъ ѣ не боудеть къ Іѣли такового.

„И нѣѣ послѣшайте мене, чад[а] моѣ, Рѡвима ѡца вашего, ѣже видѣхъ ѣ. дѣхъ прелѣстнѣхъ в покаяннїи моѣмъ. ѣ. дѣхъ дано

ёсть на чѣка ѿ врага, да ти сѣть начати дѣломъ зностнѣмъ,
 и ѿ дѣхъ дастъ сѣ ёмъ въ вѣзрастѣ, ѿкож[е] вѣти в ниxъ всемъ
 дѣлѣмъ чѣкѣмъ.⁶⁾ первоё дѣхъ живот[а], с нимъ ж[е] дѣхъ похотнѣнїи
 живетъ сѣ.⁷⁾ ѿ-ё дѣхъ видѣнїе, с ними же выкаётъ помышленїе.
 ѿ-ё дѣхъ слышанїе, с ними ж[е] даётся дѣхъ⁸⁾ счениё. д. дѣхъ
 ѿбонанїе, с ними ж[е] есть вкшениё, даёмъ в силѣ вѣздѣха
 и дыханїа. ё. дѣхъ гланиа, с нимъ ж[е] выкаётъ размѣнїе. ѿ-ё
 дѣхъ вкоушенїе, с нимъ ж[е] выкаётъ помышленїе ѿднїемъ и пи-
 тьёмъ, и крѣпость в немъ ж[е] живетъ сѣ [sic!], ѿко в ницахъ ёсть
 сила крѣпостнаа. ѿ-ё дѣхъ сѣнїа и зачатїе, с нимъ ж[е] сѣход[и]тъ
 любовоухотнѣи грѣхъ. тѣмъ же послѣд[и] ёго ёсть зданїе преже
 зности, ѿко неразмѣнїе⁹⁾ исполнисѣ. и тѣ зность вводитъ аки
 слѣнца в пропасть, и ѿко скотъ на брегъ. и надъ всеми сими и-и
 дѣхъ соннѣи ёсть, с ними ж[е] сѣздасѣ оужаснїа кѣши, ѿбразъ
 слѣртнѣи. с сими дѣхъ сѣвѣкшплѣтсѣ дѣхъ прѣлестнѣи. а-ё влоуд-
 нѣи дѣхъ в вици и к сѣществѣ приплѣтсѣ. ѿ-ё дѣхъ несѣтости
 въ стрѣкѣ. ѿ-ёё [sic!] дѣхъ вражды въ сѣдци [и] в крѣчине. д-ё дѣхъ
 славоухотѣ и проказнѣства, да ѿбонанїемъ¹⁰⁾ добръ сѣ ѿвѣтъ.
 ё. дѣхъ прозорѣства, да хвалитсѣ и вѣсоко мѣдрѣетъ. ѿ-ё дѣхъ
 лжа в парѣ[вѣ] [и] в завистѣ, ѿкож[е] творит[и] речѣ и крити сло-
 вѣса ѿ сѣрдокола и демашнихъ своихъ. ѿ-ё дѣхъ неправдѣ, с нимъ
 дѣхъ татѣкѣ, ѿбжанїе — сѣтворит[и] в годне сѣдцию сѣёмъ, не-
 правдѣ[с] бо дѣлаётъ сѣ прочими доухѣи дародатѣемъ. надъ
 всеми же сими сѣннѣи къ ѿсмомоу дѣхъ сѣвѣкшплѣтсѣ, ёже
 ёсть прѣлѣсти и мечта. и тако погѣкаетъ и всѣкнѣи ѿмрачаа сѣмъ
 ѿ истиннѣи и не размѣваа в законѣ вѣи, ни слѣшлаа казанїа¹¹⁾
 ѿицъ своихъ, ѿкоже и азъ пострадахъ въ юности моёи.¹²⁾ и инѣ,
 чада, вѣзлюбите правдѣ и та¹³⁾ сѣхранитъ вѣ. послѣшаите словесѣ
 рѣвима ѿица вашего, не взирайт[е] на лица женѣска, ни глѣмите
 сѣ сѣ женами мѣжесками, ни дѣлайте дѣла женѣска. аще бо не
 выхъ видѣлъ азъ Балѣи мѣюще сѣ в тайнѣ мѣсте, не выхъ
 палъ къ безаконїе великоё. прииши бо мысль моа женѣскаю
 нагость, не да ми спати, дондеж[е] сѣтворихъ мѣрѣзость. ѿшед-
 шу бо ѿицю нѣемъ ѿковъ къ ѿицю сѣемъ Исакъ, сѣцимъ намъ
 к Гадѣре близъ ѿсфрафѣ¹⁴⁾ в Бефанѣмѣ, Бала вѣше спина и спала
 не покривши сѣ въ хлѣвине сѣей. азъ же¹⁵⁾ видѣхъ наготѣ еи
 сѣтворихъ безаконїе. и ѿставивъ ю спацию и ѿлезохъ. и авѣе
 анѣлъ вѣи ѿви сѣ ѿицю моёмъ Иіаковоу [и поведа емъ] ѿ беза-
 коннїи моёмъ. и пришедъ скорѣаше ѿ мнѣ, потомъ ни¹⁶⁾ прижи-
 жисѣ к ней. да не можете взираи сѣо на добротѣ женѣска ни
 разоумѣваите делесѣ ихъ, но ходит[е] простотою сѣдци въ стрѣсѣ

Гни,¹⁷⁾ и тирацихъ сѧ¹⁸⁾ в делесех¹⁹⁾ и не прелкциайте сѧ²⁰⁾ в писаннѣи и ѡпастве всѣи,²¹⁾ дондеже дастъ къ Гѣ подрѣжиѣ, іаже самъ хоцетъ, да не постражетъ[ѣ] іакоже и азъ²²⁾ до кончинѣи ѡиѧ моѣго не имехъ взрениѧ²³⁾ дерзновеніѧ на лице Іакова, или повѣдати комѣ ѡ братъ поноса дела. и досела свѣсть моѧ клеицитъ ма ѡ грѣсе моѣмъ. и стѣси [sic!] ма ѡицъ мой, іако помол[ил] сѧ ваше ѡ мнѣ Гни, да придетъ ѡ мене [гнѣкъ] Гни, іакоже показа ми Гѣ. ѡтеле аки тайнѣ сѣхранихъ и не сѣгрѣшихъ. того рад[и], чада моѧ, сѣхранитъ[ѣ] всѧ іаж[ѣ] заповѣдаю вамъ²⁴⁾: не имате сѣгрѣшити, пропасть ко ѣсть дѣи грѣхъ, иже влоуда рад[и] ѡлсчаѣтсѧ ѡ Бѧ и приближаѣтсѧ къ всмиромъ. іако то есть прелцаѧ и ѣмъ и свѣсть и вводитъ ѣнѣѧ въ адъ преж[ѣ] времени ихъ. іако много влѣженіѣ погѣби, іако аще ѣсть старъ или довра рад[а], то скоръ творитъ собѣ ѡ врага и ѡ снѣгъ члѣвчскъ. и ѣлмаже сѣхрани сѧ Іѡсифъ ѡ всакнѣи женѣи и помыслъ ѡчисти ѡ всаког[о] влѣженнѣи, ѡбрет[ѣ] влѣдтъ предъ Гѣмъ и члѣкѣи. много²⁵⁾ ѣмѣ створи ѣгиптанкѣи, и волхвы призыва и ѡтравы даѧ, и не прѣѧ свѣт[а] дѣѧ ѣго помѣсла неприѧзнана. того рад[и] Бѣ ѡицъ моихъ ізбави ѣго видимѣѧ и скровеннѣѧ²⁶⁾ смѣрти. аще ѣво не ѣдолетъ влоудъ всѣмъ²⁷⁾ помѣслѣ, то ни ѣтона ѡдолетъ вами.

„Азъкавы сѣтъ женѣи, чада моѧ, іако не имѣюще власти ни силѣи на моужехъ, лѣстатъ крашеніѣмъ, како іа к сое привадѣт[и]; ѣже силою не могѣтъ принѣдит[и], того лѣстѣю принѣжаютъ. іако ѡ тѣхъ ми рече аѣгъъ и²⁸⁾ надчи ма, іако жены зѣло распалаются на влоудъ паче моужа и въ сѣдци разѣжизаѣтъ сѧ на моужь, и крашеніѣмъ прелкциаютъ ихъ ѧ-ѣ. мыслѣю,²⁹⁾ взоромъ, да³⁰⁾ късеваѣтъ, и потомъ дѣлаомъ пѣнѧютъ. не ко можетъ жена моужа принѣдит[и]. вѣгайте ѣво влоуженіѧ, чада моѧ, и заповѣдайт[ѣ] женамъ всѣмъ³¹⁾ и дѣирѣмъ, да не красатъ главъ своихъ и лицъ³²⁾ ѣмѣ. іак[о] всѧка жена красѣци сѧ ѡ томъ въ мѣксъ вѣчнѣю сѣвлюдетъ сѧ. тако ко провадиша³³⁾ кодрѣѧ преже потопа: ѡни ко с прилежаніѣмъ зраше на на быша в помѣслѣхъ дѣло³⁴⁾ и проѡбразовахъ³⁵⁾ сѧ къ моужа, и въ соважне и³⁶⁾ мѣженъ своихъ швахъ сѧ имъ, ѡни же помѣшляюще къ ѣме своѣмъ ѡбразы ихъ ражахъ Гигантѣи швахъ сѧ кодрѣи до нѣси досѣзаше. храните сѧ ѣво, чад[а], ѡ влѣженіѧ! аще и хоцете ѡчѣтити помыслы,³⁷⁾ то храните ѣстество всѣ³⁸⁾ ѡ всакнѣи женѣи. ѡ немъ ж[ѣ] заповѣдайте предъ члѣкѣи, да и ти сами чистатсѧ въ ѣмѣ своѣмъ.³⁹⁾ ѣже ко частнѣѧ вѣсѣдѣи аще и не творатъ сѣгрѣшеніѧ, тѣмъ ѣво есть болѣзнь неѣсѣкланма, нама жѣ [sic!] поносъ вражѣи въ векѣи. іако влѣженіѣ ни смыслѣннѣи вѣочѣтѣѣ⁴⁰⁾ имѣтъ к собѣ, и всѧка

зависть живить⁴¹⁾ к помысле бѣ. темъ же ревнѣйте сѣомъ Левгнѣномъ и ищите възнести сѣ выше нхъ. но не может[е], Бѣ ко сътворити ѡместнѣ нхъ и ѡмреть⁴²⁾ смѣртыю лютыю [sic! зам. лютою]. Левгнѣ ко далъ естъ Гѣ начало и Июдѣ с нимъ, а мнѣ и Данѣ и Ѡсиѣѣ ѡкоже быти въ старшинствѣ. тѣмъ же заповѣдаю вамъ: послѣшайте Левгнѣ, ѡко той развѣметъ законъ Гнѣ и разстроитъ⁴³⁾ в соудъ и жертвѣ принесетъ за всего Иѣла до скончанія лѣтъ архіѣрѣи Хѣ, егож[е] рече Гѣ. заклинаю въ Бѣомъ невѣномъ, сътворит[е] истинѣ кождо братѣ⁴⁴⁾ своѣмъ, и к Левгнѣ приблизити сѣ⁴⁵⁾ въ смиреннѣ срдцѣмъ, да приим[е]те блѣгнѣе ѡ встѣ егѣ. то ко блѣгословити Иѣла и Июдѣ, ѡко ѡ того иъбра Гѣ црѣствоват[и] всемъ людемъ. и поклонити сѣ племени егѣ, ѡко за вы ѡмретъ в ратѣхъ видимыхъ⁴⁶⁾ и⁴⁶⁾ невидимыхъ и боудеть в васъ црѣ вечный!⁴⁶⁾ *

И сна рѣкъ ѡмре Рѣвнѣмъ, а. снѣ Иѣковѣ, снѣ Линнѣ, заповѣдавъ сѣомъ своимъ, живѣ лѣтъ рѣ. и положиша и въ грѣбѣ, дондеж[е] иънесъше⁵²⁾ иъзъ Егѣпта и погрѣбоша в Хевронѣ в пещере сѣгѣкѣ.⁵³⁾

1) слово покаініа 2) вас. 3) вас. 4) и блѣднѣмъ 5) дод. и хѣба 6) чѣвчскѣ 7) с нимъ ж[е] похѣти вижютсѣ 8) вас. 9) неразхѣмнѣа 10) ѡбѣаннѣмъ 11) наказанія 12) свои 13) тако 14) Ѡѣффрада, вас. (Ѣфранѣти 15) дод. вѣвзохъ и 16) не 17) блѣн 18) тѣраце сѣ 19) дѣвѣхъ 20) пришающе с[ѣ] 21) ваши 22) дод. ѡко 23) возрѣннѣ 24) дод. и 25) дод. ко 26) скверныа 27) кашемѣ 28) вас. 29) дод. и 30) ѡдѣ 31) вашнмъ 32) дод. на приестъ 33) прѣваа кыша 34) дод. дроугъ дрѣг[а] и зачаша в помыслѣ 35) прѣвѣрвоагоу 36) в соблажнѣннѣ, вас. въ сѣблажнѣннѣ 37) вчѣстити [сѣ] помыслѣомъ 38) вашѣ 39) вас. 40) блѣгочѣствѣа 41) живѣт 42) ѣмрѣте 43) разтворити 44) дод. къ ближнемоу своѣмоу и любова кождо к 45) приблизити сѣ 46) вас. 47) дод. нхъ 48) дод. ѡца егѣ.

Варианты виписано із Палеї 1477 р., що в Московській Синодальній бібліотеці, відки текст „Заповітів“ опублікував Тіховравов у книзі „Памятники отреченной русской литературы“ I, 146—152.

2. За вѣтъ Сѣмнѣновъ ѡ зависти.

Вѣписаннѣ словесъ Сѣмнѣнѣ, ѡже гѣа сѣомъ своимъ преже смѣрти в рѣ-ѣ лѣт[о] живота своѣго, в неже лѣт[о] ѡмре Иѣснѣфѣ. волевшю Сѣмнѣнѣ и придоша посѣтити егѣ снѣ егѣ. и скрѣпнѣвѣ с[ѣ] садѣ и лѣзавѣ ѡ и реч[е]: „послѣшайте, чад[а], послѣш[а]йте Сѣмнѣна ѡца вашѣго, елико имамъ въ срдці своѣмъ. азъ ро-

* Пропускаємо 15 рядків палейної полеміки з Жидовином

духъ сѧ ѿ Іакова ѿца своѣго снѣ ѿ. Лѧ мѣти моѧ прозва ма
 Семейномѣ, яко слыша Гѣ мѣткою еѧ. силенѣ въхъ зѣло, не
 ѡжасоу сѧ дѣла ни ѡуѣху сѧ¹⁾ мѣтежа, сѣдце бо ми бѣ твердо
 ѧ строга моѧ безѣ мѣтежа ѧ чресла моѧ немѣтна, яко мѣжество
 ѿ Вышнаго дѣет сѧ чѣкомѣ въ дѣшахъ ѧ в телѣсехъ. въ лет[о]
 сво шн[о] ѡуности, в неже възревнѣвахъ Иѡсифѣ, яко любаше
 ѧ ѿць ѧшъ, ѧ ѡжесточихъ нанѣ сѣдце мое,²⁾ якож[е] ѡвѣнти.³⁾ яко
 кнѣзь прѣлести посла дѣхъ завистнѣй ѧ ѡслепѣ ми змѣ, ѧ не ѧма-
 етъ⁴⁾ ѣго яко брат[а] ѧ не поща[ди]тъ⁵⁾ ѿца моего Іакова. но
 въ⁶⁾ ѣго ѧ Бѣ ѡць ѣго посла ангѣла своѣго ѧ ѧзбави ѧ ѿ рѣкъ
 моѣю. яко бо азъ ѡидохъ в Египетѣ⁷⁾ по помазѣ⁸⁾ паствинѣ,
 ѧ Рѣвимѣ в Дофанѣмѣ, ѧже не потребна бѣхъ и все рѣхло, Иѡуда
 братъ нѣшъ прода ѣго Измаѣтаномъ. ѧ пришедъ Рѣвимъ ѡпечаѣ сѧ,
 хоташе⁹⁾ ѧ повести ко ѡцью. азъ же разгнѣвахъ сѧ на Юдѣ, яко
 живѧ поустилѣ ѣси.¹⁰⁾ ѧ створи хъ мѣхъ ѿ. гнѣвал сѧ на него. но
 запат ми Гѣ ѧ раздрѣши ѿ мене моцѣ рѣчнѣю, яко рѣка моѧ
 дѣснаѧ мало не выс[тъ] сѣха за ѣ. днѣй. ѧ раздѣмѣхъ, чадо, яко
 Иѡсифа рад[и] то слоучи ми сѧ, ѧ плакахъ¹¹⁾ сѧ ѧ помол[и]хъ сѧ
 Гѣи, да сѧ ствержу ѧ ѡстанѣ сѧ всякоѧ сквернѣй ѧ зависти ѧ ѿ
 всякого веселнѧ. раздѣмѣхъ, яко вражѣе дѣло мѣслихъ прѣдѣ Гѣмъ
 ѧ прѣдъ Іаковомѣ ѡцѣмъ моимѣ [ш] Иѡсифѣ братѣ нѣшемъ завидѣхъ
 ѣмѣ. ѧ ѧнѣ, чада моѧ, сѣхраните [сѧ] ѿ дѣховъ прѣлести ѧ зависти,
 ѧбо завистѣ ѡбладѣтъ всеми¹²⁾ помѣслѣ чѣкс ѧ не ѡставитѣ
 ѣго ни ѧсти ни пити, ни створит[и] добра, но всегда мѣслихъ
 ѡвѣнти завидимѣг[о], а завидимѣй[и] всегда цѣкѣтѣтъ, а за[ви]дли-
 вый[и]¹³⁾ ѡбладѣтъ. двою лѣтѣ днѣй ѿ страсе Гѣи ѡзловихъ дѣю
 мою ѿ алчѣе ѧ раздѣмѣхъ, яко разоренѣе зависти страхомѣ бѣи мѣ
 въѣаѣтъ. аще бо кто привѣгнетѣ къ Боѣ, то ѡвѣжитѣ лѣкавѣй
 дѣхъ ѿ него ѧ боудѣтъ помѣслениѣ тѣе, ѧ ѡже спостражетѣ зави-
 димомѣ, рассѣжаѣтъ¹⁴⁾ любѣща ѣго, ѧ тако престанѣтъ ѿ зависти.
 ѧбо¹⁵⁾ въпрашаѣ ѡць мене, яко видаше ма драхѣла, ѧ гѣхъ : сѣд-
 цемъ¹⁶⁾ стража азъ. скорѣвахъ бо паче всѣхъ, яко азъ въхъ ви-
 ненѣ в проданѣю Иѡсифовѣ. ѧ ѣгда сидохъ въ Египет ѧ сказа
 ма яко прилагатѣ,¹⁷⁾ раздѣмѣхъ бо, яко по правдѣ страж[с] ѧ не
 жаловахъ си. Иѡсифъ же въше мѣжъ вѣгъ,¹⁸⁾ ѧ мѣкѣаше дѣхъ бѣи
 в себѣ, мѣсрдѣ ѧ мѣстивѣ, и зла моѣго не погнаѣ,¹⁹⁾ но ѧ лю-
 баше ма акѣ ѧноуѣю брат[и]ю свою.

»Сѣхраните [сѧ] сво, чада моѧ, ѿ всякоѧ зависти ѧ вражды
 ѧ ходити [sic! зам. ходитѣ] въ простотѣ ѧ в вѣготѣ сѣдца, по-
 мышляѣщие Иѡсифа строѣвшѣго,²⁰⁾ да дастѣ ѧ вамъ²⁶⁾ вѣгодатѣ
 ѧ славу ѧ вѣвнѣе на главахъ вашихъ, якож[е] видѣтѣ на томѣ.

и въ вся днѣ не ѡкори нас в словеси семъ, но възлюбн нѣ акн и свою дшю и паче снѡвъ своихъ прослави нас, бѣглетство²²⁾ и семна дасть всемъ намъ. и вы, чада моѣ, възлюбите каждо брата своѣго въ бѣгости срѣца, да ѡстѣпитъ ѡ васъ дхъ завистнѣй, яко тѣ бою сѣтворит дшю его²³⁾ и немощно тѣло, враждоу и рать даѣтъ масленѣмъ,²⁴⁾ ино ѡбо²⁵⁾ поваждаѣтъ и на ѡжести приводитъ помысли и не дасть разѡмъ въ члвцехъ дѣлати, но и сонъ ѡиметъ и матежъ дши подасть и трепетаніе тѣла. но и въ снѣ некакъ зависть злобнѣла мечеть твораще емъ поѣдает ѣго и въ дѣк ѡбаве мѣтитъ дшю и ѡжестъ тѣла творить и въ матежи възвѣсти смъ. и яко дхъ неприѣзнѣ: іадъ имѣѣа, тако іавлаѣтса іа²⁶⁾ члкомъ. того рад[и] и ѡсифъ ваше красенъ видомъ и добръ взоремъ, іако не живаше в немъ никакоже ѡбавство, матежъ бо дхѡвнѣй²⁷⁾ іавлаѣтъ. и нѣк ѡбо,²⁸⁾ чад[а], ѡблжитъ²⁹⁾ срѣца ваша предъ Гмъ и ѡправитъ³⁰⁾ поути ваша предъ члкъ³¹⁾ и схранитъ³²⁾ не вѣдѣт[и], іако вѣдженіе мѣти есть всакомъ злѣ, оудалѣюци ѡ Бѣ и приближаюци къ неприѣзни. видѣхъ бо въ скаже³³⁾ книгъ ѡноховъ, іако сѣве ваши велми въ вѣдженіи істанѡтъ и в Левгнѣ неправдѣ створат и³⁴⁾ копѣмъ, но не възмогѣтъ противѣ Левгнѣ, іако рать Гнѡ корет и ѡдолеѣтъ всемъ полкѣ вашимъ. и коудѣтъ ѡмалени и разделѣемъ в Левгнѣ и въ Июдѣ, и не вѣдетъ ѡ васъ въ старшинствѣ, іакож[е] и ѡцъ Іаковъ прѡрѣчет[во]ва въ бѣгвннѣ:³⁵⁾ проркохъ вамъ, да ізбавлюса ѡ грѣхъ дшѣ вашихъ. и аще ѡиметъ³⁶⁾ ѡ себѣ зависть и вѣсоумѣе, акн род³⁷⁾ процрет[ст] кости моѣ въ Илю, акн кринъ плоть моѣ въ Іакове, и коудѣтъ вѡна моѣ іако вѡна Ливана, и ѡмножат са іако кедрн ливанѣстнѣ³⁸⁾ стнѣ ѡ менѣ до вѣка, и ѡраслн нхъ долги соутъ. тогда погубенѣтъ плема Хан[а]-ѡне и вси Фетѣтнѣ распрашат са. тогда скончаѣтса земля Хамова и вси люд[е] погубенѣтъ. тогда предстанѣтъ вса земля ѡ матежа и вса подѣвнѣла ѡ рати. тогда знаменіе прославит са, іако Гк Бѣ великѣ Илево іавитса на земли іако члкъ сісаѣ собою Іадама. тогда дадатса вси дѣи прѣлѣстнѣй в непраніи, члці црѣт[во]вати начнѣтъ надъ ѡбавымы дхы. тогда станѡтъ в веселнѣ и бѣглаю Бышнего ѡ чудесехъ его, іако Бѣ плоть прнѣмъ и іады сѣ члвкѣ сісѣтъ члвкѣ. нѣк чада моѣ послѣшайте Левгнѣ, и въ Июдѣ ізбавленіе вѣдетъ. и не възнесите са надъ ѡбѣма сима племенама, іако ѡ тою въздетъ вѣ спсѣннѣ ежѣе. и вѣставитъ Гк ѡ Левгнѣ акн старнннѣ жреческа, ѡ Июдѣ акн црѣ и Бѣ и члвка, тѣ сісѣтъ вса ізѣкы и плема Илево. тѣмъ же се

заповѣдаю вамъ, да ѿ вы заповѣсте чадомъ вашимъ, да съхранат си в родѣ своемъ.*)

Си рѣкъ сконѣчаша сѧ Семейнѣ, заповѣдаѧ сѧмъ своимъ, и ѡспе сномъ вѣчнѣимъ, лѣтъ рѣѧ. ѿ положиша в ковчезе древа негниющаго, ѧко ж[е] принести кости єго в Хевронъ. ѿ принесоша ѧ в раты єгипетскѣю ѡтай. ѿ кости во Йѡсифовѣ хранахъ єгипет[и]ни в полатахъ црѣвахъ, глѣхъ во имъ вѣльсви, ѧко въ исходѣ костей Йосифовъ боудетъ въ всей земли єгипетстей мракъ и тма ѿ вѣда велика сѣло єгиптаномъ, ѧко съ свѣщю⁴³⁾ познати комѣждо брат[а] своєго. ѿ плакаша сѧ сѧнове Семейни ѡца своєго по законѣ плачаномъ, ѿ вѣша въ єгипте до дни исхода ихъ рѣкою Мерсѣнѣю [sic!]. Семейнѣ сѧ Йаковъ в. сѧ Іанѣнъ.

1) оубоихъ сѧ 2) мое 3) дод. ѡ 4) не имѣти 5) пощадѣт[и] 6) Бѣ 7) Єникимъ 8) по помазъ 9) дод. бо 10) есть єго 11) дод. покаѣв 12) всѣмъ 13) а закиданъ вынъ 14) ѿ разоумѣть 15) ѿ вѣ 16) с троудемъ 17) прелагатаѧ 18) блжнѣ 19) не помѣноу 20) стрѣмъ вашѣго 21) дод. Бѣ 22) дод. и скотъ 23) вас. 24) мыселемъ 25) и на оубою 26) вас. 27) дод. лицѣ 28) вас. 29) оублажитѣ 30) оубравитѣ 31) дод. ѿ вѣдѣти ѡбрътающе блгдѣть предъ Бѣмъ ѿ члѣмъ 32) сохраните 33) сказѣ 34) вас. 35) дод. се 36) ѡимете 37) дрѣва 38) вас. 39) дод. же оубо 40) дод. не.

Варианти виписанѣ з Тихонравова оп. cit. 152—158.

3. Завѣт Левгѣи ѡ жречествѣ ѿ ѡ прозорьствѣ.

Вѣписанѣи словесъ Левгѣинѣ, велико заповѣда сѧмъ своимъ преж[е] скончанѣа своєго по всѣмъ, велико сѣтворатъ, велико ж[е] имъ слѣбчѣтъ с[ѧ] до дни смѣртнаго¹⁾ соуднаго. здравъ сѣи єще призва ѡ къ совѣтѣ, ѡви бо сѧ ємъ, ѧко хощетъ ѡмрет[и]. ѿ єгда**) сѣбраша с[ѧ] к немъ, к нимъ ж[е] ѿ жречествѣ виденіє възвести ѿ ѡ прозорьствѣ²⁾ преж[е] скончанѣа своєго. „ѡзъ Левгѣи в радости зачухъ ѿ род[и] сѧ, ѿ вѣ възрастѣю³⁾ въ домъ ѡца моєго. ѿ єгда приидохъ съ ѡцѣмъ в Єникимъ, вѣхъ же ѡнъ ѧко в. лѣтъ, єгда сѣтворихъ съ Семейномъ ѡмѣщеніє сестры нашѣа Динѣ. но єгда пасахъ в Леломашле, дѣхъ развѣа бѣи приидѣ на ма, ѿ всѧ видѣхъ члѣкѣ ѡставляше пѣть свой, ѧко стѣнѣ възградилъ⁴⁾ вѣше Неправдѣ, ѿ⁵⁾ на сѣхъ безаконіє пребывашетъ. ѿ печаленъ вѣхъ ѡ родѣ члѣчестемъ ѿ помолухъ Гѣи, да сѣсетъ. ѿ тогда нападе на ма сонъ ѿ видѣхъ горѣ вѣсокъ, та гора Цѣнт ѿменемъ

*) Пропускаемо 67 рядкѣв палеѣной полемѣки і коментарѣи до сихъ слѣв.

**) По сѣмъ словѣи написано і не перечеркнено в текстѣ зайве слово : скончашас[ѧ].

къ Влеомавле. и се Фврѣзоша сѧ нѣса и англѣ вѣи реч[е] къ мнѣ: Левгнѣ, види! и видиоу ѿ первар[о] нѣси до втораго. видѣху тѣ вода висащю межи симъ и ѿнемъ. и еше же видѣху ꙗко нбо мнозѣмъ свѣтлѣ двю и чѣтнѣ, и вѣше вѣсота в немъ вѣзмерѣна. и ркоу ко англѣ: почто сице? и реч[е] англѣ къ мнѣ: и не чюди се ѿ семъ, дрѣгаѧ зѣриши нѣса, и жи сѣть планитѣ, и же нарѣкѣтъ сѧ поимси, четвернцѣю честнейши и дивнейши сихъ соутъ. егда ж[е] видиши⁶⁾, възидеши тамо, яко близѣ Гѧ станеши и сѣжителѣ емѣ боудеши и тайнѣ емѣ его вѣзвѣстнши, чѣкомъ ѿ х[о]ст[а]щемъ избавити Иѣла проповеси. и ѿ товѣ и ѿ Июдѣ швнтса Гѣ чѣкомъ сѣса совою весь род чѣчъ. и ѿ [зам. ѿ] чѣтѣ Гсѣа живот твой: тотъ ти боудет село и виноград, плод златъ⁷⁾ и сребро. сѣши сео ѿ седми нѣсѣ: долнеѣ того дѣла драхлѣе бѣтъ, понеже видитъ всѧ тайнѣ чѣчѣ; ꙗко имѣтъ ѿгнь и снегъ и ледъ, готово вѣ днѣ повеленѧ Гсѣа ѿ праведнем соудѣ вѣни, и на томъ сѣтъ вси дѣси пѣраѣми на мѣстѣ⁸⁾ чѣкомъ. На третѣемъ силы сѣтъ, полкѣи зстроѣнѣа вѣ днѣ соуда творит[и] ѿмѣненѣ дѣмъ лѣстивѣмъ вражнѣмъ. а еше в четвертомъ выше сихъ стѣи сѣтъ, а на вышемъ всихъ превѣаѣтъ велика слава вѣ стѣа стѣх превѣше [sic! зам. превѣше] всѣа стѣа. а подѣ тѣмъ англѣ сѣтъ, лица Гсѣа сѣжаци, молаца Гѧ за всѧ недоведѣма,⁹⁾ за¹⁰⁾ праведныхъ, и приносат же Гсѣи коню блѣгѣханѣа, словеснѣю, всѣ крове приносат. а подѣ тѣми сѣтъ англѣ доносаци Фвѣтъ англѣмъ лица Гсѣа, подѣ тѣми соутъ прѣстли и вѣдчествнѣ, и же вын[с] хвалѣ приносат Боу. егда сео вѣзрит Гѣ на нѣ, вси мы вѣсколѣблемъ[а], нѣса и земля и глѣбина ѿ лица величестнѣи его вѣзвѣаютса, сѣе же чѣчестнѣи ѿ тѣхъ непрегѣще сѣгрѣшают и гнѣвѣтъ Бышнаг[о].

„Иѣк оубо видит[е], яко сѣтворит Гѣ соудъ ѿ сѣхъ чѣчкх. Иѣко камению рассыпающю сѧ и снѣцю згасающюс[а] и¹¹⁾ снѣцю зсѣсающюс[а]¹²⁾ и водамъ иссыхающимъ и адѣ плѣкнѣемъ ѿ стрѣти¹²⁾ Бышнаго, чѣвци некрѣдѣщи превѣаюут в неправдѣ, того рад[и] в мѣкѣ ѿсѣдѣтса. зсѣлыша сео мѣтѣ твою Гѣ, Флѣचितъ тѣ ѿ неправдѣи и быти его снѣ и згодникѣ и сѣзе лицу его. свѣтъ развѣмнѣа свѣтлѣо просвѣтнши вѣ Иакове и иѣко снѣце вѣдѣши всемѣ семени вѣ Иѣди. и дастъ сѧ блѣннѣ всемѣ семени твоѣм[с], дендеж[е] посетитъ Гѣ всѣхъ изѣикъ мѣтѣю Гсѣа своѣго вѣ вѣкѣ. ѿваче снѣге твой вѣзложить рѣкѣи нанѣ, якож[е] ѿзловити и, и того рад[и] дастъ т[и] сѧ свѣт и развѣмъ, да вразвѣмиши снѣ своѣи ѿ сѣмъ, иѣко блѣжанъ его влажинѣ боудет, а клѣнѣнѣи его изгнѣнѣтъ.“

Таче и́ е́ще се приложи Левгнѣ на сказаніе снѣмъ своимъ: „и́ Шврѣзе ми двери а́нгль нѣснѣа́ и́ видѣх црѣкъ стѣю на прѣтлѣ славы Вышнаго. и реч[ѣ] ми: Левгнѣ, текѣ́ духъ бл҃гвнне чстїтельства. дондеж[ѣ] пришед вселю сѧ посреде́ Иїла. тогда а́нгль Іако[ва]¹³⁾ сведе мѧ на землю и́ дастъ ми шрѣжѣ́ и́ копне́ и́ реч[ѣ] ми: створи́ Шмещенне в Свхемѣ́ Дины ради, и́ азъ коудѣ́ с тобою, іако́ Гѣ́ посла мѧ. по семь ж[ѣ] іако́ Ш сна кѣ́звнѣвкѣ́ бл҃говолнх¹⁴⁾ Вышнаго,* и́ потомъ лѣт[ѣ] скончахъ снѣмъ Іморевы́, іакоже́ пришетъ въ скрижалехъ нѣннхъ. рѣхъ же к нѣмѣ́: молю ти с[ѧ], Гї́, повежь ми іма́ свое. да тѧ прїзываю́ къ днѣ́ печали. и́ реч[ѣ]: азъ ё́смь а́нгль хранѧ́ род Иїлѣ́, да не погынет до конца, іако́ да¹⁵⁾ всакъ́ дхъ́ л҃бквыи́ с нимъ́ борет сѧ. и́ бл҃внхъ́ а́нгла́ хранѧщаго́ плема́ Иїла́ко́ къ все́мь. и́ егда́ пойдохъ́ къ шїю́ моему́, шврѣ́тохъ́ шнтъ́ медан, тѣ́мже́ іма́ [зам. іма́]¹⁶⁾ горѣ́ тои́ Шнтъ́, іа́же ё́сть близъ́ Некала,¹⁷⁾ одесноі́ Явила¹⁸⁾. и́ свлюда́хъ словеса́ си́ къ срѣ́дци́ свое́мь, и́ скѣ́цахъ́ съ шї́мь моимъ́ и́ с Рвнмомъ́ бра[то]мъ́ моимъ́, да рчетъ́ снѣмъ́ Іморевымъ́, ё́же ё́сть шврезати́ с[ѧ] іма́, іако́ж[ѣ] възрѣвновахъ́ за безаконіе́, ё́же сътвори́ша къ́ Иїли. и́ азъ́ ввнхъ́ Свхема́ в первы́хъ, а́ Семѣи́нъ́ Імора́, и́ потомъ́ пришедша́ брат[ѣ] іа́ и́ пови́ша градъ́ шстриемъ́ меча. и́ слышавѣ́ шї́цъ́ ншѣ́ разгнѣваша́ [зам. разгнѣва́ сѧ] и́ опечалис[ѧ], іако́ приіа́ли́ вѧхъ́ шврѣ́заніе́́ и́ потомъ́ измера́ли вѧх[ѣ]. и́ въ́ бл҃вннѣ́ інако́́ сътвори́. съгрѣ́шнхомъ́ бо, іако́́ безвола́ ё́го то сътвори́хомъ, и́ болѣзнь́ ми́ выс[ѣ]тъ́ къ́ тѣ́ днѣ́. но́ азъ́ вѣ́дехъ́, іако́́ шкѣ́тъ́ вшї́́ золь́ вѧше́ на Свхеме́, іако́́ хотѣ́ша и́́ Сарре́ сътвори́ти[и], іако́́ ж[ѣ] сътвори́ша́ Дине́ сестре́ ншї́, и́ Гѣ́ възбра́ни имъ́. и́ тако́́ шгна́ша шї́ца́ нашего́ странна́ свѣ́а, и́ вреди́ша швча́ врежа́ свѣ́а и́ с ними́́ Швла́а́ домочадца́ свѣ́а ё́мѣ́́ вѣнша́́ шкло. тако́́ творѧхъ́́ все́мь насил[ѣ]е́, въсхы́рахоу́́ чюжаі́́ и́ чѣ́жаі́́ іадѣ́ца, и́ пости́же ихъ́́ гнѣ́кѣ́́ вшї́́ до́ конца. и́́ рѣхъ́́ шї́ю́́ мое́мь: не́ гнѣ́вай сѧ́, гї́́ шї́е́ Іако́ве́, іако́́ тобою́́ шхѣ́дїтъ́ Гѣ́́ Хананї́а́ и́́ дастъ́́ землю́́ ихъ́́ тоѣ́́ и́́ сѣ́мени́́ твоё́мь с тобою́́. коудеть́́ ко́ днѣ́́ Шкїма́́ гѣ́ма́а́́ градъ́́ несмысленныхъ́́, іако́́ іма́́ ж[ѣ]́ образомъ́́ кто́ прѣльстїть́́ шрода. тако́́ прѣльстї́хомъ́ іа́: іма́́же́ безвѣ́міе́ сътвори́ша́ къ́́ Иїли́́ шскверншї́́ Динѣ́́ сестрѣ́́ ншю́́, и́́ того́́ рад[и]́́ гнѣ́кѣ́́ вшї́́́ възыде́́ на́́ на́́ и́́ а́нгль́́ крѣ́пкаго́́ помози́́ ми.“^{***)}

Сказа́ ж[ѣ]́ и́́ се́ Левгнѣ́: „егда́́ въздвї́гше́ с[ѧ]́́ прї́одо́хомъ́́ в Вїфѣ́ль, и́́ тѣ́́ пакї́́ вїде́́хомъ́́ вїде́́ніе́́ страшно́́. егда́́ прѣвѣ́хомъ́́

*) В ркп. через помилку вышнахъ.

**) Тут пропускаемо 65 рядків палеїної полеміки з Жидовином.

тс ѿ. днїи ѿ видех ѿ. мѡжъ къ ѡдежи вѣле, глѡще ми: вѣстанїи ѿ ѡдежи сѧ къ ѡдежю стѣлства ѿ венець правды ѿ вѣ плащїнницю¹⁹) разсма ѿ къ ѡншїс истиннѡ ѿ в завесѡ вѣркѡ ѿ вѣ ѡстежѡ наперснїю, въ ефѡдѣ прѡрочствїи. ѿ каждо ѡ нїхъ досѣзѡюще м[н] носѡще ковождо вѣзложиша на ма ѿ рѣша: ѡнѣк вѡдїи жреч[ь] Гѣи тѣ ѿ сїзе твоѡ ѿ племя твоѡ до вѣка к немѡ. Первый ж[е], рече, помаза ма маслом стѣмъ ѿ дасть ми жезлъ помазанны, (сиречь мѡромъ стѣмъ, ѿмѡже мѡжють сѧ крѣтїи сѡ стѡїи кѡпелїи стѡїщи, тогда ѿ ѡвещѡются Гѣи ѿ жизнь вѣчнѡю приемлют.)* Второй ж[е] ѡмкѡи ма водою чѣю, (сиречь трикратным погрѣженїемъ въ ѿма ѡца ѿ ѡна ѿ ѡтго дѣа),* и напитѡ ма, реч[ь], хлѣба ѿ вина къ стѣл стѣхъ (сиречь стѣо комканныѡ къ цркви Гѣи),* ѿ вѣзложи, реч[ь], на ма ѡдежю стѣю ѿ славнѡ, (сиречь нѣаго црѡ знаменїе, стѣѡ крїшенїе),* снїю ко ѡдежю видевше²⁰) славнѡю полчи [sic!] демоньстїи повежаются. Третїи ж[е], реч[ь], вѣчнѡ²¹) ми наложи подокнѡ ефѡдѡ, по томѡ їерїйствоват[н] до вѣкмени, а не къ вѣккѡ вѣда ми сѧ (сиречь, еднїкъ ко ѡсть в вѣккѡ ѿ на вѣккѡ превѣвает Ісѡ Бѣ по чинѡ Мелхїседекѡвѡ ѡрїйствовати.)* Четвертїи ма помѡсомъ ма поїса не посред[н], но, по долне части тѣла; поїсѡ ж[е] подокнѡ ѡсть вагрѡ. Пятїи ж[е] ветве ми подасть насыщенїе (сиречь їѡуїагальскѡх словесѡ, ты ѡво слышаще стїи мѣнїци ѡполчїиша сѧ²²) врагѡ подвїзашѡ сѧ).* Шестїи ж[е] венець на главѡ вѣзложи ми, (тс ко²³) мѣнїци подвїзавше сѧ по ѿстиннѣкѡ вѣркѡ вѣнчашас[ѧ]).* Седмїи ж[е] ѡуваслѡ чїтїельства вѣзложи на ма ѿ ѿполнїи ми рѣцѣ тѣкмїана, ѡко жрети ми Гѣи, реч[ь] ми: Левїе, на три начала раздѣлїть с[ѧ] племя твоѡ къ знаменїе славы Гѣи прїхѡдѡща: крѡвавыѡ первоѡ прїч[а]стник коудет великѡ ѿ паче ѡго не коудет (сн ѡ Іѡаннѣ прѣдтечи прознаменоваше, нж[е] выс[тѣ] ѡ племени жреческа)*; дрѡгкѡ ж[е] коудет въ ѡчительство (ѡ Хѣ Іѡ, сїсенїе мїрѡ реч[ь] сѧ)*; третьемѡ прозвектсѧ ѿма ноко, ѡко²⁴) ѡ Ньюдѡ вѣстанеть ѿ створит жречество²⁵) по ѡбразѡ їзѡкѣкѡ всѣхъ странѡ прїшествїи ѡго, ѡко ѡко прѡрокѡ Бѡшнѡг[о] ѡ племени Іѡрамла ѡца нѣаго. все хотенїе твоѡ къ Іѡли ѡсть ѿ племени твоѡго, ѿ снестѡ все краснѡ виденїемъ, и трапезѡ Гѣю раздѣлѡть чада ваша (сиречь апѣли), ѿ ѡнїхъ коудѡтъ жрчи, соуднїи и книгнїи [sic!], ѡко ѡ стѣхъ²⁶) скончѡють с[ѧ] стїи. вѣзвнѡвъ разоумѣх, ѡко неподѡбно ѡсть перкомѡ ви-

*) Те, що тут узато в круглі скобки, очевидно — палейна вставка.

дению и скрыхъ въ срѣдци моемъ и не повѣдахъ его всакомъ члѣкѣ на землѣ. *)

„По двою днѣю, реч[е], азъ въздохъ и Юда съ оцѣмъ моймъ къ прабѣю ншѣмъ Исакъ, и блѣви ма оцѣ шѣца моего по всемъ словесемъ виденїа моего, еже видехъ, и не въсхоте ити с нами в Бифелъ. и егда приидохом в Бифель, виде шѣцъ мой Иковъ в виденїи шѣ мнѣ, яко боудѣ и мѣ въ жречество къ Бѣ. и въставъ застра шѣдсатори вса мною Гѣи. и приидохом в Хевронъ селом, ²⁷⁾ и тѣ Исакъ призываше ма часто въспоминат[и] законъ Гснь, якоже наѣчи ма лнглъ Гнѣ. и счаше ма законъ чтительства, жертвамъ, всесъжеженїемъ, начаткомъ, коламъ, сїсенїемъ. како жрети ми чѣтотою шма Боу Нышнемъ. и баше по вса днѣ вразмлашъ ма и о мнѣ шпразнамса ²⁸⁾ предъ Бгѣмъ. тѣмъ ж[е] и в развменїи гла ми: „внемлиши о дѣѣ влѣднем, то во частити и хощетъ шсквернелевати племенемъ твоимъ сѣаа. поймеши шко женѣ еще шнѣ си, не имеюще ²⁹⁾ зазора ни шскверненѣ, ни ш племени иностраннѣхъ ни ш языкъ. и преж[е] шшествона [в] сѣаа мый сѣ; и егда хота жрети, оумывай сѣ. вѣ-тѣ же древъъ вѣнѣ имеющѣхъ листовнѣ приноси Гѣи, яко и мене Авраамъ наѣчи. и всаког[о] живот[а] чѣтаго и птицъ чѣтѣхъ приноси Гѣи жертвѣ, и всѣхъ первороднѣхъ твоихъ, и вина приноси Гѣи начатокъ, и всю жертвѣ твою солюю шсоланѣ.“

„И ннѣ шко, чада, схранит[е] елико заповѣдахъ вамъ, яко елико слышахъ ш оцѣ мойхъ, възвѣстихъ вамъ, безъ вина ж[е] есть [зам. ѣсмы] ш всего бесчїинна вашего. престѣпленї[е], еже створит[е] на кончинѣ вѣкѣ, въ Гїса мирѣ не вѣ[р]ш[у]щи и прельщающе Игль ^{***)} и вздвизающе емъ зодь великѣ ш Гѣ, и безаконнѣ творити съ Игль, яко и не стерпети Игльсма ш лица безак[он]нїа вашего, но раздратис[ѣ] завес[е] црѣвней, якож[е] не покрити стоуда вашег[о]. и расскїплете сѣ пленници въ странахъ, и боудет[е] тамо въ коренїѣ и в погранїѣ. домъ бо ишбереть Гѣ и Грслама нареч[е]тсѣ, якож[е] пишеть сѣ въ книгахъ Шноха праведнаго. ^{***)}“

„Гѣ и ннѣ, чада, развмехъ ш племени Шнохова, яко на конецъ възстанѣтъ на Гѣ рѣки каша възлагающе. въ всакой злобѣ и оукорѣ боудутъ васъ дѣла брат[ѣ]а ваша всемъ языкомъ, и боудете в похвленїи, ибо оцѣ ннѣ Игль чѣтъ [зам. чѣтѣ] есть

*) Тут пропускаемо 4 рядки полеміки з жидовином.

***) Пропускаемо 4 рядки палейной вставки

***) Пропускаемо два рядки палейной вставки.

тмѣ ѿ нѣсныхъ, и боудетъ миръ по всеи земли, нѣса къзвеселатса къ тѣ днѣ и земля къзрадѣтса и вода възыграютса⁵⁰⁾ ѡ немь, нѣса ѿверзѣтса и ѿ домѣ слава приид[е]тъ нань, стѣи съ глѣсмъ ѡцмь и слава Вышняго реч[е]тса ѿ немь, и дхъ⁵¹⁾ разсма стѣи почиетъ на немь водою. тѣ дастъ величество Гне сѣмь его правдою в кѣк, и не боудетъ временї емѣ до кѣка в род и род и стѣи его. страны смножатса в разсмѣ на земли и просвѣтатса вѣгдтѣю Гнѣю, Нѣль ѿхѣдетъ неразсмннї, потемнѣетъ в печали стѣлства его. и ѿхѣдетъ всакъ грѣхъ, безаконнїци престанѣтъ къ зло, праведнїци почиѣтъ ѡ немь, и бо тѣ ѿверзѣтъ двери райскїя и приставитъ прѣтѣнсе копнѣ Идамѣ, и дастъ стѣмъ вранно ѿ древа жизни.⁵²⁾ дхъ правды боудетъ в нихъ же, Сатана склж[е]тъ с[а] ѿ него; дастъ власть чад[о]мъ своімъ ходит[и] по лѣкавымъ дхмъ. къзвеселит са Гѣ ѿ члѣхъ своіхъ къ кѣки кѣкомъ. тогда къзрад[с]етса Авраамъ, Исаакъ, Иаковъ и азъ къзвеселю са и вси стѣи ѡблекѣтса въ правдѣ. и ипѣк, чада мой, слышасте, и зверите себи [sic!] сво на[и] свѣтѣ или тмѣ, или законѣ Гнѣ на[и] дѣла вражіа, и вса, велико⁵³⁾ заповѣдаѣ валмъ.

»Егда сво поіахъ женѣ к. и и. лѣт, ѣиже има Малуха, и зачениши и роди, и прозвахъ има емѣ Герсанъ, іако на земли нашей пришелицы вѣхѣомъ, Герснѣ ко пришелицѣ теіа⁵⁴⁾. видехъ ко ѿ нѣмь, іако нѣс[т]ь къ первомъ чинѣ. Каадъ роди са въ лѣ. лѣт[о] на късточѣ снѣнѣмъ роди.⁵⁵⁾ видехъ же в виденїи, іако посред[и] дѣвѣ вышнїхъ стоіашѣ всего съверѣ, тѣмъ прозвахъ има емѣ Каадъ, еже ѣсть начал[о] величества и строенїе. и третей род[и] Мерернѣ м. лѣтъ живот[а] моѣго. и влѣмаже колезнїю род[и] мѣи его, и прозва и Мерарнѣ, еже есть горестъ мой. и той самъ смираса.⁵⁶⁾ и ѿхавѣхъ къ хѣ-е лѣт[о] родис[а] къ Египте, славенъ ко вѣхъ тогда къ врат[и]и моѣи. и поіахъ Герсанъ женѣ и род[и] са ѣ на Ломннї и Сеннѣ. и сїе Каафѣ: Аврамъ, Исахаръ и Хевронъ и Озелъ, и сїе Маржрнннн: и Моулъ и Моусъ. и къ сѣ лѣт[о] поіахъ Аврамъ Идгавѣдъ дщерь мою совѣ женѣ, іако къ ѣдинъ днѣ род[и]ста са. тои [и] дщи моіа и. лѣтъ вѣіаста,⁵⁷⁾ егда внидохъ къ землю Хананїю, и і-ю и и. лѣтъ вѣхъ. егда вкнхъ Сухемъ и ді. лѣтъ чителъ вѣхъ Гнѣ, к. лѣтъ самъ поіахъ совѣ женѣ. и м. лѣтъ внидохъ ко Египте, и се есте чад[а] моа, третей родъ. Ивснѣ въ і и. лѣт[о]⁵⁸⁾ моѣго смре.

»Нѣк, члѣ[а] моіа, боите са Гѣ Кѣ вашег[о] вслѣмъ срдцѣмъ и ходите къ простот[е] по всемъ законѣ его. набчнѣте же се и вы, чада моіа, книгамъ, да вменют⁵⁹⁾ разсмѣ въ всемъ житїи своемъ, почитающїи прѣно законъ вїи. и всакъ иж[е] разсмѣетъ законъ вїи

и чстенъ боудетъ, и нѣк[тъ] страненъ аще зможе идетъ, и много дрѣгъ паче племени своер[о] стажетъ си книжции и въсхотатъ мнози ѿ члѣкъ работати емѣ и слышати законъ ѿ ветъ его. створити⁶⁰⁾ же правдѣ, чада мои. на земли, да ѡбращеть⁶¹⁾ ю на ивсехъ, и всѣи чти⁶²⁾ въ дшѣхъ вашихъ бл҃га, да пожнетъ⁶³⁾ іа и ѡбращеть⁶⁴⁾ ю в живот[е] вечнѣмъ. аще жеко сеѣтъ⁶⁵⁾ зло, всакъ мѣтежъ и печаль пожнетъ.⁶⁶⁾ вѣ же, чада[а], мудрость стажит[е] въ страскѣ вѣи съ тираніемъ: аще⁶⁷⁾ вѣдетъ плененіе, гради⁶⁸⁾ ѡнѣстеють и злат[а] и сребра и всесъжеженіе⁶⁹⁾ погѣкнетъ, мѣдраго ж[е] мудрости никто ж[е] можетъ ѡнат[и], но токмо ѡмраченіе грѣховное и ѡслепленіе на⁷⁰⁾ вѣрци ѿ бл҃городства. тогда боудетъ емѣ рать ѿ ратникъ, на чюжей земли ѡчина и посред[и] врагъ твоихъ⁷¹⁾ ѡбращеть сѧ. аще л[и] кто прилепитъ сѧ счченію и мудрости, то състоликъ⁷²⁾ црѣмъ, яко ж[е] и братъ ииѣцкѣмъдріи и ѡсиѣкъ“.

И ѡвѣщаша ж[е] сѣмѣ Левгійне къ ѡцю гл҃це: „предъ Гмѣ ходихомъ“⁷³⁾. „послахъ да боудеть Бж҃е, емоуже ѡвещасте сѧ дш҃е и посласи анг҃ли его и посласи вѣи ѡ словесихъ оустъ всѣхъ“.⁷⁴⁾

И тако преста Левгій заповѣдаіа сѣмъ своимъ и простре носкѣ свои на ѡдрѣ своемъ и спне и приложи сѧ къ ѡцѣмъ своимъ, живъ лѣтъ рѣ. и лѣ. и положиша в ковчезкѣ, последи же погрѣшоша в Хевронѣ близъ Яврама[а], Исак[а], Іакова. Левгій сѣмъ Іаковомъ, і. сѣмъ [Лийнѣ], жены Іаковли.

1) вас. 2) дод. гл҃а 3) возрастаіа 4) въздрала 5) дод. іако 6) вас. 7) злато 8) мѣстѣ 9) недождѣкша 10) вас. 11—11) вас. 12) Б҃га 13) вас. 14) бл҃гсвиѣхъ 15) вас. 16) имамъ 17) Гекала 18) Явима 19) плааницю 20) дод. аг҃ган ик҃снѣи и козрадоваша сѧ. снѣ бо ѡдѣже видѣкше 21) всенѣоу 22) на ѡполчненіе 23) то яко 24) дод. црѣ 25) дод. ноко 26) оусты ихъ 27) силомъ 28) оѣпразнѣша сѧ 29) ил҃кющю 30) возложатъ 31) навѣдоутъ 32) плѣма ваши 33) вас. 34) срамъ вѣчнѣи ѡ 35) вас. 36) Яврама ради 37) Ісаака 38) нашихъ 39) прѣлеститѣ сѧ 40) погѣкитѣ 41) кѣкнѣише 42) праведныхъ словеса 43) дод. боудоутъ 44) дод. не 45) ваше чѣто 46) дод. пакы 47) плачи 48) в седмию же седмию 49) дод. его 50) дод. и разѣмъ Існѣ пролиетсѧ на землю акн вода морская и аг҃ган славы Існѣ възыграютсѧ 51) дш҃ъ 52) животнаго 53) дод. разоумѣ 54) творитсѧ 55) вас 56) оѣмираше 57) кѣкашъ 58) дод. живота 59) имѣетѣ 60) сътворитѣ 61) ѡбращете 62) всѣитѣ 63) пожнетѣ 64) ѡбращете 65) скѣте 66) пожнетѣ 67) яко аще 68) градѣ 69) всѣ стажаніе 70) вас. 71) своихъ 72) дод. боудетъ 73) дод. в законѣ его. и реч[е] Левгій: 74) словескѣ вашихъ.

Варианты виписано з Тихонравова оп. cit. I, 158—174.

4. Завѣтъ Іюдин ѡ мѣжествѣ.

Вѣписаніе словесъ Іюдинъ, велик[а] гл҃а сѣмъ своимъ преже[и] смѣртвнѣ своего. събравши сѧ прид[о]шла к немѣ, и реч[е] ил҃мъ:

„чада мой, си прѣж[ε] смѣртнѣя моеѣо скажю вамъ дѣла моѣа. дѣи выхъ сѣхъ шѣцю моеѣмъ. Ани ж[ε] мѣтїи мои прозва ма Нюдъ глѣни: ѡсновѣд[а]ю са Гѣи, ѡко дасть¹⁾ дѣи сѣхъ. корзо вѣхъ неподвижнѣ²⁾ въ шноетїи моѣѣи, ѡко мѣжество моѣ в первыхъ³⁾ ваши. ѡ выхъ ж[ε] вѣстрѣхъ ногама ѡ силнѣхъ тѣломъ ѡ на множ[ε]ства ратныхъ не вѣздѣржахъ мышца моѣа ѡ развнѣхъ твердость града не покарѣющаго са ми. тѣмъж[ε] видѣши оцѣи мой ѡкоко, ѡко аѣглѣхъ Крѣпкаг[ε] помагѣетъ ми. ѡ послѣшахъ же къ вѣхъ словесехъ оцѣа моѣго ѡ чѣтахъ мѣтрѣхъ ѡ сестрѣхъ мѣтрѣхъ моѣа. ѡ выхъ ѡко вѣзмѣжахъ, ѡ оцѣи мой ѡкоко вѣхвали ма глѣа: црѣхъ вѣдѣши справама вѣскѣмъ. и дасть ми Гѣ вѣгдѣхъ къ вѣхъ дѣлѣхъ моихъ на поли ж[ε] ѡ в демъ. вѣдѣхъ ѡко постигохъ ланнѣю, ѣмъ ю сътворихъ шѣкд оцѣю моѣмъ. серны ѡмахъ спостѣзѣма ѡ все ѣже ваши на поли ѡмахъ; кобыла дивнѣю спостѣзѣма ѡмахъ, скротнѣхъ, ѡ ака швнѣхъ, ѡважъхъ козли ѡзъ зѣкѣ ѣмъ. мечкѣ⁴⁾ ѡмъ за ногѣхъ свергохъ с вѣрга, ѡ вѣжкѣхъ зверѣхъ ѡже са шѣратнѣш[а] на ма, растѣрѣгнахъ [sic!] аки пѣа. дивнѣю вѣпра гнакѣхъ варнѣхъ вг[о] ѡ тѣкохъ ѡ развнѣхъ ѣго. рнѣхъ в Хѣвронѣ вѣскочи на пѣа; ѡмъ за шѣпашъхъ вергохъ ѡ ѡ развнѣхъ са въ предѣ[к]лѣ Газы. вола дивнѣю ѡдѣща ннѣхъ ѡмъ за рег ѡ крѣгомъ шѣвертѣхъ ѡ раздражнѣхъ повергохъ ѡ швнѣхъ.

„ѣгда придѣста два црѣхъ хананѣйска вѣшрѣженѣ на пастѣхъ⁵⁾ ѡ мнози люд[и]е с нимъ, азъ ѣдин тѣкѣхъ на црѣхъ ѡбра, снахъса с нимъ, в лѣста ѣго шдарнѣхъ ѡ швнѣхъ ѡ. ѡ дрѣг[а]го црѣхъ Тафѣсе сѣдѣща на конѣ швнѣхъ ѡ тако всѣа люд[и] ѣго разгнахъ. ѡхора црѣхъ гиганта, моуж[а] стрѣлающаг[ε] стрѣлами с пред[и] и с зад[и] на конѣ, вѣзмъ камень ѣ. лнтрѣхъ вергѣхъ вдарнѣхъ в конѣ ѣго ѡ швнѣхъ ѡ, ѡ вѣрѣса съ ѡхоромъ два час[а] и швнѣхъ вг[о] ѡ на две части прѣвнѣхъ цнтѣхъ ѣго ѡ носѣ ѣго. ѡ ѣгда сѣкѣлачѣхъ с него вѣрона, ѡ се ѡ. мѣжъ под[о]бнѣ ѣмъ начаша врати с[а] съ мною. справакѣхъ шѣо свнтѣхъ свою рѣкою моѣю, камнѣе мѣща на ма дѣ. ѡ ннѣхъ швнѣхъ, а дрѣзѣи ѡ ннѣхъ шѣвѣкаша. а ѡкоко оцѣи ѡнѣхъ шѣи ѣлнсаг[а] црѣхъ црѣмъ, гиганта силѣю вѣ. лѣкот. нападъ на ма трѣпет, ѡ прѣстѣша корю[ц]ѣ са с нами. тѣмъ же вѣс печѣли ваши оцѣи ѡнѣхъ в ратѣхъ, ѣгда азъ вѣхъ с врат[и]ѣю моѣю, видѣхъ ко в вид[ε]ннѣи ѡ мнѣ, ѡко аѣглѣхъ силнѣхъ помагѣтѣ м[и] въ всѣмъ, ѡкож[ε] не покарѣти с[а], ѡ хрѣбетъ ннѣхъ даѣши ратѣхъ пѣче снѣкмѣскнѣа. шполчнѣхъ са с врат[и]ѣю моѣю прѣгнахъ ѣа. мѣжъ ѡ швнѣхъ ѡ ннѣхъ с. моужъ ѡ дѣ. црѣхъ, ѡ вѣзлѣзохъ по стѣкнѣ ѡ дрѣг[а] два црѣхъ швнѣхъ ѡ тако свѣводнѣхъ Хѣврона, вѣахомъ всѣхъ плѣнѣхъ црѣскѣхъ. ѡ шѣтѣдѣхъ ндохомъ на дрѣгнѣхъ градъ тѣрдѣхъ ѡ крѣпокѣхъ сѣкло ѡ нѣздѣкѣхъ прѣстѣшнѣхъ, прѣтацѣхъ нѣ смѣртнѣю. азъ шѣо ѡ Гадѣхъ прѣстѣшахѣвѣ ѡ вѣсток[а] къ град[с],

Ръкъмъ ж[ѣ] ѿ Лавгнѣи ѿ запад[а]. ѿ ливше, ѿже на стене, ѿко мы два ѣсве, ѿзришас[а] на ны. ѿ тако тѣи брат[ѣ] моѣ съ всеу странѣ колкѣ ввѣше вѣзлеша на град, ѿ клезоша къ град, ѿ невѣдоуцимъ намъ, ѿ прихѣом град⁶⁾ ѿстриемъ мечъ, и къ сонѣ вѣбегъша ѿ запад[а]. егда пѣдохомъ, моуж[и] флфѣдъстнѣи и⁸⁾ пошла пеленѣи ѿшѣ ѿ предаша сѣмъ ѿшимъ съкѣкѣшишес[а] с нем[и] на Флфѣи придохом ѿ тѣх ѿзвѣхом ѿ град запад[ом] ѿ все еж[ѣ] в немъ придохомъ.

„Егда вѣхъ на водахъ Хожикѣскихъ,⁹⁾ иж[ѣ] къ ѿшѣ, прид[о]ша намъ¹⁰⁾ вранкѣи ѿ съкѣкѣуцишес[а] ѿдохом¹¹⁾ ѿ тѣхъ ѿзвѣхом, ѿ сонма ѿмъ помощники ѿзвѣхом ѿ не дохомъ намъ сход[а], ѿко прити къ намъ, и иж[ѣ] ѿ Меѣира придоша къ намъ¹²⁾ ѿко¹³⁾ в пат[и] ѿ дѣи, ѿкож[ѣ] приат[и] пленѣи. ѿ пришедшимъ намъ¹⁴⁾ с крепкимъ мечемъ ѿ не ѿбѣхомъ ихъ, ѿко бѣше множ[ѣ]ство сильныхъ в нихъ, ѿзвѣхомъ ѿ преже даже не взидоша на верхъ, ѿ ѣже¹⁵⁾ придохомъ къ градъ ихъ, жены ихъ меташъ каменѣе на ны с верхъ горѣи на нейже бѣше градъ ѿ скривше с[а] азъ ѿ Семѣи¹⁶⁾ с сада варихове на верекъ, все градъ прокѣдихомъ. ѿ потомъ покѣдаша ны гласъ: градъ цѣскѣи с вой великимъ[и] къ намъ! азъ секо ѿ Данъ приложивше с[а] къ ѿморѣмъ ѿко помощники ихъ клезохомъ къ градъ ихъ, полноци ж[ѣ] пришедшии брат[ѣ]и ѿшеи ѿтворихомъ крат[а] ѿмъ, ѿ все ѿже в нихъ прокѣдихомъ, ѿ все ѿже в нихъ приѣмше, ѿ стѣны ихъ ѿворихомъ ѿ къ Фамнѣи приближихомъ, иж[ѣ] вѣхъ все сосуд[и]¹⁶⁾ цѣскѣи. тогда скажемъ разгневахъ сѣ ѿ стрѣмихъ сѣ на ѿ на на верхъ, ѿни ж[ѣ] меташъ працми каменѣемъ ѿ стрѣлами. ѿ аще не вѣи Данъ братъ мой помоглъ ми, то вѣилъ мѣ вѣша. придохове секо на нихъ съ иростѣи, ѿ провѣгоша все прошѣше ѿнемъ поутемъ, ѿ молише с[а] ѿцѣю мѣемъ, ѿ створи миръ с нами, ѿ не сътворихомъ ѿмъ никѣгож[ѣ] зла, но сътворихомъ ѿ данникѣи ѿ къзвратихомъ ѿмъ все пленѣи

„ѿ къзград[и]хъ азъ Фамнѣи, а ѿцѣ мой Ракаилъ. двемадѣсѣтма лѣтъ вѣхъ, егдаже вѣс[тъ] вранѣи си ѿ вѣх¹⁷⁾ на ней, вѣицишес[а] мене ѿ брат[ѣ]и моѣ. вѣхъ же ми скоти мнози ѿ ѿмѣхъ ж[ѣ] старѣишаго пастѣух[а] ѿрама ѿдоломитанина. къ немѣже пришедъ видѣхъ Барсаб¹⁸⁾ цѣи ѿдоломитѣска. ѿ створи ми питѣи ѿ смѣли мѣ ѿ дасть ми дѣрѣи своѣи Висѣе женѣ, та ми род[и] ѿра ѿ Янана¹⁹⁾ ѿ Голома²⁰⁾, ѿже ѿба вѣсчадна смѣри Гѣ. Голомъ ж[ѣ] живѣи вѣс[тъ] ѿ чад[а] его вѣи ѣсте. ѿ-тъ же лѣтъ сътвори миръ ѿцѣи ѿшеи съ брат[ом]ъ своимъ ѿсакомъ ѿ сѣи его с нами. по пришествѣи нашимъ ѿ Межюрѣчѣи ѿ Лавкѣи скончавши с[а] ѿи. лѣтъ, къ мѣ. лѣт[ом] живот[а] моѣго прид[ѣ] на ны ѿсавъ братъ

ѿца моего [с] людьми тяжкѣи и крѣпкѣи, и паде аском Исаковѣм²¹⁾, и взятъ въ[стѣ] мѣртвъ в горѣ Египтѣ, и иди на кони и раме²²⁾ смре. муж[е] гнахомъ сѣвъ Исаковъ. вѣже и град²³⁾ железнъ и врат[а] медана, и не къзмогохом власти въ нь. и ѿседши ж[е] ворахомъ самъ с ними, іако не ѿтвориша до ѣ-ти днѣи. и зрашимъ намъ принесохъ винничѣи и цитъ на глакѣ мои и поидохъ въемъ каминѣемъ іак[о] три антри, и шед оубиухъ д. сильныхъ ѿ них. и потомъ вшедше Равимъ и Гадъ свиста инокъ ѿ. тогда просит[и] начаше ѿ насъ мира и бывше съ ѿцѣмъ нѣимъ приѣхомъ дань на ны²⁴⁾ и быша дающе намъ пшеницю кринъ ф. масла меръ ф, вина меръ ф, дондеж[е] сн[и]дохомъ въ Египет. и потомъ Иръ сѣкъ мои приведе²⁵⁾ женѣ сокъ Фамарѣ ѿ Междуречья, дщерь Ирамовъ. ве же Иръ аскакъ и не вержаше Фамарѣ, іако не баше ѿ земля Хананѣа, и аиглъ Гѣи свѣи его въ іюю нещъ, и той не позна еѣ по аскакѣствѣ мѣри ег[о], не во хоташе ѿ ны и мет[и] чад[а]. въ днѣи чертожныхъ ввѣстивухъ ю Ишанѣ, іюмоу сѣоу моему, и тѣ проказньствѣ[н] не позна еѣ²⁶⁾, въ[стѣ] с нѣю акт[о]. и егда запретиухъ ем[ѣ] съближити, и испусти скѣмъ на землю по заповѣди мѣри своеѣ, іако и тѣ смре въ проказньствѣ. хоте же и іюемъ сѣоу Исаковѣмъ дати ю, но жена моя Висва²⁸⁾ не дастъ ми, враждоваше бо на Фамарѣ, іако не баше бо ѿ дщерей Хананѣа, но іакож[е] и та²⁹⁾. вѣдахъ ж[е] азъ, іако аскако есть племя Хананѣе, но мѣсль зностынаѣ ѿслепи сѣдце мое. и видѣвъ ю шемѣнь кыхъ в питиѣ виннемъ, прельстихъ самъ и впадохъ к ней. та не соущѣ мнѣ шедшо³⁰⁾ поѣи Исаковѣмъ женѣ моею³¹⁾ ѿ Хананѣа земля; свѣд[е]въ же еж[е] сѣтвори, проклахъ ю к болѣзни сѣдца моего, таж[е] смре в аскакѣствѣ сѣкъ своихъ. по словесихъ же снхъ въ вдовѣствѣ сѣщи Фамарѣ по двою акт[ѣ] слышавши, іако въсхужаш[е]³²⁾ стрѣи ѿвѣць стваривши самъ стварію братню сѣде предъ градомъ [в] вратехъ. законъ бо аморенскъ: вдаемъю посажати въ вѣса седми днѣи предъ вратѣи. спилъ самъ сво азъ на водѣ Хозивкѣствѣ не познахъ еѣ ѿ пѣиства, и прельсти ма до крѣт[а] еѣ³³⁾ скрашенѣемъ ризъ еѣ, и приклонѣ самъ к ней рѣхъ: приа[с] ли к тобѣ? и рече: что ми даси? и дахъ еѣ жезлъ мой и поѣсъ и свѣсло цѣрское. еже³⁴⁾ приближихъ самъ к ней, зачатъ; не раздѣмехъ же, еж[е] створихъ, тѣхъ свѣют³⁵⁾. пѣщши ж[е] ѿтай кѣри ѿсрамисѣ. призвавъ ж[е] ю слышахъ еже в тайнѣ словеси, іаже лежа³⁶⁾ с нѣю в пѣиствѣ моеѣмъ глѣхъ, и не могохъ оубити еѣ, іако ѿ Гѣи въ[стѣ]. глѣхъ бо, егда како въ прельсти створихъ ѿ иноѣи вземши вѣрѣи, и не приближихъ самъ к ней³⁷⁾ и до живот[а] моего, іако поносъ створихъ си

въ всѣмъ Иїан. соущиі бо въ градѣ глѣхъ: да не коудетъ въ вратѣхъ привѣтчествующи, іако ѿ иноіа странкїи пришедша, но сѣдела ес[ть] въ вратѣхъ. и азъ мѣхъ, іако никто же разѣмѣ [sic! зам. разѣмѣ], іако влѣзохъ к ней.

И потому приходомъ въ Египетъ къ Іѡсифѣ глад[а] рад[и]. мѣ. лѣтъ вѣхъ, и ої. лѣтъ живѣ тамо. и ииѣ еж[е] глѣо влѣмъ и заповѣд[а]ю влѣмъ, чада моіа, послѣшайте Иуды ѡца вашего и схраните всѣ словеса³⁵⁾ моіа, іак[о]же твори[ти] всѣ правды Гїа и послѣшати заповѣди вїіа. и не ходите в слѣдъ помыслѣ всѣхъ³⁶⁾ ни в замысленнїи злодѣмїа всего⁴⁰⁾, в прозорьствѣ срдца вашего, ни хвалите с[а] силою дѣлѣ зности вашей, іако и се ес[ть] лѣкаво предъ Кѣомъ. також[е] и азъ хвала с[а], іако в вратѣхъ не сретѣ мене жена краснѣ, рѣгахъ сѣ Рѣвн[и]с] мѣемъ братѣ ѡ Бале женьї ѡцѣ моему, и дѣхъ завистнїи и блѣднїи ѡплѣтѣсѣ⁴¹⁾, дондеж[е] впад[о]хъ к Висѣ к Хананитаннїи и к Флмарѣ к невестѣ сїоу моѣго. и глѣхъ тѣствїи своѣму, да сѣ свѣщаю сѣ ѡцѣмъ моїмъ и тако пѣмъ дщерь твою. и показа ми ѡ имени⁴²⁾ дщери твоїа⁴³⁾ злат[а] множ[е]ство всѣ числа, ваше бо црѣ. и тѣ скрасївѣ ю златомъ и висеромъ сѣтвори намъ пирѣ на вечерїи ѡ дократѣ женьї. И вино прекрати ми ѡчи и ѡмени ми срдце похот[ь]. и влѣлюбникъ ю и падохъ и прѣстѣпнѣхъ заповѣди Гїи и заповѣд[и] ѡцѣ своихъ, и пѣхъ ю женьї, и влѣзда ми Гѣ помышленїа срдца моѣго, ино не порадовахъ сѣ ѡ чадахъ еїа. и ииѣ, чада моіа, не спивайте с[а] виномъ, іако вино развращаетъ змѣ ѡ истинкїи и влагаетъ гнѣвнїю мѣслѣ и приводитъ на прѣлѣсть ѡчи. дѣхъ бо влѣднїи⁴⁴⁾ аки слѣжитѣла на похот[ь] имаѣ оумъ. іако двоѣ сѣ превращаетъ моцѣ члѣчскїю: аще бо пѣтъ до пынѣства, то в мыслѣхъ скверныхъ смѣщаетъ змѣ на влѣдѣ и ражжизаетъ тѣло на совѣдѣпанїѣ и вываѣтъ похотѣмъ виномна, творитъ грѣхъ, не срамлѣетсѣ. тако ес[ть] блѣдъ, чада моіа, іако пѣанный никогоже срамлѣѣтсѣ. се бо и мене прѣлѣсти не срамлѣати с[а] множѣства въ вратѣхъ, іако въ ѡчию всѣхъ приклонїхъ к Флмарѣ и створихъ грѣхъ великъ и ѡбрѣхъ покровѣ нечѣстотїи сїемъ моїмъ. пѣкъ вино не вѣоїхъ заповѣди вїіа и пѣхъ женьї ѡ Хананїи. смыслѣ бо ес[ть] треке пѣюцимъ вино, чада моіа, и то ес[ть] смыслѣ пѣюцимъ вино: дондеж[е] имаѣтъ разоумъ, да пѣтъ; аще л[и] прѣменѣтъ вѣтакъ сїи, внидетъ къ вѣта еїо дѣхъ прѣлѣстнїи и створитъ пѣаномъ вѣтѣдно глѣти и незаконнѣкати и не срамлѣати с[а], но хвалити с[а] вѣсчїемъ. мнѣцю сѣрю дѣбро, влѣдѣ и ѡблѣчѣмъ не покарѣтсѣ с[а], вѣсчїино не срамлѣѣтсѣ. аще бо и црѣ ес[ть], кто⁴⁵⁾ ти влѣдитъ ѡблѣчѣмъ

и црства испад[а]еть поравотиса влжению. аки и азъ шважихъ
са ѿдахъ жезлъ мой, еже есть стверженіе моемоу племени,
и поашъ мой еже есть сила, и венѣць, [еже] есть слава црства
моего. ибо покаивса ѿ тѣхъ винъ и мас не вѣдихъ и до ста-
рости, и всякого веселія не видехъ. показа ми ангѣль вѣи, іако до
вѣк[а] люво црль люво збогымъ женѣ ѿвладдуютъ: ѿ црѣ ѿвемлютъ
славъ, ѿ сильного мощь, а збогаго въ збожестве сѣтноѣ стверженіѣ.
сѣхрани[т] оубо. чад[а] моя, зста⁴⁶⁾ виноу, сѣтъ збо в немъ дѣ-
дѣи авкари и: помысленіе, злораспаленіе, влженіе. мерзости при-
вѣтокъ. ибо пѣт[е] вино то весело съ страхомъ вѣимъ сѣшса⁴⁷⁾.
лице л[и] в веселіи ѿстѣпитъ вѣи страхъ, то збо вдетъ пѣанство,
приходитъ вѣраминѣ. се же, глѣю, не злѣ пѣт[е], да не сѣгрѣшитъ
в мале которе и клевете и в престоупленіи заповѣд[и] вѣи погубитъ
т[е] преже времени всего⁴⁸⁾. ибо тайнѣ вѣи чѣчскы⁴⁹⁾ іавлаетъ вино,
іакож[е] и азъ заповѣд[и] вѣи, тайнѣ Іакова оца моего іавихъ
хананетинни вѣсѣе, иже реч[е] бѣ не повѣдати. и рати имате,⁵⁰⁾
іако винно вывае вино. заповѣд[а]ю вамъ, чада мои: не любите
сребра ни взирайте на девротъ женскѣю. азъ во сребролюбнемъ
и красотою прелести са на вѣсѣе Хананитинни: видѣхъ азъ
іако въ дво[и] его, сего рад[и]⁵¹⁾ воудеть племя мое в мерзости,
и пеймо⁵²⁾ мудрыа мѣжа ѿ сѣкъ моихъ сѣвратитъ и црство
Іудино ѿхсѣдетъ сѣтворитъ, еж[е] да ми Гѣ в послѣшаниі ѿць
менхъ. никогда же опечалихъ в словесехъ оца моего Іакова, іако
все еж[е] речаше, творахъ. и Авраамъ ѿць оца моего вѣсви ма
црствовати въ Іѣлви⁵³⁾, и Исакъ також[е] облажи ма. толмиж[е]
іаже азъ виде, іако зменивъ⁵⁴⁾ встанетъ црство. и звидехъ во ѿ
книгъ Еноха пражеднаго, елика зла сѣтворит[е] в послѣдныі
дѣи сѣхраните са, чад[а] моя, ѿ влженія и сребролюбнія, послѣ-
шайте Іудѣи оца вашего, іако то лишаеть закона вѣи, ослепитъ
помысли дѣивныі, презорѣствъ набѣаетъ и не ѿставитъ мѣжа
помилувати ближнаго[о] своего[о], но зжесточитъ дѣию его ѿ всего
добра, и обейметъ его въ трдѣхъ и болезнѣхъ и ѿиметь ѿ него
сонъ, и скончатъ плоть его, и мѣтви вѣи запинаетъ, и влвеніа
вѣи не поминаеть, и прѣксъ вѣщающѣ не послѣшаетъ, и словес[е]
вѣгочѣтна гвѣшаеть са. дѣоемоу во грѣхъ противъ заповѣдемъ
Гѣимъ работамъ, бѣ послѣшати не можетъ, іако ѿслепи дѣию его,
дѣию аки ноцрю скитають с[а]. чада моя, сребролюбѣемъ вѣмирѣмъ
приводимъ, іако въ прелести сребра несѣшши вѣи и менѣютъ
и творити имощю мое⁵⁵⁾ въ зжастіи впасти. сребра рад[и] азъ
изгвѣнихъ чада своа, и аще не вы покаивши тѣла моего и смо-
трениѣ дѣи моеа и мѣтви Іакова ѿца моего, вѣкъ чадъ выхъ

Змерлъ. Бѣ ѡць мону щедръ и мѣствъ и помилова ма, іако в неразсмѣхъ створихъ. ѡслени бо ма князь прелести, и не поразсмѣхъ, іако чѣкъ, и аки плот истлихъ въ грѣсѣхъ. и поразсмѣхъ свою немощь, мнѣкъ сѧ непожежень быти. разсмѣйте се бо, чада[а], іако два дѣла ходита ѡ члѣче: истинный т[ъ] и прелестный, и в сред[е] есть смѣсль смнѣи, и къ немѣже хощет преклонити с[а]. истинный бо и прелестный прекл[он]ѣтъсѧ к персем чѣкъ, и кождо своѣго познаваетъ с чѣка чѣкъ.⁶⁶⁾ и нѣс[тъ] вѣрмені, в неже может оутайти члѣско дѣло, іако в персѣхъ кости⁶⁷⁾ ѡго вписа стоѧ⁶⁸⁾ предъ Гмъ дѣхъ истинный, послѣшествуетъ бо ѣмс⁶⁹⁾ и ѡблѣчатъ бо все, и възгараетъ съгрѣшивши⁶⁰⁾ ѡ своѣго срѣдца и възвести лица не можетъ къ соудыи.

»И инокъ, чада[а] моиа, възлюбит[е] Леѡгніа, да прекоудеть, и не възносите сѧ надъ него, да не погыбнете. мнѣ далъ есть Гѣ црство, а ѡномѣ жречество, и покори црство жречеству. мнѣ дасть іаже на земли, а ѡномѣ іаже на нѣсехъ; елицымаж[е] есть выше нѣко земли, толицымаж[е] есть выше жречество земьскаго црства, аще не грѣхъ дѣла ѡпадѣтъ Гѣ и ѡбладанъ всдѣтъ земьскимъ црствомъ. и в⁶¹⁾ того паче ж[е] текъ и збра Гѣ, приглати сѧ имъ и іасти транезъ емъ и начаткѣи плод[о]къ снѣвъ. ты ж[е] боудеши црѣ Иіаковъ и боудеши іако морѣ. іако бо в немъ праведнии и неправ[е]днѣи стражуютъ, ѡви пленѣми, ѡви кагатеюще, іакож[е]⁶²⁾ и в тобѣ весь родъ Иілкѣ⁶⁴⁾: ѡви в вѣдѣсъ впадѣтъ пленѣми, ѡви⁶⁴⁾ пленѣми⁶⁴⁾, ѡви ѡбог[а]ткуютъ възсхытающе, іако црствѣюще. и боудѣтъ аки кити пожирающе рыбѣи и чѣкъ⁶⁵⁾, снѣи свободныиа поравотатъ, дома и села и паствннѣи възсхытатъ, и много телѣкъ вес правды аки вранове и стервоидивнѣи птица насытатсѧ. и приспют на зло к ліхонмьству въсащес[а]⁶⁶⁾ и всдѣтъ аки ѡврати⁶⁷⁾ лжи, и пррочи все правдивнѣиа проженѣтъ. наведеть же на ма Гѣ розорѣи межи собою а рати частнѣи всдѣтъ къ Иіли. и къ чужемъ племени црство моѣ скончатъ с[а], дондеж[е] прид[е]т спсѣніе Иілю до пришествіа истиннаго Бѣа, іакож[е] смолчати Иіаковъ в мирѣ и всѣмъ странамъ. тѣ схранити државѣи црствіа моего до вѣка. клатвою же клат ми сѧ Гѣ не ѡнати црствіа моего ѡ племени моего вса днѣи до вѣка. многож[е] печал ми ѣсть, чада, незаконнѣи и чареднѣи и всмиреслоуженнѣи, іаж[е] створитъ⁶⁸⁾ въ црствіи къ чревѣ възлхвѣющимъ и послѣдѣющимъ вліаннѣмъ и вѣсомъ прелестнѣимъ. и дщери вашѧ песнивица сътворит[е] и плававица, и примесите с[а] дерзостемъ изыбѣкъ. егуж[е] ради наведеть Гѣ на вы гладъ и морѣ и смрть и копне, ѡмирающе пагѣсѣи и псомъ изѣсаннѣи⁶⁹⁾,

врагомъ ѿ дрѹгомъ поношеніе, погыбель ѿ сеченіе ѿ предъ ѡчиима ѿшима⁷⁰⁾ млад[е]нцемъ пагѹба и подрѹженіемъ смѣртъ ѿ именуи начатокъ, храмъ бѣю запаленіе, земли прикѹжа, вамъ самемъ работа въ изыѣхъ. ѿздрѣжють ѡ васъ въ скопца женамъ своимъ, дондеж[е]⁷¹⁾ ѡвратит[е]са⁷²⁾ въ свершене срѣдци кающес[а], ходяще въ всѣхъ заповѣдехъ бѣихъ. ѿ присетить васъ Гѣ мѣстѣю ѿ ѿзведеть васъ ѡ плененіа странъ. ѿ потомъ възвѣдетъ въ звѣзда ѡ Іакова в мирѣ, възстанеть члѣкъ ѡ племени моего аки сѣнце праведноѣ, ходи⁷³⁾ съ члѣкъ въ правдѣ ѿ въ истинѣ, ѿ всакъ грѣхъ не ѡвращетса в немъ. ѿ ѡврѣзуютса ѿмъ ѿвса ѿзлїати ѿ дѣхъ влѣвнїе Оца ѿ стѣго Дѣа. ѿ тѣ ѿзлїеть дѣхъ влѣчстѣна на въ ѿ боудете емѣ сѣве в правдѣ ѿ пондет[е] в заповѣдехъ ѣго перкѣхъ ѿ ѿ послѣднихъ. тѣ ѡрасль Бга Ышнаго, тѣ ѿсточникъ в животъ всакъ ѿ плоть⁷⁴⁾. тогда просвѣтитса скипетръ црѣстѣниа моего ѿ ѡ корени вашег[о] боудет корень⁷⁵⁾ ѿ ѡрасль, ѿ ѿз неа ѿзвѣдет жезлъ правдѣ ѿзѣкомъ, соудить ѿ сїсаеть всѣхъ призывающихъ Бга. ѿ потомъ възстанетъ Явраамъ ѿ Исакъ и Іаковъ въ жизнь, ѿ азъ ѿ братья мой, начальници хорѣгъвамъ в[а]шимъ⁷⁶⁾ въ Іїли. боудет⁷⁷⁾ Левгїи перкоѣ ѿ второе азъ, ѣ-ѣе Іѡсїдъ, д-ѣе Бенѣаминъ, ѣ-е Семѣшнъ, з-ѣе Сахаръ, з. Заблонъ, ѿ пото[м] всѣ въ Іїли. влѣвнѣ⁷⁸⁾ Гѣ Лебгнѣкъ⁷⁹⁾, аїглъ лице ѣго мене, ѿ силы ѿ славы — Семѣшнъ, ѿбо — Рѣвїмъ, земля — Ісахаръ, моря — Заблонъ, гори — Іѡсїфъ, црѣкви — Бенѣамина, светило — Данъ, пища — Нефтлїима, сѣнца — Гадъ, мѣць — Ісїра. ѿ боудеть в люди Гѣа ѿзѣкъ ѣдинъ, ѿ не боудеть в томѣ дѣа прелестнаго вражїа, ѿко предаѣтса пламени въ векъ бес коньча. ѿ-ли в конча всеасъ⁸⁰⁾ в радости, въ збожестве Гѣа ради змиравши възвѣдѣтса в жизнь [ѿ] ѡбѣгатїютъ, в колезнь — възмогѣтъ, въ алыче — насыт[а]тса. ѿ ѣлени ѡсїфови⁸¹⁾ в веселїи, ѿ ѡрли Іїли полетат в радости. ѿ нечѣстїви възрїдають, ѿ грѣшнїи възплачють са, ѿ вси люд[ѣ]е възхвалатъ Гѣа в векѣ. съхраните збо, чад[а] моа, всѣ законъ, ѿко есть надежа всемъ ѿсправляющимъ поуть ѣго.“

Си реч[е] Іюда р. дї. лѣт: „азъ змираю дїсь въ ѡчию всѣю,⁸²⁾ никто же да не погрѣбаѣтъ мене многоченною [sic!] ѡдежею, ни чрева моего да не ѿздымает, ѿко тако ѿмѣкють црѣствѣющий. ѿ възнесете ма в Хеврон.“ ѿ то рекъ зспе Іюда, ѿ створиша емѣ сѣве по всемъ ѿкоже заповѣда ѿмъ, ѿ погрѣбоша ѿ в Хевроне съ ѡчи ѣго. Іюда сїхъ Іаковъ д-ѣи, Лїїнъ д-ѣи, жит же лѣт сто ѿ деватнадесат.

1) Дод. ми 2) корзондвїжнїкъ вѣхъ 3) перѣхъ 4) медведь 5) пастанїс 6) вас. 7) запальши 8) вас. 9) Хоснїевскѣхъ 10) на ны 11) дод. нмѣ 12) на ны 13) вас. 14) на ны 16)

вгдаже ¹⁶⁾ дод. ратни ¹⁷⁾ бахоу ¹⁸⁾ Барсвѣс ¹⁹⁾ Йоуна ²⁰⁾ Силома ²¹⁾ вас. ²²⁾ нонираме ²³⁾ дод. тѣмъ прихоломъ и данины ²⁵⁾ полат ²⁶⁾ проказнѣвнѣкъ позна вы ²⁸⁾ Зисоуи ²⁹⁾ Ханаинскѣмъ якоже и та ³⁰⁾ шедши ³¹⁾ вас. ³²⁾ вѣхожию ³³⁾ докрота вы ³⁴⁾ вгдаже ³⁵⁾ тѣмъ оубити ю повелѣхъ, ваг. хотѣхъ оубити ю ³⁶⁾ лежахъ ³⁷⁾ дод. потомъ ³⁸⁾ сповѣсти ³⁹⁾ вашихъ ⁴⁰⁾ вашего ⁴¹⁾ ѡпамятася на ма ⁴²⁾ много имени ⁴³⁾ своимъ ⁴⁴⁾ дод. вино ⁴⁵⁾ вас ⁴⁶⁾ оустакъ ⁴⁷⁾ сѣмнати са ⁴⁸⁾ вашего ⁴⁹⁾ и человеческыа ⁵⁰⁾ и матеж ⁵¹⁾ яко двохъ спх ради ⁵²⁾ яко и ⁵³⁾ вас. ⁵⁴⁾ ѡз мене ⁵⁵⁾ ѡмѣющемоу е ⁵⁶⁾ чѣна ⁵⁷⁾ въ прѣси и въ кести ⁵⁸⁾ вписабѣтъ с[а] ⁵⁹⁾ ѡбоемѣ ⁶⁰⁾ съгрѣшивши ⁶¹⁾ яко ⁶²⁾ такоже ⁶³⁾ чѣчскѣ ⁶⁴⁾ вас. ⁶⁵⁾ дод. диринъ же чѣчскыхъ ⁶⁶⁾ ко сколѣсиа ⁶⁷⁾ ѡвратителъ ⁶⁸⁾ створитѣ ⁶⁹⁾ изид. нѣ ⁷⁰⁾ вас. ⁷¹⁾ дод. аще ⁷²⁾ дод. къ Боу ⁷³⁾ хода ⁷⁴⁾ всаконъ паоти ⁷⁵⁾ вас. ⁷⁶⁾ нашимъ ⁷⁷⁾ боудемъ. ⁷⁸⁾ и багсвить ⁷⁹⁾ Ангилѣ ⁸⁰⁾ и в печали конца вселса вѣстанутъ ⁸¹⁾ дод. поткоутъ ⁸²⁾ вашю.

Варианти вписано з Тихонравова op. cit. I, 174—186.

5. Закѣтъ Сахаровъ ѡ докровѣмъи.

Вписаніе словесъ Ясахаровъ. призвакъ сѣмъ своіа и реч[е] имъ: „слышита чад[а] Ясахара ѡца вашег[о], видѣшите словеса възлюбленнаго ѡца Ясахара.¹⁾ азъ родихса ѣ. сѣмъ ѡ Икова мездрѡб²⁾ мандрагѡуръ. Рѣвимъ ко принесъ ж[е] мандрагѡуръ с полѡ и сретши Рахиль взятъ ѡ. плакаше же са Рѣвимъ; ѡ глѣкъ еѡ илѣкзе Анѡ мѣти моѡ. сиж[е] вяхъ ѡблока влѡговонна, ѡже творить земля Іраматьска³⁾ на версе подъ жреломъ воднымъ. и реч[е] Рахиль: не дамъ ти ѡухъ, ѡко коудѣтъ ми въ чадъ мѣсто. вѣста же ѡблоцкъ двѣ. и реч[е] Анѡ: не доволѣтъ ли ти, еж[е] ес[и] поѡла моужа моѡеѡ, да или се хошиши взят[и]? ѡнаже реч[е]: да коуди ти Иковъ сню ношь в мандрагѡуръ мѣсто сѡа твоеѡ. реч[е] же Анѡ к нѣи: не хвали са ни величай са сама, мон ко естъ Иковъ, азъ жена оубность⁴⁾ еѡ. Рахиль же реч[е]: что секо, ѡко мене преже тебе възлюбен, мене дѣла работа ѡцю моѡемъ дѣ. лѣт. да что ти створю, ѡко ѡмножи са прелѣсть варна⁵⁾ на земан, то ти не бы видѣла лица Иковла. не бо жена секо еси тѣ, но прелестью в мене мѣсто вѣдѣна еси и прелести ма ѡць мой и ѡвѣдѣ ма ношь тѣ и не да ми видѣти еѡ. аще бо вухъ тѣ была⁶⁾... и реч[е] Рахиль: възми едина мандрагѡуръ, [за] едина наймѣ са едина ношь. и разоумѣ Іаковъ Аню, зачешю⁷⁾ мене роди, и мѣзды ради нарекохъ са Ясахаръ. тогда шви са Иковоу англъ глѡ, ѡко чад[а] Рахиль род[и]тъ, ѡко небреже сшествни мѣжняго ѡзера въздержаніе. аще бы Анѡ мѣти моѡ свлжнниа ради ѡдала ѡвѣк ѡблоцкъ, ѡсемъ сѣвѣ бы родила; того рад[и] ѣ. реди, а два Рахиль, ѡко мандрагѡуръ дѣла посети еѡ Гѣ вѣдѣше бо, ѡко чадѡ род[и]ти хоташе съближити са⁸⁾ съ Іаковомъ, а не похоти дѣла. приложи же секо на стрѡѡ ѡдати Иакова, да възмѣтъ дрѣгѡб⁹⁾, мандра-

гдѣрѣ сво рад[и] слыша Гѣ Рахиль, яко хотѣвшимъ¹⁰⁾ не ѡзгриже, но въдасть ѡ въ домъ Гѣ, принесѣши жертвѣ Бѣшнѣ[о] свѣемъ в то врѣмѣ.

»Ѣгда възмѣжахъ [sic! зам. възмѣжахъ], чада мои, ходѣхъ въ простотѣ сѣдца ѡ вѣхъ дѣлатѣль оцѣмъ моимъ ѡ брат[ѣ]и моеи, ѡ приносѣхъ плодъ въ врѣмена ихъ. вѣсѣаше мѣ ѡцѣ мой видѣ, ѡко въ простотѣ ходѣхъ, не вѣхъ ленивъ в дѣлѣхъ моихъ, не зазорливъ, не завидливъ ближнемоу, ни ѡклеветѣхъ никогоже. ни похѣлахъ житѣи члѣкѣ, живѣи къ правости оцѣи. того рад[и] лѣ. лѣт поѣхъ свѣкѣ женѣ, ѡко трѣдѣ снѣдше¹¹⁾ снѣдъ мой, ѡ не раздѣмѣхъ похоти женѣскѣи, но трѣд[а] рад[и] сонѣ ми вѣваше. ѡ всегда радовашесѣ ѡ простотѣ моеи оцѣ мой, ѡже во дѣлахъ всѣко овоцѣе, ѡ все первородноѣ ѡ первоѣ ѡерѣомъ Гѣи приносѣхъ, таж[е] ѡцѣ, ѡ потомѣ совѣк, Гоу свѣсѣ[о] творѣше вѣлѣи роукама мои.ма. видѣше же Іаковъ, ѡко Бѣ помагаетъ простот[е] моеи, всѣкомоу сѣгомоу ѡ печалнѣ подавахъ земнаѣ вѣлѣи правостнѣ сѣдца. ѡ ѡнкѣ послѣшант[е] мене, чада[а], ѡ ходите в простотѣ дѣи вашѣи, ѡко видѣхъ в вѣсѣ всѣко сѣгоженѣ Гѣе: простѣи ѡ вѣл[а] не желѣете, ближнего не овидите, ницѣ различнѣхъ не ѡцѣете, свѣтамѣ краснымъ не хоцете, лѣт долго не ѡцѣете жити, но токмо чаѣете вола вѣи. прѣлѣстни во дѣси ничтоже не сѣпнѣют ѡмѣ, ни во смотрите доброты женѣскѣи, да не житѣемъ сквернит[е] сѣма своѣго, ни рѣвностъ в помыслѣ ѡго внидет, ни завнѣсть тѣнѣ дѣи ег[о], ни матѣж в простотѣ чѣють. ходите же въ вѣлѣости дѣи, все видит[е] в простот[е], не приѣмѣмѣ оцѣи¹²⁾ лоукавоу ѡ прѣлѣсти мирѣскѣи, да не видит[е] развращѣнѣ заповѣдѣи Гѣи. храните сво, чада мои, законъ Гѣи ѡ простотѣ¹³⁾ стѣжит[е] ѡ в вѣзловнѣи ходите не хоулаше заповѣд[и] Гѣи ѡ ближнего дѣлѣсѣ, но възлюбите Гѣ ѡ ближнего, сѣбѣго ѡ волѣцаго помѣлоуците, полагайт[е] хрѣбетъ вашъ на дѣланѣе ѡ дѣланѣе дѣланѣи земнаѣ, всегда дѣланѣи дарѣи с похвалѣю [зам. похвалою] приносѣщи Гѣи. ѡко в перѣвомѣ родѣ[е] плодовѣ земныхъ вѣсѣвить тѣ Гѣ, ѡкож[е] вѣсѣви¹⁴⁾ всѣ сѣиѣи ѡ вѣлѣ до ѡнкѣ. нѣсѣ[ть] во ти дана на¹⁵⁾ часть развѣ тѣвкостнѣи земнѣи въ трѣдѣ¹⁶⁾ плод[о]вѣ¹⁷⁾ земныхъ. вѣсѣи мѣ, а Левгнѣи [ѡ] Юда прославнѣте сѣ ѡ Гѣ ѡ сѣвѣ¹⁸⁾ Іаковлѣхъ, ѡко Гѣ всѣлѣсѣ в нѣю ѡ вѣвомоу дасть жрѣчество, швомѣ црѣство; тою слоушѣйтѣ ѡ [в] простотѣ оцѣи вашнего ходите. ещѣ ж[е] ѡ Гад¹⁹⁾ дасть сѣ погѣвити ѡскѣсы прѣходящѣи в Шѣли. видит[е], чада мои, ѡко [по]слѣднѣи дѣи²⁰⁾ ѡставѣть сѣиѣ ваши простотѣ ѡ приѣпатсѣ к несѣтъкѣсѣ, ѡ ѡставнѣши ѡповѣд[и] вѣзловѣство вѣслѣд[с]ютѣ вѣтворѣнѣю, ѡ ѡставнѣши заповѣд[и]

Гѣа прилепѣтъсѣ [ѡ] къ врагѣ, ѿ ѡставиши деланїа къ слѣдъ поидѣтъ лѣбавыхъ мыслѣ[ѿ]. нхъ [зам. и] расшютеся въ ѡзыцѣхъ ѿ раби коудѣсти [sic!] врагомъ своимъ. ѿ вы секо повѣд[и]те чадомъ своимъ, да аще съгрѣшишь, то скоро да ѡвратитъ [сѡ] къ Гоу, ꙗко мѣствъ есть ѿ ѡбавитъ ѿ ꙗкоже възвратити сѣ [ѡ] на землю нхъ. ста ѿ ѿ. ѿ ѿ. лѣтъ ѣсмь азъ ѿ не ѡбѣдахъ на себѣ грѣха къ смѣрти: развѣе жєнѣ своеѣ не познахъ ѿноѡ, ни съклоудихъ въ глоумленїи ѡчнемъ, вина до смѣтенїа²¹⁾ ближнѡго не взелехъ [sic! зам. вжелѣхъ], лѣсти не выс[тъ] къ срѣдци моему, ажа не ѡбвѣд[ѣ] стнама моимъ [а]. по всякомъ чѣче печалне постонахъ и секоу подахъ хлѣба моего, ѿ не шдохъ единъ, ѿ предѣла не разерихъ, вѣгочѣстне сътворихъ къ всѡ дѣи моѡ, ѿстинѣ съделахъ, Гѡ възлюбихъ всѡ крѣпостию моею, такожѣ [ѣ] всякого чѣка възлюбихъ паче чада своихъ. си сътворитъ [ѣ], чада моѡ, ѿ всякъ дѣхъ вражїи ѡбѣжитъ ѡ васъ, всѡ дѣланїа проноривыхъ²²⁾ чѣкъ не ѡбладѣетъ²³⁾ вами, ѿ всего дивнаго звери ѡбладѣте ловитѣсѣ, ѿ ѿмѡще с секою бѣ нѣснаго жившца съ чѣкъ въ простотѣ срѣдца.⁴⁾ ѿ заповѣд[а] ѿмъ, да ѡбвѣсѣтъ ѿ в Хевронѣ ѿ тамо и погрѣвоутъ в пещере съ ѡщи ѣго. ѿ простре носѣ свои ѿ смре²⁴⁾ добре, ѿ всѡ шдѣ цѣлкѣ ѿ крѣпкѣ, се не сѣмъ вечнымъ. Исахаръ сѣкъ ѿковѣкъ пѣтъ ѿ сѣкъ Илїинъ ѿ-ѿ, ѿ житъ лѣтъ ѿкѣ.

1) възлюбѣнаа Бѣкъ 2) мздою 3) Ярамьскаа 4) оуности 5) прѣлѣстѣно лоукаство чѣче. и аще не км прѣлѣстѣ карнаа 6) дод. не км то было 7) и зачѣни 8) съблѣзи сѡ 9) дод. мандрагѣоу 10) ѿ хѣтѣши 11) сѣдѣше 12) ѡчно 13) прѣстѣтъ 14) ко Гѣви 15) вина 16) трѣде 17) дод ѿ ꙗко ѿ ѡщѣ нашъ ꙗкожѣ къ бѣгословїи зѣмла ѿ начатки паодѡкъ 18) къ сѣвѣхъ 19) Гада 20) лѣта 21) дод. не нхъ ѿ 22) проноривыхъ 23) ѡбладѣтъ 24) дод. къ старѣсти 25) дод. ѿмъ.

Варианти виписано з Тїховравова ор. сїл. I, 186—189.

6. Завѣтъ Завлоновъ ѡ мѣсрди ѿ мѣстни.

Вписанїе словесъ Завлонъ, ѣже предѣсть сѣмъ своимъ къ ѿ. ѿ дѣ. лѣтъ живот[а] ѣго, по двою лѣтъ[ѣ] смѣрти ѿ ѡсифовѣ, ѿ реч[ѣ] к нимъ: „посоудѣш[а]йте мене, сѣвѣ Завлони, видшїте словеса ѡца вашего. азъ есмь Завлонъ, даръ вѣкъ родителемъ своимъ. в роженїе мое разбогате ѡщѣ мой сѣкло ѡ паствинкѣ¹⁾ ѿ вол'мїи, егда в нестрѣхъ жезлѣхъ прїѡ часть. не вѣдѣ, аще съгрѣшихъ колѣ, развѣе в помѣсленїи, ни помню, ꙗко безак[о]нїе сътворихъ, развѣе невѣд[ѣ]нїа, ѣже сътворихъ на Ѹсїфѣ, ꙗко ѡбвѣстихъ си²⁾ бра-

т[ѣ]и моѣи не повѣдати ѡцю моѣмъ бывшаго, плакахъ ѡтай
 многї днїи ѡ Иѡсифѣ, когдѣ бо сѣ брат[ѣ]и, ѡко свѣщаша сѣ вси
 кѣпно: иж[е] повѣсть тайнѣ тѣ, то погоубимъ ѡ ѣго ножи. токмо
 егда хотаху ѡвити, много ѡпослашах³⁾ ѡмъ съ слезами, да не
 сѣтворатъ кезак[о]нїа сего. придоста бо Семейнѣ и Гадъ на
 Иѡсифѣ съ гнѣвомъ, ѡкож[е] ѡ ѡвити, ѡ падъ на лицї себѣмъ
 Иѡсифѣ глѣше ѡмъ: помилуйт[е] ма, брат[ѣ]и, сщедрит[е] любо⁴⁾
 Иѡкова ѡца ншг[о], не къзлагайте на ма рѣкъ вашихъ, ѡкоже
 ѡзавїати кровъ неповиннѣю, ѡко нѣсмъ сѣгрѣшилъ к вамъ, аще
 л[н] сѣгрѣшихъ, то показаниѣмъ покажите⁵⁾ ма, брат[ѣ]и моѣи,
 а рѣкъ вашиѣ не приносит[е] на ма Иѡкова ради ѡца ншг[о]. ѡ егда
 глѣше слова сї, в сожеженїѣ⁶⁾ придохъ азъ, начахъ плакати ѡ срдце
 мое раздрешї сѣ къ мнѣ, ѡ всѣ сѣставъ стробкї моѣа, дрежа-
 шес[ѣ] строка съ дшнїю моѣю, плак[а]ше же сѣ⁷⁾ и азъ съ Иѡси-
 фомъ, рыдаше срдце моѣ ѡ сѣстави срдца моѣго и тѣло ѡжа-
 соша сѣ, ѡ не можахъ стоїати. ѡ видѣвъ ма плачущасѣ по немъ.
 ѡни же приходаше ѡвити ѣго, зажежа за ма мола сѣ ѡмъ.
 ставъ Рѣвимъ [н] реч[е]: братьѣ, не ѡвнѣмъ, но въквержемъ
 ѡ [в] ѣдинъ ѡ кладажникъ соухнхъ снхъ, ѡже копаша ѡци ѡши
 и не ѡбретоша воды. того бо рад[н] не повеле Гѣ быти воды
 в нхъ, да боудет на сѣхрленїѣ Иѡсифѣ. ѡ сѣтвори Гѣ тако,
 дондеже продаше Измаїлитомъ. ѡ цѣне бо Иѡсифове не при-
 частнхсѣ, чада моѣи, но Семейнѣ и Гадъ ѡ брат[ѣ]и ѡ братѣчади
 ѡши, ѡ вземше цѣнѣ Иѡсифовѣ кѣпиша сокѣ сапоги ѡ женамъ
 сеѣмъ ѡ чадомъ, глѣше: не ѡзедим ѣѣ, ѡко цѣна крови ѣсть
 брат[а] ѡшего сї, но распранїемъ расперемъ ѣ, ѣлма же реч[е],
 ѡко цѣствовати ми ѣсть на васъ, да видимъ, что ѣсть сон его.
 того рад[н] въ книгахъ Енохова законѣ пишет: не хотащегѣ
 въставитъ семени братѣ сеѣм[ѣ] да ѡзбѣтсѣ ѡнѣца ѡ заплаютсѣ
 лица. брат[ѣ]и Иѡсифова не хоташа бо живота брат[а] нхъ, да
 Гѣ ѡзв имъ ѡнѣцю, ѣю же ѡвѣшас[ѣ] на Иѡсифѣ брат[а] сеѣг[о].
 приведе⁸⁾ бо Егѣпетъ ѡзвѣни быша ѡ ѡтрокъ Иѡсифов[н]хъ
 вне братѣ ѡ тако поклонїшас[ѣ] Иѡсифѣ по закон[ѣ] црѣ Фара-
 ѡна. не токмо поклонїша с[ѣ] емѣ, но ѡ заплавани быша въсѣ
 щина [sic! зам. вѣс чина] падше пред нимъ, ѡ тако посрамншас[ѣ]
 пред Егѣптанѣ. потомъ бо слышасѣ [зам. слышаша] Егѣптанѣ
 всѣ златѣ, иж[е] сѣтворихомъ Иѡсифѣ, тогда бо сѣдоша ѡсти
 ѡни, азъ два днїи ѡ две ноци не ѡх жалѣ снї по Иѡсифѣ, ѡ Юда
 не ѡдѣше с ним[н], пресѣдѣше бо ѡ рѣа, ѡко коїше с[ѣ], ѡко да
 не въскочивши Семейнѣ и Гадъ ѡбѣта ѡ. ѡ видѣше мене не
 ѡдѣца приставнша ма влѣсти ѣго, дондеж[е] проданъ быс[тъ].

створиже в рове ꙗ. дѣи и ꙗ. ноши и тако проданъ выс[тъ] не
 іадъ и слышавъ Роувим, яко продаше, но шедшу емѡ ризѡ си
 раздобиѡ въпиши глѡ: како ѡзрю лице оца моего Икова!
 и вземъ сребро и гна въ слѣдъ кѡпецъ, никтоже ѡбрет[е], ѡста-
 вивше во пѣть великыи и⁹⁾ стезами и стромнымѡ близности
 дела. и не іастъ хлѣба [в] томъ дѣи. пришед же Данъ реч[е] емѡ:
 не плачиса ни тѣжи, ѡбрѣктохъ во, что реч[е]мѡ оцю ишемоѡ Іа-
 ковѡ. заколемъ ножемъ козлище ѡ козъ, помажемъ котыгѡ Иѡ-
 сифаю и реч[е]мѡ: познай, аще се свита сѡа твоѡго Иѡсифа.
 и сѣтвориш[а] тако, свита во ѡца ишего съвлекоша съ Иѡсифа,
 и егда хотаху продати, и ѡвлекоша въ сѣктѡ вѣтхѡ, в рабкю.
 котыгѡ же ѡго держаше Семѡнъ и не хоташе ѡа дати, хотевъ
 копиемъ издоби[т] его, гнѣваіа сѡ, яко живъ есть а не ѡбѣнъ.
 вѣстакши же вси нанъ, рѣша же мы кѡпно, яко аще не даси,
 реч[е]мѡ, яко ты ѡдинъ сѣтвори злое въ Иліи. и тако дастъ
 имъ, и сѣтвориша якож[е] реч[е] Данъ.

»И иѡнкъ, чада моѡа, закѣриваю вамъ хранит[и] заповѣди
 Гѡи и творити мѡсть ближнемѡ и мѡрдие¹⁰⁾ къ всѣмъ, не то-
 чью къ чѡком, но и къ бесловеснымъ. сѡхъ во рад[и] блѡгси ма
 Гѡ, и вси брат[ї]и моѡи [sic!] болаши безъ болѣзни превыхъ. вѣсть
 ко Гѡ кожедо мѡсакъ. имѣйте мѡсть къ строѡе вашѡи, чада моѡа,
 яко ѡже кто сѣтворитъ ближнемѡ своѡмѡ, тако и [Гѡ] сѣтворитъ
 ѡмѡ. ибо сѡе брат[ї]а моѡа болахъ и ѡмирахъ Иѡсифа дѣла,
 яко не сѣтвориша мѡсти въ стровахъ своихъ, сѡе же мой безъ
 болѣзни съхранени выша, іакож[е] вѣсте. и егда вѣхъ в земли
 Ханаани, в морихъ ловахъ ловитѡ рѡбеню Иковѡ ѡцю ишемоу,
 и мнозимъ стапающимъ¹¹⁾ азъ безъ вѣда превыхъ. азъ пер-
 кое сѣтворихъ корабль на плавание в мори, іако Гѡ дастъ ми
 развѡ и мѡдрость, ѡже в немъ. и поставихъ дрѣво на задѡ¹²⁾
 емѡ и понавѡ распротрохъ на правѣ дрѣвѣ в сред[и], и вѣхъ
 в немъ ходѡ по краемъ лова домѡ ѡцю. дондеж[е] придохомъ
 къ Египетъ, ѡ. лѣт ловахъ. лѣте же ловахъ, а зимѡ пасахъ с бра-
 т[ї]ѡю моѡю. егда же снид[о]хомъ въ Египетъ, Иѡсифъ не по-
 манѡ злобѡ нашѡ. егда же [зам. егожѡ] подражаюци и вы, чада
 моѡа, любите дрѣгъ дрѣга и не помышлай злобѡ кожедо брат[а]
 своѡго, іако то развѣаетъ, иночество и сред[о]вольство¹³⁾ расѡй-
 паѡт и дѡи сѡдѡаетъ и именѡ погѡблаетъ. помышлаетъ [зам.
 помышлайте] ѡ водахъ, іако егда в кѡпѣ текѡтъ, то каменѡ
 и дрѣвѡ и землю и пѣсокъ носѡтъ; аще л[и] на много разделѡт
 сѡ, земля покриѡтъ іа и ѡдетъ ѡдобъ приѡбидѡна; и вы аще се
 разделѡт[е], ѡудѡт[е] також[е]. не разделѡйте сѡ на дрѡ части,

яко все, еже естъ сътворит Гѣ, старшинство единое имает. дааъ естъ по двоима, раздѣлит[и] рѣцѣ, нозе, но ко¹⁴⁾ всемы сдѣки единой главо¹⁵⁾ послашаѣтъ. раздѣмѣхъ в писаннѣи оцѣи моухъ, яко раздѣдоша [зам. раздѣдѣтса]¹⁶⁾ въ Иѣли и двѣемъ црѣствѣмъ въсклѣдѣтъ и всакѣ мѣрьзость сътворит, иво всакомѣ кмирѣ поклонит се и поплнати въ врази ваши, ѡзловитсѣ[а] въ странахъ и въ всѣхъ волѣзнихъ и печалѣхъ. и потомъ поманившесѣ[а] покайте сѣ[а] и възвратят¹⁷⁾ въ, яко мѣствѣ естъ и добросердѣ и не поминатъ изловкѣи сѣмъ члѣскимъ, зане плот[ь] сѣтъ и дѣси лѣкавиѣи прельцають сѣ [зам. а] въ всѣхъ дѣлахъ. и потомъ просвѣтитъ въ самъ въ свѣтѣ правды, и възвратятсѣ на землю свою и сзрит[е] Гѣ въ Иѣрѣсламѣ и мени рад[и] еѣго. и пакы в лѣкавствѣ дѣла въ вашихъ раздѣквалѣте и и ѡвѣржени боудет[е] до времени конечнаго. и ниѣ, чада моѣа, не тѣжите, яко смираю азъ, ни ѡпадат[е] яко ѡхоудеаю. въскрѣсѣ ко пакы посреда[и] ихъ акы властелинѣи едины посреда[и] сѣмъ еѣго, възрадоуѣса посреда[и] племени своѣмъ¹⁸⁾, елико ихъ съхранило законъ Гѣи и заповѣди ѡца ихъ Заблона. и на нечѣстивыѣи наведетъ Гѣ ѡгнь вѣчныѣи и погубитъ а до ро[до]въ. ѡбаче в покои моѣа азъ тѣкѣ акы оцѣи моѣи, въ же войте сѣ Гѣ Ба своѣго всю дѣню своѣю и всю крѣпостно всю дѣни живота ниѣго¹⁹⁾. аще а[и] кто не внимаѣтъ моухъ словесъ, наведетъ на на Гѣ ѡгнь вѣчныѣи“. то рѣкъ сномъ добрымъ [сѣпѣ] и положиша и сѣре еѣго в ковчезѣ, послади же възнесѣи и в Хевронѣ и погрѣвоша и съ оцѣи еѣго. Заблонѣ сѣи Иаковль ѡи, сѣи Анѣнѣ ѡ. житъ лѣтъ ѣ. дѣ.

1) пастыню 2) извѣстна 3) молуха 4) любовь 5) накажетъ 6) сожалѣнѣе 7) плакахъ сѣ 8) пришедше 9) доша 10) дод. имѣйте 11) дод. в мори 12) веки 13) сръдобольство 14) со 15) главо 16) раздѣтсѣ[а] 17) възвратитъ 18) своѣго 19) вашѣго.

Варианти вписано з Тихонравова op. cit. I, 190—194.

7. Заветъ Данов ѡ ирости и ѡ лжи.

Написанѣе словесъ Дановъ, иже реч[е] [сѣомъ] своимъ на послѣд[о]къ дѣни еѣго въ рѣ. лѣт[о] живот[а] еѣго. съзвакъ ѡцѣство своѣ реч[е]: „послашит[е] сѣре Данове словесѣи моѣго, вънимит[е] гдѣи сѣтъ моухъ, ѡца вашихъ. искрѣсѣса срдцемъ моимъ и въ всѣмъ живот[е] своемъ, яко добро естъ и благобно истинна с правдою творенѣемъ, яко вражни вс[ѣ] ажа и гнѣвъ, всѣи изловкѣи ко члѣкѣи бѣчитъ. ипсѣвѣдаю дѣсѣ, чада моѣа, яко въ срдци

моёмъ мыслѣхъ о смѣрти Иосифовѣ, моужа благого, истиннаго, и рад[о]вахъ съ ѡправданіи¹⁾ его, іако паче нас ѡиць его люблѣш[е], дхъ бо завистнѣи и пагубнѣи глѣше ми: и ты еси сѣхъ Іакова. и²⁾ дхъ вражнѣи помагаша [sic!] ми глѣа: възми мечь сей³⁾! се естъ дхъ вражнѣи, иж[е] ваше понуждѣа мѣ. аки рись влюдшии козаница, тако и азъ влюдохъ Иосиф[а]. но Бхъ оца моего Іакова не вда в рѣци мой, да ѡбращю его единог[о], ни дасть ми сего безаконіа створит[и], да не рассыпаются вѣ. скипетри въ Иліи. и ииък, чада моѣа, се азъ смиряю, и истинною глѣю вамъ, іако аще не схранит[е] сами себе ѡ дхъа аживаго и гнѣвнаго, и аще не възлюбите истиннѣи и мрѣднѣа, то погыбнет[е]. и ѡслеплени[е] естъ въ гнѣвѣ, чада моѣа, и нѣс[тъ] кто видѣ лица въ истиннѣк, іако аще или ѡиць или мѣти аки ратникъ имаеъ іа. или аще и брат естъ, не вѣсть; и аще пророкъ естъ Гнѣк, то преслѣдѣтъ с[а]; и аще праведникъ естъ, не видит, друга не знѣтъ. ѡбжазѣтъ⁴⁾ дхъ гнѣвливый сетми прелестными и ѡслеплѣтъ естественнѣи ѡчи и ажею ѡмрачаеъ змъ его и свой видъ подаваеъ емѣ, на него ж[е] възложит ѡчи свой в ненависти срдцнѣи. и даеъ емѣ срдце на брат[а] своего в зависти. акакъ бо естъ гнѣвѣ, чада моѣа, іако в самой дшн самъ бываеъ, дша и тѣло свое творит, гнѣвнаго дшню же ѡбладаеъ, подаеъ телѣси силоу свою, да сътворит все безаконіе; егда сътворит дша, ѡправдаеъ с[а] сътвореное, понеж[е] не видитъ. тѣмъ же гнѣваіа съ аще естъ силенъ, тригубъ силѣ имаеъ въ гнѣвѣ: единѣ зко ѡ помощи сѣбжащихъ, втордѣюже вѣгѣствомъ поникаемъ и ѡдолжаваіа все правды, третѣеъ вещьноюю имѣа въ плоти и собою творѣа злое. и аще ж[е] и разколнѣа гнѣваіа съ, то сгоукоу имаеъ силѣ паче естественнѣи: помагаеъ емѣ гнѣвѣ всегда въ престѣпленнѣи. той бо дхъ с ложнѣю ходитъ ѡдеснѣю Сотоннѣи, да изокнѣа къ ажи коудѣтъ словеса⁵⁾ его. іако не разоумѣтъ силы гнѣвнѣи, іако сѣтна естъ, въ словеса бо разгнѣвит первоѣ, потомъ же делескѣ двинетъ гнѣвающагосѣ, ѡбидою малою възматетъ змъ его, и тако въздвигнѣтъ в великнѣи гнѣвѣ дшю его. егда зко кто глѣтъ на вѣ, то вѣ не въздвизаіте съ на гнѣвѣ; и аще кто хвалитъ вѣ акѣ сѣма, то не възносит[е] с[а] ни в веселіе ни въ славохот[к]ѣ.

»Первоѣ бо ѡвеселитъ слѣхъ ти, потомъ поѡстротитъ зма разсметнѣи поваженіе; тогда разгнѣваеъ мнит[е] самъ в правдѣ гнѣваеъ съ. егда тнѣта или пагуба комѣ коудет, чада моѣа, не зжасайт[е] с[а], іако той дхъ тако помышлат[и] творитъ погыбаіущемѣ, да разгнѣваеъ с[а] ѡ срдца. егда в вѣдѣ впадетѣ во-

лею или неволю,⁶⁾ не печалѣтеса, ѿ печали бо въздвижаетъ сѧ
 гнѣвъ съ лжею. естъ бо двоячно золь гнѣвъ, съ лжею смеша-
 етса ѿба, да възмат[е]та смѣ. матѣщи же сѧ дѣи часто ѿ-
 стѣпають ѿ ней Гѣ и ѿбаждаетъ ею врагъ. съхранѣт[е] бо, чада
 мои, заповѣд[и] Гнѣ и законъ его съблюдет[е], ѿстѣпите ѿ гнева
 и възненавидѣт[е] ажа, да Гѣ възселитса во вѣ и вежитъ ѿ васъ
 врагъ. и истиннѣ гдѣте каждо къ ближнемѣ своемѣ, да не впа-
 дет[е] къ враждѣ и матежѣ, но боудет[е] в любви имѣюще Бѣ
 мирна, не преможеть васъ рад[и].⁷⁾ възлюбѣт[е] Гѣ въ всемъ жи-
 воте вашемъ и сами сѧ къ истинне срѣци. веде бо: в последнай
 дѣи ѿстѣпите Гѣ и възненавидите Левгнѣи и на Юдѣ вполчите сѧ,
 но не възможеть[е] противѣ имѣ, англѣ бо Гнѣ направлѣтъ ѿба,
 яко тема станеть Илѣ. яко ѿстѣпите Гѣ въ дѣхѣхъ зловныхъ
 ходаци и творащи мерзость изъикомѣ, влоудаци съ женами
 незаконнѣми, и въ⁸⁾ проницѣрствѣ дѣлающимѣ к васъ дѣломъ
 прелестнымъ. раздѣхѣте бо въ кнѣгахъ Еноха праведнаго, яко кнѣзь
 вашъ боудетъ Сотона, яко всѣхъ дѣховъ влѣжнѣи и високоумѣи
 слоушати начоуть и год[и]ти и сномъ Левгнѣнымъ, икож[е] тво-
 рит[и] и сѣгрѣшати имъ предъ Глѣ. и снѣе мой прикѣлающимъ сѧ
 боудѣтъ к Левгнѣномъ и сѣгрѣшакци съ всѣхъ⁹⁾ с ними. и снѣе
 Юдѣини боудѣтъ в лихонѣмствѣ вѣсхнѣющимъ чужаи яко лѣви.
 того рад[и] ѿведени боудет[е] с ними в пленъ и тамо приѣмѣт[е]
 вси извѣи египетскѣи и все проказнѣство странно.¹⁰⁾ и тако
 възвратѣнѣ сѧ к Гѣи помилувани всѣдѣтъ.¹¹⁾ възведѣтъ вѣи
 къ стѣню его и дастъ вѣи миръ и възидѣтъ вѣи ѿ племени Юдѣ-
 дина и Левгнѣина снѣснѣе Гнѣ. и тѣ сътворитъ съ врагомъ брань
 и зданѣе побѣде¹²⁾ дастъ ѿщѣмъ нѣшимъ, и пленъ възметъ ѿ врага
 дѣи стѣхъ, и възвратѣтъ срѣца дѣи¹³⁾ непок[о]ривыхъ къ Гѣу.
 и дастъ призывающимъ его миръ вѣчнѣи, и почюутъ к рай стѣи
 и ѡ стѣмъ и новемъ Иерлѣимѣ възвесе[ла]тса праведнѣи, иже естъ
 къ прославленнѣе вѣи и до вѣка. и к томѣ не боудетъ Иерлѣимъ
 в запоушнѣе ни пленитса Иерлѣимъ, яко Гѣ боудеть посреде[и]
 его съ чѣкы ходѣ стѣи Илѣвъ, црѣтвѣи в немъ в смиреннѣи и ни-
 щетѣ, и вѣрѣи в него црѣтвovat[и] начнетъ къ истиннѣкъ нѣвѣхъ.¹⁴⁾
 и нѣкъ койте сѧ Гѣ, чада[а] мой, внемлет[е] снами ѿ Сотоны
 и ѿ дѣховъ его, молитѣ сѧ Боу и англѣ, емѣже есте предани,
 яко то естъ ходѣтаи Боу и чѣкомъ и ѿ мирѣ Илѣвъ, и про-
 тивѣ црѣтвѣ вѣю станеть. того рад[и] тѣнитса врагъ запѣт[и]
 всѣмъ призывающимъ его, вѣрѣеть¹⁵⁾ бо, яко къ нь же дѣи вѣ-
 рѣеть Илѣ, скончатса црѣство вражѣе. тѣ англѣ миръ скрѣпнѣтъ
 Илѣ¹⁶⁾ не впасти емѣ до конца къ зло. боудетъ же къ вѣкма

беззаконіа **Н**ілава **В**стѣпникъ **Г**къ **В** ннхъ минеть въ ізыцѣхъ творѣ-
щамъ вола ѣго. іако никто ж[є] **В** мѣгакъ ѣсть точенъ ѣмѣ, іама
же ѣго боудетъ въ всякомъ мѣстѣ **Н**ілава¹⁾ и къ ізыцѣхъ сїсъ.
блюдете с[ѣ], чада мои, **В** всякого дѣла вражїи и **В**верзете
гнѣвъ и всякъ ажѣ и възлюбите істиннѣ и мѣрднѣ. и ѣако
слышасте **В** **В**іца вашего, предадит[є] и вы чадомъ вашимъ, да
прїиметъ вы сїсъ странамъ, ѣсть во істѣкненъ, мѣрдъ, кротокъ
и смиренъ и **В**ча дѣлѣскї законъ вїи.¹⁷⁾ **В**стѣпните **В**ко **В** всякоѣ
неправдѣ и прилепите с[ѣ] к правдѣ закона вїи и боудете племѣ
моѣ къ сїсенїѣ до вѣка. и погрѣкете ма близъ **В**іцъ моихъ.¹⁸⁾
и такъ рѣккъ цѣлова и **В**сноу сномъ вѣчнымъ. и погрѣкоша
и сїнкъ ѣго. и потомъ възнесоша кости ѣго и положиша близъ
Авраама, **И**саака и **И**ков[а]. обач[є] прѣрочестк[ов]а имъ **Д**анъ,
іако **В**стават¹⁸⁾ нхъ и тѣжди боудѣтъ земля своѣа и род[а] **И**злава
и оцѣства своѣго и семени нхъ. **Д**анъ сїкъ **І**аковль **З**., сїкъ **П**алїи
первїи, житъ лѣтъ **Р**. и кѣ. лѣтѣ.

1) преданїи 2) дод. **В** тог[о] 3) дод. и оцѣи имъ **І**осѣфа и възлюбить та **В**іцъ
оцѣишо емѣ. 4) дод. во 5) дѣлаеа, var. тѣлаеа 6) ноуждїю 7) рать 8) дод. всякомъ 9) въ
есѣмъ 10) странскѣо 11) боудѣте 12) даїнїе покѣдм 13) вас. 14) на істѣхъ 15) вѣстѣ 16)
Нілау 17) законѣ вїи 18) дод. **Б**а

Варианти вписано із Тіховравова op. cit. I, 195—199.

8. Завѣтъ **Н**ефталїимовъ о естественей вѣгости.

Вписанїе завѣта **Н**ефталїимовъ ѣже завѣра въ вѣрмена кон-
чиннї своѣи к лѣт[о] рѣ. живот[а] своѣго. съшедшимъ сїмъ
ѣго въ **З**. мїцъ къ ѣдиннїи [днѣ] мїца здравѣ сѣшѣ емѣ, створи
кѣч[є]рѣ емѣ¹⁾ и пит[є]. и завѣра егда възвѣнѣ и рѣч[є] имъ. іако
Змираю. и не вѣровахѣ емѣ. и вѣгла **Г**а, іако ізвѣсти имъ, іако
в²⁾ снїа ноци вечери **З**мрет, нача **В**ко глїти: „послашайте, чада
моа, сїне **Н**ефталїимови, послашайте сїне³⁾ оцѣа вашег[о]. азъ ро-
д[и]хъ **В** **П**алїи, іако хїтростїю сътвори **Р**ахїль и дастъ в себе
мѣсто **П**алѣ **И**ковѣ, и при **Р**ахїли роди ма, и того рад[и] наре-
ч[є]нъ **В**хъ **Н**ефталїим. и възлюбї ма **Р**ахїль, іако предъ нею ро-
дїхъ сѣ. и ѣще млад[ѣ] сѣшѣ ми любзаше ма глїючи: авы ми
видети брат[ѣ] твою **В** чрева моѣго іакож[є] и тѣбѣ. тѣмже по-
добенъ ми **В**сѣмъ **И**осїд по вѣлїенїю **Р**ахїлинѣ. а мїти
ми ѣсть **П**ала дїцї **Р**ѣфїїна, брат[а] **Д**еворїна, доїлица **Р**евїїна,
іаже ѣдиномѣ дїи роди сѣ[с] **Р**ахїл[и]ю. а **Р**ѣфї¹¹⁾ **В** рода **А**вра-

ѿмла Халдейнинъ вѣочѣивъ, свокода ѿ добра род[а], ѿ плененъ
 выс[тъ] Лакою.⁵⁾ ѿ да ѣдинъ рабъ свою жену, ѿж[ѣ] роди дщери,
 ѿ створи ѿмла ѣи Залфа ѿ по ѿмени веси ѣго, в нейже плененъ
 выс[тъ]. ѿ тогда роди Балъ глѣ: кромѣ спѣха моѣго дщи.
 виж[ѣ] во родившюся приѿмши сесецк хѣте ссати. ѿ елма легокъ
 вѣху ногама ѿко ѣлень, ѿлѣчи ма ѿцѣ мой Иков и на всакъ
 посолъ ѿ вести носити, ѿко аки ѿглѣ ма блѣви. ѿкож[ѣ] горнь-
 чаръ вестъ сѣсѣдъ колко трекоуетъ, прѣтивъ томоу вземлет кала,
 також[ѣ] ѿ Гѣ дщи творит подоколъ тѣло ѿ по силе телесней
 ѿ дѣхъ влагѣтъ ѿ нѣс[тъ] лише коѣгождо третьюю часть власа.
 в мѣрѣ во ѿ в число ѿ в равность всѣ тварь вѣзноситса. ѿ ѿк[о]
 же вѣсть горньчаръ коѣмѣждо сосѣдѣ что гонѣтъ, тако ѿ Гѣ
 вѣсть тѣло колко доволѣтъ въ блѣгоѣ ѿ колко⁶⁾ въ злоѣ, ѿко⁷⁾
 твари ѿ всакѣи мѣсан ѿко не вѣсть Гѣ. всакомѣ во чѣкс по
 подобнѣю ѣго ѿко же оумъ ѣмѣ, тако ѿ снага ѣго; ѿкож[ѣ] срдце
 ѣго, тако ѿ вета ѣго; ѿкож[ѣ] ѿко ѣго, тако ѿ сонъ⁸⁾ ѣго; ѿко
 дѣла ѣго, тако ѿ слово ѣго ѿли в закон Гѣи, ѿли в законъ вра-
 жий. ѿкож[ѣ] разлѣченіе межѣ свѣтомъ ѿ тмою виденіемъ ѿ слы-
 шаніемъ, тако разлѣченіе межѣ свѣтом⁹⁾ моужем ѿ мѣжемъ,
 женою ѿ женою, ѿ нѣс[тъ] рѣци, ѿко въ единомъ лицѣ и се
 ѣмѣ ѣсть подобно все. въ чинъ сѣтворилъ вестъ Бѣ добрѣ: ѣ-
 сѣставъ главѣ¹⁰⁾ чѣкс, приложены ж[ѣ] ѿ главныйя власкѣ на лѣпотѣ
 ѣи ѿ славѣ, ѿкож[ѣ] ѿ срдце на моудрость, чрево на рассѣженіе
 сырицю, тѣло¹¹⁾ на зданіе, селезеню на гнѣвъ, крѣчинѣ на вѣра-
 ждоу, слѣхъ на смѣхъ, ѿстелеси¹²⁾ на все хѣдожество, стѣнк¹³⁾
 на силѣ, ребра на схраненіе, чресла на крѣпость ѿ прочѣе. тако
 вѣо, чада моѣа, да вѣдѣтъ всѣ дѣла ваша вчинена въ страсе вѣи,
 ѿ ничто ж[ѣ] не строи¹⁴⁾ не творите в прозо[р]ствѣ ни без времени
 их. ѿкож[ѣ] аще реч[ѣ]ши ѿкс не¹⁵⁾ слышати не может, тако ѿ вы
 [въ] тмѣ не можете творит[и] дѣла свѣтлых. не тѣнтес[ѣ]
 в лихѣи мѣствѣ ѿстрѣти¹⁶⁾ дѣла ваших, ли въ словесѣх тѣих
 срѣци творит[и] дѣламъ вашим, ѿко в молчаніи дѣла чѣи и срдца
 разлѣмѣтъ Боу держат[и]¹⁸⁾ ѿ ѿметати велю дѣволю. слнце
 ѿ мѣцѣ ѿ звезды не ѿменяютъ чина своѣго; тако не ѿменяйте
 закона вѣи в бесчиннѣ дѣла ваших. ѿзыци прѣлѣстивѣвши[ѣ]
 ѿ ѿставивше Гѣ поговѣивше чинъ своѣи ѿ вѣследоваша каменію
 ѿ дрѣвѣ шедше въ слѣдъ дѣховъ лѣстных; вы ж[ѣ],¹⁹⁾ чада моѣа,
 разлѣмѣше въ стверженіи земла ѿ морѣ ѿ въ всакомъ чудо-
 твореніи Гѣ сѣтворившего всѣческѣи, да не вѣдѣтъ всѣческа ѿко
 Бодома,²⁰⁾ ѿже ѿмениша чинъ своѣи вѣци. також[ѣ] ѿ кодрнѣ
 ѿмениша чинъ своѣи, ѿж[ѣ] прокажѣ²¹⁾ в потоке ѿ [без] плод[о]въ²²⁾

повеле выт[и], тѣмъ ж[е] и глго камъ, чада мои, яко развѣхуъ в писаниихъ Еноховехъ, яко и въ ѿстѣпите ѿ писанія Гсна закона, ходящи по всемъ везак[о]нїемъ страньскимъ, и стверит[е] по всемъ провѣрствомъ содомьскимъ. и наведетъ Гк на въ плененїе и работаѣта тамо врагомъ вашимъ, и всемъ ѿзловленїемъ и печалию поживет[е], дондеж[е] ѿхъдить Гкъ къхъ васъ. егда же ѿхъудѣете и скончаѣтесѧ, ѿвратитесѧ и познаит[е] Ггъ Бгъ вашего, и възвратите въ [sic!] на землю вашу по мнози его мѣти. и боудеть егда прид[е]те на землю ѿцъ вашихъ, паки ѿставайтѣ²³⁾ и съгрѣшати. и рассыплетъ ѧ Гкъ Бгъ по лицу всѧ земли, дондеж[е] придетъ мѣрдїе Гне, члкъ твораи правдѣ и твораи мѣтъ къ всемъ далнимъ и ближнимъ.

„И лкт[о] м. живота моего видѣхъ в виденїи мслѣчнѣнѣ на вѣстокъ Иерлѧма, яко сѣнце и мѣць стойста. и се Исакъ ѿцъ ѿца ншего глѧ къ намъ: текше похвѣтит[е] каждо кама, по силе противѣ, [и] ѣмшссмс [sic!] да боудетъ сѣнце и мѣць. потекохомъ вси в кѣнѣ, и Левгнїи ѡтъ сѣнце, Юда сѧгъ ѡтъ мѣца, и възнесоста сѧ с нама. и сѣпс Левгнїю аки сѣнцю дастъ сѧ ѣмсъ вкїи фѣсниковъ вї. Юда каше сѣктел аки мѣць, под ногами ѣбу ваше вї. лѣць, и притѣккоша сама, и Левгнїи и Юда възста ѧ къ себе. И се знець на земли ѧмѣа два рога велика и криле ѿри на хрѣте ѣго, и хотѣвша ѡти ѣго и не възмогохомъ ѡти²⁴⁾ ѣго²⁴⁾. и постигъ ж[е] Иисид ѡтъ ег[о] и възде с ними на вѣсотѣ. и видѣхъ яко вѣхъ пришелъ тамо, и се писанїе стѣо ѡри сѧ намъ²⁵⁾ глѧ: Асирїнѣ, Мидѣ, Персѣ, иностранници, Херслкнїи,²⁶⁾ Халдѣи сѣпрїчастватѣ²⁷⁾ си пленъ вї. скипетръ Илѣвъ. паки по ѣ. мѣць видѣхъ ѿца ншего Іакова стойща на мори Намнїиетѣмъ, и мѣ сїве ѣго с нимъ. и се корабль ѧдѣше съ ѧдринамъ и, полнъ рѣхла, без грѣбѣцъ и кормчїиѧ. писано ж[е] каше на кораблї: корабль Іаковль. и реч[е] ны ѿцъ: влѣземъ ны къ корабль нашъ и е[гда] же влѣзохомъ, выс[тъ] зима люта и вѣрѣ вѣтрѧна велик[а] и ѿстѣпнїи ѿцъ²⁸⁾ держа ѧдра и мѣ стражюце в поучинѣ несѣхомъ сѧ. и наполни сѧ корабль воды колнами потаплашасѧ, яко же стѣрти сѧ ѣмс. а Иѡсїфъ в челнѣ ѧзвѣже. разлѣчїхомъ же сѧ и мы на дѣскахъ десѧт[и]. Левгнїи ж[е] и Юда възста в кѣпѣ, рассыпашасѧ вси в концѧ. Левгнїи ж[е] ѡблексѧ къ вретїице ѿ всехъ насъ молаше сѧ Ггн и е[гда] же прѣста стѣдень, корабль прид[е] на землю аки цѣль, и се прид[е] ѿцъ ншъ и в кѣпѣ весѣлахомсѧ. ѡба снїа сна повѣдахъ ѿцю моему, и реч[е]: подобаетъ сѧ томъ съвѣѣти въ вѣрѣмѧ своѧ, много Илю подѣлїшю. тогда рече ми ѿцъ [sic!] мой: вѣрѣю, яко живъ ѣсть Иѡсїд и вижю,²⁹⁾ яко при-

читаетъ и Гѣ с нами. и плачаше³⁰) гаше: живѣ еси, чадо мое Ишсид[е], но не вижю тебе и ты не видѣ Иакова родившаг[с] тѣ. сътвориже плачь и намъ ѿ словесехъ сихъ. и горахъ стробою, хотѣхъ повѣдат[и], яко проданъ есть, но боухъ бо са брат[ъ]и мои. и се, чад[а] мои, възвѣстихъ вы вѣрман[а] послѣдныя, еже все вѣдетъ въ Иїли. вы же до заповѣдант[е] чадом своимъ, да са пришецають к Левгнѣ и къ Июдѣ, Июдою бо възсияеть сѣсь Иїлевъ и ѿ томъ вѣгвитъ са Иаковъ, ѿ скипетре бо того іавитьс[а] Бѣ живѣи въ нѣсхъ и на земли сѣсти пѣма Иїлако, и зверетъ стѣи ѿ іавык. аще съдѣлает[е] дѣла³¹) добрай, чад[а] мои, то вѣватъ вы члѣци и англѣ и Бѣ прославить с[а] въ іавыцехъ васъ рад[и], дѣволъ ѿежитъ ѿ васъ и Бѣ възлюбить вы, и англѣ помогуть вы. яко аще кто чад[а] въскормитъ добре, памать иматъ доврѣ; тако и ѿ доврѣдетели памать добра ѿ Бѣ. а не творѣщег[о] добра клѣнѣтъ въ странахъ, тѣмъ и дѣволъ вселитса въны аки въ свои съсѣдъ и всакъ зверь ѿбладаетъ имъ, и Гѣ възненави[д]ить его. заповѣд[и] незаконныя³²) сѣгоубы естъ, с хытроскью свершаютъ са. вѣрма бо съближеніа съ женою естъ вѣрма въздеръ[жа]ніе³³) въ мѣтвѣ его, и си две заповѣд[е] естъ вѣи, и аще не боудета по чинѣ своимъ, то грѣхъ прїнесета; тоже боудеть и ѿ дрѣгыхъ заповѣдехъ. боудет[е] же бо смысла ѿ вѣи мѣдрости³⁴) вѣдѣще чинъ заповѣди его и вставъ всякого дѣла, да вы възлюбить Гѣ. и много такоже заповѣдавъ волнѣх³⁵): да принесеть кости его в Хевронъ, да погрѣбоуть съ ѿци его, іадъ и пи въ тихости дѣла, покри лице свое и смре. и створиша сѣе емѣ по всемъ велико заповѣда имъ Нефталимъ ѿцѣ ихъ. Нефталимъ сѣи Іаковъ и. сѣи Іалинъ³⁶) в. житъ лѣтъ раѣ.

1) имъ 2) но 3) словеси 4) Роуфин 5) Лаканомъ 6) додъ приходитъ 7) додъ икс[т]а 8) сама 9) васъ 10) естѣхъ въ глагѣхъ и шю пришеднѣхъ къ глагѣ 11) додъ и чрево 12) истѣса 13) стѣи, васъ стига 14) в[с] строи 15) васъ 16) истакти 17) дрѣзати 18) додъ не так[е] 19) да не боудѣте аки Бодома 20) додъ Гѣ 21) ихъ ж[е] ради житѣи и потопѣ 22) додъ Гѣ 23) васъ 24) на имѣ 25) Хелѣки 26) вѣрнѣ причастать 27) додъ ѿ насъ 28) додъ бо всегда 29) плача са 30) васъ 31) бо аконныя [sic!] 32) въздержаніа 33) ѿ Бѣ и мѣри 34) молни 35) Аинъ.

Варианты вписано изъ Тихонравова *op. cit.* I, 199—205.

9. Завѣтъ Гадовъ ѿ ненавѣсти.

Напис[а]ніе завет[а] Гадова, его же гла сѣмъ своимъ в лѣт[о] рѣи. живот[а] своего. „азъ родихъ са Иаковъ и вѣхъ крѣпокъ

о паствинѣ: азъ хранахъ нощью паствѣ. егда приидаше нощью левъ или вълкъ или рись или мечка или как[о]къ зверь на паствинѣ, спостигнахъ его и емъ за ногѣ рѣкою мѣ швертекъ раздражахъ и вержахъ имъ съ два престрела и тако свивахъ его. Иисифъ же пасаше [sic! зам. пасаше] с нами до л. дннн, и млад[е]нькѣ сѣи ѿгорѣ шъ знои́а и въздрат[и] сѣи в Хевронѣ к шїю ншїемъ и положи и ѿ секе іако любаше его. и реч[е] Иисифъ къ оцїю ншїемъ, іако сїне Зелвине и Калнини ізакалают докреншїа и іадат*) шїи Рѣвима и Іоуды. вѣд[е] ко, іако ізахъ агнець ізъ оустъ медведици и шною оуморихъ и агнець заклахъ, ш неже печаловахъ сѣи, іако не бы живъ ізахомъ ег[о]. и гнѣвнъ быхъ на Иисифа ш словеси семъ и до дни преданиа его въ Египет, и дхъ гнѣвнынъ еѣ во мнѣ, и не хотѣхъ ни шчїма ни слоухомъ видѣти Иисифа: в лице наше шблчи ны, іако безъ Іюды іадохомъ пасомое. и все елико глѣше шїю и имаше емъ вѣроу. ісповѣдаю оубо нынѣ грѣхъ мой, чада мои, іако многжды хотѣхъ оубити ег[о], іако ш всїа дїша гнѣвахъ сѣи нань, и за сны ко ег[о] приложихъ ненависть и хотѣхъ его потерти ш земля живыхъ, іакож[е] потирает телець злакъ земнын. тѣмже азъ и Симеон продахове ег[о] Изманальтомъ на л. златицехъ, і. скривша а і. показавове братїи наю, и так[о] лихонмства ради совѣщахомъ ш изгнѣли ег[о]. и Бѣ шїцъ моихъ ізкази ег[о] ш роукѣ моею, да не створю безаконїа въ Іїли.

„Нынѣ слышите слова істиннаи, чада мои, еже творити правдѣ и вѣсь законъ Бѣшнаг[о]. и не презанте с[ѣ] дхѣомъ ненавистны[м], іако золъ ес[ть] во всѣхъ дѣлахъ члкомъ. все ко елико творите ненавидимы, зло ес[ть]. и аще кто творит законъ Гнѣ, то не хвалит ег[о]; аще вонт сѣи Бѣ и хоцет правдѣ, то того не любнть, истинноу хоулит, ісправляющемоу зазираеть, клекетъ целоует, прозорство любнть, іако ненависть шслѣпи дїю ег[о], іакож[е] и азъ зрѣхъ на Иисифа. сохраните с[ѣ] оубо, чада мои, ш вражды, іако к самому Гсви согрѣшати творит, не ко хоцет слышати словесъ закона ег[о] ш любнвн ближнаг[о] и Боу согрѣшает. аще ко падет брат ег[о], то тоу лбнне хоцет покѣдати всѣмъ и тцнтсѣ, да шсоудитсѣ ш нем и моучимъ оумрет. аще ли ес[ть] рабъ, то шсоудитъ и к Гнѣу ег[о] и на ксакоу печальъ воздвижеть ег[о], како и бы оуморил. ненависть ко дѣ-

*) Далѣ картка рукопису видерта, і через се ми подаемо сїю часть заповїта з друкованого текста Тїхонравова, оп. cit. I, 205—207.

лает съ завистью, а ѿ добротворящихъ съ снагою слыша или видѣтъ всегда болитъ. яко ко ѿ любви мѣртвыя хощетъ ѿживити ѿ ѿсоуженыа на смѣрть хощетъ возвратити, також[е] ѿ вражда ѿ живыа хощеть оуморити ѿ мало согрѣшившимъ не велитъ жити. Духъ ко ненавистнымъ впомагаетъ Сатанѣ всегда въ смѣрть чѣломъ, а духъ любовныи въ мѣрдѣи помагаетъ законѣ вжню въ спсѣнїе чѣломъ. зло оубо ес[ть] вражда, яко частитъ беспрестани лжа глѣ на истинѣ ѿ малаа велика творитъ, тмоу свѣт творитъ, сладкомѣ горкое творитъ ѿ клеветк оучитъ ѿ гнѣвѣ ѿ рати ѿ котороу ѿ вѣсь привытокъ злобыи ѿ шда дѣволаа наполнаеть срдце. Се ѿ искоушениа глѣю камъ, чада моя, да ѿжженет[е] ненависть дншвольскѣю ѿ прилепите с[а] к любви Гснн. истинна ко прогонитъ ненависть, смиренїе погоублаеть враждоу, праведныи ко ѿ смиренныи стыдїтсѣ сотворити неправдѣ, не ѿ иного ѿблнчаемъ, но ѿ своего срдца, яко Гсѣ смотритъ мысли. не ѿглетъ моужа праведна, зане страхъ блгаго ѿдолѣкаетъ ненависть, боа ко сѣ, егда разгнѣкаетъ Гса. не хощеть намъ Бѣ ни в помыслѣ неправдѣ створит[и] члкъ. се азъ послаждѣ оубѣдѣкх, егда покашасѣ ѿ Иѿсифѣ. еже ко по вжню исти*) нное покаїнїе погублаеть ненависть ѿ прогонїтъ тмс ѿ просвѣщаеть ѿчи ѿ разѣмъ даеть дшн ѿ направлаеть шмъ на спсѣнїе. ѿхуже нкс[ть] навикаъ ѿ члкъ, свѣтеть ѿ покаїнїа. навѣде на ма Гѣ волѣзнь ладвейншю, ѿ аще не выша мѣтва ѿца моего Іакова, мала не изыд[е] ѿ мене дшн моа. ѿмж[е] ко члкъ безаконсеть, тѣми ѿ стражеть; ѿмже ко каше шроба моа безъ мѣти на Иѿсифѣ, ладвейнми стража безъ мѣти ѿсѣжахъ сѣ мѣцѣ дї, елико же врѣкма враждовахъ на Иѿсифѣ, дондеже проданъ быс[ть]. ѿнк, чада моа, възлюбят[е] каждо ближнаго своего ѿ ѿнмет[е] враждѣ ѿ срдце вашихъ. възлюбите сѣ дѣломъ ѿ словомъ, мыслію дшвною. ѿ азъ ко предѣ лицемъ ѿца моего мирно глѣхъ къ Иѿсифѣ, ѿ ѿзлѣзшю ми духъ ненавистныи ѿслеплаше ми шмъ ѿ смѣташе дшю мою іакоже ѿ швнїи его. възлюбят[е] шко дрѣгъ дрѣга ѿ срдца. аще кто съгрѣшитъ ѿ срдца ктовѣ, рци емс с миромъ ѿзгнавъ іадъ ненавистныи, не држи лѣсти къ дшн своен. аще не поведаеть покаѣтсѣ, не врежи его; аще л[и] сѣ ѿмещиши?), не свари сѣ с нимъ, егда како кленьшю сѣ емс соугрѣво съгрѣшиши, да не слышитъ вы?) сваре чюжей тайны вашей, да не възненавидѣтъ тебе враждѣ ѿли великѣ грѣхъ сътворитъ ѿ тобѣ, іако многаждѣ лѣсткѣ ѿгласїтъ тѣ ѿли ѿчарѣтъ тѣ зае прїймъ іадъ. аще л[и] ѿме-

*) Видѣи ѿде далї текетъ Крехівельної Палеї.

щет са ѿ седмицъ са ѿвѣщаеми, то смолчи, а не ѿвѣщи ег[о]л⁴) ѿмриши во са поклѣтъ са, ѿкоже не съгрѣшиши емѣ к тобѣ, но ѿ почитеть тѣ ѿ своитъ са ѿ смирите са⁵). аще л[и] вѣстѣднѣ естъ ѿ противляетъ са злобою, ѿ тако прости ѿ срѣца ѿ дайже боу ѿмриши. аще л[и] кто паче васъ докрее спѣтъ, не печалете са, но молите с[а] зань, да въи све[рше]не⁶) спитъ; ѿ въ васъ бо печетъ са таковыи. аще ѿ паче възнесетъ са таковыи⁷), не зави[ди]те помнаше, ѿко всякой плоти смрет[и] естъ, Хсѣи⁸) же хвалы приносити⁹) дающеи докраи ѿ потребна члкомъ. взыши соуд[о]въ Гнѣ ѿ не престани, ѿ почитаютъ¹⁰) мысли твои. аще л[и] кто ѿ зла ѿвѣтаетъ акы Габъ стрѣи мой, не завидите, но става вѣи пождите. терпите во емѣ зло Бѣ¹¹), да не коли покажъ са ѿстанетъ. аще л[и] бес поклѣнниа прѣсудеть, то приметъ мѣкъ вѣчнѣю. смиренный ко и ненавистный ѿ всемъ Гѣ благодаритъ, и тѣ паче ѿвѣтаетъ¹²) всехъ, ѿко не имаетъ аскава зазора члска. ѿ ѿимет[е] враждѣ ѿ дѣи вашихъ ѿ възлюбит[е]¹²) въ правдѣ срѣца.

„Певед[и]те же ѿ се ѿ въи ѿ чадомъ вашимъ, да почитѣтъ Иудѣ ѿ Левгию, ѿко ѿ тою възнесеть вамъ Гѣ и сѣкъ Пѣлъ. разсмѣхъ во, ѿко на кончинѣ ѿстѣпѣтъ чада ваша ѿ него ѿ ѿ всемъ аскавстве ѿ въ ѿзавлении ѿ в растлени [sic!] боудутъ предъ Гѣ.“ ѿ мало помолчавъ реч[е]: „ѿ погрѣбит[е] ма близъ оцѣ моухъ“. ѿ простеръ носѣкъ свои спѣ с миромъ, и по пат[и] лѣтѣхъ изнесоете [sic!] ѿ в Хевронѣ ѿ погрѣвоша ѿ тѣ. Гадъ сѣкъ ѿакелъ дѣ. сѣкъ Зелѣфинъ первѣи, живѣ лѣтъ рѣ. ѿ кѣ. ѿ ѣ.

1) вас. 2) ѿмрет 3) во 4) вас. 5) смиритса 6) свершик 7) тако и вы и 8) Гсви 9) приносите 10) почитет 11) злобѣ 12) възлюбите са.

Варианти вписано из Тихоновова оп. cit. I, 205—209.

10. Заветъ Ясирова ѿ двою лицю ѿ ѿ злобѣ ѿ ѿ докросмиѣ.

Написаниѣ завет[а] Ясирова, еж[е] глѣ сѣмъ своимъ въ рѣкѣ. [лѣто] живота своего. еше здравъ сѣи глѣ имъ: „послашайте, чада мои Ясира ѿца ваша[о] ѿ все еж[е] естъ¹) предъ Гѣ покаваю²) вамъ. два поутѣ дал естъ Бѣ сѣмъ члскимъ ѿ две мысли ѿ две нрава ѿ две свершени, ѿ того делама всего двоѣ. двоѣ естъ, кожде противно дрѣгомъ: поутѣ два доврѣ ѿ заб, в нею

же ёсть двѣ мысле в персеухъ нѣихъ расебжающа и ма. аще сво дша хошет на добро, все д'кло ёа ёсть въ правдѣ; аще и с'грк'шить, то скоро поклетъ са, блгаи помислаи, шмща лоукавство погоувить аве злое. и скоренит грк'хъ. аще ли в пронирыство, оуклонит мысль свою, то все д'кло въ боудет в пронирыстве, и ш'ставикъ блговъ приметъ злое и ш'ладанъ⁴⁾ врагом; аще и добро что с'творит, на лскавствне превратитъ. егда во начнет яко добро творит[и], и на конци д'кла ёго на злотвореніе ш'вратит, понеже скровниче мысли ёго ш'ладано ёсть врагомъ, ёгда лскаваго д'ха наполнитъ с[а]. ёгда сво дша д'клающа рч доброё пач[е] злаго, и конецъ д'кас на злое ведн⁵⁾, и ёсть ч'вккъ иже не миабеть сажаящаго ёмс на забес [sic! зам. злоес], да се ёсть дволично, но вражденно ёсть. ёсть ч'ккъ любя ходящаго аки и самъ ёсть в лскавстве, икож[е] шмрети хошет⁶⁾ въ зле⁷⁾ ёго рад[и]: и ш' семь іаре ёсть, іако дволично ёсть, но все то зло д'кло. сщпнїа ко любкї в лскавстве криюще ёго в лскавстве⁸⁾ ёсть именема аки добро, конецъ д'кас приходит на зло. дрдгий крадет, насиабеть, шемлетъ, лихонмствбеть и миабеть нишаго: дволично сво ёсть и се, но все вражїе ёсть; лихонмствбїа ближнаго гн'квити бїа. и бїшнар[о] кл'кнеть [и] шбогар[о] миабеть; заповадвашаго законъ⁹⁾ шслоушаеть и гн'квит [и] оуб[о]гнх миабеть: дшю сквернитъ, т'кло ч'тит; много шивает и р'дкки миабеть. и се двилчно [sic!] ёсть, но все вражїе ёсть. дрдгий прелюбв д'кбеть, блднитъ, [и] въздержитъ са ш іади; поста са а зло творитъ; силою батствка многи привлачит, ш лихнїа злобкї творит заповеди: и се дволично ёсть. таковнї блнко¹⁰⁾ ёсть косматами ногами иполд с'тъ ч'ти, но въ истинд нечти с'тъ. бї въ книгахъ нвнїхъ рч[е] тако: не в'сдете тацї дволични при блтнїо злобою, но при блгостнїо¹¹⁾ ёдиної прилепите са¹²⁾, и бї почиваеть в ней и ч'лчи [sic!] жадаеть вїа. ш злобкї шбегнет[е] поживающе дїавола въ блгыхъ вашнхъ д'касеухъ, іако дволични не бїс но своимъ мысл'кмъ работают, да враг оугодни в'сд'тъ и подобным ч'комъ. добрий во ч'лци ёдинолични; аще и миабса ш дволичннх ч'ккъ с'грк'шающа, праведни с'тъ в бїа. мнози во пог'бляютъ¹³⁾ пронирыкнїа, двоё творят д'кло, добро и злымъ: ¹⁴⁾ все ж[е] ёсть доброе, ёлма злое и скореннвъ пог'бн[т]. ёсть некто ненавидж [не]млтиваго и насиабїи в прелюбодействе постащемоу са, и то ёсть дволичнъ: все д'кло ёго добро ёсть, іако подражаетъ гї, ¹⁵⁾ не приемаж мнимаго добра съ истовымъ зломъ. инкъ хошетъ дшї добра видети съ блдникы, да не шсквернит т'кла и обалаеть дшїа: и се же дволично ёсть, все ж[е] добро ёсть. таковнї

и по семь сътвориша сѣбе его іако ж[е] заповѣда имъ. и ѳзне-
соша и и²⁰⁾ погрѣкоша³⁰⁾ и³⁰⁾ съ вѣи его. Псиръ сѣъ Зелфинъ
Ѣ. сѣъ Іаковль і. жит лѣт ркѣ.

1) Дод. право, var. перво 2) покажу 3) праведнаа ко 4) дод. коудет 5) ведми 6) во-
литъ, var. боантъ 7) въ зао 8) злобѣ 9) дод. Гѣъ 10) дод. ихъ 11) къ бѣгсти 12) дод. ик[о]
13) погочлабѣши 14) зао 15) Гѣ 16) ненавидѣти 17) вас. 18) славоу 19) дод. по животом
20) вас. 21) двеличнын 22) оутѣшитъ 23) не познаша 24) и 25) земленыа 26) водою 27) дод.
не 28) дод. Гѣ 29) добрымъ 30) вас.

Варианти виписано із Тихонравова op. cit. I, 209—213.

11. За вѣт Иѡсифль ѡ премѣдрости.

Написаніе завѣт[а] Иѡсифла. егда баше смрет[и], и призвавъ
сѣи свои и брат[ъ]ю свои [sic!] реч[е] имъ: „чад[а] мои,¹⁾ послѣ-
шайте Иѡсифа къзюкленаго ѡ Иїла, вишните сѣбе²⁾ ѡца вашего.
азъ видѣхъ в животѣ моем завистъ и смрътъ и не прельстихъ,
но прывухъ въ истиннѣ Гѣи. и брат[ъ]а мои къзненавидѣша ма,
и Гѣ къзюки ма; снѣ хотѣша ма въ³⁾ зле³⁾ сенти, но Бѣ вѣи
моѣхъ съхрани ма. в ровъ ма вѣкрѣгоша, и Бѣшнѣи извѣде
ма; в ракотѣ ма продаше, и Гѣ всѣхъ свокоди ма; и в полонъ
влезох, и крѣпкаа его рѣка помозе ми. глад[о]мъ ѡкатъ вьхъ,
и самъ Гѣ припта ма; в тѣмници вѣхъ, [и] Гѣсѣ⁴⁾ радость мѣ
сътвори; един вѣхъ, и Гѣ стѣши ма; и в колѣзни вѣхъ, [и]
Гѣ посѣти ма; въ сзѣхъ — и Гѣ ѡрѣши ма; въ ѡклеветаннѣ —
и Гѣ избави ма; въ словесехъ Гегуптаннѣ горѣхъ — и ѳзатъ
ма; в зависти сѣшимъ съ мною работахъ, и възнесе ма. и тако
скопечкѣи старшина домъ порѣчи ми свои, и стрѣсть приѡхъ
ѡ жены скѣкрныа⁵⁾, нсд[а]ци ма съгрѣшнѣи с нѣю, но Бѣ
Иїла въ ѡца моѣго избави ма ѡ пламени горацаго. в темницю
всаженъ вьхъ и вѣенъ вѣхъ и скоренъ вьхъ, и да ма⁶⁾ въ ще-
дротѣ подѣтемници хранителемъ. не ѡставит ко Гѣ боѡцихъ са
его въ тмѣ ли, въ сзэхъ или въ печалехъ или въ вѣдахъ. не
бо акы чѣкъ стыдит са Бѣ, не акы сѣ чѣцъ боит са, ни акы зе-
млннѣи ѳзнемагаѣтъ или въ ѡстѣлѣтъ⁷⁾. въ всѣхъ же снхъ не
врѣжаѣтъ⁸⁾, в различнахъ [sic!] скорѣхъ стѣшабѣтъ и приѣцаветъ
въ ѳксшннѣи дѣивнѣихъ мысли. въ ѡ-ти ѳксшннѣи крѣпка ма
показа, въ всѣхъ долѣготрѣпкннѣихъ⁹⁾ іако велнк ѡіалъ¹⁰⁾ ѣсть
долготерпеніе. колькократь Гегуптаннѣи прѣташе смрътѣю¹¹⁾, на
мкѣ да ма, възвращаше ма и прѣташе ми, и не хотѣцю ми

сблизит[и] са ми¹¹⁾ с нею, глше же ми: „да владеши мною и всемь моим, аще си предаси мне и вѣдеш ми яко единъ властелинъ ншъ“. азъ же поминахъ слова шцѣ монахъ и влаза в хлѣквинс моллахъ са Гѣи, постахъ са ѓ. лѣ[т] тѣхъ [и] ѓвлахъ са Египтанинс акн в пери¹²⁾ прѣкываѓ; ѓко ѓже Бѓ рад[и] постат са, лицу влѣдтъ приѣмают. и аще то¹⁴⁾ шѣдше, то вина не пѣахъ, и на трѣ дни взимлахъ шроккѣ и длахъ ницимъ и колашим, стренюѓ къ Гѣи плакахъ са Мемфни рад[и] Египтанины, ѓко шло беспрестани наслаше ми и наслаше¹⁵⁾ м[и]¹⁵⁾, ноцью влажаше къ мнѣ навеженнѣ дѣла, ѓко чад[а] мѣжеска полс¹⁶⁾ не вѣше с ней, да мене хотѣши ѓмети акн сѣа. и помо[ли]хъ са Гѣи и реди штрочице. къ ѣанкож[ѣ] врѣмѣ любаше ма акн сѣа, азъ не разсмѣхъ, послѣже на вѣженнѣ ма понсди, и разсмѣвѣ шпечалихъ са до смѣрти. ѓзлѣзши ѣи придохъ в са, плакахъ с[а] за ню дни многы и разсмѣхъ лѣкавство еѓ и прелестъ, и глхъ к ней слова Бшнего, да гл¹⁷⁾ шѣратит са ш мысли своѣѓ парѣбнѣѓ. колькратѣ акн къ сѣмш моуж[ш] словескѣ лѣсташе ми са и с проказншствомъ реч[и]ю хвалаши смыслъ мой пред мѣжешъ еѓ. мѣслаши шсовѣ запати,¹⁸⁾ славаше ма акн мѣдра ѓвѣ, и штай глше ми: „не кой са мѣжа моѣго, шлъ во ѣсть вѣрш ш мѣдрости твоѣѓ. да аще и кто емш и речет ш наю, не имет вѣры“. ш семь всемъ на земли лежахъ мола са Гѣи къ врѣтици, да ма ѓзвѣтитъ ш Египтанини. и яко не шпе ничтож[ѣ], паки словомъ шѣтншмъ влажаше къ мнѣ, навикншти хотѣши слово Гѣе и глше ми: „аще хочеш[и]. да шверш са кшмиръ, то вѣди съ мною. и Египтанина шѣрш Петѣрни шѣтшпити кшмиръ, по законѣ Бѓ твоѣго ходѣши“. глхъ же к ней: „Мемфние, гѣе моѓ, не в нечѣстѣ хочеть¹⁹⁾ кошихъ са его ни прѣлюбодѣющихъ ѣлговолит Гѣ“. ²⁰⁾ множайши хотѣши²¹⁾ прилагахъ лчѣкш и мѣтвш, да ма ѓзвѣтитъ Гѣ ш ней. паки в дрѣгоѣ врѣмѣ глше ми: „аще не хочѣши прѣлюбы сѣтворити, то азъ шморою Египтанина и тако в законѣ поймш та мѣжешъ“. азъ же ѣже²²⁾ слышахъ то, раздрахъ скитш свою и рѣхъ: „жено, швой са Гѣ и не сѣтвори дѣла того неприазненаго, да не погыкнши, ѓко и азъ повѣкмъ мысль твою вѣсѣствнѣ твоѣго всемъ“. швоавен са [sic!] шво шна моли ми са, да никомш же повѣдат[и] злобѣ еѣ, и ѓзлѣзе штиншши ма дарѣ и шѣраѣци ми ш всякого вѣсѣа снѣк члѣческыхъ. и ѣдиною шѣсти ми ѓдъ штракою растворенш. и ѣ[гдл]же и приде скопецъ несѣи ми то, и мнѣ шкри Бѣ: къврѣкѣ видѣхъ страшна моуж[а] приѣѣци ми с солломъ ножъ, и разсмѣхъ, ѓко раствореннѣ²³⁾ с прелестнѣ ѣсть. ѓзлѣзшю емш и плакахъ са, ни того ни

иного не вкѣснхъ ѿ іади еіа. по единомъ ж[ε] днѣ пришеди къ
 мнѣ реч[ε]: „что неси²⁴⁾ іаць ѿ іади?“ рехъ гжи своѣи: „что
 смысли на ма взать животъ мой бес правды, понеж[ε] присла
 ми брашно наполниши іада смѣрнаго? да како гѣа, іако прибли
 жихъ са²⁵⁾ къ вѣмиромъ, но Гїа боуди²⁶⁾ инѣкъ ско разсмѣи, іако
 Бїѣ ѿца моего анѣмъ ѿкры ми злобѣ твою. инѣкъ схранихъ²⁷⁾ на
 обличеніе твоѣ, да неки видевши²⁸⁾ поклевши са. но да свеси,
 іако в мысле²⁹⁾ Ба чтоушимъ не успеетъ злоба невѣрныхъ“ —
 вземъ предъ нею ѿ нея и исти начухъ рѣкк: „Бїѣ ѿцѣ мойхъ
 и анѣгъ Аврамъ всди съ мною!“ ѿнаж[ε] падъ [ча] лица ско
 емъ предъ ногама мойма и въсплака са. и въздохнѣвъ и въздви
 ю и стѣшнхъ. и ѿвѣща ми са не творит[и] по семъ вѣ[с]честнаго
 сего. еце ж[ε] срѣдце еіа прекываше в влѣженіи и стонюци ѿнема
 гаше. видеж же ю Египтанінъ реч[ε] к ней: „что спад[ε] лице
 твоѣ?“³⁰⁾ „болѣзныю срѣдцею азъ волю, въздыханіе дѣа моего
 ѿбдержитъ ма.“ и и[с]цѣкл ю ѿ болезни. тогда въскочи ко мнѣ
 еце вне сѣцю мѣжоу еіа и реч[ε] ми: „сдаваю с[а] люко съ стѣкне
 свѣркѣ са сама, аще не всдиши съ мною!“ разсмѣвъ, іако дѣхъ
 вражїи насилаетъ еи³¹⁾: „почто мѣтеши са и мѣтиши въ грѣ
 сехъ ѿслеплюци с[а]? помани, аще са погѣкиши сама, то денѣ
 женима мѣжа твоѣго рѣкнѣюци погѣкитъ чада твоја, и згѣвши
 памат твою ѿ земля“. и реч[ε] къ мнѣ: „се вижю, іако любяши
 ма. да довол естъ ми вже, іако печши с[а] животомъ моймъ
 и чады моймы, да имамъ надежѣ прияти мысль свою.“ и не
 разсмѣша, іако Гїа ради моего гѣхъ тако³²⁾ ѿнеа дѣла. аще
 кто въ стѣрть въпадетъ помышленїа вражїа и томѣ поракотитса
 аки ѿна, аще и до[бро] что слышит, на грѣхъ е мна ѿвращаетъ,
 на мысль вражїю. гѣю ско камъ, чада мой, час каше іако ѿ-и;
 егда илзезе ѿ мене, приклоникъ колен[и] въскъ днѣ и всю ноцъ
 съвѣкѣспнѣвъ къ стѣс въсклоннхъ са плача илзавити са ѿ Егип
 таньни. последнѣ іаць ма за свитѣ с илжею влѣбїри ма на
 съвѣкѣспленіе. и еже видѣхъ, іако неистови са держитъ свиты
 мойа, азъ же нагъ илзегохъ. ѿна же ѿклевѣта ма, и всди ма в тем
 ницю в дѣмс [зам. домѣ] своемъ Египтан[и]нѣ, и потомъ вивъ ма
 пѣсти ма в темницю фараѿню. егда выхъ въ сзе, Египтанїни кала
 ше [sic! зам. колѣше] ѿ печали и послѣшаше мене, како хвалахъ Гїа
 в темнѣ мѣсте и в тискъ гласъ радѣи са славахъ Бїа, токмо
 іако ѿбоганиемъ илзевъкъ Египтаньн[и]. многожды и пѣшаше
 ма³³⁾ ко мнѣ глїци: „илзоди скончат[и] волю мою, раздрішо тѣ
 ѿ сзѣ и зваваю тѣ ѿ тмѣ“. ни поне в помысле преклоннхъ са
 к ней; любить бо Бїа наче в ровѣ темне постацаго в смысле,

неже в полатахъ црѣскахъ [sic!] питающаго с[а] въ влѣженнѣ. а въ смѣслѣ хода приемлетъ слава; и вѣсть Бѣшннѣ: ик[о] же имъ есть на сѣпѣхъ, дасть ѣмъ Бѣ також[е] ико мнѣ. колькраты и колѣщи приход[а]ше къ мнѣ ѡтай, послаша сѣ глас[а] моѣго молачю ми сѣ; разсмѣхъ же азъ стоѣннѣ еѣ [и] смолчахъ. егда бо вѣкъ въ домъ еѣ, ѡбнажаше мѣшци своѣи и перси и лысты, да выхъ палъ къ ней, сѣкло ко вѣше красна, пачеж[е] оукрашакци с[а] на прелестъ мнѣ; и Гѣ сѣхрани ма ѡ начинанѣ еѣ. видите ли, чада моѣа, колко сѣтвараетъ терпениѣ и мѣтва с постомъ.

„И вѣи аще в помѣслѣ³⁴⁾ и в чистот[е] живет[е], в терпениѣ и вѣ нищете срдцней, то Гѣ пребоудет в васъ;³⁵⁾ вѣзлюбилъ есть мудрость, да идеж[е] живетъ Бѣшннѣ, то аще кто впадеть в зависть³⁶⁾ на[и] в клевет[с] илн в тмс, Бѣ в нем же живы смѣслъ рад[и] не токмо зла избавит, но изнесет и прославит его акѣ мене. всакъ бо чѣкъ илн в делѣ илн в словеси на[и] в мѣслѣ сѣгрѣшитъ сведеть³⁷⁾ крат[и]а моѣѣа,³⁸⁾ како вѣзлюбн ма ѡцѣ моѣи, и не вѣзнесох сѣ въ сме своѣмъ, а и детьскѣ сѣи имѣяхъ вѣи страхъ, вѣдехъ бо, ико все прѣидет, и смирахъ сѣ самъ и чтахъ брат[и]ю мою и страх[а] ихъ дѣла молчахъ продаемъ, не поведа[и] Изманяктомъ рода моѣго, ико сѣи ѣсмъ Іаковъ, моуж[а] велика и сѣна. и вы сео имент[е] въ всѣхъ дѣлахъ ишихъ³⁹⁾ предъ ѡчима вѣи страхъ и чтете брат[ь]ю вашу. всакъ творѣи законъ вѣи вѣзлюбленъ боудет ѡ него. прѣид оубо къ Индоколпкѣты⁴⁰⁾ сѣ Измантены [sic!] вѣпрашаоу ма, и азъ глѣхъ: „равъ имъ есмъ ѡ домъ“, да не срамлю крат[ь]и моѣѣа. и реч[е] ми старейши ихъ: „неси⁴¹⁾ равъ, но⁴²⁾ ѡбразъ твоѣи ивлаетъ ѡ товѣ“, прѣташе мѣ смртѣю, азъ же глѣхъ, ико равъ есмъ ихъ. ико прѣидохомъ къ Егѣпетет [sic!], ѡ мнѣ сваражъ сѣ, кто прѣж[е] дастъ злат[о] и пойметъ ма. тѣмже вса ми изволиша быти ми⁴³⁾ въ Егѣпте сѣвнца рѣхла ихъ, дондеж[е] вѣзвратат сѣ носѣщи кѣпаю. и Гѣ дастъ ми влѣдѣть предъ ѡчима кѣпцю и порѣчи ми домъ своѣи, и влѣски его Гѣ рѣкою моѣю и исполни серебромъ и златомъ. и прѣвѣхъ сѣ него мѣи гѣ. и днѣи ѣ. в то врем[а] прид[е] Мемфнѣ⁴⁴⁾ створивши сѣ Петѣфриннаѣ⁴⁵⁾ сѣ славою многою и вѣзложи на ма ѡчи своѣи, ико повѣдали влѣх[с] еѣи скопци ѡ мнѣ. и глѣ мѣжю своѣмъ ѡ коупци, ик[о] ѡбогатеаъ естъ роукою ѡног[о] жидовина некоѣго. „глѣть же, ико татвою ѡкрали естъ ѡ земля Хананѣа. инкъ сео створи ѡ мнѣ⁴⁶⁾ сѣдъ, понм ѡтрека в домъ своѣи и влѣскитъ та жидовьскѣи Бѣ: ико влѣдѣть нѣснаѣ естъ на нем.“ Петѣфринж[е] вѣро[ва] въ словесемъ еѣ повеле прѣти кѣпцю и рече ѣмъ: „что слышо

ѿ товѣ, іако украдѣ дѣла ѿ Ханаѡнѣ в ракоѣ продаѣши? паде же на лицѣ своемъ кѣнець моли са глѣ: „молю ти с[а], гїи, не вед[е] еже глѣши“. ѡнь же реч[е] ѣмс: „да како ѣсть с тебе ѡтрокѣ жид[о]винѣ?“ ѿ реч[е] Измалтанинѣ: „ѡставиша ѿ мене, дондеж[е] вѣзвратят са.“ ѿ не налн⁴⁷⁾ ѣмс вѣркї, но повеле нага бити ѣго. пребывающю же ѣмс в теѣхъ словесеѣхъ реч[е] Петефрий: „да ѡбщаѣтъ сноша!“ ѿ введемъ ѿ поклоннѣхъ са старшїне мнїшескѣ,⁴⁸⁾ трет[и] ѿ бо еаше с ѡра саом⁴⁹⁾ Фараѡна⁵⁰⁾ всеми скопцы, имѣи жены ѿ женимѣи чада. ѿ введе ма ѿ него ѿ реч[е]: „равѣ ли ес[и] на[и] свобод?“ ѿ рѣхъ: „равѣ“.⁵¹⁾ „чїи?“⁵²⁾ „Измалтескѣ“. ѡнь же реч[е]: „какѣ еси ѿмѣ равѣ?“ ѿ азъ свѣщахъ, іако ѿ земля Ханаѡнѣ іскѣпнша ма. глѣ же мнѣ: „ажешї“. сволкъша ма ѿ повеле бити ма. Мамфїи⁵³⁾ же зра дверцами, егда ма вѣахъ ѿ пѣсти к мѣжю глѣци: „бесправенѣ соудѣ, іако украденѣ свободѣ мѣчиши [аки] сѣгрѣшивша“. іако не изменихъ словесѣ вѣемъ, повелѣ хранити нѣи, дондеже прид[е]тъ глѣ ѡрок[а]. ѿ жена глѣ к немѣ: „почто ѡскорбѣлаѣши пленника ѿ влгородна ѡтрока, егж[е] паче вы ѿмет[и] в покой ѿ сѣжити товѣ?“ хоташе бо мене зрѣти в похот грѣха.⁵⁴⁾ ѿ не разсмѣхъ всего того. ѡнь ж[е] рече къ Мемѣфїи: „нѣс[т]ь Егїптаном ѡнимат[и] преж[е] сказанїя чюжаго“. се же рече ѿ кѣпци. „ѡтрокѣ ж[е]“⁵⁵⁾ прекоудет вѣ сзници“. по к-тѣ же [дѣ-]тїи⁵⁶⁾ днѣхъ ѿ придша же Измалтани ѿ слышавше, іако Іаковѣ ѡцѣ моѣ тѣжит по мнѣ: „что іако глѣ ѿ севѣ, іако равѣ ѣсмѣ? ѿ се разсмѣхом, іако мѣжа⁵⁷⁾ вѣлїка в земли Ханаѡнї, ѿ скорент ѿ товѣ дѣцѣ твоѣи вѣ власнїци“. zelo хотѣхъ плакати ѿ сдержажѣ с[а], да не осрамлю брат[ѣ] ѿ моѣи, ѿ рѣхъ: „азъ равѣ ѣсмѣ“. тогда свѣщаше с[а] продати ма, да са не ѡбращѣ в рѣкѣ⁵⁸⁾ ѿ хъ, боахоу бо са Іакова, да не сѣтворитѣ на нѣхъ ѡсмыстѣа вѣдна, слышахъ бо, іако великѣ естѣ пред Глѣ ѿ члѣкї. тогда глѣ кѣпци к нимѣ: „издержїт[е] ма ѿ сюдѣ [зам. сѣдѣ] Петефрийна!“ пришедша же ноужахъ ма глѣци: „рци, іако на сребре прода[и] еси намѣ н ѡнѣ ѡпѣститѣ нѣ“. вѣзвеститѣ⁵⁹⁾ Мемѣфїи мѣжю своѣмѣ, да ма кѣпцѣ, слышю бо,⁶⁰⁾ іако продаютѣ ма⁶¹⁾. ѿ пѣсти ѣмнѣхъ къ Измалтаномѣ просаща мене на проданїѣ. призвавѣ же старейшина сокачїиамѣ ѿ Измалтїи прошаше мене на проданїѣ, ѿ не хотевѣ ѡидѣ скопци просваривѣ са с нимѣ. глѣ же госпож[и] своѣи: „мнози цѣкнѣ просат на ѡтроци“. ѡна же поустї инос[о] скопца глѣци: „аще ѿ двоѣ стѣ златницѣ просат, блюди са, не цади злат[а], точнїо кѣпцѣ приведи раба“.²¹⁾ ѿ давѣ нам ѿ. златницѣ, ѿ рѣ. — реч[е] Егїптанїни — дал есмѣ на немѣ“. ѿ ведїи ѿ азъ смол-

чахъ, да не въѣнъ боудетъ мноуухъ. видите ли, чада моѣ, колико стерпѣхъ, да не срамляю братьѣ моѣѣ. да въ злюдит[е]⁶³⁾ другъ друга и в долготерпеніи скрываете иных⁶⁴⁾ съгрѣшеніа, веселитъ ко Бѣ Ѡ единомый брат[к]ѣ и въ свѣтне срдци бѣго-волаши в любви.

„И егда приидоша брат[к]ѣ моѣ въ Египет, іако и сами ведет[е], іако възврат[и]хъ серебро ихъ и не скорихъ ихъ, но стешихъ ихъ. и по смрти Иакован паче възлюбихъ іа и вса іаж[е] повел[е] и съ ізвыткомъ сътворихъ. не ѡставихъ ко ихъ печалномъ превыти ни до хоуды вины. еже ко вѣше в рще моѣи, тѣмъ даахъ, сѣве ихъ и сѣве и сѣвчи моѣи аки раби имъ, дша ихъ — дша моѣа, вса волѣзнь ихъ — волѣзнь⁶⁵⁾ моѣа, и всакая стрѣсть ихъ волѣзнь мнѣ, свѣтъ ихъ — свѣтъ моѣ. не възнесохъ себе в нихъ презорствомъ земьскыѣ дѣла славы моѣѣ, но вѣхъ к нимъ іако хсди ихъ кто. аще збо и въ ходит[е] в заповѣдехъ Гниихъ, чада моѣа, възнесетъ въ сде и блскитъ въ вѣвухъ вѣвккѣ. и аще въсхошеть въ зло сътвори[ти] вамъ, вы добротвореніа молитѣ с[а] зань и Ѡ всякого зла ізбавитъ вы.⁶⁶⁾ се бо видит[е], іако терпеніа рад[и] и дщери господей моухъ поіахъ совѣкъ жене Генефс, и р. талантъ злат[а] дано ми с нею, и Гѣ нѣ іа⁶⁷⁾ подѣ властнѣ⁶⁸⁾ сътвори, и добротѣ⁶⁹⁾ же ми предасть аки цвѣтець паче красныхъ Ізавѣ, и схрани мѣ до старости к силе и в добротѣ, іако подобень всемъ⁷⁰⁾ Іаковс.

„Слышите и се, чада моѣа, еж[е] видехъ сонъ, сказаю вамъ и се. вѣ. ѣлени пасаша⁷¹⁾ [sic!] се и д. ихъ расщепаше с[а] въ всю землю. також[е] и трне видехъ, іако Ѡ Иуды роди са дѣца имѣюще одежу всиньнѣ, із нея же ізыде агнецъ непорочень, [и] ѡ левсѣю ѣго іако левъ, и вси зверне стрѣмлахъ са нань, и ѡ доле имѣ агнецъ и погбен іа в поправне. и радѣвахъ[с] са ѡ нѣмъ вси ангал и члвци и вса земля. сиж[е] свсдоутъ са въ вѣкма свое. радѣвахъ са ѡ немъ в последнѣи дни. вы же збо, чада моѣа, съхранит[е] заповѣд[и] Гнѣа и чтите Иудс и Левгио, іако Ѡ тою вамъ възидеть агнецъ вѣи и влгдтѣю сѣса ізъыкѣ вса [и] Іїла, и црство во ѣго црство вѣчноѣ и еже не пройдетъ, а моѣ црство скончатъ с[а] в вас, аки ѡвоцю хранилища по вѣиманию не іавитъ са.*)

„Еде, чада моѣа, іако по кончине моѣи Египтен[е] ѡпечалатъ васъ, но Бѣ сътворитъ вамъ ѡпшениѣ и введетъ въ вѣвѣрѣнїе

*) Далѣ пропускаемо 44 рядки палеиноі вставки — выклад сну Йосифового на Ісуса Христа, Богородицю і 12 апостолів.

ѡщѣ вашихъ. но ѡнесете кости мои с собою тамо, ѡко ѡнесеномъ костемъ тамо Гѣ въ свѣт⁷²⁾. боудеть с вама, а врагъ къ тмѣк боудет съ Египтанкѣ. И Залфс мѣръ свою ѡнесете ѡ близъ Илакѣ при гостинници, близъ Рахилиѣ положит[е] ю.“ ѡ се рекъ Иѡсифъ простеръ носѣк свои на ѡдрѣ ѡ спѣ сномя вѣчнымъ. ѡ плака са ѡго всѣ Илак ѡ всѣ Египет плачель великимъ, съ Египтанкѣ во акы садъ страданье. добро творанье въ всякомъ дѣлкѣ ѡ въ свѣт[к] ѡ въ стрѣи предстоѣ. Иѡсифъ сѣъ Иаковъ дѣ. сѣъ Рахилинкѣ а. житъ лѣт рѣ.

¹⁾ Дод ѡ братѣа мои ²⁾ дод. глы ³⁾ вас. ⁴⁾ Гѣ ⁵⁾ свѣрениѣ ⁶⁾ дод. Гѣ ⁷⁾ ѡстѣпати ⁸⁾ накѣжель ⁹⁾ доаготерпѣхъ ¹⁰⁾ ѡидѣ ¹¹⁾ дод. колькраты ¹²⁾ вас. ¹³⁾ пици ¹⁴⁾ тѣ ¹⁵⁾ вас. ¹⁶⁾ понеже, ваг. полажѣ ¹⁷⁾ никли ¹⁸⁾ дод. ма ¹⁹⁾ Гѣ ²⁰⁾ дод. ѡна же реч[е] ²¹⁾ дод. совершити мысль свою, азъ ж[е] ²²⁾ егда ²³⁾ дод. то ²⁴⁾ что се, ѡко нѣн ²⁵⁾ не приближю са ²⁶⁾ всадъ ²⁷⁾ дод. ю ²⁸⁾ дод. ю ²⁹⁾ смыслѣ ³⁰⁾ дод. ѡна же рече: ³¹⁾ ѡ рѣхъ ³²⁾ дод. а не ³³⁾ вас. ³⁴⁾ смыслѣ ³⁵⁾ дод. ѡко ³⁶⁾ дод. или в работѣ ³⁷⁾ свѣдите ³⁸⁾ мои ³⁹⁾ вашихъ ⁴⁰⁾ Индокоагыты, ваг. Индокоаинти ⁴¹⁾ дод. ти ⁴²⁾ ѡко и ⁴³⁾ вас. ⁴⁴⁾ Иаемерѣа, ваг. Демемерѣа ⁴⁵⁾ ваг. Метедрина ⁴⁶⁾ немѣ ⁴⁷⁾ на ⁴⁸⁾ емнишесѣ ⁴⁹⁾ дод. оѣ ⁵⁰⁾ дод. владѣа ⁵¹⁾ дод. и реч[е]: ⁵²⁾ дод. и рѣхъ ⁵³⁾ Мемѣин ⁵⁴⁾ вас. ⁵⁵⁾ дод. да ⁵⁶⁾ ти по ѣ. ⁵⁷⁾ дод. сѣъ ⁵⁸⁾ роуѣс ⁵⁹⁾ вѣзвѣсти же ⁶⁰⁾ дод. реч[е] ⁶¹⁾ и ⁶²⁾ ѡтрока ⁶³⁾ вѣзлюбити ⁶⁴⁾ оуныхъ ⁶⁵⁾ печаль ⁶⁶⁾ дод. Гѣ ⁶⁷⁾ Гѣныа ⁶⁸⁾ подвласты ⁶⁹⁾ добротѣ ⁷⁰⁾ дод. вѣхъ ⁷¹⁾ пасаша ⁷²⁾ свѣтѣ.

Варианты выписано из Тихонравова op. cit. I, 213—225.

12. Завѣтъ Бенкѣминовъ ѡ помыслѣ чѣтомъ.

Въписаніе¹⁾ словесъ Бенкѣминовъ, ѡже предасть сѣомъ своимъ житъ лѣтѣ рѣ. цѣловѣвъ [sic!] ѡ реч[е]: „азъ Бенкѣминъ, старость ѡщю моѣмоу Іаковъ, ѡ вѣхъ снѣи ксѣа братѣа моѣа. ѡкоже тако ѡ дѣдѣ нѣи Яврамъ роди са²⁾ рѣ. лѣт емѣ сѣню.³⁾ ѡ понеже Рахиль смре ражаючи ма, маѣка не ѡмѣихъ, Иаас оубо ровѣс ѡа ссахъ. Рахиль збо мѣти наш[а] ѡнеаж[е] роди Иѡсифа, вѣ. лѣт неплод[и] вѣ. но ѡ помолѣ са Гѣи с подтираніемъ⁴⁾ вѣ. дѣи, зачѣнши роди ма. зѣло во ѡщѣ нѣи люблѣше Рахиль, молѣше с[а] два сѣа ѡмѣти ѡ него. да того радѣ нареч[е]нкѣ вѣхъ сѣъ дѣи, еж[е] есть Бенкѣмин. егда видоухомъ въ Египетъ, позна ма Иѡсифъ братъ мой ѡ глѣ ми: „что рѣша ѡщю моѣмъ, егда ма предаша?“ ѡ рѣхъ емѣ, ѡко помазаше котыгѣ твою кро[вию] ѡ пѣстивше ю ѡ рѣша: „познаѣ, се же котыга сѣа твоѣго ѡсть.“ ѡ реч[е] ми: „ѡи, брат[е], егда поѣша ма Измаѣтанкѣ, ѡдинъ ѡ нихъ съваекъ котыгѣ дастъ ми препоманиѣ. вѣзвѣвъ ма реч[е]: потци! и егда поѣде, скрыти котыгѣ моѣю хотѣ, срет[е] ѡ лѣвъ ѡ смори ѡ. ѡ тако дрѣжин[а] ѡго збывши с[а]

продани ма њнемъ“. тѣмъ же, чада мои възлюбленіа, любит[є] Гѣ Бѣ ѡбеснаго ѡ схранитє заповѣди ег[о], подражающіи вѣлаго ѡ прїеденаго моуж[а] Иѡсифа брат[а] моѡго [sic!], ѡ да вѣдетъ мыслѣ ваша вѣ вѣгоє. ѡкоже мене видестє, також[є] ѡ вѣ живит[є]: вонте с[а] Бѣ ѡ любит[є] братъ брат[а], аще дѣи вразнїи вѣ всако аскавѣство⁵) ѡспросатъ васъ, ѡ не ѡмаєтъ ѡвласти всака ѡпрїазнѣна печаль. аки Иѡсифа брат[а] моѡго колко чѣкъ хоташє свити, ѡ Бѣ покры єго. ѡж[є] вѡиѡ сѣ Бѣ ѡ любѣи брат[а] своѡго, то не имать страховат[и] сѣ ничтож[є], аще ѡ множество воль ѡ часто не⁶) дадатъ, не свепютъ; то ни зверемъ можеть ѡвладанѣ выти, понеж[є] помагаєтъ емѣ єже вѣ Коѡ, юже ѡме к братѣ своѡму любовѣ. моли во сѣ ѡцѣ ѡнемѣ Иѡсифѣ гѣа: „чѣстнїи ѡчє мои ѡіаковє, моли сѣ ѡ снєхъ своихъ вѣ Гоѡ, да не вменитъ ѡмѣ Гѣ грѣха. єже во зло помѣслиша ѡ мнѣ.“ ѡ тако велѡимѣ гѣсмѣ възглас[и] ѡіаковѣ рѣкѣ: „О чада[о] вѣгоє, прѣѡдолєваєши мѣрднємѣ ѡіаковѣ ѡцѣю своѡму“. прїимѣ и за два час[а] ловзашє гѣа: „да звоудетъ сѣ на тоѣкѣ прѣрочєство чѣчє ѡ агнѣци вїи ѡ ѡ снє мирѣ, ѡко вѣ[с]сквернїи за сквернїа прѣданѣ вѣдет ѡ безгрѣшнїи за нечѣстивїа свретъ вѣ крови завѣта за снєнїє ѡзыкѣ ѡ Іѣа. тѣ разоритъ врага ѡ сгодника єго“. видитє ли, чада[а] мои, вѣжена ѡного мѣжа Иѡсифа кончанїє днємѣ. подражаитє свѣ добродѣмѣ єго ѡ мѣрднє єго, да ѡ вы вѣнца славнїа прїимет[є], вѣгн чѣкъ не ѡмать⁷) ѡка темна, но мнѣєтъ вса, аще ѡ грѣшнїци сѣтъ; аще ж[є] ѡ мыслаѣ нанѣ вѣ, то тѣ вѣготвора ѡдолеєтъ вѣ, но ѡ покрываємѣ єсть ѡ Бѣ вѣготворєнїа єго рад[и]. правєднїа же любит[є] аки дїю свою; аще кто прєславитъ сѣ, то не завидит[є] ємѣ; аще во кто ѡвѣгѣєтъ [sic!], то не ревнєєтъ⁸); аще кто єсть хрѣборѣ, то хвалитъ⁹); смѣслєнаго¹⁰— вѣрѣю [sic! зам. вѣрѣю] то хвалит[є]¹¹), ѡ ницаго помнѣєтъ¹²), с колѣцимъ волит[є], брат[и]ю любит[є], родитєль не завѣѣєтъ¹²), Бѣ възносит[є], ѡмєюємѣ страхъ вїи помагаєтъ[є]¹³), невѣдѣшемѣ Ышнїаго накажет[є] ѡ ѡбращаитє ѡ неправєднаго поутн єго, с любѣцимъ Бѣ чт[и]тє, не чтѣраго Ышнїаго мола не вѣзвращает[є], ѡ ѡмєюцаго вѣдѣтѣ ѡ вѣлаго дѣа любит[є] аки дѣшю свою. аще ѡмаєт[є] вѣгъ смѣслѣ, то ѡ аскавнї чѣєци мирнїи коудѣт сѣ вами ѡ вѣднїци свѣмнїша с[а]¹⁴) васъ вѣзвращатѣ с[а] на вѣгоє, хнѣннїци не точнѣ ѡстанѣтъ с[а] гравєннїа, то¹⁵) ѡ ѡиманѣ ѡвладѣтѣ печальнѣм. аще коудет[є] добро творѣщє, то ѡ нечѣстнї дѣи прѣвєрнѣтъ васъ, ѡ ти звернє ѡ своѡт сѣ васъ. ѡдєже во єсть свѣт вѣгнѣхъ дѣкаєтъ вѣ свѣ чѣкѣ, тѣ ѡ дѣи прѣвєрнѣтъ¹⁶) ѡпрїазнєннї ѡ него. аще во вѣословит[є]

мужа¹⁷⁾, никогда же скоривши, и мнѣсть бо праведнѣи и корцаго и смолчить, аще до дѣла скорень боудет, и праведнѣи мѣтвѣ творѣ паче смираѣть с[а], имъ ж[е] паче свѣтлей ивѣт сѧ Кышнемѣ. Тако сео выс[тъ] братъ мой Иѡсифъ. мысль вагго мѣжа нѣс[тъ] в рѣцѣ прельсти дѣла вражѣи, и англѣ бо мирный править дѣшѣ его, не видит¹⁸⁾ на прокѣжениѣ тлеющихъ ни низираѣть¹⁹⁾ бѣгѣства любовию похот[и], не веселитъ сѧ похотью, не ѡпечаляетъ ближнаго, не насладитъ с[а] пирами, не прельщѣет сѧ зрениемъ ѡчию. Гѣ бо есть часть его, добраѣ мысль ег[о] не прѣмлетъ славы бесчестнѣ члѣска и всѧ лести и жи и свари и вражды не вѣсть, и²⁰⁾ Гѣ бо в немъ живетъ и просвѣщаѣтъ дѣю его и радоуетъ с[а] къ всемъ къ всакое вѣрѣмѣ. добрый смъ не имѣеть двѣ изыскѣ, вѣсннѣ и клѣткѣ, и свара и жи, и чѣти, печали и радости, и молчаннѣи и мѣтежа, и лицемернѣи и истиннѣи, ницѣтъ и бѣгѣства, но единомъ имѣеть ѡ всѣхъ, не на лице, но чистѣ мѣсль. не имѣеть вида ни сѣшннѣи сѣрѣва, все бо, еже творитъ или глѣть или видитъ, вѣсть, яко Гѣ навежаѣтъ²¹⁾ дѣю его и ѡчищаѣтъ мысль его, якоже безъ зазора вѣти ѡ Бѣ и члѣкѣ. и вражѣе все дѣло сѣг[с]бо есть, не метъ [зам. не имѣтъ] простотѣ. тог[о] ради, чада мои, бегайте злобѣи вражнѣи, яко мечъ подаѣтъ покарѣющимъ сѧ емѣ. мечъ бо ѣ-ми злобѣ мѣи есть: первое начин[а]еть мѣсль ѡ врага, есть же еж[е] ражаѣтъ: ѧ. зависть, ѣ-е погыбель, г-е печаль, д. пленениѣ, е. безѡчѣство, ѣ. мѣтежъ, ѣ-е иказѣтъ²²⁾. того бо рад[и] Кайнѣ ѣ-ми неправдѣи проданъ выс[тъ]²³⁾: за р. лѣтъ единомѣ²⁴⁾ казнѣ поведаше²⁵⁾ Бѣ; за кровѣ Явела брат[а] своѣго за ѡ. лѣтъ Кайнѣ соудъ приимаше, а Ламехъ за ѡ. седмиць; яко до вѣка подоваѣе с[а] Кайнѣ къ брат[а] ненавидѣннѣи и къ своѣи, тою же мѣкою ѡсѣжѣють с[а].

„И вѣи, чада мои, бегайте злобѣи, зависти и брат[о]ненавидѣннѣи, но прилепайте с[а] къ бѣгѣсти и сѣрдно къ любви. и имѣи смъ чѣтъ в любви не взираѣтъ на женѣ в похот[и], не имѣетъ сквернѣи къ дѣи и въ срдци своѣмъ, яко почиваетъ на такоуѣмъ дѣхѣ бѣи. якож[е] бо снѣцѣ не сквернитъ с[а] призираѣи на гнои и на калѣ, но паче²⁶⁾ ѡвое исебѣлаѣтъ с[а] и ѡгонитъ смрадъ, тако и чѣтнѣи смъ въ сквернахъ земныхъ прикасаи сѧ паче строитъ сѧ, а самъ не сквернитъ сѧ. развѣмѣи и дѣломъ недокрым в васъ къ вѣдѣшемѣ ѡ словесе ѣноха праведнаго. съблюдет[е] сео, чада мои, блѡуженнѣи содомска; аще л[и] — також[е] погыкнет[е] велми и ѡжените с[а] женами сверпами, и црѣства нѣснаго не боудетъ в васъ, яко скоро самъ възметъ е. токмо нарокомъ в васъ

боудет храмъ вѣи, славней боудеть паче перваго, вѣ. племень тѣ
 сверстъ с[а] [и] вси ѡзыѣци, дондеж[е] Къшннѣи послет ко спсѣнѣ
 своѣ пресѣченѣмъ ѣдиночадаго аки прѣрока. ѣи внидѣтъ в первѣю
 цркъвѣ, ѣи тѣ Гѣ похуоулень боудет ѣи на древе възнесетъ с[а].
 ѣи боудеть тогда завеса цркъвнаа раздрана на двеѣ. тогда придетъ
 дхъ вѣи на ѡзыѣкѣи аки ѡгнь разанваа с[а], ѣи ѡснѣдъ ѡ люд[е]и
 боудеть преходаи ѡ земля на ѣво. раздмкху ко все: иж[е] есть
 смиренъ на земли, той же сѣо славенъ на ѣвси. егда же сѣо вѣ
 ѡснѣфъ вѣ Египтѣ, жалаху видети ѡбразъ ѣго ѣи красот[с] лица
 ег[о], ѣи мѣтва[ми] Иакова ѡца моѣго видѣху ѣго дѣио вѣд, та-
 кож[е] есть весь ѡбразъ ѣго. видитѣ сѣо, чада моа, ѣко сѣе сми-
 раю, сѣтворит[е] сѣо ѣстинѣ ѣи правдѣ каждо къ ближнемѣ сво-
 ѣмѣ ѣи сѣдъ къ твореннѣи ѣи вѣрѣ ѣи законѣ Гѣи, ѣи заповеди ѣго
 хранит[е], сѣм[с] ко за все причастнѣ сѣю. ѣи вы сѣо продадите
 чадомъ вашимъ [в] причастнѣ кѣчноѣ. сиче [sic!] ко сѣтвори
 Авраамъ ѣи Исак [и] Иаковъ тѣмъ вѣмъ намъ причастнѣ с[а] [зам.
 причастнѣи] глѣце: „хранит[е] заповед[и] вѣи, донележе ѡкрыетъ
 Гѣ спсѣнѣ своѣ всемъ странамъ“. тогда оузрит[е] Енох[а], Ноа,
 Симѣ, Авраамѣ ѣи Исака ѣи Иакова вѣстающе ѡдѣснѣю к веселии.
 тогда ѣи мѣи вѣстанемъ каждо къ скѣпेत्रѣ своѣмъ покланѣюще
 с[а] црѣю ѣсномѣ на земли ѡвляшю с[а] къ ѡбразѣ чѣла смирена.
 ѣи ѣлико вѣкровашѣ ѣмѣ на земли, радовати с[а] начнѣтъ с нимъ.
 ѣи егда вси вѣстанѣтъ, ѡви к славѣ, ѡви вѣ вѣ[с]честнѣ ѡно хо-
 таще вѣйти вѣ прѣсѣдѣющею жизнь вѣчнѣю кѣрѣмъ ѣи²⁷⁾ беско-
 нечноюю ѣимамъ, ѡви прѣсно веселѣюще²⁸⁾ доврѣхъ дѣла творитѣ²⁹⁾,
 ѡви вес прѣстани ѡскорѣвлѣюще не токмо жѣ, но ѣи мѣчающе³⁰⁾
 ѣи же зде вѣвшѣи сѣгодникѣи сквернѣ. покаати с[а] не хотѣвшѣи прѣже
 ѡ сѣднѣ³¹⁾ ѡбѣжанѣи ѣи пришествнѣи. червь ко ѣхъ не кончаеъ с[а],
 реч[е] Хсѣ, сѣднѣ ѣстина³²⁾, ѣи ѡгнь ѣхъ не сѣгаснет. ѣи сѣдитъ³³⁾
 в первѣху глѣю³⁴⁾, паче же ѣиже в нѣху неправда, ѣко пришѣдемѣ
 Боу вѣ плоти не вѣкровашѣ. ѣи тогда соудит по всемъ странамъ,
 ѣлико не вѣровашѣ но³⁵⁾ ѡвѣвшю с[а] на земли, ѣи ѡблѣчит ѣи ѡз-
 браннѣимъ ѡ странѣ Иѣла, ѣкож[е] ѡблѣчит Исава в Мадѣнѣху
 не вѣровавшихъ братѣ ѣго вѣйти. вѣдженѣи радѣ [и] кѣмирѣслоу-
 жннѣи ѣиюще вѣша Боу, вѣша чада вѣи вѣ части вѣмѣнѣх с[а]
 Бѣ. вѣи сѣо лице хоцете вѣ стѣни прѣд лицемъ Гѣимъ, паки все-
 лите с[а] с надежю вѣ ма, сверете с[а] къ Гоу весь Иѣл ѣи котѣмѣ
 не нарѣкѣст с[а] вѣкакъ ѣи хѣщникъ за вѣсѣхѣренѣе ваше, [но] дѣ-
 латель Гѣи даи пицѣ дѣлающеимъ вѣго.

„И вѣстанет ко вѣ послѣднѣи вѣрѣмена ѡ племени моѣго
 мѣжѣ вѣзлюбленъ Гѣмъ ѣи послѣднѣи глас[а] ѣго ѣи творѣ сѣгоднѣи

вола ёго ѿ разсмомуъ новымъ ѿ просвѣщана вса ѿзыккѣ свѣтомъ разсмнѣмъ, ввѣда Иѿа къ сѣсенію ѿ вѣсхѣщаніа акѣ вѣакъ ѿ нѣхъ ѿ да зверѣ ѿзыккѣ до скончанна вѣкѣ. боудетъ вѣ съборици ѿзыккѣ ѿ вѣ кѣзиухъ нѣхъ акѣ веселіа пѣсни вѣ сетѣхъ всѣмъ вѣ ѿма нареченнаго, ѿ в писанихъ стѣхъ боудетъ вписаніи ѿ дѣло ёго ѿ слово ёго, ѿ боудеть ѿзбранъ Бѣгомъ до вѣка. ѿ ѿ томъ просвѣтит[ѣ] сѣ, акѣ ѿцѣ мой Іаковъ гла: „тъ свѣршитъ ѿстанокъ племени моего“.

Ико сконча словеса свои ѿ реч[ѣ]: „се бо, чада[а] мои, ѿлико разсмѣхъ, сказахъ вамъ. се бо предаю сѣ гровою ѿ заповѣдаю вѣ, чада мои, ѿнесете кости [мо]ѿ ѿзъ Египта ѿ погрѣкѣте ма в Хевроне близъ ѿцѣ моихъ“. ѿ се рѣккѣ сепе Бенъѿаминъ сѣхъ Іаковъ вѣ. житъ лѣтъ рѣкѣ. вѣ старосте [sic!] добре, ѿ положиша ѿ в притворѣ. вѣ ѿ-ѣ лѣт[о] вѣ ѿсходъ сѣвѣ Іѿавъ ѿ Египта ти⁸⁶) врат[ѣ] ѿхъ ѿнесоша кости ѿцѣ своихъ в врат[ѣ] ханаѿнскѣ ѿ погрѣвша в Хевроне при ногѣ ѿцѣ ѿхъ. ѿ ти вѣзвратиша с[ѣ] ѿ земля Ханаѿна ѿ жиша вѣ Египте до дѣи ѿсхода нѣ ѿ земля Египетскѣи. ѿ Бенъѿаминъ сѣхъ Іаковъ вѣ. сѣхъ Рахил[и]нѣхъ вѣ. житъ лѣтѣхъ рѣкѣ.

Иси³⁷) же сѣвѣ Іакованъ скончаша сѣ вѣ Египте давше заветъ сѣмъ ѿ вѣскомъ своимъ ѿлико ѿмѣтъ вѣ сѣдцихъ своихъ, ѿлико разсмѣхѣс проповѣдѣше³⁸): дѣмъ сѣмъ движими прорѣкѣша хотѣща быти³⁹) вѣ вѣкѣмъ своѣ. та вса вѣзвѣстиша ѿ рѣша ѿмъ: „ѿмѣйте надежу доброу, акѣ хощетъ вѣишній посетит[и] ницихъ в молчаніи, сътретъ невѣрѣшаніа ёго. сѣвѣ же ваши лице ѿставатъ хотѣща быти, по лѣтѣхъ раскѣплютъ сѣ в парѣсѣ ѿ скоризнѣ⁴⁰) ѿзыкомъ“. Слышалъ ёси, жидовинѣ, како тѣи прорѣкѣша вси сѣвѣ Іѿави по рад[ѣ] ѿ рѣствѣ⁴¹) ѿ ѿ стрѣсти ѿ вѣскѣснѣи ѿ ѿ вѣзнесе-снѣи ёго на вѣса ѿ съшествіи стѣго Дѣа на⁴²) ѿлѣмъ ѿ ѿ съвраніи новѣѿзычникъ в вѣрѣ ѿ ѿ вѣверженіи вашемъ ѿ ѿ распѣт[ѣ]ѿи? О жид[о]винѣ, почто слышавъ вѣствѣннѣа пририцаніа не клѣши сѣ? како ли не пристѣпиши къ вѣдѣцѣ Хѣоу с дерзновѣнемъ, да не вѣдѣши вѣшно горкомъ адѣ с преже вѣвшими Іюдѣи? но лице сѣмъ патриархомъ не вѣкрѣвши, ѿмѣмъ ти предложити вса прѣрокъ глаголавша по радѣ.⁴³)

1) Написаніе 2) роди сѣ оѣ Явраама 3) дод. также ѿ азъ оѣ Никова рѣ. лѣтъ Іѿаковѣ сохрѣ 4) поцинемъ 5) дод. печальное, вагъ вѣраже 6) что нанъ 7) приметъ 8) рѣвнѣште 9) хвалите ѿ 10-10) вас. 11) поминаете 12) забываете 13) помагате 14) оѣсоулиѣкѣше с[ѣ] 15) но 16) ѿвѣгаютъ 17) дод. праведнаго 18) ведетъ 19) събираетъ 20) нѣо 21) наважаетъ 22) ѿказѣ 23) предаѣхъ вѣстѣ ѿ Бѣ 24) единому 25) наведѣше нанъ 26) ѿбачѣ 27) дод. мѣоу 28) веселѣнѣа 29) творѣтелѣа 30) мѣучари 31) ѿсходъ 32) истинни 33) дод. Гѣ 34) Іѿавъ 35)

конь ³⁶⁾ вас. ³⁷⁾ Відси до кінця вас. ³⁸⁾ Солов. прєвѣдѹци ³⁹⁾ сѣкыти сѧ ⁴⁰⁾ оукероу
⁴¹⁾ дод. его и ш крѣпшии ⁴²⁾ дод. стѣи ⁴³⁾ дод. по преставленіи сѣвѣ Іаковѧ.

Варіанти виписано із Тіхонравова ор. сіт. I, 225—232, а до кінцевого уступу із Порфірєва „Апокриф. сказ. о ветхозав. лицахъ а событіяхъ по рукоп. Соловецкой бібліотеки“, стор. 193—194.

Першу вказівку про істнованє сего апокріфа находимо у Орігена в его викладі книги Ісуса Навина. В грецьких індексах книг апокріфічних сей твір згадує ся під загальною назвою *Πατριάρχων*; те саме бачимо і в словянських індексах гочинаючи тим, що знаходить ся в Святославовім Сборнику з 1073 р. пз. *Когословца Ѡ словєськѣ*, а гінчачи тѣм^о, що надруковані у нас. Припускають, що Заповіти написані були первісно по гебрєйськи, хоча припущєнє се мало правдоподібнє з огляду на те, що автор їх без сумніву був християнини. В усякім разі Оріген користував ся вже грецьким текстом апокріфа. На латинє ку мову переклав Заповіти в XIII в. Роберт єпископ Лінкольнський. Грецький текст видав у-перве Грабе в збірці *Spicilegium Patrum et haeticorum saeculi I*, Oxoniae 1699; відси передрукував їх Фабріцій у своїому *Codex pseudepigraphus Veteris testamenti I*, 519—748. Французький текст надрукував Мінь (Migne, *Dictionnaire des Apocryphes I*, 854—968). На церковно-словянську мову Заповіти були перекладені дуже вчасно в Болгарії або Сербії і війшли в склад Палеї, при чому їх розширено властивими палейними полемічними та екзегетичними вставками. В Палеях ми стрічаємо Заповіти в двох редакціях: в повній, такій, яка є в Крехівській Палеї і надрукована нами, і в скороченій, такій, яка находить ся в Ковельській Палеї в віденьській бібліотеці вадв. Сей скорочений текст ми лвиши на боці; найстаршу его форму, що находить ся в пергаменовім списку Палеї Олександро-Невської Лаври в Москві з XIV в., надрукував Тіхонравов у своїй збірці апокріфів I, 96—145; той же текст скороченої редакції по списку Соловецкої Палеї надрукував Порфірєв (Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и соб. по рукоп. Солов. бібліот. ст. 158—194). Повній текст апокріфа з захованєм палейних вставок надрукував Тіхонравов ор. сіт. I, 146—232 по списку Палеї московської Синодальної бібліотеки з р. 1477, при чому текст порівнано з текстом вставлєним у список слов. перекладу хроніки Йоана Малали з XV в., та переписаний зі старшого списка з р. 1261. Сей текст ми порівнали з нашим, користуючи ся декуди й варіантами зі списка Малали. В збірці Пяїна (Памятники старинной русской литературы III, 158—194)

надруковано два заповіти, Рувима і Симеона, також повної редакції, по списку Румянцівської Палей. Аналіз змісту сего апокріфа подав Порфірєв у своїй книзі „Апокріф. сказ. о ветхозав. лицахъ и событіяхъ, Казань 1872“, стор. 256—284; в его збірці старозав. апокріфів по Соловецьким рукописам (стор. 59—67) бачимо пробу порівняти словянський текст Заповітів з грецьким і визначити словянські приставки. З латинської були Заповіти перекладені також на чеську мову, гл. E. Kozak, *Bibliographische Übersicht der biblisch-apokryphen Litteratur bei den Slaven*. Список рукописів, де знаходять ся інші, доси ще не визискані списки церковнословянського тексту сего апокріфа, поданий в книзі Гарнака „*Geschichte der altchristlichen Litteratur bis Eusebius*“, Bd. I, 2 Hälfte, 915. Додати ще треба, що надрукована нами при кінці заповіту Веняминового палейна приставка не знаходить ся при тексті повної редакції у Тіхонравова (I, 232), а натомісць властива є текстови скороченої редакції, хоч і тут в найстаршій, опублікованій Тіхонравовим формі (I, 145) вона значно коротша, ніж в пізнійших списках. Сю пізнішу редакцію сего уступу опублікував Порфірєв по списку Соловецької Палей (op. cit. 193—194); варіанти єї супроти нашого тексту ми виписали ввше. Треба ще й те зазначити, що в короткій редакції Заповітів (в тім числі і в Ковельській Палей) заповіт Йосифів стоїть на першій місці, перед Рувимовим.

ХУІ. Оповіданя про Мойсея.

А. Крехівська Палея стор. 366—500.

(Житъе ст҃го великого пророка Мойсея, сказаніе бытъи его¹⁾). Иковъ збо бывъ лѣт нѣ. род[и] Левгидъ. и по преставленій снѣвъ Іаковъ начаша ражати мнози въ Иїли в наслѣд[і]ѣ и хъ и в наслѣд[і]ѣ завѣт[а] вїи́а́ еже къ Аврамъ правѣцю [и]хъ. а²⁾ Левгидъ бывъ³ лѣт мѣ.³⁾ род[и] Армидъ, Гиддидъ, Хеврон⁴⁾ и⁵⁾ Каатъ. Каатъ ж[е] бывъ лѣт 3. род[и] Аврам[а]⁵⁾, Аврамъ ж[е] бывъ⁶ лѣт р.⁶⁾ род[и] Арон[а] и Марнамъ и Мойсея в лѣт[о] рѣ. къ пришествію Иїльскомъ въ Египет. Мойсеи⁷ ж[е] выс[т]ь 3. ѿ Авраамъ колена, мти же емъ выс[т]ь Авгавед дщи Левгина.

Бъ единъ збо ѿ днїи⁷⁾ вид[е] Фараонъ цркъ сонъ: седацию емъ на столѣ црства его въ⁸⁾ Египте⁸⁾, въздвигъ шчи свой видѣ старца стояща противоу емъ, а в рѣкѣ емъ скалвѣ. и въсклад[е] въ единъ скалвѣ вса старца египетскїи́а и вса велмож[а] его, а в дрѣгоую скалвѣ вса агнаца. и зводив сѣ цркъ и зрани заутра съзва вса рабы его⁹⁾ и повѣд[а] имъ сонъ, и зжасоша сѣ люд[і]ѣ страхомъ великомъ¹⁰⁾. и реч[е] волхвъ Баламъ: „се въстанетъ зло въ Египте в послѣднїа днїи“. и реч[е] цркъ: „что боудетъ, скажи намъ?“ и реч[е] Баламъ волхвъ къ цркъ: „штроча родить с[ѣ] въ Иїли и растворит¹¹⁾ все црство египетское. вѣдїа боуд[и], цркъ, да напиши в законѣ египетскомъ, да збьютъ¹²⁾ всако штроча, и ж[е]¹³⁾ родит сѣ в жидехъ“. и призва цркъ¹⁵⁾ бабкѣ жидовскїи́а и повеле имъ звенкати млад[е]нца, а дрѣгїи́а вметати в рѣкѣ. бабы же збоавши сѣ Бѣ и не створиша тако, іако ж[е] повеле имъ цркъ египетскїи́ Фараон¹⁶⁾. да¹⁷ того рад[и] и зволи Бѣ, да не токмо единехъ Египтан възврати въ Египетъ, что

ж[ε] не быша сътворили ѣдини си, но акїи враждѣ сплетѣи ѿмъ Блѣдка на ѡбѣтованноѣ въводит¹⁷⁾. жены же жид[о]вскїи ѿсхожах¹⁸⁾ на поле ѿ ражих¹⁹⁾, англъ же вїи ѿскавах²⁰⁾ дет[и] ѿ повивах²¹⁾ ѿ вкладах²²⁾ въ ѡбѣ рѣцѣ ѿмъ два камени: ѿзъ единого ссах²³⁾ млек[о],²¹⁾ а ѿзъ дрѣваго медъ. ѿ вхожах²⁴⁾ Египт[е]не на поле ѿскати²²⁾ ихъ, ѿ пове[лє]ниемъ вїи ѿмъ ѡверзаше сѧ земля ѿ приимаше ѧ. ѡниже ѿдах²⁵⁾ по павги ѿ по рала своѧ, не можах²⁶⁾ ѡберѣсти, ѧко Бѣ хранаше ѧ. възрастѣша на поли прихожах²⁷⁾ тмами в домѣ своѧ, ѿ множиша с[а] людие жидовскїи²⁸⁾ ѿ рас[с]иле паче²⁴⁾— Египтанъ. црѣ же египетскїи Фараѡнъ не любаше, ѧко множит сѧ ѿмъ²⁴⁾.

Мужъ же бѣ въ ѿмъ именованъ [sic!] ѿмрамъ, а поѧ женѣ себе ѿгавед²⁵⁾, родѣню своѣ, и роди дщерь и нареч[ε] ѿмъ ѡмъ Мариамъ²⁶⁾; въ днѣ бо тѣ почаше насилати²⁷⁾ сїне Хамове [и] ѡзловлати сїны²⁸⁾ ѿзавы. ѿмрамъ²⁹⁾ ж[ε]²⁹⁾ зачат роди сїнъ ѿ нареч[ε] ѿмъ ѡмъ Яронъ; въ днѣ бо тѣи начатъ Фараѡнъ проливати кровъ на землю ѡтрочат, а дрѣвѣхъ вметати въ рекѣ. тогда ѡбдчиша сѧ моуж[и]³⁰⁾ ѡ женѣ своѣхъ, ѿ ѡлоучи же сѧ ѿ ѿмрамъ ѡ женѣ своѣ. ѿ выс[тѣ] в години тѣ на конецъ третїаго лѣт[а] выс[тѣ] дѣхъ вїи на Мариаминѣ³¹⁾ ѿ пррчестковавъ реч[ε]: „се сїнъ родит сѧ ѡ ѡца мѡего в години сїю ѿ тѣ сїсетъ ѿмъ ѡ рѣкѣ египетскѣ“. слышавъ же ѿмрамъ ѡ Мариаминѣ³²⁾ ѿ вѣзрати женѣ своѣ въсплат к собѣ³³⁾ ѿ зачєиши ѿ род[и] сїнъ ѿ³⁴⁾ нареч[ε] ѿмъ ѡмъ Немелухїи³⁴⁾. ѿ наполнише [sic! зам. наполни сѧ] храмъ свѣтлости. ѿ виде жена ѡтроча [ѧко] добро ѣсть ѿ сѣхани ѣ. мїци въ кровѣ. ѿ тѣ днѣ заповѣдаша Египтане носит[и] дѣтѣ своѧ млад[ε]нца³⁵⁾ по храмомъ жид[о]вскимъ, негли выша³⁶⁾ ѡмолвили ѡтроча жидовскоѣ къ детѣти египетскомѣ [в ркп. хїбно: жидовскомѣ]. жена же та ѡзавѣвши с[а] того створи ситанъ ѧскъ ѿ помаза смалою³⁷⁾ [sic!] ѿ вложи тамо³⁸⁾ ѿ ѡпоустѣ ѿ межи ситникѣ надѣ рѣкою, сестра ж[ε] ѿго³⁹⁾ Мариамъ³⁹⁾ ста ѿздалеча зрѣщи⁴⁰⁾. ѿ посла Бѣ зноѧ на землю египетскѣю ѿ взовѣреша члѣвци. ѿ сниде дщи Фараѡнова Фермѣфъ⁴¹⁾ ѿзмыти сѧ на рѣкѣ съ дѣцями [и] съ многыми женам[и]. ѿ ѡзрє ковчежїцѣ⁴²⁾ плавающѣ на рекѣ⁴³⁾ ѿ послав[и]ши⁴⁴⁾ взат ѧ. ѿ ѡкрывъ виде в немъ ѡтроча [sic!] плачущє сѧ, ѿ помѣлова ѧго ѿ рече: „ѡ дѣтєѣ ѡврейскѣхъ вєсть“. ѿ⁴⁵⁾ нареч[ε] ѿмъ ѡмъ Моїсей глѣци, ѧко ѡ воды взахъ ѿго⁴⁵⁾. ѿ привєдоша ѡмъ женѣ доѧлицю⁴⁶⁾ Египтанинѣ дойти, ѿ не вѣсхотє с[с]ати, ѡ Бѣ бо каше, ѧко вѣзратит[и] къ сєсцю мѣрїю. ѿ пристѣпавъ⁴⁷⁾ Мрїамъ⁴⁷⁾ ѿ реч[ε] дщери⁴⁸⁾— Фараѡновї, ѿ реч[ε]⁴⁹⁾: „хощєши ли, да ти привєдѣ женѣ

доилицю ѿ жидовъ⁵⁰) и въздонтъ ти ѿтроча се⁵¹)? и иде и приведа[е] мѣръ его. и реч[е] еи дщи Фараѡнова: „въздой ми ѿтроч[а] се⁵¹) и вдам ти по две сребреници на днѣ“. и възвъснѣ и въздой его. Бысть же на конецъ двѣ лѣтъ и принесе къ дщери Фараѡнови, и выс[тъ] еи снѣ⁵²).

И выс[тъ] въ г-еѣ лѣт[о] к рож[е]ствоу Моисеѡвѣ Фараѡнъ седаше за столомъ, цр[ц]а ѿдеснѡ⁵³) а Фермафъ ѡшюю его седаше, ѿтроча ж[е] седаше в пазвсе его⁵⁴) и велмож[а]⁵⁵) ѡкрѣсть его. ѿтроча ж[е] сажъ снатъ венець съ главы цр[ц]ы и възложи на главѣ свою. и ѡжасе сѧ цр[ц]ь и велможи его. ѡвищавъ же Балламу волхвѣ: „помани, гнѣ цр[ц]ю, сонъ, ѡже видѣлъ еси и како протолкова речъ твою к товѣ. се естъ ѿтроча еврейскоѣ, яко дхъ вий естъ⁵⁶) и прѣд[р]остнѡ сътвори еси [sic! зам. естъ] сие и хоцет прияти цр[ц]ство египетскоѣ себѣ, тако во створи Аврамъ дѣдъ его, и ж[е] цр[ц]ь перѣи славѣ ихъ: Авраме[ле]х[а] цр[ц]ь Агарьскаго прогна, а самъ приходить въ Египет и нарече женоу свою сестроу, яко ж[е] вы погвбиль цр[ц]ь ихъ. тако ж[е] створи Исакъ иноплѣмненникомъ и раскиде ѿ иноплѣмненникъ. цр[ц]ь же⁵⁷) хотѧ погубити ѡбрете тако ж[е] женѣ свою сестроу сътвори. Иаковъ же такоже лѣстью взать такоже врата своего Исава первенкство и влѣвнѣ иде в Поньрамъ⁵⁸) к Лаванъ тестю⁵⁹) своему и поять лѣстью дщерь его и скот[и] его и всѣ домъ его и възвѣ в землю Хананейскѡю възвратив сѧ, продаша снѣ его Йѡсифа⁶⁰) и вѣ в темници, дондеже виде сонъ цр[ц]ь ѡцъ твои и пѣсти и с темници и възвелици и надо всеми велможами египетскѡми, понеже протолкова ема сонъ. и выс[тъ]⁶¹) егда пѣсти Богъ глас на землю и посла и⁶²) и приведе оца своего и брат[ъ]ю свою въ Египет и корми⁶³) безъ исквплѣнѣа, нас же исквни себѣ раки. да аще хоцеша, цр[ц]ь, да свѣемъ ѿтроча се, да не възрастетъ ни възметъ цр[ц]ства твоего ѿ тебе, да не погубнет надежа египетская“. и посла Бж[е] архангѣла своего Гаврила, сподоби сѧ къ единому ѿ велможъ цр[ц]ь и реч[е]: „аще хоцеша цр[ц]ь, да принесѣтъ камень драгкѡи свѣтелъ и згль ѡгненкѡи⁶⁴) предъ нимъ⁶⁵); аще прѣстретъ рѣкъ к камени, вѣдайте, яко⁶⁶) прѣмдрѣстью се створи⁶⁷), да ѡхавим⁶⁸) сѧ ег[о]“. да⁶⁹) годѣ выс[тъ]⁷⁰) цр[ц]ю и велможамъ его. принесом[а] предъ него камень драгкѡи⁷¹) свѣтел⁷¹) и згль ѡгненкѡи. и склони ангѣлъ Гнѣ рѣкъ его къ ѡгню, и вземъ⁷²) притче конецъ⁷³) ѡзыка⁷⁴) и того⁷⁵) рад[и]⁷⁵) выс[тъ] свѣлилъ, и не свѣнша его.

И выс[тъ] Моисеѡв⁷⁶) в домъ Фараѡнове и. лѣт и расташе⁷⁷) с детми цр[ц]ьими в ризахъ единехъ. и выс[тъ] на кон[е]ць и. лѣт[а]

и въсхоте къ ѡцю и к мѣри и поиде к нимъ. и прид[е] к брат[у]и своѣи и виде мѣжа Егѣптанаина въюща Евреѣанина ѡ брат[у]и ѣго. и ѡзре са семо и ѡнамо, не виде никогож[е] и בני Егѣптанаина и скръ[и] в песце. И выс[тъ] въ днѣ вторкѣи виде Мѡисей к брат[у]и⁷⁹⁾ и виде два мѣжа тажюща⁸⁰⁾ са⁸⁰⁾ и⁸⁰⁾ свараша с[а]. и реч[е] Мѡисей⁸¹⁾: „о злодею, что ѡвидиши дрѣга своѣго!“ ѡни ж[е] рѣша⁸²⁾: „кто та постави соуд[и]ю над нами? или⁸³⁾ збити⁸⁴⁾ хоциши, ѡкож[е] и вчера Егѣптанаина зби?“ И зои са Мѡисей и реч[е]: „въ истинѣ ведома боудеть⁸⁵⁾ речь си и⁸⁶⁾ видет слово се въ зши Фараѡнъ⁸⁶⁾ и заповѣда Фараѡнъ збити Мѡисеѣ. и посла Бѣ арханѣла своѣго⁸⁷⁾ Мухайла и сподоби са въ ѡбличѣ столника црѣа и въсхути мечь из рѣкѣи [в рукоп. хибно рыкѣи] ѣго и ста головѣ ѣго. ѡтъ анѣла Гнѣ Мѡисеѣ за рѣкѣ деснѣю⁸⁸⁾ изведе вънѣ⁸⁹⁾ изъ земля егѣпетскѣи и послди кромѣк межю егѣпетскѣими мѣ. вѣрѣсть в далѣ. и ѡста са толко Фронъ брат⁹⁰⁾ ѣго⁹⁰⁾ и начатъ пррѣствовати въ Египте сѣмъ Илѡвомъ, реч[е]: „моужь колвань ѣго възвержеть⁹⁰⁾, и въ сквернѣствѣк [sic! зам. сквернѣствѣк] егѣпетском не ѡсквернайте с[а]⁹¹⁾. и не послѣшаша ѣго. и реч[е]: „Бѣ загѣтыанъ⁹¹⁾ поманъ⁹²⁾ завѣтъ, ѣже завѣца съ Авраомъ, Исааком и Иакокомъ“. и поиде рѣка Фараѡнова волши и жесточайши на[д] сѣми Илѡвомъ, дондеж[е] посла Бѣ слов[о] свое и поманъ ѡ.

Въ днѣ же ты выс[тъ] скѣча межю Финци и межю сѣми Перскыми [в ркп. хибно перкыми] и межю Ирменкѣи. и изыд[е] Киканосъ црѣ срачинскѣи въеватѣ с Ирменкѣи, съ сѣми Перкыми⁹³⁾ и плени ѡ. а Балламъ прибегаъ вѣша изъ Егѣпта к Киканосѣ, занеж[е] не⁹⁴⁾ сташа [зам. ста са] речь ѣго. и выс[тъ] з Киканосѣ два сѣна ѣго Иносъ и Якрис⁹⁵⁾ стрѣщи град[а], и люд[е] с[а] зжаша⁹⁶⁾ с ними. и свѣца⁹⁷⁾ Балламъ с людми земскѣими ѡврѣци са црѣа Киканоса и не дати ѣмѣ внити въ град. и послѣшаша [в ркп. послѣша с[а]] людие ѣго и присагоша [в ркп. пришаго са] к немѣ и поставиша и црѣа над всеми, а сѣна ѣго поставиша коѣведою, и възвѣсиша заврала⁹⁸⁾ градѣ томѣ съ двою странѣ, а с третѣиѣ странкѣ ископаша рѣкѣ и⁹⁹⁾ ѡмѣты⁹⁹⁾ великѣи вс числа, а съ четвѣртѣиѣ странкѣ съзва Балламъ¹⁰⁰⁾ змиѣ и скорпниѣ мнози велими шептанѣемъ своимъ и потвори. и затвориша град и не даша внити ни пристѣпити. и выс[тъ] егда възврати с[а] Киканос с войнѣи и въздѣвша¹⁰¹⁾ ѡчи с вой и видѣша заврала въсокѣи граднай зѣкло и здивниша с[а] и рѣша: „люд[е] наши, ѡко долго¹⁰²⁾ выхомъ на войнѣк, и потвердиша град свой глѣце, егда¹⁰³⁾ придет на ны ратѣ“. да ѡкож[е] пристѣ-

пиша къ градъ ѿ видѣш[а] врата градная замчена ѿ рѣша вратъникомъ: „Ѿвержете врат[а], да внидемъ въ градъ!“ ѿ не хотѣша Ѿтворит[и] по заповѣди Гослалама вольхѣва ѿ не даша внити¹⁰⁴). полки ж[е] предѣ вратѣ градъскимъ[и]. ѿ паде Ѿ войнѣхъ Киканосовѣхъ въ единъ днь рл. мѣжъ. а на дрѣгъ днь вниша с[а] на врезѣ рѣкѣ, ѿ вѣрѣде конникъ л. хотѣши прекрести на ѿнѣ странѣ ѿ не възмогаша ѿ стопоша въ рѣкѣ. ѿ повеле црѣ сеци¹⁰⁵) дрова ѿ дѣлат[и] плотѣ, да выш[а] прѣшли на нѣ. ѿ створиша тако ѿ придош[а] на плотѣхъ в ровѣ тѣшѣ, ѿ вѣзверте ѿми ѿмѣтъ ѿ стопе въ тѣ днь до с. мѣжъ на ї. плотокѣ. ѿ въ трет[ѣ] ѿ днь прид[о]ша с тои страны [в рѣк. стране], на нѣже змѣвѣ, ѿ не възмогаша Ѿспети ничтож[е], ѿзѣдѣша¹⁰⁶) змѣвѣ люд[ѣ]и рѣ.¹⁰⁷) мѣжъ. ѿ ѿхавиша сѣ ѿхъ ѿ стоѣша ѿ града д. лѣт, ѿ не даша пристѣпнѣти ни внити въ градъ. ѿ выс[тъ] ѿгда стоѣхъ на Срачинѣхъ, выбеже Моусей ѿзѣ Египта ѿ приде к Киканосѣ црѣ срачиньскѣ. Моусей[е]ви ж[е] вѣше лѣт ѿнѣ, егда Ѿбеже Ѿ Фараѿна ѿ прид[е] [к] Киканосѣ црѣю въ ѿстоѣ¹⁰⁸). ѿ приѣ црѣ ѿ вси вѣлѣможи ѿго ѿ вси вой ѿго, ѿко великъ ѿ драгъ¹⁰⁹) въ ѿчю вѣкѣхъ, высочество ѿго ѿко тисово, лице же ѿко снѣце¹¹⁰— снѣющи, хравѣрѣство же ѿго ѿко¹¹⁰) силно. ѿ выс[тъ] Моисей¹¹¹) двѣма ѿ црѣ. ѿ выс[тъ] на конецъ д. лѣтъ разболе сѣ Кикан[о]сѣ црѣ срачиньскѣ ѿ ѿмре въ з. днь. ѿ смазаша равнѣ ѿго ѿ погрѣбоша ѿ предѣ вратѣ граднѣми ѿ створиша надѣ нимъ полатѣ краснѣ ѿ высокѣ над¹¹²) нимъ¹¹²) ѿ написаше на камени все ѿго вѣнѣство ѿ все ѿго хравѣрѣство. ѿ выс[тъ] егда сѣлаше¹¹³) полатѣ ѿ рѣша дрѣгъ къ др[с]гѣ: „что створимъ? аще сечемъ сѣ съ градомъ ѿ погѣвѣнемъ? дѣемъ ли си¹¹⁴), да сѣдимъ здѣ, ѿ свѣдѣтъ вси црѣ Арменьскѣи ѿ сѣвѣ Первин¹¹⁵), ѿко ѿмерѣтъ ѿсть црѣ ѿнѣ, ѿ прид[с]тъ на нѣ ѿ внезапно ѿ не ѿставѣтъ насъ ни ѿзвѣтка? а ѿнѣ поѿдемъ, да поставимъ сѣвѣ црѣ ѿ сѣдимъ ѿ града, дондеже приѿмемъ ѿго“. ѿборзиша [в рѣк. ѿборзи сѣ] снѣмше с сѣвѣ одежа¹¹⁶) своѣ ѿ сметаша грамадѣ ѿ створиша горѣ великѣ, посадиша Моисей ѿ рѣша: „живи, црѣю, въ¹¹⁷) вѣки!¹¹⁷)“ ѿ тагоша¹¹⁸) к нѣмѣ вси вѣлѣможи ѿ вси люд[ѣ]ѣ. ѿ поѿтъ Моисей[ѣ] женѣ Киканосовѣ с вѣстѣю ѿнѣ¹¹⁹).

Моисей же вѣше кѣ. лѣт, егда ста црѣмъ надъ Срачинѣ. выс[тъ] же вторѣ днь црѣства ѿго сѣвѣраша с[а] вси люд[ѣ]ѣ ѿ рѣша ѿмѣ: „црѣ, прѣмысли намъ, что створимъ? д. лѣтъ минѣ, женѣ своѣхъ не видѣхомъ ни дѣтей“. ѿ рече Моисей[ѣ] к людѣмъ своимъ: „да аще сѣвѣшѣ послѣшаѣте глас[а] моѣго, вѣдѣте, ѿко прѣданѣ вѣдѣтъ градъ сѣи в рѣцѣ наши. сечемъ сѣ с ѿми ѿко

первиѣ¹²⁰) поченше, то погыбнеть нас много, ꙗко первиѣ. аще¹²¹—
л[и] поидемъ на плотехъ въ смѣтк[а] [sic!], то потопить нас много,
ꙗко первиѣ¹²¹). ѿнѣ же встанете ѿ идете в лесъ ѿ принесете сѣны
стерковѣ: каждо свой хранит[е], дондеже възрастѣтъ, ѿ навчите
ѿ перелетывати акы ѿстрѣвы¹²²)^а. ѿ идоша ѿ принесоша сѣны стер-
ковѣ, ꙗкож[е] повеле имъ Моисей¹²³). выс[тъ] же възрастоша¹²⁴)
стерковѣ ѿ заповѣд[а] црѣ заморит[и] ѿ гладомъ за ѿ. днѣи,
ѿ сътвориш[а] люд[ѣ] тако. ѿ выс[тъ] же днѣ третей, реч[е] же
к нимъ црѣ: »ѿблечете с[а] въ шрѣжнѣ своиѣ ѿ всадете на конѣ
своиѣ, ѿ вѣзмете каждо стеркѣ свой на рѣкѣ, поидемъ да пристѣ-
нимъ¹²⁵) на томъ мѣстѣ, ѿдеже змиѣве сѣтъ^а. ѿ реч[е] црѣ: »поу-
щайте стеркѣ!^а ѿ поущиша ѿ ѿ лѣтѣша стерковѣ на змиѣ ѿ сне-
доша ѿ [и] ѿчѣстиша¹²⁶) мѣсто. выс[тъ] ꙗко ѿзре црѣ ѿ люд[ѣ] ѿ
ѿго, ꙗко погыбоша змиѣве, ѿ вѣстрѣбиша люд[ѣ] трѣвою ѿ ѿвѣ-
стѣпиша градъ ѿ взаше ѿ. ѿ приидоша ѿ каждо въ домъ свой
ѿ вѣнша гражанѣ в той днѣ с. а. ѿ р. мужъ, а вѣншихъ не вѣнша
ни единого мѣжа. ѿ ѿзревъ же Балаамъ вълѣхъ, ꙗко взатъ выс[тъ]
градъ, ѿ всѣдъ на конѣ съ двѣма сѣма своимъ ѿ вѣжа въ землю¹²⁷)
Маднамыскѣю къ црѣ Балаамъ¹²⁸) до¹²⁹— побѣде Маднамыскѣи,
ѿгда побѣдимъ сѣа съ ѿлѣтъ¹²⁹). То ти соутъ вѣльскѣ чародей,
ѿже¹³⁰) сѣтъ писани в паремѣи, ѿж[е] побѣчушъ погѣбити племя
ѿакова ѿ лица землѣ¹³¹).

Моисей[и] же сѣдѣ на столѣ въ Срачиннѣхъ, жена же Киканосова¹³²)
за нимъ, своимъ сѣа Моисей Бѣ ни приближи сѣ¹³³) къ ней¹³⁴). ꙗко
заклѣ ѿвѣрамъ ѿназарѣ раба своего не ѿмати женѣ сѣи своимъ
ѿ дщери ѿнанейскѣ, ѿ ѿсакъ же заповѣда ѿаковъ сѣоу своимъ
мъ¹⁴⁰) сватит[и] сѣа съ сѣами Хамовѣи, ꙗко продани сѣтъ в ра-
ботѣ сѣмъ Симовѣимъ ѿ сѣмъ ѿфетовымъ. своимъ сѣа Моисей Бѣ
своего ѿ не прикоснѣ сѣа женѣ Киканосовѣ¹⁴¹), та бо ѣсть ѿ сѣи
Хамовѣи. ѿ расиланѣ црѣ Моисей ѿ вѣвѣлаша ѿдомлѣнѣ¹⁴²) ѿ при-
мѣчи ѿ ѿ ѿдолѣ на войнахъ своихъ [и] ѿаковъ дѣдѣ ѿго
с нимъ.

ѿ лѣт[о] мѣ ѿ црѣства ѿго Моисей же сѣдѣше на прѣстѣлѣ,
црѣца же влѣзъ¹⁴³) ѿго сѣдѣше, ѿ реч[е] црѣца къ людѣмъ своимъ
ѿ велможамъ: »се днѣ лѣтъ мѣ. црѣствоуюцию Моисею надъ нами
ѿ къ мнѣ не прикоснѣ сѣа, ѿ вѣгомъ ѿшилъ не поклонѣ сѣа. ѿ ѿнѣ
послѣшанте мене, сѣи срачиннѣстнѣи, ѿ ѿ сегоднѣи не боудѣ надъ
вами се црѣ. се вы ѣсть Мѣкарисѣ сѣнъ мой ѿ тѣ да црѣствѣте
надъ вами. лѣпо бо ѣсть вамъ послѣшати сѣа гнѣа своего, нежели
мѣжа странѣска^а. ѿ выша люд[ѣ] всѣ сварѣще сѣа ѿ до вечера
ѿ не хотѣчушъ ѿпоустит[и] Моисей. ѿ преможе црѣца. ѿ враниша

зауґра њ поставиша Мѡкариса црмь надъ всеми. њ збоиша с[а] люд[і]ѣ прострети рѣкы на Моисеѡ, іако боахоу с[а] присаг'ше к немѡ. и вѡаша емѡ даркѣ великѣ њ ѡпустиша њ съ чѣстью. Извѣд[е] Моисеѡ пѣтемъ своимъ ѡтѡдѡ. Моисе[ѡ] же выс[тъ] ѡѡ. лѣт, егда извѣде ѡ Брачнинѡ. ѡ Бѡ бо вѡше сѣтворенъ¹⁴⁴) то, пришла бо вѡше година, іако¹⁴⁵) зготована ѡ дни первыхъ, извести сѡмъ Иїлѡмъ ѡ Егѡпта.

И іде Моисеѡ в Маднама, боѡ бо сѡ вспат[и]ти въ Егѡпетѡ. њ сед[е] на стоуденци њ вид[е]¹⁴⁶) ѡ. дѡириѡ Рагѡвила Маднамакаго паствит[и] ѡвѡць ѡїца своѡго. њ прїѡдоша къ ѡсточникѡ томѡ њ почерпоша водѡ напоити ѡвча. њ пристѡупиша [в рѡп. пристѡпи сѡ] пастѡси маднамастїи њ ѡгнаша њ. И вѣставъ Моисеѡ њ сїсе ѡ њ напоѡ ѡвца нѡ. њ пришедше къ ѡїцю њ повѣд[а]ша, что сѣтвори Моисеѡ, како сїсе іѡ њ напоѡ ѡвца нѡ. њ посла Рагѡвилѡ њ поѡ њ въ домѡ своѡ њ іѡде с нимѡ хлѣбѡ. њ повѣда емѡ Моисеѡ, како ѡзвѡжа ѡзъ Егѡпта њ како цѡствова къ Брачнинѡ њ како ѡнаше ѡ него црство њ ѡпустиша њ. њ выс[тъ] іако зсакѡша Рагѡвилѡ рѡчь ѡго њ рѡч[е] въ срѡци своѡмъ: „всажо азъ сего в темницю њ примрю¹⁴⁷) се ѡмъ къ Брачинѡм, се бо ѡсть [вѣглець]“. њ емѡ ж[е]¹⁴⁸) ѡго њ всади в темницю, вѣ же в темници ї. лѣт. тамо ж[е] помѡлова ѡго Цифѡра¹⁴⁹) дѡци Рагѡвила њ корми ѡго хлѣбомъ њ водою. њ выс[тъ] на конецъ ї. лѣт[с] рѡч[е] Цифѡра ѡїцю своѡмѡ: „мѡжѡ Евреѡнинѡ, ѡго же всади в темницю, се ї-ѡ лѣт[о] нѣс[тъ] взыскаѡ ѡго ни вѣзмѡлацаго ѡ немѡ. да іше тако годѡ прѡд ѡчїма твоѡма¹⁵⁰), да выхоѡ послали [и] видѡли ѡго, живѡ ли ѡсть моужѡ той ѡли зѡрѡлѡ?“ ѡїць же ѡїѡ не ведаше, іако та вѡше кормѡла ѡго, њ рѡче Рагѡвилѡ: „не видѡх¹⁵¹) николи же на свѣтѣ, да вы члѡкѡ лежащю в темници ї. лѣт безъ хлѣба њ безъ водѡ живѡ выти“. и рѡч[е] Цифѡра ѡїцю своѡмѡ: „да не слышалѡ еси, ѡче моѡ, іако Бѡ великѡ ѡсть еврейскѡ њ гроженѡ [sic!] њ зѡдѡвлаѡть чюд[е]скѡ на всакѡ часѡ? не ѡнѡ ли ѡзбавѡ Йѡраѡма ѡ неци [в рѡп. пици] халдеѡскѡ њ Йсака ѡ мѡча њ Йїкова ѡ рѡкѡ аїгла, егда кораше сѡ с нимъ на перевозѣ? Йїко Бѡ паки мѡжю¹⁵²) сеѡму многе сѣтворивѡ чудеса њ ѡзбавѡлѡ ѡ рѡкѡ егѡпетскѡ њ ѡ мѡча Фараѡнова, њ паки можѡть ѡзбавит[и]¹⁵³)“. њ выс[тъ] люба рѡчь въ зѡнѡ¹⁵⁴) Рагѡиловѡ, сѣтвори тако, іако ж[е] рѡч[е] дѡци ѡго њ посла к темници видѡти ѡго¹⁵⁵). њ зѡрѡктоша молаца сѡ Бѡу ѡїць своѡхъ, ѡзведѡша ѡс темници њ ѡстригоша њ њ ѡзмениша емѡ портѣ темничнѡѡ, њ іѡде хлѣбѡ с Рагѡилоѡ. њ прид[е] Моисеѡ въ ѡград[с] Рагѡиловѡ [в рѡп. Рагѡилѡвѡ], ѡже вѡшѡ

[sic!] за двором ёго ѿ молаше с[а] Боу своёмъ, ѿже емъ сътвори-
 рилъ чюд[е]са ѿ ѿзбавилъ ѿ с[а] темници той. молашю же с[а] емъ
 възрѣвъ ѿчима ѿ виде палицю потченъ посред[и] ѿград[и], ѿ при-
 стѣпи къ палици, ѿ вѣк написано на ней ѿма Бѣ Савалѣда. ѿ при-
 стѣпивъ ѿсторже ю ѿ ѿчюти с[а] палица в рѣкѣ ёго тристата,
 ёю же сѣтъ чинена чюдеса вѣа.

Егда сътвори Бѣ ѿбо ѿ землю ѿ вса дѣла ихъ, морѣ ѿ рѣки
 ѿ вса ѿже в нихъ¹⁵⁶), коли ѿзгна ѿдам[а] ѿзъ ѿград[а] рай-
 скаго, вза палицю тѣ с[а] собою в рѣкоу. ѿ дои[де] палица та ѿ
 ѿдама до Ноѿ, Ноѿ ж[е] дастъ Симови ѿ род[о]мъ ѿхъ, донеле
 же прииде в рѣцѣ ѿвраамовѣ. ѿвраамъ дастъ ѿсаковѣ, ѿсакъ же
 ю дастъ ѿяковоу, ѿяковъ же егда вѣжа на полѣ ѿрмѣньскоѣ,
 палицю же тѣ вза с[а] собою. ѿ дастъ ю ѿяковъ ѿ ѿсид[е] час[и]¹⁵⁷)
 единъ излѣха брат[ъ] ѿ. ѿ выс[тъ] по смѣрти ѿосифове разгравиша
 домъ ѿгиптане ѿ ѿсифовѣ, попаде Рагѿилъ палица та. ѿ посади
 ю въ ѿградѣ своёмъ посред[и]. ѿ ѿкшахъ с[а] вси храври ѿ хотѣ-
 ший поят[и] дщерь ёго ѿ не могоша до пришествиѿ Моисѣва;
 ёмоу же соужен[о], тои ю ѿсторже. выс[тъ] ѿко ѿзрѣ Рагѿилъ па-
 лицю тѣ в рѣкѣ Моисевѣ и ѿдвиги с[а] ѿ вѣа емъ Цифорѣ дщерь
 свою в женоу. Моисей ж[е] баше лѣт ѿз. егда изыде ѿс темници
 ѿ поятъ Цифорѣ Маднѿмлю¹⁵⁸) в женѣ себе, ѿ поиде Цифора
 в пѣтъ женѣ домѣ ѿяковѣ ѿ не менши выс[тъ] ничимъ ж[е]
 ѿ правды ѿгаринѣ ѿ Ревечинѣ ѿ Рахилинѣ ѿ Лийны. ѿ зачениши
 Цифора род[и] сѣа ѿ нарече ѿма ёмоу Герскнѣ¹⁵⁹) глѣ, ѿко пѣстѣ¹⁶⁰)
 выхъ в земли¹⁶¹). но не ѿвреза плоти ёго по повелѣнѣ Рагоуѿиловѣ
 тѣстѣ своёмъ. ѿ выс[тъ] ѿко на конецъ ѿ-го лѣт[а]¹⁶²) ѿ нареч[е]
 ѿма емъ ѿназарѣ глѣ, ѿко Бѣ ѿца моѣго помощникъ выс[тъ]
 [и] изва[ви] ма ѿ меча ѿраѿнова. Цифора¹⁶³—, жена Моисѣва,
 ѿноплемѣнца выс[тъ] ѿбразъ предлежа ѿко ѿ ѿзыкѣ цѣкви. ѿко
 ж[е] Моисей вѣ ѿ ѿноплемѣнникѣ невѣстѣ сѣвѣ ѿвѣрчи, тако ѿ Хѣ
 сѣсъ ѿшь роди с[а] ѿз Мѣри дѣца в родѣ ѿвѣрнѣстемъ, ѿ ѿзыкѣ
 ж[е] сѣвѣ цѣквѣ ѿвѣрчи ѿ невѣстѣ сѣвѣ нарече, ѿже вѣкнѣа [sic!] зам.
 вѣкнѣа] ю своєю кровью прѣстою, ѿко венель [sic!] вѣ ю ѿ пѣхъ
 [sic!] ѿгнаниѣ. но на предлежащѣе да възвратим с[а].

Екъ дѣи же ты выс[тъ] Моисѣ[и] хода по поустѣ[и] сѣ ѿв-
 цами тѣстѣ своёмъ, палица же вѣнѣа в рѣкѣ ёго. ѿ нач[а]тъ пре-
 мѣдрѣсть ѿвѣит[и] ѿ ѿчаше с[а] ѿ анѣла Гаврала ѿ витий всѣ[о]
 мира, ѿ первѣмъ члѣвци, ѿж[е] соутъ выли по тѣхъ, ѿ ѿ потопа
 ѿ ѿспени ѿхъ ѿ потопа ѿ ѿ размѣсени [зам. размѣшени]
 ѿзыкѣ ѿ ѿ лѣтѣхъ же, ёлико лѣтѣ выло до него, ѿ ѿ законо-
 даниѣ, ёлико баше самомѣ дати ѿюдейскѣ ѿзыкѣ, ѿ звѣздное

тєчєніѣ ѿ стнхнїа ѿ числа ѿ зємнєшю мєрє, ѿ всакє прємєдростє писати вє книгѣх добраго житнїа. ѿ паша сѧ. [зам. пасашє] Моїсєй стад[а], палица ж[є] вїїѧ вє в рєцк єго¹⁶³).

[Далї пропускаємо 95 рядкїє (стор. 379—382), де оповїдаєть ся про тє, як Бог явив ся Моїсєєви в горючому корчї на горї Хоривї і велїв ѿому ѿти до Єгїпту. Сє оповїданє в Палєї майже дословно взятє з Бїблїї (Исход. III і IV, 1—26); до него влєтєно також дєлякї палєїні полємічні вставкї. У Тїхонова сєй уступ оповїдаєть ся коротко, та також після Бїблїї (стор. 245—246). Тїлько конєць глави IV. бїблїйного оповїданя (зач. 27—31) в Палєї має дєлякї апокрїфічні додаткї, от тїм то ѿ подаємо ѿого тут].

Ї ѡвнї сѧ Гє Фронє ѿ Лєбгнїѡ в Єгїптє ходѧщю на брєгє рєккї ѿ рєч[є] ємс: „ѿдн протнєвє Моїсєа в пєстєвню“. ѿ ѿдє Фронє ѿ срєт[є] ѿ в поустєвнї в горєк вїї ѿ цєлова ѿ. ѿ вєздвїжє ѡчн своѿ ѿ вїдє жєнє єго ѿ дєтї¹⁶⁴). „кто соутє сї?“ ѿ рєч[є] Моїсєй: „сє¹⁶⁵— жєна моѧ ѿ¹⁶⁵ дєтї моѿ, шж[є] мн єстє вдал Бѣ в Маднаєх“. — ѿ вє злѡ вє ѡчнїѡ Фронєвє ѿ рєч[є] Фронє¹⁶⁶): „поустї жєнє своѡ ѿ дєтї своѿ кє ѡчнї [sic!] єѧ в домєк“. ѿ створн Моїсєй так[ѡ], ѿ ѿвїдє Цимфѡра ѿ два сїѧ єѧ в домєк ѡцѧ своєго до годнїкї, в нюж[є] помѧнє люд[н] своѧ Гє ѿ ѿзвєд[є] ѧ ѿзєк Єгїпта ѡ рєккї Фараѡнѧ. ѿ¹⁶⁷— скѧзѧ Моїсєй всѧ Фронѡу ѿ всѧ ѧжє глѧ ємоу Бѣ¹⁶⁷). ѿ поїдѡстѧ кє Єгїпетє ѿ ѡвнїшѧ сѧ кє собѡрє сївєк Шлєкѧ ѿ повѣдѧстѧ нѧ всѧ рєчн вїїѧ. ѿ вєзрѧд[ѡ]вѧшѧ с[ѧ] люд[н]ѣ ѡ¹⁶⁸— словєсєхєк снхє¹⁶⁸).

Ї ѡуранїшѧ зѧутрѧ ѿ ѿдѡшѧ вє домєк Фараѡнѡвєк, ѿ палїца вїїѧ взѧстѧ с соѡѡ. ѿ вєс[тє]к єгдѧ прїдѡстѧ кє кратѡмєк домєк црєкѧ, ѿ два лѧ стѡїѧхє прїєѧзѧннї єжн жєлєзнїмнї, ѿ нє можѧшє нн єдннєк члєкє нн прїт[н] нн ѿзѧтн рѧзвєѣ ємоуж[є] црєк повелнт ѿзѧтн ѿ шєдшє корємнїцн стѡлѧт лѧкн ѿ прѡвєдєт нхєк. Моїсєй жє ѿ Фрон прїѿдѡстѧ ѿ вєздвїгѡстѧ палїцю на лѧкї. ѿ рѧздрєшнєстѧ сѧ лѧ [н] прїѿдѡстѧ Моїсє ѿ Фронєк в домєк црєкѧ, ѿ лѧкн вїдѡстѧ с ннѧ рѧдєщює сѧ. дѧ ѧкѡ жє ѡзрє нхє Фараѡнєк, єдннн сѧ вєлнн [н] єжѧсє сѧ, вѧшє кѡ вєзѡрє нхєк ѧкѡ сївн вїї. рєч[є] к ннѧкє црєк: „чтѡ хѡцєт[є]?“ ѿ рєкѡстѧ:¹⁶⁹ „ѡпѡстї нѧс в поустєвнню, дѧ полѡжнмєк трєѡѡ Гєн Бѡу ѿшємє ѿ послѧжнмєк ємс“. ¹⁶⁹) ѿ своѧ сѧ Фараѡн вєлнн ѿ рєч[є] к ннѧ: „ѿдєтѧ дїєк в домєк своѿ ѿ стрѡ прїдєт[є] кє мнєк“. ѿ ѿзѧдѡстѧ¹⁷⁰), ѧкѡж[є] рєч[є] нѧмєк црєк.

Ї вєс[тє]к ѧкѡ ѿвїдѡстѧ, послѧ црєк по¹⁷¹) Балѧмѧ вѡлєхѡвѧ ѿ сїмє єго Єносѧ ѿ Якрнєсѧ¹⁷²), ѿ всѧ чѧрѡдєѧ єгїпетєкскї¹⁷³), ѿ повєдѧ нѧмєк црєк, єжє глѧ Моїсєй ѿ Фронєк. ѿ рєшѧ чѧрѡдєѧ

к немѸ: „како прѣшли сѣтъ, кази [sic!] намъ?“¹⁷⁴) и реч[ѣ] имъ
 цркъ: „толко въздвигоста жезлъ“¹⁷⁵) ѿ раздрешнста сѧ лва¹⁷⁶)
 ѿ притекоста к нимъ радующе сѧ“. Ѡвѣща ж[ѣ] Баламъ и реч[ѣ]:
 „се, црѸ, чародѣи соут, яко ж[ѣ] и мѣ. а ѿнѣк послѧ по нухъ, да
 придѣтъ к нам, да ѿсѣсимъ речъ ѿбѸ“. ѿ створи цркъ тако ѿ¹⁷⁷—
 посла по нухъ¹⁷⁷). Ѡни ж[ѣ] възста палицю вѣю в рѣцѣхъ свои
 ѿ приидоста къ цркви ѿ глѣста ѣмѸ словеса вѣѧ, глѣше¹⁷⁸—: „сице
 ти глѣтъ Гѣ Бѣ: Ѡпоустѧ люд[и] Изавы, да створатъ трѣхъ Гѣи
 БѸу своѣмѸ“. ¹⁷⁸) реч[ѣ] ѿма цркъ: „но кто вѣрѸ ѿмаетъ вама, яко
 ѣста послана Ѡ Бѧ¹⁷⁹) ѿ что знамениѣ сѣтворитѣ предѸ мною¹⁸⁰),
 да свѣритъ с[ѧ]¹⁸¹) речъ каю?“ ѿ поспѣши Яронъ поверже палицю
 свою предѸ цркъ ѿ предѸ велможи ѣго, ѿ вы[сѣтъ] змиѧ великъ¹⁸²)
 ползаѧ¹⁸²). ѿ сѣтвориша цародѣи [sic!] також[ѣ]: пометаша жезлы
 свои ѿ выша змиевъ, того¹⁸³— рад[и] попоустѧ Бѣ вълхвомъ ѣгѣ-
 петъскымъ жезлы свои въ змиѧ претворит[и], да не рѣкѣтъ Фара-
 ѡнѸ, яко вълхвѣ ѣсть Моисей ѿ вольшествомъ си творат. но си
 противленѣемъ противлхвѸ сѧ ѣмѸ, ѿ потомъ ѿзнемогоша¹⁸³).
 въздвиже бо змиѧ главѸ свою, иже в Моисѣѡви палици, ѿ пожре
 всѧ змиѧ вълхвомъ¹⁸⁴). ѿ реч[ѣ] Баламъ вълхвѣ: „Ѹже сѣтво-
 рило сѧ ѣсть Ѡ днѣ первыхъ, яко пожиралъ ѣсть змиѧ дрѣга сво-
 ѣго, яко ѿ рѣка морьская ѿ пожре дрѣжинѸ свою. а ѿнѣк сѣтвори
 палицю свою¹⁸⁵), якоже ѿ преже вы[сѣтъ], да аще можѣши палица
 вѣдѣтъ ѿ наша палица пожертвѧ ѿ да свѣмѣ, яко дѣхъ вѣи в тоѣк;
 аще л[и] не можѣши¹⁸⁶), то чародѣи ѣси якоже ѿ мѣ“. ѿ простѣръ
 Яронъ рѣкѸ свою ѿ ѧтъ зѸ хвостѣ змиѣвъ ѿ вы[сѣтъ] палица
 к рѣце ѣго, ѿ¹⁸⁷) ѡнѣхъ палица, яко ж[ѣ] ѿ преже. ѿ заповѣда
 Фараѡнѣхъ принѣсти всѧ книгѣ ѣгѣпетъскѣѧ¹⁸⁸) и чтоша предѸ нимъ
 ѿ рече: „се не ѡвѣрѣтохъ Бѧ вашего въ книгѧхъ¹⁸⁹) си хъ ни ѿменѣ
 ѣго видѣ“. Ѡвѣцѣста ѿ рѣкоста: „црѸ, Яданѧй Савѡѡфъ ѣсть
 ѿма ѣго“. ѿ рече Фараѡнъ: „гдѣ ѣсть Яданѧй, да выхъ видѣлъ
 ѣго ѿ глас ѣго слышалъ выхъ ѿ поустѣнѧхъ выхъ и Излѧ? не вѣ-
 даю Яданѧй, не поустѣнѧ Илѧ“. ѿ рѣкоста: „Бѧ ѿвѣрѣнског[о] ѿма
 възваша¹⁹⁰) сѧ на нас Ѡ днѣи¹⁹¹) ѿнѣхъ. ѿ ѿнѣк пѣсти ны, да
 ѿдемъ в пѣстѣню, да пожремъ жертвѸ Гѣи БѸѧ ѿшемѸ. Ѡнѣлѣ бо
 снѣде Илѧ въ ѣгѣпет, Ѡтолѣ не приѧлъ ничтож[ѣ] Ѡ роукѸ ѿнѣю.
 аще ли насъ не поустѣшиши, вѣдѣла боуди, яко разгнѣваѣтъ сѧ ѿ ѿз-
 вѣтъ землю ѣгѣпетъскѣю моремъ ѿли мечемъ“. и реч[ѣ] Фараѡнѣхъ
 к нимъ: „скажитѣ мѣ силѸ ѣго ѿ храборѣство ѣго“. ѿ рѣша
 к немѸ: „ѡнѣ ѣсть сѣтворилъ ѿво¹⁹²) ѿ всю силѸ ѿхъ, ѿ землю
 ѿ всѧ ѧже на ней, ѿ морѣк и всю рѣкѸ ѿхъ, и родѧ свѣгѣ ѿ ро-
 д[и] тмѸ, ѿ пѣцѣтъ дождѣ ѿ напѧѣгѣ землю, ѿ сѣтворилъ

ѣсть чѣла ѿ скотыѣ ѿ зѣри селны¹⁹³) ѿ птица нѣсныѣ ѿ рыкы морьскыѣ. тои ж[ѣ] ѿ тебе сѣтворѣ ѣсть ѿ в ложеснах мѣтри твоѣа, тои ж[ѣ]¹⁹⁴) вложи в та дхъ животныѣ ѿ вѣзрасти¹⁹⁵) та ѿ последи та на прѣстѣ црѣствныѣ твоѣго¹⁹⁶) ѿ разнѣкел сѣ Фараѡнъ на на ѿ реч[ѣ]: „кто ѣсть вѣ всѣхъ вѣзѣхъ людскыѣхъ, иж[ѣ] можеть сѣтворит[и] мнѣ тако? рѣка же моѣа, ѿже ѿ самъ сѣтворихъ“. ѿ¹⁹⁷) вѣзѣри сѣ на на велми ѿ насилье ѿмъ велие сѣтворит[и] повеле Егѣпцани Иѣльтаномъ. Мосей же вѣзпи къ Гоу Боу гла: „почто предасть люд[и] своѣа, ГИ?“ ѿ реч[ѣ] Гѣ къ Мосеѡви гла: „се ѡзриши, что сѣтворю Фараѡноу. роукою крѣпкою ѿпоущю та ѿ мѣщю високою ѿзведе та ѿ земля ѣго. азъ Гѣ Бѣ ѿвнвыѣ сѣ Авраамъ ѿ Исакъ, Іаковъ, ѿ вдахъ завѣт мой к ним, ѿко дати имъ землю Хананейскыю, на ней же земли самъ хоцѣ ѡбнтати¹⁹⁷)

Далѣ пропускаемо 12 рядкѣв палейноѣ полемѣки з жидовиною ѿ обширне оповѣданѣ „Ѧ козней егѣпетскыѣ“ стор. 390—401, взяте майже дословно з Библѣи, хоца з значимы стилистичнымы вкороченямы, а власне: казнь Ѣ. Исход. VII, 19—24; казнь Ѥ. Исх. VII, 25—29; VIII, 4—11; казнь Ѧ. Исх. VIII, 12—15; казнь Д. Исх. VIII, 16—27; казнь Ё. Исх. IX, 2—7; казнь Ђ. Исх. IX, 8—12; казнь Ѕ. Исх. IX, 13—35; казнь Ї. Исх. X, 1—20; казнь Дѣ. Исх. X, 21—29; XI, 1—3; казнь Ї. Исх. XI, 3—10; XII, 1—3, 7—10, коп. 11—13, 21—23. Далѣ ѣде полемѣчна палейна вставка, стор. 400, рядкѣв 10, а потѣм знов библѣйне оповѣданѣ Исх. XII, 29—36, та з деякымы відмѣнами ѿ апокрѣфичнымы додаткымы, через що ми приводимо ѿго тут:]

Бѣйс[ть] же тоѣ ноци вѣплак великъ по всен земли егѣпетстей. начатъ ѡбнтати ангѣлъ ГИѣ ѿ первенца сѣа Фараѡна ѿ до первенца всѣхъ¹⁹⁸), ѿ чѣла ѿ до скока [зам. скота] вѣ¹⁹⁹— всѣхъ вѣзѣхъ егѣпетскыѣ¹⁹⁹), да иж[ѣ]²⁰⁰) ѿ ѡбрази ѿхъ²⁰¹) всѣхъ²⁰¹) первенецъ ѿхъ написани на стѣнахъ ѿ ти сѣ разбивахъ, а ѿже вѣхъ дрѣвнни наѣ] злат[и] ѿли сребрени, ти разбивахъ.²⁰²) а ѿже первенци недавно погребени, вывладахъ сѣхъ пскѣ ѿ полагахъ прѣ[д] ѡчи²⁰³) ѿхъ ѿ прѣд мѣтри. ѿ²⁰⁴— нѣс[ть] двора ѿли храма, в нем же не вѣше мѣтвца²⁰⁴). ѿ вѣзпиша ж[ѣ] глас[о]мъ великыѣмъ сѣе Хамови къ²⁰⁵— црю глаце: „ѡпѣсти, црю²⁰⁵), ѡпоустѣ сѣвы [sic!] Пѣви²⁰⁶), аци²⁰⁷— л[и] ни, то ѡмремъ вси ѿхъ рад[и]“.²⁰⁷)

[Далѣше оповѣданѣ переѡе доволѣ вѣрно библѣйный текст Исх. XII, 31—36, по чѣм ѣде ѡсь яка апокрѣфична вставка, стор. 401].

Б²⁰⁸— лѣт[а] Мосе[а]в[а] црѣтвѡва къ Егѣпте Петисоний Фараѡнъ. сѣи Петисоний црѣ егѣпетскыѣи прѣже ѡпоущенни сѣвѣ

Иїлавъ иде в Момѣвъ град, вольхвовалъ ѿ жертвѣ сѣтворивъ въпрашаше Поуфнїа гїла: „повежъ ми, естъ ли Бѣ?“ и дано выс[тъ] ёмоу прореч[є]нїе сице: „есть съ ѿсеи велика сила сходащи, пламень ѿ кесїртнїи ѿгнь, ёго ж[є] всѣк ѿбо тренецет ѿ земля, море ѿ приисподнаїа. се Бѣ самъ оїць, ѿїць ѿ сїкъ самъ, треславенъ ёдинъ, мала ж[є] часть ѿ англь — мы, слышавше ж[є] ѿди молча“. ѿрь же Фараѡнъ снїа волчѣи повеле в камени дьсе вваїти прореч[є]нїа, іаже соуть в горѣ в коумринци Мемѣфеве ѿ до ѿнк, гдѣ ж[є] Иїлавъ рѣка исходит. ѿ пришед ѿ вольхвованїа ѿспести сїи Иїлавы, іако ж[є] Моїсеї написа къ прѣмьдремь своёмь лѣт[о]писци. Е лѣт[о] рѣ. ѿ. вд. Моїсеї вывѣ лѣт ѿ. а Ірон пѣ.²⁰⁸)

(О исход[є] Иїлави). Въздвигоша²⁰⁹ с[а] сїви Иїлави ѿ Рамеси до Гохоти ѿ. тысяць пешнхъ мужъ развее цѣлади [sic!], присташа ж[є] мнози ѿ ѿлезоша с ним[и], ѿвца и скоти мнози зѣло, ѿ сребромъ ѿ златомъ ѿ ризами каждо испроси с себѣа своёго и дрѣга своёго, ѿ тако тщи Египтанїни ѿстави сѣ [зам. ѿставиша] ѿ ѿйдоша. понеже люд[є] ѿ ѿлакстїи живѣще въ Египте томїи виждѹще град, того рад[и] мьздѣ [т]рѣдѣ ихъ повеле Гѣ Бѣ взати ѿмъ. ѿ выпровадиша рабы вѣнїа с добыткомъ ѿ з дары многїми, іако закеть вїи кѣ къ Аврамъ дѣдѣ ихъ, ѿ испекоша мѣжи іаже ѿзнесоша погрѣвнїки преснїа, не сже вѣскыше, ѿзгнаша во Египтане ѿ не могоша прѣвити ни крашна сѣтворити собѣ на поут[к]. іакож[є] ѿпоустї Фараѡнъ люд[и], не веде ихъ поутѣмъ земля филистїнскїи, іако близъ баше, ёгда когда ѿтагчаютъ ѿ расклѣт сѣ люд[є] рать [и] вѣзратать с[а] къ Египет. ѿ ѿведе іа Гѣ в поустїню поутѣмъ Черьномѣ морю. патѣ же плама [sic!] ѿ ѿйдоша сїви Иїлави ѿ земля египетскїа.

Клатвої²¹⁰ же закламъ баше Иѡсїфъ сїи Иїлавы гїла пресїеннемъ [зам. съ прїенїемъ]: „ѿмже прїсет[и]тъ васъ Гѣ Бѣ, да ѿнесете кости моїа ѿсюдѣ с сокою“. видѣ ж[є] снїа речъ къ Египет²¹¹ ѿсперва, вѣахоу во сѣ исход[а] Иїлава, мнѣшимъ ѿмъ, іако темь держать²¹² сїи Иїлавы, понеж[є] ѿ ѿковаша ракс ѿсїфлю ѿловомъ ѿ ѿтай вѣвѣргоша в рѣкѣ²¹³ рѣкѣще: „іако аще не ѿнесѣт кости Иѡсїфли с сокою, не ѿыздѣтъ сїи Иїлави ѿзъ Египта“. Ты же сѣо, жидовїне, скажи намъ, како вѣаша кости Иѡсїфли²¹⁴, найдоша гразѣца в мори за ѿ. лѣт? аще л[и] ты не свеси, мы скажемъ ти²¹⁵, все сѣо видѣти есть²¹⁰. ѿ вѣставъ Моїсеї нача сочїти, кто поведа²¹⁶, іако Иѡсїфъ въ Египте жива? нача²¹⁷ сочит[и]²¹⁷ ѿ костѣхъ ѿсїфлихъ, како іа ѿзобрести?²¹⁸ Иѡсїфѣ²¹⁹

поведа²²⁰) дщи Іакова²²¹) іако²² — жива соуци²²²), ѡна ж[є] възпи
кѣ ѡцю ѡ реч[є]: „ѡче Іосифе живѣ вси²²³) ѡнь же възложи
рѣкѣ на главѣ ея ѡ рече: „жива ѡ ты²²⁴) коуди в кѣк“. и та всть
выла[а] жива ѣ. лѣт, ѡ та повѣда Моисѣѡви, кѣк соутъ кости
ѡсида[а]. „всть рѣка вѣ Египте ѡименем Бонада²²⁵), тѣ соутъ погрѣ-
жени кости Іосифа вѣ шловане раце“. егда же реч[є] Гѣ Моисѣ-
се[о]ви: „ѡведе[н] люди мои ѡзѣ Египта сѣ всемѣ ѡменѣемъ их“,
сѣтвори ема Бѣ з. воши вѣ єдинѣ воши. ѡ нача Моисей вѣпра-
шати их²²⁶) хотѣ²²⁷) кости ѡсифови сѣ скѣра[ми]. и сретѣ
ѡ²²⁸) дщи²²⁹) Іакова²²⁹) ѡ реч[є] емоу: „в речѣ соутъ кости Іосифови
вѣ²³⁰) Бонада²³⁰) Моисей же²³¹) вземъ ѡ. моуж с со-
бою вшедѣ на горѣ²³²) ѡ [рече]: „взми²³³) сѣ, Бѣидаю, ѡ дажѣ
кости ѡсифови!“ не выс[ть] ѡвлениѣ. ѡ паки вторѡѣ реч[є] — не
выс[ть] ѡвлениѣ. пак[н] третѣѣѣ же написа на хартиѡ и реч[є]:
„Бѣидаю, взми²³⁴) сѣ!“ ѡ положи на воде. и вѣстѣни сѣ²³⁵)
рака Іосифова. Моисей ж[є] радѣ выстѣ ѡ взѣт ракѣ,²³⁶) хартиѣ
ж[є] не взѣт. но пристѣнивѣ єдинѣ жид[о]вѣнѣ жестосердѣ
ѡ взѣт ѡ, ѡ многы главѣ взѣт с собою ѡцѣ своѣхѣ. ѡ мнози
ѡноплеменници пондѣша с ним за гѣ. дѣни. ѡ выс[ть] по гѣ. дѣнѣх
рѣкоша к Моисѣѡви ѡ Яронѣ: „сѣ зже гѣ. дѣни ходимѣ, єсть²³⁷)
зѣтра вѣзратите сѣ вѣ Египетѣ, іако ж[є] єсте рѣкли“. ѡни ж[є]
ѡкѣраша рѣкоша: „Гѣ²³⁸) повеле намѣ не вѣзвратити сѣ вѣ Егип-
етѣ, поїдем в землю ѡже точить медѣ ѡ млеко“. ѡни же на-
чѣша бити с[ѣ] с ними, ѡ ѡзѣниша ѣ нихѣ много ѡ рѣнѣ великѣ
дѣша ѡмѣ, дрѣзни ж[є] ѡ нихѣ вѣжашѣ.

[Далѣ ѡдутъ єидриски бѣблѣйного тексту, а власне: Исх. XII, 40;
XIV, 5; XIII, 21; XIV, 6—13, 21—24, 28, ѡє ѡповѣдаєт ѣ в коротиѣ
про перѣхѡ Жидѡв через Червѡне море.]

Бѣида²³⁹) же Марѣѡви сѣстра Моисѣѡва ѡ Яронова чю-
дѣса прѣслѣна славаше Бѣ. ѡ сѣбравши ликѣ женѣ, сам[а] же
взѣт боуѣкѣ, а ѡнкѣмѣ женам повеле дѣе медѣни плѣсници взѣти,
ѡнемѣ же рѣкама плѣска[н], сама ж[є] наполнивши с[ѣ] Дѣѣ сѣгаго
начѣт вѣскѣти Гѣ сице гѣше: „Поемъ Гѣѣ, славно ко прѣслави
с[ѣ], конѣ ѡ всѣдника вѣрже в морѣ“. Ликѣ же сѣбранныхѣ женѣ
ѡпѣкваѣ сице гѣшѣхѣ: „славно ко прѣслави с[ѣ]!“ И паки Марѣѡмѣ:
„Помощникѣ ѡ покровитель выс[ть] ликѣ“. Паки женѣ:
„славно ко прѣслави с[ѣ]“. И тако ѡпѣкѣтѣ всю пѣк[нѣ] ѡнѣ.*

По²⁴⁰) сѣмѣ ж[є] вѣздвигоша сѣ сѣѣ Іѣви ѡ морѣ Черк-
много в пѣстѣниѣ нарѣлаѣмѣ Єврѣ. ѡдѣша по поустѣѣни гѣ. дѣни

*) Тут пропускаемо 4½ рядки палеѡной хропѡлогѣи.

і ї. ноци²⁴¹) і не можахґ пити воды (W²⁴²) Меррї²⁴²), горка во вк зкло, і прозваша іма мкѣтґ томґ горкѣтґ. і ропташа людне на Мосей глїце: „что пїемь? се сже хоцѣм ізомрети і скоти наша W воды сей. вк Ёгунте вкахоу нкї воды сладккї і плодови[и] скотомъ, а в сей поустьїни пасти сж хотать телкса іша ізгоревкше жажею водною. інк же покажи намъ вода, да пїемь!“ і велми зазаша люд[ї]е Мосию. Ёкспн же Моїсе кк Ббю о людкх ткхк, і прид[е] к немґ аїгль Гїк ї. древа в рѣкґ скоею держа: пегк, кедрк, кипариск. і реч[е] аїгль к Моїсеови: „си древа три спати іако пленицю вк шкразк стїям Трца и вслди іа в вода меркскю, да темк ѓслади воды мерзккя. се дркво боудет в древа великкїа,²⁴³ се древо сїсенїе мирґ, симк древомъ перваго врага лѣтк побежена боудет“ — и прочеѣ W хоташнх вкїти сказк [зам. сказа] аїгль²⁴⁴) Моусею, по семк ж[е] Wїде W него. і створи Моїсей тако, іако ж[е] повеле емґ аїгль Гїк, і спате дрѣвѣ і вслди е вк ісходниці²⁴⁵) воде при брезе. і рече Моїси: „се древо боудет²⁴⁶) жнзнь всемґ мирґ, се дрѣв[о] вк великґ чѣтк преложнть с[а], по летех же посежтґ, тогда боудет ізволениѣ²⁴⁷) вїе²⁴⁸) приат[и]²⁴⁹) Ёышнемґ. но по временї, егда ізволнтґ плот[ь]ю родити с[а]²⁵⁰) і швнті с[а] всемґ мирґ і шсїям жннскїам естества прѣстшпнїа, на снѣ древо рѣками безаконных свкт²⁵¹) істиннїкїи²⁵¹) вкзнесетґ сж. і шзрнтґ животїшк²⁵²) прамо ѓчїма вашнма, безаконннн ж[е] ти скоро в пагшве шбрацнют сж, вкзнесеномґ на древо вск мирк поклоннтґ с[а]. іако ж[е] се древо ѓслажаѣтк²⁵³) воды, тако і распатаго кровь ѓстїтґ дрѣво снѣ; іако ж[е] древо мерзккїа²⁵⁴) горккїа шладн[и] воды, тако крѣтк Хїк горклд іазычскїа неверкствнїа²⁵⁵). інк же вкї премољкнѣте ропцюци на ма! симк древомъ²⁵⁶) вода шлади сж, вы же прїстшпакше почерпѣте і напїаїнтґ сж і скоти вашн“. в тон час шлади сж вода в Мерре, і начаше пити вси людне і скот[и].

[Далї пропускаемо 5 рядкїв палейної полемїки з жидовїном, оповїдане про побут Жидїв у Елїмі (Ісх. XV, 27), при чїм 12 жерел, якї там нашлн Жиди, Палєя толкує як прообраз 12-ти апостолїв, а 70 фїїкїв як прообраз 70-ти ученикїв; пропускаемо ї далшнї взлї з Бїблїї оповїданя про машу і коростелїв (Ісх. XVI), про воду видобуту Моїсеем із скали в Рафїдї (Ісх. XVII, 1—7) і про вїйну Жидїв з Амаликїтянами (Ісх. XVII, 8—13). Із палейного коментаря доданого до сего оповїданя вїймаемо ось якїї уступ:]

Ёкоудґ же выс[тк] ѓроужнїє сїмк іїлвнмъ? не на ратк бо вшша вшшн ізк Ёгшпта, но трѣкґ положнт[и] мншце сж і пакн

вквратити с[а]. но ёгда сео Фараѡнови вѣи ѡстопленїи выша¹⁵⁷⁾ моремъ¹⁵⁸⁾, на брегъ сѡмъ Нїлвкѣмъ¹⁵⁹⁾ ѡрѡжне взяша; ѡ всемъ¹⁶⁰⁾ промышлаше ѡмѣ Бѣ.

[Далѣ їде знов текст бїблїйный (Исх. XVII, 14—16), де докинчено оповїдане про Амалїкитян, потїм оповїдане про прїхїд Рагуїла (Исх. XVIII), про побут Жїдїв на Сїнаї (Исх. XIX; XX, 18—26; XXIV; XV, 1—7; XXXI, 18; XXXII, XXXVI, 1—16). Из сего оповїданя вїймаемо тїлько отсїей уступ за для деяких апокрїфїчных подробности:]

Тогда¹⁶¹⁾ же Моисей повеле ѡстерти телець пилами ѡ раскыпати в рекѣ¹⁶²⁾ ѡ повеле народѣ¹⁶³⁾ всемъ¹⁶³⁾ пити водѣ прилогом¹⁶⁴⁾: да¹⁶⁵⁾ с кого [в ркп. хїбно : вога] выс[ть] злато на стехъ, тотъ ѡ выс[ть] в вїцанїи телеца, ѡх же повел[е] Моисе сеци до х̄. моужь.

[Далѣ вставлено оповїдане з иншого мїсця Бїблїї (Исх, XXXIII, 12—23) і до него додано палейный коментарїй, по чїм знов їде текст бїблїйный (Исх. XXXIV: 29—35); дальше з тексту бїблїйного вынїато тїлько деякі подробности (Исх. XXXV, 20—XXXVI, 7), по чїм вставлено апокрїфїчне оповїдане про 12 каменїв на нагруднику Ароновїм. Приводимо весь сей уступ в повї:]

Изреч[е]¹⁶⁶⁾ — всемъ сонмѣ ѡблнко глѣ ѡмѣ Гѣ на горѣ Сїнаїстей, ѡ повеле повести им час[ть] елнко кто ѡх хощет Бѡу скемѣ. ѡ послѣшаше всѣ снем реч[и] тоїѡ ѡ понесоша каждо ѡхъ на все дѣло храма сведенїѡ: ѡнѣ злат[о], ѡнѣ сребро, ѡнѣ медь, ѡнѣ сїнет, ѡн[и] червленїню, дрѣжнї [sic!] же висѣ ѡ крачнїѣ ѡ багранїю приношахѣ емѣ. над всеми же дѣлѣ тѣми прїстави Моїсей Урина Веселїла ѡ племени Юдїна товѣ, к семѣ же дрѣгаго мѣдрѣца нареч[е] Слѣва Фхисамахова; сї сео наполни дѣлѣ ѡ премѣдрость Гѣ ѡ развѣмъ на все дѣло ѡ вѣнїїѡ каменїѡ, ѡнѣ прад[е]нїи ѡ тканїи ѡ всѣко схищренїе ѡ на клѣпанїе злат[с] ѡ сребрѣ ѡ меди ѡ желѣзѣ, на все ѡвѣстнї дрѣвѣскї.¹⁶⁶⁾ к томѣ же ѡ рїзкѣ творахѣ Фронѣ жерцю¹⁶⁷⁾ ѡ сїнетѣ ѡ багранїца ѡ червленїца ѡ прѣденї, ѡ растрїг[о]шл злат[о] шк[о] по власѣ, нж[е] сшивахѣ дѣло швенї¹⁶⁸⁾. пестротїю творахѣ на вѣрхѣ рїзѣ доскѣ наперьснїю вѣлїѡнѣ златомѣ, в неї же вѣста вї. каменї драг[и] по числѣ колѣнѣ¹⁶⁹⁾ сївѣ Нїлвкѣ. есть ж[е] сео дѣска та наперьснаїѡ на д. грани, вѣнїїѡ ж[е] в ню каменї по г. кѣ едїномѣ оуглѣ створенї¹⁷⁰⁾.

Первїїѡ камыкѣ нареч[а]емїи сардївнѣ вавлонѣскїи, черменѣ же швразѣмѣ ѡко кровѣ. швѣрѣтают же его в вавлонїстей землї¹⁷¹⁾ пѣтѣшествїющїмѣ ѡже кѣ Фїсїромѣ. прїзраченѣ¹⁷²⁾

есть, силы же целебной в немъ есть и лексютъ имъ в токи и извы в железа¹⁷³) помазуютъ. снй сго камень сподобленъ есть первенцю Иковлю Рввимъ, понеже силенъ и крѣпокъ ваще на дѣло, но и за грѣхъ недеговакъ [sic! зам. недеговакъ] ѓ. мѣць строкою, и тако поканиѣмъ и[с]цѣле.

Второй камень ганзиднъ¹⁷⁴), и шкрятасть са в Панзе граде Индийстемъ. сила же целебная в немъ есть: вгда имъ штримъ по врацквней шслк, то не чермень ишощасть по шобраз своем[s]¹⁷⁵), но іако млеко наполнѣтъ сосоуд[ы] многы елико хошет. штрим же не шхоудеает самъ ни мерою ни тѣломъ, но въ своемъ чинѣ превывѣтъ точка сокъ. сокъ ж[е] его цѣлить шчійнѣ колезни, темже и[с]цѣлѣтъ водныѣ трѣдкѣ, иж[е] неистовѣствоуют¹⁷⁶) в вина морьскаго и цѣлить. снй ж[е] камень сподобленъ выс[тъ] й-мъ снѣ Иковлю Семѣшнѣ, иже имаше гнѣвъ и немилосрднѣ на брат[а] своего Ибсифа хотѣ его оувити. „но запать ми Гѣ и разреши ми мѣць рѣчнѣю, іако рѣка моѣ десная мало не выс[тъ] сѣха за дѣ. днн¹⁷⁷), и разсмѣхъ — рече — іако Ибсифа рад[и]¹⁷⁸), и поканив са плаках са¹⁷⁹).“

Третьй камень есть измарагдъ, зеленъ же есть, в горахъ Индинскихъ копают, свѣтелъ ж[е] есть, еж[е] и лице члѣце [sic!] видети в немъ іаке в жерѣцалк [sic!]. снй сподобленъ выс[тъ] Левгид стлю и ерейскмъ [sic!] чинѣ, еж[е] и лица члѣскаг[о] не стыдети с[а] имъ подаеает. снй ж[е] камени ѣдинимъ родомъ оу единого шглица вѣлѣни выша¹⁸⁰).

Четвертый камень анфракскъ шкло червленъ есть шобразомъ вѣща, вывѣтъ же в Халкид[о]не Анвинийстемъ¹⁸¹), иже наричет та Фракия¹⁸²). ноцнѣ же шбрѣтають ѣго¹⁸³). взать ж[е] сго сиши кацем[и] ризами шкшываеъ с[а]¹⁸⁴), но швлече влѣскъ его вне ризъ есть. снй сго камень сподобленъ есть д-мъ снѣю Іаковлю Иудѣ црѣскмъ [sic!] колени. тако свѣща¹⁸⁵) цри ишодоут. шкож[е]¹⁸⁶) есть црмъ, иж[е] оувѣтомъ своѣ пораждит[и] таче и мѣчити злодѣѣ, також[е] и шгню свое есть жеши и свѣтити. Тако ж[е] и Хѣъ, его ж[е] прореч[е] Иаковъ, емъ же шадитъ са, свое есть, еж[е] милосвати и прашати грѣхи и моучит[и] же не кающнх са. но и сѣмъ шобразъ предаежеть [sic!]: шре и по распят[и]и ризами шквит положенъ выс[тъ] въ грѣбѣ, но вѣетвомъ¹⁸⁷) вѣсѣрсе, его же и строгоушннѣ стражиѣ видѣша вѣлѣпнѣмъ шмертвѣша, но ишопани са мѣздоѣ десница их, шланти мнѣхъ, твое¹⁸⁸) же¹⁸⁹) инкъ въ всѣмъ мирѣ славит са.

Пятый камень есть самфиръ, кагранъ вс[тъ], вывѣтъ же въ Индий ефишлестей. силы цѣлѣбныѣ вывают в немъ: бштримъ

по ѡсла сѣ макомъ ѡтокъ и напищеніе цѣлѣтъ. законъ ж[є] въсприемъ, яко Мѡси то на камѣцѣ самфирѣ глше выкъ. снѣ сподобленъ выкъ ѣ-мѡ снѡу Іаковлю Ісахарѣ: то доврѣ ѡбо дѣлатель ѿ тажарѣ ѿ правед[є]нѣ, ѿ „еж[є] ѡ тажарѣ²⁹⁰) поста²⁹¹) своего всякого ѡкоца первороднѣи ерѡмъ Гнѣмъ приношахъ — реч[є] — ѿ²⁹²— всякому ѡбѣс ѿ печ[є]лѣнѣ дамѣхъ²⁹²) земнаѣ блгаѣ въ правости сѣдѣца“.

Шестѣи камень нареч[є]мый ѡспискъ²⁹³), оуко зеленъ есть, ѡбрѣтаютъ же на ѡстїю Фермодонтѣ рѣкѣ ѿ на Ямантїи²⁹⁴) рѣкѣ, требез[є]²⁹⁵— есть въ Епїант[є]²⁹⁵), снѣ сподобленъ ѣ-мѡ снѡу Іаковлю Завлоноу, снѣ Лїиѡс, понеже каше мѡжѣ блгѣ ѿ кротокѣ ѿ смиренѣ, яко въ завет[є] глѣтъ снѣмъ своимъ реч[є]: „снѣ²⁹⁶) мой²⁹⁶), азъ ходихъ ѣстотою предъ Бѣгомъ; аще сѣгрѣшихъ развеѣ мысли, не²⁹⁷) къмѣ²⁹⁷); но простотою²⁹⁸) послѣшахъ оца ѿ старѣиши брат[ї]ѿ. но ѿ первоѣ — реч[є] — начѣхъ плавати по морѣ егїпетском ловитѣс творѣ ѡцю моемъ, ѿ Бѣ блгѣстнѣ²⁹⁹) поспеваше тѣдѣ³⁰⁰) снѣ же камнѣ³⁰¹) ѡ втораго ѡгнѣца вѣаїани.

Рѣд трет[ї]ѿ. Седемѣи ѡбо камень наричаемѣи ѡскїнѣ³⁰²), аки черменъ есть, ѡбрѣтаютъ ж[є] [въ] вѣстрѣнѣи Каравїи³⁰³) сѣрѣстѣи,³⁰⁴) Екѣфїѡ же нарицуютъ снѣ странѣ всю сѣверѣскѣю, ѿж[є] сѣтъ Готѣфи да Кїсїи³⁰⁵). да тѣ да ѿ всю³⁰⁶) вѣнѣстрѣ поустыни великѣи³⁰⁷) пѣстѣина³⁰⁸) есть пропасть велика³⁰⁹), глѣбока ѿ чѣкомъ невходима, стѣнамъ ѡбо камѣнымъ ѡ всѣдѣ ѡгражена ѣтъ, да тѣмъ с горы принѣкъша комѣ любо аки к стѣне немощно зрѣти долѣ, ѡ глѣбины ѡбо мракѣ ѣтъ. но посылаютъ с[ѣ] тамо ѡсѣженїи члѣци ѡ ближнѣхъ ѡ црѣвѣ³¹⁰). да ѿли сами ѿзвѣнѣтъ, ѿл[н] ѡскїнтѣ³¹¹) камѣнь ѡбрѣтше живнѣ³¹²) вѣдоут. прїшедшїмъ же ѡжнїкомъ³¹³) ѿ закалаютъ ѡвчѣта ѿ ѡдрѣкше кожо с нѣхъ вмѣщютъ в пропасть дѣври тоїѣ. ѿ прїлипаеть тамо камѣнь тоїѣ³¹⁴) к макомъ темъ, ѡрлї ж[є] в камнѣ томъ живѣще ѿ на вою маѣнѣю вхѣдатъ въ дно ѿ тако ѿзносаѣ маѣсѣ с прїлепшїмъ камнѣемъ. егда снѣдѣтъ маѣсѣ, камнѣ ѡстанѣтъ сѣ на мѣстѣ, ѿдеже коудѣтъ сѣдѣл ѡрѣл тоїѣ, ѿ тако добѣвѣаютъ ѿ камѣнь ж[є] то дѣїствїе ѿмѣкетъ снѣ: възмѣщѣмъ снѣ на ѡганѣ горѣще ѿ погасѣютъ ѡган горѣци, а³¹⁵) сами безъ вреда пребѣваютъ. понѣвнїцею держїмъ³¹⁶) ѿдо ѡгнѣмъ, то рѣкѣ снѣ ѡжѣжетъ, понѣвнїца же безъ вреда пребѣваетъ. глѣтъ же, яко ѿ рѣжающїмъ женѣмъ на потребѣсъ вывѣтъ³¹⁷). снѣ ѡбо камѣнь подобѣнъ седемѣмъ снѣ Іаковлю [Данѣ] снѡу Балнѣс рѣкѣ Рахїлнѣи, ѿж[є] в завет[є] пїша предъ сконїи снѣмї понѣси сѣкѣ глѣ: „азъ — рече — вѣхъ ѿмѣка сѣдѣ ѿ стрѣкѣс ѿмѣстнѣс на брат[є] своего Іѡсїфа, ѿ вѣхъ стрѣгнѣи его яко

рисъ козаница, но Бѣ ѿца моего ѿзбави его ѿ рѣкъ моею, не дасть м[и] сего зла сътворити, да не рассѣплеть сѧ вѣ. скипетровъ Иѳаки. но по лѣтѣхъ — реч[е] — и по временѣхъ боудет — реч[е] — вашъ кѣзъ Сотона⁴. ѿ томъ бо оцѣ его³¹⁸) вашѣ про-рѣкѣ: „данъ тебѣ соудъ есть: ѿми змиа на распѣтій сѣдѣ³¹⁹) на пѣти, хапай патѣ коньскѣ, ѿ спаде сѧ конникъ въспать“. сию речъ ѿ Антихрѣсти [sic!] рѣкоста, яко ѿ Давога племени ёсть ёмѣ ѿзыти. тѣмъ ж[е] сѣо к сѣмѣ акинфѣ³²⁰) прилеженъ есть³²¹), яко въ пропасти вездѣ жилище его.

Осмьмъ сѣо камень афатисъ³²²), сѣинъ ес[тъ]. ѿбретають же ѿ того въ странахъ той землѣ. сила ж[е] врачевнаѧ въ немъ ёсть: егда сѣо ѿстримъ по ѿсле ѿ помазываютъ сокомъ его сѣекновѣна зминнаѧ ѿ скорпѣйнаѧ, и тако ѿгоняютъ ѧдѣ³²³) ихъ. сѣо афатисъ³²⁴) подокенъ ѿ-мѣ сѣѣ Иѧковлю Нефталимѣ сѣѣ Галиисѣ, понеже сѣо выс[тъ] моужь вѣтъ ѿ смирнѣихъ ѿ ѿцѣ его Иѧковъ на всѣ посыланѧ скораѧ послашѣ, ѿ всегда нетрѣденъ пре-бывашѣ.

Девятый сѣо камень анфиси³²⁵) яко пламень зело, ѿбрета-ють ж[е] въ горахъ ливнѣскахъ на³²⁶ — краяхъ морьскыхъ³²⁷). сѣи ж[е] подокенъ³²⁸) есть ѧ-мѣ сѣѣ Иѧковлю Исирѣ³²⁹) [sic! зам. Гадѣ] сѣѣ Зелфинѣ ракъ Ливнѣ, понеже ж[е] кѣ кротокъ въ горахъ паст-винѣ³³⁰) стада ѿца сѣоёго. сѣи же сѣо камень³³¹) при третѣемъ сѣглицѣ вѣаѣни.

Десятый сѣо камень нареч[е]ний фѣсилисъ³³²), ѿбразомъ зракъ его яко злат[о], ѿбретають въ кладѣзней камени на³³³) край³³³) Иѧманиды³³⁴) вавилоньскѣи рѣкѣ. сѣи сѣо сподокленъ есть десѣтомъ сѣоу Иѧковлю Исирѣ сѣоу Зелфинѣ второму ракъ Ливнѣ, понеже моужь вѣ вѣтъ ѿ кротокъ ѿметаѧ сѧ всѧкого зла. бываѣтъ чѣтъ яко злат[о]

Первый на десѣт камень нареч[е]мъ варил[и]шнѣ³³⁵), ѿбразъ его зекръ³³⁶) ёсть, бываѣтъ ж[е] при крезѣ горкѣ наречѣемъѧ Ифаврѣ³³⁷). сѣи сподокленъ выс[тъ] лѣ. сѣоу Иѧковлю Иѣсирѣ сѣоу Рахилин[ѣ].

Камень ж[е] вѣ ѿнѣхнѣнъ рѣсѣъ есть, ѿкрѣтаѣтъ сѧ въ той же горкѣ. сѣи же сподокленъ ёсть вѣ. сѣоу Иѧковлю Пенкѣминѣ сѣоу Рахилинѣ, понеже ж[е] сѣо вѣкнѣимнѣ ѿ ѿсифѣ ѿ единой мѣри ѿздоста. ѿ сѣи сѣо три камени вѣаѣна выша въ ѧ-мѣ сѣглицѣ. ѿковани выша златомъ,³³⁷) дѣло³³⁸ — пленичноѣ ѿ злат[а] чѣта³³⁸), камни ж[е] ти вѣхѣ ѿ племенъ сѣѣ Иѧкѣ, по ѿме-номъ ихъ написашѧ с[ѣ] на³³⁹) знаменѣамъ ихъ кожедо по сѣоимъ ѿменимъ вѣ.³⁴⁰) племени³⁴). Тако ж[е] сѣо ѿ всемъ правѣкрнымъ

к законѣ постави Гѣ вї. аїсла верховнаа по числѣ вї. колѣнъ сївѣ Іїаки, но іако же рѣша кїтїейскыа книг[и].

[Далшій палеїний текст, стор. 437—499, що містить виривки з Біблії (ки. Исход. і Чисел) і обширні до них коментарії, нпр. палеїний коментарій до десяти заповідей Божих, до передсмертного пророцтва Мойсеевого (Второзак. XXXIII), пропускаємо і подаємо тільки кінець оповідане про смерть Мойсееву].

(**О** смїрти Моус[ε]ωκ[и]). І скончала [зам. сконча сѧ] рабѣ вїи Мойсей к землї Моїаки близъ дому Фогорова. По³⁴¹⁾ скончаний же выс[тъ] тѣ архистратиг Мухайлѣ началник силы Гїа. и се діавол вестѣднїи и злокозникїи шврѣте сѧ тѣ и праше с[ѧ] ω Мойсеѡве телѣси, іако Єгїптанїна ѡби³⁴²⁾ и инїа³⁴³⁾ некаїа лѣсташе нанѣ ωблѣчала речн. к немѣ ж[ε] архистратигѣ Мухаилѣ ωвѣщавѣ реч[ε]: „запрещаетъ ти Гѣ Вседержител[к]“³⁴⁴⁾, вселѣкавыи діавол[ε].¹⁴⁾ не сме же³⁴⁵⁾ архистрат[и]г Гїа³⁴⁶⁾ Мухаил³⁴⁶⁾ силї Гїа сѣда хѣлана навести нанѣ³⁴⁷⁾, ко проповѣда величество вѣстѣва реч[ε]: „запрещаетъ ти Гѣ, діаволе“, ωблѣчаш єго сѣрое вестѣдство, и мѣ же самѣ за гордость свержень выс[тъ]. того рад[и] и менемѣ Гїимѣ архистратигѣ запрещает ємѣ, проповѣд[а] велич[ε]ство вѣстѣва, и акїе ищезнѣ лѣстѣц. ω сѣмѣ ко послѣшествова аїслѣ Іюда к лѣ.³⁴⁸⁾ посланїи. тѣмѣ ж[ε] и не вѣдаше сїве Іїаки телѣси єго даже и до дїсѣ. И жить ж[ε] Мойсей рѣ. лѣт и сконча сѧ. и плакала сѧ єго вси сїве Іїаки л. дїни к ѡрафокѣ³⁴⁹⁾ Моїаки ѡ Єрдана близъ Єрихона. И³⁵⁰⁾ єгда ж[ε] Мойсей извед[ε] люди и зѣ Єгїпта, тогда выс[тъ] ємѣ лѣт и. Моусей же выс[тъ] по Явраме седмїи.

1) Кѣ тѣм[ε] дїи житїе сїго пророка Моусеа и како цїрствовавѣ кѣ Єрацинѣх и како сѣ цїремѣ Фаравном прѣ сѧ и сѣ Каааамом вѣхрем и как[ε] и зведѣ люди и зѣ Єгїп[та] 2) Від початку доси вас. 3) вас. 4) дод. ѡзвнѣак 5) вас. 6) вас. 7) вас. 8) вас. 9) сѣмѣ 10) дод. и сам цїрѣ видѣнїю тѣмоу 11) разорит 12) итѣнат 13) аще 14) дод. да ѡбнѣают 15) вас. 16) вас. 17) вас. 18) Замїсць сего початку реченїа читаємо: Кѣ ко и можнїе зѣла, да выйдѣх из града 19) дод. дѣти 20) неканѣх, зам. неканѣх 21) масло 22) и мат[и] 23) вас. 24) вас. 25) Єхївѣс 26) Марїамкани 27) вас. 28) живѣть сївѣ 29) вас. 30) и зези 31) Марїамїанї 32) Марїамїанї 33) дод. и поѧ ю, кѣ 5-їе мѣцѣ 34) вас. 35) маадѣмѣ 36) кѣ сѧ 37) гашнїю из дна а изконѣ сѣлаю 38) дод. дѣтѣ 39) вас. 40) вас. 41) вас. 42) іакѣ 43) анци воды 44) вас. 45) вас. 46) вас. 47) вас. 48) Марїамкани 49) вас. 50) вїри 51) дѣтирѣ сѣ 52) дод. и вѣтъ єи кѣ сїѣ и нареч. тѣмоу и мѣ Моїсїи, іако и воды вѣзѣ єго 53) вїрїа же 54) єм 55) сѣдѣхѣ 56) дод. в нѣм 57) дод. и х 58) по горам 59) ѡчїи 60) дод. кѣ Єгїпт 61) вас. 62) вас. 63) дод. іа 64) дод. и положнїа 65) дод. и рѣша: да 66) вас. 67) дод. и ѡчїемѣ єго: аще ли кѣ ѡгнїю престрїт рѣсѣ, то ѡкѣдемѣ, іако не мѣрѣстїю сѣ сѣтворїи 68) ѡханїи сѧ 69) И 70) дод. сѣ 71) вас. 72) дод. ѡчѣмѣ и вѣзїи кѣ Єгїта и 73) кѣ концѣ 74) дод. сѣєго 75) вас. 76) вас. 77) дод. и хѣжаци 78) похорони 79) дод. сѣоїи 80) вас. 81) вас. 82) и рѣчї ємѣ 83) цїан 84) дод. мѣ 85) вѣтъ 86) вас. 87) в.

88) дод. 1го 89) вас. 90) по-єрзтє 91) закыти ѿ, но 92) поманѣти 93) перскыи
 94) вас. 95) Яркнѣ. ѿ ѿстакнѣ ѿ 96) хожашаѿ 97) сѣдѣша 98) дод. велми 99) вас. 100) вас.
 101) къзвѣдши 102) вас 103) ци 104) къ град. ѿ сташа 105) сѣкнѣте 106) извѣнша 107) ѿ. ѿ б
 108) станѣ 109) дод. къвѣт 110) вас 111) вас. 112) вас. зам. сего: велми 113) досѣкша
 114) вас. 115) перстѣн 116) перты 117) вас. 118) сѣгеша 119) дод. ѿ съ кеселѣмъ ѣд ѿ кесѣ
 земаѣ 120) вас. 121) вас. 122) ѿстрѣксы 123) црѣ 124) дод. снѣ 125) дод. къ градѣ 126) ѿпре-
 зннша 127) дод. къз потрѣкн: єгвпѣтскѣю къ црѣю Фараѣнѣ 128) Балаамѣ 129) вас 130) вас.
 131) Тут знаходить ся у Тіхонр. уступ. якого нема в Крех., а власне оповіданє про
 нараду Фараона з трьома своїми дорадниками: Рагуілом, Йовом і Валаамом (стор.
 240—242). Се оповіданє виняте з жидівського жерела, має винсити, для чого ѿ
 Рагуіл так само як Валаам утїк із Єгипту. 132) дод. єши 133) не приходи 134) дод.
 ѿ поманѣн 140) дод. не 141) сн 142) коєка сѣ съ бѣдмалны и съ снѣми перскыи 143) по
 сторони 144) створеніє 145) дод. ѿ Бѣ 146) книде 147) примашю 148) ѿмша 149) Семфора
 150) дод. бѣе мон 151) къдано 152) межѣ 153) дод. не темниці 154) ѿбѣо 155) видятъ, что
 їсть сѣ створило б немѣ 156) кю рыкѣ нѣ 157) часть 158) Младѣннѣю 159) Нерсанѣ 160)
 нѣтннкѣ 161) дод. чюжн 162) дод. зача ѿ реди снѣ 163) вас. 164) дод. и рече 165) вас.
 166) вас. 167) вас. 168) вас. 169) рѣкоста емѣ: „Бѣѣ нашѣ єврѣкскѣ посла к тѣкѣ рка:
 поѣсти людн моѣ, да послѣжат ми“. 170) створѣта 171) и призва 172) ѿнеса и Яркнеа
 173) дод. и прїдешѣ къ црѣю 174) „но како сѣт прїшан мнѣю акы ты?“ 175) посех 176) вас.
 177) вас. 178) вас. 179) ѿко посолннка їста кѣѣа и по словѣ їго їста прїшаш? 180) дадита
 нам знаменіє 181) изкѣтит сѣ 182) вас. 183) вас. 184) вас. 185) дод. ѿпат 186) дод. по-
 жѣрты 187) дод. створнша накѣ і 188) грамѣты кѣкѣ кѣвѣ єгвпѣтскѣх 189) грамѣтах 190)
 къзвало 191) дод. лѣдѣ 192) їкса 193) лѣсчѣмѣ 194) вас 195) къспнтокаѣ 196) дод. бнжн
 ѿмнѣт дїю твою ѿ тѣкѣ ѿ къзкратнѣт тѣ в земаю ѿ неѣ взатѣ їсѣ“ 197) вас. Замієнь
 сего уступу і дальшого пропущеного нами оповіданя Крех. про казіє єгипѣтскѣ
 у Тіхонравова є инше, коротше оповіданє про се діло, з апокрїфїчними подробицями.
 Тїлькѣ остатннї частнна сеї версіє є в Крех. і приведена нами далї. 198) Початок
 сего уступу у Тїх. такий: ѿ взѣ кѣѣ первенца земаѣ єгвпѣтскѣа 199) вас. 200) даже
 201) вас. 202) разкнѣхѣ сѣ 203) бѣѣ 204) вас. 205) вас. 206) бѣрнѣ 207) вас. 208) Сего уступу
 нема нї у Тіхонравова, нї у Порфїрєва. 209) Сего уступу, котрого фактнчнѣ часть
 взята з Вїблїї, нема також у Тіхонравова; дещо з него є в Соловєвїкїй Палєї
 (Порфїрєвѣ ор. сіт. 185), та в редакції загалом відміннїй від нашої. 210) У Тїхо-
 правова вас., та є в Солов. Палєї 211) Солов. бѣрнѣтѣнѣ 212) сол. оудѣржати 213) Сол.
 морє 214) дод. нан кєю мѣрѣстїю 215) Відєн до кннця сего оповіданя в Солов. васѣт.
 216) Відєн їдутъ далї варїантн з текєту Тіхонравова. Дод. Іѣкѣѣ 217) вас. 218) дод.
 какоже сѣтѣ ѿкрѣтѣны къ бѣвнѣтѣ за ѿ. лѣт, како жидѣвѣ каанѣют сѣ тѣчн глакѣ.
 219) ѿнснѣѣ 220) дод. Ієѣдѣ Мрїн 221) днѣрн Іѣковѣн 222) вас. 223) бѣѣ, ѿнснѣѣ живѣ їсть
 224) дод. дочко 225) Кєѣѣ 226) вас 227) хєдѣѣ 228) дод. Мрїѣ 229) вас. 230) вас. 231) дод.
 взѣмѣ скнѣѣѣ 232) над рѣкѣѣ Кєѣѣ 233) хєдѣѣтн 234) взѣмѣтн 235) вѣстѣнн 236) вас. 237) хє-
 днѣн їстѣ 238) вас 239) сего уступу нема нї у Тіхонр. нї у Порф. 240) Оповіданя про
 чудо при водї Меррн нема у Тіхонр. Варїантн вшнєуємо з Порфїрєва. 241) Замієнь
 цїлого сего початку в Солов. сказано: И прїдѣша къ Меррѣѣ 242) вас. 243) Дод. тѣ
 дрѣво чѣтѣре кран кєланнѣмѣ развѣдѣтѣ 244) и глѣѣѣ 245) вас. 246) хѣшѣтѣ кѣтн 247) не
 бѣѣдѣтѣ изволнѣѣ 248) вас. 249) прїнтн 250) вас. 251) вас. 252) нанѣ внєѣѣѣ 253) дод.
 ѿснѣѣѣтѣ 254) вас. 255) дод. ѿслѣдѣѣтѣ 256) дод. и кѣмѣ 257) дод. съ ѿрѣѣжѣмѣ нѣѣѣ
 258) дод. и по сѣмѣ морє извѣржѣ 259) дод. ѿтѣѣдѣѣѣ сн и 260) дод. оѣѣѣ тєгда 261) Сего
 уступу нема у Порфїрєва, та подїбнє оповіданє є в текєтї Тіхонравова, віднї мн
 ѿ вшнєуємо варїантн. 262) У Тіхонр. початок такий: ѿ повѣѣѣ Млѣвнѣѣ разкнѣтн тѣчѣ
 глаѣѣ ѿ сѣѣкнѣн ю подрѣѣнѣѣ ѿ сѣтѣвннша тако 263) нанѣ 264) вас. 265) Конєць такий:

живит сѧ знаменїи на нѣхъ. Да ѡбжеже пивше късклонїша сѧ ꙗ оубѣдѣ Мувси, кто что кѣврѣглѧ къ тѣмю глагѣ: ѡбъ злато, ѡбъ сребро, ꙗвни ж[е] мѣдѧ ѧ дрѣвни ѡлово, ѧ то ꙗмѧ на дрѣтѣхъ камше, ѧ кто не кѣврѣглѧ, ѧ ти ѡсташа. ꙗ повѣлѧ Мувси ꙗзвити всѧ прѣстѣнникы. ²⁶⁶⁾ Сего уступу ані у Тїховравова ані у Порфїрева нема. Сьлѣдуюче даѧ оповїдане про 12 каменїв на нагруднику Ароновїм надруковане Порфїревим из тоїж Соловецкѡї Палѣї ч. 635; варианты его супроти нашего текста ми ꙗ виписуемо. ²⁶⁷⁾ дод. ѡ злата ²⁶⁸⁾ шкеное ²⁶⁹⁾ изводинѧ ²⁷⁰⁾ вас. ²⁷¹⁾ к' Вакимѣк на земан ²⁷²⁾ прозрачнѧ ²⁷³⁾ дод. кывающїа ²⁷⁴⁾ панѧзїнѧ, по грецкѣи *τοπίδιον* ²⁷⁵⁾ дод. сокѧ ²⁷⁶⁾ сѧ истокоуютъ ²⁷⁷⁾ за ѡ. ѡнїѧ ²⁷⁸⁾ дод. то ми сѧ самѣчи ²⁷⁹⁾ дод. Гѣи ²⁸⁰⁾ дод. радѧ же кторѣи ²⁸¹⁾ в грецкїм текстї Епїфанїи Кипрѣского: *ἐν Καρχηδόβι τῆς Λιβύας* ²⁸²⁾ Пнфракїи, в грецкїм *Ἀφρικῆ* ²⁸³⁾ дод. и породе на земан той: издалеча оубо кѣдѣти, аки скѣра скѣтит сѧ или аки оублѧе искрами мьгнет сѧ, и по скѣтоу ꙗроуци ѡбкѣроуютъ ꙗ ²⁸⁴⁾ ѡбкѣт сѧ ²⁸⁵⁾ ѡ сего сѧ, кѣра ²⁸⁶⁾ дод. ѡкычай ²⁸⁷⁾ дод. ѡ грока ²⁸⁸⁾ къскрѣнїе ²⁸⁹⁾ еке ²⁹⁰⁾ тяжанїа ²⁹¹⁾ пѣта ²⁹²⁾ вас. ²⁹³⁾ ꙗфнѧ в грецкїм *ἰόσις* ²⁹⁴⁾ Ѡманїїстѣу, по гр. *περὶ Διεφοῦτια* ²⁹⁵⁾ Сол. вас. грець. *οὐ τοῦς ἐν Κόλφω* ²⁹⁶⁾ вас. ²⁹⁷⁾ вас. ²⁹⁸⁾ всю прѣстѣтею сѣдѧ ²⁹⁹⁾ дод. помагаше ми и ³⁰⁰⁾ треды мои ³⁰¹⁾ дод. три ³⁰²⁾ оуба кинѣ, по грець. *λυγύριον* ³⁰³⁾ Къркѣрїи ³⁰⁴⁾ дод. Скнїфїи ³⁰⁵⁾ да Кенсїи ³⁰⁶⁾ да тоу оубо ³⁰⁷⁾ дод. Скнїфїа ³⁰⁸⁾ вас. ³⁰⁹⁾ дод. зело ³¹⁰⁾ цѣстѧ ³¹¹⁾ акнїфѧ ³¹²⁾ прѣсти ³¹³⁾ дод. тамо ³¹⁴⁾ оубакнїфѧ ³¹⁵⁾ вас ³¹⁶⁾ аще кто ѡбкнѣтъ понякнїцю и дрѣжитъ ³¹⁷⁾ дод. к сѧмоу же оубо камыкоу приложнѧ естѧ Данѧ. ³¹⁸⁾ дод. ꙗкоу ³¹⁹⁾ сѣдшїа ³²⁰⁾ оубакнїфѡу ³²¹⁾ дод. Данѧ ³²²⁾ ахатїсѧ ³²³⁾ ахѧ ³²⁴⁾ ахатїсѧ ³²⁵⁾ амфѡсїѣи, по грецкѣи *ἀιέθυστος* ³²⁶⁾ вас. ³²⁷⁾ приложнѧ ³²⁸⁾ Гадоу ³²⁹⁾ настѣмше ³³⁰⁾ дод. ꙗ. ³³¹⁾ хрѣсѡмѣѧ, по грець *χρονόλιθος* ³³²⁾ вас ³³³⁾ Химнїды, по грець. *Ἀχαιμενίδιδος* ³³⁴⁾ по гр. *βηρέλλιον*, в Сол. через помилку ѡноуѣхївноу ³³⁵⁾ по грець. *γλακίζον* ³³⁶⁾ по грець. *Τέρον* У Порф. сѣй камїнь зовѣмї пропущено і за те два рази дано опис сьлѣдуючого, оубїка. ³³⁷⁾ дод. чїстѣмѧ ³³⁸⁾ вас. ³³⁹⁾ напѣсана ³⁴⁰⁾ вас. ³⁴¹⁾ къ ³⁴²⁾ ѡко сѡтворшоу їмоу, рече, (бгнпѣтанїноу оубїстѣко ³⁴³⁾ вас ³⁴⁴⁾ вас. ³⁴⁵⁾ азъ же оубо ³⁴⁶⁾ вас. ³⁴⁷⁾ дод. не смѣю ³⁴⁸⁾ вас На дїлї натяк на се є в посл. ап. Юди, зач. 9 ³⁴⁹⁾ ꙗрекѣ ³⁵⁰⁾ Конѣць васѧт.

Варианты виписано из Тїховравова, ор. cit. I, 233—253, а власне варианты 1—207, 216—238, 262—265 і з Порфїрева, ор. cit. стор. 195—204. На стор. 239—240 нашего виданя нотки через помилку понумеровано хїбно: замїсць 157—189 мають бутв чїсла 257—289, що просїмо сравнїти; в снїї вариантїв чїсла стоять такї, як сьлїд.

Б. Рукопис попа Стефана Теслевцьового, карти 283, 284, 286—289, 292.

(Сказанїе ѡ Мосїї ѡк' сѧ родикѧ, къ которѡе кремѧїѡк' сѧ годовѧлѧ и ѡкѧ Жыдоуѧ кѣкѧлѧ изъ Єгнїпѣта и вѧлѧ имѧ кѡевѡдою м. лѣтѧ*). По смѣрти же Їусїфа настѧл ѡнѣшїи цѣркѡ Єгнїпѣтѣк, кторѣи не знѧкѧ Їусїфа, ꙗ томѣ кыло ꙗмѧ Фараон, ꙗ не хотѣл люкнїти Жыдоуѧ. ꙗ Жыдоуе сѧ прѣдѧ'ко мнѡжыли ꙗ рослї. ꙗ рекѧ цѣркѡ Єгнїпѣтанѡмѧ

*) Сей титул написанїи киноваром.

своімъ: „А...*) Жыдове мнѣжатъ лѣише ѿ нас: що вы сме над [ни]ми мѣдровали? ко ак' сѧ размнѣжатъ ѿ коли і [сдет] шкаѧ война, могѣтъ ѿни насъ изродити, придадѣтъ сѧ им и земаю нашѣ ѿз[едѣтъ] і пойдѣтъ [ѿз] земакъ нашихъ. Але мы и [хъ] придаймо до работы, оучинѣмо им тѣды, а ч[ѣи] сѧ не бѣдѣтъ такъ псодити“. И почали мѣр[свати] гер[оды] моцныя цѣр[с] Фараунови: Пиѣ . . . . . оуполь. И чимъ на Жыдовѣ] . . . . . [мно]жыли сѧ без лич'бы и велми нхъ Египтанѣ [ина]видѣли. ѿ наложыли на Жыдовѣ Египтанѣ [кѣ]ликѣю нѣждѣ, томилн нхъ велми працями кѣр'зо тѣжкими: мѣсѣли Жыдове калъ, колото мѣсѣти, капно палити, цеглою мѣрвати. Печинили им Египтанѣ шайѣ ѿ закладали в нхъ Жыдовѣ ѿко волокъ ѿ возили ними кам'на, ребили ними . . . . . до оупадкѣ як велми . . . . . могли працовати нѣ сѧкъ нѣ такъ. И было оу Египтѣ двѣ бакѣ, которіѣ дѣти крвали ѿ Жыдовѣкъ: единой было ѿма Семі'фора, а дрѣгой было ѿма Фса. И призвал цѣркъ Фарауны тоты шѣк бакѣ ѿ загрозил им моцно и рек до нхъ: „[ес]ли коли пойдете бакити до Жыдовѣкъ, если сѧ [н]ародит хлѣпат'ко, а вы нхъ оубивайте як можете, а дѣк'чат'кам не чинѣте нѣчого“. И загрозил нхъ цѣркъ . . . . . оубожише сѧ Бѣа . . . . . и грозы цѣрскон . . . . . [так]ъ шкъ им цѣркъ велѣлъ і шжывали хлѣпат. ѿ призвала цѣркъ бакы перед себе и рек им: „Що в[ы] . . . . . Чом' вы перестѣпаете рѣсказ мой цѣр[скій] . . . . . [хлѣ]пат'ка жыдов'ского зо“. . . . . „ . . . . . жыдов'скіѣ такіѣ сѣтъ: тогда юж бакѣ до себе призоветъ, коли сѧ юж дитина народит, а мы, цѣр[с] ясній, юж на готовое придѣмо и тогда не можемо що оучинити“. Бѣго же твораше бакы ѿ мнѣжыли сѧ Жыдове ѿ крѣпили сѧ моцно. Потом рѣсказал цѣркъ Фарауны гѣбити дѣти жыдов'скіѣ хлѣпата. И тогда ношено дѣти египетскіѣ по . . . . . ѿ по домахъ, ѿ где вы сѧ мало знайти хлѣпатко до хлѣпатка цыган'ского, то его зараз загѣбити. И такъ цѣркъ не могъ що оучинити. Бѣкъ ко хранил нхъ. Бѣд'ныѣ Жыдове ѿ Жыдов'ки тѣдали дѣти своѣ форем'но и годовали нхъ.

И тогда сѧ в тоѣ время народил Моисей. И тѣсала его ѿцѣк и мѣти оу домѣ своѣмъ тры мѣк вѣ. ѿдѣл Потом оубожили сѧ цѣр і счинив'ши из сѣт'никѣ чоквикѣ из смолою, ѿсмолив'ши смолою моцно оуложили тамъ дитинѣ ѿ пѣстили его на морѣ, ко красное было тоѣ дитѣ велми . . . . .

*) Точки значать, що в тім місці чогось бракує, бо рукопис по краях витів і обшарпаний.

Єдного же дна выйшла дѣвка Фараѡнова Фивеа мыти са на рѣкѣ. ѿ саж'нища єк' ходоачи по при рѣцк' оукид'к[ла чо]в'никъ малый на водк'. И послала црвна Фи[лехиа] саж'нищу, акы тот чо'вик оузала . . . . дѣвка исплак'ши оузала тотѣ дитинѣ на берєгъ. И коли ѡкрыли, ано дѣтина бар'зо краснаа плачетъ. Оужаловак'ши са црвна над тою дитиною оузала его ѿ рек'ла: „ѡ дѣтей жыдов'скыхъ тоє дитѣ“. Я тота саж'ница єй была сестра власнаа Мойсеѡва. И рекла саж'ница црвнѣ Фивей: „если хочешъ, а ж' ти призовѣ жонѣ Жыдов'кѣ, котораа ти тотѣ дитинѣ выгодѣтъ“. І рекла єй црвна: „Иди и призови“. Дѣвка пойшов'ши призвала мѣткѣ Мойсеѡвѣ. И рекла до ней црвна: „возми тоє дитѣ до своего дома и згодѣй ми его, а ж' ти заплачъ“. И в'зала Мойсеа его власнаа мѣги ѿ годовалаа пристойнѣ, ѿ такъ выговодав'ши Мойсеа привела его до црвны, ѿ было црвнѣ Фивей тоє дитѣ в мѣсто сѣа ѿ нареклан емѣ ѿма Мойсей, говєрачи: „ко ж' его оузала ѡ воды“.

И так са Мойсей кохал при црскомъ дворѣ, ѿ любилан тоє дитѣт'ко самъ црѣ Фараѡнѣ ѿ црвна ѿ в'си вел'можы, пан'ство єгипет'ское за его красѣ. И такъ єдного дна сѣдѣлк' црѣ Фараѡнѣ оу' стола з вел'можамы своїмы и с' црцею своею, [а] црвна Фивеа сидѣла з Мойсеѡм напротив' цр[ѣ ѿ] годо[вала] Мойсеа. Потомъ црѣ Фараѡн оу[зала] Мойсеа на] своѣ рѣки и п'кстєвалѣ его на колѣ[нах] . . . . . *) . . . . . гладалѣ Мойсеа погѣбити. И тогда оутк'к' Мойсей ѡ Фараѡна црѣ ѿ пришол оу' земаю Мадыамскѣю. Оутрѣдив'ши са из до- роги сѣвк' собк' при єдноѣ стѣднѣ спочивати. И на том пєли єдиногє пєпа мадыамскогє сѣмъ дѣвокѣ пасли ѡвч'кѣ ѡца своего. И пришов'ши тогда дѣвкѣ стали чер'пати вода, и коли понасыпали воды повны коры[та], пришов'ши пастѣхи прогнали их ѡ корытѣ. Видѣк'ши то Мойсей оутѣснил са за дѣк'ками: ѡгнак'ши пастѣховѣ напоѣкѣ их ѡвч'кѣ. Дѣвкѣ пришов'ши до Рѣгаїла ѡца своего повѣли тоє, и ж' ѿбисъ чѣлѣкѣ прѣхожый мѣднєцъ оу' стѣднѣ спочиваетъ ѿ той нас ѡворонилѣ ѡ пастѣховѣ ѿ напоѣкѣ их ѡвч'кѣ. И рек имѣ ѡцѣ: „на ко вижѣ, цю вы не дар'мо такъ кор'зо пришли до дома. Гдѣ той чѣлѣкѣ? Чом єсте его лишили? Идѣте ѿ зовѣте его, нехай чѣлѣка вѣтъ оу' насъ“. И пришол там Мой[сей] и сподовал его собк' Рѣгаїлѣ ѿ призвалѣ до сѣбѣ людей ѿ ѡдакѣ за Мойсеа дєчкѣ свою на ѿма Семп'форѣ. И потом оурѣдилѣ са [сѣн] Мойсеѡвы, Мойсей же нареклѣ ѿма

*) Далѣ бракує цѣлої картки рукопєе.

снoви скoемѸ Гир'самъ, мoвилa такъ: „яко пришаецъ естем [в землѣ] чужой“. Потом оуродилa сa Моисеви дрѣгій сѣкъ [и н]а-рекъ ѣмa Синазаръ, „Бгѣ ко шѣа моего помощникъ мнѣ и вы-бавилъ мa из рѣки Фарашиной ѣ пошолемъ оу землю Мадьям-сксю и знашолем совѣк дрѣгсю плот' ѣ маю сѣъ своѣхъ двоух ѣ вѣдѸ ѣхъ набчати“.

(О авлѣнїю кѣпнины гора шѣа). Моисей же пасокалъ швеч'ки и ходилa ко страскѣ вжїи ѣ ко в'с'кухъ заповѣдехъ его. Ё единoго днѣа ходилъ по горѣ Синайской за швеч'ками ѣ знашол тамъ ѣсност' немыломѣнїю, але там не горѣло нѣчoго. Ё пристѣнилъ ближе Моисей видѣти, що ест': ано кѣпнина велми ѣснаа яко шѣген' горыт, а зеленаа красно. Ё дивѣетъ сa Моисей стоачи томѸ то виденїю. Ё шѣола . . . . Моисею говорыти ѣс того шѣна . . . . „Моисею, чѣго стоѣшъ ѣ мыслишъ? [Из]вѣи сапогъ из ногъ твоѣхъ, мѣст'це во то стѣ ест, на котором ты стоѣшъ. Ё не вой сa, ѣа во ест Бгѣ Явраамовъ, Исаковъ, Иаковъ, показалем' ти сa на сей горѣ. Дойшла до мене тажкост' ѣ въздыханїе людѣи моѣхъ, [кот]орїе во Егип'тѣ оу Фарашина оу тажкoй неколи. [Тебѣ] хочѸ тамъ послати ко людѣи мѣимъ извести ѣхъ шѣола“. Рекъ Моисей: „Гї, ѣа не могѸ тамъ ѣти. Фараши ест закїи шѣрѣ ѣа шѣола оутѣкѣ, а ты мa хочешъ тамо слати, авы мa Фараши изѣвнѣк. Ё до того ем, Гї, изыком гѣгнакѣ ѣ не могѸ того доказати“. Рекъ Моисею Бгѣ: „Не вой сa, ѣа во вѣдѸ ѣс товою завѣше ѣ вѣдш славен. И се посылаю ѣс товою Ярона, Ясюра товѣк дла помочи“. Рек Моисей: „Гї, если мa шлешъ ко Египетъ, покажи ми знакъ свой, яким маю знаменїемъ славен' быти по товѣк оу шѣа Фарашина ѣ с Егип'танъ ѣ при аком знакѸ маю вывести людїи твоѣхъ ѣїла?“ Рекъ емѸ „Слыши, Моисею, що маешъ оу твоѣи пазѣскѣ?“ шрек Моисей: „шкрѣхъ ѣчмѣкнѣный“. Рек Моисею Гѣ: „Покажи ми его сюда“. И вложила Моисей рѣкѸ свою оу пазѣхѸ ѣ вынал, ано з окрѣха снѣж'наа грѣда. Потом рекъ Гѣдъ: „Оуложи тоѣ оу пазѣхѸ!“ И вложилъ. И рекъ емѸ Гѣ: „Быйми сюда снѣжнїю грѣдѸ!“ И выналъ, ано зновѸ ѣчмѣкнѣный шкрѣхъ. Бидачи то Моисей чѣдовалъ сa велми. Тогда рекъ Моисеви Гѣ: „Поверзь паницю твою на землю“. И повергъ ѣ зараз стала ѣс паницѣ великаа змнѣ, лютаа гадина. И рекъ Моисею Гѣ: „Не вой сa, про[стри] рѣкѸ твою ѣ возми еѣ!“ И простеръ Моисей рѣкѸ ѣ звалъ и зновѸ стала паницѣ оу рѣцѣк Моисевѣк. И рекъ Гѣ Моисеви: „шѣо маешъ знаменїе, и с тым моѣмъ знаменїемъ выведеш лю-дїи моѣхъ из ЕгиптѸ, но ѣ болше того оуздрышъ: сотворѸ та

велики страшного Фараона и в'с'к'м'к' Егип'таном. И ты не розмышлай вол'ше н'к'чого, иди ис тым мойм'к' знаменіем'к', и чоги ти в'с'де потреба, и ты подойми палицю в' и'во и в'с'дет ти зараз, и' во в'с'д'с и'с токою". Тое рекши невидим в'ыст' Г'к', и пад Мойсей лицем на зем'лю и поклонил с'а Г'д'с Б'г'с и'в'сном'с.

Оу'зав'ши тогда Мойсей Ярена брата своего И'в'ра пошел во Египеть. Став'ши перед Фараоном Мойсей станет говорить ц'р'с Фараон'с мовачи: „Б'г'к' ш'ц'к' и'шних' посла мене, ц'р'с Фараон'е, и'к' тов'к', авыс п'с'тил люд'и его И'ла на поклоненіе ем'с". Слышавши то ц'р'к' Фараон'к' розсердил' с'а на Мойсея и рек со гн'к'вом'к': „Где ест Б'г'к' и'х'к' и' который т'а т'с послал? И'к'сть волшого Б'г'а над б'г'и и'ш'к' египет'скіе и' н'к'т'к' такого Б'г'а, авы то оу'зал з мойх'к' р'б'к'к' жыдов'скій люд'ь, [во] то ест мой неволники в'к'ч'ный. Я если ты ш' Б'г'а [поход]иш, и ты покажи нам знаменіе Б'г'а твоего, [шк]оже и мы покажем'о знак'к' свойх'к' б'гов'к' египет'ских'к', с'т'к' во и'ш'к' б'г'и великіе и' моц'ные".

И призва'ль ц'р'к' Египтан'к' и' чернокниж'ников'к', вол'шебников'к' свойх'к' и' рек до Мойсея ц'р'к': „Покажи знаменіе перед оу'ск'ми люд'ми: если ест твоего Б'г'а знаменіе волшое, то а п'с'р'с Жыдов'к'". Там'к' зараз Мойсей вынул с паз'с'хи своей и'ч'м'к'н'ный ш'кр'с'х'к' и' рек: „Видите сей х'л'к'к', ш'кр'с'х'к' и'ч'м'к'н'ный?" И положи'л его знов'с оу' паз'с'х'с, а по тым знов'с его выймет'к', ано сн'к'ж'на'а гр'сда. Також'к' і египет'скіе чаров'ники оу'чинили, але ш'ни тое оу'чинили через меч'ты чар'тов'скіе, шк'о то цигане в'с'д'счи ман'к'т'ат ш'чи людскіе по всем'с с'к'т'с. Знов'с Мойсей рек'к': „Ест еше оу' мене Б'г'а моего Сава'рда знаменіе". Я Египтане рек'ли: „Покажи его сюда". Тогда Мойсей поверг'к' з р'б'к'к' свойх'к' палицю свою на зем'лю и в'чинила с'а с палиц'к' велика'а и' страшна'а гадина ш'гнем дыш'сца и' станет лазити перед оу'ск'ми Егип'тан'к'ы. И збоали с'а там оу'шнт'к'и. Потом простер'к' Мойсей р'б'к'с свою и' в'з'м'ал' е'к', и знов'с стала палица в р'б'к'ах' Мойсеи'в'их'. Там'к' един'к' волф'к' на и'м'а Зам'берый чор'нокниж[ник] рек: „Не хвали ты с'а, Жыдокине! Ест и' с' нашего К'а оу'... не такое знаменіе". И так поверг'к' и' той Зам'берый палицю на зем'лю и стала з ней велика'а гадина люта'а велики и' стала лазити по земан. И рек'к' Мойсей: „Козми е'к' знов'с!" И хот'к'л'а Зам'берый оу'зати и' тот'а гадина оу'к'с'сила его оу' р'б'к'с і п'х'ла Зам'беры'ека р'б'ка в борзом час'к' шк' м'к'х'к'. И зараз стал Зам'берый плакати гор'ко и' кликати до Б'г'а и'в'сного просачи его с'т'бю м'л'ст' ш' порат'снок. Тогда Мойсей простер'к' р'б'к'с свою и' положи'л палицю свою на р'б'к'с Зам'беры'ев'с и' зараз р'б'ка с'а Зам'беры'ева и'сц'клан'ла.

И пак'ши поклонил сѧ Моисеѡви и прославилъ Бѣа ѱесного. Потомъ Моисей рекъ: „Црѣс Фараѡне, пѣсти людѣи Бѣа моего!“ Рекъ црѣ: „Если погѣвнишь тотѣ змию лютѣю, то завѣтра пѣшѣ ихъ“. Тогда Моисей оударилъ своєю палицею тотѣ гадинѣ и зараз сѧ ростекла водою передъ оуѣсками Егип'танки. И тамъ много Егип'танъ оуѣкрыло ѱесномѣ Бѣс.

(Ѣ карностаѡхъ египет'скихъ, якъ Бѣъ каралъ Егип'танъ и шчѣс дотворной палици Моисеѡвой). Быст' же ко ѣтрнейшій днѣ по ранѣ пришолъ Моисей до црѣ Фараѡна, абы пѣстилъ Жыдовъ изъ его зем'лкѣ, и зновѣ не хотѣлъ пѣстити: нарадилъ сѧ зъ воеводами египет'скими не пѣстити ихъ. Тогда Моисей помолила сѧ ѱесномѣ Бѣс, поднѣкъ в' ѱбо ѡчи своѣи и палицю своєю горѣкѣ и рекъ: „Бѣже Сотворытелю, который мѧ еси сюда послалъ, покажи знамѧ, якоже сѧ мнѣ ѡѣцѣалъ при кѣпниѣ нѣѡпа[анмой]! Неѡдай станѣтъ рѣкки и в'шитки воды египетс[кѣ] кровію, абы то не было Егип'таномъ цю пити самымъ и скотомъ ихъ“. И такъ сѧ зараз стало, же не толко сѧ рѣкки, потоки, кир'ниѣкѣ стали кровію, але и нап[оѣ] ихъ дорогѣе, оушит'ко сѧ ѡѣвернѣло ко кровѣ. И погивали Егип'танѣ. Видѣвъши то Фараѡнъ црѣ призвалъ Моисеѡ и рекъ: „Змиаѣи сѧ, чѣкче еѣѣи, помоли сѧ Бѣс твоемѣ, неѡдай ѡдалитъ ѡ насъ гнѣкъ твой! Пѣшѣ ти завѣтра людѣи“. И помолила сѧ Моисей ко Гѣс, сѣложила палицю своєю оуѣ рѣккѣ и зновѣ такъ стало красно и чисто якъ пер'ше было.

Ко оутрній днѣ пошолъ Моисей до Фараѡна црѣ, абы пѣстилъ Жыдовъ. Зновѣ Фараѡнъ црѣ солѣгавъ Бѣс ѱесномѣ, не пѣстивъ людѣи. Тамъ Моисей помолила сѧ Бѣс и поднѣкъ в' горѣ палицю своєю. И напѣстилъ на Егип'танъ Бѣъ ѱесный тѣмѣ великъсю и страшнѣю [и] не видѣли сѣнца али свѣта. Зновѣ стали воды кровію горячою и измер'ли рыбы оуѣ рѣкѣахъ . . . . . Напѣстилъ на нихъ жабы безчисленныи . . . . . зем'ла ихъ всады жаками. Повно было жабъ оуѣ ихъ склепахъ и в' напоѣахъ: коли цю пили, то в'се жабы испивали и тамъ росли въ черевахъ ихъ и крѣчали въ нихъ и гнили ихъ черева, и такъ помирали Егип'танѣ лютою смѣртію. И рекъ имъ Моисей: „Где сѣтъ мощные вѣи кашѣ египет'скѣе? Чомъ вамъ не помогѣтъ?“ Станетъ црѣ Фараѡнъ просити Моисеѡ, абы то ѡѣвернѣлъ ѡ нихъ [то]тѣ вѣдѣс, ѡѣкѣаючи пѣстити Жыдовъ оуѣскѣхъ. [И по]молила сѧ зновѣ Моисей Гѣс Бѣс, и зараз оутолла сѧ гнѣкъ еѣѣи; и такъ црѣ Фараѡнъ не пѣстилъ людѣи своѣихъ. Зновѣ Моисей поднѣкъ палицю своєю в' ѱбо, и напѣст[илъ] на Егип'танъ песѣи мѣхи Бѣъ ѱесный, люто ѣдовитые, звыи:

которого оуѣксит, то зараз оумретъ. И еще напѣстиа Бгѣ на Египѣтан коросты, вѣспѣ воначю: і шни тоѣ из своего тѣла брали и метали. Зновѣ ис того оуѣчинили сѧ клощицѣк воначій ис того то стрѣпѣ, закнѣ, іѣдовитыѣ, воначіѣ во всѣк вѣдынѣки нѣ, и была Египѣтаном великаѧ нѣждѧ и гибѣла скороѧ и смѣрть. Зновѣ цѣркѣ Фаравн проснѧ [Моисѣ]ѧ, авы то нѣ помиловалѣ. „Юж ти — мовит — пѣщѣ [люд] жыводѣскій из моеи землѣ“. И коли ѣ нѣ карност [вза]лѣ, тогда цѣркѣ не хочѣт пѣстити и лѣжет Бгѣ . . . . . [Зновѣ] Бгѣ Моисѣ поднѣксѣ па[лицю св]ою вѣ горѣ — [*Далѣ бракуѣ двѣ картки рукопису*].

. . . . на сем дочасном и мѣзерѣном свѣтѣ. И потом Моисѣ был Жыводом воеводою сорок лѣтѣ. И потом Моисѣ пророк вѣжій, оугодник Хѣѣ, преставил сѧ, гробѣ же его стѣий оу горѣ Стрывѣской, але нѣкѣ то не знаѣтъ и до днѣсѣ, на котером мѣсци естѣ, токѣмо самѣ Бгѣ иѣснѣий. Бгѣ же нашеѣмѣ слава всегда і иѣнѣ и во вѣкѣк [sic!] вѣком. Амин.

Отсе оповѣданѣ, на жалѣ, захованѣ не в цѣлости, основанѣ крѣм повѣсти библїйнои та висѣ надрукованого апокрѣфа ще на якихѣсь нѣньших апокрѣфичнѣх жерелах, головнож, здаѣтъ сѧ, на жидѣвѣскїи книзѣ Яшар, що послужила жерелом також поданого висѣ Житїя Моисѣя, та про те маѣ деякі подробицѣ відмѣннѣ від Житїя; видѣн без сумнѣву взятїи епїзод про Замбрїя в нашѣм текстѣ (в жидѣвѣскїи він зовѣтъ сѧ Мамбриѣм), а мабутъ також і епїзод про окрух ячїннїи і апокрѣфичнѣ подробицѣ при опїсѣ египѣтѣских „карностѣй“. Що до тѣх карностѣй можна подумати, що дещо додал автор угрорусѣского тексту сам із людѣвих віруванѣ (тотожнїѣсть Египѣтян з циганами, жаби в животах, походженѣ блощицѣ з коростѣ).

В. Рукопис попа Стефана Теслевцоваго к. 154—157.

[*Перехід через Червоне море, битва з Аммаликом, гѣрка вода, вода з каменя, тѣляча голова і мѣдяна гадюка*]. Коли Моисѣ пророкѣ вѣжїи вѣвѣклѣ был Жыводѣ ізѣ Египѣтѣ с тѣжкою неколѣ Фаравноѣ и коли нѣ был прикѣл до Червоного моря, тогда Фаравн цѣркѣ египѣтѣскїи оуганалѣ за ними хотѣчи нѣ оуѣсѣхѣ погѣбити. Видѣчи тоѣ Жыводѣ войско Фаравноѣ оуѣстрашили сѧ велѣми. Там Моисѣ ставши помѣнал сѧ Бгѣ иѣсноѣмѣ, и стал сѧ голос из нѣба ѣ Бгѣ до Моисѣ: „Чого стѣишѣ и конѣишѣ? Пере-

крести море палицею, которю мѣш ѿ мене в рѣкахъ своихъ чюдотвор'нью с кипарыса дерева!*) ꙗ сзрышъ славу ѿжю и всѣши и ты славен. Не кой сѣ, и естемъ при тобѣ и при людехъ твоихъ". И тамъ Моисей перекрестивъ палицею море на крестъ. ꙗ сдарывъ мѣцно по морю мовачи: „Во ѿма Бѣга Саваѡда! Ядонай Гдѣ, призры на людъ свой!“ И тамъ сѣ море заразъ рѣстѣнило [sic!] до самого дна, стала оулицѣ великаѣ черезъ море, стала вода стѣна[ми] ѡбѣполѣ ажъ подъ ѿсеа оу выш'ки, и такъ Жыдове перейшли по сѣхъ и нога сѣ ꙗ единомѣ зъ нихъ не змочила. Я Фараѡнъ заразъ зъ войскомъ своимъ оувоишолѣ оу море съ тремя подками выбранными, с кот'чилами препыш'ными. Я коли южъ тое войско Фараѡново оушитко оувоишло в' море, заразъ почѣкъ Моисейъ голосъ изъ ѿсеа мовачи такъ: „Чого стоишь? Перекрести море палицею!“ И скоро перекрестивъ Моисейъ палицею море, заразъ сѣ стѣнило и цѣра египетского зо в'сѣмъ его войскомъ потопило ꙗ ни едины сѣ зъ нихъ не зоставъ.

Зновѣ Жыдове коли южъ перейшли Чер'воное море, оувоишли оу пѣрѣ. Почѣкъши то за нихъ дрѣгѣи цѣръ нев'кр'ный Ям'маликъ, зобрак'ши войско пошокъ на Моисеѣ хотѣчи ихъ оушиткихъ погѣкити и мѣтности ихъ поврати, во Жыдове мали изъ собою много добра. И коли ихъ цѣръ Ям'маликъ доставалѣ, тогда Моисейъ зыйшовѣши на горѣ мѣли сѣ Бѣс ѿсеомѣ. И коли поднавѣ Моисейъ до горы рѣки своѣ дер'жачи ихъ накрѣтъ, и тог'ды Моисеѣво войско перемагало Ям'малика, а коли рѣки ѡпѣстивѣ, тог'ды Ям'маликово войско перемагало ихъ. Кидѣчи то воеводы Моисеѣвы дер'жали рѣки его крѣста-шкразно, авы то не ѡслаб'али. И тамъ побили Жыдове войско Ям'маликово, и лѣдко и самъ цѣръ Ям'маликъ оутѣк изъ малымъ людемъ.

Потымъ зновѣ коли пришли были Жыдове до единой пѣрѣ, гдѣ не было воды, жѣрыли сѣ, ижъ то не мали тамъ цю пити. Потомъ знаишли водѣ, але не могли еѣкъ пити, во была кар'зо гор'каѣ. И тамъ Моисейъ оу тотѣ водѣ помолив'ши сѣ Гдѣ Бѣ Саваѡдѣ оумочивѣкъ свою палицю чюдотвор'нью, и стала вода солод'каѣ. И прозвали тог'ды тое мѣсце горѣст[ь].

Зновѣ коли были пришли Жыдове к пѣрѣ Синайскю, и тамъ имъ не было цю пити, во была тотѣ пѣрѣ безводнаѣ, ꙗ южъ было приш'ло Жыдомъ оумирати безъ воды и было имъ кар'зо прикро

*) Тутъ черезъ помялку в ркп. вставлено реченѣ „ꙗ сдарывъ по морю Моисей“, супроти дальшого текету зовѣимъ лишне.

и тажко, и там Жыдове почали говорыти и нарѣкати на Моисея мовачи такъ: „Що ты такъ, Моисею, над нами такое оучинил? Оузял есь нас изъ Египцѣ и водиши нас по пѣстыни! Юж нам тѣтъ пришло погинути оу сей пѣстыни. Покажи нам вода, що маємо пити!“ И там Моисей стоащи по при един камѣнь великій рек до Жыдовъ со гнѣвомъ: „Та ци с того каменя маю вам дати вода?“ И ударит концемъ палицею оу камѣнь. О великаа то моцъ бѣлаа естъ! Скоро оударивъ Моисей оу камѣнь, зараз там с того каменя почала вода кипѣти яко с кипилицы, и тотя вода была вѣлаа як молоко а солодка якъ сахаръ. И той камѣнь был на тры оуглы, то значило шъ стѣой Троици. Бидѣвши то Жыдове возыли той камѣнь из собою, пили з него во сытость, точили з него як из кочкы.

Ще теж коли Жыдове жыли в пѣсти мѣстѣ, zostавивши ихъ Моисей, а сам пошелъ на горѣ Синайскю до Бѣга по законъ, а Жыдомъ приказалъ, авы постили мѣ днѣй и мѣ ночѣй, а вмѣсто себе zostавивши имъ Йрона брата своего для розсѣдѣкъ и для вѣсакого порады, а самъ сѣ бавивъ на горѣ Синайской мѣ днѣй и мѣ ночѣй постемъ и молитвами, чекаючи шъ Бѣга законъ и приказана, як бы могли на чомъ жыти и Бѣга знати. Щожъ Жыдове оучинили? Перестѣпили розказъ Моисеивъ черезъ Бѣга, не постили тыако мѣ днѣй и мѣ ночѣй, колко имъ приказано, але совѣкъ сами постановили постъ: личили совѣкъ с того днѣ и ночь, кѣ днѣй а ночь кѣ, и ночь личили за днѣ, и тое выпостивши зновѣ сѣ звѣнѣтовали на Йрона брата Моисеива. Пришовши до Йрона почали емѣ говорыти мовачи: „Где естъ Моисей, братъ твой? За великосте нас оу пѣсти и тѣ гинеме безъ хлѣба и безъ законъ и не маємо сѣ комѣ кланати. И Моисей братъ твой тѣтъ насъ лишикъ, ходитъ безъ вѣсти. Мы его ждати не хочемо. И ты намъ покажи бѣга, комѣ сѣ маємо кланати, во если ты намъ того не оучиниши, дѣши троюа возыщи.“ И хотѣли оукамѣновати Йрона. Бидѣвши то Йронъ такіе вѣнѣты, изкоавъ сѣ, давъ имъ по ихъ воли. Оучинивши Жыдове горѣниа, то естъ пѣчкѣ шъгненню со шъгнемъ великимъ, и тамъ метали оу той пѣчкѣ шъгненный срѣбро, золото, мѣдь, хто що маевъ и такъ говорыли: „Що сѣ выламетъ [sic!] оу томъ шъгни, томѣ сѣ вѣдемо кланати и за вѣга совѣкъ мати“. И тамъ сѣ вылаала телѣчаа голова. Оубидѣвши Жыдове телѣчю голову, не хотѣли сѣ ей кланати, якъ шъ томъ пише цѣркѣ дѣдѣ: „Изъмѣниша телѣца во подовѣкъ [sic!] иадыаго травѣ“. Потомъ дрѣгѣ разъ розвивши тотѣ голову зновѣ еѣ оуметали оу горниае, ано сѣ имъ вылаала гадина. И в той пѣстыни много тамъ было гадѣ,

але их тоты гадины не ксали поти, поки Бѣс не простѣпили ѿ Моисею. И так заразъ почали Жыдокъ тоты гадины ксати ѿ почали Жыдоке гинѣти ѿ мѣрети, ѿ так их панъ Бѣс скарав за ихъ простѣпок. И коли пришол Моисей ѿ Бѣга из законом вѣинмъ из горы Синайской оу сорокъ днѣй ѿ в' сорок ночѣй, [оувидѣла] Моисей злое дѣло людѣй своѣхъ [ѿ] жаловал вар'зо. И рек до Моисея Бѣс: „Моисею, не скор'ки! Не ты ми простѣпив, але твой люде“. И повелѣлъ емѣ Бѣс оучинити посредѣ ѿвозѣ ихъ мѣданого оуѣжа ѿ повѣсити на деревѣ, ѿ кого оукснит тотя гадина, тотъ нехѣй пришовѣши поклякнет на колѣна перед тым столпомъ, на котором то висѣлъ оуѣжъ мѣданный ѿ там пилно смотрывѣ на того оуѣжа, то емѣ нѣчого не заш'кодило, и здоровыми ставали ѿ тыхъ козачокъ.

Отсе оповѣданѣ, в котрѣм основа повѣсти библѣйноу (Ісх. XIV, XV, 23—26, XVII, 8—16, XVII, 1—7, XIX, XXIV, 15—18, XXXII, 1—20, Числ XXI, 6—9) пѣдмалъована апокрѣичными подробицями, виняте нами из обширноу проповѣдѣ, що мае написе: „Посчѣнѣе к недѣлю Крѣстопоклоннѣю до хрѣстиан вѣрныхъ. Бѣски ѿче“.

Г. Рукописе о. Теодора з Дубѣвця стор. 102.

[Чудо при водахъ Мерри]. Оуказ ѿ третем древѣ крѣстѣнѣм, на нем же распят сѣ разбойникъ не вѣрныѿ. Ёгда баше время потопъ¹⁾, тогда изнесе вода потоп'на ѿ древа того животворщаго²⁾, ѿ ѿсаче вода потоп'на, древо ж[е] ѿста³⁾ при рѣцѣ Мирстѣки⁴⁾. ѿ ёгда же изведе Моисей ѿильтаны⁵⁾ ѿ потопи Фараона, ѿ пришедшѣ Моисеѿви⁶⁾ на рѣкоу грѣкоу, ѿ⁷⁾ вѣзопиша людѣ⁷⁾ ѿ не быс[тъ] что⁸⁾ пити, понеж[е]⁹⁾ вода¹⁰⁾ грѣка баше¹¹⁾. люд[ѣ]¹²⁾ рѣка Моисеѿви: „повѣжда нам, что хошем пити?“¹²⁾ ѿ сѣтвори Моисей мѣтвоу къ Бж: „спси Гѣ люд[ѣ] своѣ ѿ бѣски дост[о]лнѣ свое!“ тогда аггль Гѣ показ¹³⁾ древо ѿз рал ѿшедше на водѣ потоп'нѣ. ѿ вѣзѣ Моисей ѿ проуты¹⁴⁾ ѿ вѣгросѣ [sic!]¹⁵⁾ ѿ вѣ водоу грѣкоу крѣтаѿобразно, ѿ¹⁶⁾ быс[тъ]¹⁷⁾ сладка вода¹⁸⁾ ѿ древа того. древо ж[е] вѣзрасте красно ѿ велико, ѿмѣка красотоу ѿ лѣпотоу¹⁹⁾.

1) потопъ 2) дод. часть 3) ѿстало сѣ 4) Мерцѣ 5) Жыдокъ 6) вас. 7) вас. 8) ѿ не могли 9) во 10) вас. 11) дод. Мерри рѣка 12) вас. зам. сего: ѿ ронтахѣ Жыдоке на Моисеѿ 13) дод. емѣ 14) дод. ѿ того древа 15) водрѣзи 16) дод. асѣ 17) стала 18) вас. 19) ѿмѣкѣ висотѣ ѿ красотѣ.

Варіанти виписано із рукопису о. Іллі Яремецького Білашевича, стор. 108. Є се частина псевдепіграфа „Слово св. Григорія Богослова о крестѣ, о Адамѣ и за два разбойника“, з якого частини по тим самим рукописам надруковані у нас на стор. 29 і 90.

Д. Дрогобицький рукопис стор. 18.

[Уривок оповіданя про те саме чудо]. **Ѡ** третом древѣ, на нем же расписанъ разбойникъ некръникъ. **Ѡ** писана рокы **Ѣ. Ѡ. Ѡ. мѢ.** **Ѡ** того древа изнесе вода потопнама. и егда изсече вода, а древо шста при **Портѣ рѣцѣ.** и егда изведе **Моисей Израилѣитини** [sic!] и не имѣху что пити, понеиже [sic!] во кѣ горка вода. и **Моисей** хождаше скоренѣ води ница и сотвори мѣтву кѣ **Бѣ.** и показа ему аггѣ древо, а древо лежаше и з верѣху цвѣтиаше. и возем **Моисей Ѡ древа то**[го] . . . . [кінця нема].

Є се також частина Слова св. Григорія Богослова, та оповіданє тут перероблене доволі свобідно, хоча мова досить далека від народньої вказує на те, що ся переробка значно давнїйша від часу списаня рукопису. Назва ріки **Порти** вказує також на якусь відмінну редакцію від тої, яка захована в иньших рукописах.

Е. Рукописний уривок XVII в.*)

(**Ѡ** камыках вї. иже были на главѣ стѣтелевѣ насаженн, слово стѣго **Ѡ**нифанїа). Прѣвый сардїѡн вавлонскїи нарицѣмый, оуе [sic! зам. всь] чермень єсть ико кровѣ. вывет вѣ **Вавлонѣ** на земли икоже **Асбурїем**, презраченѣ во **Ѡс[ть]**, силы цѣлбвныа имыи. лѣчат ним врачеве **Ѡ**токи и иэвы **Ѡ** железа выважїа помазажѣ.

Вторым томпазивнѣ, тврѣждыше паче **ан'фражѣ** камыка вывет, іже вѣ **Пан'зѣ** градѣ ин'действѣм. ѡстрим же по врачевнѣи ѡслѣ не чер'мный испжцлет по ѡбразоу соку, нѣ як[о] млеко, наполнѣет же чаша многы. ілико ж[е] **Ѡс[ть]** хочет ѡстрай, той же ни мѣрож ни тѣлом хждѣет. на петрѣкж же **Ѡс[ть]**, Ѡ него же вѣземлемо **Ѡс[ть]** на ѡбычныа болѣзни, на водныа троуды навдем [sic!], иже сѣ неистевжѣт Ѡ вина мор'скаго.

*) Находить ся в моім посїданю, куплений у Львові, незвісного походження.

Третій и з марагда, ес[ть] с[к]лень, въ горахъ индiйскихъ
копачице вар'вари с[к]жжт. сила же его ес[ть] лице свое в нем ви-
дѣти.

Четвертый ѿ н'фазъ, с[к]ло чр[т]мень е[с]ть ѿвразом, вылае[т]ь
же жел'ть. доне [sic!] в Лювийст'км, еже наречет с[а] Африкый. глiот
же н'кцин или іако оугль искрами же мечет и единыи час прѣстанет.
разоум'квше же ищущице его, іак[о] тѣ е[с]ть, на блескъ его иждѣт
и ѿбращѣт и. носим же кац'кми оубо ризами да ѿбовьет с[а],
блескъ его ви'к риз'к с[и]дѣть.

Пятый сам'фирь, иже оубо багрань е[с]ть, выкает же во
Индiй, во Ефиѿпiй. ѿстрим же ѿтоки напещеныа ц'клит со
млеко помазаем. и на гор'к же данный Моусеѿви законъ на ка-
мыц'к же сам'фирь глаголетъ с[а] вывѣ.

Шестый и асписъ, иже оубо с[к]лень е[с]ть, ѿврѣкает же
с[а] на оустiй Фер'модон'ть р'ккы и на Манидiйст'ѣи р'ц'к. трев'к
ж[е] ес[ть] въ Епелит[к].

Седмый а оукин'фъ, іако оу[г]ль чер'мень ес[ть], ѿврѣкает
же с[а] в нѣтрней Баркваріи с[в]рiйст'кiи Скiти, юже нарицаѣт
ветс'кiи странѣ тѣ всю с[к]вер'скжж, иже оуготови дав'ный сын.
да тоу оубо внѣтръ въ пѣстыни великiа Скiфiа е[с]ть дѣбрь
велими глѣбока и члѣком невходна, ст'ѣна[ми] каменни ѿ ѿбождѣ
ѿградивши с[а], да т'км з горы комоу любо приник'шѣ іако съ
ст'кны не можѣце зрѣти, ѿ глѣбины же мракъ ес[ть] іако про-
пасть нѣкаа. посылаеми же ѿ вышнихъ цр'ь тоу ѿсѣженници нѣдма,
заклав'ше агньца и ѿдрав'ше змечѣт з горы и ѿ каменiа въ про-
пасти дѣбри тоа, и прилпает каменiе на мас'кх т'кх. ѿр'ли
оубо в каменiй том живѣщiй на волю маснжж с[х]одат и възно-
сѣт агньца съ прилпшшим каменiем, и егда зѣдѣдѣт маса
и каменiе ѿстанет с[а] врѣхоу горы, ѿсѣженници же смотрив'ше,
где възносѣт, иждѣт и тамо приносѣт камен той. имат бо ка-
менiе то дѣйства сице: наместемо на оуглаіе ѿгноное погасит
оуган, сами же безъ врѣда прѣкываѣт. не точiж же се, но и в'земь
нѣкто камыкъ той и ѿбвиць понавицеж и над оугльми дрѣжа,
роуку соб'к ѿж'жет, а понавица безъ вреда прѣкываѣт. глiот же
рожажцим женам на потрѣбоу.

Ѧсмый ахатисѣи, оусин'к е[с]ть. находѣт же и того
въ Скит'кх тыхже. ѿстрим же и помазаеми на лиціи оуставлѣет
же оус'кканiа скоропiйна и ехидьнина.

Десятый а мѣфест, іак[о] м'кд ес[ть] с[к]ло в горахъ Лю-
вийскаx на краех же морскихъ.

Десятый хроусолидъ, яко златъ ёсть, находитъ же ёго къ кладажникм каменїи на край Ахумениды вавлоньскыа.

Пръвыинадесатъ калришнь, ѡзекъ ёсть, выветъ при березкъ нарицаемаа Фабра.

Вторыйнадесатъ анждишнь, роусъ ёсть, шертаетъ же са в той же горѣ.

Є се скорочена редакция тої статті, яку ми надрукували више по списку Крехівської Палеї. Ся стаття — не переклад, а переробка грецького твору св. Епіфанія Кипрського Περὶ τῶν ἱ. λ.θ.ῶν τῶν ἑνῶν ἐν τοῖς στολισμοῖς τοῦ Ἀαρῶν βιβλίον. Твір сей дійшов до нас не тільки в грецькїм текетї, але і в старій латиньскій переробцї, де в чому розширеній супроти грецького тексту. Отже старословянська стаття „О 12 камыкахъ“ скорочуючи троха грецький текст додає до него дещо з тексту латиньского, а надто на підставі Заповітів 12-ти патріархів викладає, для чого такий то камінь подібний був до такого то сына Яковового (гл. И. Я. Порфирьевъ, Апокр. сказ. о ветхозав. ливцахъ и соб. по рукош. Солов. библиот. 68—70). Скорочена редакция сего твору, яку тут друкуємо, повстала очевидно з палеиноного тексту, з котрого пропущено порівнанє каменїв з патріархами.

Ж. Рукописе о. Стефана Теслевцьового к. 114—116.

[Про Валаама]. Коли были єдиногo часѣ пришли Жыдове з войною ѡ с потѣгою великою воюючи землю Моавитъскѣю, ѡ стали на ѡхъ границахъ грозно ѡ сер'диге, млетности ѡхъ гсбачи, палачи, стинаючи, плаюнъдрѣючи, пѣстошачи, — ко тоты Моавитане погане были, не вѣрыли нѣснома Бг'с, але мали собѣкъ своѡхъ вѣговъ фалшнвыхъ, поганыхъ вѣговъ, которымъ были ѡмена ѡхъ єдинома Кронъ, дрѣгомъ Авилъ, третемъ Псрѣ. Почувши то князѣкъ Моавитъскїй такѣю погивель крайны своѡй, збожи са кар'зо чѣючи, иж то естѣ потѣжнаа ѡ силнаа война, почали радити мовачи: „Шожъ млемо чинити ѡс тыми Жыдами? ѡ чѣємо, иж то естѣ Бг'ъ ѡхъ великъ ѡ моценъ ѡ помагаетъ ѡмъ: море ѡмъ Чер'воное роздѣликъ, ѡни по сѣхъ оѡшитки перейшли а Фараѡнъ црѣ египетъскїй зо всѣмъ войскомъ своѡмъ великимъ оу моря потонѣлъ; зновѣ крола великаго ѡм'малика з войскомъ єго силнымъ оѡ пѣщи повили; Єрыхонъ городъ славный ѡ моцный, коло которого было сѣмъ мѣровъ каменныхъ, то ѡни єго оѡзали и зкѣрыли; Єрданъ рѣкѣ великѣю по сѣхъ перейшли, Хананешѣ

повннн, варышк*) нх попалили, — тож и нам могут оучинити. Але и мы теж маемо коги моцныи и силныи“. Тое рекши зараз послы посылают до Персиды города по единого пророка Балаама. Бо той пророкъ Балаам такшо моцъ маевъ ѿ Гѣда нѣснаго: если са за кого помолитъ, томс Бгъ на вшитко помагавъ, а кого проклинавъ, тотъ несилен и немоцен бывъ. И послали емс великѣ подаршнѣки. И коли пришолъ до нх Балаам, тогда зараз почнстъ просити его пилно ѡбѣщаючи емс великшо м'здѣ дати, лбы то Жыдов прокамлѣ. И коли Балаам пришолъ до Моавитанъ, почнстъ Балаама просити с плачем ѡбѣщаючи емс великѣ подаршнѣки дати. И дали емс волов и телат тсч'ных и козловъ и баранов, лбы то чинив ѡфѣрѣс бгомъ моавитскимъ Кронс и Авлас и Псрѣс. И пошли на горѣ Моав'лю и там оучинили ѡфѣрѣс. И посмотрыт Балаам ис той горы и свидѣлѣкъ войско жыдов'ское вар'зо великое и силное, а посредѣ того войска был столпъ ѡволоч'ный, а дрѣгий ѡгненный ажъ под нѣса свѣтил са. И коли Балаам ѡворыл книгѣ свою и счотѣлѣкъ проклинати Жыдовъ, знайшол там слово написан'ное тыми словы: „Босылет свѣз'да ѡ Іакова и востанет члвккъ с поколѣна из' народа жыдовского, который спсѣтъ люди свои ѡ грѣховъ нх и погсвнтъ князей моавитскихъ и поплѣнит сны Сиѡвы, с которых то стало поганѣство и ѡлсчили са ѡ нѣснаго Бга Савалѣда и оучинили собѣк бги фалшивыи, поганые, гамѣшныи**).“ И коли хотѣлѣ Балаам Жыдов проклинати и ѡворивши оуста своа почнетъ говорить через Дха стого и рек: „Ико добрый ест домы твои, Іакове, и житѣе твоѣ, Илю! Ико кедры на горах и ажъ сады при рѣках множи са! Ико пѣсокъ по краях моря, тако та блсвнтъ Бгъ и смножит жыта твоа и розмножит плод твой ико свѣз'ды несныа. Дер'зайте, людѣ ежѣи, дер'зай Илю, ибо ты покѣ[ди]шъ вороги ежѣи и сотрѣшъ вороги свои, князей поганых и в'сю силс нх и положишъ под ноги своа“.

Слышавши то Моавитане, иж то Балаам не проклинает Жыдовъ, але блсвнтъ нх, изойшли из горы. И рек црѣ Моавъ: „Чомс то, Балааме, не проклинаш Ила, але еше его и блсвнш...?“ Рекъ Балаам: „О црѣ Моаве, а то ми на тоѣ книга не сказѣтъ часѣ. Нѣхай, црѣ, до стра“.

Зновс пош[ол] Балаам дрѣрого дна на тотѣ горѣ Моав'лю проклинати Жыдовъ. И коли чхалѣ оулицю на ѡслаати, и там

*) Мадирѣке слово varos — мѣсто.

**) Мадирѣке слово hamis — фальшивый.

емс аґгакъ бжій застѣпна на пѣти ѣ сталъ посредаѣ оулицѣ. Балаам аґгала не видитъ, а ѡслатко видитъ ѣ не можетъ ѣти на аґгала. Станетъ Балаамъ силою ѡслатко гнати, а ѡслатко скочивши оуѣ единикъ бокъ притерло ногѣ до стѣны виноградной Балаамовѣ, панѣ своимѣ. Ѣ тамъ сѣ Балаамъ розсерднѣлъ, станетъ ѡслатко немилостиво бити палицею оуѣ головѣ. Шо жъ сѣ стало? Тамъ ко Балаамѣ ѡслатко промовнало члвческимъ ѣзыкомъ ѣ рекло: „О пане мой, пане, за що ма такъ немилостиво оубиваешъ? Ци ты не видишъ каґдѣи бжій? Ѣ то ми аґгакъ бжій заставъ на пѣти ѣ не могѣ ѣти на него“. Слышавши то Балаамъ зачѣдовалъ сѣ кар'зо ѣ посмотрѣтъ ѡчима своимѣма і оувидѣлъ, ано стоитьтѣ Михайлакъ стѣий на пѣти изъ голымъ мечомъ ѣ грозно смотрѣтъ на Балаама пророка. Бидѣвши то Балаамъ зеклакъ сѣ кар'зо и зеквѣвши зосласте оупадетъ лицемъ своимъ на землю ѣ рекъ: „О Гдѣи мой, не погуби ма еще, ѣ що ми велишъ творити, рабѣ твоємѣ?“ Рекъ Балаамѣ стѣий Михайлакъ: „Оустан, не кой сѣ, ѣди до домѣ твоего! І чомѣ ты слѣхашъ црѣв нечестиваго, ѣдишъ проклинати людѣи бжѣихъ? Ѣ ты читаешъ оуѣ книзкѣ своей, и жъ то тымъ Моавитаномъ погнѣнѣти“. (Ѣ тамъ писано ѣ признавано, и жъ то сѣ ма вѣ народити Хѣ Снѣкъ бжій, Снѣкъ мирѣ, црѣвъ предвѣчнѣй), которомѣ то црѣствѣ не вѣдетъ конѣца). Ѣ тоѣ рекъши аґгакъ бжій невидимъ быстъ.

Ѣ такъ Балаамъ пророкъ пошолъ до своей землѣкѣ де Персиды. Ѣ пришедши до домѣ своего повѣдалъ то Персиданомъ, що видѣлъ. Ѣ такъ читали ѡ той свѣз'дѣкѣ многѣ книжники ѣ фкалозофы, якъ то сѣ ѡна млетъ ѣвити ѣ коли ѣ которого часѣ. Потомъ Балаамъ оумеръ ѣ зоставна тотѣ книгѣ тремъ црѣвничемъ, которые сѣ оуѣ него оучили, ѣ тоты три црѣвничкѣ кар'зо пиано то то стерегли ѣ смотрѣли, коли сѣ тотѣ свѣз'да ѣвитъ ѣ коли сѣ Хѣ всего свѣкта народитъ, акы то сѣ ѡни могли найперше поклонити. Ѣ тымъ тремъ црѣвничемъ были ѣмена: единомѣ Яспаръ, дрѣгомѣ Балактасаръ, а третемѣ Мелухишнѣ.

Ѣ коли Балаамъ ѡтышолъ ѡ Моавитанѣ, тогды Жыдове напавши на городъ Моавлю зѣсрыли ѣ до цен'тѣ его спалили ѣ самыхъ црѣв нечестивыхъ оуѣскхъ трѣхъ: Моавъ, Гивала ѣ Ям'мона погубили ѣ вѣсю нѣ землю зѣоевали, поплѣкнили ѣ вѣ нѣвечъ ѡбер'нѣли, ѣ такъ сѣ скончало црѣство моавитское.

Отсе оповѣданѣ, такъ само якъ і слѣдующе, становить першу частину „Казана на Рождѣство Гѣ Бѣ ѣ Снѣса ѣшого Іса Хѣ“, основаного загаломъ на апокрѣфичнихъ переказахъ. Зъ Библѣи взята тѣлько головна основа повѣсти про Валаама, та авторъ нашего текста не

знає навіть назви царя Валака, що кликав Валаама, а натомість подає багато подробиць апокріфічних, узятих мабуть із жидівських коментаріїв до Пятикнижя.

3. Рукопис о. Теодора Поповича Тухлянського з р. 1751, стор. 17—23.*)

[Про Валаама]. Коли вили пришли Жидове до землѣ Моавитской и стали на ихъ границахъ палачи и поустошачи землю ї навитки ихъ, выдачи то князвы Моавитскїа, иж Іс [з боку приписано: по єкрєискѣ Іовиш] Навин стоїт з воиском своим на ихъ границахъ ї чинит им великие пакосты, ї не знали цю совѣ за порадѣ оўзати, ко не хтѣли са Жидом поклонїты, оўмислили в радѣ своей слати по Валаама пророка. И зложивши подарѣнки шают до Персиди по ѡного Валаама и пишѣтъ к немѣ листъ: „Великомѣ свѣздочетцѣ и оўчителю персидскомѣ, пророкѣ Валаамѣ радовати са. Пишем при томже, просим твою великостъ оўмисленно со слезами, аби твоя мѣстъ пришолъ к нам и прокляв Жидов, ко гдїиж пришли ї стоятъ на границахъ нїиныхъ и пѣтошатъ землю нашѣ и грѣшнїи нїи ѡдобрали и села нашѣ попалали и тепѣр хотятъ поустошнїти и подѣстѣнїти под город нїиѣ. И того ради молим са твоѣ, абеє [sic!] пришол и проклял Израїла“. Я тотѣ Валаамъ пророкъ такю моц ѡ Бѣа мѣлъ: если кого проклинает, тотѣ [sic!] вѣдет проклятъ и оупадет, а если кого благословитъ, тот ен [sic!] оукрѣпнт са. Прочтавши тѣди Валаамъ листъ, ѡскдлавши ѡсла свое ї зывши книги своѣ и пошолъ до Моавитян. Я гдї там пришол, ради емѣ вили и поклонивши са емѣ просили єго, аби проклял воиско жидовское. И дали емѣ р. волов, р. биков, р. баранов ї овец, р. козлов, аби то вшитко гнано на горѣ Моавлю на ѡфѣрс вогем ихъ Кронѣ и Явилѣ; ко тїе Моавитяне вили погане, не вкрыва Бѣс нѣснмѣ, котори сотворил некое, але ѡстѣспннїи ѡ правдиваго Бѣа оўчинили совѣ боги смншлннїи, то естѣ колванкы, оў которыхъ сидѣли дїаволї и зъ нїми говорыли ї за боговъ са имъ показывали; и задля того то Іс Навин, гетман жидовскїи, ишолъ на нїх хотячи ихъ выгѣннїти. Тѣди Валаамъ изскѣши на своего ѡсла поишел на горѣ Моавлю. И воли пришол на горѣ и оувидѣлъ: воиско жидовское стѣнт ѡполченно и красно и перядно и оўми-

*) Находить ся в бібліотечї Осолоїнскихъ у Львовї ч. 2189.

ленно, а столпъ яснии ѿблачистии стонт посреда ко[н]ска ѿ землѣ до нѣсъ; то видѣвши Балаамъ почудовад сѧ велии. Такъ приеми притчѣ свою и рече: „О доми твоѧ добры, ѿкове, и скинии твоѧ красна, ѿлаю! Оумножаите сѧ яко кедрѧ Ливанскиѧ! Размножаите сѧ яко пѣсокъ при морѣи и яко сади при рѣкѧхъ! И красни сѧ яко цвѣтъ ѿ поли, и оумножан сѧ и оукрѣпѧли сѧ!“

Такие то слова выходили из ѿустъ Балаамовихъ през справѣ и през мощь нѣснаго Бѣга: цю мѣла проклинати ѿла, тѣст почалъ вихвалѧты и блѣскити. Видѣвши то сѧдги црѣкѣе, иж то Балаамъ не проклинаетъ Жидовъ, але блѣскитъ, дивовад сѧ томѣ и рекаи емоу: „Что се твориши, ѿ Балааме? По что блѣвниши ѿзрама а не проклинаешъ?“ На томъ Балаамъ повтори возрит на ко[н]ско жидовское, хоцет проклинати, и тѣ знов сила бжѣиѧ воидет во ѿста его и почнет ихъ бѣгословити яко ѿ перше. И тѣ самъ стал сѧ Балаамъ чудовати, а потомъ пошолъ ѿзъ гори. Пришовши сѧдги повѣли то црѣвы молвитскомѣ, иж Балаамъ не проклинаетъ ѿла, але блѣгословитъ. Рече емѣ црѣ: „По что ти не проклинаешъ Жидовъ?“ Онъ же рече: „Црѣю милниѧ, перегоди мало, во ми книга не сказѣет на то часѣ“. Потомъ ещѣ болше црѣ казалъ дати колок, барановъ, ѿвецъ, козловъ вогомъ своимъ поганимъ. И такъ зновъ пошолъ Балаамъ проклинати ѿла. Цю то сѧ чинитъ? „Южъ теперъ мѣшѣ проклинати!“ И коли ѿшол на своемъ ѿслаѣти ѧ оубоишол на передѣлѣсти межѧ стѣкни садсвниѧ ѧ виноградниѧ, гдижъ прѣшолъ на оулицю тѣксѣю, тѣстъ вжѣю справою цю сѧ стало? И тѣ аггѣлъ кож[н]и стѣи Мухѧна ставши посреда оулицѧ и мечемъ голѧмъ застѣпилъ емѣ нѣстъ и не пѣцаетъ ѿсла. Видѧчи то ѿсла аггѣлъ бѣо [sic!] не можетъ ити далѣ ѧ не смѣетъ, во ѿсла видѧ аггѣла, а Балаамъ не видѧ. И почалъ гнати и бити Балаамъ ѿсла свое. Тѣдѧ ѿсла стѣпило сѧ нѣте оу кок и прѣтерло до стѣкни ногѣ Балаамовѣ, пановы своимѣ. Тѣстъ сѧ Балаамъ наполнил гнѣвѣ великого и ярости, и зѣкши со ѿслаѣте почнетъ его немѣстѧне оубивати по головкѣ и по шчоухъ. Тѣстъ слышѧте, нанѧмѧше моѧ хрѣстиѧне и сѧдхачѣ, цю сѧ стало, иж то вожнею сѣлою промовило к немѣ ослаѣтко вѣдноѣ челоѣкѣескимъ ѧзкомъ [sic!] и рече емѣ: „О пане мой, пане, почто ми оубиваешъ немѧлостиво?“ То слыша панъ его здѣмѣла сѧ велии, а потомъ рече: „За то тѧ вю, почто еси ми неповоладо и непосѧдѧшно и почто не идѣши нѣтемъ и заразило еси ми ногѣ до стѣкни?“ Рече емѣ ѿсла: „О чѣвче и пѣе мой, ци не видиши ли ти блѣдѧти вжѣѧ, иж то аггѣлъ Гѣѧ стонт посредакъ дороги и грозѧт мѧк и не могѣ ити на аггѣла, кожъ возри ѿчѧма и виждъ!“ Тогда Балаамъ возведе ѿчи своѧ и оубрѣла Ми-

хала стоюца на поўти з голім мечем и позираець на него грозно и строга и страшно. Бидквши то Балаам оўстраши ся и пад лїцем на землю не може смотрѣти на ангела Гїа. И рече Балаам: „Гди, Гди, что твориши рабѣ твоємѣ?“ Рече емѣ аггль: „Балааме, тоє мѣсце, гдє ты лежиши, стѣ естѣ“. Рече Балаам: „Гди, почто гнѣваеши ся на мя?“ Рече емѣ Муханл: „За тото, почто вѣрши мѣздѣ оў поганих и хоциши проклинати вибранни люд бжїй. Я ци не читашѣ оў книзѣ твоєи пророческои, гдє такѣ пишеть рекѣчи: Восидет звѣзда ѿ Іакова и востанет члвек ѿ Іїлаз и тои примет моц и силѣ Дамасковѣ и поплѣнит сїны Сифови, отрет, измождит іако оў можари князєи молвскихъ и покрѣшит вогов египетскихъ. Я ти днесѣ что шемраеш против Бга и противко людовы бжмѣ? Подоваєт ко томѣ всемѣ бити“. Рече Балаамъ: „Гди, повели ми рабѣ твоємѣ, да что сотворю днес, ежели и азѣ оумрѣ, понеже престѣпнѣ Гдѣ Бгѣ?“ И рече емѣ аггль: „Ни, не глї тако! Восади ти на ѡсла твое и иди до своего мѣста Персиди и наоучи звѣздочетцовѣ, которыхъ маєши црскихъ снѣвѣ оў себе на наоучѣ. Оўчи их, аби то зѣвше пилювали читаючи ѿ тои звѣздѣ. Я до Молвитян не иди!“ То рекши аггль Гїа невидим вистѣ. Тогда Балаам прорекѣ іако ѿ сна возвѣди ся и прослави Бга показавшемѣ емѣ такога величия своа. И востѣвши на кон свои пошол до домѣ благодарѣнїє нѣснго Бга. Я в тои часѣ Іс Навинѣ з конском своим направиши на город Молвию оўзїалѣ и город их спалив и князєи ихъ попалил, погбїл и все люд поплѣнилѣ и всю землю ихъ поплѣнил и вѣстошил и боги ихъ покрѣшилѣ и статки ихъ оўшїтки и скарби позабирал. Послишавши многїє королї и царѣ оўстрашили ся и оубожили ся велми, иж то Бгѣ нѣснїи помагает Ізраїтаном, іако море им раздѣлїл а Фаравна грозного црѣ египетского зо всѣми силами оў море потопил, Ямалика крола покѣдил, Іердан по сѣхѣ перїншлн, Іерихонѣ славному и моцнїи город спѣсѣшили і молвитскѣю землю зовевали, тож, мосит, и нам мо҃гѣтѣ оўчинити. И послали пачти и подарѣнки всемѣ Ізраїлскомѣ [народѣ] хотїачи спѣкти в покою.

І отсе оповіданє основанє на повїсти бїблїйнїй, та взятїй з других рук, через посередок якоїсь версїї пїдмїшанѣй апокрїфїчнїми елементами. Нема сумнїву, що як угро-руськїй, так і тухольськїй текст черпали з якогось спїльного жерела, та про те автори їх заявили досить орі҃гїнальностї в обробленю оповїданя. Бїльшу часть рукопису о. Теодора Тухлянського (з пропущенєм оповїданя

про Валаама) опублікував др. Ом. Калитовський у книжці „Матеріялы до рускои літературы апокрифичнои“ Львів 1884.

Апокріфічних оповідань про Мойсея в жидівській рабінській літературі досить багато, та в церковнословянських текстах їх заховало ся мало. Огляд літератури сего предмету гл. И. Я. Порфирьевъ, Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и соб. Казань 1872, стор. 289—294 і вгож Апокр. сказ. о ветхозав. лиц. и соб. по рукоп. Солов. библ. ст. 67—71, 184—204, 227—235, 259—260; Weil, Biblische Legenden der Muselmänner стор. 126—191; M. Grünbaum, Neue Beiträge zur semitischen Sagenkunde, 152—185, а надто O. Zöckler, Die Apokryphen des Alten Testaments, München 1891, стор. 424, 437, 438, 476.

XVII. Від Мойсея до Давида.

А. Рукопис о. Стефана Теслевцьового стор. 292—296.

(Жытїе Іўва праведнаго из жывотоу сѣхъ описанный ѿ Семивна Метафраста, як малъ терпѣли напастн и карности из дощца вжого). Оу Авсидѣйской сторонѣ был един члвкъ, которомъ было имя Ішвкъ, и был велики побожный, правдивый и блгочестивый, жы на свѣтѣ побожне и мавъ оу себе сновъ сѣмъ а дѣвокъ тры, малъ сам оу богатствѣ добре, барво был богатъ во всякихъ достаткахъ, мавъ своихъ вѣщъ сѣмъ тысячъ, верблюдовъ тры тысячи, воловъ до шрана патъ сотъ, вѣслатъ патъ сотъ, и челади было многое множество, коней было патъ сотъ, коровъ патъ сотъ. И той члвкъ славыи был велики и в показѣ был великой, ѿ востока снца и до запада не было такого члвка богатоу як Ішвкъ. Схожовали сам снове его на каждый днь единъ до другого, пили, ѣли, веселили сам, гоиновали оу роскоши великой и в достаткахъ. Оу единого старшого врата тры сестры каждый днь веселили сам вшитки оу едно. И шцѣ их Ішвкъ давалъ за нихъ Гѣ Бѣ иксномъ шфѣрс за ихъ шчищенїе. „Може то — мовит — снове мой даколи [sic!] оу панствѣ цю злое помыслили и Бѣ изгрѣшили“. И тое чинил Ішвкъ на каждый днь за своихъ дѣтей, за грѣхи их, абы то которой дитинѣ дша не пропала.

И единого дне пришли агглы вжн и стали перед Бѣгомъ, и там пришел из агглами и Сотона. И рек Бѣ ко дѣволъ: „А ты Сотона откоу ходишь и чего сюда пришел?“ И рекъ дѣволъ: „Гн Бѣ, обвышолем оусю землю и пришодемъ подѣкнсю“. И рек емъ Бѣ: „Чи знаишолъ ты цю оу моего чѣка

І́тва на мысли его что злое? Ко шн естъ оу мене чѣкъ прав'ди-
вый, добрый, бѣгочестивый, побожный, не любитъ нѣкого злого".
И рекъ дѣволъ ко Гдѣс: „Гдѣ, то есъ далакъ емс в'сего статокъ
и хвалит' тѣ зав'ше. Але прошѣ тѣ, Гдѣ, допсести ми, нехай са
потк'шс над нимъ, спровадѣ его, що з него на потомъ едетъ,
ци едетъ тебе бѣгодарити тогда оу зак', ѣкъ теперъ оу доврѣ?
Досвѣдччи его, Гдѣ, прав'ды, а я знаю, що тѣ едетъ хвалити
и самъ на себе едетъ анхословити". Рекъ емс Гдѣ: „Если ма
просиш, а ты са над нимъ потк'шъ, оусе что маеть, то дамъ ти,
але са самого не дотслаи, дѣволе". И пошла дѣвола ѿ лица
Гдѣа. И пошов'ши дѣвола ставъ пакости чинити І́твс, хотачи
его ѿшкати оу аком словѣ гниломъ и неподобномъ.

І единого дня снѡе І́твовы и дѣвкки его пилн вино оу
стар'шого брата. И тамъ пришол единъ челажникъ до І́тва и рекъ
емс: „Пане, пабги твоѣ оу полн шран а веси тамъ і весла
влизво тыхъ [пасли са], и пришов'ши койна вшитко забрали и сабги
твоѣ постинали мечемъ. тыако ѣ са единъ зосталъ и пришодемъ
ти повк'ети". И рекъ І́тв': „Мовчи, чадо! Бгѣ давъ, Бгѣ и в'завъ".
То емс говоратъ, ано пришол к немс дрѣгій сабга и рекъ: „Пане,
ѿгн' изойшов'ши из ѣва испаливъ оушитки твоѣ шечки, оусе
стадо і шв'чарѡвъ попааливъ, тыако ѣ са самъ зосталъ единъ
и пришодемъ тебѣ повк'ети". И томс І́твкъ рекъ: „Цытъ, чадо,
Бгѣ былъ давъ, Бгѣ и в'завъ". Ещѣ той не стигъ повк'ети, ано
третій пришовъ ко І́твс и рекъ: „Пане мой, розейники напав'ши
вер'блюды заали и челадъ посккали, тыако ѣ самъ зосталъ единъ
и пришодемъ ти повк'ети". Рекъ І́твкъ: „Не кажы, чадо! Бгѣ ми
кы в'завъ, Бгѣ і в'завъ зновс". И той лише ѿ І́тва ѿдойшолъ,
ано ещѣ сабга пришол плачѣчи и хланяючи ко І́твс и станетъ го-
ворити: „О пане мой, вѣда са стала велика!" Рекъ І́твкъ: „Что
ест, чадо?" И рекъ сабга: „Сны твоѣ и дочки оу сѣа твоего
стар'шого клн и пилн, и пришовъ вктеръ великій з в'срю ѿ л'кса
і шв'квалло кам'кн'кницю и дѣти твоѣ повило, тыако що а са
единъ зосталъ и пришодемъ тебѣ повк'ети". Слышав'ши то І́твкъ
оустав'ши з мѣсца своего розодравъ на совѣ ѿд'кна свое из
жалости і штрыгъ волоса з головы своеѣ и посыпалъ пѣскомуъ
головс свою и пакъ долав' ницъ, поклонилъ са Бгѣс и рекъ: „Самъ
емъ вышолъ голый из черева мѣре моеа, голый и пойдѣ из сего
свѣта. Бѣгодарѣ тѣ Гдѣ Бѣ моего! Бгѣ ми то былъ давъ, Бгѣ
и зновс оузавъ; якъ Бгѣ иехотѣлъ, такъ и в'чинивъ. Слава тебѣ
Бжѣ!" И рекъ: „Бсди ѣма Гдѣ влѣвенно ѿ ѣнкъ и до вѣка!" И не

роп'такъ ѿ томъ Іѡвѣ и не злословникъ ѡзвыкомъ своимъ и не нарѣкалъ, але завѣше хвалени Іисоваго Бѣга.

Потомъ оубидѣвши дѣволъ, иже то Іѡвѣ оушитко тое вытерѣпкѣвъ дамъ Бѣга, пошорѣши зновѣ станетъ просити рекѣши: „Гїи, терѣпеливый естъ члѣвкъ Іѡвѣ, але ти Гїи дай ми еще, нехай самъ потѣкшѣ надъ самымъ Іѡвомъ“. И рекъ емѣ Бѣгъ: „Дамъ ти, Сотона, власт[ь] надъ его тѣломъ, а души его, дѣволе, не косни самъ никакоже!“ И такъ пошолъ Сотона до Іѡва, напѣстна на него гной и азѣкъ лютею, стрѣпкъ великій на все тѣло его ѿ ногъ ажъ до головы. И вѣзавѣши Іѡвѣ черепъ ѿстрѣгавъ черепомъ гной свой. И лежалъ за мѣстомъ оу гною и черѣвы точилъ тѣло его. Але Іѡвѣ и тогда блѣгодаривъ Гѣ Бѣ и не лухословникъ ѡзвыкомъ своимъ, але тое оушитко вытерѣпкъ Гѣа Бѣга ради.

Повѣстуетъ же самъ ѿ ѡныхъ, иже то единого дѣне ѡшли изъ мѣста того жебраки и гсѣдаки велѣми оутѣшныи, единъ видѣщій а дрѣгій слѣпый, и мовна единъ дрѣгомъ: „Подѣка — мовит — брате до Іѡва, оутѣшѣме его хочай измало оу его теперѣшнемъ клопотѣ, бо то ишѣ панъ былъ добрый“. И пришорѣши къ немѣ заграли надъ нимъ оутѣшно и весело и подали емѣ мало вѣлѣготности. И стѣшило самъ Іѡвоко срдце мало [и] рекъ Іѡвѣ: „Братѣа моѣ любаѣ, не маю вамъ цю дати, але цю маю самъ ѿ Бѣга, тое и вамъ дамъ во ѡма бжѣе, прїймѣтъ!“ И зачеръ оу рѣкъ стрѣпа и станетъ имъ давати. И видѣщій не хотѣлъ врати, смали самъ, а слѣпецъ простеръ рѣкъ и рекъ: „Дай, пане, во ѡма бжѣе!“ И видѣщій самъ насмѣквалъ исе того слѣпного и потрѣчовалъ его ближе. И коли Іѡвѣ оуложылъ оу рѣкъ слѣпомъ стрѣпа изъ себе, тамъ зъ бжѣе промыслѣ стали черѣвонныи золотыи вѣ рѣцѣкъ слѣпного, и заразъ слѣпецъ прозрѣвъ и блѣгодаривъ Гѣ Бѣ.

На той часъ надѣйшла жѣна Іѡвова, принесла емѣ пожытѣлѣна. Оубидѣвши тое станетъ емѣ сѣдити мовачи: „Гнилакъ черѣвныи, та ци такъ ты вѣрне живешъ? Ты лежышь оу гной, а жѣ вѣдница хожѣ ѿ зорѣ до зорѣ, зарабатая працю и тебе годѣю, а то подѣ собою скарѣвъ дерѣжышь потай мене! Южъ помолѣ самъ Бѣгъ, нехай душа твоя возметъ исе тебе!“ Іѡвѣ же посмотрѣвъ пѣлно на жѣну свою со жалемъ срдца своего и сплакавши и рекъ къ ней: „Чомѣ ты такъ, безѣмная жѣно, говорышь? . . . . любилъ доброе ѿ Бѣга прїимати, любѣмъ же и злое терѣпти ѿ рѣки Гїи. Ниѣ ми свѣдѣтелиѣ сѣмъ члѣки два, которїи ѡчи маетъ, а ѡнъ слѣпъ былъ, а дрѣгїи естъ видѣщїи, и тоты повѣдатъ ти, цю емѣ далъ во ѡма Гїе. Не моѣ то мѣстнаѣ справила, але сила Гїи: хотѣще просвѣтити члѣка темнаго, ѡбѣжавна мною недо-

стойным благодат[ь] свою". Тое рѣши оустала ѿ гноа, помолла сѧ ГС БС, ꙗ шлоало ѿколо Іѡва стрѣпѣ шко ѿ дѣрека кора, ꙗ стало тѣло его красное ꙗко малой дитины. ꙗ бл҃годарыв Іѡвѣ сѣый Гѧ Бѧ, ꙗ ѡстѣпѣла ѿ Іѡва дѣаволь посрамленъ, шк' то ѿ Іѡвѣ пише сѣтомъ оу Бовлей [sic!] оу книгахъ Исходнихъ в главѣ чотырьдесѧт второй. Бл҃ви Гѣ послѣднѧа Іѡвѣ: еше емѣ давѣ Гдѣ кол'ше нѣжѣ пер'ше. Потомъ было ѿвѣцѣ чотырицацѣ [sic!] тисѧчѣй, верѣблюдовѣ 5. тисѧчѣй, шловѣ стадныхъ тисѧча. ꙗ далъ былъ Бгѣ зновѣ Іѡвоу сновѣ сѣмъ а дѣвокѣ тры зновѣ: пер'шой нарек ѡмѧ Днѣ, а дрѣгой было ѡмѧ Касыѧ, а третей нарек ѡмѧ Ямал'фегорѣ. ꙗ не было подъ всю подѣвсеноу нѣгдѣ краснѣишихъ дѣвокъ надъ Іѡвоу дѣвѣки. ꙗ по той карности жыѣ Іѡвѣ лѣтѣ рѣ, а в'сѣхъ лѣтѣ его сѣмѣ. ꙗ дождавѣ видѣти снѣ сновѣ своѣхъ аж до четвер'того поколѣна. ꙗ потомъ преставѣла сѧ ꙗ чѣно погребенѣ бытѣ.

Пишетъ же сѧ, иж зновѣ Іѡвѣ оустав ѡс тыми, которѣе оустали по воскреснѣи Хсвоумъ; сѣе оуѣо прѣтолковано оу книгахъ сырийскихъ. Жылъ Іѡвѣ оу землѣи Ав'сидѣйской на границѣхъ Іад'мейскихъ ꙗ Яравѣхъ. Передъ тымъ пер'ше ѡмѧ его было Іѡавѣ, жѣна же за Іѡвомъ была Ярав'лан'ка а ѡмѧ ей было Рѣвека. Мавѣ снѧ, котѣромѣ было ѡмѧ Енонѣ, а ѡцѣ былъ Іѡвѣ Зарѣфѣ, а лѣти Іѡвоу ѡмѧ ей было Кереса. Іѡвѣ былъ ѿ Іасафовыхъ сновѣ снѣ; пишетъ бо быти емѣ патѣмѣ ѿ Ав'раама. Бо Ісавѣ былъ снѣ Іаковѣ а ѡцѣ ихъ Ісавѣ снѣ былъ Ав'раамѣ. ꙗ такъ Іѡвѣ былъ снѣ Ісавовыхъ сновѣ, правнѣскѣ Іаковѣ а в'нѣскѣ Ісавѣ. ꙗ такъ Іѡвѣ правѣднѣый спѣдобылъ сѧ сѣтымъ зостати ꙗ в' црствѣ сѣ в'сѣми сѣтымъ спѣчкати на в'кѣи в'кѣннѣй безъ концѧ всегда ꙗ нѣ ꙗ прѣсно ꙗ во в'кѣи в'кѣомъ. Яминѣ.

Апокрѣичѣи оповѣданѣя про Іѡва не звѣсѣи по индексѧхъ заказанныхъ книгъ ꙗ дуже рѣдко попадають сѧ в старѣхъ рукописѧхъ. Про одно такѣе оповѣданѣ, вѣставленѣе в Житѣе Мойсеѧ опублѣкованѣе Тѣхонравовимъ, ми вже згадували на стор. 244. В старословѣянѣскихъ рукописѧхъ виднѣайдѣно ще якийсь окремый апокрѣфъ про Іѡва, досѣ не опублѣкований. Нашѣе оповѣданѣе держитъ сѧ в початку бѣблѣйноѣ осѣнови, та за те конецъ его зовсѣмъ видуманий. ꙗ тутъ, розумѣеть сѧ, покликъ на Симѣона Мѣтафраста в титулѣ — зовсѣмъ безпѣдставнѣй. Видѣки взявъ авторъ нашѣго твору кѣнцевѣ епѣзѣоди: про трѣохъ жебракѣивъ, про струѣи перемѣненнѣй в золото, про наглѣ видужанѣе Іѡва, назви его новихъ синѣв ꙗ дочѣк ꙗ т. д. — сѣго не видаѣемо. Покликъ автора на 42 главу якоѣсь бѣблѣйноѣ „Книги Исходноѣ“ не виднѣосѣть сѧ до книги Исхода, що вхѣодитъ в ѣклад Пѣятикнижѧ, бо сѧ книга маѣе тѣлько 40 главъ.

Б. Из Слова Меѳодія Патарьскаго.

[Гедѳеон і Ізмайлѳяне]. **И ѿтолкъ прѳлаша¹) землю¹) своѳе** **Измайлѳови²)** **Оривкъ,** **Изнѳкъ³),** **Изкъвей⁴)** **и** **Сальмона⁵),** **и** **начали** **всѳвати,** **и** **дойдоша** **ѳфрантл,** **и** **ѿ⁶)** **ѳфранта⁶)** **до** **Тирга⁷)** **и** **ѿ** **Тирга** **[до]** **Сардоника⁸)** **великѳа,** **даже⁹)** **и** **до¹⁰)** **Рима.** **и** **в'земше** **Римъ** **црѳтоваша** **в' немъ** **седмъ** **лѳтъкъ.** **и** **и¹¹)** **начаша** **строити** **совк** **коравакъ,** **и** **почали** **парти¹²)** **ѳко** **птица¹³)** **по** **морѳ,** **и** **и¹⁴—** **взѳша** **всѳ** **подводнаѳ** **по** **морю.** **ѿтсдс** **же** **восташе¹⁴)** **пойдоша** **на** **Иѳлъ¹⁵).** **Иѳлъ¹⁶)** **же** **слишаше** **Измайлѳанъ¹⁷)** **и** **разкъгоша** **сѳ** **к** **пѳстѳнию¹⁸)** **и** **и¹⁹—** **к' горы¹⁹)** **и** **к' пропасти** **земнѳ²⁰).** **Гедѳиѳн** **же** **ѳще²¹)** **вкъ²²)** **на** **тоцкъ²³)** **своѳм** **вкъ²⁴)** **п'шеницю,** **и** **прѳйде** **к' немѳ** **ѳггѳлъ²⁵)** **гѳѳ²⁶):** **»страждши** **ли²⁷)?** **ѿ** **ѿнъ** **же** **рече:** **»страждс²⁸»** **ѿ** **и²⁹)** **рече** **ѳггѳлъ³⁰):** **»како** **ѳошишкъ³¹)?** **ѿ** **и³²)** **рече** **Гедѳиѳнъ³³):** **»ѳошс** **скрити** **сѳ** **ѿ** **лица³⁴)** **Измайлѳовкъ³⁵»** **ѿ** **ѳггѳлъ** **же** **рече:** **»не** **крий** **сѳ,** **но³⁶)** **стани** **прѳтивкъ** **ныхъ** **и** **ѿдолъши** **и³⁷»** **ѿ** **се** **реккъ³⁸)** **невидим** **выс[тъ]** **ѿ** **негѳ.** **ѿнъ³⁹)** **же** **рече** **к' совк⁴⁰):** **»искшс** **Бѳга** **моегѳ,** **или** **привидѳнѳем⁴⁰)** **всдѳтъ** **се,** **или⁴¹)** **правда⁴²)?** **ѿ** **и⁴³)** **положи⁴⁴)** **рѳно⁴⁵)** **на** **тоцкъ⁴⁶)** **и** **рече:** **»Гдѳи,** **ѳще** **всдѳтъ** **прако⁴⁷),** **ѳже** **ми** **рече** **ѳггѳлъ,** **да⁴⁸)** **всдѳтъ** **на** **рѳнѳкъ** **семъ⁴⁹)** **роса,** **ѳ** **по** **всей** **земли** **сдшѳ** **ѿ** **и** **выс[тъ]** **такѳ,** **пѳсти⁵⁰—** **Бѳгъ** **на** **рѳно** **росс⁵⁰).** **и** **рече** **Гедѳиѳнъ:** **»ѳще** **искшс** **тѳ** **Гдѳи⁵¹)!** **да** **всдѳтъ** **на** **рѳнѳкъ⁵²)** **сдшѳ,** **ѳ** **по** **всей** **земли** **роса** **ѿ** **и** **выс[тъ]** **такѳ.** **и** **рече** **Гедѳиѳнъ:** **»то⁵³)** **како** **и⁵⁴)** **Иѳлъ⁵⁵)?** **вси** **кѳ** **разкъйдоша** **сѳ⁵⁶»** **ѿ** **и⁵⁷)** **и⁵⁸)** **ѳнѳс[ѳ]** **ѳмѳ** **рогъ** **ѿ** **и⁵⁹)** **ѳнѳс[ѳ]** **ѳггѳкъ⁵⁷)** **ѿ** **ѿвраѳмѳлѳ** **ѿвѳла,** **и** **рече** **ѳмѳ:** **»трѳвѳы** **в' сей⁵⁸)** **рогъ⁵⁹)!** **ѿ** **ѿнъ⁶⁰)** **же** **почалкъ** **трѳвѳати** **на** **тоцкъ⁶¹)** **сѳѳѳ⁶²),** **глас** **же** **выс[тъ]** **трѳвѳы⁶³)** **ѳко** **громъ,** **и** **и⁶⁴—** **где** **вѳ** **ѳто** **вѳлъ,** **чи** **в' пѳстини** **или** **к' горахъ** **или** **к' пропасти** **земной,** **то** **ѿ** **всѳдѳ** **вѳшѳ.** **и** **снѳйде** **сѳ** **к' немѳ** **до** **три** **тисѳчѳй** **мѳжей⁶⁴).** **и** **рече** **кѳ** **немѳ** **ѳггѳлъ⁶⁵):** **»не** **дай** **и⁶⁶)** **воды** **пити** **за** **три** **дѳни,** **ѳ** **кѳ** **третѳй** **дѳнъ** **повели** **и⁶⁶)** **пити** **вѳз** **сѳдовкъ⁶⁷):** **кѳтрѳй** **же** **ѿ⁶⁸)** **ныхъ⁶⁸)** **пити** **всдѳтъ** **рѳка-** **ми⁶⁹)** **черпаѳ⁶⁹),** **то** **с** **тими** **пойди⁷⁰),** **ѳ⁷¹—** **ѿрѳжѳѳ** **ѳки** **мѳли** **мѳкѳкъ,** **копѳѳ,** **ѳкѳнаркъ,** **трѳва⁷¹»** **ѿ** **се** **рек** **ѳггѳлъ** **ѿйде** **ѿ** **негѳ.** **ѿнъ⁷²)** **же** **не** **дѳс[тъ]** **и⁷³)** **воды⁷³)** **за** **три** **дѳны⁷⁴),** **ѳ** **кѳ** **третѳй** **дѳнъ** **пѳсти** **и⁷⁵)** **кѳ** **рѳкѳкъ.** **и** **и⁷⁶—** **падоша** **вси** **ныцкъ** **и** **начаша** **пити** **ѿрѳй** **при-** **логѳм,** **ѳ** **и⁷⁷)** **пригѳершѳами** **ѿнъ** **же** **тыхъ** **вѳкралкъ** **ѳодѳчи,** **и** **сѳ-** **бра** **и⁷⁸)** **з** **межи** **ныхъ** **тыѳко** **трѳста,** **ѳ** **и⁷⁹)** **и⁸⁰)** **пѳсти** **прѳчъ** **на-** **задкъ⁷⁶).** **и** **повелѳ** **тим⁷⁷),** **кѳторѳи⁷⁸—** **вѳбрѳл',** **ѳкви⁷⁸)** **мѳли⁷⁹)** **сѳ⁸⁰)** **со-** **вокою⁸⁰)** **ѿрѳжѳѳ:** **мѳчкъ,** **копѳѳ,** **трѳвѳ,** **ѳкѳнаркъ⁸¹).** **и** **пойде** **с** **ными** **прѳтивкъ** **и⁸²).** **Тѳгда⁸³)** **Бѳгъ** **покры** **и⁸⁴)** **и⁸⁵)** **и⁸⁶)** **и⁸⁷)** **и⁸⁸)** **и⁸⁹)** **и⁹⁰)** **и⁹¹)** **и⁹²)** **и⁹³)** **и⁹⁴)** **и⁹⁵)** **и⁹⁶)** **и⁹⁷)** **и⁹⁸)** **и⁹⁹)** **и¹⁰⁰)** **и¹⁰¹)** **и¹⁰²)** **и¹⁰³)** **и¹⁰⁴)** **и¹⁰⁵)** **и¹⁰⁶)** **и¹⁰⁷)** **и¹⁰⁸)** **и¹⁰⁹)** **и¹¹⁰)** **и¹¹¹)** **и¹¹²)** **и¹¹³)** **и¹¹⁴)** **и¹¹⁵)** **и¹¹⁶)** **и¹¹⁷)** **и¹¹⁸)** **и¹¹⁹)** **и¹²⁰)** **и¹²¹)** **и¹²²)** **и¹²³)** **и¹²⁴)** **и¹²⁵)** **и¹²⁶)** **и¹²⁷)** **и¹²⁸)** **и¹²⁹)** **и¹³⁰)** **и¹³¹)** **и¹³²)** **и¹³³)** **и¹³⁴)** **и¹³⁵)** **и¹³⁶)** **и¹³⁷)** **и¹³⁸)** **и¹³⁹)** **и¹⁴⁰)** **и¹⁴¹)** **и¹⁴²)** **и¹⁴³)** **и¹⁴⁴)** **и¹⁴⁵)** **и¹⁴⁶)** **и¹⁴⁷)** **и¹⁴⁸)** **и¹⁴⁹)** **и¹⁵⁰)** **и¹⁵¹)** **и¹⁵²)** **и¹⁵³)** **и¹⁵⁴)** **и¹⁵⁵)** **и¹⁵⁶)** **и¹⁵⁷)** **и¹⁵⁸)** **и¹⁵⁹)** **и¹⁶⁰)** **и¹⁶¹)** **и¹⁶²)** **и¹⁶³)** **и¹⁶⁴)** **и¹⁶⁵)** **и¹⁶⁶)** **и¹⁶⁷)** **и¹⁶⁸)** **и¹⁶⁹)** **и¹⁷⁰)** **и¹⁷¹)** **и¹⁷²)** **и¹⁷³)** **и¹⁷⁴)** **и¹⁷⁵)** **и¹⁷⁶)** **и¹⁷⁷)** **и¹⁷⁸)** **и¹⁷⁹)** **и¹⁸⁰)** **и¹⁸¹)** **и¹⁸²)** **и¹⁸³)** **и¹⁸⁴)** **и¹⁸⁵)** **и¹⁸⁶)** **и¹⁸⁷)** **и¹⁸⁸)** **и¹⁸⁹)** **и¹⁹⁰)** **и¹⁹¹)** **и¹⁹²)** **и¹⁹³)** **и¹⁹⁴)** **и¹⁹⁵)** **и¹⁹⁶)** **и¹⁹⁷)** **и¹⁹⁸)** **и¹⁹⁹)** **и²⁰⁰)** **и²⁰¹)** **и²⁰²)** **и²⁰³)** **и²⁰⁴)** **и²⁰⁵)** **и²⁰⁶)** **и²⁰⁷)** **и²⁰⁸)** **и²⁰⁹)** **и²¹⁰)** **и²¹¹)** **и²¹²)** **и²¹³)** **и²¹⁴)** **и²¹⁵)** **и²¹⁶)** **и²¹⁷)** **и²¹⁸)** **и²¹⁹)** **и²²⁰)** **и²²¹)** **и²²²)** **и²²³)** **и²²⁴)** **и²²⁵)** **и²²⁶)** **и²²⁷)** **и²²⁸)** **и²²⁹)** **и²³⁰)** **и²³¹)** **и²³²)** **и²³³)** **и²³⁴)** **и²³⁵)** **и²³⁶)** **и²³⁷)** **и²³⁸)** **и²³⁹)** **и²⁴⁰)** **и²⁴¹)** **и²⁴²)** **и²⁴³)** **и²⁴⁴)** **и²⁴⁵)** **и²⁴⁶)** **и²⁴⁷)** **и²⁴⁸)** **и²⁴⁹)** **и²⁵⁰)** **и²⁵¹)** **и²⁵²)** **и²⁵³)** **и²⁵⁴)** **и²⁵⁵)** **и²⁵⁶)** **и²⁵⁷)** **и²⁵⁸)** **и²⁵⁹)** **и²⁶⁰)** **и²⁶¹)** **и²⁶²)** **и²⁶³)** **и²⁶⁴)** **и²⁶⁵)** **и²⁶⁶)** **и²⁶⁷)** **и²⁶⁸)** **и²⁶⁹)** **и²⁷⁰)** **и²⁷¹)** **и²⁷²)** **и²⁷³)** **и²⁷⁴)** **и²⁷⁵)** **и²⁷⁶)** **и²⁷⁷)** **и²⁷⁸)** **и²⁷⁹)** **и²⁸⁰)** **и²⁸¹)** **и²⁸²)** **и²⁸³)** **и²⁸⁴)** **и²⁸⁵)** **и²⁸⁶)** **и²⁸⁷)** **и²⁸⁸)** **и²⁸⁹)** **и²⁹⁰)** **и²⁹¹)** **и²⁹²)** **и²⁹³)** **и²⁹⁴)** **и²⁹⁵)** **и²⁹⁶)** **и²⁹⁷)** **и²⁹⁸)** **и²⁹⁹)** **и³⁰⁰)** **и³⁰¹)** **и³⁰²)** **и³⁰³)** **и³⁰⁴)** **и³⁰⁵)** **и³⁰⁶)** **и³⁰⁷)** **и³⁰⁸)** **и³⁰⁹)** **и³¹⁰)** **и³¹¹)** **и³¹²)** **и³¹³)** **и³¹⁴)** **и³¹⁵)** **и³¹⁶)** **и³¹⁷)** **и³¹⁸)** **и³¹⁹)** **и³²⁰)** **и³²¹)** **и³²²)** **и³²³)** **и³²⁴)** **и³²⁵)** **и³²⁶)** **и³²⁷)** **и³²⁸)** **и³²⁹)** **и³³⁰)** **и³³¹)** **и³³²)** **и³³³)** **и³³⁴)** **и³³⁵)** **и³³⁶)** **и³³⁷)** **и³³⁸)** **и³³⁹)** **и³⁴⁰)** **и³⁴¹)** **и³⁴²)** **и³⁴³)** **и³⁴⁴)** **и³⁴⁵)** **и³⁴⁶)** **и³⁴⁷)** **и³⁴⁸)** **и³⁴⁹)** **и³⁵⁰)** **и³⁵¹)** **и³⁵²)** **и³⁵³)** **и³⁵⁴)** **и³⁵⁵)** **и³⁵⁶)** **и³⁵⁷)** **и³⁵⁸)** **и³⁵⁹)** **и³⁶⁰)** **и³⁶¹)** **и³⁶²)** **и³⁶³)** **и³⁶⁴)** **и³⁶⁵)** **и³⁶⁶)** **и³⁶⁷)** **и³⁶⁸)** **и³⁶⁹)** **и³⁷⁰)** **и³⁷¹)** **и³⁷²)** **и³⁷³)** **и³⁷⁴)** **и³⁷⁵)** **и³⁷⁶)** **и³⁷⁷)** **и³⁷⁸)** **и³⁷⁹)** **и³⁸⁰)** **и³⁸¹)** **и³⁸²)** **и³⁸³)** **и³⁸⁴)** **и³⁸⁵)** **и³⁸⁶)** **и³⁸⁷)** **и³⁸⁸)** **и³⁸⁹)** **и³⁹⁰)** **и³⁹¹)** **и³⁹²)** **и³⁹³)** **и³⁹⁴)** **и³⁹⁵)** **и³⁹⁶)** **и³⁹⁷)** **и³⁹⁸)** **и³⁹⁹)** **и⁴⁰⁰)** **и⁴⁰¹)** **и⁴⁰²)** **и⁴⁰³)** **и⁴⁰⁴)** **и⁴⁰⁵)** **и⁴⁰⁶)** **и⁴⁰⁷)** **и⁴⁰⁸)** **и⁴⁰⁹)** **и⁴¹⁰)** **и⁴¹¹)** **и⁴¹²)** **и⁴¹³)** **и⁴¹⁴)** **и⁴¹⁵)** **и⁴¹⁶)** **и⁴¹⁷)** **и⁴¹⁸)** **и⁴¹⁹)** **и⁴²⁰)** **и⁴²¹)** **и⁴²²)** **и⁴²³)** **и⁴²⁴)** **и⁴²⁵)** **и⁴²⁶)** **и⁴²⁷)** **и⁴²⁸)** **и⁴²⁹)** **и⁴³⁰)** **и⁴³¹)** **и⁴³²)** **и⁴³³)** **и⁴³⁴)** **и⁴³⁵)** **и⁴³⁶)** **и⁴³⁷)** **и⁴³⁸)** **и⁴³⁹)** **и⁴⁴⁰)** **и⁴⁴¹)** **и⁴⁴²)** **и⁴⁴³)** **и⁴⁴⁴)** **и⁴⁴⁵)** **и⁴⁴⁶)** **и⁴⁴⁷)** **и⁴⁴⁸)** **и⁴⁴⁹)** **и⁴⁵⁰)** **и⁴⁵¹)** **и⁴⁵²)** **и⁴⁵³)** **и⁴⁵⁴)** **и⁴⁵⁵)** **и⁴⁵⁶)** **и⁴⁵⁷)** **и⁴⁵⁸)** **и⁴⁵⁹)** **и⁴⁶⁰)** **и⁴⁶¹)** **и⁴⁶²)** **и⁴⁶³)** **и⁴⁶⁴)** **и⁴⁶⁵)** **и⁴⁶⁶)** **и⁴⁶⁷)** **и⁴⁶⁸)** **и⁴⁶⁹)** **и⁴⁷⁰)** **и⁴⁷¹)** **и⁴⁷²)** **и⁴⁷³)** **и⁴⁷⁴)** **и⁴⁷⁵)** **и⁴⁷⁶)** **и⁴⁷⁷)** **и⁴⁷⁸)** **и⁴⁷⁹)** **и⁴⁸⁰)** **и⁴⁸¹)** **и⁴⁸²)** **и⁴⁸³)** **и⁴⁸⁴)** **и⁴⁸⁵)** **и⁴⁸⁶)** **и⁴⁸⁷)** **и⁴⁸⁸)** **и⁴⁸⁹)** **и⁴⁹⁰)** **и⁴⁹¹)** **и⁴⁹²)** **и⁴⁹³)** **и⁴⁹⁴)** **и⁴⁹⁵)** **и⁴⁹⁶)** **и⁴⁹⁷)** **и⁴⁹⁸)** **и⁴⁹⁹)** **и⁵⁰⁰)** **и⁵⁰¹)** **и⁵⁰²)** **и⁵⁰³)** **и⁵⁰⁴)** **и⁵⁰⁵)** **и⁵⁰⁶)** **и⁵⁰⁷)** **и⁵⁰⁸)** **и⁵⁰⁹)** **и⁵¹⁰)** **и⁵¹¹)** **и⁵¹²)** **и⁵¹³)** **и⁵¹⁴)** **и⁵¹⁵)** **и⁵¹⁶)** **и⁵¹⁷)** **и⁵¹⁸)** **и⁵¹⁹)** **и⁵²⁰)** **и⁵²¹)** **и⁵²²)** **и⁵²³)** **и⁵²⁴)** **и⁵²⁵)** **и⁵²⁶)** **и⁵²⁷)** **и⁵²⁸)** **и⁵²⁹)** **и⁵³⁰)** **и⁵³¹)** **и⁵³²)** **и⁵³³)** **и⁵³⁴)** **и⁵³⁵)** **и⁵³⁶)** **и⁵³⁷)** **и⁵³⁸)** **и⁵³⁹)** **и⁵⁴⁰)** **и⁵⁴¹)** **и⁵⁴²)** **и⁵⁴³)** **и⁵⁴⁴)** **и⁵⁴⁵)** **и⁵⁴⁶)** **и⁵⁴⁷)** **и⁵⁴⁸)** **и⁵⁴⁹)** **и⁵⁵⁰)** **и⁵⁵¹)** **и⁵⁵²)** **и⁵⁵³)** **и⁵⁵⁴)** **и⁵⁵⁵)** **и⁵⁵⁶)** **и⁵⁵⁷)** **и⁵⁵⁸)** **и⁵⁵⁹)** **и⁵⁶⁰)** **и⁵⁶¹)** **и⁵⁶²)** **и⁵⁶³)** **и⁵⁶⁴)** **и⁵⁶⁵)** **и⁵⁶⁶)** **и⁵⁶⁷)** **и⁵⁶⁸)** **и**

рече: „ѣще оуѣк'рѣсѣ⁸⁵⁾ оуѣ⁸⁶⁾ Бѣа⁸⁷⁾: ѣще ми дано сиуѣ повѣсти, то⁸⁸⁾ сѣи оуѣк'к'д'ат'къ моѣю пок'к'д'с⁸⁸⁾“. и в'з'ем'къ мѣч'къ⁸⁹⁾ под ѡпанч'с⁹⁰⁾ и с'а'с'г'с' своего⁹¹⁾, и пош'ов'къ оуѣ пол'къ и'з'майл'ите'л'ск'ий [sic!⁹²⁾], и нача'и питати с'а ѣго⁹³⁾: „кто ѣси ты⁹⁴⁾, сп'ов'к'ж⁹⁵⁾ нам'къ⁹⁵⁾?“ ѡн'къ⁹⁶⁾ же рече: „ста'дник'къ ѣсм'къ⁹⁷⁾, ѡ ста'да х'ож'с⁹⁸⁾“. леж'аста же в⁹⁹⁾ ноци⁹⁹⁾ и'з'майл'овича два ѣдин'къ млад ѡ др'с'г'ий стар'къ при'в'ид'ен'їсм¹⁰⁰⁾. рече млад'їи'й стар'ш'ом'с: „в'ид'к'х'къ сон'къ¹⁰¹⁾: с' пол'с'денной ст'раны, з' вис'окой горы¹⁰²⁾ ѡтор'же с'а гр'с'да¹⁰³⁾ п'ш'ен'ична т'к'ста и і'ач'них¹⁰⁴⁾ к'р'с'п'къ с' л'оѣм'къ и¹⁰⁵⁾— з' мас'лом¹⁰⁵⁾ см'к'ш'енна, и¹⁰⁶⁾ до'в'алила с'а л'оѣм'ница [sic!¹⁰⁷⁾] цар'ей¹⁰⁸⁾ наш'их'къ, и ц'р'к' и'ш'к' со'тре“. стар'їи'й же рече: „то с'его ли не в'к'си¹⁰⁹⁾, и'ко с' пол'с'денной ст'раны в'ид'ет'къ¹¹⁰⁾ п'р'рек' и'менем'къ Г'ед'їѡн'къ и' и'з'в'ѣ ѣт'къ¹¹¹⁾ нас' и' цар'к' и'ш'к'?“ Г'ед'їѡн' же слыш'ав'къ то¹¹²⁾ и' рече в' соб'к'к': „ко и'ст'инн'с пов'ел'ѣ ми Б'г'къ пов'ѣд'ити сиуѣ“. и в'ыш'о'д'ши [sic!¹¹³⁾— с' пол'к'с и'з'майл'ович'к'к'к'¹¹³⁾ пов'ел'ѣ сво'їм'къ вс'к'м'къ¹¹⁴⁾— ф'к'нари со ск'к'ц'ами¹¹⁴⁾ воз'н'ести на кон'їе и' ѡст'с'т'ити ѡколо пол'к'с и'з'майл'ович'к'к'к' по ѣдном'с др'с'г'къ ѡ др'с'га, и в'ост'р'в'киша¹¹⁵⁾ вс'ї¹¹⁶⁾ во триста т'р'с'в'к'к'. ѡни же воз'ска'каша и' в'ид'к'ша ѡг'нь ѡколо себе и' г'лас т'р'с'в'к'к'¹¹⁷⁾ много, и ѡ ст'рах'с¹¹⁸⁾ пов'ѣгоша¹¹⁹⁾. и¹²⁰⁾— оуѣкы Г'ед'їѡн'къ на в'ост'оц'ѣ¹²⁰⁾ З'ива и' ѡри'ка и¹²¹⁾— Оуѣгна'ла¹²¹⁾ и' З'ев'к'ю¹²²⁾ и' С'ал'мена¹²³⁾ оуѣк'и¹²⁴⁾—, и и'з'вы вс'а' сл'ав' и'х'къ¹²⁹⁾, и ѡст'ав'їи¹²⁵⁾ и'х'къ ѡсм'к'¹²⁶⁾ пл'ем'ен'къ, и т'к'х'къ за'гнав'къ оуѣ т'с'їюж'к'¹²⁷⁾ п'ст'ыню, ѡн'їд'х' же и' пр'їѣдоша.

1) разыдоша с'а 2) и'з'майл'овичи 3) З'ив'к' 4) З'ив'ї 5) С'ал'ман'к' 6) в'ас. 7) Т'игра 8) С'ар'дик'а 9) в'ас. 10) до'д. в'ел'к'аго 11) до'д. т'с' 12) до'д. в'к' ниуѣ 13) до'д. к'ри'лома 14) в'ас. 15) С'ер'нат'ан'к' 16) С'ер'нат'ан'ї 17) в'ас. зам. с'его: на себе и'д'їш'их'къ 18) п'ст'ыни 19) в'ас. 20) до'д. ск'рыша с'а 21) ѣдин'къ 22) о'ста с'а 23) г'с'м'н'к' 24) ск'аш'ї 25) до'д. Г'ос'под'ен'к' 26) и рече 27) до'д. Г'ед'їон' 28) до'д. Г'ос'под'и 29) зам. с'его: и'нг'л'а же Г'ос'под'ен'к' 30) зам. с'его: ѣм'с 31) до'д. и'з'в'ыт'ї от'ъ и'з'майл'ович'к'к' 32) зам. с'его: О'н'къ же 33) в'ас. 34) ниуѣ 35) в'ас. 36) до'д. сп'аси и'з'р'ан'їа 37) до'д. и рече Г'ед'їон'к'к': „О ч'ем'къ сп'ас'с' и'з'р'ан'їа? С'е аз'к' ѣдин'къ“. и рече ан'г'л'а: „С'е и' т'ыс'ач'їи пр'ед'ѣ т'ебею і'ст'к' 38) до'д. ан'г'л'а 39) Г'ед'їон'к' 40) во см'к' сво'ем'къ 41) м'н'к' не и'ст'инна 42) в'ас. 43) но 44) пол'ож'с 45) р'с'к' 46) г'с'м'н'к' мо'ем'къ 47) пр'ав'да 48) т'ог'да 49) г'с'м'н'к' мо'ем'къ 50) в'ас. 51) до'д. но не пр'ег'ї'ка'ї с'а на м'а 52) до'д. мо'ем'къ 53) ѡб'ї м'н'к', Г'ос'под'и! 54) соз'в'с'с 55) и'з'р'ан'їа'т'ан'к' 56) раз'к'к'гоша с'а 57) до'д. Г'ос'под'ен'к' 58) на 59) в'ас. 60) Г'ед'їон'к' 61) г'с'м'н'к' 62) сво'ем'къ 63) т'р'с'в'н'їи 64) С'е м'їеце в'иг'л'їаѣ о'с'ѣ и'к': сам'ш'ав'ш'їе вс'ї и'з'р'ан'їа'т'е в'к' п'ст'ынауѣ и в'к' г'орауѣ и в'к' п'їщ'їрауѣ, и со'браша с'а к'ъ Г'ед'їон'с 3000. 65) до'д. Г'ос'под'ен'к' 66) до'д. вс'к'м'къ 67) со'с'ѣдо'к'к' 68) в'ас. 69) зам. с'его: при'пад'ш'їи при'ло'гом'къ и'з'ъ р'к'їи 70) не х'оди 71) в'ас. 72) Г'ед'їон'к' 73) до'д. п'ити 74) до т'р'ѣх' д'н'ї 75) до'д. п'ити 76) С'е м'їеце в'иг'л'їаѣ о'с'ѣ и'к': О'ни же по'н'доша и нача'ша п'ити при'ло'гом'къ, а и'їи и'з'ъ ниуѣ р'к'ами по'ч'ер'пауѣ, и т'к'х'къ Г'ед'їон'къ от'с'ыл'аш'їе пр'оч'к', и со'бра'їи при'ло'гом'къ и'з'ъ, он'к' же т'к'х'къ от'к'їраш'їе, и со'бра в'їх' от'ъ т'р'ѣх' т'м'с'їиѣ т'ол'к'ко 300 ч'ело'в'к'к'к', а т'к'х'къ вс'к'х'къ на'зад'къ от'п'їст'ї. 77) и'м'ъ 78) в'ас. 79) и'м'ат'ї. 80) в'ас. 81) ф'онар'к' 82) и'з'майл'ович'к'к' 83) и С'р'к'т'оша и'х'къ и'з'ма'н'їа'т'ан'їе и 84) род'к' 85) и'ск'с'ш'їс 86) Г'ос'под'а

⁸⁷⁾ дод. моего ⁸⁸⁾ вас. ⁸⁹⁾ дод. свої ⁹⁰⁾ пазахъ ⁹¹⁾ и понмъ съ собою єдинаго отъ сабгъ сконхъ ⁹²⁾ приде ко стражамъ изманатскимъ ⁹³⁾ рекоша емъ страже ⁹⁴⁾ естъ ходитъ ⁹⁵⁾ вас. ⁹⁶⁾ Геденъ ⁹⁷⁾ дод. вангъ ⁹⁸⁾ дод. И приде къ вожѣ Измайловичъ, ажко на рѣндѣ ⁹⁹⁾ вас. ¹⁰⁰⁾ вас. ¹⁰¹⁾ вас. ^{1 2)} дод. кабы ¹⁰³⁾ великая грамада ¹⁰⁴⁾ ачминныхъ ¹⁰⁵⁾ вас. ¹⁰⁶⁾ дод. валла са по сѣдомъ нашимъ ¹⁰⁷⁾ до лезницъ ^{1 8)} вас. ¹⁰⁹⁾ вѣдалиши ¹¹⁰⁾ идеть ¹¹¹⁾ покѣтъ ¹¹²⁾ дод. выде изъ полкъ Измайловичъ конь ¹¹³⁾ вас. ¹¹⁴⁾ зам. сего ось якъ: взжири сѣкъши и поставити къ фонарѣхъ и ¹¹⁵⁾ вострѣбенти ¹¹⁶⁾ вас. ¹¹⁷⁾ трѣбный ¹¹⁸⁾ дод. того ¹¹⁹⁾ дод. вси ¹²⁰⁾ зам. сего ось якъ: Геденъ же съ конь сконми настѣвникъ на нухъ и изки вса кон нухъ и царей нухъ покѣ ¹²¹⁾ вас. ¹²²⁾ Звѣла ¹²³⁾ Салмана ¹²⁴⁾ вас. ¹²⁵⁾ только осташа са ¹²⁶⁾ 15 ¹²⁷⁾ тѣи разѣгоша са къ.

Варианти вписано із Тульського списка Слова Меѳодія Патарського, надрукованого Тіхонравовим (Памятвеники стреч. русск. лит. II, 253—255). В старших еписках Слова сей епізод розповідають ся дуже коротко (гл. ор. сіт. 216, 230—231, 271). Основою нашого оповіданя є повість біблійна про війну Гедеонову з Мадіанітами (Суддів VI, 11—VII, 25).

В. Дрогобицький рукопис стор. 1.

[Відрисок оповіданя про Самсона]. . . . телми меними и оутратѣ мѣнхъ ѡчній и людий твоихъ Израїла. И рек до хлопцатѣ: „ѡиди ѡ мене и дивн с[я], цю вѣдет“. Я гди дити ѡишло, а Самсонъ взывши сабни ѡнне єдинъ правою, дрѣгнй лѣвою и рекъ: „Нухай же положѣ животъ свой зъ Филистинами за людѣ Израїлскій!“ И страши [sic!] ѡними сабнами ѡвкаликъ тѣди ѡннй оувесъ палацъ ѡс панами Филистинами ѡ позабывалъ оуѣкесъ людъ, которій тамъ близко былъ ѡнаго палаца. Я гди валли са мѣр, и Самсона оуѣвнѣкъ.

Пишѣтъ ѡ Самсонѣ историкове такъ, же такѣю сила мѣвъ: гди би такоє коло великоє, же би затримала земля, оуѣправленно, ѡ Самсонъ би оуѣзла рѣками за тоє коло, то би оуѣсего свѣкта землю повернѣла. Такий то былъ Самсонъ силнй, Самсонъ славнй мѣжъ и кони валеннй, и ѡкваннаша жена его ѡзвала ѡ сила емъ ѡнила ѡ ѡчи емъ виврала, ко жена естъ всѣмъ зломъ печатокъ и приводца занхъ дѣлкъ. И тако престави са ѡннй славнй Самсонъ мѣжъ в мѣстѣ . . . [И пришед]ше сородники его вземше ѡ положиша его тѣло в гробѣ ѡца его. Єсдинъ Израїлскій людъ лѣтъ кѣ. ѡ ѡ апѣстола Павла ѡписанъ, же ѡнъ естъ междѣ прав[ед]нми праѡци. но иншини людѣ повѣдали, же гди колоси виресли, ѡ сила емъ къ колосѣхъ пришла ко немъ шкани вѣла. ко гди ѡнъ застава оуѣ неволи филистинской, прилѣжно молила са Бѣс ѡ людъ

Іїлскій, жеки не зоставали оу неколи. ко бивши Самсон сѣдня ѿ Бѣга даний, лби визволиа іх ѿз рски филистинскон, а гди оузятий бил оу неколю, зновѣ Филистинове оуѣставали на Израилитанов неволю. И вислѣхал Бѣкъ Самсона і дак зновѣ емѣ силѣ, жеки ѡкорониа люд вѣій ѿ неприятелей, і там то Самсон ѡвкланиа мѣри оуѣкъ филистинские з воеводами і преложоних панов і всѣх, которіе там бѣли, і оупоконк люд Іїлскій. Ко Троици єдиномѣ Бѣѣ честь и слава во вѣки вѣком, аминь.

Апокріфічних оповідань про Самсона не названо в індексах і не опубліковано в збірках апокріфів. У виданій Поповим історичній Палей (А. Н. Поповъ, Книга бытія неба и земли (Палея историческая) съ приложеніемъ сокращенной Палеи русской редакціи. Москва 1881, стор. 122—132) находить ся „Сказаніе о Самсонѣ“ з деякими апокріфічними подробицями. Інше оповіданє „О Самсонѣ богатырѣ, о рожденіи Самсона сына Манзилка, о силѣ его и о женѣ его Далидѣ“ находить ся в Копенгагенській рукописній збірці (Срезневскій, Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ, N. LXI, стор. 353), та се оповіданє доси не опублікованє. Болгарський список „Слово о Самсонѣ“, геть відмінного від нашого уривка, опублікував Н. А. Начов по Тивненському рукопису (Сборникъ за вародни умотворенія, наука и книжнина, т. VIII і уваги до него т. X, стор. 100—101). Оповіданє про Самсона в Крехівській Палей, стор. 589—599 не має апокріфічних подробиць, а йде досить вірно за Біблією.

ХУІІІ. Оповіданя про Давида.

А. Рукопис о. Яремецького-Білашевича, стор. 123—124.

(Слово [w] црѣ Дѣдъ како списа Псалтирь, всѣхъ псалмѣвъ тѣхъ). Шко вѣст сѣ Дѣдъ Гдѣви, шѣвѣша сѣ Бгѣшъ Іаковлю, да вѣгда воцарит сѣ Дѣдъ, шѣвѣте мѣсто Гдѣви. И сѣде написати псалтирь, [и] не вѣдѣше, шѣвѣдѣ и с чѣго пишет. Єдинѣ великожній, їмѣ емѣ Бгѣшъ, хотѣше в тайнѣ глѣти црѣю. Црѣ же рече: „Прійди в ночи и сповѣжъ мнѣ“. Бгѣшъ же прійде при вечери ѣ видѣша юношѣ во сѣхѣ шепчѣще црѣ, ї не вѣви сѣ, но изійде. Застра рече емѣ црѣ: „Чѣмѣ-с не прійшолѣ в тайнѣ? Но паки прійди во вечер ѣ сповѣжъ мнѣ всѣ, ѣже видѣлъ їси“. Ішъ же прійде ѣ видѣ юношѣ во сѣхѣ їмѣ глѣще ї паки возврати сѣ. Но застра црѣ рече емѣ со гнѣвомъ: „Чѣ-с не прійшолѣ, їако рѣхѣ тебѣ?“ Бгѣшъ же рече: „Тричѣ уже-м приходилѣ, ѣнѣ єдної ночи не находил ти во єдинствѣ“. Тогда аж црѣ поразѣмѣ, что сотвори ѣ рече: „Прійди во вечер!“ Єгдаж Ішъ прійде во вечерѣ, Дѣдъ вѣпросит єго, їсли члѣвѣ їако ж[є] вѣсѣгда? ї то разѣмѣ Дѣдъ, їако аггѣ Гдѣнѣ кажетѣ їмѣ писати псалтир. И сѣде Дѣдъ на мѣстѣ шѣсобномъ писати псалтир. И паки вѣше саджавка предъ палацами царскими. В той саджавцѣ жави непрестанне скрежетахѣ, кричахѣ, Дѣдъ же през шнѣй крикѣ не можахѣ писати. И повелѣ Дѣдъ заметати саджавкѣ соломѣю, каменїемъ, землѣю, їако да не кричатъ жави. Бо єднѣ же ночь видѣ Дѣдъ жавѣ великѣю распалїющѣю сѣ на писанїє Дѣдово ѣ покази емѣ писанїє. В той часъ почѣди сѣ велики Дѣдъ. И паки вторнїю покази писанїє. Оскорѣкѣ велики Дѣдъ, не вѣдѣше что творити. ї паки третнїю покази Дѣду писанїє. Тогда рече Давидъ: „Заклинаю ти дїаволѣ Бгѣомъ вишнимъ, что тако пакость мнѣ твориши?“

Тогда жаба прогѣла ко Дѣду: „Не дам тебѣ Бѣа хвалити, яко ти нам не даешъ Бѣа хвалити“. И той часъ Дѣдъ повелѣ ѿтроком ѿчистити саджавкѣ ѿнѣ, соломѣ, каменїа, землю выметати, ѿ вѣсть саджавка чиста. И той часъ прогѣлаи жаби всѣ равно. Тогда Дѣдъ написа ѿ рече: „Всѣако дїханїе да хвалитъ Гдѣ!“ И списа Дѣдъ псалтир, всѣхъ псалмѣвъ тѣѣ. И злїа псалтирѣ ѿловомъ ѿ коверже ко море и рече: „Ще право слово будетъ, да ѿїдетъ ѿз моря, ще ли засе, то тамо погибнетъ ѿ зостанетъ сїа“. По смрти же Дѣдовѣ коверже Соломонъ мрежѣ ко море, ѿзвлече ѿ слово [в ркп. хибно: слово] ѿ ѿверѣте псалтирѣ ѿ ѿверѣте всѣхъ псалмовъ рнї. І то проповѣда мирови ѿ наполни сїа мирѣ пѣсней псалтирнїхъ. Такожѣ и Гдѣ нашъ Іс Хс во послѣднїа времена в томъ же мѣстѣ повелѣ коверѣци мрежѣ ѿ ѿтъ рнѣ сто нї. Икоже Соломонъ наполниа весь мирѣ [пѣнїемъ псалтирнїм, тако Іс Хс наполниа весь мирѣ] вѣжествомъ правнїа вѣри. Рнѣи вѣхъ новїи завѣтъѣ ѿ крещенїе Хсѣо.

Б. Дрогобицький рукопис стор. 23.

[Відривок тогож оповіданя] . . . на перѣки жаби кричащи, егда црѣ писаше. И пов[ел]ѣла ѿроком, ѿ закїхом жаби со саждами, да не кричатъ. во єдину ноцѣ видѣ єдинѣ Дѣдъ жакѣ великѣ, растли на ши єго, ѿн же ѿверг сїа, и паки видѣ второе писанїе [в ркп. хибно: тисѣ лнїе] и покажи [зам. покази] єму. и почудї сїа Дѣдъ. и паки третїе ѿверѣте во писаннїи и рече: „проганаю тїа, дїаволе! того [зам. почто] тако [на]пасти твоїриши?“ тогда проглагола жаба: „Не дам азъ тебѣ писати и Бѣа хвалити, икоже и тї мѣнѣ не даваешъ“. тогда повелѣ црѣ ѿрокомъ ѿити. Такожѣ Дѣдъ рече: „всѣако дїханїе да хвалитъ Гдѣ!“ И писа Дѣдъ псалтирѣ всѣхъ псалмовъ рнї. ѿ зли сїа коло[во]мъ и верже нхъ во море ѿ рече: „ще єсть слово се право, да ѿїдетъ из мори [sic!]“. И провїстъ псалтирѣ ѿседмѣ десїатѣ лѣтъ. ѿ по смрти Дѣдови коверже ко море мрежѣ, ѿзвлече ѿ слово ѿ ѿверѣте во ѿловѣ псалмовъ рнї. І тоє повѣда мирови и наполни сїа мирѣ псалтирѣ и псалмовъ. такъ и Гдѣ Бѣ нашъ во послѣднїа времена во томъ же мѣстѣ повелѣ коверѣци мрежа, ѿ такъ рече. . . . Ик же Соломонъ полнїи псалтири, тако и Гдѣ наполниша мирѣ вѣства и прїимѣ вѣрѣ, завѣтъѣ и крещенїе. Хсѣ Бгѣ ѿшему слава вѣ вѣки вѣкомъ. ѿминѣ.

Те саме оповіданє, тїлько зложено мовою близшою до церковної, надрукував Порфїрев із Соловецької рукописної збірки

XVII—XVIII в. (Апокр. сказ. о ветхозав. лиц. и соб. по рукоп. Солов. библ. ст. 242—243). Варіантів не виписуємо власне задля ріжницї мови. Що до наших текстів слід зазначити, що Дрогобицький відривок, хоч писаний досить недбало і з помилками, являє деякі признаки троха відмінної рецензії від списка о. Яремецького-Білашевича. Болгарську рецензію сего оповіданя, троха вкорочену супроти нашої, надрукував із Тиквенського рукопису Начов (Сборникъ за нар. умотворення, наука и книжнина, т. VIII і X стор. 109—112). Про літературу сего оповіданя гл. також И. Я. Порфирьевъ, Апокриф. сказ. о ветхозав. лицахъ и соб. Казань 1872, ст. 92—95.

В. Рукопис о. Теодора з Дубівця, стор. 272—274.

(Оуказ сїи ѡ сѣставленїи ѱалтырнѣм, ѡко сѣставиша ѱалтыр нам). Быс[тъ] ѣгда ковчегъ принесен въ Іерлїм, събра блженны Дѣйд моудрїа моужа ѡ всѣху колѣнкъ Іїлевыхъ, ѡзбра д. моужи ѡ племени Левгитска, ѡмъ же си им ѡмена: Ісафъ, Ёман, Доуфим, Ёдам. И каждо ихъ ѡмаше съ сокою по ѡ ѡ по ѡ. моужк, ѣже им ѡпквалахъ ѡмалїїа. Се ж[е] ѡбраз ваши сѣмотренїа кык'шаго прежде, ѣгда са ѡзыци раздѣлиша ѡ столпотворенїа на ѡ. ѡ на два ѡзыки: ѡ Симова ѡубо рода ѡ. и ѡ. ѡзыка, ѡ Хамова ѡ. и д., ѡ Іфета еї. То ѡубо ѡберкѣ блженнїи Дѣйд: коемоуждо начланци пкнїи по ѡ. ѡ по два моужа кѣдет на пкнословїѣ вѣїе, прорицаа на послѣднѣа лѣкта: всак ѡзык начнет славити Бѡ. иже д. началнїи ѱалмом предрекїи, в том стоаще поужа Бѡа: ѣдин въ кимвалїї вѣше, і ѡнїи въ гоусли, ѡнїи же въ пригжднїи, ѡнїи в рожанкїи тржвї. Посрѣд же ихъ стоаще Дѣйд дрѣжа ѱалтыр ѡ кожедо ихъ поужа подвизаем Дѡом стѣм. да ѣгда кѣзвїграше Дѡхъ стѣи на єдинои кожедо ѡхъ, а дрѣзїи стоаще малѣчаоу ѡ кѣ слѣд ѣго поюще глаха: амалїїа, еже ѡсказѣт са: похвалим ѡстиннаго Бѡ. Иже ѡплъ гѣтъ: «емоу ж[е] пррочество ѡкрнет са, ѡно да малѣчит».

Ёго ж[е] подовает пытати, како зовоут' са ѱалмїѣ Дѣдовїѣ, а ни єдинои Дѣда творенїе? но тот зде вс[тъ] замыслил прежде показани, сѣ во ес[тъ] црѣ ѡ пррокъ. томоу в' срдце коложи Бѡ сѣстави ѱалтырѣ, ѡко то[и] ес[т] началник славо-словїю вѣїю. Сѣт же всѣху ѱалмов ѡ. ѡ ѡ, ѡ ннхъ же д. сѣстави Дѣйд, Ісафъ ѡ. и ѡ. Ёдам ѡ, Ёман дѣ, Доуфим вї, Соломон

ї, Ісгѣи ѿ Захарїа дѣ, Левїтїи кѣ, степен пѣснїи вї. зазер'но же, іако не по радѣ стоѣт ѡламкї, іакоже при Дѣдѣк было писано. ізмѣнили сѧ за многїи лѣта, іако ж[є] писанїе глѣт. еше ко Жидове ідолом сажжиша ѿ ѡбичай ѡцѣвъ своихъ завыли ѿ закон Моусеѡв ѿ пророкѣи повнїша істин'ноу послѣшествїюще. въ таковой вѣдѣк ѿ завыша ѡламкы въ многа лѣта. ѿ потомъ выс[ть] Ѣздра пророкъ, съ началъ іскати ѡцѣства сего[о], тѣгда ж[є] ѡламкї събра. не въскорѣк сего ізобрѣте, но за многа лѣта ізвѣрѣте, тѣ напнса. того рад[и] не по радоу стоѣт ѡламкы, іако ж[є] сотворени, сѣи Керѡв ѿ Сафов ѿ прочїи: ѡбрѣтше ѿ написани выша, а прѣвїи выша послѣднїи написани.

Дѣвд великїи црѣ во пророцѣхъ вѣ мѣж ізраден, поспѣшен стѣго Дѣа мѣдростїю ѿ словомъ ѿ выстростїю. Імаше же въ сѣвѣк шесть ликовъ ѿ каждо ихъ имаше по ѡ. ѿ по два мѣжа: лнк ѡ-ѿ нарицает сѧ Дѣвд, лнк ѡ-ѿ Керѡв, лнк ѡ-ѿ Сафов, лнк ѡ-ѿ Іфамов, лнк ѡ-ѿ Дѣфимов, лнк ѡ-ѿ Мойсеѡв чѣка вѣтѣа. іакож[є] нарицает сѧ крилос тоѣ црѣкѣ, тако ѿ тїи въ то время лнкостворати. ѡ тѣхъ же ликовъ ни єдинаго слова вѣведе въ ѡламкы дѣвд ѡбуставк. ѿ пророцество спод[о]ви сѧ тѣ Дѣдѣ єдинъ; єгда ж[є] пророцествоваше, тогда же ѿ лнкостворюще ѿ вѣзѣваше.

Г. Рукописе о. Теодора з Дубівця, стор. 262—264.

(По дѣченїе), како ѡламкѣрь почитает сѧ). Бысть іако се речен'наѣ Ісафа ѿ дрѣзїи стоѣха мелчїе ѿ въ сѣд поїюцаго ѡпѣваха Бѣ поїюще аллѣгїа, єж[є] сказѣет сѧ: похвалим істин'наго Бѣа. єгда ж[є] паки на дроугїа найдаше стѣи Дѣъ, прочїи станаха, Дѣа ко сѣт іспол'нени ѿ времени мир'ноу покарахоу сѧ. тѣмъ же ѿ блѣжен'ныи Павелъ глѣше: „аще ж[є] іномоу ѡкрѣет сѧ, старѣнїи да макчїт, хота по ѡбразоу своємоу сѣставити ѿ дѣчїти црѣкѣ“. Єжт же ѡламкы си всѣхъ ѡ. ѿ ѿ, ѿ нихъ же сѣтворилъ єст самъ Дѣдѣ дѣ, а ѿ немъ сѣтворени єжт ѡ. ѿ ѿ, а всѣхъ ѡ. ѿ ѿ, на сѣи Керѡвкѣ дѣ, на Моусеѡвѣ ѡ, на Іфамѣ ѡ, на Соломона ѿ, на Іггѣѣ ѿ на Захарїа дѣ, на аллѣгїа вѣ, степенїа пѣснїи вї.

Се ж[є] достойтъ пытати, по что сѧ сїи ѡламкы Дѣдѣ нарицают, а сѣтворени соут не ѡ того єдиногѣ? но понеж[є] тот єсть замысли, тот ж[є] сѣбралъ началнїки пѣснѣм. Іакож[є] пишѣт „кнїги Є[с]фироки“, а не Мар'дахѡвѣ, іакож[є] єс[ть] неправдо [sic!] волѣк, понеж[є] ѡна ж[є] црѣа соучїи дїшоу свою

положи за Іїлтанкї і таа баше вина сїснїа іїльска, того ради книгї тѣа са нарекоша; тако ж[є] по Дѣдѣ, іако то[и] ес[ть] вина славословію бжїю кыв'шемоу, того дѣла книги нарекоша с[а] „џал'мѣ Дѣдкї“.

Зазор'но бо ес[ть] и се, іако не по радоду стоат џал'мї сїи, [нє] іако написани были і. л'кт[ы], но ізм'книли с[а] соут ѿ много л'кт, іако ж[є] вѣ книгах џаломских пишет. Жидове наченше слоуж[и]ти ідолом забыша ѿбычаев ѿцїев своих, Моусеѿвоу законоу, ни памяти ім'кти своих ѿбычлєв, пррочкї своа нач[а]ша ізбикати ѿбачлєми ѿ них. Егда ж[є] и прѣвое полонив'ше Ісоруїи ведоша, да н'к[сть] се дик'но, іако вѣ такоу к'к'дѣ соуце погоубили соут и забыли соут на много л'кта писанїа џал'мовь. Потом же Ездра пррочк поточак' са нача іскати своего в'сего; тогда и џал'мї скбра. не вѣ скор'к ѿвр'кт[є] в'скх, но на много л'кта, да єго ж[є] прѣв'ке нал'зє, то ж[є] прѣв'ке написаше. т'км же Дѣдкї џал'мї не по радоду соут писанкї в'ск: иж[є] соут по них сївѣ Корєшвѣ и Ісафовѣ і прочих, тако ж[є] паки Дѣдкї ѿвр'ктают са поср'д их іным см'кшени, а не лежат по радоду іако ж[є] соут сотворени, но лежат іако каждо е[сть] прѣв'ке нал'зєнь. т'кмъ ес[ть] ключило, да посл'днїи ѿвр'ктени соут прѣв'ке, а по іна л'кта по сл'ск [в ркп. хїбно: по сл'ск] ѿвр'ктени соут прѣв'ке, да поставлени соут на конци.

Дѣдѣ ж[є] редом баше незлєбивѣ, да и Сабѣловкї д'кти нача мловати. стоаше ж[є] жена в' полатах, оувидѣвкѣ жєноу Оуїрїноу мьюци с[а] и прїидє ко нєи, и Оуїрїо на полкє оубиша, а ѿноу поа в' сов'к. и зачєнши род[и]. Надан же пррочк іако ж[є] Дѣдѣ прєлюбодѣїство оубо хотаще сѣтворити, прорєкль баше, іако оумр'кти хоцєт рожденнїи ѿтрок. томоу ж[є] смр'шоу рєди са Соломонь.

Отєї два текстї — очевидно двї редакцїї одного лєгєндового оповїданя, взятото із рабїнських коментарїїв до Псалтирї. Дуже подїбне оповїданє в редакцїї близькїй раз до одного, то з ов до другого вашого тексту, та при тїм декуди очевидно вєрочєнїй, надрукував Порфїрєв із Соловецкїої Палєї ч. 866 (ор. cit. 237), де вказано и жєрєло сєго оповїданя.

Д. Крєхївська Палєя стор. 712.

[Про пророка Натана]. Бѣ же пррочк ѿ Дѣдова колєна, іма ємс Нафань. и тѣ вѣ начлєл Дѣда бїю законє. и разсє, іако Дѣдѣ прєстѣпнїти хоцєтє с Кирєавнє, потцав са, да бы шєд

поведалъ емѢ, дакъи сѧ съхранялъ ѿ безак[о]ннїи. ѿ съблзнь емѢ сътвори Сатана, на поутѣ во ѡбрет[е] мужа мѣтва ѿ нага лежаща зарезана, да ѡсталъ тѢ, да погрѣкеть мѣтвѣ ѿ не доспе прїти къ Дѣдѣ, ѿ той ночи свѣде, ѿко сътворилъ есть Дѣдъ съже грѣхъ. ѿ обрати с[а] плача с[а], свѣде ко, ѿко мѢж[а] еѧ оубилъ. ѿ глѡша Нафанъ, ѿко мнѣ рад[и] сътворѣсть есть грѣхъ сѣи. да понеж[е] свѣде Бѣ плачуща с[а] Нафана ѡ грѣсе Дѣдѣ, ѿ смилѡша сѧ Бѣи ѿ реч[е] к немѢ: „понеж[е] мншнїи, ѿко текою сѣ бѣтъ створи[а] ѡзва си, текою да вѣдет ѿцеленїѣ. но шед ѡблнчи ѿго с покровом“.

Отсе оловиданѣ, вилетене в історїю Давидової провинїи з Хетїтом Урївю і ѿго жїнкою Вирсавїєю, не знаходить ся в Бїблїи, де воно мало бї стояти мїж XI і XII гл. другої кнївїи Самуїла; ми не знаходимо ѿго авї в вївшїх Палеях, авї в Талмудї — бодай Грїнбаум не наводить ѿго (гл. M. Grünbaum, Neue Beiträge zur semitischen Sagenkunde, ст. 195—198), авї у Магометан (тут же і Weil, Biblische Legenden der Muselmänner, стор. 209—212); та про те дуже правдоподїбно, що ся лѣгенда — жидївського походу.

Е. Рукопис о. Яремецького-Бїлахевича, стор. 80—82.

(Слово ѿ Гивидла пророчнїи ѿ Дѣдѣ царѢ).
Дѣдъ црѣ пророкъ Господень їмкїше похеть великѢ: егда сѣдыше, їсхождаше силѣ ѿго ѿз него, ѿ полагах[с] сосѣдѣ, капайх[с] ко сосѣдѣ. Во еденъ днѣ еден ракъ ѡтер зелїем ѿ поверже. ѿ зїйде гѣска ѿ зѣде зелїе и знесѣ їйце, ѿ зѣ їйцїи того їзїйде жєнскїи полъ. ѿ втайнк повѣли црѣ Дѣдѣ. Дѣдъ же поразмѣ что сотвориѧ и повѣлк ѡное дитїѧ скрити в зємлю ѡугорскѣю, и воспиталъ ю тамо и даде ю наѣченїю кнїжномѢ, ї вистѣ мѣдра кєго сѣкта и красна ї мѣдростїю прїїать зємлю ѡугорскѣю и царствовала в Римѣ. ѿ смотрїше рѣчи пророчскїи, како рече Гдѣ: „ѿ плода чрева моего посажду на прѣтелѣ моем“, ї їнїи пророци сматраше, что глѣтъ. їмїѧ ко їи Мрїїѧ, ѧ за мѣдрость їи нарекоша Гивидла. Надкїше сїѧ ѡна, ѿко ѿ нїѧ хощет родити сїѧ Хѣ, ѿ хранише дѣвство свое лѣтъ пятдѣсїятъ; дондеже видїх[с] р. коѧрѣ великїх еден сонъ, тогда разсмѣ Гивидла, ѿко нѣкеть тай, їже надкїх сїѧ, їж бї сїѧ родна Хѣ ѿ нїѧ. Собрала сїѧ всї кѧїре ѿ рекоша: „Пойдѣмъ ко царици ѿ повѣжмо сонъ той, їж видѣхом сїѧ ночи“. ѿ пришедши рекоша: „Госпоже їша,

видѣлисмо сѣя ноци сонъ дивенъ, ми боѣре твоѣ“. Сивидла рече: „Мой боѣре, повѣжте ми сонъ той, хоцѣ его раздѣлѣти“. В той час рекоша вси боѣре: „Госпоже наша, видѣлисмо д. снѣцій сѣя ноци“. Сивидла рече: „Повѣжте ми, какова снѣнца?“ Рекоша ви: „А-е снѣнце ѣсно сѣяюще. Ё-е снѣнце трижди помрачающе, Ѓ-е снѣнце черно . . . но, Д-е снѣнце ѡколо мрачно, Е-е снѣнце варно насивно иж сѣя того блаести, З-е снѣнце свѣжнѣ свѣцѣн ѣмѣци, Ѕ-е снѣнце криваво зрочно, посередѣ рѣкѣ имѣци, Ї-е снѣнце ѡ кѣкѣхъ страшно и трепетно, Дѣ-е снѣнце варно горячостю велми“. Сивидла рече: „Ото боѣре мой, послушайте мене! Ото ѣсть д. снѣцій — д. родокъ: А-е снѣнце то е[с]тъ род болгарскій, Ё-е снѣнце то ѣсть Греци, Ѓ-е снѣнце то е[с]тъ Фрази: изійдетъ ѡ нихъ члѣкѣкѣ двоероденъ, имѣ емѣ вѣдетъ Константинъ, той сотворитъ великѣю рать по земли, и ѡбѣявитъ сѣя емѣ вѣлий крѣт на нѣсѣхъ, и сотворитъ црѣтво во Грециѣ и нарекутъ Новѣй Иерусалим. и мѣти его ѡбѣявитъ крѣтъ Хѣвъ; Д-е снѣнце то е[с]тъ . . . дѣе, Е-е снѣнце то ѣсть род сарацинскій, З-е снѣнце то е[с]тъ Сирийѣне, Ѕ-е снѣнце то е[с]тъ род жидовскій: изійдетъ ѡ того народа жена именемъ Мрѣна и народитъ сѣна ѡ некесѣ и нарекутъ имѣ емѣ Ёс; дѣвою его роди и дѣвою превудетъ, егоже е[с]тъ прѣстолъ нѣво и подножѣе земляѣ. И зверѣтъ сѣя людѣе и князи и сѣдѣи и предасть его оученикъ его на распѣтѣе, [и оумретъ], и погрекутъ его, але ѡнъ воскреснетъ и раздрѣшитъ пекло и правѣцѣкѣ и ѡцѣкѣ висководитъ. а потомъ вознесе сѣя на нѣво, [и вставитъ] вѣ. мѣжей и тѣи законниѣкѣ разорѣтъ и ѣго законъ оутвердѣтъ, и того законъ восцарствуетъ ѡ востока до запада и ѡ сѣвера до юга“. Тогда еврейскѣи (ѡб. оугорскѣи) князи рекша: „Оумолкни, госпоже нѣша, ѣмолакни, карзо тѣя спрашаем! Ци можетъ то е[с] кити, жеви зѣишол с некесѣ и народилъ сѣя ѡ дѣви и разорилъ законъ нѣшъ?“ Тогда Сивидла рече: „О бездѣмнѣи роде нашъ! Великимъ чѣднимъ не дивите сѣя! Поминѣте, на чемъ нѣво ѡбѣси, на чемъ землю оутвердикъ? Я се законъ вашъ не на добро вамъ ѣсть. И азъ надѣлѣхъ сѣя доселѣ, иж ѡ мене хоцетъ народити сѣя Хѣ и хранихъ дѣтво свое и. лѣтъ, а ижъ познахъ, ѡко-мъ нѣкѣтъ тайѣ. Ї-е снѣнце то е[с]тъ вѣр[н]и правѣи; Дѣ-е снѣнце то ѣсть родъ вѣксѣрманскѣи, Агарѣанѣ, Тѣрки, Татарѣ!“

Отсе оповѣданѣ, незвисне досѣ в слов. науцѣ, опублѣковане було мною у-перве в „Житю і Слові“ 1895 р. III, 141—142. Оповѣдане під такимъ самимъ заголовкомъ знайшовъ проф. Сирку в одній рукописній збірцѣ в Букарештѣ, та не надрукувавъ його. Згадуючи про

букарештське оповіданє проф. Веселовський без підстави потожсамлює його з тем текстом, який він опублікував у Ягичевім Архіві, т. I, 608—611 пз. Zur bulgarischen Alexandersage; наше оповіданє не має с тим текстом нічогоїсївко спільного (гл. А. Н. Веселовскій, Разысканія въ области русскаго духовнаго стиха VI, 17). До літератури Сибіллї, вказаної в „Ж. і Сл.“ (вона зрештою сюди мало стосуєть ся) дод. А. Н. Веселовскій, Опыты по исторіи развитія христіанской легенды II, 1. (Журналь министерства нар. просвѣщенія 1876, Февраль, стор. 241—288). Вказаний мною в „Ж. і Сл.“ латинський рукопис віденьської надв. бібліотеки, як я пізнійше переконав ся, анї з нашим оповіданєм, анї з сибіллїнською літературою не має нічого спільного.

XIX. Оповіданя про Соломона.

А. Крехівська Палея, стор. 800—804.

(Повксть ѡ Китоврасѣ). Тогда же сео выс[тъ] потреба Голомонѣ просити¹⁾ ѡ Китоврасѣ. ѿ ѡсочниша²⁾ же, где живет в пѣстыни далней. ѿ по мудрости своѣй замысли Голомонѣ сковати оуж[ѣ] желѣзно ѿ гривнѣ желѣзнѣ, написа же на ней въ има бѣе зарочнѣ³⁾, ѿ посла же коѣрнина своѣго лѣтшаго съ ѡтrockѣ. ѿ сказаше вести вино ѿ медѣ, ѿ рѣна ѡвчай с собою взяша. придоша ж[ѣ] к мѣстѣ его: ѡли⁴⁾ гѣ. кладѣзи, а ѿго нѣс[тъ] тѣ. ѿ по сказанію Голомону ѿ выльѣша гѣ. кладѣзи ѿ заткоша жерела ѿхѣ рѣны ѡвчими, ѿ нальѣша два кладѣзѣ вина, а трет[ї] ѿ мед[ѣ]. сами же съхранниша с[ѣ] на странѣ, ведѣху во, ѡже прити ѣмѣ воды пити къ кладѣземѣ. приде перехотѣкъ воды пити⁵⁾, ѿ приникѣ ѿ виде вино, ѿ ѡвкѣцѣвъ реч[ѣ]: „всѣкъ пѣѣ вино не ѡмѣдрѣѣтъ“. шкѡж[ѣ] перехотѣ воды ѿ реч[ѣ]: „ты ѣси вино веселѣше сѣдце чѣкомѣ“. и выпи всѣ три кладѣзѣ⁶⁾. ѡнь ж[ѣ] коѣринѣкѣ пришѣдѣ ѡвкѣтегнѣ ѡ шнѣ ѿго ѡже желѣзно ѿ привѣза ѿ твердо. ѿ ѡчютнѣкъ сѣ хотѣ ѿзѣти сѣ. ѿ реч[ѣ] ѣмѣ коѣринѣкѣ Голомоновѣ: „ѿ ѿма Гнѣ съ запрещеніем на тоѣкъ“. ѡнь ж[ѣ] видекъ на себе ѿма Гнѣ поидѣ кротко.

Правѣ же ѿго бѣше такѣвъ: не хѡжаше поутѣмѣ кривѣймѣ, но правѣймѣ. и въ Йерѣлимѣкѣ пришѣдше требѣлахѡут пред нимѣ пѣтъ ѿ рѣшахѡут полатѣ, не хѡди во криво. ѿ придоша ко къдовинѣкъ храмнѣкъ, и⁷⁾ къзпи глѣци, молаци с[ѣ] Китоврасѣ: „къдовница ѣсмѣ сеѡга!“ ѿ ѡн же сѣ ѡгнѣ⁸⁾ ѡколо ѡгла, ѿ не състѣпа сѣ с пѣти ѿ зломи си рекро. ѿ реч[ѣ]: „магко слово кость ломитѣ, а жестоко слово гнѣкъ въздвизѣѣтъ“.

Бѣдомѣ ж[ѣ] сквозѣ торгѣ, ѿ салѣша моужѣ рекѣца: „нѣс[тъ] ли черкнѣ на ѣ. лѣтѣ?“ ѿ расмѣѣ сѣ Китоврасѣ. и виде дрѣгаго

моуж[а] корожаца, ѿ посмеѧ сѧ. ѿ виде складѣс ѿграюцю, ѿ вѣспла-
ка сѧ. ѿ вид[ѣ] моужа вѣсѣца кромѣ⁹⁾ пѣти⁹⁾ и навѣде ѿ на
поут[к]. И приведеша ѿ в домѣ црѣвѣ. ѿ-го дѣни не ведеша его
к Голомонѣс. ѿ реч[ѣ] Китоврасѣ: „чемѣс ма не зоветѣ Голомонѣ
црѣ?“ ѿ рѣша ѣмс: „перепилѧ сѧ ѣсть вечерѣ“. взать ж[ѣ] Кито-
врасѣ камень ѿ положи на камени. ѿ поведаша Голомонѣс ство-
рениѣ Китоврасѣ. ѿ реч[ѣ] црѣ: „велитѣ ми пити питьѣ на питьѣ“.

Дрѣгын ж[ѣ] дѣнѣ не зва ѣго црѣ к собе. ѿ реч[ѣ]: „чемѣс не
ведете ма къ црѣ ѿ почто не вижю лица ѣго?“ ѿ рѣша: „поко-
лѣтъ црѣ, имже вчера много ѧлк¹⁰⁾“. ѿ снать же Китоврасѣ
камень с камени. вѣ гѣ. же дѣнѣ рѣша: „зоветѣ тѧ црѣ“. ѿнѣ ж[ѣ]
смерѧ¹¹⁾ прѣсты дѣ-рѣи локот, ѿ вшедѣ предѣ црѣ поклони сѧ,
ѿ поверже проуткѣ предѣ црѣмѣ молча. црѣ же мѣдростью своею
протолюка прѣсткѣ коаром своѣмѣ: „ѿвласть ти дѧ Бѣ вселеню
ѿ не насытилѧ сѧ ѣси ѿ ѧлкѣ вси ѿ мене“. ѿ реч[ѣ] емѣс Голомонѣс:
„не на потребѣс тѧ приведохъ совѣк, но на спросѣ ѿ чертанию стѧѧ
стѣхъ приведохъ тѧ по повелению Гѣю, ѧко не повелено ми естъ
тѣсати железомѣ“.

ѿ реч[ѣ] Китоврасѣ: „есть ноготѣ птиць малѣ вѣ ѿма ша-
мирѣ, хранитъ же кокотѣ деткѣкѣ¹²⁾ вѣ гнезде своемѣ на горѣ
камени в пѣстыни далней“. Голомонѣс ж[ѣ] посла коарина своего
съ ѿтроки своѣми по наказанию Китоврасѣс къ гнѣздѣс. Кито-
врасѣ же вѣдѣсть стекло вѣласѣ, сѣказа же ѣмс сѣхранити сѧ ѿ
гнезда. „ѧко вѣлетитѣ кокотѣ, замази стекломъ силѣ гнездо“.
коаринѣ ж[ѣ] вѣставѣ ѿ ѿде къ гнездѣс: ѣже¹³⁾ вѣренци мали,
кокотѣ ж[ѣ] ве летѣлѣ по корьмѣлю. ѿ замаза стекломъ гнездо.
мало ж[ѣ] постоѧша ѿ кокотѣ прилетѣвѣ ѿ хоте вѣласти вѣ гнездо,
вѣренци же пискахѣс сквозѣ стекло, а ѿнѣ къ нимѣ, ѿ не сѣме что
сѣтворит[и]. сѣхранилѣ ѿ во вѣше не на коемъ мѣстѣкѣ¹⁴⁾ ѿ при-
несе ѿ къ гнездѣс ѿ положи на стеклѣ хоте рассадит[и]. ѿнѣ же
кликнѣша, ѿ пѣсти ногот, ѿ вземѣ коаринѣ принесѣ к Голомонѣс.

Быс[тѣ] же Голомонѣс вѣпраша Китоврасѣ, почто сѧ ес[тѣ]
расмеѧлѣ моужю прашаюцю на ѣ. лѣкт червинѣ. ѿ реч[ѣ] Китоврасѣ:
„видѣхъ на немѣ, ѧко не боудѣт по ѣ. дѣнѣ живѣ“. ѿ реч[ѣ] Голо-
монѣс: „почто росмеѧлѣ сѧ еси моужю корожацю?“ ѿ реч[ѣ] Ки-
товрасѣ: „ѿнѣ поведаше люд[ѣ]мѣ скровенѧѧ, а самѣ не вѣдаше
крова под собою съ златомѣ“. ѿ реч[ѣ] црѣ: „испытѧйте!“ ѿ не-
пытѧше т[а] ѿ быс[тѣ] тако. ѿ рече црѣ: „почто сѧ ѣси распла-
калѣ видѣвѣс свѣдѣс?“ ѿнѣ ж[ѣ] реч[ѣ]: „сѣжали ми сѧ, ѧко ѿже-
нивыѣ сѧ не вѣдет живѣ до ѧ. дѣнѣ“. ѿ испыта же црѣ ѿ быс[тѣ]
такѣ¹⁵⁾. „Почто моужа пѣѧна вѣзведе на поутѣ?“ ѿ ѿвѣщавѣ

Китоврасъ реч[ε]: „смыщахъ гласъ сѣси, яко веренъ ѣсть мужъ тотъ и достоинъ послѣжити ѣмъ“.

Бис[тъ] сѣ Голомона Китоврасъ до свершеннѣ стѣла стѣхъ. И бис[тъ] егда нача молвит[и] Голомон Китоврасъ: „нѣтъ видѣхъ, яко сила ваша аки чѣлка, и нѣтъ[тъ] сила ваша колѣкъ нѣиѣ силѣ, яко азъ иахъ та“. и рече ѣмъ Китоврасъ: „црѣю, аще хоцѣши видети силѣ мою, да съими сѣ мене сже сѣ и да[и]же¹⁶⁾ ми жюковинѣ своѣ сѣ рѣкѣ, да видиши силѣ мою“. Голомонъ ж[ε] сна сѣ нег[о] сже железное и дасть ѣмъ жюковинѣ своѣ, ѡнъ же пожре ю, и простеръ крыло свое и сдари Голомона и заверже и на конецъ земля ѡветованныѣ. Сведаша же моудрици ѣго, книжници, взыскаша Голомона. всегда же ѡвхожаше¹⁷⁾ страхъ Китоврасъ вѣ ноци. Ѳнъ ж[ε] створи соекъ ѡдръ и повеле стѣити ѣ. ѡтрокъ сѣ мечи ѡколо; по чиноу же томѣ молвить сѣ: ѡдръ Голомонъ, ѣ. ѡтрокъ хрлериухъ ѡ Нѣлтаны ѡ страны ноцныѣ.

¹⁾ въпросити ²⁾ ѡсочи ³⁾ зареченне ⁴⁾ ѡже ⁵⁾ вас. ⁶⁾ дод. и хотѣ поспати мало, ражже его вино и оуспе твердо ⁷⁾ ѡна же ⁸⁾ сажнѣ ⁹⁾ вас. ¹⁰⁾ дод. есть ¹¹⁾ дод. ѣ. ¹²⁾ дѣтскыи ¹³⁾ дод. в немъ ¹⁴⁾ вас. ¹⁵⁾ дод. и рече црѣ: ¹⁶⁾ дод. и

Варианти выписано изъ Тихонравова „Памятники отреченной русской литературы“ I, 254—257, де видано текст сего оповѣданя по списку Палеѣ з р. 1477, що находить ся в Московскѣй Синодальной библіотецѣ. Другой текст, по списку Румянцевскѣй Палеѣ з р. 1494, надрукувавъ Пинин (Памятники старинной русской литературы издаваемые гр. Гр. Куселевымъ-Безбородко, вып. III, 51—52).

Б. Крехивська Палея, стор. 820—821.

[Двоголовый слуга Соломона и его сини]. Тогда Голомонъ възвезд[ε] дщирь Фараѡню и изъ град[а] Дѣидка в домъ свой, и ж[ε] вѣ създадъ вѣ днѣ сна ѣ. лѣтъ, вѣ наже създа Голомонъ два дома: храмъ Гнѣ и домъ црѣвѣ. и тогда ѡпѣсти Голомонъ Китовраса. Китоврасъ же поиде вѣ свой людъ, и дасть Голомонѣ мужа ѡ двѣ головѣ. И ѡвчычѣ ж[ε] сѣ житьѣмъ¹⁾ сѣ Голомона мужа той. възпроса же с[а] его²⁾ Голомонъ: „которыхъ люд[ини] еси ты? чѣкъ ли еси ты или вѣсь?“ ѡвчша³⁾ ѡнъ: „чѣкъ азъ ѣсмь чѣкъ живущѣхъ подъ землею“. и проси⁴⁾ его црѣ: „ѣсть ли сѣ васъ снѣце и лѣна?“ ѡнъ же реч[ε]: „ѡ запада вашего к намъ възходитъ снѣце, ѡ възтока вашего заходитъ; егда⁵⁾ сѣ васъ днѣ,

тогда ѿ нас ноць, а егда ѿ васъ ноць, тогда ѿ нас днь“. и дастъ⁶⁾ емѸ црь женѸ. и родиста сѧ ѿ него два сѧа: единъ ѿ двѸ главѸ, а дрѸгый ѿ единой главѣ. и выс[тъ] Ѹко⁷⁾ ѡца и хъ имене много. и смре ѡцъ и хъ. и реч[е] двоглавый братѸ: „деливе имене на главѣ“. и реч[е] меншей братоу: „два есве, деливе имене на полѣ“. и идоста на прѸ къ црю. и реч[е] единоголавый [в ркп. хвѡно: двоглавый] къ црь: „два есве брат[а], деливе имене на полѣ“. ѡнь ж[е] двоглавый[и] рече къ црю: „две главе имама, два жеребкѧ хощю взати“. црь же мдростью своею повеле взати ѡчта и реч[е]: „аще боудете две главе разнѡ телом, да възлию ѡчта на единѸ главѸ, аще не ѡчютит дрѸгаѧ глава, и тако две части възмеш на две главе. аще л[и] ѡчютит дрѸгаѧ глава възлианни⁸⁾ главы сѧа, единого тѣла ѡбѣ и единъ жребий възмеш точню“. выс[тъ] же егда възлианнѣ ѡчта на главѸ единѸ, и дрѸга вшерше⁹⁾. и реч[е] црь: „понеж[е] едино тѣло естъ, единъ жребий взати имаеш“. и тако разсѧди црь Голомон.

1) жити 2) вас. 3) дод. чѣкъ 4) прама 5) дод. оѣко 6) вада 7) оѣ 8) дод. ѡчта 9) възшерше.

Варианти вписано із Тихоновова, ор. сіт. I, 257—258. Такой же текст по списку Румянцевської Палей надрукований Пипіним (ор. сіт. 52—53) пз. „Сказаніе о подземномъ чловѣкѣ“.

В. Крехівська Палея, стор. 822—824.

(Г) У жицкои црци). И выс[тъ] црца Южицкая иноплеменица именемъ Малкоташка¹⁾. сѧа прид[е] исквѣсти Голомон[а] гадьками. и та къ моудра зѣло, и принесе емѸ дары: к. капий злат[а] и зельѧ много велми и дрѸвеса негниющѧѧ. слышавъ же Голомон пришедшо црцю седе на полатахъ стекла белого на²⁾ помостехъ³⁾, хотѧ ко исквѣст[и]³⁾. ѡна ж[е] виде, ѡко в води седит црь, и въздыѧ порьтѧ противѸ емѸ. ѡн же видекъ ѡко красна лицемъ, тѣло ж[е] еѧ вѣ власато, выс[тъ] ѡко цетъ, власкѧ же ѡнеми ѡна ѡбадше мѧжа вѣвающа с нею. и реч[е] Голомонъ мдрецемъ своимъ створит[и] мовъ краснѧ⁴⁾ съ желнѣмъ, и помажет тѣло еѧ на ѡпаденіе власом. хитреци ж[е]⁵⁾ молвахѸт, ѡко съвоквплет сѧ с нею. Зач[е]нши же ѡ него и иде в землю свою и род[и] сѧъ, и се выс[тъ] Павход[о]носоръ.

Се же выс[ть] загадка ёїа къ ГоломонѸ: съвѣкъспила вѣше ѡтроки ѿ двѣи малкі ѿ ѡблече а в перѣтъѣ ёдинкѣ, ѿ реч[є] црѣца: „црѣю, по мѡдрости своёѿи разкѣри, коё ѡтроки, коё двѣци?“ Црѣ же по мѡдрости своёѿи повеле проскѣпати ѡвоцѣкъ. ѿ прѣнескѣше ѡвоцѣкъ проскѣпаша предъ ними. ѡтроци ж[є] начаша брати в пеленкѣ⁶⁾ а двѣци в рѣкавкѣ⁷⁾. „се ёсть ѡтроки, а се двѣци!“ ѡна ж[є] ѡ семь подиви се хитрости ёго.

На дрѡгкѣѿи дѣѣ събравши с[а] ѡтрок[и] ѡбрѣзаникѣѿи ѿ неѡбрѣзаникѣѿи, ѿ реч[є] ГоломонѸ: „коё ѡбрѣзаникѣѿи ѿ коё неѡбрѣзаникѣѿи?“ црѣ же повеле архѣерѣѣѿи внести вѣнецъ сѣѿѿи, на немъ выс[ть] написано слово Гнѣ, ѿмъ ж[є] вѣ⁸⁾ Калламъ колѣѣкъ ѡничиженъ ѡ колѣѣкованиѣ. ѡтروحата же ѡбрѣзанныѿи сташа, а неѡбрѣзаникѣѿи припадоша предъ вѣнцемъ. ѡна же велми семѸ подиви се.

Мѡдрѣци ж[є] ёїа загонѣша хитрѣцѣмъ Голомонимъ: „имамы кладѣзь далече град[а]. моѡдростью своєю ѡгонит[є], чимъ можемъ превести в градъ?“ хитрѣци разсѣмѣше реч ѿ рекоша: „ѿсплетите ѡже ѡтребано, а мы приклацѣмъ кладѣзь вашъ къ градъ“.

И пакѣ загонѣша мѡдрѣци ёїа: „аще вѣзрастетъ нива ножами, чимъ можете пожати ю?“ ѡвѣцѣша ѿ рѣкоша: „рогом ѡслимъ“. ѿ рѣша мѡдрѣци ёїа: „где Ѹ косла рога?“ ѡни ж[є] рѣша: „где нива род[и]тъ ножи?“

Загонѣша же ѿ ещѣ: „аще съгниѣтъ соль, чимъ ю может[є] ѡсолит[и]?“ ѡни же рѣша: „ноже мѣскѣѿи вѣзѣмъше, тѣкмъ ж[є] посолите“. ѿ рѣша: „да где мѣска род[и]тъ?“ ѡни ж[є] рѣша: „да где соль съгниваетъ?“

Црѣца же видѣвши храмъ създаникѣѿи ѿ вѣрашна много ѿ сѣданиѿи ѡтрокѣѿи ёго ѿ стоѣнниѿи слѡгъ ёго ѿ ѡдѣѣѣнѣѿи ихъ и питѣе ихъ ѿ жертвѣѿи, ёже жраша в домѸ вѣѿи, ѿ реч[є] црѣца: „ѿстиннайѣ речъ, ѡже вѣдѣхъ⁹⁾ ѿ⁹⁾ слышахъ в земли моёѿи ѡне мѡдрости твоёѿи! не ѡмѣхъ вѣрѣѿи речемъ, донде ж[є] приѣдохъ ѿ видѣста ѡчи моѿи. ѡли неказанно ми выс[ть] ни половина, но колозе мѡжемъ твоимъ слышанимъ мѡдрости твоёѿи!“

Црѣ же Голомон дасть¹⁰⁾ црѣци ѡноѿи ѿма Малкѣтѣшка¹¹⁾ [и] все, еже просила. ѿ ѿде в землю своѣѡ съ ѡтроки своѿими.

³⁾ Мал'кѣтѣшка ²⁾ вѣс. ³⁾ дод. ю ⁴⁾ ми въ краж'анѡу ⁵⁾ дод. и книжници ⁶⁾ припоны ⁷⁾ дод. и реч[є] ГоломонѸ: ⁸⁾ вѣс. ⁹⁾ вѣс. ¹⁰⁾ в'да ¹¹⁾ Малкѣтѣшка.

Варианти вписано із Пипіна, ор. сіл. 54. Безпосередно з сѣм оповѣданемъ вяжуть ся в Крѣх. і також передруковано у Пипіна стор. 54—55 з Румянц. Палей оповѣданѣ про царицю Савську, взятѣ

майже дословно з Біблії (I. Царств X, 1—10), без ніяких апокрифічних подробиць, із за чого ми й не передруковуємо сего оповідання. Інша редакція оповідання про царцю Южеську надрукована Пишнім ор. сіт. 61—63; доволі близький до нашого текст сего оповідання є у Тихоновова, ор. сіт. I, 271—272, — царця названа тут Свелела (Сибілля), т. є. віщунка; про царцю Савеську гл. Порфірев ор. сіт. 261—263.

Г. Крехівська Палея, стор. 828—835.

(Судове Голомони). Къ днн Голомони выс[ть] моуж имейт̃ г̃. сн̃к̃. Смирай же моуж ѡн̃къ призва сн̃к̃ своѡ й реч[є] ймъ: „йм̃к̃й кровк̃ в земаи, в томъ м̃кет̃к̃, р̃кк̃, г̃. сп̃д̃к̃¹⁾ стоища др̃гк̃ на др̃с̃к̃ горк̃, а по см̃рти мои в̃зми старей верхун̃е, а средней средн̃е, а последней мен̃ше²⁾“. по см̃ртк̃н̃й ѡца йх̃ъ ѡкр̃п̃ша сн̃ке єго кровк̃і ѡн̃к̃і пред̃ людми. й выс[ть] верхун̃е полно злат[а], а средн̃е то полно костн̃й, а³⁾ исподн̃е то мен̃шем̃³⁾. й выс[ть] оу н̃х̃ пр̃ж̃ й кой, й пойд̃оша к Голомон̃. правосуд̃к̃й Голомон рас̃с̃ди ймъ: „ѡже что злат[о]м̃, то старейшем̃, а йже что скотом̃, то среднем̃, по раз̃м̃ костн̃, а йже что винограды й нивам̃ й житом̃, то мен̃шим̃. Ѡца ваш̃ выс[ть] м̃ж̃ь м̃др̃к̃, а раз̃радил̃к̃ в̃к̃і за живот[а]⁴⁾“.

Голомон премудр̃к̃й хот̃а исп̃тити жонк̃к̃к̃і, й призва коларина своєго, йм̃а єм̃с̃ сн̃ъ Декирок̃⁴⁾. „Мил̃к̃ ми єси велики, й єще в̃злюблю т̃а паче, аще с̃твориши волю мою. Сн̃к̃[и] жен̃с̃ своѡ й дам̃ за т̃а дн̃е[р] своѡ л̃ст̃ию⁵⁾“. тож[є] молви єм̃с̃ не по колко дн̃н̃й й не хот̃аше сего с̃творити Декирк̃. й паки рече: „с̃творю волю твою, цр̃ю“. цр̃ъ же реч[є]⁵⁾ даст̃ь єм̃с̃ мець своѡ р̃кк̃ъ ем̃у: „єгда с̃нет̃ь жена твоѡ, ѡсечи глак̃с̃ єн̃, да не ѡб̃лааск̃л̃ет̃ь т̃ебе ѡз̃к̃ком̃ъ своим̃ъ“. шед̃ъ ж[є] ѡн̃къ ѡкр̃ете жен̃с̃ своѡ сп̃ащю и по сторон̃[є] єѡ двое деток̃к̃. ѡн̃ же видек̃ д̃к̃ти своѡ сп̃аща й реч[є] на с̃рдци своем̃ъ: „како с̃дар̃с̃ в̃ под̃р̃ж̃н̃е мечем̃ й роск̃в̃елю дети мой⁶⁾“ цр̃ъ же в̃зва й паки к сов̃к̃⁶⁾. „С̃творила єс[и] волю мою, єже ти в̃к̃х̃ рек̃аъ оу̃не жены?“ Реч[є] же: „не могух̃, г̃й̃ мон, цр̃ю, створит[и]“. посла ж[є] єго цр̃ъ в̃к̃ ѡн̃къ град̃ й призва жен̃с̃ єго къ сов̃к̃ й реч[є] єн̃: „с̃твори волю мою, юже ти р̃кк̃с̃. ѡже ми створиши, юж[є] ти повелю, поставлю т̃а цр̃ицею. заколи моужа своєго сп̃аща на постели, а се ти мечь“. ѡв̃к̃цавши жена реч[є]: „рад̃а, цр̃с̃, како велиши“. раз̃м̃ев̃к̃ м̃др̃остк̃ю своєю м̃жа єа, ѡко не хот̃еть

ВБИТИ ЖЕНЫ СВОЕА, ДАСТЬ ЁМЪ МЕЦЬ ОСТРЪ; И РАЗВМЕРЬ ЕГО ЖЕНЪ, ІАКО ХОЦЕТ ВБИТИ МЪЖА СВОЁГО, И ДАСТЬ ЁЙ МЕЧЬ ПРЪДЕНЬ⁷⁾, ІАКО ЗРАЦИ ОСТРЪ ЁСТЬ. „МЕЧЕМЪ СИМЪ ВБИИ МОУЖА СВОЁГО НА ПОСТИЛИ ЛЕЖАЩА“. И ПРИШЕДШЮ ЖЕ МЪЖЪ ЕА И ЛЕГШЮ ЕМ[Ъ] СПАТЬ, ШНА ЖЕ ПОЛОЖИ [МЕЧЬ] НА ГРЪДЕХЪ МЪЖА СВОЁГО И ПОТРЕ ПО ГОРАЪ МЪЖЮ СВОЁМЪ МНАЦИ, ІАКО ШСТРЪ ЁСТЬ, ІАКО ЗАКОЛЕТЬ И. ОН ЖЕ СА ВЪСХАПНВЪ ВОРЗЕ МНА, ІАКО ВРАЗИ НЕКОТОРИИ. ВИДЕВЪ, ІАКО ЖЕНА ЁГО ДЕРЖИТ МЕЦЬ, И РЕЧ[Е] ЁИ: „ПОЧТО ЕСИ, ПОДРЪЖИЕ МОЕ, ПОДЪМА ВБИТИ МА?“ ШВЪКЦА ЖЕНА МЪЖЕВИ СВОЁМЪ РЕЧ[Е]: „ІАЗЫКЪ ЧЛЪЧЪ ШБЛАСКА МА ВБИТИ ТА“. ШНЪ ЖЕ ХОТЪ СЪЗВАТИ ЛЮД[И] И РАЗВМЕ, ІАКО НАВЪЧЕНІЕ ГОЛОМОНЕ ЁСТЬ. ГОЛОМОНЪ ЖЕ СЛЫШАВЪ НАПИСА ВЪ СОВОРНИКЪ СТИХЪ СІИ, РЕЧ[Е]: „ЧЛЪВКА ОБРЕТОХЪ ВЪ ТЫСАЩАХЪ, ЖЕНЪ ЖЕ ВЪ ВСЕМЪ МИРЕ НЕ ОБРЪКТОХЪ“.

БЪ ДІИ ГОЛОМОНИ ВЫС[ТЬ] МОУЖЪ БОГАТ, НЕ ИМЕАШЕ ДЪКТЕ[И]. ШВЫВШЮ ПОЛОВИНЪ ДІИИ [В РЕП. ЧЕРЕЗ ПОМИЛКУ: ДЕТІИ] СВОИХЪ [И] ПОСТАВИ ПАРОВЪКА ВЪ СІА МЪСТО И ВЪСКРЪТИ С ДОВЫДКОМЪ [sic!] ПОСЛА И З БАВИЛОНА В КЪПЛЮ. ШНЪ Ж[Е] ПРОДАВЪ И ИДЕ ВЪ ІЕРЪЛЪМЪ И ОЖИША [ЗАМ. ШЖИ СА] ТЪ И ВЫС[ТЬ] ТЪ В ВОАРЕХЪ С ГОЛОМОНОМЪ ВСЕДАЮЩИХЪ НА⁸⁾ ТРАПЕЗЕ⁸⁾ НА ШВЕДЕ. С ГІА ЖЕ ЕГ[О] РОДИ СА СІЪ ДОМА. И ВЫСТЬ ШТРОКЪ ВЪ. ЛЪКЪ, И ПРЕСТАВИ С[А] ОЦЪ ЕГО. И РЕЧ[Е] ЕМЪ МТИ ЕГО: „ЧАД[О], СЛЫШАХЪ⁹⁾ Ш ХОЛОПЕ ОЦА ТВОЕГО, ШЖИВИА С[А] ЁСТЬ ВЪ ІЕРЪЛІМЪ. И ИДИ И ВЪЩИ ЕГО“. И ПРИДЕ ВЪ ІЕРЪЛІМЪ И ВЪПРАША Ш ИМЕНИ МЪЖА, ХОЛОПА ОНОГО, А КАШЕТЪ НАРОЧИТ ВЕЛМИ. И ПОВЕДАШЕ, ІАКО НА ОБЕДЕ С ГОЛОМОНОМЪ. И КНИД[Е] ШТРОКЪ В ПОЛАТЪ ЦРЪКЪ [sic!] И РЕЧ[Е]: „КТО ЁСТЬ ШНЪШИИ¹⁰⁾ [sic!] КОАРИИ?“ ШВЪКЦА ШНЪ И РЕЧ[Е]: „АЗЪ ЕСМЪ“. И ПРИСТЪПИ Ж[Е] ШНЪ ОТРОКЪ И ШДАРИ И ПО ЛИЦЮ И РЕЧЕ: „ХОЛОПЪ ЁСИ МОИ, НЕ КОАРИИ[И] СЕДА, НО ПОИДИ РАБОТАИ МНЪ, ВДИИ Ж[Е] ДОВЫТОКЪ“. И РАЗГНЪКА СА ЦРЪ И ВЫС[ТЬ] ЖАЛЬ. ШВЪКЦА ШТРОКЪ К ГОЛОМОНОМЪ И РЕЧЕ: „ЛИЦЕ НЕ БЪДЕТЬ, ЦРЪ, СЕ ХОЛОПЪ ОЦА МОЕГО И МОИ, ДА ЗА ШДАРЕНІЕ РЪКЪ МОЕЮ ВДАСТЬ МИ СА МЕЧЕМЪ ПОТЪТИ“. ШВЪКЦА ШДАРЕНІИ: „АЗЪ ЁСМЪ ГОСПОД[И]НИЦЪ, А СЕ ПАРОВОКЪ ОЦА МОЕГО И МОИ, А ИМАМЪ ПОСЛАХЪ В БАВИЛОНЕ“. И РЕЧЕ ЦРЪ: „НЕ ИМАМЪ ПОСЛАХОМЪ ІАТИ ВЪКРЫ, ДА ПОШЛЮ ПОСОЛЪ СВОИ В БАВИЛОНЪ, ТАМО ДА ВЪЗМЕТ КОСТЬ ПЛЕЧНЮЮ Ш ГРОКА ШЦА ЕГО, И ТА МИ ПОВЪСТЬ, КОЕ ЁСТЬ СІЪ ЕГО, КОЕ ЛИ ПАРОВОКЪ, А ВЫ СТОИТ[Е] ЗДЕ!“ ПОСЛА Ж[Е] ЦРЪ ПОСОЛЪ СВОИ ВЪКРНЪИИ И ПРИНЕСЕ ПЛЕЧНЮЮ КОСТЬ. ПО ПРЕМЪДРОСТИ ЖЕ СВОЕИ РЕЧ[Е] ЦРЪ И ПОВЕЛЕ КОСТЬ ИЗМЪТИ ЧЪТО, ПОСАДИ ЖЕ КОАРИНА СКОЕГО ПРЕДЪ СОВОЮ И ВСИ МОУДРИЦИ И КОАРИ И КНИЗНИЦИ [sic!]. ГЛАХЪ ШМОУЩИМЪ КРОВЪ ПЪЦАТ[И]: „ПЪСТИ КРОВЪ КОАРИИНСЪ СЕМЪ!“ . . . СТВОРИ ЕМЪ ТАКО. И ПОВЕЛЕ ЦРЪ КОСТЬ ВЛОЖИТ[И] ВЪ ТЪПЛОЮ [sic!]

кровь, разрешеніе реч[и] повѣдала коіаромъ своимъ рече: „аще боудетъ снѣ ѳго, прилетъ кровь ѳго кости ѡтѣни; аще л[и] не прилетъ, то рабѣ“. ѳ вынаше кость ѳс крови, ѡже кость вѣла іакож[ѣ] вѣла и первоѣ. повеле же црѣ крокъ пѣстит[и] ѡрочат[и] въ ѳнѣ со- судѣ, ѳ змывши кость вложиша в кровь ѡрочат[и], ѳ наа са кость крови. ѳ реч[ѣ] црѣ коіаромъ своимъ: „видит[ѣ] своимъ а очима, іако ведом[а] вамъ гадька си: се ѣсть снѣ, а сѣи наш коіарин рабѣ ѳго“.

Вѣ¹¹— дѣи Голомон[и] прид[о]ста две жене владѣнни к Голомонѣ. и реч[ѣ] жена первая: „въ мнѣ вѣсть, гнѣ црѣю. азъ ѳ си подрѣга моѳ живаховѣ [sic!] в кѣпѣ ѳ породилѣ совѣтѣ детьцѣ мѣ сами межи собою, ѳ не вѣ никтоже в домѣ ѳшемъ с нами. ѡмре же снѣ женѣ тоѳ в ношѣ снѣю, іако лежа на немъ. ѳ вѣставши ж[ѣ] полнощѣ взать ѡтроча моѣ ѡ рѣкѣ моѣю ѳ вѣспи на лоне своемъ, ѡтроча же оумрѣшиѣ своѣ ѡ мене положи. ѳ вѣстахъ заутра надѣйти ѡтрочати ѳ ѡврѣтохъ ѳ мрѣтѣ. ѳ се нѣс[тѣ] снѣ мой, ѳго ж[ѣ] вѣсмъ род[и]ла, но, реч[ѣ], снѣ подрѣгы моѣѣ ѣсть, а се мой снѣ живѣ ѣсть“. и прѣста са прѣд црѣмъ, а та реч[ѣ]: „мой вѣсть снѣ живѣ, а твоѣ мрѣтѣ ѣсть“. ѳ реч[ѣ] црѣ: „прѣсечете детище сѣе на полѣ ѳ дади т[ѣ] полѣ сѣи, а полѣ ѡноѣ дрѣгой, а мрѣтвое також[ѣ] прѣсечет[ѣ] [и] дадит[ѣ] полѣ сѣи а дрѣ- г[о]ѳ полѣ“. ѡвѣща жена едина, ѣи ж[ѣ] снѣ живѣ ѣсть ѳ реч[ѣ]: „пенеж[ѣ] смѣте са ѡтроба моѳ въ мене, боуди веда моѳ, гнѣ! то[ѳ] дайте ѡтроч[а] се, а не смрѣтѣ ѡморит[ѣ] ѳго!“ а си реч[ѣ]: „да не вѣдетъ ѳго ни [мнѣ ни тѣбѣ], но прѣсечет[ѣ] ѳ!“ ѳ ѡвѣщавѣ црѣ ѳ реч[ѣ]: „дайте ѡроча рѣкшѣ[ѳ]: „не сечет[ѣ] ѳго“, то во ѣсть мѣни ѳго“. слышавше се всѣ Нѣль сѣи соудѣ ѳже сѣдит црѣ, и вѣошша са ѡ лица црѣа и развѣмша, іако смѣслѣ вѣи вѣсть въ немъ творит[и] соудѣ и оправданнѣи и еже ѡ Бѣ ѣмс прѣмѣрѣсть вѣдана¹¹).

(Гѣ соуд Голомонѣ). Гѣ паки ѳдоша ѳ. моуж[и] на поутѣ своѣ ѳмѣци чересы съ златомъ. старше соуботовати в пѣ- стыни смолвиша говети¹²): „схранимъ злат[о] в кѣпѣ; аще боудетъ разкоѳнниці, да вѣжеѳм, а ѡно боудетъ съхранино“. ѳскопаша ж[ѣ] ровѣ ѳ вѣкладоша вси три чересѣ на скѣпѣ. ѳ вѣс[тѣ] в полнощѣ іак[о] оупоста два дрѣга, ѡдинѣ ж[ѣ] ѳмѣка мѣсль заѣ, вѣставѣ перехорони на ѳное мѣсто. ѳ іако ѡсѣботѣствоваше, ѳдоша на мѣсто взати чересѣ своѣѣ ѳ не ѡврѣтоша. и вѣзопиша вси ѣдиною, ѡнѣ ж[ѣ] си лѣкавѣѣи закопи велми. ѳ вѣзвратиша с[а] вси домовѣ ѳ рѣша: „пойдемъ къ Голомонѣ, скажемъ па- рѣвоу ѳшо“. ѳ придоша к Голомонѣ ѳ рѣша ѣмс: „не вѣмѣ, црѣю,

зверь ли взалъ или птица, ил[и] аїгль¹³⁾? повежь нам!“ Онъ ж[е] рече имъ мѣдросткѣю своею зрацю емъ на нухъ: „естъ нѣкто ѡтрок добра род[а], ѡбручи дѣцю краснъ и дастъ ѣи жуковиннъ вкрнѣю безъ оукданїа ѡтна и мѣрннѣ. ѡтрок же ѡнъ ѡде в землю ѡнѣю и ѡ жени сѣ тамо. ѡцъ ж[е] дастъ дѣккъ мѣжеви. ѡбо хотѣ ѡтрок съвкрѣспити [sic!] с[а] с[а] нею, завѣпи дѣтка: „безъ стыденїа рѣккъ: не покѣдала емъ ѡцю, азъ ко ѡбрѣчена ѡнѣшего¹⁴⁾. а зкоя сѣ Бѣ, поїди съ мною къ ѡбрѣченннкъ моему на зпросъ повеленїа его, да коудъ токъ жена по словеси его“. съврати же с[а] ѡтрок съ добыткомъ своимъ многымъ не дѣккою тою¹⁵⁾ тамо. и повкрѣ емъ взати: „коуди [в рѣп хбно: коудъ] токъ жена, какъ то ѣси поналъ“. ѡтрокъ же реч[е] къ нѣи: „възвративѣ же сѣ в пѣть своѣ и створивѣ же складѣ ѡнова и положю тѣ на постели своѣи“. ѡдѣшима ж[е] ѡма пѣтемъ вспѣт и зсрете и насилннкъ единъ съ ѡтроки своимъ, и ѡша с' дѣккъ съ добыткомъ. хотѣи ж[е] насилѣ сътворит[и] разбойннкъ ѡнъ, и възпи дѣца и сказа разбойннкъ, ѡбо „ходила емъ на зпросъ и не была еси с нимъ в постели“. подиви же сѣ разбойннкъ и реч[е] мѣжеви: „пойми женъ своѣ [и] ѡди с добыткомъ своимъ“. и реч[е] ѡмъ Соломонъ: „сказахъ вамъ дѣцю снѣ съ ѡтrockомъ“, повежь ми то ѣ. моужн, погоубивше члѣство, ѡ ѡтrockи и ѡ дѣци и ѡ разбойннцѣ“. единъ реч[е]: „добръ ѡнъ, ѡже ѡдасть ѡбрѣченїе своѣ“. дрѣг[и] рече: „ѡтрок добръ, ѡже терпелнкъ до повеленїа“. третїи реч[е]: „разбойннкъ¹⁶⁾ ѡкою лѣтши, ѡже възвратилъ дѣккъ, а самого пѣстналъ; а добытка было не ѡдати емъ“. тогда ѡвкрѣца Соломонъ реч[е] емъ: „дрѣзе [sic!], ѡхвочъ ѣси до чѣжего добытка! ты ѣси взалъ чересы вси триѣ“. и тотъ реч[е]: „црѣ господ[и]не, ѡнстинн ѣси сказаъ, тако то и естъ, азъ емъ взалъ, не потаю тебѣ“.

¹⁾ Пш. стѣды ²⁾ Пш. ѡподнее менѣшї ³⁾ Пш. вас. Тїхонр. а ѡподнее полно прксти ⁴⁾ Пш. дод. и рече емъ црѣ ⁵⁾ Пш. вас. ⁶⁾ Пш. дод. и рече: ⁷⁾ Пш. продѣж, Тїхонр. прѣтанъ ⁸⁾ Пш. вас. ⁹⁾ Пш. смышлѣхъ ¹⁰⁾ Пш. ѡнѣсий ¹¹⁾ Пш. вас. Оповѣдане се взате з Бїблїї. Пш. совет ¹²⁾ Пш. дод. или чѣкъ ¹³⁾ Пш. ѡнъ сѣг ¹⁴⁾ Пш. ѡнъ сѣг ¹⁵⁾ Пш. дод. понде.

Варїанти вписано із Пшїна, Памятники стар. русск. лит. III, 56—57, а також Тїхонравова Пам. отр. русск. лит. I, 259—272. Тїхонравов видав сей твір із Палей XVI в., що належала до Царського і містить текст „Судів Соломонових“ обшпрїйший і повнїйший від нашого.

Д. Крехівська Палей, стор. 835—836.

[Оповіданє про царя Адаріана]. По сем нача молвити Голомонъ боларомъ своимъ: „выс[тѣ] Адаріанъ црѣ и повеле коиромъ своѣмъ звати с[ѣ] вѣомъ. и не вѣсхотѣша коирѣ ег[о], рѣша: „црѣю нѣкъ, мниши ли въ срѣдци своемъ, іако не вѣло Бѣ преж[е] тебе? аще прозовемъ тѣ вѣшнимъ, црѣмъ въ црѣхъ, егда приймѣши вышній Ерлѣмъ и сѣла сѣхъ?“ ѡнъ же причинѣв са съ кой многымъ и шедъ приат Іерлѣмъ и вѣзвратив са вѣспат рече ѣмъ: „іако ж[е] Бѣ велит и речет, також[е] и сѣтворит. також[е] и азъ сѣтворих, нѣкъ же взовете мѣ вѣомъ“. ѣмаше же три философ[и]. ѡтѣща ѣмс ѣ. реч[е] ѣмс: „аще хоцѣши вѣзвати с[ѣ] вѣомъ, да нѣкс[тѣ] вѣзвати са боаринѣ въ црѣе полат[е] црѣмъ, а не вѣстѣпити вѣнъ. тако и тѣ аще хоцѣши вѣзвати с[ѣ] вѣомъ, да вѣстѣши ѣзо вселенїѣ всѣи и тамо взови са вѣомъ“. и реч[е] другїи: „не можѣши тѣ вѣзвати са вѣомъ“. и реч[е] црѣ: „чемъ?“ ѡнъ же реч[е]: „глѣтъ Іеремеѣ пророкъ: вѣи не створшии нѣси и земан да погѣбнѣтъ. аще хоцѣши погнѣнѣти, црѣю, то вѣзови са вѣомъ“. и реч[е] трет[ї]и: „гдѣнк мой црѣю! помози ми в час сїи вѣскоре!“ и реч[е] црѣ: „что ти ѣстъ?“ и реч[е] философъ: „іако лодїѣ моѣ за тримѣ верѣстами хоцѣтъ погразнѣти, а все ѣмениѣ мѣе в неѣ“. и реч[е] црѣ: „не кой са, послю людї и привѣдѣтъ ю“. и рече философъ: „чемъ, црѣю, трѣдиши люди своѣ? послѣ вѣтрѣ тихъ, да спасѣтъ ю“. ѡнъ же разѣмекъ помолѣче нелюбѣемъ и ѣде къ црѣци в полатѣ. и реч[е] црѣца: „философи сѣклазѣниша тѣ, црѣю, рѣша ти, як[о] не можѣши звати с[ѣ] вѣомъ“. хоцѣши же ѣмс стѣшенне дати по печали тоѣ и реч[е]: „тѣ ѣси црѣ, ты ес[и] вѣгѣтъ, ты достѣинъ чѣсти великїѣ. створи реч единѣ [в рѣп. хибно: едино], тогда взови са вѣомъ“. и реч[е] црѣ: „кѣторѣю¹⁾?“ и реч[е] црѣца: „покладъ вїи, еж[е] ѣмѣши ѣ себе, вѣзврати“. ѡнъ же реч[е]: „кѣторїи покладъ?“²⁾ „вѣзврати дїю твою, юже ти вдалѣ Бѣ в тѣло твоѣ, тогда взови са вѣомъ“. ѡнъ же реч[е]: „аще не боудѣт дїи въ мнѣ и в теле моемъ, како вѣзовѣ са вѣомъ?“ црѣца же реч[е] ѣмс: „да аще дїюю своѣю не владѣши, то ни вѣомъ можѣши прозват[и са]“.

¹⁾ же торѣю (?) ²⁾ дод. црѣца реч[е]:

Варіанти виписано із Пипіна, оп. cit. 58. Те саме оповіданє є у Тіхонравова I, 268—269 в стилізації троха обширїїшїй від нашої; цар, що хоче, щоб його вважати за Бога, зоветь ся тут Дарїй.

[Соломон і царівна]. Ї вкис[ть] в тое в'р'кма¹⁾ старости Голомони зврати с[а]²⁾ жєнкї чюжаа срдце ёго кь след вїть чюжих. не в'к вже срдце ёго сь Гмь Бмь ёго и шаж[є] и Двда шца ёго, и хожаше Голомон кь след мерьжжих [sic!] и скверных вкшєний и вь сл'д цр'а иух лєстнаго сїа ймона. и створи Голомонь лскавноє пред Гмь и не ходи кь след Гя, шаж[є] ходи кь след шца ёго Двд.

И цр'я Голомон поча просит[и] цр'єнкї за себе, и не да с[а]³⁾ за него. и реч[є] Голомон в'ксом: „ийдите и в'кзмите цр'ю тш и приведите ю кь мн'к“. в'кєн же шєдше похитиша ю на переходе и дшю ш полаткї ш мтрї и всадвша ю в сандаль и помчаша ю по морю. и вид'к цр'ца, шже моуж водс пьєть, а изь тыла⁴⁾ емс вода вкспат идет кь нь. шнаж[є] реч[є]: „что се єсть?“ шни ж[є] рша: „тоть ти пов'кєть, кь комс тж ведемь“. и повхакше мало голома; шже моужь в воде врода, а воды просит, а колны пошикают и. цр'ца реч[є]: „немилнї мой просатавє! а се повежете ми моуж[а] сєго: в воде врода а воды просит“. шни ж[є] р'кша: „тоть ти пов'кєть, кь комс тж в'кдем“. Псєхакша мало⁵⁾, зрємо, шже моуж сєножать сечєт, а два козла за нимь ходж побєдают траву⁶⁾: шже что всечєт, а шни побєдсть. „повежете ми, немилнї мой просатавє, жаль ли тема козалама иєсти травс в сєно не сєчєн?“ шни ж[є] р'кша: „тоть ти пов'кєть, кь комс тж ведемь“. и прїм'цаша ю подь град, и прїшєд єдин в'кєсь повєд[а] Голомонс: „привєган єсмє нек'єтс тов'к“. и цр'я вшєд⁷⁾ на конь и вьєха на врегь. и реч[є] цр'євна: „оуже твої єсмь⁸⁾. но се ми повеж: шже мшжь пьшше водс, а вода шпат иє тыла течашє конь“. цр'я же реч[є]: „чємс се дивнши сємс? то ти єсть домь цр'єв: сюдс внидет, а сдс изыдеть“. „а се ми повеж, что се єсть: моуж єдинь в води [sic!] врода, а воды просит, а колнї пошикають?“ и реч[є] Голомонь: „ш некєсто, чємс се дивнши? то ти єсть тшннь цр'єв: тажю сдит, а иної ищєт, лкы ємс чимь добро срдце створит[и] цр'ю“. „Но се ми повеж: моужь сєножать сечєт⁹⁾, а два козла за нимь ходать и побєдають. жаль[ь] ли вшєть тема козалама влєзши в сєно иєсть травс несєчєнс?¹⁰⁾ „нек'єсто, не дивн се сємс! шже моуж поймет дрєгшю жєнс с чюжкими дєтьми, тоть что встражєт, а шни сєдать, а сєв'к ємоу н'кє[ть] ничтож[є]. нї'к же пойди нек'єсто в полатс моїб“. тако вьс[ть] емс жєна здєє.

¹⁾ во время ²⁾ дод. на ³⁾ даше ⁴⁾ изыдла (?) ⁵⁾ И прихавши ⁶⁾ дод. скчнш ⁷⁾ всѣд
⁸⁾ дод. црѣ ⁹⁾ дод. а что оу҃сече ¹⁰⁾ дод. И рече црѣ.

Варианти виписано із Пипіна, ор. сіт. 53—54. Те саме опові-
дане, хоч троха відмінно стилізоване, є у Тихоновова, ор. сіт. I,
269—271.

Ж. Іспаський рукопис стор. 67—72.

(Сказаніє ѿ црѣо Соломонѣ, како закопа вѣси
во єдиной дєлкѣкѣ тмами темѣ, тисѣщами тисѣщѣ).
Црѣ Соломонѣ Ієрандѣскій сотвори вечерю велію ѿ пойдє на
мѣсто безвѣодное глѣщи: „Сатано. прійди ко мнѣ на вечерю!“
ѿ двѣѣ цѣки сѣ ємѣ Сатана ѿ пойдє с' нымѣ. рече ж[є] Соломонѣ:
„ѿзѣ їсмѣ црѣ нат [sic!] црѣк ѿ пан над пани ѿ нѣстѣ їнаго
под слонцемѣ кромѣк мене“. рече же діаволѣ: „що жѣ на том,
їжѣ ти великимѣ црѣмѣ, гди предивного знаменїа не ѣчинишѣ!
їно ѿ црѣк над црѣк ѿ панѣ над паны ѿ нѣстѣ їнаго кромѣк мене.
вѣкмѣ такое древо, їжѣ ты долѣжайшого не маешѣ в' своемѣ
панствѣк; ѿ тоє древо єс[тѣ] велѣми далеко, а гды бы ѿ два
разы сѣгнѣлѣ, а за третимѣ рекаѣ быхѣ, аби было тѣт, ѿ кыло
бы“. рече же Соломонѣ: „ѿ єстем моцнѣкїишїй кроль над крольми
ѿ панѣ над пани. Язѣ маю црѣство ѿ востокѣ снїца до запад.
а гди быхѣ сѣотѣкѣлѣ заразѣ, то з' оу҃сєго панствѣа моего стали
бы предо мною“.

п рече діаволѣ: „єще ѿ можнѣкїишїй ѿ моцнѣкїишїй ѿ над
тебє ѿ над всѣк кролѣ, ѿ нѣстѣ їнѣшого дрѣгєго як ѿ. Язѣ маю
множество ли сѣбгѣ монѣх, ѿ гди быхѣ сѣотѣкѣлѣ, то стали бы
в'нєтѣ предо мною всї. ѿ такѣю їмамѣ моцѣ, абыхѣ всѣхѣ прѣ-
творна во макѣ, абы сѣ в'мѣстїли во єдинѣ дєлкѣс“.

п посмѣлѣ сѣ Соломон ѿ рече: „не вѣрѣс та томѣ, абы сѣ
мѣлѣ сѣбгї свої во макѣ прѣтворити ѿ в' єдинѣ дєлкѣс комѣ-
стити“.

п гди повелѣ Сатана всѣкмѣ прѣисподнымѣ своим, ѿ стала
прѣд нымѣ, ѿн же прѣтворна нѣ во макѣ ѿ оу҃снпалѣ всѣхѣ во
дєлкѣс. тогда нача Соломон чѣдѣс дивити сѣ, потом в'земѣ
шпѣнѣтѣ ѿ закы нѣ доврѣк во дєлкѣкѣ той ѿ запечаталѣ знаме-
нїем и рече нымѣ пррочєствєющи: „во їма ѿца ѿ снѣа ѿ єтаго
Дѣа їминѣ“. ѿ глѣши: „не їзїйдѣтє ѿсюдѣс [развѣк] силою ѿ по-
велєнїем црѣ!“ ѿ попровадна нѣ на поле Дєїрє, гдє сотвори црѣ
Навѣхѣдоносрѣ тѣло златое, ѿ закопа нѣ тамо.

Пойдє же старшїй Сатана рїдаѣ и плача сѣ во мѣсто своє.
потомѣ по оу҃мєртвїи Соломоновѣк нача Іпрѣдѣ црѣствовати. діа-

воль же с'кло тиаше сѧ, како вы моглѧ слѧги своей воздвиґнѧти. и оузрѧ Ирода млада развѧмомѧ, и поиде ко црѣство его. сидѧше же в' вилѧю и нача сѧвѧ творити пищали, потом в'земѧ козлища проклатѧ Ѡ стада Иродова и сотвори [дѧди]. и в' един ден с'кде на верѧкѧ и нача пискати. слышаша людѧе и повѣдѧша Иродови црѣви такови гласѧ прѣдѧднѧй. тогда посла црѧ слѧги свои видѧти, что ес[ть]? Ѡни же шѣдше молѧхѧ его, да вы пришоѧ с' ними ко црѣви. и видѧ его црѧ прѣдѧдна воина и рече: „что ти еси и Ѡ коѧ страны?“ и рече дѧволѧ: „ѧзѧ ѣсмѧ хитрицѧ над всѧми майстри и иґрецѧ над иґрѧцами“. „маю тѧ, — рече ѣмѧ црѧ, — живы во домѧ моем и весели домѧ мой по всѧ дны, азѧ же воздамѧ ти мѧдѧ твою и сотворю тѧ велика во црѣствѧ моемѧ“. и сотвори емѧ ѡвѧрѧ кѧлю с'кло краснѧ ко станѧ [sic!] влнзѧ покою своего.

Потом сотвори Иродѧ пирѧ велик рѧтѧс' своимѧ и созва всѧ кѧл'можи Ѡ црѣства своего, и повелѧ в' вѣсны кыти и иґрати гѧдницом предгѧдницам в' сѧрми и во всѧ рознѧе мѧзники. и жаднѧй не моглѧ оугодити Иродѧдѧ дщери Филипа брата Иродова. егда же нача дѧволѧ иґрати ко всѧ игри нарицаемѧ пищали, ѣже просто рѣши дѧди, и ѧвѧе возвесели сѧ Иродѧдѧ и нача скакати и пѧсати и оугоди с'кло Иродови. рече же ей: „чадо, что хоцѧши, проси Ѡ мене, дам ти и полѧ црѣства моего“. ѡна же скоро тече ко мѧтри своей и рече: „что прошѧ в' црѧ, понеже ииѧ ѡвѧкѧлѧ ми полѧ црѣства или ииѧ что ѣже хоцѧшѧ“. [и рече] ей мѧтри: „проси на блюдѧ гласѧ Іѡанна крѣста, то все вѧдет наше“.

Шѣдши же дѧнца и рече црѧю пред всѧми вельможами: „дай ми, црѧю, гласѧ Іѡанна на блюдѧ!“ слыша црѧ и смѧти сѧ с'кло, ииѧкѧй во его оуѧтѧл велика. и не хотѧше престѧпити слова ради предсѧдѧщих ѣмѧ со нымѧ, послаша в' темницѧ мѧчитѧлѧ и оуѧкѧнѧ гласѧ крѣста и дѧша на блюдѧ дѧвци, ѡна же принесѧ мѧтри своей. и возложи [вѧкѧнѧ] на гласѧ свою паки нача пѧсати пред всѧми. ѡле дивное чѧдо! брашно и питѧе многоцѣнное пред всѧми поставленное во кровѧ прѣтвори сѧ.

Потом рече дѧволѧ: „црѧю, не печѧлѧи ничтоже сѧю скорѧкѧ! сотворим ѣще памѧть ѡцѧ твоемѧ, пондем на поле Дѧйрѧ, возвесѧлѧмѧ сѧ тамо нинѧ“. иѧдѧщимѧ же ииѧмѧ нача дѧволѧ скакати и пѧсати пред всѧми иѧдѧщим. и егда прѧйдоша на поле Дѧйрѧ, где т'кло злато сотвори Нав'ходоносорѧ црѧ, прѧйде же дѧволѧ на мѧсто, иѧдеже закона Соломонѧ кѣси, и рече црѣви: „что сѧ могила?“ рече же црѧ: „слышахѧ Ѡ ѡца ѧзѧ, иѧко ѡцѧ

мой закопа тѣ вѣси“. и рече дѣволъ : „нѣсть, црю, ѣже ти глѣши, но ѿцѣ твой закопа тѣ злато и сребро и каменіе многоцѣнноє, и рече сице : аще вѣдет ѿ сновъ моихъ мудръ, то вымет тое сокровище“. и радъ выс[ть] цркъ и повелѣ копати и найдоша дельвѣ сѣкло великѣю. рече же дѣволъ : „запрѣти, црю, всѣмъ ѿйти ѿ насъ“. и ѣгда ѿвнша шпѣнтъ, и аѣкѣ поидоша вѣси, аѣко мѣла. тогда дѣволъ посмѣа сѣ сѣкло беззмѣю Иродовѣ. и растѣпи сѣ земля и поиде Иродъ во пропасть со всѣмъ домом своимъ.

Отсе оповѣданє, доси незвісне в старословянській літературі, у-перве опубліковане було мною в „Житю і Слові“ 1894, I, 136—138. Тамже додано вказівки на жерела сего оповѣданя (138—140). На жидівське, тальмудичне жерело оповѣданя про те, як Соломон замкнув бісів у бочці, вказує Кізеветтер (Carl Kiese-wetter, Faust in der Geschichte und Tradition, Leipzig 1893 стор. 325).

3. Рукопис попа Стефана Теслевцьового, к. 177—178.

[Як Соломон із пекла вимудрував ся]. Пошов'ши Хс до пекла пекло розникъ, дѣвола извазав, народ люцкій с пекла вывѣлкъ. И коли йшли люде ис пекла, которыхъ Хс въз'воликъ ѿтол, идѣчи скакали веселачи сѣ, грали, ликовали. Посмотрытъ цркъ дѣдъ, аѣко оушит'ки идѣтъ, едно сѣа его Соломона нѣтъ. Рик емѣ Хс : „не ждѣи сѣ, Соломона а тамъ ѿставиаъ про страхъ дѣволомъ, аѣи нѣ тамъ настрашилъ по моему ѿходу. Бо Соломонъ сѣкъ твой мудростію ѿтол выидетъ“.

И колы оутихло оу пеклѣ, почали сѣ дѣволы збирати по той войнѣ и страхѣ, и стали надзырати оу пекло и приникати и смотрыти, ци зостаа хто по томъ страхѣ в пеклѣ? И Соломонъ сѣк'вши почалъ спѣкати воскресний канон : „Бже мой, да вознесет сѣ рѣка твоѣ! Не завѣди ницихъ своихъ до конца!“ Тамъ сѣ дѣволы ко Соломонѣ поз'вирали і встали ѿколо него. Почали его звѣдокати мовачи : „Покѣж' намъ, црѣ Соломоне, чога ты сѣ тѣтъ зостав?“ Рик имъ Соломонъ : „Садѣхайте, дѣволы, Хс мнѣ тѣтъ велѣкъ сидѣти, ко сѣ Хс по мене дрѣгій разъ вернетъ сюда; тѣхъ ѿпровадивши то еще з колшимъ страхомъ по мене прійдетъ“. Слышавши то дѣволы зѣдали сѣ вел'ми и поркавши Соломона вытрѣтили его с пекла : „Иди и ты ѿтол, если мы еще за тебе единого маемо вѣдѣ терѣп'кти! Если Бгъ оулааъ голову, а за тебе хвоста не стоиме!“ И вытрѣтили Соломона конъ дѣволы

ис некла. Я Соломонъ скадѣчи весело, спѣваючи, Гдѣ Бѣа высла-
вляючи. Оувидѣвши то црѣ Дѣдъ сѣа своего ѣ рекъ: „Гѣ, ѣдет
мой сѣъ Соломон за нами спѣваючи“. Я Хѣ рекъ до црѣ Дѣда:
„Иѣ ти казал, ажъ сѣъ твой Соломон мудростію ѣтол выѣдет“.

Се оповѣданѣ досѣ не було звѣсне в рядѣ Соломонѣвськихъ ле-
генд. В рукописѣ попа Ст. Теслевцьового воно становить частину
„Казанѣ на Воскреснѣе Христоко“. Сей самѣй легендарный мотив
знаходимо в старій українсько-руській пасивній драмі, котрої текст
відкритий і опублікований мною в „Кіевскої Старинѣ“ 1896 р.,
т. LIII, ст. 387—402, далѣ в українській вірші, записаній в рѣзних
місцях Харківської губерні, і в кінці в людových оповѣданях про
Соломона, записаних також в Харківщині, Катеринославщині,
а также на Угорській Русѣ. Про драму, віршу і про отсю легенду
гл. Мпронъ, Южнорусская пасхальная драма (Кіевская Старина
1896, т. LIV, стор. 1—29).

К. Крехівська Палея, стор. 1136—1137.

(Тлѣкованіє ѡ потири Соломонѣ). Єсть къ Црѣ-
градѣ къ сѣѣи Гофѣи потири Соломона дѣла. Єсть Кованѣ
на три граны, ѣ драгыѣ каменѣи, иж[ѣ] нарицает са прѣвѣи
ѣханѣ, вторыи ѣзмарагдѣ, гѣи самфирѣ, дѣи кар-
вамѣккул, ѣи лѣхунит, ѣи амфраксѣ, і ѣиѣи мнози свѣтлѣи
камени. Єуть ж[ѣ] ѣ стиси трѣе написани: ѣи на перкен гранѣ
самарѣисѣи, ѣи на втории гранѣ єврѣисѣи, гѣи на третѣи гра-
нѣ грѣисѣи. Єтих самарѣисѣи сице: „Чаша моѣа, чаша моѣа,
прорицаѣ, дондеж[ѣ] свѣзда в пико євди Гѣ первѣнцю єдѣи
ноцию“. Єтих єврѣисѣи сице: „Єе на вкушеніє Гѣ створена древа
ѣного“. тлѣкованіє: древо ѣно єс[тъ] крѣстѣ, ѣ вкушеніє ѡ рас-
пѣтии гѣть, ѣко євди раны, єж[ѣ] кѣпѣмѣ в ребра проводѣнѣ
выс[тъ]. І кѣзѣпи ѣко слѣво, ѣ єже „ѣи“, на крѣстѣ во питѣ
ѡцет со золчию [sic!] смѣшенѣ. ѣ єже „ѣи ѡпѣи са“ — погрѣвѣнѣ
выс[тъ] ѣ лежа ѡубо къ грѣкѣ ѣко пикѣ ѣ шюменѣ ѣ вина.
ѣ єж[ѣ] рече „веселѣемѣ“ — вѣскрѣсе ѡубо, веселѣа радость вѣм
дарова. ѣ єже „везопѣи ѣлѣгѣа“, сирѣч веселѣе, ѣлѣгѣа, что єс[тъ]
тѣкѣ: похвалим ѣстиннаго Бѣ. Єтих гѣ. грѣ[ѣ]скѣи, Гѣи єтих,
гѣть: „ѣ се кѣзѣ, ѣ ѡзрит весь соборѣ слѣву єго, і вѣзрат
нанѣ ѣ ѡубоатѣ с[ѣа]. єже реч[ѣ] ѣ Дѣдѣ црѣ посредѣ их“. тѣкѣ:
И самѣ Гѣ црѣ посредѣ ихѣ плотію распѣт са. І число написано
ѣ. сот ѣ девѣтеро. рѣцет же философ[ѣа] Кирил[ѣа]: ѣврѣте ѣ вто-
раго на гѣ. ѣкта црѣства Соломона до рѣжѣства Хѣа ѣкт ѣ. сот

и љ. Ї се прѣчество ѡ Хѣк. Сиѣ же стиѣов никто ж[е] може прѣтлѣковати, но прѣтлѣкова древле иж[е] прихѡди в Рѣскѣ филосоѡ Константинѣ нарицѣемѣ Кириѡ.

Три тексти сеї статї, значно ширшї вїд нашого, опублїкували доси Срезневськїй (Извѣстїя и замѣтки о малонзвѣстныхъ и неизвѣстныхъ рукописяхъ, N. XL), Порфирѣв (Апокр. сказ. о ветхозав. лицахъ и соб. по рукоп. Солов. библ., стор. 240—241) и А. Н. Петров (Апокрифическое пророчество царя Соломона о Христѣ, находящееся въ пространномъ житїи св. Константина Философа по списку XIII в. Памятники древней письменности (CIV. 1894). Сей остатнїй додав до свого виданя невеличкий дослїд, де вказує на покровнїсть оповїданя про Соломонову чашу з завязкомъ захїдно-европейськихъ оповїдань про св. Граля. Найкоротшїй текст сего апокрїфа находить ся в Житїю Константина Философа, що видане було в *Fontes Rerum Bohemicarum* I, 26—27.

Зведенї тут українсько-руськї рукописнї тексти — тїлько мала частина великого циклю апокрїфїчнихъ и зовсїмъ казочнихъ оповїдань про Соломона, що повїдкривано доси в старѣхъ книгахъ и рукописахъ рїзнихъ країв, в тїмъ числї и в Словянщинї, та про те спеціалїсти знайдуть тут дещо такого, чоґо доси не було знайдено в словянськихъ рукописахъ. Старословянськї або пїд лад старословянськихъ писанї тексти оповїдань про Соломона опублїкованї в збїркахъ Тїхонравова (op. cit. I, 254—272), Пипїна (op. cit. 51—71), Порфирѣва (op. cit. 240—241, 260—262), далї в видаванїмъ Тїхонравовимъ журналї „Лѣтописи русскої литературы и древности“, т. IV, Москва 1862 пз. „Повѣсти о царѣ Соломонѣ“ (стор. 112—153). Цїлий циклъ словянськихъ и захїдноевропейськихъ апокрїфїчнихъ оповїдань про Соломона, їхъ вандрївки и дослїд їхъ орієнтальнихъ жерелъ бувъ темою знаменитої працї А. Н. Веселовського „Славянскїя сказанїя о Соломонѣ и Китоврасѣ и западно-европейскїя преданїя о Морольфѣ и Мерлинѣ“ С. Петербургъ 1872, доповненої 1881 р. новою працею в рядї студїй пз. „Разысканїя въ области русскаґо духовнаґо стиѣа, V. Новыя данныя къ исторїи Соломоновыхъ сказанїй“. Богато важного матерїялу з жидївськихъ, арабськихъ и др. схїднїхъ книгъ зїбравъ Грїнбаумъ у своїхъ „Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus der Hagadda“ (*Zeitschr. der D. M. G.* XXXI, 198—224) та в книзї „Neue Beiträge zur semitischen Sagenkunde“, Leiden 1893, 198—240. Надто гл. Weil, *Biblische Legenden der Muselmänner*, 215—279.

пророки шит'ки выг'вила, тылко сѧ зостал пророк Ілїа, але ѥ того глѧдала тѧа то безц'ница црѧа Сзавел ѥ хот'кла пог'бити. Ѥ мала своѥхъ поганыхъ поповъ чотырыста, которым давала на каждый дѧнь достаток жык'ности, годовала ихъ с полаты своѥй, поѥла, шдѧвала ѥ скакѥй имъ скѥй статок давала.

Ѥ в' тоѥ время много сѧ людей ш Бгѧ нѥсного швер'нсло было, ѥ в'дали сѧ оу великѥе скожолкѥ ѥ в' безаконѥй нечестѥкѥй, поганѥй. Тогда, братѥ, Ілїа стѥй кар'зо был оу великой скор'бкѥ ѥ нар'кавъ сам' на севѥ ѥ просил Бгѧ, авы то оушл дшѥ его, ко не могъ тер'пкѥи безаконїа такого на свѣткѥ.

Ѥ единого дѧа стал сѧ голос из нѥа ко Ілїѥ ѥ рекъ емѥ: „Ѥди ты Ілїѥ до црѧа Яхава ѥ напомина ѥго срго'!“

Пошол стѥй Ілїа до црѧа, став'ши предѥ нимъ почнетъ емѥ говорить смѣло, рекчи тыми словы: „Слѧхай, црѥ! Жыкъ мой Бгѥ ѥ жыва дшѧ моа: аж [нѥ] вѥдетъ смѥ рѥковъ роса на землѥ або дежчъ, поки сѧ не покаете, ко такъ говорѣтъ Бгѥ мой, которомѥ а предстою дѧнь ѥ ноцкѥ, ажъ хѥба а Бгѧ моего оупрошѥ, тожъ еслѥ вѥдетъ дожчъ на зем'ли“.

Зновѥ рекъ Бгѥ до Ілїѥ: „Оустан ты, Ілїѥ, вѣр'ный мой слѧго, ѥди штол на восходные стороны ѥ сокрыѥ сѧ тамъ оу потоцкѥ Хорадкѥ протикѥ Ішр'дана рѣкѥи, ѥ тамъ вѥдѥшъ водѥ пити ш потока, а а казалъ коронѥм, авы та годовали тамъ“. Слѧшав'ши то Ілїа оустав'ши пошол, ко былъ голодъ великѥй. Ѥ такъ Ілїа оупросилъ нѥсного Бгѧ, авы то нѥво не дало дожчѥ а землѥ росы, шо сѧ такъ ѥ стало: затворыла былъ Ілїа нѥса ѥ не было дожчѥ анкѥ росы на землѥ за тры годы ѥ за шкѣт' мѣсѥй, то ес[тѣ] полчетвер'та рокѥ. Ѥ тогда вѣда была великаа без' воды, такѥй былъ голодъ, же ѥ травы нѣгдѥ не было найти жати. Тогда людѥ ѥ скоты гинѥли много.

Ѥ пошолъ Ілїа тамъ, гдѥ емѥ повелѣлъ Бгѥ. Ѥ коли былъ на пѣти, стоимлѥ сѧ ѥс працкѥ, потомъ спочив'ши зновѥ пошолъ. Ѥ дошовши до того мѣсѥа, гдѥ емѥ Бгѥ рассказавъ, склѥ тамъ оу той пѣщи при потоцкѥ Хорадкѥ, с которого водѥ пивалъ. Ѥ тамъ Ілїѥ короны с поран'кѥ приносили хлѣвкѥ, а ко вечерѥ приносили емѥ мясо, ѥ такъ годовалъ Ілїѥ Бгѥ стѥй, ѥ ш того потока водѥ пивалъ.

Ѥ потомъ той потокъ высохъ, ко не было дожчѥ полчетвер'та рокѥ. Потомъ зафрасовалъ сѧ Ілїа стѥй пророкѥ. Тамъ Бгѥ рекъ ко Ілїѥ: „Оустанъ, Ілїѥ, ѥди ко Сарѣдѥ мѣсто Сидонское ѥ живи тамъ, ко а тамъ велѣлъ единой жонкѥ оудовици годовати тѧ“. Оустав'ши Ілїа пошолъ до того мѣста Сарѣды. Ѥ пришолъ до

коротъ варыскихъ*) [и] оукид'каль тамъ тотъ к' довицю, а она зкирает дрыва, двк' пол'кн'ца. И рек' к ней Іліа: „Нек'сто, вынеси ми воды пити подорожномъ ч'лвкс!“ И коли пошла жена, закликавъ на ню Іліа и рекъ к ней: „Прош' та, жено, вынеси ми ш'крсхъ х'лква Б'га ради стран'номъ ч'лвкс, во есмъ голоденъ“. Рекла Іліи жена: „В'кр' ми, ч'лвче, не маю и в' домъ моемъ кремъ пригорѣла м'ски в конов'ци и мало ш'ливы оу кор'чазц'к, и се дрыва несъ двк' пол'кн'ци, и тое с'кк'ши ш'ципок из'к'мъ из с'номъ моймъ, и тое из'кк'ши юж оумреме, во ес[ть] голод кр'кпокъ, не мож анк заровити анк выпросити“.

Рек ко женк Іліа: „Мок'чи, жено, и не чини такъ, як ты говорыши, але тое оучини, цю ж ти повелю. Иди кор'зо и спечи пер'ше и вынеси мн'к пер'ше мало ш'цип'ка, тожъ зновъ сок'к спечи и с'нови твоемъ на посл'докъ. Во такъ говорыт Б'гъ с'тый: конокъ м'ски спора в'дет і кор'чага ш'ливы не шмаал'кет до того д'на, зачим Б'гъ дожч'с даст на лице земли“.

И пошорши жена оучинила такъ, як ей повел'каль Іліа, и дала кети Іліи и сама к'ла и [дала] с'нови своемъ. I ш' того д'на приспоравъ Б'гъ м'ски в' с'дин'к, так' же и ш'ливы спорывъ им Б'гъ невидимою силою в'ж'ю. И там пр'бывал с'тый Іліа оу той оудовицк за розказомъ Б'га н'снаго.

И потом по киакох д'н'хъ цю са стало? Розказ'каль са с'тъ той оудовицк і змерк. Стала оудовица плач'чи говорыти до Іліи: „Що мн'к и тов'к, ч'лвче в'ж'ю! Пришел есь до мене воспомансти гр'хци моѣ і оуморыти с'на моего!“ И рек к ней Іліа: „Мок'чи, жено, не плач, дай ми с'на твоего сюда!“ И к'зав'ши его Іліа и пон'к'къ его на звыш'к'с, где емъ был спочивокъ Іліинъ, и полежыла его на постели своей и там стал са молити Г'д'с Б'г'с плач'чи и говорачи: „Оув'и мн'к, Г'и! Г'и, св'кдителю оудовы с'а, оу которой то і живъ, а ты ш'зловил еси оуморыти с'на еи и мн'к см'тномъ нарсганж оучинити!“ И там ч'сдо сотворыла с'тый пророк Іліа: д'н'свъ на ш'рока тры разы, ставъ прывивати Б'а и рекъ: „О Г'и, Б'ж'е мой, посласхай ма, раба твоего, нехай са вер'ветъ д'ша того ш'рока в него!“ И скоро тое вымовил, зараз ш'жыль ш'рокъ. И в'зав'ши его Іліа изв'каль его из выш'ки і ш'дакъ его л'тры его. И рекъ ей Іліа: „Ото есть живъ с'тъ твой, дай хвал'с Г'с Б'с н'сномъ!“ Рекла жена ко Іліи: „Биж'с, иж то есть ты ч'лвкк' в'ж'ю и слово ест в'ж'ое во ш'стах твоихъ“. И поклонила са с'темъ Ілію пророк'с в'ж'емъ и прославила Г'а Б'а н'снаго.

*) Від мадарського város — місто.

И коли вистояло пелчетвер'та рокс той карности, рекъ Бгъ до Іаїа: „Оустан', Іаїе, ѝди ѝ покажы сѧ кролю Яхавс, нехай сѧ покают ѿ злостей своіхъ ѝ дамъ дожчъ на зем'лю“. Оустан'ши Іаїа пошол. И коли Іаїю оувидѧ' крол Яхавъ, рекъ к немс: „Ты естес Іаїа?“ Іаїа же рекъ: „Истемъ [sic!] Іаїа. Цю чиниш, кролю? Чомъ сѧ не покаете ѝ не ѡвер'нете до Га Бѧ? Доки есдете храмати на шѡкъ колѣна? Црѣс, кажы ты зократи всѣхъ людѣй ѝ поповъ своіхъ, колѣко ихъ маешъ“. И такъ оучинилъ црѣ: послалъ оусюды ѝ розказалъ людѣмъ зократи сѧ [и] попомъ своімъ, и такъ оучинилъ црѣ: розказалъ ѝти оушиткнмъ на горѣ Кар'миласкю. И тамъ рекъ имъ Іаїа: „Оучинѣте мѣтвы ѝ принесѣте ѡфѣкрь бгѡмъ своімъ: вы своємс бгѡви Балламови [sic! зам. Баллови], а жъ своємс Бгѣс стѡмс Сѡлаводс, ѝ который Бгъ кого выслахае ѝ дасть дожчъ на зем'лю, то той ест ѝ есдетъ Бгъ колшій ѝ правдивый. Если мой Бгъ дастъ дожчъ на зем'лю, то мой Бгъ есдетъ оусѣмъ бгѡмъ Бгъ, правдивый ѝ стѣй надъ оусѣми нами слагами его. И если виѣ Баллъ дастъ дожчъ на зем'лю, то вы ѝдѣте за нимъ. И во зостакъ пророкъ Гнъ едвнъ, а виѣ пророки мнози с'кло. Дайте оубо намъ два выки мо[лоди] ѝ ростешѣте ихъ единого на ѡфѣкрь вашѡмс Бгѣс, а жъ ростешъ варана, ѝ шгна не каадѣкмъ [в рѣш. хибно: накаадѣкмъ]: ѝ который Бгъ тотс ѡфѣкрь запалитъ ѡгнемъ, то естъ Бгъ великій“.

И похвалили тѡе слово оусѣ люди и рекли некр'ный: „Добре вы говорыт, той то Іаїа, нехай такъ есдетъ!“ Потомъ Іаїа рекъ некр'нымъ поганомъ: „Возмѣте вы совѣкъ выка единого ѝ вы перше оучинѣте ѡфѣкрь своємс Бгѣс ѝ шгна не пригнѣщайте!“

И перше некр'ный оучинили ѡфѣкрь своємс Бгѣс Баллас: стали вси попы ѝлаживиѣ, почали призывати ѝма Баллово ѡ заранѣс до полѣдня. Моцно звали ѝ кликали мовачи: „Послахаѣ насъ, Балле, послахаѣ!“ И не было гласа анѣкъ послашанѣя. Трѣднали сѧ много ѡколо жертвника, который то были оучинили. И было южъ полѣдне, смалъ сѧ изъ нихъ Іаїа говорачи: „Кличѣте голосно, але видите, ижъ то нѣколи виѣмс Бгѣс, ако може панъ ест ѝ спитъ“. Кликали ѝ не было нѣчого, а ѡфѣкра лежала. Потомъ рекъ ѝмъ Іаїа: „Перестанте вы южъ какати вашого пѣстого Бгѣа, нехай жъ оучиню ѡфѣкрь моємс“. И рекъ Іаїа: „Пристѣпите ко мѣнѣ!“ И пристѣпилъ к немс оушитѣки некр'ные люди. И рекъ Іаїа до людѣй: „Оучинѣте ми, цю камъ повею!“ И принакъ Іаїа вѣ. каменный по числѣ вѣ-ти колѣнъ Іудѣскихъ, якъ емс Бгъ говорылъ мовачи: „Иїаъ есдетъ ѝма твое“. . . *) шѣкати жер'товника

*) Тут у рукописі очевидно щось пропущено, хоча в тексті не зазначено пропуску.

Гїа, который то былъ розметанъ ѿ некр'ныхъ. І школо жер'тов'ника ѿкопати казал ірок ѿ казал положить дрыва на жер'тов'никъ ѿ масо покел'къ порѣвати на вѣката ѿ покласти на верхъ дровъ. І рек Іліа: „Принес'кте ми четыры водоносы воды ѿ пеликайте дрыва ѿ масо ѿф'кр'ное“. І рек: „Оудкойте!“ І ѕдвойша. „Оутройте!“ І стройша скипати водѣ четырма цевры, ѿ ввѣйшла вода ѿколо прѣстола, стал той ірок повный воды, который был выкопанъ на тоє ѿколо жер'тов'ника. Посмотрывши Іліа на іво ѿ почнет говорить мовачи: „Ѡ Гї Бѣ Явраамовъ, Ісааковъ, Іаковъ, Бѣ Сотворителю іва ѿ землѣ, выслухай мене днѣ ѿ дай, Гї, ѿген из іва на зем'лю! Не хай познают люде некр'ный, іко ты естєс Бг'ъ един і а естєс сабга твой!“ І мана сѧ Іліа плачѣчи ко Гдѣ Бг'ѣ. І зараз выслухал Бг'ъ мол'вѣ стго Іліа, ѿ спавъ ѿген из іва ѿ Гѧ ѿ самого прѣстола вѣго, ѿген ем'пирейскій моц'ный, тамъ спалив масо ѿ дрыва ѿ водѣ оу том іар'кѣ ѿ кам'на. І там оушитки оупали некр'ный люде на зем'лю, так' кор'зо іак ѿком мигнетъ долѣвъ ницѣ ѿ закрычали голосно мовачи: „Заправды той ест Бг'ъ моц'ный над оуск'ми Бг'и ѿ кр'дем емѣ оушит'ки!“ І рек Іліа стый до люде: „Поймайте вы мнѣ тоты пророкы Балловы поганый, авы ни един з нихъ не ст'ккѣ!“ І так поймали их оушит'ких люде ѿ пов'клъ ихъ Іліа на поток Кисковъ ѿ там их пор'кзаль оушит'ких тыхъ поганыхъ поповъ.

Потом Іліа стый почнетъ говорить црѣви некр'номѣ Яхавѣ: „Црѣ Яхавѣ, ѿто теперъ вѣдетъ дожчѣ из іва на зем'лю. Кажы запрагати колесницѣ твою црѣскѣю, іди кор'зо до домѣ твоего, авы тѧ не зах'вативъ дожчѣ на пѣти!“ І самъ стый Іліа изыйшол на горѣ Кар'милскѣю ѿ приклонил сѧ на зем'лю ѿ положыл лице свое меже кол'на своѧ ѿ станет мліти сѧ Гдѣ Бг'ѣ. И тогда сѧ зараз іво помрачило ѿблалами ѿ дх'омъ ѿ пролал сѧ дожчѣ великій ѿ сил'ный.

Црѣ же Яхавъ пошолъ до домѣ ѿ пришов'ши пов'далъ тоє црѣи своей Єзавелѣ, що Іліа оучинник, же то ѿ поповъ их оушит'ких потратил. Слышавши то црѣа нечест'ваѧ Єзавелѣ насер'дила сѧ люто на Ілію ѿ послала к' немѣ говорачи: „Ты ли еси погѣбив поповъ мейхъ? І а зак'тра днѣ твою возмѣ іс тебе“. Слышав'ши тоє Іліа избежал сѧ, оустак'ши пошолъ ѿ стал оут'кати перед тоєю нечест'вою црѣєю Єзавелѣю.

І пришолъ ко Кир'сакію зем'лю Іудинѣ ѿ вставил там' ѿрока своего, а самъ пошол оу пѣцѣ. І ишел тамъ днѣ ц'каый, ѿ пришов'ши оу пѣцѣ с'кѣвъ спочивати под смереками. І там

оуґснѣкъ ѿ видѣлаъ сонѣ, якъ вы кто [к] пристѣнилъ сѧ къ немѣ ѿ рекѣ до него: „Іаіе, оставь, кѣкъ ѿ пій, во ест ти далека дорога!“ И коли сѧ Іаіа превѣдникъ, ано оуґвидѣлаъ оу головахъ его ѿщипокъ іачмѣный ѿ корчага воды полна стола. Оуставши Іаіа ставъ кѣсти ѿ тѣю вода пити, ѿ зас [к] оуґснѣкъ. И зновѣ пришолъ къ немѣ аггакъ Гнѣ, дрѣгий разъ извѣдникъ его ѿ рекъ: „Оустанъ Іаіе, кѣкъ ѿ пій, во ти далека ест дорога“. Оуставши Іаіа блѣгодарыкъ Гѧ Бѧ, кѣкъ ѿ пивъ. ѿ такъ ѿшолъ во крѣпости того найдѣкъ м. днѣ ѿ м. ноцѣй не вѣкшаючи вѣчого.

И пришолъ до горы Хорыѣской ѿ тамъ знайшолъ печарѣ ѿ вѣвойшолъ в ѿно ѿ жыла тамъ молачи сѧ Гѣ Бѣ непрестанно днѣ ѿ ноцѣ. И тамъ пришевши къ немѣ аггакъ Гнѣ ѿ рекъ емѣ: „Що ты тѣ Іаіе чинишь?“ Рекъ Іаіа ко аггакъ „Ревнѣа поревновахъ по Гѣдѣ Бѣкъ моему вседерѣжытелю, во ѿставили люде твоѣ приказана твоѣ ѿ тебе, Гнѣ мой, ѿлтарѣ твоѣа рескопали ѿ пророки твоѣа погѣбили, ѿ толко единъ зостаемъ, ѿ хотат ѿ мою днѣ оуґзати за тебе, Гнѣ Бѣ мой!“ И рекъ Гѣдѣ ко Іаіи: „Не вой сѧ, Іаіе, оустанъ ѿтол, ѿди во пѣтъ твой! ѿди пѣтемъ во пѣстыню Дамасковѣ ѿ тамъ поѣтишь Елисеѣ сѣна Сафатова в ѣ мѣсто себѣ пророка“.

Зновѣ пише в четвѣртыхъ книгахъ црѣственныхъ в г[л]авѣ девѣтой на десѣтъ: Оуставши, мовитъ, единого днѣа сѣмъ Іаіа пошолъ во пѣтъ свой ѿ знайшолъ Іаіа Елисеѣ сѣна Сафатова, ѿ которомъ то емѣ аггакъ повѣдалъ. Я Елисей на поли ѿравѣ своїми волы. Пришовши къ немѣ Іаіа станеть емѣ пропекѣдати слово еже Елѣа нѣсного Савауда. Рекъ ко Іаіи Елисей: „Ще, жые мой Кѣкъ ѿ жыла днѣа моѣа, же тѣа не оставлю!“ И заразъ Елисей порѣвакъ пѣгъкъ свой на ѿгнѣ ѿ закла единого кола ѿ наготовала кѣсти Іаіи ѿ совѣкъ, ѿ оставила оуґшитко, пошолъ за Іаіемъ ѿ была емѣ сабга, ѿ сабжыла Іаіи вѣрне.

И тамъ чѣдо сотворыла сѣмъ пророкъ Іаіа. Единого днѣа, коли оутѣкала сѣмъ Іаіа передъ Езавелѣю црѣцю, гонителкою на хрѣстіанъ [sic!], а погна за нимъ оу слѣдѣ была, Іаіа сѣмъ привѣкъ на едино поле ѿ знайшолъ единого чѣкка, а ѿнъ сѣкетъ пшеницю. Поклонна сѧ емѣ Іаіа ѿ блѣвила нивѣ его ѿ пшеницю ѿ тамъ сотворыла мѣтѣс до Гѣа Бѣа, ѿ тамъ заразъ стала пшеница оу колосѣ ѿ зацѣвила красно. Я в томъ часѣкъ пришла погна, сабги црѣцѣ Езавелѣины, станѣтъ свѣдовати чѣкка; „Ци не видѣлаъ есъ, чѣкче, тѣтъ Іаіи?“ Я чѣккъ ѿмъ ѿповидѣлаъ: „ѿ его еше тогда видѣлаъ, коли мъ тѣю сѣла пшеницю, а тепѣрь ѿ его, панове, не

видѣлъ“. И рекъ ли саври: „Юж то сѧ дав'но чинит!“ И вер'нши сѧ зновѣ назадъ, а сѣый Іаѡа пошел ко пѣт' своей.

Саврай же, що сѧ стало над тою безбож'ною королницею Евзевелиею! Единого дѣла пошла сама на свой фол'варокъ. Тамъ еѣ поразила сила бжѡа невидимаѧ; на единой зем'ли ѡраной оупала тамъ мѣтва и тамъ еѣ до вечера ѡмъ извѣли. И такъ то злая кезеѣница зле ѡдала дѣшъ сего ѡкланнѣю дѣволомъ и пошла до некла на мѣки вѣч'ныи.

(Ѡ в'звѣтїю Іаѡи на ѣво ѣс тѣломъ и з дѣшею). И коли юж пришол томѣ час, иж то мавъ Бѣкъ оузати Іаѡю ко трѣсѣ на ѣво. тогда ѣшолъ Іаѡа и Єлисей во Галъгалы. Тамъ мовил сѣый Іаѡа ко Єлисею савзѣ своимъ: „Бѣди ты, чадо, тѣи на семъ мѣсѣци, во мнѣ велитъ Бѣкъ ѣти до Іер'дана“. Рекъ к немѣ Єлисей: „Ѡче, живъ мой Бѣкъ и жива дѣла естъ мѡа и твоѧ! И сѧ тебе не лишъ ѣ не ѡставлю тѧ, оуѣтелеѧ своего!“ И пошло изъ нимъ ѣ мѣжей ѡ сѣовѣ пророческихъ, и стали мѣже по далекъ, а Іаѡа и Єлисей шѡа стали при Іер'даны рѣѣ. И в'завъ Іаѡа шатѣ свою, изкивъ еѣ и ѡдарывъ ню по водѣ, и роздѣлила сѧ вода на двоѣ на шѣкъ сторонѣ и сѣмъ и тамъ, и перѣйшли шѡа по сѣхъ. И коли перѣйшли за Іурдань, рекъ Іаѡа Єлисею: „Проси совѣкъ оу мене що хочешъ, зачимъ не вѣзатъ вѣдѣ ѡ тебе“. И рекъ Єлисей: „Нехай вѣдетъ ѣ во мнѣ дѣхъ таѣи богатыи, иѣи естъ оу тебѣ“. Рекъ емѣ Іаѡа: „Поскорыѧ вси тоѣ оу мене просити. И если мѧ оувидишъ, коли вѣдѣ вѣзатъ ѡ тебе, то вѣдишъ ты тото мати оу себе, що ѧ маю“. И тоѣ ѣдѣчи пѣтемъ гокорытъ Іаѡа до Єлисеѧ, ино колѣса ѣ конѣ ѡгненныѣ оушит'ко стало меже нимъ и вѣзало дѣхомъ Іаѡю живого ѣс тѣломъ на той воз ѡгннстыи кон'ми ѡгннстыми и понесло Іаѡю в ѣво иѡо вихромъ. Єлисей же стоѣчи смотрытъ ѣ закланкѡкъ голосно и рекъ: „Ѡче, Ѡче, колѣса ѣлаѡа и конѣ его!“ И потомъ не оувидѣлъ Іаѡю передъ собою.

И в'завши Єлисей за ѡдежѣ свою розодравъ еѣ на двоѣ. Іаѡа же спѣстѣл Єлисеѣви изъ воздѣха ѡдежѣ свою, которою то была роздѣлана Іурдань рѣѣ. Оузав'ши Єлисей ѡдежѣ Іаѡинѣ спадшѣю изъ воздѣха вернѣлъ сѧ до Іурдана рѣѣ [sic!] и стар'ши при рѣѣ оузав'ши Єлисей Іаѡинѣ ѡдежѣ оударывъ по водѣ и не розѣстѣла сѧ емѣ вода. И рекъ Єлисей со плачемъ: „Где естъ Бѣкъ моѣнъ Іаѡинъ ѡпѣ?“ Оударывъ по водѣ дрѣгѣи разъ и ростѣпѣла сѧ вода и перѣйшолъ Єлисей по сѣхъ.

Единогѡ часѣ прѣтрафѣло сѧ было ѣти сѣомѣ Єлисеѣви черезъ едино мѣсто, где тежъ дѣти пѣстѣта грѣли сѧ на ѡлицѣ. И Єлисей

был лысый, голова емѣ была лысая, голаа. Оувидѣвши Елисеа дѣти бѣгли за нимъ корачи его и кричали гокорачи: „Лысый! Пакшывый! Гологеловый! Пакшывый!“ Бѣгли за Елисеемъ за мѣсто корачи его и за рызы [сѣ]паючи. Потомъ не терпачи Елисей далей тымъ дѣтемъ пѣстымъ помолнлъ сѣ Бѣс и рекъ: „Дай те Бѣе нѣсныи, абы те васѣ медвѣдь пороздиралъ оушит'кихъ за вашѣ такѣю звыточнѣю пѣстотѣ!“ И въ томъ часѣ гдѣ сѣ оушла медведица зо двома дѣт'ми и тамъ пороздирала медведица тыхъ своевольныхъ пѣстошныхъ дѣтей оушит'кихъ сорокъ и пѣтеро, и пошла оу лѣсъ. А Елисей пошолъ оу пѣсѣ и въселна сѣ во единѣ печарѣ и тамъ превыкал на мѣтвахъ стѣхъ.

Той же Елисей жонкѣ единой на иѣма Еомантаннины во-скресыла сѣа еѣ оумерлого. Той же Елисей стѣи Ерихонскіе воды гор'кіе, сотворивши мѣтвѣ, оусыпала оу тоты воды соли и стали воды солодкіе и людемъ пожиточныи.

Повѣдають книги цѣственныи четвер'тый оу главкѣ пѣтой, яко вы той же Елисей стѣи пророкъ вѣжый единого князя Исырийского на иѣма Невмана шчѣстна [sic!] его ѣ проказы, коли емѣ розказалъ былъ сѣмъ разъ погрѣзити сѣ оу рѣцѣ Иорданн: и коли сѣ погрѣзилъ, заразъ ѣ него пропала злая проказа, и вѣчинило сѣ тѣло его красное велми, яко ѣрочатѣ молодого, и былъ здоровъ и красенъ тѣломъ. Тѣхъ молитвами Гѣди стѣхъ твоиѣхъ ѣбоухъ пророковъ Іаи и Елисеа помилѣи насѣ и сѣси дѣла нѣша всегда и иѣнѣ и прѣсно и во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Отсе оповѣданѣ держитъ сѣ доволѣ вѣрно библѣиноѣ основн, а декуди навѣтъ текету (1 Царствъ XVII—XIX; 2. Царствъ II, 1—18 — оповѣданя про Іллю, і 2 Царствъ II, 19—25; IV, 8—37 — оповѣданя про Елисея), та має такожъ деякі апокріфічні подробности, а власне початокъ оповѣданя про Іллю (сонъ его батька і викладъ того сну, взяті ізъ проложной статті про Іллю, а сѣ зновъ винята ізъ твору сѣв. Еуіфанія Кипрського „Historia de prophetarum vita et interitu“), епізодъ про наяву, що чудомъ вродила пшеницю і оповѣданѣ про смерть Езавелі.

Б. Рукописъ о. Теодора зъ Дубівця, стор. 8—10.

(Мѣта того жъ дѣ. стѣго прѣрока Елисеа). Елисей великій и славный прѣрокъ вѣжый вѣ ѣ страннѣ Едесскѣ и племени Ржвимова, сѣи же Асафатов. ѣгда же хоташе родити сѣа, выс[тѣ] велѣе знаменѣ: залтла бо оуници, иж[е] въ Силамѣ, быстро вѣзопи, як[о] слышати во Іерлѣмѣ. рече ж[е] жрецъ вѣ иѣчленій. ѣко „вѣ иѣи

пророкъ ради с[а] днес[ь] въ Іер'лимѣ ѿ тѣи раздрѣшит ѿстван'нѣ ѿ сѣкрѣшит сѣлѣн'нѣа". многа ж[е] знаменїа сѣтвори Бгъ ржкою Елесеїною. ѿ тѣ пррочествова ѿ пришествїи Гїи, Ерихонскїа воды безчаднїи ѿ грѣки сѣща ѿсѣ'клан ѿ рек: „тако глет Гг: ѿсѣ'клаю воды сїа, [да] ѿсѣ'кляют". мртвѣа вѣскрѣсн ѿ прокаженаго сѣщаго Неѣмана Еирїна ѿ проказы ѿчисти, ѿ Ѣзїю своѣго сажгѣ прокаженаго сѣтвори за сревролюбіѣ [и] преслѣшанїе, ѿ воды Іер'данскїа мнлстїю Ілїїною оудари ѿ раздѣли, ѿ ѿна многа чюдеса сѣтвор[и]. ѿ сѣдѣщїх ѣмж близ Іер'дана сѣ ѣ-ю ї. сѣв прроческїх, слышав ѿ нем црѣ Іасїрійскїи ѿ посла поймати ѣго тисащ воїнк. оузрѣкши ж[е] ѿз горы воїнкѣ иж[е] ѿдоша сѣ Елесеїм мжжїи [sic!], хотѣха вѣжати. ѿ реч[е]: „почто мало вой вѣжнтѣ? множайшїи во сѣ нас сѣт". ѿ показа им аггльскїх воїн'ствѣ множество ѿ себе. ѿ оузрѣкши [с]воѣ ѿ ѿде с ними къ Іасїрійским людем всем ѿ реч[е]: „кого ѿщете?“ ѿ рѣша: „Елесеїа". ѿ реч[е] им: „ѿдѣте вѣ сѣд мене!“ ѿ приведе ѣго вѣ сѣд себе глѣ црю Ілїеву: „не оубїїи людеї сїх, но давѣ им їсти ѿ ѿпоустивїи их: не їако на тѣ прїдоша, но їако на ма". ѿ вопроши их: „како смѣт[е] вѣнїти вѣ град сей?“ ѿ тїи клѣх сѣ глѣюще: „ни града видѣхом!“ Елесеї же поживе влгооудно престаки сѣ Бгъ ѿ похован выс[тъ] оу Самарїї в Савастїана градѣ.

Е се тѣв. проложна житєвнєсѣ, т. е. така, що помїщувала ся звичайно в Прологах. Житїя пророкїв у Прологах винятї з деякими скороченїями їз твору сѣв. Епїфанїа Кїпрєского „Historia de prophetarum vita et interitu“. Відомости свої черпав Епїфанїї не тїлько з Письма сѣв., але також їз цїзвїйших рабїнєських ї апокрїфїчних творїв. У нашому оповїданю апокрїфїчним додатком є відомїстѣ про чудо, яке стало ся при вродженю Елесеїа.

В. Рукописе о. Теодора з Дубївця, стор. 1—2.

(Мїа того ж д¹), сѣго пророка Ісаїа). Сѣтїи Ісаїа великїи²) пророкъ вѣ³) ѿ Іер'лїма, стрїїи жє⁴) вѣше Манасїа црѣа, сїа Езекеа, ѿблїчаше ѣго ѿ безаконїи⁵) ѿ претрен выс[тъ] пїлами⁶- на польї ѿ похованї выс[тъ]⁶) близь воды, юж[е]⁷) погоуби Езекеа [и]⁸) разорї⁹) ю ратных дѣла¹⁰). но Бгъ¹¹) знаменїе сѣтвори пророка [так в Ком. Прол, тут хвбно Бг] ради, занє прєжде оу'мртви[а] ѣго оу'жда сѣ¹²) ѿ помїи сѣ пити водѣ.

[и ѡвїе]¹³⁾ послана вѣсть ѣмоу вода жива ѡтоудоу. того ради нарече сѧ Еилоуам, еж[ѣ] сказает сѧ: послан. тогда¹⁴⁾ оубо лежаахоу моцк сѣго пророка близ воды Еилоуамла, ѡко ж[ѣ]¹⁵⁾ вк¹⁶⁾ положенж¹⁷⁾ оубкрай моря¹⁸⁾ црѧ Дѣда ѡ Соломона. ѡ по сѧм же принесени вѣша моци¹⁹⁾ в Кестан'тинград²⁰⁾ ѡ положени вѣша оу Лахир'нк²¹⁾ вк²²⁾ цркви²³⁾ сѣго Лаврен'тѧ.

1) Стрѣсть 2) дод. кѣйї 3) дод. оубко 4) страны иже 5) дод. ѣго. 6) вас. 7) иже 8) вас. 9) разорик 10) ради 11) ѡ вѣсть 12) оубдак сѧ 13) Т. з Д. вас. 14) и тѣго 15) дод. речю 16) вѣсть 17) вас. 18) гроба 19) вас. 20) Црнград 21) близ Блахур'ны 22) вас. 23) цркви.

Варианти виписано із рукописного Пролога, що находить ся в Комарні, власність тамтошнього мѣщанина Вѣлхового. Рукопис, сильно ушкоджений, походить із XVI або XVII вѣку. Про смерть пророка Ісаїї в Письмі сѣв. нема нїякої згадки, а тим менше про мѣсце его смерти і про чудо з водою. Статейка отя так само як і попередня винята із твору сѣв. Епифанїя, гл. Divi Eriphanii episcopi Constantinae Cypri contra octoaginta haereses opus Panarium etc. Basileae 1542, стор. 618—625, де помѣщено статтю Historia de prophetarum vita et interitu. Завважимо тут, що із сеї статті взяте також оповѣданє про пророка Натана, помѣчене у нас на стор. 276—277, а також оповѣданє про вродженє пророка Ілїї на стор. 296.

Г. Крехівська Палея, стор. 985—987.

[Смерть Єремїї і его пророцтво про Ісуса]. [Шо зруйновано Єрусалима Навуходоносором решта Жидів, не виведених до Вавилона, не хотѣла жити в Єрусалимі, як радив їм Єремїя. Під проводом Йоанана вони шшли до Єгипту, забравши з собою і Єремїю]. И поят Иѡнанъ и всѧ вѣвекодїї, силы всѧ ѡставляша Иудинкї ѡбращенкїѧ жити на земли, моужа силнїѧ и млад[ѣ]нца ѡ дщери црѧ ѡ дїѧ ѡже ѡстави Навсзарданъ с Годолїемъ сїмъ Яхикавомомъ, и Єремея пророка ѡ Барсха сїѧ Нирїйна, ѡ внидоша вк Єгупет, ѡко не посласаша глас[ѧ] Гїѧ. и внидоша в Тафайск ѡ приста[ша] к мерзостемъ єгупетскимъ ѡ женкї ѡхъ ѡ кажахс црци ѡвсней, вкзавкахс єї вкзаванїє и кажахс, ѡко ѡ моужемъ ѡх пристаѧ к нимъ. ѡ вкст[ть] слово Гїє к Єремеї: „се ѡзк преставляю лице свое ѡкож[ѣ] погубити всѧ Иудеѧ бежавшїѧ к Єгупет, ѡ падстѧ с[ѧ] мечем ѡ голодомъ, ѡсксдют даже ѡ мала ѡ до велик[ѧ]. ѡкож[ѣ] сѧ ти надеють дїѧми своим[и] вкзврати[ти] с[ѧ] на землю Иудинс, не вкзвратят сѧ тамо ни счелют“

[sic!], и ѿвѣщаше вси люд[ѣ]и Юдейстий Єремей гліце разсмер-
шій, іако жены нх кажахсѣ вѣдомъ и нѣмь, гліце: „слово, еж[є]
намъ [рекаѣ вси] къ имъ Гіе, не послышаем тебе. іак[о] творачи
творимъ се слово, еж[є] и звѣдетъ и з сѣтъ нашихъ кадити црци
нѣсней и вѣзаниаветъ єи вѣзанианіе, іакоже створиша ѡци нїи
и црци нїи къ град[є] Иудине“. и реселаше с[а] и жившци
къ дїи своїа.

Много ж[є] плакаша [зам. плака с[а]] ѡ них Іеремеа и счаша
іа не смешати с[а] мерзостями єгїпетскїми. пррочествова же много
ѡ Иудеєхъ свшцихъ къ Єгїпте и ѡ Фараон[є] и ѡ людєхъ єго, іако
погибншти ѡ лица халде[и]ска, понеже кажахсѣ рскотвореномъ.
и рече же и се предстояцимъ: „И ѿидетъ Гк ѡ Сиѡна на іко
и пак[и] придетъ в Сиѡн славою, єгда древс поклонатс[а] вси
іазїци“. пррочествова же преж[є] ржства Хсва лкт хк. ѡ при-
шествїи Хсвк и ѡ распат[и]и и проведениї. слышавше ж[є] се
Иудейъ къзрише гліцие: „се ж[є] паккї тниж[є] глїи глїи Исаєю
сїмъ Ямосовым!“ и вземше каменїемъ повнша и, понеж[є] ѡблї-
чаше іа ѡ везаконїи. понеж[є] ваше Єгїптаномъ добръ, и погрк-
веша и близъ домс Фараѡна. Помолї ко с[а] Коу, и змреша
ѡ аспидкї, и ж[є] гсблажсѣ люд[и]и воднїи зверїе. и ж[є] нарицаютъ
с[а] коркодани.

Єеи ж[є] Єремеа вѣда знаменїе єреѡмъ єгїпетскымъ, іако
подобаєт трасти с[а] и доломъ нхъ и пасти с[а] Єїса дкла
ѡтрочат[и] ѡ дѣи роженс и къ іаслєх. да сего дкла Єгїптїане
и доселк вїю творать дѣцю ражаѡцию первїи млад[є]нецъ єїа,
и къ іасли вѣложыше поклоняют с[а] ємс. Быс[тк] же по х. и і.
лкт Иѡсїфъ своїа с[а] Ирод[а] и зиклїюца млад[є]нца, поїтъ
Хсв и Мрїю и ккжа къ Єгїпте. къниде же къ сїанце кї нх
Явдса, свшс Хсїу і. лкт, авнє падоша ідоли вси. и єреи же ви-
дєше вѣстрєпєташе и припадоша къ Єїс, дабы цркви нх не
пала с[а] ѡ них. и хотацимъ намъ написат[и] иконс подокнїи єго,
пи[шю]цю же хоташю написат[и] и не можаше єїа концати по
ѡбразс Хсвс. и начаша молити с[а] Єїс вси, дабы повелєлъ.
дабы с[а] концала икона єго. Хсѡу же наклонившю на ню, и сама
ико[на] авнє конца с[а], и ж[є] хранять Єгїптїани и доселе. мнози
же силнїи и црїи покшн[и] с[а] взати ю или преписат[и] и не
къзмогоша.

І сего оповїданя нема в дотєперїшвїх збірках апокрїфічних
оповїдань. Назрукована Тїхонравовим (op. cit. I, 273—297) у двох
редакциях „Повѣсть ѡ плѣненїи Іерусалима“ не має з нашим тек-
стом нічого спїльного крїм пророцтва Єремеїяного про Христа.

Д. Замоиский рукописе стор. 753—761.

(Мѣца декавра въ зѣ. стѣрсть стѣх ѿ. ѿ трокъ Янанїи, Язарїи, Мисаилъ ѿ Данила прѣрока. Гї [блѣви]).
 Хоцю ѿнѣ повѣсть блѣмъ възвѣстити Хѣамъ цѣккамъ ѿ трокъ Хѣъ ѿ мѣнкъ мужьства. елико оубо Бѣа знаете, наче же знаеми есте ѿмъ, здѣ оуби приклонѣше ѿвѣкъ послушайте, да чѣмъхъ мѣнкъ мздѣ възданїа сподоките сѣ, сиухъ бо подокаеть хвалити ѿ дикити сѣ ѿмъ, не видѣвшихъ члѣкъ мѣнїа стѣрти ѿ въскрѣнїе мѣтвемъ, ѿ преже славнаго по плоти Хѣа пришествїа ѿсповѣдники ѿ мѣнкы бывша. ѿ сиухъ не мы к вамъ възраемъ, но промысленїемъ чѣтнаго ѿнѣ намъ прѣрочѣтва въцѣати. тѣмъ же азъ хоцю цѣскыхъ сѣродныхъ дѣтїи Янанїа, Язарїа ѿ Мисаїла ѿ сѣ прѣмѣдрымъ Даниломъ блѣгое житїе скончанїа повѣствовати. прїдѣте оубо, въздвїгнемъ подлогъ древнаго сѣзданїа, которыа ради винны ѿ забрала оубинени быша конци вселенныхъ красныа дѣтїи Іерѣмьскыа. како та ѿзвѣщаю! како стрѣпаю дѣканїа ѿ дѣтели твоа! не ѿкавѣтала тѣвѣ вънїю, но въседоуж дїваю сѣ словеси повелѣнїи, что ти гла Бѣъ до чѣтырѣжды засвѣдѣтельствоужа ѿ гла Дѣдомъ: „ѿще ѿставать сїеи твої законъ мой ѿ къ соудбахъ монухъ не ходити ѿмоуть“; Ісаїемъ запрѣщаа: „измѣните сѣ ѿ чѣты коудете, навикнете добро творити“. ѿ пакы же глѣтъ: „Іерѣме, в тѣвѣ правда спїть, ѿ ѿнѣ [sic!] оубїнца“. какоже правда спїть? прѣзавѣнїе по плоти ѿз' дѣца, еже Дѣдъ прѣдвїдекъ вънїеть: „Въскрѣни Гї ты ѿ кивотъ стѣни твоєа! в тоѣ мѣсѣтъ [на боцї новїйшимъ писемомъ прїпїсано: смѣшлѣютъ] корчѣмнїци вино с водою, ѿ князи твої не покораютъ сѣ, ѿвѣцнїци татѣмъ“. ѿ Мухѣемъ глѣтъ: „прѣвращїю празднигы ваша на сѣтованїе ѿ прѣсїлю ѿв онѣ полѣ Вавїлона. егда оубо прѣбываше къ слоушавїе, то оубе прїготовїалъ на та цѣа Ісоурїїскаго“. въспомїнаа сѣкровнїце, еже при Ѣзїкѣи цѣи, „ѿ ѿполчи сѣ на та с вой“. прївѣдъ цѣа Ісоурїїскаго, ѿзбравша конѣ погонныхъ множицѣю на бранѣхъ, ѿ всѣдше на конѣ оубноша снаны¹⁾, брѣнами въшроужены²⁾, ѿвѣкма рѣкама стрѣлающе не погрѣшаоу. ѿ найдоша³⁾ на град⁴⁾ къ ѿ. час ноци праздникоу соущю⁵⁾ ѿ свѣщамъ многоамъ⁶⁾, егда въкша лицї ѿ пирокъ, коумъ бали же ѿ гоусли, троусъ плачущихъ⁷⁾. блѣгороднїи⁸⁾ ѿвѣрзаоу сѣ всего сїго ѿ свокоднїи, но сѣбранъ выкъ весь град ѿ все торжество ѿ всеа чадї на аднїе и питїе⁹⁾. Іерѣмѣа ѿвѣходоа рыдаше¹⁰⁾: „доколѣ¹⁰⁾ безъмолѣствоуєши? ѿвѣраомъ затворенъ еси, зане же

наказаніе ѿхъ ѿ дѣланіе ѿхъ⁴.¹⁰) Ивнмелухъ прѣрокъ хранимъ¹¹) на селѣ, да не видить запоустѣнія града¹²), ѿ¹³— стоужени бывше напрасно¹³). црѣю¹⁴— вкллоньскоу пришедшоу троусъ творать троуькы седмью полкы гласомъ велиимъ ѿ тажкы¹⁴), ѿ колеса пристробѣна¹⁵) желѣзна шгнена¹⁶) прискакающе напрасно¹⁷— стѣкны пробиваахоу до ѿсноканіа. ѿ тресновнѣа тажко шроужіе, тоулови борнцъ сражахоу сѧ ѿ кони свѣрени гласомъ варварьскым ржюци велии конѣахоу. яко всѣмъ тѣмъ тажкѣкъ громъ бываше¹⁷), пирокѣ же двѣе напрасно¹⁸) сѣкроушиша¹⁹) сѧ ѿ свѣща дугасноуша, якоже²⁰— реч[ѣ] прѣрокъ: „превратити сѧ празникомъ ѿхъ на сѣтование²⁰) ѿ²¹) радость на плачь⁴.²²) тоу вѣ²³) падѣніе стѣкнамъ ѿ домовъ²⁴) различныхъ²⁵) спаденіе²⁵) ѿ жѣженіе²⁶) хлѣквинъ²⁷— ѿ падѣніа трѣпъ при цркви²⁷), ѿ сѣннѣи²⁸) сѣсоуди слоуживнѣи²⁹), ѿхъ³⁰— же не свѣдѣ коликѣю вѣша цѣною злата³⁰), ѿ все расхучено³¹), принесѣкны бывахоу презлаго того дѣланіа³²).

Итѣ же быша³³) мѣ. тысоуцькы моужь ѿ женъ ѿ дѣтѣи³⁴). помысленъ же Исѣураникъ ѣдиною врькью³⁵) сѣ³⁶) моужь сказавъ³⁷) ѿведе³⁸) ѿз града ѿхъ мѣ. тысацькы, посреди же³⁹) множества⁴⁰) плѣквинъ⁴⁰) гѣ. ѿтроки ѣдинородныа⁴¹) сѣустрѣнахъ⁴²—, ѿ тако⁴²) сквозѣ поустаа мѣста ѿ драждьнаа⁴³) ѿвоуздавъ браздами прѣднаа⁴⁴) ѿхъ ведаше⁴⁵) якож[ѣ] ѿслы ѿмьскы, а созади бѣюше женахоу⁴⁶). вѣ бо⁴⁷) повѣлелъ косый водити а⁴⁸— на моужь⁴⁸), да аще единъ ѿхъ⁴⁹) на тернѣ сѧ наводѣ⁵⁰) ѿ хочеть⁵¹) тернѣ ѿз ноги ѿзати, то всей тысацькы⁵²) ждати единого, занеже баше единомъ оужемъ⁵³) сѣзани⁵⁴). якоже прокъзгласи дѣдъ⁵⁵) глѣа: „къзвратихъ сѧ на страсть, егда оуѣзе ми тернѣ⁴. сице⁵⁶) внемнѣи пѣкни ѿдоуци⁵⁷) дойдѣша Павлона до третѣа рѣкы. тѣмже⁵⁸) тѣ на⁵⁹) дрекѣ⁵⁹) ѿвѣш'шимъ⁶⁰) ѿрганы⁶¹) ноужахоу ѿхъ⁶²) глѣюци: „воспойте намъ пѣламъ⁶³— яко же на земли вашѣи!⁴ 63) тогда ставши⁶⁴) триѣ ѣдинороднѣи⁶⁵) ѿтроци рѣша: „не достойно⁶⁶) естъ прѣд⁶⁷— нечѣивымъ словесѣмъ вѣити глѣти⁶⁷)⁴. ѿ⁶⁸— виша ѿа того днѣ жезанемъ соуковатымъ до сѣ-го часа. непорочнѣи же ѿтроци глѣахоу ѿтай: „въсхвалнмъ Гѣ!⁴ 68) на оуѣтрѣа же вѣ гѣ. час чѣвколювецъ ѿ⁶⁹) незлобный⁶⁹) Бѣкъ поманѣноу⁷⁰— завѣтѣмъ сѣтвореннѣи къ Ивраамоу ѿ оуѣмоленъ бывъ праведными сими⁷⁰) посла ѿсѣкланикы⁷⁰) англѣы⁷¹) ѿсѣкланти⁷²) люди своа ѿ⁷³— страсти безаконниковъ⁷³) ѿ оуѣкретивъ сѣдца противныхъ⁷⁴) на мѣсть ѿ ѿврати⁷⁵).

Тѣми же видѣ црѣ сонъ неоудѣвъ рѣшимъ, Даниломъ ѿ стѣми ѿтрокы сказаніе прѣатъ. того ради поставѣ а князѣ той странѣ всей. трѣмъ ж[ѣ] црѣмъ ѿзменившимъ сѧ живоуцимъ

тоу Жидомъ не измени са мысль ѿхъ и не съчташа са с невѣрными ни приахнѣша са соуетъ. прїидвїи же три ѿтреци по доврѣмъ наставнице хождѣша ѿ. локотъ соуетныхъ и болванъ оуничжиша. змѣа шестидесятъ локотъ, вѣа наречена имъ, поразиша оубивше. си во писанїа стѣхъ ѿврѣтѣша с[а] на хроусталинхъ дщицахъ написана. тѣмъ ж[е] ѿзволнхъ стрлїноу и всѣми невидимоу повѣсть ѿповѣдати камъ.

Съкроушенымъ же бывшимъ соуетнымъ коумиромъ силою стѣхъ сихъ моужь, навоженїемъ диволимъ и закнстїю перъ оумысанша въжци ихъ ради. но посла Бѣа архангѣла Мухайла, да яко ѿ въвергоутъ в пѣрь, вѣїи ангѣлъ прохладн перъ. днѣ же и ноцъ посреди ѿгна прохладжаемн кеселѣхоу са, власи же ѿхъ не ѿпалѣны быша и лица ѿхъ не ѿзмѣниша са и ногы ѿхъ яко по роск хождахоу, яко дѣхъ Гнѣ прохладжаше ѿ. тем же црѣ глѣше: „не три ли моужа въвергохомъ къ перъ, и се ѿнѣкъ виждоу дѣ. и здракъ чѣтвѣртаго [sic!] подоувиъ сїа вѣїа“. Язарїа же рече к нему: „гдѣ ми, црѣо непрдвнѣ и безоумнѣ, како Бѣа не знаа сїа вѣїа проповѣдаешн? того во ради и мы всакоу моужоу ѿзрахомъ, да егда прїидеть сѣмо к намъ по плоти дѣю чѣю, яко же нишетъ, да ны слоугы сѣтворитъ боудоушимъ ѿнемъ сведѣтелемъ“. реч[е] црѣ: „свѣта вижю хождѣша“. Язарїа рече: „да ты ли ѿ семъ не развѣмѣши, яко страхомъ вѣїимъ и стѣхъ стѣла видиши?“ тогда оубоѣв са Навхид[о]носоръ [sic!] развѣмъ и вѣрова, притекъ к пери и поклонн са имъ и рече имъ: „Янанїе, Язарїе, Мисайле, ѿвидите ис пери! разоумѣхъ во, яко нѣс[тъ] ѿного Бѣа, ѿже сице сѣтвори, предложн перъ на хлад“. и предложн реч[е]: „ѿже ѿрчетъ хоулоу на Бѣа жива, да боудеть в пагоубоу!“ посла къ ближнимъ и къ дальнимъ и оустрон ѿтреки княза въ Бавилонѣ [и] вѣрою вѣїею оуспѣк.

По четырёхъ же мїѣхъ оумртвїа его выс[тъ] црѣ ѿнѣкъ в сего мѣсто, Прксаннѣкъ родомъ, ѿменемъ ѿтѣтикъ, ѿже держа црѣство лѣтъ ѿ. и дѣ. и ѿкаше повелѣнїа вавилоньска. и оувидѣвъ вѣгочетїе прїдвнхъ моужь Данила и три ѿтрокѣ, въпрошаше ѿ: „что естъ мдрѣсть жидовьскаѣ и котерыхъ родителъ вноуци соутъ?“ ѿврѣтъ же прѣлаа его страшно слоуженїе с великимъ страхомъ всѣмъ предстоѣщим, прїдвнїи же ѿтреци с дерзостїю и роукама мающе сташа. Мисайлѣ же начатъ ѿврѣтъ творити црѣи и реч[е] к нему: „оуѿнѣкъ есмь ко точнымъ ми ѿтрокомъ, первїе не хоташимъ к тоу глѣти, мѣрзость во мнѣтъ быти, еже глѣти с товою и еже ѿ тоу. ѿваче ѿзъ ѿвѣщїю ти. к мысли нечовѣкстванаго ти свѣта точенъ еси пресмыкаемыхъ

по земли. и ѿдоуиць животъ, иже оустнами ѿноситъ ѿгнь и пакы оугашеніе, и мѣкнувши сѧ вѣксто пса и волка сын. дано оубо есть родоу твоемоу и колѣноу богатити сѧ на земли на ѿсужденіе клеветк, якоже Макидонъ ѿць твоѧ, иже богатства ради непрекѣднаго Сириями ѿжити сѧ ѿзволи. тѣм же наоученіемъ и риканіемъ ѿ нечистаго дѣла оубивати навиче жидовиць, скотъ ищаднѧ его ѿгнем же съжигати. яко жертвоу мнѧше безаконное смѣшеніе и кровь ихъ въ крови премѣшающе, не разоумѣете своѧ плоть ѡдоуше, тѣм же Манухѧ нареч[е]те сѧ. то оубо нарекоуть и ма наше: мы прѣдвѣныхъ ѿць чада есмы и ѿца Езекия и мѣре Калигоны, иже дерзновенъ рещи Бѧи, яко оубоднаа прѣд тобою сътворихъ ходѧи во истинноу, иже приѡтъ ѿ Бѧа приложеніе лѣтъ еѧ, иже и ратаемъ ѡдасть данъ той провозвѣщаа рече намъ, яко приидеть во свое вѣкма слово вѣіе въ ѿбразъ члѣкъ, иже и ада ѿверзеть и тмоу проскѣтитъ, его же видѣхомъ прѣжде лѣтъ ѿбразно поправше ѿгнь при црѣствовавшемъ прѣжде текъ црѧ. но ѿнѣкъ выс[тъ] сподобленъ снѧ, ты же еже ти воудеть во днѧ снѧ, тогда разоумѣши, еже творить хотѧ намъ“.

Он же противоу ѿвѣтоу расвѣренк, съвѣтъ сътворивъ повелѣ Мисаѧла оубѣкноути. притекъ же Азарѧ ѿкрилъ своѧ простеръ приѡтъ главою его плача. Ятътикъ ж[е] повелѣ и Азарѧ оубѣкноути. Янанѧ же подтекъ и ѿвѣма главоу плащемъ подѧимъ рече: „И коупѣк поидѣмъ во Гѡу и сѧсоу всего мира!“ и поклонъ главою и оубѣкновѣкъ выс[тъ]. Данилъ же простеръ по земли ѡдѣкѧніе свое приѡтъ всѣхъ трехъ глѣвы и поклонъ колѣни свои оубѣкновѣкъ выс[тъ]. всѣ же Нѧль плакавши сѧ ихъ рыданіемъ великимъ, и спрѣтавши и стрѣбавше телеса ихъ. и златара хитра приведеши, ѿсколавше ковчегы, написавше на коѧмъждо имена, вложивше телеса в ковчегы. внезапно же припаоша главы ихъ к телесемъ ихъ каждо во своемоу. хотѧцію же црѧ съжещи телѣса ихъ, ноцѧю вземше англѧ несоша на гороу Сѣвалѣ, да скрѧютъ ѧ; напрасно ж[е] растоупи сѧ камень и скрѧ телеса стѣхъ.

По възвращеніи же сѧкъ Иѧлкѣ и оубстроеніи Іерѧмовѣ къша телеса стѣхъ въ Вавилоне до времени по плоти пришествіѧ Иѧдчнѧ. егда же поставиша Жидовѣ крѣтъ на Гѧ нашего Іѣа Хѧ, тогда ѿснованіа земли смѣтоша с[ѧ] зраце Бѧа гровою прѣдаема, тогда иво сктресе сѧ, тогда каменіе распаде сѧ и верси горѣ въстрѧкташа. Егда всѣ адъ проскѣти сѧ и многа телѣса оубоошнихъ стѣхъ въсташа и внидоша къ стѣмъ градъ и ѧвнѧ

са многымъ: Явель, Ной, Якраамъ, Исакъ, Іаковъ, Іѡсифъ, Исаїа, Іеремѣа, Іезекїа и съ женою и с тремя своїми сими ѡтrockы Янанїемъ, Язарїемъ, Мисаїлемъ и наставникомъ Даниломъ, Іѡаннъ Крѣтъ Хвѣ и много множество, тѣм же ѡ нихъ многы ѡзбракъ Пѣдка посла в рай, другим же пакы повелѣ оусноути до втораго пришествїа. сего ради Павелъ глѣтъ: „ѡви са оубо коле пати сотъ кратїи единою, ѡ них же множайше прѣкыкають доселѣ“, сиречь в рай прѣкыкають доселе, „а ѡже ѡпоустїи спати, спатъ“. Быс[тъ] же се за дѣланїе вѣскрѣнїа. сице пострадаше триє непорочнїи ѡтроци и сѣхранини кыша въ каменїи, акто ѱ. и М. вѣскрѣше оустроени кыша на мѣстѣ своемъ. влѣдтїю и чѣвколюбїемъ Оца и Сїа и стго Дха ѡнк и прїсно къ вѣкы вѣкшмъ.

1) Отей уступ в Крех. починає си ось якими словами: Иѡакимъ ж[є] црѣкъ кѣ претїва са црѣоу вавлонскѣс Навхедонесорѣс данїи ради. прїде *є пакї црѣкъ Навхедонесорѣ на Нерѣмѣ [sic!] ѡзбракъ конѣ корзыѣ и ѡноши снаныѣ 2) вѣскрѣживши 3) прїшедша на прасно 4) къ град[ѣ] седмїноѣ поакевъ 5) прїзвѣдши творимъ 6) дод. горѣшимъ 7) пагнїцїнхъ, ѡко кыша видети вѣск градъ вѣслапїє са 8) вас. 9) Неремѣ же ѡбѣужашї вѣск градъ пача се и рыдаѣ 10) вас. 11) дод. кѣ 12) градѣ 13) вас. 14) Зам. сего: и се снаа хладнїскаѣ прїстѣпїи глѣсмъ трѣбнымъ тѣжкомъ 15) сѣтворена 16) железѡвѣразно 17) вас. зам. сего коротко: ѡко взатъ быс[тъ] градъ и акїє 18) вас. 19) ѡскрѣша са 20) вас. 21) дод. быс[тъ] 22) дод. ѡко ж[є] реч[є] прѣрокъ 23) дод. видѣти 24) домомъ 25) вас. 26) дод. столповѣ црѣковнхъ 27) вас. 28) вас. 29) црѣковнїи 30) вас. 31) вси взати кыша 32) зам. сего ось як: црѣкъ же Иѡаким[а] повелѣ ѡскрѣдїти и съ стны градныѣ сѣверїи и непогрѣкена за много вѣкмѣ, црѣствовавшю емѣ акт аї. ѡко ж[є] вѣща и ѡ немѣ Неремѣ рѣккїи: „тако глѣтъ Рѣ на Янїма сїа Нѣхоко: „горе на мѣжи семъ, не ѡмѣтъ порїдати ни полкати[и] са ѡ немѣ“. 33) дод. тогда 34) дод. вѣдени кыша и г. отrockы Янанїа, Язарїа, Мисаїа и Данила прѣрокъ. члд[а] соуши ѡзвїемъ црѣкъ 35) единемъ ѡжїнемъ 36) по тѣсѣри 37) сказавши 38) и тако вѣсти ѡ 39) нхъ 40) вас. 41) вѣгородныѣ 42) вас. 43) дразгнѣѣ 44) прѣднхъ брездами 45) повелѣ и водит[и] 46) вѣбїца и пѣхѣпїє акї скети, ѡко ж[є] прѣрокъ рече „брездами и ѡзвїи [в ркїи. хїбно ѡстаїи] члѣюсти нхъ вѣстагнїи“ 47) дод. црѣкъ 48) вас. 49) которыѣ 50) набоаъ кї на тернѣ 51) толїко хотѣше 52) дод. баше 53) оужїнемъ 54) дод. сѣ. вѣж 55) рече прѣрокъ 56) и тако 57) пїша хлѣбїа 58) и 59) вас. 60) повѣсїна 61) дод. [и] глѣсан 62) ѡ вѣбїца жезанѣмъ до ѡ-го час[а] 63) зам. сего: ѡ пѣсїи сїѣнїсскѣ 64) сташа 65) вас. 66) вѣзможно 67) зам. сего: намъ при вѣск пѣтїи, но ѡтай похлїамъ Бї своѣго 68) вас. 69) вас. 70) вас. 71) анїла 72) ѡсцѣан 73) вас. 74) нхъ 75) мнѣовати люд[и] моѣ.

Отсе апокрїфїчне оповїданє, досї незвїсїє з друкованїх збїрокъ словянскїх апокрїфїв, вїнїє мною з рукописної збїрки Житїї і Слїв, писаної правдоподобно в XVI в. що колїсь становїла власнїєтѣ Василянскѣго монастиря в Замостї (про се сѣвїдчїтї пїднїє на першїй сторонї в нїзу), а тепер знаходїть ся в бїблїотекї львївскѣго унїверситету пїд знаком I. F. 15. Сей рукопис загалом

вельми багатий на апокрифічні оповідання, особливо новозавітні. Що до нашого тексту, то він важний для нас іще тим, що частина його, хоч в рецензії досить відмінній від нашої, вийшла в текст Крехівської Палеї стор. 953—955 (гляди вище вписані варіанти). Не менше важне й те, що отим оповіданем користував ся також автор рукописної збірки попа Ст. Теслевцьового, коли оповідав про смерть трьох отроків і пророка Данила.

Е. Рукопис попа Стефана Теслевцьового, к. 105—109.

(Мѣси декеврія зі. дѣи. Памат стѣху трѣх отрокѣ ѿ стога прѣрока Даниїла). Сей стѣх прѣрокѣ вѣий Даниїлѣ родомъ былъ ѿ колѣна Ісдова сѣна Іакова патріарху старозаконного. Был стѣх Даниїлѣ славныхъ родичов сѣх, которіе то были црѣского рода, ко ѿ Іуды сѣна Іакового [sic!] црѣк пошли. Не того теж племя ѿ рода был стѣх Даниїлѣ, а родил сѣ оуъ вышней Бифсайдѣ ѿ был младенецъ бар'зо красный ѿ пристойный. ѿ коли крѣл вавилонскій Нав'ходоносорѣ звокала был слав'ный городъ Іерусалим ѿ позакирал много людей оуъ неколю, тогда теж ѿ того младенца прекрасного Даниїла оуъзато. ѿ был барзо великой наски ѿ милости ѿ самого нѣснаго Бѣа, ѿ был прѣрокѣ великихъ таемницъ вѣйх . . . . . [MS]дрѣ: каждый сонѣ, комѣ сѣ що при[снило . . .], розсѣдивѣ ѿ сгансѣкѣ, не тылко простымъ людемъ, але . . . . . ѿ бар'зо Даниїла крѣл Нав'ходоносорѣ любикѣ ѿ кохав, ѿ такѣ его оуъшит'ки оуъ великой показѣ мали, иж его вавилонскимъ Бѣомъ звали.

Слѣхайтеж, що сѣ стало. Был там оуъ ѣдиной скалкѣ каманной ѣдин поганый ѿ страшный смѣкѣ, то естѣ шар'канѣ*). которого то вавилоняне мали собѣкѣ за вѣа і ѿф'крѣ емѣ давали ѿ молили сѣ емѣ зав'ше поганые вавилон'чикоѣ, которые то не вкрывали нѣсномѣ Бѣс. ѿ такѣ ѣдиного часѣ казал Даниїлѣ наготовити розмайтѣ фѣсти томѣ те поганомѣ шар'канѣи ѿ покласти передъ его печарѣю, ѿколъ выхѣдит, на ѿф'крѣ. ѿ Даниїлѣ оуъзав'ши пан'крѣ ѿ каламарѣ ѿ написал ѿма нѣснаго Бѣа Саваѿда і оуъложыл оуъ той погодѣокѣ ѿ станѣт говорити до людей мѣвачи: „Слѣхайте, люде! Тоты потравы ест не вашого вѣа, которомѣ то вы дѣсѣ дѣете“. ѿ люде рекли: „ѿ которого ж ѿн'шого? Мы то своємѣ вѣс наготовили“. ѿ Даниїлѣ рек: „Потравы то сѣтѣ

*) Мадарське sárkány — смек, змий.

и́бснѡго Бѣа Саваѡда, сотворителя и́ба и́ зема́к и́ в'шиткѡх речѡй видимѡх и́ невидимѡх“. И ѡни рекли Даниїлоу: „Що ты говориши! Мы того твоего Бѣа не знаемъ и́ не томѡ то мы наготовили, але то мы даемо [наш]емѡ бѣс“. И так Даниїлъ поставил тотѡ потравѡ наперед, оѡ которой была написана карт'ка и́ма Бѣа Саваѡда. И там столан и́ ждали, зачим выйдег бѣк и́х. Иж' но и́дет поганый смокъ з великимъ свистанѡм и́ з шѡм'кнѡм, и́ пришовши зараз почал пожырати тотѡ потравѡ. И се наипер'ше прожеръ тотѡ потравѡ, оѡ которой было и́ма Бѣа Саваѡда, и́ скоро прожеръ, зараз почал бити собою и́ роцнѡвати и́ за малѡю годинѡ ѡдѡв' са як гора, а потомъ са роспѡк и́ смер'. Вид'кѡвши то невр'кнѡй такѡю погибел бѣа своего, жаловали велми за ним, а и́ныи и́ плакали, а Даниїла са смѡл из нѡх и́ дѡр'ными нѡ звалъ.

И пошан до крола, все тоѡ повѡлн королевн Нав'ходоносорѡ. Слышавши то кроль розсердил са вар'зо на Даниїла за того поганого своего бѣа, а невр'кнѡй люде еше почали говорити црѡ Дарїю мѡважи: „Црѡ истный, Даниїлъ твой коханый що счинивъ! бѣа и́шего оѡморив и́ вкрѡ и́шѡ ганит и́ тебе самого и́ нас, и́ товѡк, црѡ, лѡткѡ“. И еше са гор'ше розсердил крол на Даниїла, а тѡ жалѡетъ его, и́ много са з невр'кнѡыми перечил и́ не могъ нѡх переперечити. И так з великимъ срдцемъ казал Даниїла оѡверечи оѡ тотѡ и́мѡ, где два и́л'вы держано, зв'кры люгый, абы то тот'къ зв'кры тамъ изв'клн Даниїла, абы то не видѡла смрти его, люкого и́ коханого слѡги. И зв'крѡта были голодны. И рек црѡ Дарїи ко Даниїла: „Бѣк твой, котромѡ вкрѡши, оѡвижѡ, ци поможет' ти и́ ци ѡборонит та?“ И там его оѡкнижѡвши навалили великимъ каменемъ на сѡта той и́мѡ и́ запечатѡвал црѡ Дарїи своимъ пер'стенемъ золотымъ. И пошол црѡ оѡ дом свой и́ л'гкѡ спати не вечерѡвѡвши, и́ сонъ его не и́мнѡкъ через оѡшит'кѡс нѡчь, иж то вар'зо жалѡвал за Даниїломъ, бо его вар'зо любили и́ кохал' са оѡ немъ як оѡ своемъ здоровю. И там Бѣк и́бснѡй затѡрѡвалъ оѡста и́л'вомъ и́ не чинилн нѡчѡго Даниїла; але то еше оѡвидѡклн и́л'вы, що Даниїлк плакал и́ молит са и́бснѡмѡ Бѣс, пришовши к немѡ и́л'вы почали емѡ ноги его лизати.

Слѡхайтеж еше далѡй, що са стало! Коли сидѡлкѡ оѡ той и́мѡкъ страшной оѡ Вавилонѡк, а в' жыдовской землан был един члѡвѡкъ побожный на и́ма Ив'вакѡмъ оѡ далекой сторонѡк ѡ Вавилѡна. И той Ив'вакѡмъ единого днѡе изготѡвивши ѡвѡдѡкъ понѡскѡ на полѡ до женцевѡ своихъ. И коли был на полѡ, нѡскѡ стравѡ и́ хлѡбѡк, и́ там на пѡсти показал са Ив'вакѡмови стѡй Мухаїлъ и́ рек: „Ив'вакѡме, понеси той ѡвѡдѡкъ до Вавилѡна

мѣста оу хладнейскю землю и дай кети Данилови, который то сѣдит оу ровѣ гаввокомъ меже лютыми ил'вами [и] варзо ест голодникъ". И рек Яв'ваксмъ: „Оу Гди мой, и Бавилона не знаю!“ И сзвалъ его Михаилъ за верхъ головы за волосы и рек: „А ты покажс, где ест Бавилона, коли ты не знаешъ“. И постави Яв'вакма во шкомгнню во Бавиленѣ над тою жмоу, где сидѣлъ стый Даниилъ, дхѣм шмащрим. И закикал Яв'ваксмъ мовачи: „Данииле, возми шѣкдъ, который ти Бгъ послаа!“ И подад емс в' ровѣ шкномъ. И там Даниилъ прослави Бга нѣснаго и сзавши почал кети. И стый Михаилъ зновс постави Яв'вакма оу его земли во шкомгнню яко блискавица, коли вор'зо блиснет, такъ его вор'зо перен'къ и еще оу час шѣкда, и жен'цк своѣ поговала Яв'ваксм. И было ш Ирслима до Бавилона мил сѣмъ десат.

И там Даниилъ оу той имк сидѣвъ с. дий, а л'вы емс сажыли. И сегого днѣ оуставши крол Дарий пошолъ до того зѣкрин'ца жалючи Даниила. И пришовши над тотс жмс шблчил Даниила живого, а л'вы емс ноги лажст. И закричал крол Дарий великим гласом мовачи: „Великъ еси Бже Даниилъ и иксть ин'шого Бга над тебе Гди!“ И рад был крол Дарий вор'зо и казал его шгол' вынати, а тых, которые настожи на Даниила, казал их там оушуткнх оуметати до тых ил'вовъ. И скоро их там пометано, зараз их ил'вы пороздирали живых и поили шных злых зрайцевъ Данииловых, которых смртъ и сам крол Дарий видѣлъ и вси людѣ.

И держал потомс крол оу великой поч'тивости Даниила до своѣ смертѣ, и к'шитки сж емс кланали и боли сж его як самого крола Дариа. И потом по киака л'ктѣх настал крол Ит'тик, але и той был змай и некр'ный и давал шѣроки колванови шатан'скомс, а тоты приносы поидали потайцк пѣпы поган'скѣ, а кролю Ит'тикс пов'дала, иж то бгъ его тоты приносы поидаетъ, а крол сж с того т'шилъ и вел'ми сж радова. Шож оучини Даниилъ стый? Скрѣшиа и подрѣ'кавъ того Бга кролев'ского и шатана из него выгналъ, который оу нем сидѣвъ, и поповъ прогнавъ поган'ских и пог'бивъ. И жыа стый Даниилъ на свѣтк сѣмъ десат л'ктъ и пророчествовала ш Хс'к, иж то Хс мает цар'ствовати во в'кки в'ка.

Отсе оповѣданѣ переказуе, хоч в порядку досить далеким вид орѣгиналу, змѣст деяких епизодѣв книги Даниила. Апокрѣична подро-

биця є тут тілько одна, а власне та, що смок пропав від цибулки, на якій написане було імя Боже; в книзі Даввіла сказано, що він погиб від смоли і сірки, якою нагодував його Даниїл.

Ж. Рукописе попа Ст. Теслевцьового, к. 109—113.

(В той же дїнь сѣмь трех ѿрок Янанїа, Язарїа и Мисаїла). Тоты сѣмь три ѿроки алко младенцы были сїове Єзекїа црѣ Іерусалимскаго, а мѣти их была именована Калигорїа. И тоты младенцы разом са родили и были карво красныи. Я оу актѣх были патнадцетѣх, и тогда и тоты побраны были оу неколю разом из Даниїломѣ. Коли были оузали Вавилоняне Єрѣслимѣ, побрал их была Накходоносорѣ црѣ вавилонскїи и за их красотѣ и мдрѣст' и цю были родѣ великого црѣского. И карво их любил крол Накходоносор и чинилъ их воєводами тоєи сторѣны вавилонѣской. Имена их были единомѣ Янанїа, дрѣгомѣ Язарїа, третемѣ Мисаїла, а крол им подавал имена инокшнє, своєи земалк и своєго изыка: Янанїи презвал има Гедрах, Язарїю назвал Мисах, а Мисаїла назвал Явденїи. Я тоты трєе младенцы карво писма были набченныи. И коли их приведѣно до Вавилона, и единого днє зобракши крол Накходоносорѣ венѣкет и заставил тых трех ѿроков, абы перед нимѣ грали и спѣвали своєи земалк пѣсни. Бо там были тогда кролевскїє гсдаки и грачк препышныи и спѣваки розмайткїи. Я чинилъ крол гостинѣ над рѣчкою вавилонскою названою Исидона. Але тоты трєе младенцы были оу великой жалѣсти вѣдѣчи оу неколи [и] мѣсли спѣвати пѣсни Сишнскїє. И тамѣ тоты трєе црѣвичк почали спѣвати пред кролемѣ и пред оушиткими паны ѿламѣ стѣго пррѣка Дѣла, мѣвачи через Дхѣ стѣго справѣ: „На рѣцк вавилонсткїи, Яїаїа, тѣ скдохом и плакахом поманѣше Сишна, Яїаїа“. И споминаючи єрѣслимскѣю сторѣнѣ спѣвали плачѣчи. И то са по прѣстѣ выкадалѣ: „Сїдачи по низкїх берегах воды вавилонскїи спѣваемо пѣсны красныє, споминаючи Сишнскїє городы. Шо ж тепер, братїє, маємо чинити? Єдно мѣсимо плакати смѣтнє повѣшавши по вѣрѣвах вишѣ непотрѣкныє лютикѣ, то єст ѿрганы“. И там повѣшавши на вѣрѣк над тоєю рѣчкою Сидоною игры своєи и там почали припѣвати карво жалосно и красно: „О Бжє вишк нѣснїи, цю маємо чинити? як то маєт быти слыхан голѣс пѣснєи твоєих оу край поганѣском?“ Бо Вавилоняне поганє были: Вавилон — город поганскїи, Халдейчикѣ, Вавилон-

чик', поганин — едно то ест. Зноѡс почнѡт спѣвати: „Мѣсто нѡше спаланн, мѡры до шедѡс розвалаан, црѣковѣ твою стѣсю споганили. Людѡй погѡблено, инѣшнѡхъ оуѣ неволю побрано, мѡры до фѡнѣдламентѡс розвито. Розкажетѣ крол войномѣ: Истоцайте, истоцайте до ѡснованѡа его!“ Зноѡс моват: „Гдѣ ест, Гдѡи, слово твоѡ, которое то мовил еси: „Если тѡ завѡдѡс, Йерсалимѡ, нехай бѡм завѡл правоѡ рѡки своѡй!“ Калл сѡ еси, Гдѡи, ѡзыком своѡмѣ и мовилѡс такѣ: „Нехай ѡзык мой прис[х]нет гор'ѡс моеѡс, если тѡ, Йерсалимѡ, завѡдѡс, если тѡ на почат'кѡс весѣла не з'гадаю“. Не завѡд' же нас, Бжѡе, и твоего стѡго мѣста! Шож нам теперѣ начинила вавилонскѡа злаѡ дѣкѣка, тотѡ то вѡзѡцница ѡ проклатѡа негѣста! Яѡе и ты, Вавилоне слав'нѡй, мѣсто халдѡйское, стережы и ты и вѣрѡшѡ добре, во юж виднѡш и над твою головою висѡт оуѡпадок готовѡй. Шасливѡй то и моцнѡй панѣ ест, которѡй то ѡдаст тебеѣ ниѣкѡ винѡ а ѡ камень розвѡитѣ твоѡи зѡшѡи а нешасливѡй сѡи!“

Шож сѡ тамѣ по воли бжѡей чинило? Ѣни спѣвали, а скрипки их на вер'бахъ поѡкшаны сами под той их голоѡс красно ѡиграли, иж то сѡ тамѣ оушит'ки поганин чѡдовали. И тамѣ сѡ выполнило прѡрочество Дѡевоѡ. Я ѡ плачѡс на рѣцѣкѣ Вавилонѣской, хѡто там над нею сидѣкѣкѣ и плакакѣ, чѡтай книгѡс црѣствѡнѡс ѡсмѡю, глав[ѡс] шестѡс, и вѡдѡш знати ѡ пѡвнѡнѡю Йерсалима. Выпол'нило сѡ теж прѡрочество и ѡ спадѣс Вавилонкомѣ и ѡ его запѡст'кѡю, иж теперѣ Вавилонѣ пѡстѣ ест и запѡкѣ сѡ, а Ерсалим слав'но стѡйтѣ и днѡскѣ.

И такѣ Нав'ходоносѡрѣ крол вар'зо кохѡв тѡхъ трѡхъ мѡдѡнцев, такѣе и Даниѡла, и зав'ше их при своѡй великоѡ лѡсѣцѣкѣ дѡрѣжавѣ, и поставил их стар'шиноѡ над в'сею стороноѡю вавилонскою. Я потом крол Нав'ходоносѡрѣ оуѡчинил коловѡна единого кошѡевоѡго, золотого, варзо великого, на ѣ. локоть за-вышки, и поставил его на единомъ поли славномъ Дѡирѣкѣ, и там розказал ѡзвѡрати людѡй зо в'сеѡго црѣства своѡго оушит'киѡхъ, ѡзвѡрал тамѣ мѡзыки, ѡгры, пицѡлаки розмѡитѡе, трѡбѡы, сѡр'мы и к'сѡкѡе мѡзыки, цѡ ест на свѣтѣкѣ за стѣхѡи, авѡ то перед тѡмѣ бѡмомѣ его гранѡ, трѡбѡино, сѡр'мѡно, спѣвано, и в' той час авѡ то оушит'ки людѡе оуѡпав'ши на земѡю поклѡнили сѡ томѡс то золотомѡс коловѡноѡи и авѡ его ѡко Бѣѡ величали и выхѡлажали. Шож сѡ тамъ стало на розказѣкѣ црѣскомѣ? Оуѣ той часѣкѣ тотѡи трѡи ѡроки не хотѣли сѡ поклѡнити сѡ томѡс то золотомѡс коловѡноѡи и зневажали его, иж то не ест Бѣѡ. „Во мы, кролю ѡснѡй, вѣк'рыме Бѣѡс ѡснѡмѡс, которѡй сотворѡл ѡко и земѡю и сѡй свѣтѣкѣ

и в'се що ест' на немъ. То ест, кролю, Б'гъ, а твой золотый болванъ не ест Б'гъ и мы съ емъ не хочемо кланати и не ес-демо".

Слышав'ши то крол Нав'ходоносоръ розсердил съ барзо на них и розказал их оу'с'хъ трох оу'веречи оу' п'ччъ ѡгненн'ю живых, оу' велик'й ѡген, распалив'ши люто тотъ п'ччъ хал'дейск'ю, которая тамъ была оу'чинена для того: если бы съ что не хот'ѣлъ оу'пав'ши на кел'кна поклонити съ томъ то золотомъ болванови, которого то поставил Нав'ходоносоръ крол, того оу'зав'ши оу'веречи оу' т'ю п'ччъ ѡгненн'ю. Я была барзо распалена, до седми крот по с'мъ разъ, и там были оу'чинены тоты тры младенцы прекрасны, родимый братъ единого ѡца и м'тре, в'кр'ный с'бги и'снаго Б'га Сарав'да, во в'сей своей ѡдежы дорогой. Я ѡни там сп'квали п'кенъ Б'гъ и'снома, и там' з ѡна зараз и'зойшолъ к ним с'бый Михайлъ оу' тотъ страшн'ю п'ччъ ѡгненн'ю. Я тотъ полом'къ кыкъ велик'й и так высок'й на сорок и дежат локот завышки еще над тою п'ччъ. И там пришов'ши аг'гъ Г'днъ ѡхолодив их и стало оу' той печи ш'м'ѣти, ѡко д'хъ в'кт'р'с холоднаго, и там ѡни ходили оу' печи ѡко в'спели, и волосъ им з головы не погн'къ, ни единомъ не ѡпала съ. Шо ж съ там стало силою и'снаго Б'га? Выпав'ши с тоей печк' и ѡвер'н'вши съ той ѡген оу'к'е попалив тых нев'кр'ных, которые были ѡколо тоей печк'. И почал полом'къ палити Халдейчиков, тых то поганих Вавилонян, и сам крол Нав'ходоносоръ л'дво оу'т'к'къ ѡтел. И много тамъ поганов тогда оу'в'крыло и'снома Б'гъ. И казал их крол вывести ис тоей печк', и еще их потом крол л'к'ише дер'жавъ и шановаал. И пришло до того, що и сам крол Нав'ходоносоръ оу'в'крыкъ Б'гъ и'снома, во так был Панъ Б'гъ скарал крола Нав'ходоносора, иж то ш'кетъ л'к'тъ в'лом ходилъ и т'равъ пасоваалъ, а потом зновъ став ч'лкомъ. И тоты тры ѡроки много л'к'тъ жыли в покою, и в'шитки съ их воали ѡк самого крола Нав'ходоносора.

Пишетъ во съ ѡ них и пов'длет ѡ нек'оторыхъ старых книгъ, иж коли померкъ крол Нав'ходоносоръ и и'нк'ше панове велик'е, котор'е чтили и поважали Даниила и тых трох ѡроков, потом наставъ и'нк'ш'й крол на ѡма Ят'ятникъ, и был зый и нев'кр'ный король и ненавид'ѣлъ Даниила и тых трох ѡроковъ. И розказалъ их призвати перед себе и стал их с'ловати и навер'тати, абы то зоставил и'снаго Б'га и абы съ поклонил в'с'мъ его поганым. Але ѡни стоали моц'но оу' своей в'кр'к' и не хот'кли чинити вол'к' его, в'и его поганые ган'кли и самого крола оу'ка-

рали. И розсер'дивши сѧ крол Ят'тикъ розказал нѣх постинати. Бо зав'ше звыи' доброго ненавидит' через доп'шениа дѣвол'ское, во то тым сам' Сотена коуютъ: як самъ звыи', так хочетъ, цюбы то ѣ в'шитки люде оу' его сѧ злости кохали ѣ авы его шатанскѣю волю выполняли, а доброго авы ненавидѣли. Бо ѣ теперъ то то ест на сем свѣтѣ светном, иж то Сотена Сотенѣ любит ѣ звыи' члѣвкъ злого любитъ ѣ его звые дѣла хвалитъ ѣ его леститъ, когатый оубогаго ненавидит, незаконникъ прав'дивого не любитъ, немилостѣвый милосер'наго не любит, звыи' невозжык набожного ненавидит, грѣшникъ праведнаго сѣдит, насмѣкает, оу'карает, звыткет сѧ. Слова вѣжого звыи' слыхати не хочеть, ѣ того, который его на пст' добрый ведет, фскает, сер'дит сѧ, ненавидит. Я в'се то его Сотена до того приводит, авы то не сам оу' некак' снѣвкъ. Такъ ѣ перед тымъ вывало, иж то звыи' доброго не любитъ, ѣ теперъ сѧ тоежъ чинитъ. Яле на ѣстаток горе таковымъ вѣдетъ!

Щож сѧ стало над стѣмъ Данииломъ ѣ над тыми тремя ѣтроками, родными братами, воюдами? Казал нек'рп'ный крол Ят'тикъ пер'ше головѣ оутати Мисайлови. И коли оутато, тамъ оу'зал ек' Яванѣа на своѣ рски ѣ цѣловалъ ек' любезно. Я потомъ ѣс тоежъ головою ѣ стѣго Яванѣю стато, а тотѣ оу'зал Язарѣа на своѣ рски ѣ цѣловалъ любезно со слезами. Я с тоею головою ѣ стѣго Язарѣю стато. Стѣй же Даниилъ простер'ши фанктѣ Яванѣевѣ ѣ положыл на ню головѣ Язарѣинѣ, цѣловав'ши еѣ любезно, ѣ говорила слова розмайтые до Гдѣ Бѣа нѣснаго. Я потом ѣ стѣомѣ Даниилови мечем оутато головѣ: розсер'дивши сѧ на Даниила крол Ят'тикъ, цю бѣа его подрѣцкав ѣ попыкъ его погѣвникъ, ѣ за тоѣ Даниила казакъ ѣстати.

Пишет же сѧ, иж оу'скѣхъ чотырохъ головы пришев'ши стѣй Михайлъ, прилкнув'ши нѣх головы до тѣсѣва ѣ сзав'ши нѣх ѣтол с тоеѣ стороны поганьскѣой ѣвнѣкъ нѣхъ на горѣ Гевал'скѣю оу' нѣхъ сторонѣ ѣ покала нѣхъ под той кам'нѣ, сѣдѣвѣс ѣккоторѣю. По лѣтѣхъ же чотыресотъ, коли Хѣ воскресъ, тогды ѣ сѣй воскресли ѣ сѣтали ѣ показали сѧ многимъ людемъ ѣк'но ѣ вѣсѣдовали зо в'шиткими, которѣе нѣхъ видѣли, ѣ зновѣ невидимо сѧ представили до стѣго раю. [На марѣ. І тотѣ были ѣ колѣкна Іудова ѣ разом сѧ родили]. Говор'шает же сѧ соворъ нѣхъ во великой цркви стѣой оу' Срѣсланимъ Воскресенѣа Хѣа, то во сѧ пишетъ: великаѣ црковъ. Постановили во стѣй ѣци совершати памат нѣхъ перед сѣдми дѣий Рождества Хѣа. Тѣхъ мѣтлами Хѣ Бѣ нѣшъ помнаѣй насъ всегда і ѣнѣ ѣ прѣсно ѣ во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Оповіданє про смерть і воскресєнє трьох отроків і пророка Давїла взяте правдоподобно з тексту близького до того, який ми надрукували више з Замойського рукопису. Апокріфічні подробиці про сїв трьох отроків перед Навуходносором і про гру їх скрилок на вербах є мабуть плодом фантазії самого автора отсего рукопису так само, як єго виклад псалма „На рѣкахъ Вавилонскихъ“.

3. Крехівська Палея, стор. 990—992.

(Провид[є]ніє пророка Данила о Навуходносорє). Сей же Данилъ вѣ ѿ колена Юдїна, ѿ предержащихъ црѣкскїѹ власть, но єще младъ сѣ плененъ выс[ть] ѿ Юдїей в землю Халдїйскїѹ. роженъ в Теторє вышней, вѣ же цѣломъдренъ мѣжъ, стрєпїше Юдїеа ѿ вѣ скопаенъ [sic! зам. скопленъ] ѿ много сѣ плака о люд[є]хъ ѿ за градъ Іерлѣмъ, постомъ посташє сѣ ѿ всякни пища желаннїа, семена земленїа зобла сѣще, ѿ коць ѿ скѣдокрадъ лицемъ, но красенъ кѣгдтїю Вышнего. смилѣ сѣ о Навуходносорє молѣщю сѣ Іаатасарѣ сїс єго, и єгда выс[ть] зверь ѿ скотъ, да не погыкнетъ. вѣ во преднѣи страны єго іако волови ѿ сѣ главоѹ ѿ носѣ іако лкови. іаки же сѣ прїдвномѣ о тайне сѣи, як[о] боудетъ: за скотьскоѹ єго пѣтасластїе ѿ жестокїа іако волъ подѣ игомъ неприазнїнымъ боудетъ, левъ ж[є] за стрємьство ѿ за мѣтєлство ѿ зверьство. ѿбразы ѿмѣть сїа: силни вѣ зности, на старость же зверїє хїтаѹще, потреклаѹще, мѣчаще, поражаѹще, нечїстоѹюще, вѣзмезднє ѿ праведнаго соудьѹ [sic!] прїемлаѹще. разоумє же вѣжствнїи Данилъ, іако волъ шдѣше сєно ѿ [не] вывашє емѣ чѣческа естєства пища. ѿ сєго рад[и] Навход[о]носоръ по ісааченїи пища вѣ срдци вѣваєть, плача сѣ ѿ мїа сѣ дѣкїа Гоѹ Боѹ всѣ днї ѿ ноци, м. крат молѣ сѣ Бѣ мыслїю, ѿ лєнє завываѹще, іако вѣ чѣкѣ. вѣятъ же сѣ емѣ изыкѣ ѿ нѣмъ выс[ть] ѿ не гѣше. и пакы разсмєвалѣ сѣ ѿ плака сѣ ѿ вѣкєтє ѿчи емѣ акн мѣтєво масо ѿ плача ѿ болєзни. ѿ мнози ж[є] ісхѹдащи ѿз град[а] зраѹѣ єго, Данилъ же єдинъ не хотѣше єго видєти, іако вѣ всѣ врѣмена ізменїа єго молѣше с[ѣ] занъ ѿ гѣше: „іако боудетъ пакн чѣкѣ, тогда оузрю ѿ“. ѿ молѣше с[ѣ], [и] ѿмѣѣ емѣ вѣрѣ слышачїи. Данилъ же жеко ѣ. лѣт іако ж[є] врємєнъ ѣ. — рєч[є] — створи молѣше с[ѣ] вѣ Ікїшнемѣ. ѿ выше ѣ. мѣць ѿ тайна сѣмн врємєнъ скончашє на немъ. іако стрєбенъ вѣкѣ вѣ ѣ. мѣць ѿ шєстї лѣт ѿ пѣт мѣць прїпадаше Гѣви Навходносоръ, ісповѣдаше неправды ѿ нечїстїє своѣ, ѿ по ѿпѣщенїи

безаконна́ его ꙗ дасть емѸ Гѣ црѣство ег[с]. да ни хлѣба ни
маса шлѣ ёсть, ни вина питъ, исповѣдай сѧ Гѣви, ꙗко ж[ѣ]
Данилѣ емѸ заповѣдалѣ, но сочивом моченомѣ, миль сѧ дѣи
сѧ Боу́ БышнемѸ. сего рѣда [sic! зам. ради] Навходоносорѣ на-
реч[ѣ] имѧ емѸ Балтасарѣ, ꙗко късхот[ѣ] стронит[и] наследника
съ чад[ы] своимѣ. прѣдвныи ж[ѣ] вѣиий реч[ѣ]: „мѣсть мнѣ коудѣ
не ѡставиши наслед[ѣ] оца моѡго ꙗ прилепѣши сѧ наследѣе неберѣ-
заницѣх!“

И дрѣгимѣ ж[ѣ] црѣмѣ перьскимъ многа знаменна створи, ѣх
же не написа стѣи Данил.

Основою сего оповѣданя ё те, що сказано в книзѣ пророка
Даниѣла про божевилѣ царя Небукаднессара, Дан. IV, 25—30.

И. Крехівська Палея, стор. 1002—1003.

[Пророк Даниѣл ꙗ цар Кур Перяини]. Данилѣ же справи
въ црѣстве Дарѣевѣ Кѣра Перяинна. По Дарни же црѣствова Кѣрѣ
Перяинниѣ лѣт лѣ. ꙗ свивѣ Дарни ꙗ всиоу земланѣ ѡблада. сѣмѸ
же црѣ Кѣрѣ въпрошкшю Данила: „изкѣли мѣ, премѣдрѣ, аще
покеждю Кѣрѣа црѣ хыциника гордаго?“ ѡвѣща Данилѣ: „держай
[sic! зам. дерзай], ꙗко победиши Кѣрѣа ꙗ имѣши ёго пленника.
ѡ тебе во реч[ѣ] Исѣа прѣркѣ: тако реч[ѣ] Гѣ вѣгомѸ Кѣрѣа, ёго ж[ѣ]
ѡхѣ за десницю послѣшати ꙗзыкомѣ: „предѣ ними крѣпость
црѣвоу раздрѣу, той съвиждеть град мой ꙗ люд[и] моѣ пленныѣ
възврат[и]ть“ — реч[ѣ] Гѣ Саваѡфѣ“. Кѣрѣ же слышавѣ ꙗ поклони
сѧ на ногѣ Даниловѣ глѣ: „аще тако ёсть, ёже глѣши, пришедѣ
ѡпоуцию ꙗнѣа ѡ земла моѡѣа, да ѣдетъ кождо въ своѣси“.

В книзѣ прор. Даниѣла ничого не сказано про зносини сего
пророка з царемъ Киромъ, тѣлько загально згадано, що прор. Даниѣл
живъ ще за часѣв Кировыхъ.

I. Крехівська Палея, стор. 957—963.

[Про Сувану]. Бмѣж[ѣ] мѣжѣ в Бавилонѣ [и] ꙗнѣшнинѣ плен-
ненѣ ѡ Перѣсалима, имѣ емѸ Иакимѣ [и] поащѣ женѣ, имѣ ей
Гоусана. снѣ же бе дщи Хелкеѣа стѣла ѡбреткшаго книжкѣ законѣ
въ храмѣ Гѣни, егда ꙗнѣснѣ црѣ повелѣ [и] емѸ истребити стѣла
стѣмѣ. снѣ вѣс[ѣ] вратъ Иеремѣи, ꙗже съ всеми пленныи ѣнде
въ ѡгнѣтѣ ꙗ пресели сѧ въ тѣхѣ местѣхѣ, лѣт... тѣ живѣ си

пророкѣи каменѣмъ повѣнь выс[ть] ѿ нихъ. снѣ оубо ѿ рода стѣльска соущю ѿ племени легитска съ племенемъ Юдѣинымъ, да праведномъ двема племенемъ съвѣкспившима сѧ, ѿ нею Хсѣ по плоти ѡвѣтъ сѧ ѿ раіѧ ѿ неѧ стѣль сѧ Боу ѡблчѣтъ. ѿ Матфейѣмъ бо хот[е] родъ Гнѣ иж[е] по плоти чѣтъ ѿ беспороченъ до Ѧсеѣфа догнати, пришедъ до Ѧсеѣ не преже патъ снѣвъ емоу ѿ нареч[е] же Ѧхонію родившаго сѧ въ Вавилонѣ ѿ Ѧссаны. ѿ праведнаго племени на праведно приходѣтъ, гѣтъ ко: „Исѣей роди Ѧхонію ѿ брат[ію] емѣ ѿ пре[не]сеніи же в Вавилонѣ“, како бо сѧ ѡблч[ит]ь сѧ? Ѧсеѣ црѣствова въ Юдѣейстей земан лѣтъ лѧ. ѿ тѣ смре; како бо можаше тѣ смрѣ ражати въ Вавилонѣ Ѧхонію? ѿ сего вѣтъ лепо разоумѣти, іако ѿ Якіма ѿ Ѧссаны родивша сѧ, сего родословѣсти Матфейѣмъ аки снѧ сѣща Иѡсѣева. не бо ѿзгнанаго стѣмъ дхѣмъ Иѡхонію можаше славѣт[и] Матфейѣмъ, іако некоторіи лѣстаще мнат; снѣ бо снѣвъ веденъ выс[ть] в Вавилонѣ и тѣ с веригами вверженъ ѿ в темницѣхъ затворенъ бесчаденъ смре. Да не без оума оучѣтъ писаніѣ глѧ: „ѿ вѣше моужъ в Вавилонѣ ѿменемъ Іакимъ ѿ поіѧ женѣ, снѣ же ѿма вѣ Ѧссана дщи Хелекѣева, добра велми ѿ воіѣщи сѧ Бѧ“. роди сѧ оубо ѿ неѧ Ѧхоніи, Ѧхоніи роди Салафѣла, ѿ Салафѣла роди Зоровавелѧ, [иже] съ Ѧздруіоу книгъчѣбіоу ѿ Исус[о]мъ Ѧдековымъ възд[е] на Иѣрлѧмъ по повеленію рѣскапѣи перѣскаго. ѿ тако пребыс[ть] чѣтъ род оіѣ до рѣства Ісѣ Хсѣа.

Отсей вступ до оповіданя про Сусанну, ввратувану пророкомъ Даниіломъ від смерти, не находѣтъ ся в книзѣ Даниіла і в очевидно пізнѣйшою, христѣянською фантазією на генеалогічні теми.

К. Крехівська Палея, стор. 1000—1001.

[Смерть царя Валтасара]. Црѣю же Балтасарѣмъ драхлѣ сѣщѣ ѿ сказаніи виденіѧ Даниіломъ*), възвѣстѣ же вечерѣмъ повеле црѣ призвати всѧ иж[е] носѧхъ предъ лицемъ еѣго ѡрѣжѣе, ѡболченѣи къ бронѣ, ѿ шлемы на главахъ ихъ, стрѣщи полат[и], в неѧ ж[е] црѣ спашѣ. Дарей же Миданнінъ снѣ Иѣйровъ єдинъ вѣкъ ѿ стрѣгѣщихъ црѣ. црѣви же вѣсна прекувалѣщю ѿ вѣ велице стрѣсе сѣщю, възсхотѣ къставъ нощю зрѣти, іацѣ не спѧтъ стрѣгѣщїи

*) Мова була перед тим про звісний бенкет Валтасарів і про те, як Даниїл витолкував слова написані на стіні огниною рукою, гляди Дан. V.

его вѣини. видѣвъ же црѣ Дарий Миданникъ ѿ не позна его, ѿ похваць коньѣ ѿ сдари ѿ в плаце [sic!], ѿ паде црѣ Балтасаръ. Дарий же познавъ, іако црѣ есть, вѣсхит[и] црѣство. ѿ той ноци оубьенъ выс[ть] Балтасаръ црѣ по прореченію Даниловъ, понеж[е] ѿ ѿскверни съсоуд[ы] стѣма в пѣрѣ.

Замість сего оповідання в книзі Даниїла сказано коротко, що Валтасар був убитий в ночі. Відки взяв складач Палеї отсе оповідане, не відаю.

Л. Крехівська Палея, стор. 1008.

[Як Зоровавель одержав дозвіл вивести Жидів із неволі]. Вѣсхожденіе сѣмь Іїлвымъ и[с] Персид[ы] вѣ Ілним [мб. Іїранм] выс[ть] по повеленію Ксровъ первіе, послед[и] же Дарнево, повелішю ѿкончати рѣкою Ісѣвою Иѿсѣд[е]ковичемъ ѿ Зоровавелем ѿ Немесеѿм ѿ кажникомъ ѿ Жидовиномъ. вина же ѿвна [зам. оваа?] вѣсхоженію. сеча вѣше Іудеом. Вѣинѣ і-ѣ стрежахъ, в них же вѣ Зоровавель. рекше заклад положисте [sic! зам. положиша] ѿвѣткованію, да сѣ испросатъ ѿдолевшемъ, его ж[е] хоцетъ ѿ црѣ. единомъ рѣкше: „ѿдолеѣтъ вино“. дрѣгомъ же рекшемоу: „ѿдолеѣтъ црѣ“. Зоровавелью ж[е] рекше: „ѿдолеютъ женѣ паче всеѣ істиннѣ“. рекшею Зоровавелью „ѿдолеютъ“, ѿ повел[е] ѿмъ [црѣ], его ж[е] хоцетъ, да испросат. ѿ смоли ѿ, да испѣститъ пленники ѿ създай Іерѣлмъ. ѿ выс[ть] тако.

Отсе оповідане, незвісае в Біблії, взяте певно з якогось рабінського коментаря до книги Ездри.

М. Крехівська Палея, стор. 1137—1138.

(І сѣ ѿ прѣцкх і ѿ прѣрочицх) а. Адам, в. Енох, г. Нон, д. Аврам, е. Исакъ, з. Іаковъ, з. Моїсѣн, и. Авронъ, д. Ісѣ [sic!], і. Адаѿм, аї. Долаад, ві. Іевъ, гї. Самона, ді. Нафанъ, еї. Дѣдъ, зі. Гад, зі. Дадим, нї. Асар, ді. Ема, в. Ефамъ, кѣ. Соломон, кѣ. Ахїа, кї. Самѣа, кд. члѣккъ вѣїн, кѣ. Ілїн, кс. Симонъ, кз. Ядидон, кї. Аварїа, кд. Янанїа, л. Інѣ, лѣ. Мухѣн, лѣ. Ілїа, лї. Озіа, лд. Елїадъ, лѣ. Інссѣн, лз. Елсен, лз. Івндѣвъ, лї. Захарїа, лд. дрѣгын Захарїа, м. Осіа, мѣ. Иївнѣа, мѣ. Амось, мї. Авдїа, мд. Івнѣа, мѣ. Ісаїа, мз.

Ми҃хѣа, мѣ. Наоум, ми. Амвакѣм, мѣ. Авноуд, ѱ. Вдад, нѣ.
 Ёремѣа, нѣ. Барух, нѣ. Софонїи, нѣ. Иѳурїа, нѣ. Ёзекїа, нѣ. Да-
 нїа, нѣ. Ёздра, нї. Аггѣа, нѣ. Захарїа, ѡ. Малахїа, ѡ. Захарїа
 ѡцъ Іѡановъ, ѡ. Семѣи бѣопрїицець, ѡ. Іѡан крѣтъ, ѡ. Ёносць,
 ѡ. Мефѣсала, ѡ. Ламех, ѡ. Паламъ, ѡ. Самона, ѡ. Явнеле-
 хъ, ѡ. Ямосць, ѡ. Садокъ, ѡ. старецъ иж[е] в Бефилѣ, ѡ.
 Ягавъ иж[е] в джанїиу.

А се ѡ прѣрицахъ. ѡ. Сарра, ѡ. Ревекка, ѡ. Девора, ѡ.
 Ада, ѡ. Анна, ѡ. Иѳудѣ, ѡ. Марїамъ, ѡ. Єлисаѣвъ, ѡ. Анна
 дщи Фануїлева, ѡ. Марїа Бѣа.

Д О Д А Т К И.

Половина отсего тому була вже видрукувана, коли я одержав від д. В. Гнатиюка угороруський рукопис попа Стефана Теслевцьового. Вважаючи потрібним передрукувати з того рукопису все, що відповідають меті отсеї збірки, я подаю тут в доповненю ті тексти з сего рукопису, що відносять ся до початкових розділів збірки. Крім того подаю і з иньших рукописів дещо такого, на що я не звернув був уваги укладаючи систематичний порядок текстів у розділи.

До розділу II.

Б. Рукопис о. Яремецького-Білахевича, стор. 214.

В недѣлю сотворилъ Бгъ нбо ѿ землю, днь и ноцъ и всю вселеннѹю. В понеделокъ сотвори сѣнце, мѣць и звѣзды [sic!] и вся небснаѧ. Во второкъ насади рани, в средѣ оустави воду в мори, в четвертокъ сотвори скоти, гади и птици ѿ вся звѣрѧ. В пятъкъ сотвори Ядѧма ѿ чистѧи глинни, в свѣотѣ днѣш даалъ ѣмс.

Вопрос: На колико частѧй раздѣлилъ Бгъ часть Ядѧмову?

Ѣвѣткъ: ѧ-ѧ часть даалъ Явраамс бглюбество; вторая часть даалъ силс Самсонс; третѧя часть даалъ богатства Ивс; четвертаѧ часть даалъ красотс Ивснѣс; пятѧя часть даалъ кротость Дѣдс; шестаѧ часть даалъ мѣдрость Голомонс; седмаѧ часть даалъ Явсломс власн златѧ, снѹ Дѣдорс.

Вопрос: Колико любилъ Бгъ Ядѧма?

Ѣвѣткъ: Колико любилъ ѡцъ снѧ своего.

Вопрос: Кто сидитъ више Гѧ на прѣтолкѣ?

Ѣвѣткъ: Ядѧмъ, ѣгда даалъ ѣмс Бгъ [в рукоп. хибно: Бгѹ] днѣш.

Бопрос: Ъвѣду зачала сѣ л'жа, зависть, клевета, злость, х'сла, ненависть, тат'ба, силованіе?

Ъвѣт'къ: Ъгда застрѣлилъ Ламехъ Кайна, тогда рече Гдѣ: „Зайи зал'к да погибнетъ“. И постави Гдѣ Кайна со л'ною, да ѡзритъ все злое на земли ѿ колико зла ѡ него зача сѣ, ѿ да ѡзритъ вл'гаѣ, ѣлика лиших сѣ.

[Бопрос: Ламехъ више] слѣпъ, ѿ како застрѣлилъ Кайна?

[Ъвѣт'къ]: И водѣше его юнша, ѿ гда оуѣрѣ Кайна ѣко звѣра в тростію, ѿ направѣше емѡ л'скъ.

Текетів анал'огічних до сего маленького „вопросоодвѣта“ не находимо в дотеперішніх збірках апокріфічних оповідань Цікава тут згадка про те, що Бог поставив Кайна на місяці — віруване, як звісно, дуже розширене серед українсько-руського народа. Чи отсей текст можна вважати доказом кнвжного, чужого походження сего віруваня, чи може в отьому текеті треба бачити відгук готового вже людового віруваня — не беру ся рішати.

До розділу III.

Д. Рукопис о. Ст. Теслевцьового к. 60—64.

[*Бутт ангеліе і св. Михайл*]. [Початку бракуе]... зав'жды сл'жыли ѿ Бга Твор'ца своего хвалили. ѿ Скрасил его был Бгъ великою красотою ѿ поставил был его оу семъ ѿвѣк видимом, которе то мы видимо, ѿ там то емѡ Бгъ дал был жыт'е из его л'глами сл'бгами еж'їями, абы то там пановал оу том ѿвѣк і абы то хвалил Твор'ца своего [и] всего свѣта.

Жывѣчи тамъ ѡный Ден'ница, л'гль преск'тлый, свѣтачи сѣ оу великой слав'к ѿ показ'к, которою то его Бгъ был оу'красилъ, оу'вид'к'вши ѡный л'гль такю свою красотѣ ѿ свою зацност і ясност ѿ свою славѡ, покаѡ ѿ гор'дест, моцъ ѿ свое старшинство, свойхъ сл'бгъ красных, свою моцъ ѿ потѡѡ, там сѣ еще поднесло срдце его оу кол'шю пухѡ ѿ гордест. Сидачи на своем столци ѣко монар'ха рекъ до сл'бгъ свойхъ: „Посл'хайте вы мене, що вам рекѡ“. Рекли ко немѡ л'глы: „Пане ѿшъ, мы естес'мо зав'ше готовый твой росказ чинити, що ты нам повелиш“. Рек им Денница: „Видите мою ясност, славѡ ѿ красотѣ? Претож еще хочѡ выти оу большой слав'к. Возм'кте столецъ мой и знес'кте его выше звѣздъ ѿвѣсных право на пол'ночь ѿ постав'те его зо мною на повѣтр'ныхъ, ѿ садѡ на ѡблакох ѿвѣсных ко с'кверѡ ѿ всѡ подобен ѿвѣсномѡ ѿ всѡ ѣко Бгъ“.

И скоро тоє Люцыпер помысливъ оу своемъ пышномъ срдцѣ, заравъ сѣ сталъ Ѡ Бѣга зъ выскости голосѣ: „Ѡ злыи ѿ лѣкавыи слѣго ѿшѣ, гордѣи, пышнѣи ѿ невѣдчныи ласки моеи! Се такъ ты слѣжыши правдѣи? На що сѣ важыши, чего не можыши достѣпити? Ци не доситъ ти было Ѡ мене тоєи славы ѿ поваги, красоты ѿ роскоши? Яле теперѣ за свою гордостъ ѿ пыхѣ ѿ тоє оутратилесѣ. Былъ есѣ пресѣктывъ ѿ прекраснымъ Денѣнницю, а теперѣ сталъ есѣ темнымъ, страшнымъ дѣкменомъ, то естъ шатаномъ пеколнымъ, проклатымъ вѣсомъ ѿ шпетнымъ, темнымъ дѣволомъ. ѿ слѣги тоєи, которые были агглы сѣктывѣи, теперѣ нехай станѣтъ шатанамъ крылатымъ, хованцамъ ѿ дѣволамъ, чортѣамъ проклатымъ! ѿ ты самъ вѣдѣ чоренъ якъ головнѣ, страшнѣи ѿ поганъ!“ Я тоє рекши Панъ Бѣгъ ѿнеснѣи затрѣс ѿнеомъ ѿ сдарывъ громомъ великимъ. ѿ такъ полетѣвъ Люцыферъ ѿз ѿнеа зо вѣскѣмъ полкомъ своимъ во прѣисподню. ѿ тоты дѣволы летѣли такъ гѣсто якъ дождъ мѣ. дѣи ѿ мѣ. ночѣи, во тоєи была полкъ вѣлшѣи надъ оушитки полки.

ѿ тоє намъ потреба знати, моѣи наймилишѣи хрѣстѣани, ижъ то не вѣшитки тоты проклатыи агглы оупали оу прѣисподню сторонѣ, але сѣ ѿ томъ ваша мѣстѣ прислѣхайте, гдѣ котрыє сѣ зостали. ѿдинъ переднѣи полетѣли изъ своимъ пышнымъ паномъ скрозъ землю до прѣисподней оу пекло ѿ тамъ вѣдѣтъ сѣдѣкти на вѣки, ѿко то выгнанѣцъ ѿ простѣпцъ вѣжѣи, во ѿни южъ оутратили ласкѣ вѣжѣю на вѣки вѣчнѣи. Во пыха нарѣбыла имъ лиха, и тоты сѣтъ лютѣише дѣволы, которые то подъ землею, авы то люде не видѣли ихъ лица. Дрѣгѣе засъ, середнѣи, оупали на землю. Тоты сѣ часомъ явлѣютъ живѣно людемъ ѿ розмайто ѿ пакости людемъ чинатъ ѿ привѣдатъ людѣи до розмайтыхъ грѣховъ ѿ покѣсѣ, ѿнѣшнѣи привѣдатъ ѿ скѣшлѣютъ на грѣхѣ, ѿнѣшнѣи людемъ ѿблѣдаютъ ѿ в ѿнѣхъ сѣ оуѣслаютъ ѿ гонѣтъ ихъ ѿ роциѣлаючи мордѣютъ; оуходѣтъ ѿ с вѣкры ѿ в потѣта ѿ во ѿи ѿ вѣ свинѣ ѿ во скоты ѿ пакости чинатъ.

Потреба намъ ѿ тоє знати, гдѣ ѿкѣи тоєи дѣхъ злыи на акомъ мѣсци на земли оупакѣ, ѿ коли сѣ трафѣтъ ѿкомѣ чѣкѣ на томъ мѣсцѣ оуѣснѣти, тамъ на него злыи дѣхъ найдетъ. ѿлѣво коли тамъ на томъ мѣсци оучинитъ домъ алѣко гѣмно авѣ кошары авѣ ѿгородъ, авѣ садъ, авѣ ѿкое подвѣра, то южъ тамъ не вѣдетъ цѣста ѿ добра томѣ чѣкѣ. ѿветъ хочѣи вы на томъ мѣстѣцѣ ѿ црковѣ стала авѣ монастырѣ авѣ городѣ, то ѿни пакости чинатъ, во то ихъ мѣсцѣ на вѣки.

И инкшіи позастраваляи на повктра на шволоках, оу хмарах са носат, позастромаювали са которые ногама, которые крылома, которые рбками, которые боком, которые стркм'голов. Бо ты повкшали са сами безъ вжій расказъ до страшного сѣда вжого. И тоты дѣволы пакости чинат людем вѣрю, тѣчу поганю, градом, вихром, и ты са называют люнатыки. И то ест люнатык, котрый мѣсачник, котрый ходит мѣць женою а дрѣгий мѣць мѣщиною. И х'то са под тотѣ планытѣ оуродит, если хлопецъ и коли выростет, то вѣдет той члвкъ люнатык, а коли вѣдет дкв'ка, то люнатыч'ка. То в' таком дѣволѣ смртелный жыти вѣдет и мор'довати і до его смрти изл'чити са не может. И то ест лютый шатаны, люнатыци, и тоты са и теперь дѣволы оурывають ис повктра иснаго, а оур'вавши са летит через шволоку ако шгнемъ або искрами або свкздою, и тоты то падают дѣволы на землю.

Еще нам потреба и тое знати ш' тых то злых дх'ах, которые са оурывають свкзды и летат на землю свкздою. Теперь са прислѣхай пиано и беры совѣтъ каждый на розвѣ. Естъ меже нами такіе люде: коли оувидит, що свкзда з нѣба на землю летит, і шни говорят, иж то са свкзда оур'вала. Але то ест вайка простац'каа, бо то знай докре, члвче мкзер'ный: кол' бы една свкзда из нѣба на землю оупала, то бы оувесъ свѣтъ сей видный загбвила. Але то свкзда не может ш' своего теченіа перестѣпити, где Бгъ еѣ поставил до страшного сѣда вжого*). Але то знай каждый и насчи са днсь с того казана ш' стѣой высокооумной бгословій: а то са тоты дѣволы ір'вст і р'вати са вѣдѣт до страшного сѣда вжого, и покажет' са свкздою, может бо са дѣвол претворыти як сам ис'хочет**). Если хочет, то са оучинит свкздою, оучинит са шгнем и п'тахом и свкром або скотиною або члвком и дитиною, навет і аггломъ, як то ш' том познаваемо з разныхъ писмъ и на разныхъ мѣсцах. Бо і дѣволы не мают на совѣтъ т'кла анк' костей анк' к'рке, але тылко дх'ь, и называют са дх'ове змий, агглове лѣкавыи, свкзды перелестный, мрач'ный. Але нас, братіе, писмо стѣое оучит: коли ты, члвче вкр'ный, оувидиш свкзды, летячю ал'во искры по воздуху, а ты са оу' той час ставши перекрести и плюй на марѣ, бо то ест змий, и тогда он пропадет и цезнет***). И где той

*) На краю приписано: Зерцало в звѣздах.

***) На краю приписано: Патерик печерскій.

***) На краю приписано: Фалом р.

лѣтавецъ оупадетъ, то там мѣсце злое, плюгавое ѿ нещасливое чѣвкомъ ѿ скотомъ. И такъ то, братіе, Бѣъ ѿскаравъ аѣгла пышного, якъ ѿ томъ написавъ црѣ Дѣдъ: „Его изгонахъ гордымъ ѿкомъ ѿ нескытымъ срѣцемъ“. Гордое ѿко естъ сѣнце, а нескытое срѣце земля.*)

И скрозъ землю летѣлаъ Сотонайла до прейсподній, за свою гордостъ ѿ пыхъ сталъ дѣволомъ ѿ сѣбги его. Прошѣ васъ, братіе, претожъ стѣрезѣме сѣ [sic!] ѿ мы тоѿ то проклатой пыхи ѿ гордости, абы то ѿ насъ не завела до пекелной стороны. Бо тамъ сторона злаа, темнаа, мрачнаа, смѣтнаа, страшнаа, горкаа, плачливаа ѿ всакой мѣски полнаа естъ**). И вѣ той сторонѣ паншетъ звыѿ црѣ Сотона, а сѣбги его ѿ врадники немилостивыѿ дѣволы, лютыѿ драпѣжницы, а люде тамъ живѣтъ поганыѿ ѿ грѣшныѿ. Нѣтъ тамъ свѣта, нѣтъ тамъ покоа, нѣтъ тамъ радости . . . . . ***) „теперѣ сѣди оу темномъ пеклѣ подъ землею во прейсподной сторонѣ. Коли не хотѣлесъ воеводою быти вѣ нѣкъ надъ аѣглами стѣми, едѣ же теперѣ црѣмъ оу пеклѣ надъ дѣволами ѿ надъ грѣшниками проклатыми!“ †) Бо такъ пише во стѣомъ Бѣглаѿ вѣ зачалѣ рѣ. Мадѣа стѣго мовитъ Хсѣ: „Видѣте ѿ мене проклатыѿ во ѿгенъ вѣчныѿ зготованныѿ дѣволы ѿ сѣбгамъ его!“ Икъ же то не проклаты едѣтъ грѣшныѿ ѿ пойдѣтъ до пекла на мѣски вѣчныѿ со дѣволами! Знаѣ стѣмъ еѣглаѣсть Мадѣа пише вѣ зачалѣ нѣ. ѿ Сотонѣ: „Видѣхъ Сотонѣа яко молнію спадша со ѿбсе аѣво яко ѿскры зъ головнѣ“. Такъ ѿ грѣшныѿ полетѣтъ до пекла ††).

Стрѣтивши Панѣ Бѣъ Сотонайла зъ ѿба, сопротивника своего злого, ѿ оучинилъ его дѣволомъ старшимъ пекелнымъ, а на Люцыферовомъ мѣсцѣ оучинилъ старшиною ѿ воеводою ѿбснымъ стѣго великаго архистратига Михайла ѿ поставилъ его старшимъ по совѣкъ надъ оушитѣкими аѣглами, силами ѿбсными. И подалъ емѣ Бѣъ панство ѿ стражницѣтво надъ сѣмъ видимымъ миромъ, ѿ абы то сѣа его свѣтлости ѿ моци колаѿ оушитѣки дѣволы, дѣхъ нечистыѿ ѿ проклатыѿ. Оузвавши теѣды Михайла стѣмъ ѿ Бѣа старшинство ѿ моцѣ, ѿзобравши оушитѣкнѣ аѣгеловъ ѿ рекъ до ннѣ: „Вонмѣмъ! Прославѣмъ Бѣа, то естъ, заспѣваймо ѿ похва-

*) На краю приписано: Иракоуучий, вѣска м.

**) На краю приписано: Герисай ѿ прейсподной сторонѣ.

***) Тутъ бракуе одной картки рукопису.

†) На боцѣ приписано: Бѣрѣмъ Бѣрыѣскій роздѣла сѣ.

††) На боцѣ приписано: Тѣатр.

лѣкмъ пана в'сего свѣта!" „Вонмемъ“ са слово толкѣть то е
 „похвалѣкмъ Бѣа“. а коли рек „Вонмемъ, стѣа стѣх“, то са вы-
 кладает: „похвалѣкмъ стѣа стѣм“. Ко то ест' един стѣ, един
 пан Іс Хс оу славѣ Бѣа Саваѣда, ѡца своего. Я коли мовит:
 „Вонми глас лѣо голосѣ мѣтвы моеа“, то са по простѣ выклад-
 ает: „Похвали голос, Пани, мѣтвы моеа, коли та вѣдѣ в'зы-
 вати лѣо са молти“. Я що мовит: „Вонми ѡбо, видши земли
 глы оустѣ мойхъ“ . . . *).

И так стѣи Михаилъ приняв'ши стар'шинство ѡ Пана
 Сотворителя своего, не мовил до ангелов слов пышных, як той
 Люцифер, але зараз рек: „Вонмемъ!“ то ест похвалѣкмъ Пана
 всѣх! Зараз са на х'валѣ вѣю ѡвер'нѣвѣ и до покори и до
 страхѣ вѣого, як то и теперѣ хвалѣт Бѣа ѡнесаго непрестанно,
 спѣвають пѣсн' днѣ и ноцѣ тыми словы: „Стѣ, стѣ, стѣ Гдѣ
 (Гдѣ са по простѣ выкладает: пан) Саваѣд, ѡсполнивший ѡбо
 и землю славы своеа!“ Саваѣд са выкладает: пан и голова над
 войсками и над оустѣкмъ свѣтом видимым и невидимым. И так
 ангелове стѣи хвалѣт зав'ше пѣа всѣкмъ, головѣ, пана и творѣца
 своего и в'сего свѣта и вѣдѣт его хвалити во вѣки вѣком.

Пре[то]ж и мы, братіе, похвалѣкмъ днѣс ѡнесаго Бѣа Творѣца
 и пана своего, который то нас сотворив и панѣт над нами. По-
 хвалѣкмъ и стѣого архистратига Хѣа Михаила, воеводѣ сил
 ѡнесных и нашего по Бозѣ застѣпника и во в'сѣх скор'вѣхъ бор'-
 зого помощника и ѡ всякихъ вѣдѣ ѡверонѣцѣ, Михаилѣ стѣго,
 ко того са оушитки дѣаволы вѣат. Коли онѣ бласнетѣ мечомъ
 своимъ ѡгнистымъ, а дѣаволы летѣт' ѡ страхѣ его як полова
 лѣво як лист ѡ дерева ѡ вѣйного, великого вѣтрѣ. ѡ стѣи ар'-
 хистратигѣ Хѣѣ Михаилѣ архангелѣ, вѣдѣ намѣ ходотѣемъ до
 милост[и]вого Бѣа и причинѣцею, абы то и насѣ грѣшныхъ при-
 нав до црѣства ѡнесаго, тамо ѡз нимѣ жыти и его вѣч'не хва-
 лити въ Трѣици единаго Бѣа и ѡца предвѣч'наго и славимага
 ѡца и Сына и стѣого Дѣа, всег'да и ѡнк и присно и во вѣки
 вѣкомъ. Аминь.

Основою сего оповіданя без сумніву є той палейний текст,
 який надруковано у нас на стор. 11—13, що був основою й того
 пізнійшого тексту, який надруковано далі на стор. 14. Вказівки на
 жерела приписані з боку отсега тексту і подані нами в примітках,
 переважно фантастичні або приведені так, що очевидно автор от-

*) Тут автор урвав дальший виклад не закінчивши речени.

сего оповідання не мав покликаних книг у руках. Вельми цікавий причинок до демонології, вставлений автором у оповіданє, помимо прищиплених до него ніби цитатів, переважно взятих із уст місцевого руського народу, хоча віруванє в те, що падучі звізди — демони, належить до дуже давніх вірувань розширених серед ріжних народів, гл. нпр. Dr. H. Wlislöcki, Märchen und Sagen der Bukowinaer und Siebenbürger Armenier. Hamburg 1891, стор. 51—52; Richard Andree, Ethnographische Parallelen und Vergleiche, Stuttgart 1878, стор. 112.

До розділу X.

Д. Рукопис пона Ст. Теслевцьового, к. 202—205.

(Главо в стой Тройци, як сж Явраамс Бгъ показавъ на псти сѣ двѣа Мав'рыйского). Моѣ наймилшій православный хрѣстїане, то есте члн в стом Дск; еше прошь виїнх млстїей, послухайте млстѣ виїа в стой Тройци, як пышет оѣ Божїей оѣ Бытїейскїх книгахъ, тыми словы мовачи: Быв оѣ старом вккѣс единь члвккъ вкр'ный ѣ правдїкый оѣ Бга, на йма Явраамъ, патрїар'ха старозаконный, сїкъ Терехов. Тотъ Явраам велми люкїнкъ перехожухъ людей чбжосторонных из женою своєю Сарою, во шкѣе были вбогоазный ѣ добрый. Бо той Явраам ѣ жена его Сар'ра такїй совк вбвычай мали, же то нкгда без гостѣ без чбгого [sic!] члвкка не клн в домс своем. Шо тыж дшвннй неприаткѣ дѣавѣа зненавдѣка такого доброго дѣла Явраамова, оучинил емс пакость: всады позалѣгавъ дороги ѣ позапїнал псти людем, такъ швер'нѣлъ людей в Явраама, же нкхто не пошолъ до Явраамового домс. Ё ждавъ Явраамъ пат дїїѣ ѣ не вѣ' ѣ не пив нкчого ждбчи гостѣ до своего домс. Ё не йшовъ нкх'то. Порозсылавъ Явраам по пстѣх салбгъ своїухъ, авы то кого оувндѣк'ши звали оу дом его. Яно еше и так не было нккого. Потом оузав'ши сж сам пошол не нмбчи вкры салбгам своїмъ. Пошол на распстїѣ ѣ смотрыв пїлно, школа хто мавъ ѣти, авы его оуввести оу дом свой ѣ бгостити. Оувндѣк'ши Бгъ такѣе тер'пенїе Явраамово ѣ вкрѣс его добрѣю, авыл сж емс оу троух шсовалухъ з Мухайломъ архангелом и з Гав'рыїломъ: оучинїиши сж пстнїками ѣшли дорогою по при Явраама. Оувндѣк'ши ѣхъ Явраам из далека зрадовал сж им велми ѣ рек: „Глава товѣк, Бже, иж то вижс людїѣ на псти! Нехай ѣ ж юж вбдѣс з ними вксти хлѣкѣа оу домс мѣем!“ Ё стрѣктив'ши

иѹ поклоуна са им и рекъ: „Прешъ вас, братіе, до моего дома ходѣте, вѣдемо хлѣба ѣсти“. Онн ж провалючн*) его рекли к' немъ: „Пианъ дорогах маемо, не поидемо до тебе“. Ав'раам же станет ѿмъ молити са с плачем: „Прошъ вас, як Бѣс вѣрнѣте, ходѣте Бѣа ради до моего дома хлѣба ѣсти, ко юж ми мое срдце з голода зомѣкло, ко юж то пѣтый днѣ вс[тъ], як хлѣба не ѣмъ без госта“.

Размилував'ши са Панъ Бѣкъ над Ав'раамомъ, пошел до его дома. И коли иѹ оувидѣла Сар'ра, зараз приставила вода до шгна и зогрѣк'ши оумывала и мъ ноги иѹ. И шмыв'ши и мъ ноги Сар'ра почнет говорить: „О великое ми то диво! Колко гостей вывало оу нашом доме и колкимъ емъ ноги оумывала, и не видѣлаам такнх ногъ, як оу сух гестей ноги: ѿ иѹхъ хочъ оумывати, а шни все з рѣк' мойхъ оутѣчѣтъ!“ И зараз Ав'раамъ казал привести телца кормленого и казал его зарѣзати и счинилъ шѣкдѣ. И коли шѣкдали, рекли гостѣ Ав'раамъ: „Ав'рааме, где сѣтъ чада шѣк?“ И рек Ав'раамъ: „Нѣтъ оу нас дѣтей“. И рек Гдѣ до Сар'ры: „О сего днѣ зачнш ко стрѣвѣ твоей и народишъ сѣа“. Слышав'ши то Сар'ра засмѣла са и река: „Ик то мает быти? И вѣсем стараа, так же и панъ мой старъ!“

Слѣхай же далѣи, цю са тамъ стало! Коли юж хотѣли оустати ѿ стола, тамъ пришла короа, мѣти того телѣте, которе то ѣли, стала рычати. Тамъ Гдѣ оу той час пережегнакъ кости того телѣте, и зараз шжыло тое телѣтко и почало коровѣ ссати. Видѣк'ши то Ав'раамъ чсдоваа са томъ велми и себѣк' са и поклоуна са Гѣн и рек: „О Гдѣе мой, покѣж'те ми, что вы есте и далек[о] идете?“ Рек Гдѣ: „Не потеаю ѿ тебе, козлюбленнаго моего. Идемѣ до Содомъ и Гоморѣ, за иѹ тяжкѣе грѣхи хочъ иѹ погѣвити, яко вст[ем] Бѣкъ, творецъ иѣа и зем'а“. И там Авраам оупавъ на землю лицем своимъ и рекъ: „О Ги, иѣе иѣсннй, а коли вѣдет сто прѣднѹх, ци не погѣиш оурес город?“ Рек Гдѣ: „Не погѣблю“. „И коли вѣдет пѣтдѣсѣтъ прѣднѹх?“ Рек Гдѣ: „Не погѣблю“. „И коли, Гдѣ, вѣдет ѣ.?“ Рек Гдѣ: „Не погѣблю“. „И коли вѣдет, Ги, ѣ.?“ Рек Гдѣ: „Не погѣблю“. „И коли, Ги, вѣдет десѣтъ?“ Рек Гдѣ: „Не погѣблю“. Потом Бѣкъ блиснѣвъ шгнем и невидими стали. И блѣгодарив Ав'раам Бѣа, иж то са сподѣвнв Тройцѣ сѣсю видѣти лицемъ ко лицу и вѣсѣдовати со Хѣмъ снѣмъ Бжнмъ, и вставъ оу домъ своем блѣгодараше Тройцѣ сѣсю.

*) З мадирьского próbál — пробовать.

Я сѣла Троица оубошла оу Бодом ѿ Гоморъ і взошла во дом Лотовъ, во там тол'ко было чѣвка прѣдного оу Бодомъ ѿ Гоморъ, едно дом Лотовъ. Я той Лотъ был братаничъ Авраамовъ ѿ там жыл. Оубидѣвши то Бодомла не гостей такихъ красныхъ младенцовъ оу домъ Лотовомъ, зоврало са ихъ много ѿ нарѣкали на Лота, абы то имъ выдалъ тыхъ гостей на звытокъ телесный. Лотъ же не хотѣлъ ихъ выдати, але ѿни мецно напиралъ на демъ Лотовъ. И давалъ имъ дѣвки свои за тоты красныи гостѣ, але Бодомла не хотѣла, ѿ хотѣла розвити домъ Лотовъ. Гдѣ же рекъ Лотови: „Пѣсти ихъ, нехай ѿдѣтъ!“ И коли пристѣпили ко дверемъ, заразъ Гдѣ пѣстивъ на нихъ ѿген ѿ попаливъ ихъ всѣхъ. Я Лотъ рекъ Бгѣ: „Бери са ты з домъ твоего со женою твою и з дѣвками твоими і стѣкай з мѣста сего Бодомъ оу горъ Сигоръ!“

И выбравши са Лотъ пешел. Я Бгѣ Лотови такъ была заказала, абы са не ѿвзыравъ назадъ лицемъ своимъ анѣ самъ анѣ жона его анѣ дѣвки его, хочай вы са цю чинило. И скоро Лотъ вышолъ з мѣста на горъ Сигоръ, заразъ почала земля кипѣти ѿгнемъ скрчанымъ изъ смолею, а з' ѿна оударивъ громъ страшный ѿ дождѣ ѿгненый, градъ падавъ каманый з огнемъ, и такъ Михаилъ стый погрѣзилъ ѿбѣ тоты мѣста незаконный ѿ потѣпилъ ѿхъ ѿ чѣвка даже ѿ до скота. Жона жъ Лотова перестѣпила заповѣдь бжю, не стериѣла, ѿвернѣла са, хотѣла видѣти ѿчѣство свое, ѿ тамъ заразъ стала каменемъ солонымъ, где тежъ ѿ до теперъ стоить ѿ всдетъ стоити до сѣдѣ бжого.

Що жъ Лотъ оучинилъ? Бо Лотъ розбѣвѣвъ, ижъ то Панъ Бгѣ южъ оушитокъ свѣтъ затративъ ѿ вшитки люде. Оупивши са виномъ оучинивъ блѣдъ изъ своимъ дѣвками, абы то, мовитъ, наскна люцкое на свѣтѣ было. И зоставъ [самъ] совѣтъ і ѿцѣтъ ѿ затъ ѿ свекоръ. Я потомъ коли оубидѣла, [и] оушитки люде цѣловы ѿ свѣтъ, тол'ко тоты двѣ мѣста [Бгѣ] затративъ Бодомъ ѿ Гоморъ за ѿхъ поганое незаконство, а потомъ Лотъ сталъ са того грѣха спокѣдати, плакати горько, же то не взошелъ Бодомского грѣха спросного. И оубавши са Лотъ пошелъ до Авраама стрыва своего ѿ повѣлъ емъ свое злое дѣло, і ѿтелъ то са постановила спокѣдъ ѿ покѣта за грѣхи.

Вислѣхавши то патрыярха Авраамъ рекъ Лотови: „О горе твѣ, мой милый братаничъ! Злое дѣло оучинилъс ѿ сталъс са ѿ ты Бодомлаиномъ“. И далъ емъ покѣтъ: казалъ емъ оу единой рѣкки ѿгенъ самогерачій чыстительный. Той то ѿгенъ значивъ тогда Дхъ стго; во коли са чѣвкъ грѣшый тажко Бгѣ грѣ-

шит, а потом са того грѣха каеть, спокѣд' стѣю оучинит' и покѣтѣ йкъю за тоты грѣхи выдер'жит, то са его дѣла ѡсновит и тѣло, і с его тѣло и в' срдцю ѡген са запалит самогорашій, то ест Дхъ стый, и сама са в нем стѣла Троица вселитъ: Ѡцъ и Снъ и Дхъ стый. И той ѡген значит Дхъ стѣла. Але тажко было комѣ того ѡгна достати, во его зав'ше стегран свѣрата лютый, и непрестѣно тамъ было нѣкомѣ: свѣры то были и значили чотырохъ еѣгипетовъ, который то зав'ше са знайдѣютъ в днѣ и в' ноци ѡколо прѣстела [вѣго]. И где тотъ ѡген горит негаслючій и самопалающій] при рѣцѣ, то естъ при источницѣ Бѣа Саваѡда, ѡген ест прохоложающій, а не ѡпалающій, Параклитъ, Дхъ стый. И Параклитом са Дхъ стый называет, во шн коли на кого исходит, тогда парюю тонъкою и вар'зо сѣп'телною и в'се невидимо сходит и тѣменем скроз мозок проходит и до срдца пришов'ши запалет веселостю и в'се тѣло; Дхъ Параклит дѣлѣ, срдце и в'се тѣло ѡчищает, оувеселет и ѡсцѣляетъ, а грѣхи внѣтрній попалет, погбѣлетъ, выкоренет и пречъ выганет. И такокъ ест Дхъ стый, Дхъ живѣшій, по простѣ то ест животворашій, живый, ест правый, мысленный, ѡбладет, ѡчищает прегрѣшеніѣ. Бѣъ ест и вѣтворай, ѡген Ѡ Ѡца исходачій, глѣй, дѣлѣ, раздѣлет дары, просто мовачи — Дхъ стый. И говорит, и цю хочет, тое оучинит, и роздакет дары: комѣ цю хочет, тое дѣетъ. Цѣсливый то на свѣтѣ естъ члѣкъ оу Бѣа, пры котором то Дхъ стый живетъ!

Послалъ Явраам Лота до того ѡгна оу такое тѣсное мѣс'це, лѣы его тамъ тоты свѣры извѣли. „Если — мовит — Ѡтол выйдѣтъ, то знати, цю ѡпокѣтѣтъ тотъ скей грѣхъ“. Не фолг'шючи емѣ шлет его до того ѡгна по тры голов'нк, лѣы то емѣ Ѡтол принѣсѣ. Тогда Лотъ помолит'ши са Гѣ Бѣ, оузав'ши совѣ Гѣ Бѣ на помощъ пошел тамъ до рѣки ...радовы, где той ѡген был. И там емѣ Бѣъ погодивѣ, [по]цѣстив, же то на его цѣста тоты лютый свѣровѣ спа[ли]... [Кінца не стаѣ].

Є се вільна переробка того самого оповіданя, цю надруковане у нас ва стор. 86—89.

До розділу XII.

Є. Рукописе попа Ст. Теслевцьового, к. 206.

[Уривок оповіданя про Ізмаїла]... „Мѣтко йша и ты Ѡчѣ, если то такое дѣло, и вы насъ ведѣте до нашего дѣда, ней намъ

дащо дастъ“. И рек Измайлъ ко Ягаръ: „Идѣмо ко Явраамъ ѡиѣс моему, хоѣиѣ бо а лице его видѣти“. И вѣставши пошли вѣшитки, а было ѡтол еѣ. Днѣй ходѣ. Видѣвши то их оушитких Явраамъ рад был и споматавъ [sic!] тое слово, которое то емѣ повѣкаъ аггль вѣжій, же то не ѡставитъ Бгѣкъ ледлако племя твоє. Гостинѣх их пристойне и дав им всего доволно, дал им ѡслат, конни, веловѣ, коров, ѡвѣцѣ, козловѣ, верѣблюдовѣ и вина, челади мѣзского полѣ и женского полѣ вѣклои плоти и выправила их радно. Ѣни ж пошовши размножили сѣ и прикогатѣли. По нѣкоторых лѣтѣх зновѣ пошли до Явраама, Явраамъ им еше давѣ и дрѣгий раз вѣсего статѣкъ, а по тым и третій раз. И так сѣ размножили и расплели Ягаране, ко ѡни сѣ ѡ Ягары и ѡ Измаила зачали и размножили сѣ поганые ѣзыки Ягаране, по простѣ Татарѣ и Тѣрѣки, Яравиты, Гарацинны. Тые то оушитки сѣ называют Измайлѣтане, Гарацинны, Тѣрѣкы, ко их предок ѡ Явраама сѣ родикѣ.

Измайлѣ же зновѣ оуѣ которые часѣ зобракши сѣ пошли до Явраама четвѣртый раз. Тогда юж [им] Явраам не давѣ нѣчого, рек им: „Идѣте собѣкъ прѣч, юж емѣ вам дал тры разы, болше юж не дам. Сами ѡ [собѣкъ] розмышляйте!“ Ѣни ж сѣ розсердили на Явраама, зобравши сѣ военным ѡвчылаем пошовши звоевали Явраама, брали, вазали людѣй, маргѣ*) гнали, палили. И ѡ тогды то почали Татарѣ на койнѣ ходити и то их ест рокота и до днѣсѣ.

И потом мали собѣкъ ѣрѣ Неврода, коли сѣ юж размножили, и то был першій црѣкъ на земли татарской. И так сѣ размножили Татарѣ и Тѣрѣки, населили села и города. И той црѣкъ Неврод вымыслил човны и корабли правити и нащик морем ходити. Бгѣс же нишѣмѣ слава всегда и инѣк и прѣсно и ко кѣки кѣком. Аминь.

Из звязку сего оповѣданя можна догадувати ся, що в початку его також була мова про кровосумішку Измаїла з Агарою. Відки взяв автор отсего тексту звістку про чотири відвідни Измаїла з сімьею у Авраама і про напад Измаїловичів на Авраама — не відаю. Кінецьвий уступ про ізмаїльського царя (імя Неврода приплетено тут мабуть автором отсеї переробки замість иньшого, менше звісного) казав би догадувати ся, що автор переробки мав під рукою Слово Меѡодия Патарського в редакції досить подібній

*) З малярського marha — худоба, скотина.

до тої, з якої ми тут передрукували початкові уступи, бо й там у вступі до оповідання про Гедеона говорить ся про те, що Ізмаїльтяне видумати морем плавати (гл. отся книга стор. 268).

До розділу XVII.

Г. Рукопис попа Ст. Теслевцьового, к. 346—348.

(Слово на погрук д'квичом ѿ Єдлі кроли, котрый то был оубогій). Єдних часокъ перевели ся были оу жыдов'скої зем'ли цр'а й были час немалый без цр'а. Почув'ши то иноплеменици Измаїльтяне настѣпили моцно й грозно й см'кло на жыдов'скю зем'лю, чинили им великю б'ѣдс, хотачи их под свою моцъ оузяти, во не мали сов'ѣ цр'а. Вид'к'вши то Ійт'яне такю б'ѣдс свою стали ся велми жрѣти, що мают чинити, иж то не мают цр'а, н'ккомс боронити зем'к их. Й заперши ся оу Єр'сам'к город'к сид'кли. А в' той часъ былъ в Єр'сам'к єдинъ ч'ѣвкъ велми оубогій на йма Єдай. Зобравши ся тогды сенаторство стали сами радити, кого вы то мали сов'ѣ ѿверати на кролев'ство. Выстѣпик'ши той ч'ѣвкъ Єфтаї оубогій поч'нет им говорити: „Если то вы хочете дознати, авы нам Бг'къ стый ѿвѣжави корола, а вы меч'те жрѣїи на дванайцати ѿсовъ выбранихъ, выбрав'ши сов'ѣ ч'ѣвковъ дванайцати: шест оубогихъ, неслав'ныхъ й простого родс, а шест б'г'атыхъ, слав'ныхъ. И на котрого падет жрѣїи кролев'скїи, той вывакит зем'лю Ійльскю ѿ р'ѣкк неприятел'скихъ й томс дайте кролев'ство“.

Слышав'ши то слово панове ѿ Єфтаї оубогаго похвалили его оушитки оу том слов'ѣ, а порадивши ся станѣт говорити: „Мы колше не шкираемо н'ккого, єдно на тебе мечемо жрѣїи“.

Й поставили двоух ч'ѣвков, єдиногo из велможъ, а дрѣгаго того Єфтаї, й метали на ѿвоух жрѣїи кролев'скїи тры разы. Й не пал жрѣїи кролев'скїи на сенатора велможного. Потым стали метати на збогаго Єфтаї. Помолн'ши ся йвсномс Бс' рекли оушитки: „Бж'є, Сотверителю йвсний, Бж'є ѿц'ъ ншїихъ Ав'раамов'к, Ісаков'к, Іаков'к, Бж'є Сав'аѿде, ты єдин' б'г'атъ естес во м'ласти, ѿвѣжави намъ господара, авы пов'ѣдывъ с'постатогъ ншїихъ! Не дай нас, Бж'є, насл'ѣд'а своего, в поношенїє й в' пор'ѣганїє врагом ншїимъ, авы не рекли: „Где естъ Бг'къ ихъ, нан'ж оуповаша?“ Й рекши тоє метали жрѣїи на Єфтаї тры разы, й пал вс'к тры разы жрѣїи кролев'скїи на оубогаго Єфтаї. Єни теж пав'ши оус'к пок'аснили ся Єфтаїви й в'чинили его кролем й подали емс оус'к

клейноты и skarвы королевскіи и подалн сѧ Фѣтаѣви в лоцѣ. И не могъши Фѣтай цю оучинити мѣстѣ тое королевство на себе принати.

И так Фѣтай зобрав'ши войнѣ свою помолнл сѧ иисномѣ Бгѣ [и] пешевѣ на неприѣтеле. Я коли был на дорожкѣ, ѡбръккал сѧ Фѣтай иисномѣ Бгѣ тыми словы: „Бжѣ Сотворытелю Саваѡдѣ, если ми депоможеш оубогомѣ члѣкѣ тѣю слакѣ показати, неприѣтеле извѣити и звитазтво показати и ѡдер'жати и земаю ѡборонити, такю ти ѡбѣт'ницю, Бжѣ иисный, ѡбѣцаю: еднѣ дѣв'кѣ маю единокровнѣю, то и тотѣ ти дамѣ на ѡфѣрѣс“. И то ѡбѣцал з ѡсей цирести своей. Я коли сѧ приспособивѣ новый крол Фѣтай з войском своимѣ, помолнѣши сѧ Бгѣ иисномѣ, оудары на неприѣтеле, зненацка на нѣх напав'ши звоевал нѣх такорѣ. И так пощастнл Бгѣ стѣй оубогомѣ Фѣтаѣви: иных посккан, а иных потопилн, иных живых много оу неколю покралн и самого црѣ Сапорта поразилн и не оу мнозкѣ лѣд'ко оут'кѣ до своей зем'лк из малою дрѣжыною. И так то Бгѣ стѣй пощастнѣ оубогомѣ Фѣтаѣви; як пишѣ Писмо стѣе: мощно ест Бгѣ вынати з гразы и посадити его со князи, як то и того оубогаго члѣка Фѣтал, выв'шаго оубог'шаго над оушит'ких людей, оучинил его Панѣ Бгѣ кролем грозным на неприѣтеле.

Тогда крол Фѣтай вер'нл сѧ з войны с побѣдою славною. Я коли оуходилѣ до Иерусалимѣ города, тамѣ его стрѣтили мѣщанѣ и пан'ство з великою почт'ливостю и славою и поклонилн сѧ емѣ яко црѣви. Тамѣ его стрѣтила жона его и дѣв'ка его единачѣка, поклонила сѧ емѣ, зрадовали сѧ радостію великою. Почнет дѣвка милѣ поздорѣвати ѡца своего, иж то его Бгѣ оучинил подвышениым и газдом*) всемѣ людем Иискомѣ. Там Фѣтай исплакав'ши рек к ней: „Дитино мое любл, ты сѧ радѣшѣ из моего королевства и моемѣ прихѣдови, а того, днѣа мое, не знашѣ, иж то я тебе ѡбѣцалѣ Бгѣ на ѡфѣрѣс, Бгѣ иисномѣ Саваѡдѣ, и всдѣш спаленл ѡгнем на шатарѣ ежѣомѣ ѡфѣрном в подарѣнок Гдѣ Бгѣ, ко ми тѣжко сол'гати Сотворытелю своему“.

Слышав'ши то королевна станѣт говорыти рекъши: „Слава тѣбѣ, иисный Бжѣ! Бѣр' ми, нанѣчѣс мой, иж то естем раднѣйшова [sic!] пойти иисномѣ Бгѣ на ѡфѣрѣс, нежели межѣ людемн называти сѧ королевною. Ко то естѣ слава дочаснаѣ, минѣцлѣ,

*) З мадарьского gazda — господар, ховяин.

которая то ест як цвѣтъ оу полю: теперь красно, славно и весело цвѣтет, а потом оувадет и посухнет, оупадет на землю и гноемъ станет. Так и слава свѣта сего во малк са являет, а во скорк погибает. И слава ест иксная вкч'ная. Добре то еси оумыслила, нанеч'кс мой, дати мене ГѢ БѢ на ѡф'крѡ, нехай а пойде к немѡ вкч'не црствовати. Не ѡмкнай же ты своего слова и есди вескль [sic!] совѣ и людови твоимѡ, которій то БѢ даа товѣ в рѡки твоѡ до твоѡ смрти. Справдй ним в покою, як сам знаеш, нехай тѡ БѢ иксный блскит на том до-часном кролев'стрк' земном', которе то даа ти БѢ. И за мною не блнй! Тылако прошѡ тѡ, нанеч'кс мой, подардй ми на два мѡцк, нехай са оутѣшѡ з девницами и похожѡ совѣ по чы-стомѡ, красномѡ полю и нехай са на сем из ними погслаю. И з два мѡцк а а сама прйдѡ до тебе из мойми товарыш'ками, и ты ма даш ѡб'кцок свой БѢС.

Слышавши то Ѣфтай такое слово разсмное ѡ своей дѣтнини почсдоваа са таковой ек мѡдрости и разсмѡ статечномѡ, так же и в'ск' люде. И позволаа то ей ѡцк, що совѣ просила. Она совѣ прибрав'ши двѡнадцат д'квок радных и пристойных пошла з ними оу поле чыстее. [Ходила] по полю два мѡцк, молила са ГѢ БѢ, постом и мѡтвами готовила себе ГѢ БѢ на ѡф'крѡ. И хо-дачи по полю рвала совѣ и дѡницам своймъ прекрасные чкч'ки**) на оут'кхѡ, которыми то са весело оут'кшала. И говорила: [„Чкч'ки] прекрасные, то сте са красно развивали, пр[екрасно] зацвѣтали и на том полю сте са красовали, сами сте не знали, хто бы і ѡкол пришовши порвал вас на том далеком полю! И не спод'квали сте са оу мойх' рѡках выти и повѡнсти“. Так' теж ѡбер'ндѡши са до свойх' слѡжницъ почнет им говорить: „Мой наймишйе посестрыцк, красные дѡцк, так' и мы на семъ свѣтк, на широком чыстом полю живеме, роскошѡме, красѡме са. И коли прыде смргк, не знати есдет чѡвкк оу'сакй час: прйдет і его возметк і ѡ того т'кла дшѡ его вырвѣтк агглы, а т'кло зованет і снет [sic! зам. ссхнет] и гноем' зостанет, из землю са зрок'нает, як то теперь оу ишнх рѡках тоты прекрасные цвѣты. Знаете прето, мой наймишйе посестрыцк любкй: а ест оу своего ѡца и мѡтры едина дѡв'ка, ихъ любла чкч'ка. Теперь са з вами красѡ, прекрасными цвѣтами оут'кшала са, ходачи по томѡ чыстомѡ полю и красномѡ. И по двох мѡцехъ розлѡчѡ са ѡ вас,

*) З мадирського бѡп — жалувати, тужити.

**) З мадирського ісісѡ — стрій, привраса.

вырвет ко мене смѣръ с того широкого пола, то ест ѿ того свѣта марного, дочасного. Придет ко той днь ѿ час, нж то ж погивнѣ сѣ вогни бѣвенномѣ на же[р]говникѣ вжѣмѣ. Кости мой непеломѣ стануть, тѣло мое изгорыт, дшѣ мою лѣглы вжѣтѣ в ѿко шзмѣтѣ до вѣчного королевства. [...] пѣсестрицѣ мой, лѣкшѣ хочѣ до ѿвсного королевства, [...] тѣ жыти з моймѣ шѣемѣ на сем дочасномѣ . . . . .“

И то им припоминаючи і швымаючи ѿхъ ѿ цѣлаючи . . . [кінця бракує].

Отсе оповіданє властиво годї назвати апокріфом; воно передає, хоч з деякими відміннями, змієт того, що сказано в Біблії (Суддів XI). Відмінні належати до подробиць побутових і до цілого колориту; в Біблії Іфтар не є вбогим чоловіком, а тільки „могучим войовником“, що прогнаний із своєї батьківщини робить ся ватажком розбійників, а опісля ставши на чолі більшої жидівської дружини побиває Аммонітів. Наш текст робить із него царя, та се мабуть не треба приписувати якомусь жерелу, відки б то автор сего списка черпав своє оповіданє, а тільки єго власній фантазії. От тим то сей текст, не вміщений нами навмисне в числі апокріфічних оповітань, повинен знайти місце хоч в додатку, між иньшим і як проба свобідного і навіть досєть поетичного обробленя біблійної теми.

До розділу XX.

Н. Крехівська Палея, стор. 1018—1020.

[Александр В. у Рахманів]. И повѣдикъ Дарниа прии цѣствіе ѣго ѿ всю перѣскію землю ѿ мидскію землю ѿ патрскіѣ ѿ вавилонскію странѣ. такоже[ѣ] повеи ѿ индийскію странѣ. ѿ шѣрствѣ ѿ дшѣи всѣа земля ѿкѣана рѣки, ѿ вѣ великѣи островѣ брахманскѣи ѿ вшедѣ дѣви сѣ зѣло ѿ столпѣ постави. в томѣ ко острови Рахмани живѣтъ, в ннж же нѣс[тъ] ни четверногѣхъ, ни ролѣи, ни железа, ни зданіа, ни шѣгнѣ, ни злат[а], ни сѣбра, ни ѣвоца, ни вино, ни портѣ, ни масѣадениа, ни ѿное дѣло ннкторое же, на[и] на насыиіе текѣтъ. но мѣрагѣ [sic! зам. мѣраго] ѿ сладѣкаго ѿ добраго дожда, ѿ всѣкнѣи колѣсти ѿ трѣиа кромѣ соугѣ, ѿ мало шѣвоца ѿ сладѣкѣи водѣи приймают. а верѣют ѿскренѣмѣ Бѣу ѿ всѣпрѣстани молат сѣ. ѿко мѣужи на единой стране ѿкѣана живѣут, жены же нѣ сѣгѣ шѣ онѣ странѣ рѣки Гала, текѣши вѣ ѿкѣанѣ рѣкѣ кѣ стране ѿндистѣи [sic!]. ѿко

моужи приходять къ жинамъ своимъ мѣсца йоуанія и лвгс[ста] мѣсца, в нихъ соцію сѣнцю к намъ и, къ вѣстокомъ приходяще, сею и мокри бывше, тогда движють с[а] на съчтаніе жинамъ. тако гѣть: такоже и Нила рѣккѣ, гѣть, не в то вѣкма наводнить с[а], но преполовши с[а] жатве наплѣеть Ступе[ть] тѣя, іако сѣнцю всюде зрацю: вѣсточнѣйя наплѣя и инемъ срицюцимъ сѣ рѣккамъ и йссажнѣвшимъ, семѣ же далече сѣцю. и створшимъ съ жинами своими дѣний мѣ. и пакы бредѣть опат. жене же два дѣтица родивши котомѣ не прѣбрѣдѣть, ни она къ иномѣ моужю не приближаѣтъ сѣ за многѣе вѣздержаніе. лице сѣ ключить неплоды, за ѣ. лѣтъ приход[а]цю ея и прѣбываѣ с нею, лице не родит, не приближаѣтъ с[а] к ней. того ради не многи члѣвци на стране той ихъ естъ. рѣце же, гѣть, не вдобъ прѣврести ея, зане звѣрѣ естъ в ней, зекотемитель великъ естъ, в рице живутъ, могщиє сасна пожрети. той звѣрь за мѣ. дѣний тѣя. егда бредѣтъ мѣжи ти, и ивзвѣноут по вѣю повеленію ѡб снѣ пель. и змѣне сѣтъ при пѣстыни той стране велицкѣ ѣ. лакоть в должи, а скорпий лакотници, а мѣравнѣ пиди, того рад[и] непрѣходимкѣ сѣтъ пѣстыни тѣ. слонове же ржають къ поустыни той мнѣши, іако стадници ходять пасѣще сѣ сами.

Отсе оповідане — також не апокріф, тим то й не вставлене нами в відповіднім місці ХХ-го розділу. Та ми друкуємо его тут раз для того, щоби вказати одно з жерел, із яких черпав автор Крехічєскої Палєї — Александрію тзв. сербьскої редакції, хоча наш текст не дословно з неї взятый; а по друге для того, що оповідане про Рахманів у самій Александрії, по дослідям Веселовського, оперте на апокріфічнім „Хожденію іюна Зосима к Рахманом“, гл. А. П. Веселовскій, Изъ исторіи романа и повѣсти, т. I, стор. 281—283.

Показчик імен осіб і місць, згаданих
в текстах сего тому.

А.

- Абіссинія 64
Авакум пророк 1, 313, 314
Августин єпископ Гішпонський 3
Авдей пророк 1
Авсей 315
Авдія, пророк 323
Авдул, бог єгипетський 306
Авель 8, 9, 10, 19, 21, 22, 23, 25,
26, 33, 34, 35, 36, 38, 116,
126, 159, 196, 220, 311
Авер 77, 78
Авесалом син Давидів 324
Авил, бог моавитський 182, 257,
258, 260
Авим 187
Авимелех пророк 227, 308, 323
Авіуд пророк 323
Авон 85
Авраам 74, 80, 81, 83, 84, 85, 86,
87, 88, 89, 91, 92, 93, 95, 96,
97, 99, 100, 101, 102, 103, 104,
105, 106, 108, 109, 114, 116,
117, 118, 121, 125, 132, 133,
145, 153, 183, 184, 185, 186,
187, 192, 194, 203, 211, 214,
218, 221, 222, 225, 227, 228,
230, 232, 235, 236, 243, 248,
267, 300, 308, 311, 322, 324,
330, 331, 332, 333, 334, 335
Аврам син Каава 186
Аврок город 103
Авсидійська сторона 264, 267
Агав пророк 323
Агавеє 225, 226,
Агара 104, 105, 106, 333, 334
Агарський цар 227
Агаряне 278, 334
Аггей пророк 1, 275
Аггія прор. 323
Ад 54
Ада, жінка Ламехова 37
Аданай гл. Адонай
Адам 7, 8, 9, 10, 15, 17, 19, 20,
21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29,
30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37,
38, 50, 51, 52, 54, 59, 65, 66,
72, 76, 78, 88, 89, 90, 91, 109,
115, 116, 117, 119, 150, 186,
232, 255, 322, 324
Адаріян цар 289
Адда пророчиця 323
Адидон пророк 322
Адоїл 48
Адуда (Адуд), жінка двох братів
Енохових 35
Адонай 160, 234, 252
Азарія, дочка Адамова 8
Азарія, один із трьох отроків 307,
309, 310, 311, 315, 318, 322
Академія Наук баварська 32

- Академія Наук віденьська 32
 „ „ петербурська 6, 32
 „ „ югословянська 6
 Акиан ріка 338
 Аким отець Богородиці 149, 311, 321
 Акинф, камінь 245
 Акрис син Валаама 228, 233
 Алдаод, прор. 322
 Александер В. 338
 Александро-Невська Лавра 223
 Алкафрос 125
 Амаврийський дуб 86
 Амаликитяне, 122, 238, 239
 Амалфегор, дочка Йовова 267
 Амантійська ріка 241
 Амагунта ріка 245
 Амбакум пророк 322
 Амбрам, син Каата 225
 Амефрися, Єгиптянка 157, 213, 218
 Амефуст камінь 256
 Амиміе, імя Бога 110
 Амисьми, імя Бога 118
 Амманік 251, 252, 257, 262
 Аммон, цар моавський 259
 Аммоніти 338
 Амон 290
 Амор 182
 Аморсі 182, 189
 Амос пророк 1, 322, 323
 Амос, отець Ісаї 306
 Амрам отець Мойсеїв 226
 Амфілохій Іковійський 3
 Амфусий камінь 245
 Анан син Юдин 189
 Ананїя 307, 309, 310, 311, 315,
 318, 322
 Анастасий Сиваїт 2
 Андрей Юродивий 4
 Анна архиерей 147
 „ мати Богородиці 149, 323
 „ пророчиця 323
 Анодион камінь 257
 Анос, син Валаамів 223
 Антихрист 10, 37, 151, 152, 155, 242
 Анфиси кам. 242
 Анфракія 245
 Анераке камінь 181, 240
 Апостоли 217, 238
 Апофо імя бога (?) 302
 Арабат 45
 Аравити 334
 Аравитська земля 296
 Аравитські гори 70
 Аравоє 46
 Арам батько Фамари 190
 Арам брат Авраамів 82, 83
 Араматська земля 195
 Арамська земля 197
 Араратські гори 67
 Арафов 243
 Аревсє 245
 Аред 9, 36, 39, 52, 68
 Арикис 244
 Арис звізда 49
 Аркин син Валаамів 24, 43
 Армії 225
 Армініське поле 232
 Армяне 228 229
 Арон 112, 225, 226, 228, 233, 234,
 236, 237, 239, 245, 218, 249,
 253, 257, 296, 322
 Арот 79
 Арур 78
 Арфакеад 77
 Архангели многоочиті 7
 Архас 48
 Археографічна Комісія Петерб. 6
 Асаф 274, 275, 276, 322
 Асафат 303
 Асахар 195
 Асидона ріка 315
 Асир гора 190
 Асир, син Яковів 153, 174, 194,
 209, 212, 242
 Асирин 205
 Асирія 239
 Асиріяне 18, 106, 304, 307
 Асирійська земля 27
 Аспар, царевич перський, ученик
 Валаамів 259
 Аспис камінь 241
 Асуама дочка Адамова 33
 Асуриї 255, 276
 Асюр 248
 Атик, цар вавилонський 309, 310,
 314, 317, 318
 Ауківє камінь 241, 256
 Ауан син Юдин 190, 195

Аур цар ханапейський 188
 Афам 275
 Афаура гора 242
 Афег 9, 65, 71, 72, 73, 74, 75, 94,
 230, 274
 Африка 245
 Африкія 256
 Афродит звізда 49
 Афродитнян 120
 Афулія остров 30
 Ахав, король ізраїльський 296, 297,
 299, 300
 Ахаз король юдейський 311
 Ахатис камінь 215
 Ахатисей „ 256
 Ахеменіда ріка 245, 257
 Ахія пророк 322
 Ахикавом (?) 305
 Ахиманід ріка 242
 Ахисамах 239
 Ахор, цар гігант 188
 Ахузань місце 61, 63
 Аѳанасій Вел. (святий) 2, 101

Б.

Бахмет 73
 Бенимин гл. Веніямина
 Богородиця 217
 Болгарія 223
 Болгарський рід 278
 Бон син Хусів 10)
 Букарешт 278

В.

Ваал бог 299, 300
 Вавилон 5, 74, 75, 77, 78, 93, 245,
 255, 286, 305, 307, 309, 310,
 313, 314, 315, 316, 320, 321
 Вавилонський рів 79
 „ стовп 75, 77
 „ царство 75, 76
 Вавилоняне 10, 76, 312, 315, 317
 Вала 122, 174, 175, 191, 214, 206,
 207, 218, 241, 242
 Валаам 243, 244, 257, 258, 259,
 260, 261, 262, 263, 284
 Валаам бог 299
 Валак 230, 260

Валам 225, 227, 228, 229, 230,
 233, 234, 323
 Валтасар, ученик Валаама 259
 Валтасар син Навходоносора 319,
 320, 321, 322
 Варавія 241
 Варварія 245, 256
 Варисат бог 81, 82
 Варих 110
 Варсава 189
 Варсува 195
 Варух 305, 323
 Василій Амасійський 2
 „ Великий 2, 10
 „ Новий 2
 „ Парійський 2
 Василіяне 311
 Вдад пророк 323
 Великоруси 16
 Венеси 245
 Веніямин 136, 137, 138, 140, 141,
 142, 143, 144, 153, 157, 158,
 160, 168, 169, 170, 171, 172,
 173, 194, 218, 222, 224, 242
 Вефиль 323
 Вефліом 175
 Вилат 106
 Вирсавія мати Соломонова 276, 277
 Вирсавія земля Юдова 300
 Влси народ 241
 Висуя жінка Юдова 189, 190,
 1 1, 192
 Вифель 182, 184
 Вифлеом 115
 Вифсаїда 312
 Відень 13
 Вільховий 305
 Віндішмац 79
 Віор 275
 Влахири 305
 Влелюмаул 181
 Воїлдай ріка 237
 Вол ріка 244
 Воцьрам місце 227
 Вувал син Ламехів 9

Г, Г.
 Гаврал ангел 232
 Гаврил арханг. 227

Гавриїл арханг. 46, 47, 84, 330
 Гаґада 79
 Гад син Яковів 129, 153, 157, 174,
 188, 190, 194, 196, 197, 198,
 206, 209, 211, 245
 Гадер 175
 Гадз пророк 322
 Газа 188
 Гаїдад син Елохів 40, 59, 225
 " внук Каїнів 35
 Гал ріка 338
 Галгали 302
 Гаммер-Пургшталь 79
 Гевал цар Моавський 259
 Гевал місто 187
 Гевальська гора 318
 Геден 28, 268, 269, 270, 334
 Геннадій автор Златоструя 3
 " ігумен 39, 63
 Геон ріка 18, 27
 Георгій Амартол 33, 123
 " Пісид 3
 " Синкел 64
 Герсан син Левіїв 186
 Гершнь " " 186
 Герсон син Мойсеїв 232
 Геруси блато 23
 Гирсам син Мойсеїв 248
 Гіганти 65, 176
 Гіатюк В. 324
 Годолія 305
 Голгофа 30, 31
 Гомор 87, 331, 332
 Горгоїя 26, 27
 Готьфи 241
 Граль сьвятий 295
 Греки 278
 Греція 278
 Григори ангели 44, 45
 Григорій Акраганський 3
 " Амиртський 3
 " архієпіскоп Селунський 2
 " Богослов 2, 10, 30, 91
 " Великий Арменїї 2
 " Двоєсловець 2
 " Декаполїт 2
 " Неокесарійський 2
 " папа римський 2
 " Синайський 2

Григорій Цамблак 3
 Григорович 30
 Гур ріка 81

Д.

Давид 73, 114, 117, 148, 253, 264,
 272, 273, 274, 275, 276, 277,
 282, 290, 293, 294, 305, 307,
 308, 315, 322, 324, 328
 Дадиян цар 6
 Далида жінка Самсонова 271
 Дамаск 27, 262
 Дамаскин Петро 3
 Дамаскова пустиня 301
 Дамафаїм 124
 Дан син Яковів 151, 152, 153, 155,
 157, 177, 189, 194, 199, 200,
 203, 211, 241, 242, 245
 Даниїл писатель церк. 3
 Даниїл пророк 1, 152, 307, 308,
 309, 310, 311, 312, 313, 314,
 315, 316, 317, 318, 319, 320,
 321, 322, 323
 Дарий (Адариян) 289
 Дарий цар 313, 314, 320, 321,
 322, 338
 Девера дочка Адамова 34
 Девора пророчиця 203, 323
 Деїре поле 291, 292, 316
 Декир 285
 Деляґард 79
 Денница (Люціфер), 326, 329
 Денъ, дочка Йовова 267
 Детроламеа писат. церк. 2
 Дизма розбійник 90
 Дина дочка Якова 122, 147, 151,
 180
 Диоклетиян 113, 119
 Дионїсий Ареопатїт 2
 Дис 100
 Додаад пророк 322
 Дорофей, писатель церк. 2, 4
 Дофаїм, місце 178
 Дофафа, син Ламехів 9
 Драгоманов М. 16
 Дудим прор. 322
 Думим 274, 275
 Дус 97, 98

Е, Є.

- Ева 8, 9, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 50, 51, 54
- Евава 116
- Евводий, писатель церк. 3
- Євер 76, 77, 93, 121
- Евілатська земля 18
- Евлай слуга Яковів 182
- Євреї 76, 78, 112, 121, 138, 228, 321
- Еврон Хетгеянни 153
- Европа 78
- Евсе внук Ісава 122
- Егевал 310
- Єгипет цар 94
- Єгипет 80, 93, 106, 111, 112, 122, 124, 127, 128, 129, 131, 133, 134, 136, 138, 142, 143, 144, 145, 146, 154, 155, 156, 161, 167, 169, 172, 173, 177, 180, 186, 190, 191, 198, 199, 207, 215, 217, 218, 221, 222, 225, 227, 228, 229, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 243, 244, 245, 248, 251, 253, 305, 306, 320
- Єгипетська земля 94
- Єгипетське царство 75
- Єгиптяне 66, 76, 112, 145, 155, 156, 176, 180, 198, 212, 213, 214, 216, 217, 218, 225, 226, 228, 232, 235, 236, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 251, 306
- Еглом внук Ісавів 122
- Егур син Ізмаїлів 106
- Едем 17, 18, 19, 20, 27, 29, 30, 35
- Едемляне 244
- Едемське царство 112
- Едеська сторона 303
- Едом 122
- Єзавель 296, 297, 300, 301, 302, 303
- Езра 275, 276, 321, 323
- Єзекиїл пророк 1
- Єзекія 304, 307, 310, 311, 315, 323
- Єлеав Ахисамахів 239
- Еліад прор. 322
- Еліазар слуга Авраамів 230
- Елизар син Мойсеїв 232, 248
- Елнн 92, 96
- Єлисавета сьв. 113
- Єлисаеє 323
- Єлисає цар-гігант 188
- Єлисей пророк 301, 302, 303, 304, 323
- Елифаз 122
- Елладська земля 27
- Еллини 93
- Ема прор. 322
- Еман 274
- Енос город 35
- » син Каїнів 35
- » син Сифів 9, 35, 36, 52
- Енох 9, 25, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 174, 184, 192, 202, 205, 220, 221, 322
- Епелит 241
- Епілвт 256
- Епіфаній Кипрський 4
- Єрам Одоламитини 189
- Єрдан 243, 257, 262
- Єремія піп болгарський 6
- Єремія пророк 1, 5, 289, 305, 306, 307, 311, 320, 323
- Єрихон 243, 257, 262
- Єрихонські води 303, 304
- Єрміє зьвізда 19
- Єрмоне місце 44
- Єровам 111, 119
- Єропійська земля 93
- Єрофей Афинський 2
- Єрусалим 10, 30, 31, 96, 110, 115, 184, 200, 202, 205, 274, 280, 286, 289, 296, 303, 304, 305, 306, 307, 310, 311, 312, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 322, 335, 336
- Єрусалимська земля 94
- Єт син Ізмаїлів 106
- Етіонська земля 18, 27
- Єтривська гора 251
- » пустиня 106
- Еуфранти 177
- Еуфраф 175
- Еуфрає 177
- Ефам пророк 322
- Ефес 27

Ефіопія 255
 Ефрат ріка 18, 27
 Ефрант ріка 268
 Ефрем Сирин єв. 2, 3
 Ефрон Хетгей 153
 Ефроново село 84, 153
 Ехевда 243
 Ёнтай 335, 336, 337
 Ётай 335
 Ётам 274

Ж.

Жиди 225, 227, 238, 239, 245,
 246, 249, 250, 252, 253, 254,
 257, 258, 259, 260, 261, 275,
 276, 278, 296, 322
 Жидівки 246, 247
 Жидівська земля 313, 335

З.

Завлон, син Яковів 151
 Завулон " " 241
 Замбрій, волхв єгипетський 249,
 251
 Зана, дочка Адамова 33
 Заулон, син Яковів 151, 157, 194,
 197, 200
 Захарія (кілька осіб сего імени) 1,
 117, 275, 322, 323
 Зевей 269, 270
 Зевія 269
 Зелва, слуга Якова 207, 209,
 212, 218
 Зельфа 129, 147, 204, 242
 Зеус, зізда 49
 Зив 269
 Зисуя гл. Висуя
 Златоуст Іван 2, 10, 90
 Зоровавель 321, 322
 Зух, бог 82
 Зухей, бог 82

І (И, Й).

Іав, бог 85
 Іавер 77

Іаким, муж Сусанни 320, 321
 Іао імя Бога 109
 Іаова " " 110
 Іаоіль " " 110
 Іаокадос " 110
 Іаред, син Хозумізета 76
 Іасаф, прадід Іова 267
 Іван Олександр, цар болгар-
 ский 75
 Іверська земля 93
 Ігор гора 89
 Ідевера, дочка Адамова 33
 Ідума син Ізмаїлів 106
 Ідумеяне 122
 Іев (Іов) 122, 322
 Іердан 88, 121, 149, 302, 303
 Іермонська гора 41
 Іерсан, син Мойсєїв 244
 Іехонія 321
 Іздим, цар 76
 Іздинь " 76
 Ізив 268
 Ізвей 268
 Ізмаїл 28, 104, 105, 106, 107, 268,
 333, 334
 Ізмаїлїти 198, 207, 215, 218
 Ізмаїлтяне 116, 128, 131, 138, 141,
 178, 268, 2 9, 334, 335
 Ізмайловичі 107, 269, 270, 334
 Ізмантени 215, 216
 Ізмараїд камінь 240, 256
 Ізраїлїти, гл. Ізраїлтяне
 Ізраїль 110, 111, 112, 115, 116,
 121, 122, 144, 145, 146, 147,
 151, 152, 156, 160, 174, 177,
 179, 181, 182, 183, 184, 185,
 186, 191, 192, 193, 194, 196,
 199, 200, 202, 203, 205, 206,
 207, 209, 211, 212, 217, 218,
 219, 221, 222, 225, 226, 228,
 231, 233, 234, 235, 236, 237,
 238, 239, 242, 243, 248, 249,
 258, 260, 261, 262, 268, 270,
 274, 287, 299, 302, 310, 320, 322
 Ізраїльська земля 335
 Ізраїльський люд 270, 271
 Ізраїльський цар 304
 Ізраїлтяне 121, 230, 235, 254, 255,
 262, 276, 282, 335, 336

- Іютаг 338
 Ілавир, імя Бога 110
 Іларіон Великий 3
 Ілий пророк 322
 Ілля пророк 296, 297, 298, 299, 300,
 301, 302, 303, 304, 305, 322
 Ілой (Іло) ріка 87, 88, 90
 Інах, цар 94
 Індійські гори 256
 " царства 106, 107
 Індія 256
 " ефіопська 240
 Індоколіти " 218
 Індоколіти, город 215
 Ісусей, пророк 322
 Іну, пророк 322
 Іо земля 189
 Іоав бог 85
 " (первісне імя Іова) 267
 Іоаким 91, 311
 Іоан богослов (євангелист) 4, 8,
 10, 27
 Іоан Екзарх болгарський 2, 6
 " Дамаскин 2
 " Златоует 2, 10, 90
 " Ліствичник 2
 " Хреститель 113, 117, 183, 292,
 311, 323
 Іоанан 305
 Іоаннітське світлостоянє 45
 Іов 244, 264, 265, 266, 267, 324
 Іовил, син Ламехів 35
 Іовиш (Іус Навин) 260
 Іоїль архангел 20
 Іоїль пророк 1, 322
 Іона " 1, 322
 Іондав " 322
 Іор, боярин Давдів 249, 272
 Іордан ріка 21, 30, 121, 149, 297, 304
 Іоседек 322
 Іосий цар юдейський 320, 321
 Іосия пророк 1
 Іосиф Обручник 9, 10, 113, 114,
 306, 311
 Іосиф Маттатійн 3
 " писатель церк. 2, 3
 Іосиф, син Яковів 111, 122, 124,
 125, 126, 127, 128, 129, 130,
 132, 133, 134, 135, 136, 137,
 138, 139, 140, 141, 142, 143,
 144, 145, 146, 147, 151, 153,
 155, 156, 157, 158, 159, 160,
 161, 162, 163, 164, 165, 166,
 167, 168, 169, 170, 171, 172,
 173, 174, 176, 177, 178, 179,
 180, 186, 187, 191, 194, 197,
 198, 199, 201, 203, 205, 206,
 207, 208, 212, 217, 218, 219,
 220, 221, 224, 232, 236, 337,
 240, 241, 242, 244, 245, 324
 Іпполіт папа римський 2
 Ір син юдин 189, 190
 Ірездий цар 76
 Іриней Лугдонський 3
 Ірод син Соломонів 291, 292, 293
 Ірод цар 115, 306
 Іродняда 292
 Іройський город 145
 Ірон город 146
 Іреський город 146
 Ісаак Сирин 4
 Ісааф, писат. церк. 2
 Ісав син Ісааків 108, 110, 121, 122,
 123, 146, 188, 221, 227, 267
 Ісаія пророк 1, 304, 305, 306, 307,
 311, 320, 322
 Ісак (Ісаак) син Авраамів 84, 88,
 121, 122, 125, 132, 133, 145,
 153, 175, 184, 185, 186, 187,
 190, 192, 194, 203, 205, 211,
 221, 227, 228, 230, 231, 232,
 235, 248, 267, 311, 322, 335
 Ісахар син Яковів 151, 194, 197, 241
 " внук Левії 186
 Ісїй пророк 322
 Ісидор Пилусиот 3
 Іслом син Іудин 190
 Ісихій пресвітер 3
 Ісудия 76
 Іусе Деків 2
 " Навин 223, 260, 262
 " Седеків 321, 322
 " Семирамин 2
 " Сирахів 2, 4
 " Христос 114, 117, 131, 146,
 147, 148, 149, 150, 191, 217,
 273, 278, 329
 Іувал син Ламехів 35

Гудно 323
 Гур, батько Дарія царя 321
 Гурія 323
 Юда апостол 243, 245
 " син Яковів 122, 131, 141,
 145, 146, 147, 148, 149, 150,
 153, 155, 157, 174, 177, 178,
 179, 181, 183, 184, 187, 188,
 191, 192, 194, 196, 198, 202,
 205, 206, 207, 209, 217, 239,
 240, 244, 305, 306, 312, 318,
 319, 321
 Юдеї 111, 222, 305, 306, 319, 322
 Юдейська земля 321
 Юдейський народ 282
 Юдея 319
 Юстин філософ 4

К.

Каат син Левії 225
 Каао " " 186
 Каін 8, 9, 10, 19, 21, 25, 33, 34,
 35, 36, 37, 38, 65, 68, 116,
 159, 220, 325
 Каїнан син Арфаксадів 77, 78
 " " Еносів 9, 36, 52
 Каламана дочка Адамова 33, 34
 Калигона, мати трьох отроків 310
 Калигорія " " 315
 Кана Галилейська 117
 Кантакузен Іван 79
 Кармільська гора 299, 300
 Кархидон город 245
 Касія дочка Йовова 267
 Катеринославщина 294
 Каят син Левії 245
 Каяфа 147
 Кедар, син Ізмаїла 106
 Кендим " " 106
 Кензул, ангел 110
 Київська Духовна Академія 91
 Киканос цар мадіамський 228,
 229, 230
 Кипр 245
 Кир цар перський 320
 Кирик сьв. 113
 Кирил Александрійський 2

Кирил Єрусалимський 2
 " Словенський 3
 " Філософ 294
 Киссов потік 300
 Китоврас 5, 280, 281, 282, 295
 Кленрик, негниюче дерево 71
 Клектнон " " 69
 Климент Александрійський 64
 Козма Індікоплов 2, 3
 " пресвітер 3
 " Халкидонський 4
 Комарно 305
 Конзул, архангел 118
 Константин цар 10, 278
 " (Кирил) філософ 295
 Константинград 305
 Корей 275, 276
 Корей внук Ісава 122
 Крон внук Хамів 93
 " бог моавський 257, 258, 260
 Круно, зізда 49
 Крус цар 320
 Кур Пересини, цар 320, 322
 Куфити 118
 Кухавим, дев'яте небо 46

Л.

Лава гл. Лаван, 204
 Лаван 108, 121, 157, 206, 227
 Лаврентія сьв. церков 305
 Лавія (Лаван) 189
 Лам цар вавилонський 93
 Ламарл " " 93
 Ламарло " " 100
 Ламех 9, 35, 37, 38, 65, 68, 220,
 323, 325
 Лахирна 305
 Левгій 146, 147, 149, 154, 157, 177,
 179, 180, 181, 182, 187, 189,
 194, 195, 196, 202, 205, 206,
 209, 217, 225, 233, 240, 275
 Левгітське плем'я 274
 Левіафан риба 119
 Леломаул (Велломаул) місце 180
 Леніаф риба 119
 Лібія 256

Ливан 179
 Ливанські кедрі 261
 Лия, жінка Якова 149, 153, 157,
 169, 170, 177, 178, 187, 188,
 194, 195, 197, 200, 206, 232,
 241, 242
 Ломній, внук Левгія 186
 Лонгин сотник Пилатів 131
 Лоніафан риба 112
 Лот 87, 88, 89, 90, 322, 333
 Лотова дочка 90
 Лука євангеліст 1
 Лювійські гори 256
 " краї 256
 Люцифер 326, 329
 Львів 255

М.

Маврійський дуб 330
 Магомет 79
 Магомедане 277
 Мадьям 21, 25, 36, 90, 231, 232, 233
 Мадьямська земля 89, 220, 247, 248
 Мадьян 221
 Мадьяніти 244, 270
 Мадярські слова 158, 168, 258, 298,
 312, 331, 334, 336, 337
 Мазма син Ізмаїлів 106
 Макарий Великий 3
 " пустинник 5
 Максим Грек 3
 " Ісповідник 2, 3
 Макидон 310
 Малахія пророк 1, 323
 Малелеїл син Гайдадів 35
 " син Каїнанів 9, 36, 52
 Малкатошка, цариця южська
 283, 284
 Малкатошка, гл. Малкатошка
 Малкотошка гл. Малкатошка
 Малха жінка Левгієва 186
 Мамбрий волхв єгипетський 251
 Мамврійський дуб 330
 Мамфія жінка Пентефрієва 216
 Манасія цар 117, 304
 Мандийська ріка 256
 Манихеї 310
 Мануїл отець Самсонів 271

Мардахей 275
 Марія богородиця 9, 114, 149, 232,
 244, 277, 278, 306, 323
 Маріам пророчиця 225, 226, 237, 323
 Маріаміянія, сестра Мойсеєва 243
 Мариміянїя " " 243
 Марко євангеліст 1, 27
 Марот, ангел 79
 Марумаф бог 80, 81, 82, 84
 Марфусал син Енохів 9, 37, 39, 40
 Масиход син Ізмаїлів 106
 Масіян " " 106
 Матей євангеліст 1, 27, 321 328
 " писатель церк. 2
 Мафусал син Енохів 35, 36, 53
 Мафусала " " 6
 Маусаїл " " 35
 Машлях 152
 Межиріччє гл. Месопотамія
 Меліхїон 259
 Мелх цар 98, 99
 Мелхил цар 94, 95, 96, 100, 101
 Мелхіседек 88, 92, 95, 96, 97, 98,
 99, 100, 101, 183
 Мелхія 100
 Мемфей цар єгипетський 236
 Мемфія жінка Пентефрієва 213,
 215, 218
 Мер город 96
 Мерарія син Левіїв 186
 Мерерія " " 186
 Мерра озеро 238, 244, 254
 Месопотамія 125, 127, 189, 190
 Мегафраст Симеон 157, 173, 264, 267
 Метеорія жінка Пентефрієва 218
 Мефосал, син Енохів 53
 Мефусала " " 323
 Мехир край 189
 Меасалам син Енохів 63
 Меодий Патарський 3, 26, 28, 34,
 35, 36
 Меосалам син Енохів 58, 59
 Мид цар 205
 Мирська ріка 15, 254
 Мисаїл 307, 309, 310, 311, 315, 318
 Мисах 315
 Михаїл архангел 11, 12, 14, 22,
 23, 30, 46, 47, 52, 228, 243,

- 259, 261, 262, 309 313, 317,
318, 325, 328, 329, 330, 332
- Михей пророк 1, 307, 322
- Михея " 323
- Моав цар 258, 259
- Моавитська земля 243, 257, 260, 262
- Моавитські язика 112
- Моавля гора 258, 260
- " город 259, 262
- Моавитяне 258, 259, 260, 262
- Мойсей 112, 114, 117, 180, 225,
226, 227, 228, 229, 230, 231,
232, 233, 234, 235, 236, 237,
238, 239, 243, 244, 245, 246,
247, 248, 249, 250, 251, 252,
253, 254, 255, 256, 263, 264,
267, 275, 276, 322
- Момф город 236
- Монит син Ноїв 75, 76
- Монїтон " " 71, 75
- Моол син Мерерїї 186
- Московська Синодальна бібліотека
76, 223
- Московське Общество ист. и древн.
63
- Моус син Мерерїї 186
- Музалов, осьме небо 46
- Мукарне син Киканоса 230, 231
- Мунт город 74
- " син Ноїв 71, 74, 75, 76,
106, 107
- Мусїї (Мойсей) 241
- Нахор 78, 79, 80, 82, 83
- Небукаднессар 320
- Невал 182
- Неврет 77, 116
- Неврод 74, 75, 76, 93, 97, 100, 334
- Неврон гл. Неврод
- Неврот " "
- Нееман князь асирійський 303, 304
- Немелхїя 226
- Немесей пророк 322
- Немотрїклин, негниюче дерево 71
- Неопїї 74
- Неопшє 76
- Нергал бог 118
- Нефталїм 153, 184, 203, 206, 242
- Никодолїти город 218
- Нїл рїка 80, 90, 236, 238
- " писат. церк. 2, 3
- " Синаїт 4
- Нїкон писатель церк. 3
- " Черногорець 6
- Нїї цар 93
- Нїневгїя город 93
- Нїрїя 305
- Новїї Єрусалїм 278
- Новоросїйський унїверситет 32
- Ної 9, 10, 28, 33, 65, 66, 67, 68,
69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77,
97, 106, 107, 221, 223, 311, 322

О.

- Н.**
- Нав бог 82
- Навоїл син Ізмаїлів 106
- Навузардан 305
- Навходоносор 283, 291, 292, 309,
311, 312, 313, 315, 316, 317,
319, 320
- Нагаргаїл 118
- Намнїйське море 205
- Наум пророк 1
- Нафан " 276, 277, 305, 322
- Нафєк син Ізмаїла 106
- Нафеоф " " 106
- Нахвн бог 80
- Одоломїтянин 189
- Озель син Каатів 186
- Озія пророк 322
- Окнан рїка 338
- Омантїйська рїка 245
- Омлелєх імя Бога 110
- Омнїї першїї цар Хамїтів 76
- Онухїон (онїєс) камїнь 242, 245
- Орїв 268, 269
- Орїген 64, 223
- Осей пророк 321
- Осїф 321
- Осїя пророк 322
- Охавєф дочка Левїї 186

П.

Павло апостол 7, 8, 12, 13, 27, 117, 150, 275, 311
 Павло Манакійський 2
 „ Мовасійський 3
 Палестина 94
 Палестинський цар 98, 100
 Палладій мних 3
 Панза город 240, 255
 Панзион (Ганзион) камінь 240, 245
 Параклит 333
 Пентефрій 131, 132, 134, 156, 157, 161, 162, 163, 164, 166, 167
 Пере цар 93, 205
 Перси 10, 93, 114, 115, 228, 229, 244
 Персида город 93, 258, 262
 „ земля 259, 322
 Персидає 259
 Персянин 209
 Перська земля 93, 120
 Перські боги 115
 Петефрій 213, 215, 216
 Петигоній цар єгипетський 235
 Петро апостол 5, 7, 8, 27, 117
 Пилат 67, 131
 Понтин 75
 Порта ріка 255
 Правуіл архангел 47
 Преор цар ізмаїльський 106
 Привор „ „ 107
 Пров 75
 Продром 127, 128
 Пур, бог моавитський 257, 258
 Руфій 236

Р.

Раваїль ангел 189
 Рагуїл „ 51
 „ Мадіямитянин (брат Іова) 122, 231, 232, 239, 244
 Раїсина земля 145
 Рамеса город 236
 Рафід „ 238
 Рахиль, жінка Якова 122, 125, 127, 128, 137, 140, 141, 142, 143, 157, 158, 160, 171, 195, 196, 203, 218, 222, 232, 241, 242

Рахмані 338, 339
 Ребека, жінка Ісаакова 108, 153, 203, 232, 323
 Ребека, жінка Іовова 267
 Регим, син Енохів 40, 59
 Реон ріка 21
 Рим 27, 94, 268, 277
 Риман син Енохів 59
 Римське царство 10
 Роберт, єпископ лінкольнський 223
 Ровоам 111
 Роздій цар 75
 Рувим син Яковів 129, 136, 137, 139, 141, 146, 149, 154, 157, 159, 168, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 182, 189, 190, 191, 194, 195, 199, 207, 224, 240, 303
 Румуни 91
 Румянівський музей 16
 Русь 63, 295
 Руфей 206
 Руфій 203

С.

Савакдос імя Бога 118
 Саваоо 14, 57, 110, 160, 232, 234, 249, 252, 258, 299, 301, 312, 313, 317, 320, 329, 333, 335
 Савастяна город 304
 Савек 103
 Сави пустня 106
 Савська цариця 284, 285
 Садок пророк 323
 Сала 77, 78
 Салафель 321
 Салим город 96
 Салима, мати Мелхіседекова 95, 98, 99, 100
 Салимська країна 94
 Салимський цар 97
 Салман 269, 270
 Салмон 269
 Сальмона 268
 Самарія 304
 Самія пророк 322
 Самоїл 322, 323
 Самон 152, 270, 271, 324

- Самфір камінь 240, 256
 Самуїл ангел 51
 Сана, дочка Адамова 8
 Сапорта, цар ізмаїльський 336
 Сара, жінка Авраамова 153, 182, 330, 131
 Сарацини 106, 160, 228, 229, 230, 231, 278, 334
 Сардион камінь 239, 255
 Сардонапаль цар 96
 Сардоника остров 268
 Сареєа місто 297
 Саріиль архангел 110
 Сарикль " 118
 Сариль " 110
 Сарла 86, 87, 89, 104
 Сарра 105, 106, 232, 323
 Сатана 11, 12, 14, 15, 208, 211, 277, 291
 Сатанаїл 11, 14, 15, 16, 44, 49, 51
 Саул 209, 276
 Сафат 301
 Сафетово царство 76
 Сахар, син Яковів 194, 195
 Седек 98, 100, 101, 321
 Седрах 315
 Селла, жінка Ламехова 35, 37
 Семеон Богоприїмець 323
 " син Яковів 194, 198, 199, 207, 224, 240
 Симеон, син Яковів 136, 137, 138, 146, 147, 149, 154, 157, 159, 160, 169, 170, 172, 177, 178, 180, 182, 189
 Семірама 93
 Семфора, жінка Мойсеєва 244, 247
 " баба єгипетська 246
 Сенар земля 93
 Сеней внук Левії 186
 Сенефа, жінка Йосифова 217
 Сенор край 77, 78
 Серафими шестокрилаті 7, 45, 46, 109
 Сербія 63, 223
 Серух 78, 79
 Сиар гора 122
 Сибілля 279, 285
 Сиблат гора 29
 Сивеліда 285
 Сивідла, дочка Давидова 277, 278
 Сигор гора 332
 Сид, цар єгипетський 94, 96
 Сидон город 94, 151, 297
 Сидона ріка 315
 Сиким город 147, 182
 Силам город 303
 Силом син Юдів 195
 Силома жінка Юдова 190
 Силуам город 305
 Сильвестр папа римський 2
 Сим, син Ноїв 9, 65, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 221, 230, 232, 274
 Симеон Богоприїмець 2
 " Дивногорець 3
 " Єрусалимський 3
 Симон пророк 322
 Син город 92, 93
 Синай гора 239
 Синайська гора 104, 105, 106, 248, 253, 254
 Синайська пуца 252
 Синці 228
 Сион гора 96, 306, 315
 Сирійці 76
 Сирин 310
 Сиріяне 278
 Сирку проф. 278
 Сиф (Сю) 9, 21, 22, 23, 25, 26, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 52, 65, 68, 75, 88, 89, 90, 258, 262, 275
 Сихем місто 124, 158, 178, 180, 182
 Скити сирійські 256
 Скифія 245, 256
 Скуфія 93, 241
 Словяне 224
 Словянщина 295
 Совак отець Ілві 296
 Содом 87, 89, 204, 331, 332
 Содома 206
 Содомляне 89, 211, 230, 232
 Соловецький манаст. 123
 Солом син Юдів 189
 Соломон 31, 111, 273, 274, 275, 276, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 305, 322, 324
 Сомантіянина вдова 303

Состр, цар перський 93
 Сотона 7, 8, 152, 176, 186, 201,
 264, 266, 318, 328
 Сотонаїл 328
 Софії св. церков 294
 Софонїї пророк 1, 323
 Сохій місце 88
 Сохота 236
 Спірідонїї Триміфінський 3
 Срацини 243
 Стир ріка 25
 Сур пустиня 237
 Суриї 206
 Сурия 93
 Сурьська земля 93
 Сурияне 80
 Сусанна 320, 321
 Сухем 182, 186

Т.

Тавель перший коваль 35
 Тавр гора 245
 Татари 105, 106, 278, 334
 Тафаїс місто в Єгипті 305
 Тафуй цар ханаанський 188
 Теодор Авукар 4
 „ Едеський 3
 „ Студит 4
 Терех отець Авраамів 330
 Тертуліян 64
 Тетора вишня, місце вродження Да-
 ниїла прор. 319
 Тигр ріка 15, 18, 21, 27, 76, 90, 269
 Тирг „ 268
 Тит син Неврета 77
 Троїцька Лавра 43
 Тур 84
 Турки 105, 106, 278, 334

У.

Угнал цар ізмаїльський 269
 Угорська земля 277
 „ Русь 294
 Ужицька цариця 283
 Україна 91
 Улита свята 113
 Університет львівський 311

Урин Веселеїл 239
 Урия, муж Вирсавії 276
 „ Хеттеї 277
 Ухан син Еноха 59

Ф.

Фаворська гора 95, 96
 Фалек син Еверів 77, 78
 Фалкон, бог (?) 112, 118
 Фалконагаргаїль, бог 110
 Фалкон Гаргаїль, бог 119
 Фамара, невістка Іюдова 191
 Фамна город 189
 Фандана Сурьська 80, 110
 Фануїл, дід Марії Богородиці 323
 Фара, отець Авраамів 80, 81, 82,
 83, 85, 91
 Фараон 67, 93, 112, 134, 138, 141,
 143, 145, 147, 151, 154, 155,
 163, 164, 165, 166, 167, 173,
 198, 206, 225, 226, 227, 228,
 231, 232, 233, 234, 235, 236,
 239, 242, 244, 245, 246, 247,
 248, 249, 250, 251, 252, 254,
 257, 262, 306
 Фаура гора 257
 Фафуди, племя 189
 Федорот, властиво Феодорит, ш-
 сатель церк. 92, 96
 Фелоний, гл. Ной
 „ син Ламехів 9
 Фема, син Ізмаїлів 106
 Фермодонт ріка 256
 Фермодонта „ 241
 Фермуф, дочка Фараонова 226, 227
 Феттеї, племя 179
 Фивея, дочка Фараонова 247
 Физон ріка 18, 27
 Филиц, брат Іродів 292
 „ син болгарський 75
 Филистимська земля 236
 Филистини 270, 271
 Филон Александрийський 173
 „ Йосифів шафар 171
 Финизи, соняшні стихії 42, 43, 45
 Фогор 243
 Фрази племя 278

Фракія 240
 Фур цар 93, 100
 Фура " 93
 Фуя, баба єгипетська 246

Х.

Халдеї 93
 Халдейська земля 314, 319
 Халдейчики 315, 317
 Халдеяне 204, 205
 Халкидон Лівійський 240
 Халкидри, соняшні стихії 42, 43
 Халко-нагаргаїль бог 119
 Хам 9, 65, 71, 72, 73, 74, 75, 76,
 93, 97, 226, 230, 235, 274
 Хаманіда ріка 245
 Хаміти 76, 77
 Хамова земля 179
 Хамово племя 77, 93, 97
 " царство 76
 Ханаанська земля 199, 215, 216, 222
 Хананейська " 94, 104, 124,
 227, 235
 Хананейські царі 188
 Хананейці 190, 191, 192, 195 230,
 257
 Ханаонське племя 179
 Хараон місто 125
 Харківщина 294
 Хеврон внук Левії 186
 " город 104, 124, 177, 180,
 184, 187, 188, 194, 197,
 200, 206, 207, 209, 211,
 222, 225
 Хелекеї племя 206
 Хелкеї " 320, 321
 Хермион син Енохів 59
 Херувими ангели 28, 45, 46, 109
 Херулкиї племя 205
 Хесавод імя Бога 110
 Хеттеї племя 153
 Ходалог, цар палестинський 100
 Хоживські води 189
 Хоздров цар 77
 Хоздрой " 76
 Хозивська вода 190, 194
 Хозимізевед 76
 Хозрой цар 76

Хозумісед цар 76
 Хозумісед " 76
 Хорафа потік 297
 Хорив гора 233
 Хороздїй цар 75
 Хороздим " 75
 Хороздин " 75
 Хороздиск " 75
 Христос 5, 9, 10, 13, 35, 64, 83,
 90, 91, 113, 114, 115, 117, 119,
 121, 124, 125, 129, 131, 141,
 146, 147, 148, 149, 150, 151,
 153, 155, 160, 177, 183, 209,
 217, 221, 222, 238, 251, 259,
 267, 273, 277, 278, 293, 294,
 295, 306, 307, 310, 314, 318,
 321, 328, 329, 331
 Хужит цар 75
 Хузит " 75, 76
 Хус Єгїоп 93
 " син Хамів 97, 100

Ө.

Өаворська гора 99
 Өалек 76
 Өамара 190
 Өезва місто 296

Ц.

Царгород 294, 305
 Циван місяць 63
 Цимфора жінка Мойсеєва 233
 Цифора " " 231, 232

Ч.

Червоне море 112, 117, 236, 237,
 251, 252, 257
 Чермное море 67
 Чифора жінка Мойсеєва 232
 Чюди (волоти, велетні) 66

Я.

Яков Жидовин, писатель 4
 " патріарх 108, 109, 110, 111,

112, 114, 115, 116, 118, 120,	230, 231, 232, 235, 237, 240,
121, 122, 123, 124, 125, 126,	241, 242, 244, 245, 248, 257,
127, 129, 132, 133, 136, 138,	258, 261, 262, 267, 272, 300,
141, 142, 143, 144, 145, 146,	311, 312, 322, 335
147, 148, 149, 150, 152, 153,	Яковличі 148
154, 155, 157, 158, 160, 161,	Янос син Валаамів 244
167, 168, 169, 173, 174, 175,	
176, 177, 178, 179, 180, 181,	Ю.
182, 184, 185, 186, 187, 188,	Южська цариця 285
190, 192, 193, 194, 195, 196,	
197, 198, 199, 200, 201, 203,	Щ.
204, 205, 206, 208, 209, 211,	Щит гора 180, 182
212, 215, 216, 217, 218, 219,	
221, 222, 223, 225, 227, 228,	

Показчик писателів і творів наведених
у цьому томі.

A.

- Abhandlungen der philosoph.-philolog. Classe der k. bayrischen Akademie zu München 32
Адам книга, апокріф 4
Адамів заповіт " 5
" лоб " 5
Александрия, повість 27, 339
Алфавит духовний 4
Амартола Георгія Временник 97, 123
Andree, Ethnographische Parallelen 330
Андріян, книга (?) 2
Апанаїси, книга 2
Апокаліпсис Іоанів 2
Archiv für slavische Philologie 32, 279
Arhiv za povjestnicu jugoslovansku 91
Афанасій Александрійський, Слово о Мелхиседеї (псевдопіграф) 94, 97
Афродитяна Слово на Рождество Христово 120

B.

- Бараць, Слѣды іудейскихъ возрѣній въ древнерусской письменности 32

- Бесѣдословіє души съ тѣломъ 3
Біблія 233, 235, 238, 239, 259, 271, 285, 288, 322, 338
Бисеръ книга 2, 3
Битейські книги 330
Биття кн. 1, 89, 90, 104, 118, 120, 122, 131, 134, 136, 139, 140, 141, 154
Бобля 330
Богородицино хожденіє по муках, апокріф 5
Бубля 157

B.

- Варлаам і Йоасаф, повість 2, 3
Варнавино євангеліє, апокр. 5
" посланіє, " 4, 5
Варуха посланіє 1
Варфоломеєві вопросы ко Богородиці, апокр. 5
Васильєвъ А. Anecdota graeco-byzantina 90
Weil, Biblische Legenden der Muselmänner 263, 277, 295
Веселовскій А. Н. Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ 16, 279, 295
" Опыты по исторіи развитія христіанской легенды 279

- Веселовскій А. Н. Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китовраць 295
 „ Изъ исторіи романа и повѣсти, т. I, 339
 „ Zur bulgarischen Alexander-sage 279
 Видѣніе Данилово, апокріф 152, 155
 Wlislowski Dr. N. Sagen und Märchen der Bukowinaer Armenier 330
 Вопросы Іоанна Богослова, апокр. 5
 „ „ къ Аврааму о праведныхъ душахъ, апокріф 5
 Второй законъ, книга 1
 Второзаконіе „ 243

Г, Г.

- Гагадда, часть Талмуда 37, 79
 Гаммер Пуршталь, ориенталист 79
 Гарнаск, Geschichte der altchristlichen Literatur bis Eusebius 224
 Георгій Амартол, гл. Амартол
 Георгія мученіе, апокріф 5, 6
 Гернулій, О пренсподней земли (?) 328
 Глубина, книга 2, 3
 Hofmann, Das Henochbuch, 64
 Grabe, Spicilegium Patrum et haereticorum saeculi I. 223
 Григорій Богослов, Слово о крестѣ и о Адамѣ и за два разбойника, псевдепіграф 91, 255
 Grünbaum M. Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus der Hagadda 32, 79, 245
 „ Neue Beiträge zur semitischen Sagenkunde 263, 277, 295
 Gfrörer, Liber Henoch 64

Д.

- Давид, Пісні, апокр. 5
 „ Псалми 272, 273, 274, 275, 276

- Даниїл, Книга пророцтв 315, 320, 321, 322
 „ Видѣніе, апокр. 152, 155
 Дванадцять Іяковлич, апокр. 2, 5
 Denkschriften der k. Akademie der Wissenschaften in Wien 32
 Dillmann, Das äthiopische Henochbuch 64
 Діоптра, книга 3
 Діяння апостольскіі 1, 323
 Дѣтство Христово, апокріф 5
 Драгоманов М. Забѣльжки вѣрху славянскитѣ религиозно-етически легенди 16

Е, Е.

- Евангелія 1, 328
 Евстратіево мученіе, апокр. 6
 Едам, апокр. 4
 Ездри книга 1, 322
 Екклесіаст, книга 2
 Енохова книга, апокріф 4, 5, 129, 184, 185
 Епістолія о недѣлях, апокріф 5
 Епіфаній Кипрскій, твори церк. 4
 „ О дванадцяти камиках 245, 255, 257
 „ Historia de prophetarum vita et interitu 303, 304, 305
 „ Contra octoaginta haereses opus Panarium 305
 Есфирові книги 275
 Ефрем Сирин, Слово о Іосифѣ Прекрасномъ 124, 126, 127, 129, 131, 135, 138, 139, 140, 141, 144, 146, 173
 „ Твори церк. 3, 328

Ж.

- Женчуг, книга 2
 Житє Адама і Еви, апокр. 10
 Житє і Слово, вістник науки, лі-

тератури і фольклору 32, 279, 293

Журналь Министерства нар. про-
свѣщенія 279

З.

Завіти дванацяти патріархів 64,
223, 224, 257

Законник, книга 4

Замойський рукопис гл. Рукописи

Зерцало, книга 2, 327

Златий Чоп, книга 3

Златоструй " 2, 3

І (и, й).

Іван Золотоустий, Слово про
п'янство 90

Іванові ап. послання 1

Ілійно обавлення, апокр. 4, 5

Імена ангелів, апокр. 5

Інравоучення, книга 328

Іов, книга 1

Іпатієво мучення, апокр. 5, 6

Ісаїно видіння, " 5

Іспаський рукопис гл. Рукописи

Ісуса Навина книга 1, 2, 223

Ісхода книга 1, 233, 235, 237, 238,
239, 243, 254, 267

Іяковля повість, апокр. 5

Іуди апостола послання 2

К.

Калайдовичъ, Іоаннъ Экзархъ
болгарскій 6

Калитовскій Ом. Матеріали
до рускої літератури апокри-
фичної 263

Камень віри, книга 4

Київська Старина 108, 294

Kiesewetter Carl, Faust in
der Geschichte und Tradition
293

Клімента Анкирського життя,
апокр. 5, 6

Кліментово мучення, апокр. 5

" учення " 5

Книга бытія неба и землі 271

" Ісходная 267

" Числ 243, 254

Книги царственні 303

Козак Е. Bibliographische Über-
sicht der biblisch-apokryphen
Litteratur bei den Slaven 224

Комарнянський Пролог 304, 305

Коса, книга 4

Коран 79

Кривниця, книга 2, 3

Л.

Ламех, книга апокр. 4

Левіт, книга 1

Лімонар " 2

Лімонне " 4

Літвиця 1, 2, 5, 118

Літописець Великої Гори 3

Лоранс віднайшов кн. Епоха 64

Літописи занятій Археографиче-
ської Комісії 6

Ляшдарий 18, 239—243, 255—257

М.

Малала Іван, Хроніка 223

Маргарит, книга 2

Meuser W. Vita Adae et Evae 32

Меєодий Патарський. Слово
про початок і кінець свѣта
26, 28, 34, 35, 36, 68, 71, 74,
75, 106, 268, 270 334

Мідраш 79

Миня обшая 4

" Четья 4, 6

Migne, Dictionnaire des Apocry-
phes 64, 79, 223

Миронъ, Южнорусская пасхаль-
ная драма 294

Мирський псалми, апокр. 4

Моисей заповіт, апокр. 5

Молитва Іосифова, апокр. 4

Молитви о трясавицах 6

- Молитви о нежитах 6
 „ о недугах 6
 Монофокон видав твори Афанася
 Александрийського 97

Н.

- Начов Н. А. Тиквешки ржкописе
 271, 274
 Никита царський син, апокр. 5, 6
 Никодимово евангеліє „ 131
 Ніфонг, книга 2, 4
 Номокануни худі, апокр. 5

О.

- Обходи апостольські, апокр. 4, 5
 О дванадцяти камиках гл. Епіфаній
 Кипрський
 О дереві хрестовім, апокр. 5
 Оріген, Коментарій до кн. Ісуса
 Навина 223
 О сьвятій службі, апокр. 5
 Откровение Авраама, апокр. 85,
 86, 91

П.

- Павла апостола діяння ложное 5
 „ „ послання 2
 Павлово обавлення, апокр. 5
 Палея 2, 10, 76, 90, 93, 127, 131,
 138, 140, 141, 154, 157, 223,
 233, 238, 277, 322
 „ Історична грецька 90, 271
 „ Ковельська 13, 29, 30, 33, 34,
 36, 37, 67, 68, 73, 78, 79, 106,
 108, 123, 135, 154, 223, 224
 „ Коломенська 13, 17, 29, 30,
 33, 34, 36, 37, 67, 68, 73, 78,
 79, 85, 106, 117, 118, 119,
 120, 121, 122, 123, 126, 129,
 130, 131, 135, 139, 143, 144,
 154, 155, 156
 „ Крехівська 10, 11, 13, 17, 28
 30, 33, 35, 36, 37, 65, 72, 77,
 78, 80, 90, 91, 92, 97, 102,

- Палея Крех. 103, 104, 105, 106, 108,
 119, 120, 121, 122, 124, 126, 127,
 131, 134, 138, 141, 144, 146,
 154, 155, 174, 208, 223, 225,
 244, 257, 271, 276, 280, 282,
 283, 284, 285, 289, 290, 294,
 305, 311, 312, 319, 320, 321,
 322, 338, 339
 „ Мілецького монастиря 91
 „ Московської Дух. Академії
 85
 „ Московської Синодальної бі-
 біотеки 177, 282
 „ Новгородська 30, 37
 „ Румянцівська 84, 85, 86, 96,
 97, 114, 117, 118, 119, 120,
 224, 284
 „ Соловецька 67, 68, 84, 85,
 119, 120, 126, 129, 131, 135,
 143, 144, 145, 146, 156, 157,
 223, 244, 245, 276
 „ Толковая 18, 34, 36, 37, 38,
 43, 68, 73, 78, 79, 90, 120,
 121, 122, 126, 131, 144, 155,
 157
 „ Парського 288
 Памятники древней письменности
 295
 Пандект, книга 4
 Пандекты Никона Черногорца 6
 Пандокт, книга 2
 Параліпомена, апокріф 5
 „ Бремій 5
 Патерик азбучний 2, 4
 „ вґишетьський 4
 „ єрусалимський 4
 „ кївських печер 4, 325
 „ скитський 4
 „ сьв. Гори 4
 Патріархи, книга апокр. 4
 Петра апостола послання 1
 Petriceiku - Hasdeu, Cărtile
 porogane ale Romanilor 91
 Петрово обавлення, апокр. 4, 5
 Петровъ, Апокрифическое про-
 рочество царя Соломона о Хри-
 стѣ 295
 Пыпинъ А. Н. Памятники ста-
 ринной русской литературы

- 10, 16, 24, 31, 32, 63, 71, 85, 96, 97, 118, 120, 155, 223, 283, 283, 284, 285, 288, 289
- Пыпинъ А. Н. Для объясненія статьи о ложныхъ книгахъ 6
- „ Отреченныя книги, гл. Памятники ст. р. л.
- Пісня пісень, книга 1
- Polivka J. Dr. Die Vita Adae et Evae in der altböhmisches Literatur 32
- Полтавський рукопис гл. Рукописи
- Поповъ А. Н. Библиографическіе матеріали 39, 63, 64
- „ Книга бытія неба и земли (Палея историческая) 271
- Порфирьевъ И. Я. Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ 32, 38, 64, 86, 97, 224, 263, 274
- „ Апокрифическія сказанія о ветхозав. лицахъ и соб. по рукописямъ Соловецкой бібліотеки 10, 14, 16, 18, 24, 32, 33, 38, 63, 68, 85, 89, 91, 97, 104, 118, 119, 120, 123, 126, 131, 143, 144, 146, 155, 157, 223, 224, 244, 245, 257, 273, 274, 276, 285, 295
- Преніе дьявола со Христом, апокр. 5
- Приточник, книга 2
- Притчі Соломонові 1
- Пролог, книга 6, 97, 304, 305
- Псалтир 1, 272, 273, 274, 275, 276
- Псалом сотий 327
- Псалми Соломонові, апокріф 4, 5
- Пчела, книга 2, 3
- Пяткиниже 260, 267

P.

- Reuss Ed. La Bible 105
- Родословіе, книга 2, 3

- Рождество Авраамово, апокріф 91
- Рукописи: Волоколамський 118
- „ Дрогобицький 23, 24, 25, 26, 31, 100, 101, 255, 270, 273, 274
- „ Замоийський 307, 311, 319
- „ Тенаський 136, 173, 291
- „ Полтавський ігумена Геннадія 39
- „ Сильвестрова збірка 85
- „ Соловецкі 16, 18, 32, 38, 68, 85, 89, 91, 97
- „ Степана Теслевцьового 157, 264, 293, 294, 296, 312, 315, 324, 325, 330, 333, 335
- „ Теодора з Дубівця 1, 7, 15, 16, 19, 30, 71, 75, 89, 91, 105, 106, 126, 130, 131, 135, 139, 140, 143, 144, 145, 146, 245, 251, 254, 257, 274, 275, 303, 304
- „ Теодора Поповича Тухлянського 260, 262
- „ Тульський 107, 270
- „ Яремцького Білахевича 1, 14, 15, 16, 29, 30, 31, 86, 90, 97, 100, 101, 104, 235, 272, 274, 277, 324
- Руф, книга 1

C.

- Самуїла книга 277
- Сборникъ второго отдѣленія Имп. Академіи Наукъ 6, 32
- „ за народни умотворенія, наука и книжнина 16, 271, 274
- „ Святославів 223
- Синадик, книга 2
- Сиринъ Ефрем гл. Ефрем Сирин Сифова молитва, апокр. 5
- Сказаніе о Самеоні 271
- Словоположник, книга 3

- Состязание Авраама, апокр. 91
 Софонїї обавленнє, апокр. 4, 6
 Срезневскій И. Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ 6, 271, 295
 Starine, na sviet izdaje Jugoslovenska Akademija znanosti i umjetnosti 6
 Стоглав, книга 4
 Судебник " 4
 Суддѣв " 1, 270, 338
 Суды Соломонові, апокріф 5, 228

Т.

- Талмуд 105, 126, 157, 277
 Теодор Едескій Житіє 79
 Тихоновъ, Памятники отреченной русской литературы 10, 13, 15, 23, 24, 25, 28, 30, 32, 37, 38, 63, 71, 75, 76, 85, 97, 107, 120, 155, 177, 180, 187, 195, 197, 200, 203, 206, 209, 212, 218, 223, 224, 233, 244, 245, 270, 282, 283, 285, 288, 289, 291, 306
 " Лѣтописи русской литературы и древности 295
 Tischendorf К. Apocalypses arcegruphae 32
 Три вопрошенія философов 2

У.

- Устав св. отцѣв, книга 4

Ф.

- Fabricius, Bibliotheca graeca ed. Harless 174
 " Codex Pseudepigraphus Veteris Testamenti 64, 86, 97, 223
 Фізіолог 155
 Fontes Rerum Bohemicarum 295

Х.

- Хожденіє інокъ Зосими к Рахманам, апокр. 329
 " Петрово по вознесенію Христовім, апокр. 5
 Хожденіє Богородиці по муках апокр. 5
 " Христа в попи ставили, апокр. 6
 Христос плугом орав, апокр. 6
 Христове дерево, апокр. 5, 6, 15, 30, 91, 255
 Хронограф, книга 2, 3

Ө.

- Өомино евангеліє, апокріф 5

Ц.

- Царствъ книги 1, 118, 285, 303
 Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft 32, 79, 245
 Церковник, книга 1
 Zöckler Th. Die Apokryphen des Alten Testaments 64, 283, 295

Ч.

- Чени, книга 2
 Чисел, книга 1, 243
 Чтенія въ Московскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей 63

Ш.

- Шодде, англійскій переклад книги Еноха 64

Я.

- Jagić V. Archiv für slavische Philologie 32
 " „Откровеніє Авраама“ 91
 " Slavische Beiträge zu den biblischen Apocryphen 32
 " Slovenski tekstovi kanona o knjigama staroga i novoga zavjeta 6

Показчик легендових і казочних мотивів і т. и. в текстах сего тому.

А.

А в в а к у м пророк занесений ангелом за волосє до Вавилона за 70 миль і дає обід Даниїлови в львиній ямі	313—314
А в е л ь убитий Каїном лежав непохований 30 літ	9
А в е р (Євер) один не пристав до тих, що будували стовп вавилонський, от тим то й мова Адамова лишила ся у него без зміни	78, 93
А в р а а м дивлячись на батькові ідоли доходить до віри в одного Бога	80
„ продає батькових богів купцям	81
„ палить деревляного бога Варисата	82
„ викладає батькови про одного Бога	83
„ запалює храм з батьковими богами, при чім брат єго гине в огні	83
„ уходить з батькового дому, в котрий зараз ударив грім	84
„ вкинений Халдейцями в огняну піч виходить з неї без шкоди	231
„ від архангела Гавріїла за 6 місяців навчив ся всякої мудрости	84
„ не їв дома ніколи без гостя, а коли диявол позаставляв усї дороги, не їв 5 день ждучи гостей	86, 330
„ вижидуючи гостей зустрів Бога з двома ангелами і запросив їх до себе	86, 331
„ завдає Лотови покуту думаючи, що він згине і не зможе єї сповнити	87, 88
„ привозить Мелхіседекowi на гору Фаворєську одїж і олій, викликає його і помазує та зодягає	95, 96
„ на розказ Божий веде свого сина Ісаака, щоби його дати Богу в жертву	102
„ не хотїв прогнати з дому Ізмаїла і Агару, та вчинив се на розказ ангела	104

А г а р а мати Ізмаїлова, мала дітей зі своїм сином, щоби єї потомство побідило потомство Авраамове	106
А д а м сотворений з 8 частей	7, 27
„ творячи його Бог бачив Петра, Павла і Христа	7—8
„ сотворивши його Бог зілляв на него 7 почестів	8
„ вигнавши його з раю Бог дав йому рикаль і мотику	8
„ не вмів похоронити вбитого Авеля і тільки від горлиць навчив ся сего	9
„ похоронений на середині землі на тім місці, де потім роспято Христа	9, 30
„ і Ева в раю розуміли добро і зло перед своїм упадком, але не мали досьвіду	17
„ вигнаний з раю бачив у сні, що стане ся з єго синами, та ангел заборонив йому сказати се Еві	19
„ в раю пильнував східню і північну часть, а Ева полудневу і західну	19
„ коли согрішив у раю, всі дерева зронили листє крім одної смокви	20
„ вигнаний з раю з Евою хотів убити її, нічого не їв 30 день, та перешукавши всю землю не міг знайти ніякої їди	20
„ випросив у Бога кадило і приніс йому в жертву і тоді Бог віддав йому часть раю і вигнав з раю всі звірі	20
„ наїв ся з разу тернових ягід, а потім пшениці, вина і молока	20
„ подавав імена всім звірам і птахам	20, 33
„ почав орати волами, та чорт не дав йому орати і присилював, щоб записав ся йому з усім своїм родом	21
„ дав чортові запис, що чия земля, того і я	21
„ знав, що має народити ся Христос	21
„ постив 40 день стоячи по шию в Єрдані, а ангели, звірі і птахи стояли довкола і плакали	21
„ ідучи до Еви побачив слід диявола і злякав ся, та Ева не хотіла й йому вірити, поки не показав їй умовлений знак	21
„ умер на біль живота	19, 22
„ похоронений ангелами, промовляв з гробу	23
„ імя єго зложено з початкових букв чотирьох сторін сьвіта	27
„ в раю надав імена всім звірям	27
„ в раю був голий, так само і Ева, та сбое не бачили своєї нагоги	28
„ в шкуряній одежі був вигнаний з раю	28
„ перед смертю забажав ще раз бачити рай	29
„ занедужавши забажав олію з дерева помилування, та не одержав	30
„ похований у Мадьямі, де був сотворений	36
„ сотворений із 7 частей, мав 7 змислів, імя єго з чотирьох сторін сьвіта, жінка Ева сотворена з єго ребра	50

Адам в раю був усього півшести години	51
Адама зробив Бог із глини в п'ятницю, а душу дав йому в суботу	324
„ его прикмети розділив Бог на сім частей і дав семи героям жидівським	324
Адамова голова лежала між корінем дерева в Єрусалимі, припадком відкрив її слуга Соломона, що перед дощем сховав ся до неї мов до печери. Соломон велів прикидати її камінем і на ній зробила ся гора Голгофа	31
Адамові діти женили ся брат з сестрою	8—9
Амефрия, жінка Пентефрієва не маючи дітей від свого мужа, хотіла мати від Йосифа, та за молитвою Йосифовою у неї вродила ся дитина	213
„ хотіла повернути себе і свого мужа на жидівську віру, коли Йосиф уволить її волю	156
„ дала Йосифови обід з отрутою, він на її очах зів і лишив ся здоров	156
„ силою тягла Йосифа до себе, та він лишив плац в її руках і втік	156
„ хотіла вивести його з тюрми, коли згодить ся на її волю, та він не хотів	156
„ грозила Йосифови смертю, хотіла зробити його своїм мужем, влазила до него до покою, щоби спокусити його на гріх	212—213
„ хвалила Йосифа перед мужем, щоби він довіряв йому і не підозривав їх обох	213
„ хотіла покинути кумири, отруїти мужа, та Йосиф загрозив їй, що все розповість і вона зацитькала його дарунками	213
„ прислала йому обід з отрутою, та в тій хвилі йому показав ся страшний муж, що подавав йому ніж і сільницю, то він пізнав, що страва затровна і не їв її. На другий день вона прийшла і питала, чому не їсть; тоді він заявив їй, що страва затровна і почав їсти, та отрута не пошкодила йому	213—214
„ грозила, що заповдіє собі смерть, коли Йосиф не буде з нею, та сей успокоїв її	214
„ оббрехала Йосифа; муж її велів його бити і всадити в тюрму, а вона й туди переказувала йому, щоби сповнив її волю, то його випустить	214
„ ходила під стіну тюрми слухати, як Йосиф молить ся, та він чуючи її хід затихав	215
„ веліла слудзі купити Йосифа, та один не міг сторгувати, а другий дав за него 80 золотих, а пані сказав, що дав 100; Йосиф хоч бачив се, не сказав нікому, щоб слуги не бито	216—217
Амбрам, батько Мойсеїв, маючи двоє дітей, розлучив ся з жінкою, коли Фараон почав убивати дітей жидівських,	

- та із за пророцтва 3-лїтньої дочки знов зійшов ся з жінкою і сплотив Мойсея 226
- Ангел береже народ жидівський, щоби не погиб від лукавих духів 182
- „ спинає Авраама, щоби не вбивав свого сина і вказує йому барана 103
- „ велить Авраамови прогнати Ізмаїла і Агару з дому 104, 106
- „ у сві борє ся з Яковом і не можучи його побороти хапє його за стегно і роздирає йому жили . . . 121—122
- „ убиває в ночі синів Єгиптян, нївечить їх образи, а навіть мертвих каже псам виволїкати з гробів і класти перед батьками 235
- „ дає Мойсеєви 3 дерева, пєвг, кедр і кипаріс, щоби всадив їх у гірку воду і та вода зробила ся солодкою . . 238
- „ дає Гедєонови рїг з Авраамового барана і голос того рога був як грїм 268
- „ велить Гедєонови, щоби своїм воякам не дав 3 дни води пити, а потїм аби вибрав тїлько тих, що будуть пити долоньями не схиляючись 268
- „ диктував Давидови псалми, а Давид сам і не знав того 272
- Ангели поставили серед раю престол Божий по грїсї Адама і Еви 20
- „ вигнали Адама і Еву з раю бючи їх люто 20
- „ годували дїтей жидівських у Єгиптї, покинутих матерьями в полї, а коли Єгиптяне шукали їх, то земля розпадала ся і ховала дїтей, так що Єгиптяне не могли їх виорати; аж як доросли ті дїти, то купами вертали до дому 226
- Антихрист — жидівський месня, збере докола себе всїх Жидів і буде мучити людей. Праведники будуть тодї їздити по повітрю немов на конях, а Антихрист буде їх хапати за ноги і висїмівати 152
- „ погнїбне разом з усїми Жидами 152
- Анфракс камїнь червоний, в ночі сьвітить ся, завинутий у полотно сьвітить крізь полотно 240
- Арон брат Мойсеїв по тому, як втїк Мойсей з Єгипту, прокує, що Бог швидко увільнить Жидів з неволї . . . 228
- „ виходить наєупроти Мойсея в пустиню і велить йому відправити жінку до батька 233
- „ прислужуваний Жидами хотїв їм виляти бога, та з розтопленого металю виляла ся раз теляча голова, а другий раз гадина; за те почали Жидів кусати гадюки 253—254
- Арот і Марот, ангели зіслані на землю судити людей напили ся вина і від жінки, що прийшла до них за справою, зажадали нечесного дїла; та жінка та діставши ся до Бога виявила їх поступок, і Бог зробив її денницею, а їх завїсив зелїзним ланцюхом за ноги в Вавилонї, де будуть висїти до суду 79

Асприйці зруйнувавши Єрусалим, вели Жидів у неволю по 1000 звязаних одним ужищем, передніх стримуючи вудилами, а задніх бючи, вели босих по корчах . . .	308
» веліли їм співати пісень, а коли три отроки не хотіли, били їх суковатими палицями до пізної ночі . . .	308
Аукіноф камінь знаходить ся в Скифії в глибокій пропасти; його добувають злочинці засуджені на смерть: хто добуде такий камінь, тому дарують жите. Добувають його так, що в пропасть кидають овець, з котрих здерто шкуру; камінці прилипають до мяса, а орли виносять те мясо на верх разом з камінцями . . .	241
Аунан син Юдів по смерті брата Іра женить ся з його жінкою, та за намовою матери не хоче мати з нею дітей і випускає сімя на землю і за те вмирає . . .	190

Б.

Блощиці зробили ся з тих струпів, що Єгиптяне здирали з себе і кидали . . .	250
Бог і два ангели зайшли в гості до Авраама . . .	86
» коли Сара мила їм ноги, то ті ноги самі тікали їй з рук . . .	86—87
» проповів Авраамови, що буде мати сина . . .	87
» проповів Ревецї, що вї старший син буде слугою меншого . . .	108
Боги єгипетські попадали, коли до Єгипту прийшов Христос . . .	306
Болістів 72 призначив Бог на чоловіка . . .	22

В.

Вала слуга Рахилина вмерла з плачу по продажі Йосифа .	122
Валаам волхв викладає сон Фараонові і радить йому вбивати дітей жидівських . . .	225
» тікає з Єгипту за те, що Фараон не послухав его ради і не вбив Мойсея і разом зі своїми синами підбунтує город сарацинський проти їх царя Киканоса, що був тоді на війні . . .	228
» укріплює город з двох боків мурами, з третього ровами, а з четвертого гадюками . . .	228
» відбиває штурми Киканоса і держить ся там 9 літ аж до смерти того царя . . .	229
» коли Мойсей здобув город, утікає з синами до Мадянітів . . .	230
» робить чуда перед Фараоном на перекір Мойсеєви . . .	233—234
» прикликаний Моавитянами, щоби прокляв Жидів, замієць того благословляє їх . . .	258, 260—261

Валаам другого дня їде знов проклинати Жидів, ангел заступає йому дорогу і осел не хоче йти, він бє осла, аж той промовляє людською мовою; тоді й Валаам побачив ангела, а коли сеї перестеріг його, вернув до Персиди і там навчав про прихід Христа . . . . . 258—259 261—262	
Валтасар син Навходоносорів злякавши ся пророцтва Данилового, що сеї ночі має бути вбитий, поставив сторожу в палатї, та коли вийшов у ночі, один із сторожів, Дарий, не пізнавши хто се, вбив його і захопив царство . . . . . 320—321	
Вино — символ крові Христової 151	
„ має в собі чотири злі духи 192	
Віор боярин Давидів мав говорити сам на сам с царем, та два вечери приходючи бачив коло него молодця, що щось говорив цареві до уха, аж третього дня розповів про се цареві 272	
Волхви пророкували Єгиптянам, що коли кости Йосифові вийдуть з Єгипту, буде в Єгипті велике лихо і пїтьма; для того Єгиптяне берегли Йосифову домовину в царських палатах 180	
Ворон випущений Ноєм з ковчега, був символом Жидів 67	
Ворони годували Ілію хлїбом і мясом 267	
Вувал (Ювал) перший музика 9, 35	

Г.

Гад — пастух, убиває диких звірів; вирвав ягня від медведиці і дорізав; за се Йосиф оскаржив його перед батьком, за що знов Гад розгнівав ся на Йосифа 207	
Ганзіон камінь червоний, а тертий дає сок білий і не зменшуєть ся, лічить хорі очі і водяну пухлину 240	
Гедеон молотить пшеницю на тоці, коли ангел являє ся йому і велить побити Ізмаїлтян 268	
„ загадує знаки: коли се воля Божа, нехай усюди буде сухо, а на руні роса — і так стало ся; потім: нехай усюди буде роса, а руно сухе — і так стало ся 268	
„ перебраний за конюха їде до табору Ізмаїлїтів і чує розмову двох із них, що Гедеон має їх побити 269	
„ побиває Ізмаїлїтів голосом труб і ліхтарнями 269	
Гіганти — велетні повстали з сумішки потомків Сифових с потомками Каїновими 85	
Горгонія заклята Сифом до суду віку мусить сидїти в своїй ямі 22	
Горлицї навчили Адама похоронити вбитого Авеля 9	
Григорїи, упавші ангели, що мішали ся з дочками людськими, ушїмнені Енохом починають співати Богу . . . . . 44—45	

Д.

- Давид написав 365 псалмів, залив у олово і кинув у море; по його смерті Соломон сітею видобув те олово і знайшов у ньому лиш 153 псалми 273
- „ велїв убити Урію, а його жінку взяв собі, та пророк Натан проповів, що перша дитина від тої жінки вмере — і вмерла 276
- „ ненастанно пускав із себе сімя; раз слуга витер його зіллям, те зілля зїла гуска а з її яйця вилупила ся дівчина-пророчиця 277
- Дан піддає думку зарізати козла, намочити в його крові плащ Йосифів і післати батькови 199
- „ бажав убити Йосифа, чатував на него 201
- „ задумував щось злого на жінку Йосифову, та се йому не вдало ся 151
- Даниїл пророк був оскоплений 312
- „ убив смока, давши йому зо стравою зїсти картку з написаним іменем Бога . . . . . 312—313
- „ вкинений царем у львину яму пробував там 7 день без шкоди . . . . . 313—314
- „ зїївечив болвана бога, за котрого жертви поїдали жерці 314
- „ провидїв наперед, що Навходоносор має стати волом і остеріг його сина 319
- „ весь час молив ся за Навходоносора і не хотїв його бачити, поки не стане знов чоловіком 320
- „ не хотїв бути вчителем Валтасара 320
- „ проповів Кирови (Курови) побїду над Крезом (Крусом) і за се Кур обіцяв випустити Жидїв із неволї 320
- Дарий сторожить в палатї Валтасаровїй нічу, а коли Валтасар не можучи заснути, вийшов, щоби поглянути, чи не спить сторожа, Дарий не пізнавши хто се, вбив його, а пізнавши, що вбив царя, захопив царство в свої руки
- „ бувши вояком відбував варту з Зоровавелем і ще одним вояком і всі три побились об заклад: що найсильнїше? Виграв Зоровавель, що сказав, що найсильнїші жінки і за се випросив у Дария, щоби випустив Жидїв із неволї 322
- Демони стручені з неба сипали ся як пісок, одні полетїли в безодню, другї лшпили ся на землї, третї зависли в повітрі 11, 326
- „ ті, що в пеклї, не можуть людям шкодити, тїлько ті, що в повітрі 12
- „ навїть над свиньми не мають власти без божої волї 12
- „ будущего не знають, та часом знають дещо таємного, а часом брешуть і ошукують легковірних 12
- „ коли часом і правду скажуть, то обертають її на зло 12
- „ для них нема вже покаяня 12
- „ замість відпавших демонів Бог сотворив людей, щоби

	передати їм їх вінець	12
"	ті що впали на землю, показують ся людям, чинять їм пакости і приводять до гріхів або вселяють ся в них або і в звірів	326
"	на яке місце демон упав, там мусить бути до віку і се місце до віку єго	326
"	в повітрі висять у хмарах, роблять бурі і гради	327
"	люнатики — гермафродити — спадають з повітря огнем і падучими зв'язками	327
"	можуть перемінювати ся в що хочуть	327
"	на їх вид треба перехрестити ся і плюнути, то мара щезне	327
"	в п'їтми на другім небі плачуть і просять Еноха, щоби молвив ся за них	40, 41
"	сїм ворожих духів раз-у-раз чатують на чоловіка	175
Д е р е в о,	що виростло з головень принесених Лотом за 6 місяцїв, сілетене було з трьох дерев — кедра, певга і кипаріса	88
Д и я в о л	перекинувши ся ангелом намовив змию, щоби спокусила Еву	19
"	вимусив від Адама запис на него самого і весь єго рід і держав той запис у схованцї	21
"	спокушував Еву, коли покутувала в Тигрі, перекинувши ся раз ангелом, а потім Адамом	21
"	підмовив жінку Новву, щоби підпоїла свого мужа пивом і довідала ся від него, куди ходить; Ной сказав їй, що робить ковчег, а диявол зівечив усе зроблене	69
"	підмовляє Новву жінку, щоби не йшла до ковчега, а коли Ной розгнівавшись сказав їй: ходи, дияволе! він разом з нею входить у ковчег, тут перекидаєсь мишою, хоче прогризти дно ковчега, та гине від kota	70
"	по Мойсевої смерті хоче взяти єго тіло, закидаючи єму убиство Єгиптянина і иньші вчинки, та ангел прогонує його	243
Д о ф а ф а	перший коваль	9
Д о ч к а	Якова перша сказала батькови, що Йосиф живий, за що Яков урадуваний сказав їй: будь і ти жива на віки — і вона жила 500 літ аж до часу Мойсея	237

Е, Є.

Е в а	коли з'їла яблуко в раю, то всі дерева в її части зронили листе	20
"	зо страху не могла говорити, але диявол говорив її устами і спокусив Адама	20
"	прирадила Адамови постити 40 день і сама стояла 40 день в Тигрі, маючи камінь на голові, а другий під ногами	21
"	маючи умовлений з Адамом таємний знак не піддала	

ся покусам диявола	21
„ с Сифом іде до раю, та тут робить їй докори звір Горгонія	22
„ похоронена обік Адама і Авеля	23
Єгиптяне носили своїх дітей по хатах жидівських і коли на крик їх дитини відкликнула ся жидівська дитина, то її вбивали	226
„ деякі пішли з Жидами в пуствню думаючи, що ті за 3 дни вернуть, та коли Жида не хотіли вертати, почали бити ся з ними і Жида одних побили а иньших прогнали	237
„ запрягала Жидів у шлві і возили ними як волами, заставляли їх глину місити і цеглу палити	246
„ кланяють ся дівчині, що родить дитину	336
„ хотіли змалювати образ Христа, та не могли, аж сам Христос вахилів ся над малюнок і тоді він став скінчений, та взяти його відтам, ані копії з него зняти ніхто не може	306
Єзавель цариця оглядаючи своє поле сама впала мертва на ниві і там її пси з'їли	302
Єлисей коли родив ся, то золота телиця в Силамі заричала так голосно, що було чути в Єрусалимі	303
„ вояків асирійських, посланих зловити його, приводить до царя ізраїльського так що вони й не бачили міста, в котре війшли, та погодувавши їх пускає їх назад	304
„ бє Ілїїним плащем по воді, та вода не розступає ся, аж за другим разом	302
„ накликає медведів на пустих дітей	303
Енох захований Богом як образ воскресеня мертвих і має прийти в часі Антихриста	37
„ плаче в сні і бачить двох мужів червоних і великих, ті заповідають йому, що швидко візьмуть його до неба	39—40
„ дає розпорядок дома, по чім ангели на крилах беруть його до неба	40
„ допровадивши його до смого неба покидають його, а відси архангел Гавриїл підносить його до десятого неба перед лице Бога	46
„ ангел знімає з него земну одіж і намазує його мастю небесною і він робить ся як ангел	47
„ від архангела Правуїла дізнає ся про всі тайни світа і списує 366 книг	47
„ Бог оповідає йому сам свої тайни, яких не знали й ангели, про творенє світа	47—50
„ пущений знов на землю на 30 день, щоби все розповів людям, що бачив, і дав їм свої книги	52
„ ангел білий як сніг остуджує лице Енохове, бо инакше на землі ніхто не міг би глянути на него	52—53
„ упоминає синів своїх і дає їм свої книги	53—62
„ підчас єго промови робить ся темно і ангели беруть його до неба	62—63

Єремія заведений Жидами до Єгипту пророкує їм погибель і вроджене Христа і за се Жиди побили його камінєм	306
„ увільнив Єгиптян від крокодилів і прорік їм, що боги їх попадають, коли прийде сюди дїва, що вродила дитину	306
Єфтаї, бідний чоловік вибраний царем жидівським іде на війну і обіцює Богу свою дочку в разї побіди; вернувши с побідою віддає її Богу	335—338

Ж.

Жаби з напоями діставали ся в черева Єгиптян і крукали в них і гнили і Єгиптяне від того вмирили	249
„ квакаючи не давали Давидови писати псалмів, то він велїв засипати саджавку, та в сні побачив велику жабу, що псувала єго писанє і робила йому докори, що не дає жабам Бога хвалити. Тодї велїв знов вичистити саджавку	272—273
Жидівки в Єгипті виходили в поле і там родили	226
Жил не вільно їсти Жидам через те, що їх праотцю Якову ангел у сні передер жили	122
Жінка Іова ва ганьбила Іова, що через него бідує, а він ховає золото, та Іов упімнув її і в тій хвилі видужав	266—267
„ Іюдова Висуя вмирає проклята мужем	190

З.

Замбрій, волхв єгипетський, череміює свою палицю в гадину, але коли хоче взяти її в руку, гадина вкусила його і рука спухла, тільки по молитві Мойсеевій стала знов здорова, а гадина вдарена палицею Мойсеевою здохла	249—250
Заулон перший мореплавець і риболовець	199
„ намовив братів не повідати вітцю про продаж Йосифа, та потаємно плакав за ним і тільки бояв ся повісти батькови, бо брати заприсягли вбити того, хто повість	197—198
„ коли брати хотїли вбити Йосифа, він заслоняв його собою а потім не їв три дни нильнуючи його в ямі, щобі другі брати його не вбили	198
Звичай аморейський: дївчину, що мала виходити замуж, сім день перед тим пускати у блуд	190
Земля не стоїть на 33 китах і на зелїзних стовпах	26
„ сотворена в 7 днях має стояти 7 тисяч літ	27
Змія була первісно найлюбійша Богу з усіх звїрів	19
„ проклята Богом за спокушенє Адама і Еви	28
Звїрі в раю не смїли без дозволу Адамового ні ходити, ні лягти, ні їсти	19

І (Й).

- Ізмаїл ударив Ісаака, за се Сара наставала на Авраама, щоб вигнав Агару і єї сина з дому 104, 105
- „ живе з матір'ю в пустині при жерелі, стріляє звірів, а маючи 15 літ, розпитує в матері, відки беруть ся люде і дізнавши ся, плодить з нею дїтей 105
- „ Агара і Їх дїти три рази ходили в відвідни до Авраама і він давав їм богаті дари, а коли четвертий раз не дав нічого, напали на него і обрабували 334
- Ізмарагд камінь показує лице людське мов зеркало 240
- Ілля замикає небо на півчетверта року, щоб не дало ні дощу ні роси, а сам сховав ся при потоці і пив з него воду, поки потік не висох 297
- „ живе у вдови в Сарефі і весь час у неї не зменшує ся запас муки і олію . . . . . 297—298
- „ воскрешує помершого сина вдовиного 298
- „ скликає огонь з неба, щоб запалив его жертву і вбиває 400 поганських жерців . . . . . 299—300
- „ тікає в пустиню зо страху перед пімстою Єзавелі 301
- „ коли його настигала погоня, вчинив так, що сьвіжо засіяна нива зараз покрила ся доспілою пшеницею, а єї властитель змилив погоню мовячи, що бачив Ілью ще тоді, коли сїяв пшеницю . . . . . 301—302
- „ взятий живий до неба 302
- „ своїм плащем розділює води Йордана і переходить сухо 302
- „ скидає з повітря Єлісеєви свій плащ 302
- Іов сидячи за містом на гною у струпах і не маючи чим обдарувати сліпого музику, що його розвеселив, віддер із себе жменю струпа і дав сліпому; із струпа зараз зробило ся золото, а сліпий провидів 266
- Йосиф приносить братам привитанє від батька, та ті бють його, хочуть забити, потім кидають у сухий колодїз, щоби там погіб, а врешті продають купцям ізмаїльським . . . . . 125—127, 158—166
- „ проходячи с купцями по при гріб своєї матери плаче на гробі; купці думають, що він їх чарує і хочуть його вбити, та довідавши ся, хто він, потїшають його . . . . . 127—129, 160—161
- „ проданий Пентефриві живє у него в ласці, остоює ся против покує его жінки, та обмовлений нею дістає ся до темниці . . . . . 131—134, 161—163
- „ брати его в голодні роки приходять до Єгипту за пшеницею, він пізнає Їх та удає, що приймає їх за шпівнів, сажає одного в темницю, решті дає збіжжє і велить у мішки покласти гроші, а їм велить привести Венямина . . . . . 167—168
- „ плаче побачивши Венямина, просить братів на обід, ворожить при обіді з чарки, велить вложити чарку в міх Веняминів, потім посилає за братами погоню, та Їх

- трусить, завертає всіх, брати нарікають на Веніямина і Йосифа, і аж тоді Йосиф дає їм пізнати себе 136—143, 169—173
- „ на привітанні батька виїздить з єгипетським скиптром, та перед батьком випускає скипетр з руки і схилиє ся по него, щоби Єгиптяне не взяли йому за зле, що зі скиптром кланяє ся чужинцєви 145
- „ по смерті Якова впевняє братів, що не буде на них мстити ся 155
- „ оповідає братам і батькови свої сні, а брати гнівають ся на него, що хоче над ними панувати 158
- „ его гарну одежу брати вмочили в крови козла і передали батькови, немов то його звірі зїли 129, 161
- „ за гроші одержані за него брати купили собі чоботи, а не хотїли їх проїдати 129
- „ в темниці викладає сні виночерпцю і хлїбарєви Фараоновому . . . . . 163—164
- „ викладає Фараонові сон про товстї і худї корови і колоски і за се Фараон робить його завідателем цїлого царства . . . . . 164—167
- „ постив 7 лїт, поки жив у Пентефрія, і не пив вина 213
- „ проданий у неволю не повідає свого роду ані купцям, ані Пентефрєви, навіть під побоями, бо не хоче покрити ганьбою своїх братів, а видає себе за невольника 215—216
- „ бачить сон: 12 оленїв пасло ся, три з них росєяпали ся по всїм свїтї, від Юди вродила ся дївчина, ся породила баранчика, на него кинув ся лев і всї звірі, та баранчик переміг їх 217
- „ проданий був у неволю в своїм дорогім плащі, та один купець здер з него той плащ, набив його і дав йому невольницьку одежу; та коли пішов на бік, щоби сховати той плащ, наскочив лев і роздер його; купці злякали ся і перепродали його иньшим . . . . . 218—219
- „ просив Якова, щоб молив ся за братів його, аби Бог дарував їм їх гріх 219
- „ перед смертю закликав Жидів, щоби виходячи з Єгипту забрали з собою его кости, та Єгиптяне закинули его кости в оловяній домовинї таємно в ріку, надїючи ся, що без тих костей Жиди ніколи не вийдуть із Єгипту 236
- Ір сні Іудів женить ся з Фамарою, та не пристає з нею і ангел убиває його третьої ночі по слюбі 190
- Ісаа к навчив Левгія єрейської практики, якої сам навчив ся від Авраама 184
- „ заохочує батька, щоби віддав його Богу в жертву 103
- Іса в і Яков, близнята, родили ся так, що рука Якова була припнїла до пяти Ісава 108
- „ сварили ся в матернім животї 108
- Іса в по смерті Ісаака їде війною на Якова, ломаючи присягу, яку дав був батькови, і гине з руки Якова 122
- „ умирає від лука Яковового . . . . . 189—190

Ісаїя перерізаний пилою над ставком, що був засипаний, перед смертю захотів пити і на тім місці вибухло жерело Силуам	305
Ісахар працюючи тяжко 40 літ не чув потреби женити ся	196
Іюда силач, побиває диких звірів	188
„ войовник побиває ворожі племена, гігантів і здобуває міста	188—189
„ підпозний женить ся з Хананеяною	189
„ здобуває місто Ісавове	190
„ п'яний сходить ся зі своєю невісткою Фамарою, що перебрана простітуткою сидить у брамі	190
„ віддав Фамарі за одну ніч пробуту з нею, палицю, пояс і вінець	190, 191
„ гордий був, що його в битві не міг ніхто побідити, і впав від жінок	191
„ проповідує руїну Жидів і прихід Христа	193—194

К.

Каїн убивши Авеля, стягнув на себе с'м кар божих	9
„ каменем забив Авеля, а коли Бог прокляв його, бояв ся, щоб його хто не вбив, тим то Бог поклав на ньому знак, аби ніхто його не вбив	35
„ жив на тім місці, де вбив Авеля	36
„ поставлений Богом на місяці, щоби дивив ся, кільки лиха пішло від него	325
Кіт повстав у Ноевім ковчезі, вискочивши з піздрів якогось звіра по молитві Ноевій і загриз диявола переміненого в миш	70
Китоврас знає, що вино зрадливе, а не його і попадає в руки Соломона	280
„ іде тільки простою дорогою і в Єрусалимі мусять перед ним валити хати і палати	280
„ змидував ся над вдовою і не казав валити єї хати, та об єї річ зломив собі ребро	280
„ сьміє ся з купця, що купує фарби на 7 літ, бо знає, що той купець до 7 день умре	280, 281
„ сьміє ся з ворожбіта, що другим ворожить, а не знає, що на тім місці, де стоїть, є закопаний скарб	281
„ плаче бачучи весіле, бо знає, що молодий за 30 день умре	281
„ наводить на дорогу п'яного чоловіка знаючи, що се чоловік чесний	281—282
„ навчає Соломона, як добути камінь шамір від одного птаха	281
„ увільнений з ланцюха проковтує перстїнь Соломонів і кидає його на кінець Палестини, де його віднаходять его мудрці	282

Китоврас лишає Соломонови двоголового слугу, що досі жив по тамтїм боці землі	282
Корости напустив Бог на Єгиптян за те, що не хотїли пустити Жидів	250
Кров звірів — се душа, єї не вільно їсти, а треба випускати на землю	9, 72
Кровосумішка Лота з дочками і єго покута	87—88
„ Ізмаїла з Агарою	105, 106, 333
„ Ніна з Семірамою	93
„ уставлена законом у Персів	93

Л.

Ламех слїпий убив Каїна за показом свого повожатого, а довідавши ся, кого вбив, з гнїву забив повожатого, потїм блукав по пустини не мїгши втрапити до дому. Приведений до дому покутував за свій гріх	37
Лев занюхавши стрільця хвостом замітає свій сьлїд	149
„ спить з отвореними очима	149
Левгій маючи 20 лїт мстить ся є Симеоном за осоромленє сестри Дини і вбиває князїв сирійських, велївши їм уперед обрізати ся	180, 182
„ ві снї бачить небо і доходить до третього неба	181
„ ангел дає йому оружє, яким має піметити ся за сестру	182
„ в другім снї 7 мужїв посвятили його на жерця	183
„ пророкує про вбийство Христа і про побїду Христа над Сатаною	184—186
Лия, перша жінка Якова, була каправа на очи	157
Лїтавець - Люнатик, повітряний демон, де впаде на землю, там погане місце	328
Лопатка помершого батька насисає ся крови сина і робить ся червона, а не приймає крови слуги	287
Лот згрішивши з дочками пішов до Авраама і просив, щоб той дав йому покуту	87
„ принїє три головї з негасимого огню і носячи воду з Брдану підливав їх, доки не виресли і не зродили плоди	87, 88
„ носив воду в устах повзаючи на черевї 3 місяцї	90
Лотові дочки підпоїли батька і спали з ним, щоби рїд людський не вигїб	87
„ старша дочка завдає загадку своєму синові	90
Люципер (Денниця) з гордості велить своїм ангелам поставити свій сталець висше звїзд на півночи праворуч Бога	325
„ за сам такий помисл стручений з неба голосом Божим	326
„ став чорний як головня, страшний і поганий	15, 326
Львиця родить неживе молоде, воно три дни лежить без духу, тоді приходить лев, дуне на него і воно оживає	150

M.

- Малкоташка ужицька цариця відвідує Соломона і задає йому загадки . . . . . 283 - 284
- Маріам, сестра Мойсєєва маючи 3 роки пророкувала, що в батька її вродить ся син, що виведе Жидів із неволі 226
- Мелхіседек зове ся без батька, без матері, бо батько й мати его погibli без сліду 92, 100
- „ батько хотів його принести в жертву богам, та мати плаче; вони кидають обое жереб і мати виграє, так що батько муєть дати свого старшого сина в жертву 95, 98, 99
- „ доходить до погляду про одного Бога, посланий батьком по воли на жертву не приводить їх і виявляє батькови свої погляди, та батько розгнівав ся і велів йому таки привести воли . . . . . 94 - 95, 98
- „ довідавши ся, що его брата приносять богам у жертву, втікає на гору Фаворєську і молить ся Богу, щоби земля пожерла ідолопоклонників і вони пропадають 95, 99
- „ побачивши се вертає назад на гору і живе там 7 літ голій і без хлїба та води 96, 99
- „ благословить Авраама, проживши з ним три дни 96, 99
- „ був жрець хананейський, побудував город Салим і панував там 120 літ 96
- Михаїл архангел обняв власть над ангелами по упадку Сатанаїла 11, 14, 328
- „ підняв оболук, що на ньому свідв Бог 14
- „ обняв ошіку над сьвітом 328
- „ боать ся его демони, від его меча тїкають як полова 329
- „ відмовив Сифови олію помилуваня для Адама, а велів ждати вродження Христового 30
- „ сперечає ся з дияволом над гілом Мойсєєвим і прогонює його 243
- Місяць має 12 брам від заходу до сходу . . . . . 43 - 44
- Мойсєй первісно звав ся Немелхія 226
- „ мати ховала його 3 місяці, потім у сїтниковій скринці пустила в Ніл, де його знайшла Фараонова дочка 226
- „ не хотів ссати грудей Єгиптянки, то Маріам привела его власну матір і та вигодувала його за плату для царівни . . . . . 226 - 227
- „ маючи 3 роки при столї зняв корону з голови Фараона і вложив на свою 227
- „ коли йому за радою одного вельможї дано дорогий камінь і горючий уголь, вхопив уголь, притулив до язика і від того був гугнавий 227
- „ маючи 15 літ пішов до батька, вбив Єгиптянина, та коли се Жиди донесли Фараонові і той велів його вбити, втік із Єгипту 228
- „ пристав до царя Киканоса, що облягав свій город збутований Валаамом, а по смерти Киканоса вибраний ца-

- рем здобуває город при помочи бузьків і женить ся з вдовою Киканоса . . . . . 228—230
- „ живе з нею 40 лѣт не пристаючи з нею, так що в кінці за єї намовою його скинули з царства і відправили оборонює дочок Рагуїлових при криниці; запрошений Рагуїлом у гостину оповідає йому свої пригоди; сей засаджує його в темницю і держить там 10 лѣт 231
- „ увільнений з темниці знаходить у саду застромлену палицю, що на ній написано імя боже; сеї палиці ніхто не міг виторгнути і Рагуїл обіцяв дати свою дочку тому, хто її вийме; тож побачивши палицю в руках Мойсєєвих дав йому Сифору за жінку і Мойсей мав з нею двох синів . . . . . 231—232
- „ пасучи вівці вчить ся від ангела Гавріїла всѣх тайн і всеї мудрости . . . . . 232—233
- „ іде з Ароном до Фараона і дотиком палиці влагоджує два льви, що стояли при вході і увільнює їх з привязів бачить корч зелений, з него йде ясність, а нічого не горить 248
- „ на розказ божий визуває ся 248
- „ жадає від Бога знаків, щоби йому повірили і Бог перемінює йому ячмінний окрух на сьвігову груду а палицю на гадюку 248
- „ показує ті знаки перед Фараоном, та волхви єгипетські чинять те саме 248
- „ дізнав ся про кости Йосифові від дочки Якова, що жила до того часу маючи 500 лѣт і заклієм змусив ріку, щоби викинула оловяну домовину . . . . . 336—337
- „ 10 заповідів божих написав на сафірових таблицях 241
- „ ударив палицею о камінь і з него потекла вода; той камінь возили Жиди с собою і точили з него воду як з бочки 253
- Молоко — символ чистоти 151
- Мунт син Ноїв винайшов астрономію і вчив Неврота царювати 74
- Мяса не їли люде до потопи сьвіта; тільки по потопі Бог дозволив їсти 9, 72

Н.

- Навуходносор — син Соломона і ужицької цариці 283
- „ велить викинути трьох отроків у огнюну піч, та бачучи їх цілих, навертає ся до правдивого Бога 317
- „ шість лѣт був волом і пас траву, а потім знов став царем 317, 319
- „ часом приходила йому память людська і тоді плакав за свої гріхи 319
- Натан пророк спішив до Давида, щоб остерегти його перед

- гріхом з Уриєю, та Сатана по дорозі показав йому трупа вбитого чоловіка; Натан зупинився, щоби поховати трупа, а Давид тимчасом згрішив . . . . . 276—277
- Небо зложено з 10 поверхів: на першій вода, сніг, роса, на другій тьма і там мучаться відпавші ангели, на третій рай, а на півночі його місце, де мучаться грішники, на четвертій сонце і місяць, на п'ятій упавші ангели Григори, що каються . . . . . 40—44
- на шестій архангели, на семім престол Божий серед військ ангельських, на осьмім і дев'ятім дванацять знаків небесних, а на десятім пробуває сам Господь . . . . . 44—46
- Нефталім, прудкий ногами; Яков посилав його на посилки 104
- „ бачив у сні, як Левгій ухопив сонце, а Юда місяць, а Йосиф крилатого бика 205
- „ у другім сні бачив судно, що на ньому плыв Яков з усіма синами; в бурю воно розбилося, Йосиф уратувався на дощі, Левгій молився і всі заплили до берега 205
- Нін оженився зі своєю матір'ю Семірамою і поклав закон у Персів, щоби сини женилися з матір'ями 93
- Ной збудувавши ковчег по наказу божому, вдарив у біло і звірі самі зібралися до него, котрим Бог судив, щоби були вратовані від потопа 66
- „ підпоєвний жінкою за намовою диявола розповідає їй про ковчег і той розсипаєся на порох 69
- „ почавши другий раз працює 30 літ не буваючи з жінкою і не чешучись 69
- Нові потомки боячися нової потопа почали будувати високий стовп, та тут Бог помішав їм мови і вони в страхі розбіглися, а вітри розвалили той стовп 74, 77

О.

- Огонь негасимий розпалив Сиф над рікою Ілой з райського дерева на спомин Адама 90
- „ три головні з него взяв Лот 90
- Орел постарівшися і ослівши летить до сонця, опалює собі крила, а потім три рази проникає в жерело і відмолоджуєся 148
- Оружє Єгиптян, потоплених у Червонім морі, викинула вода і його забрали Жиди . . . . . 238—239
- Осел — нечиста скотина 150

П.

- Падучі звізди — демони, що урвавшися з хмар падають на землю 327

Пентефрій бачучи Йосифа великим паном, з переляку йде до дому і оповідає се жінці; вона потішає його виявляючи свою провину супроти Йосифа, про котру той мовчав; обоє йдуть до Йосифа і той приймає їх ласкаво	134—135, 166	-167
Перші люде думали, що Авель був убитий за чесноту і для того жили нечесно		36
Петисоній цар єгипетський заким випустив Жидів із Єгипту, запитував свого бога Пуфія, чи вєсть Бог жидівський і відповідь на се питанє велїв висічи на камени і зберегти в храмі		236
Правуїл архангел, настоятель небесної бібліотеки, розповідає Енохови всі тайни		47
Псалми в Псалтирі не стоять за порядком; в часі вавилонського лихолїтя Жиди позабували їх, тільки потім Ездра позбирав їх і як котрий знайшов, так записав 275—276		

P.

Рахиль узяла від Рувима дві мандрагури і коли Лия почала з нею сварити ся, відступила їй Якова на одну ніч і та вродила Ісахара	195	-196
„ віддала мандрагуру в жертву Богу і за се вродила двох синів	195	-196
„ украла боги свого батька		140
Рахамани живуть на острові, де нема ні звірів, ні зелїза, ні вина, ні одежі		338
„ мужі живуть окремо від жінок і тільки раз в рік переходять до них через ріку на 4 тижні	338	-339
Ріки єгипетські і всі напитки перемінили ся в кров		249
Рувим згрішив зі слугою і наложницею свого батька Валою, побачивши її, як мила ся; мав тоді 30 літ; після сего хорував сїм місяців, каяв ся сїм літ і до смерти не їв мяса, не пив пива анї вина	173	-174
„ по тім ветивав ся заглянути в лице Якову до смерти		176
„ жалував, коли брати продали Йосифа, бо хотїв відвести його до батька		178
„ плаче дізнавши ся, що брати продали Йосифа		199

C.

Самсон мав таку силу, що колиб у землю вправити колесо, а він би взяв за те колесо, то би спинив землю		270
„ разом з волосем віросла его сила		270
Самфір камінь, сок его з молоком лічить пухлятину; на ньому Мойсей написав 10 заповідів божих		241
Сардіон камінь лічить кровоток і рани від зелїза		240

Сарилъ ангел вяснює Яковови значіє драбини баченої в сні	110—111
Сатана перемилює ся в музику-дударя і підводить Ірода на те, щоб викопав і отворив бочку, де замкнені демони; ті виходять і забирають Ірода с собою	291—293
Сатанайл — первісно ангел, старший над 10-тим чинном ангельським	11
„ хотів поставити свій престол на облаках і бути рівний Богу і за се звержений Богом	11, 14
„ десятий чин був огненний	14
„ відкинений від Бога потемнів і летів у низ 40 день і 40 ночей	14, 326
„ летів до пекла крізь землю	328
Семен не хоче віддати плаща Йосифового і грозить пробити копієм усякого, хтоб йому хотів відібрати того плаща, та брати заявляють йому, що коли не дасть, то вони скажуть на него, що вбив Йосифа	199
„ з зависти бажав убити Йосифа	178
„ гнівав ся 5 місяців на Юду за те, що пустив його живого, та заболів на праву руку, що мало не всохла за сей гріх	178
Серух почав перший робити статуї на память хоробрих людей, та син его Нахор не зрозумівши сего почав бачити в них богів і продавати ті ідоли	78
Сивидла пророчиця повстала з сім'я Давидового, що з'їла гуска з зїлем	277
„ царствувала в Римі і жила 50 літ дївою, бо надїяла ся, що з неї вродить ся Христос	277
„ викладає своїм боярам їх сон про 9 сонць — 9 царств	278
Сиф випросив з раю пруток дерева для Адама	22
„ одержав від ангела три прuti з райського дерева розумного	30
„ одержав від Бога перше письмо жидівське	35
„ его побожні сини називали ся синами божими	35
„ назвав пори року, місяці і звїзди	35
„ розкладає над рікою Ілой огонь негасимий на спомин свого батька Адама	90
Смоква — одиноке дерево, що в раю не зронило листя по грісі Адама і Еви	20
Совак батько Ілїї бачить у сні при вродженю Ілїї, що якісь мужі в білих шатах бесїдують з его сином, повивають його огнем і годують огнем	296
Соломон знаходить і похоронює Адамову голову, благословлячи і проклинаючи її	31
„ розсуджує двох спірщиків, хто з них панський син, а хто слуга	286—287
„ розсуджує двох жінок, котра мати живої дитини, а чия дитина задушена	287
„ завдає суд трьом купцям і по їх судах пізнає, хто з них обікрив двох иньших	287—288

„ оповідас про царя Адаріяна, що хотів, щоб його називали богом	289
„ велить демонам принести йому з Єгипту царівну, що добровільно не хотіла за него вийти і вияснює їй три відіння	290
„ заходить в суперечку з Сатаною, хто з них дужчий і коли Сатана на доказ своєї сили перемінює своїх демонів у мак і насипає в бочку, він забиває ту бочку, закопує і закликає, щоб ніхто крім царя не міг її відчинити	291
„ коли Христос виводить праотців із пекла, він лишає ся там, та самі чорти виносять його, коли їм сказав, що Христос ще раз за ним прийде до пекла	293—294
„ ловить Китовраса підпоївши його вином і медом і закопує на залізній ланцюх залізною колодкою, що на ній написано імя боже	280
„ вияснює знаки Китоврасові	281
„ має будувати церков а не сьміє тесати залізом каменя	281
„ випускає Китовраса і той закидає його аж на кінець его царства	282
„ розсуджує двох братів, що з них один двоголовний, а один одноголовий	282—283
„ ставить свій престол на склянім помостї, а ужицька цариця думаючи, що се вода, піднімає на собі одежу і цар бачить, що у неї на тїлі щітлина	282
„ розсуджує трьох братів, що сварили ся за батьківський спадок	285
„ трібує вдачу мужа і жінки: муж не хоче вбити жінки у сні, а жінка на се готова	285—286
„ відгадує, котрі з однаково одягнених дітей хлопці, а котрі дівчата	284
„ пізнає, котрі хлопці обрізані, а котрі необрізані	284
Сон віщій Ізмаїлїта: грудя пшеничного тіста змішаного з левом відірвала ся від гори і привалила князїв Ізмаїльських	269
Сон це обертають і натоплюють ангели	42
„ обїк него бігають Фінїзи і Халкидри	42
„ виходить на сьвіт крізь 6 брам і вертає тудиж назад	43
„ заходить також у 6 брам, а під землею скидає з себе ясність	43
Сотона разом з Богом садив рай і з усякого дерева крав насїня та розсипав; з того вирросло дерево хрестове, що має бути на его прогнанє	15
„ дерево посаджене в раю Сотоною був виноград	16
Стовп вавилонський будували 40 лїт; сам Бог зійшов з неба, щобї його бачити і роздїлив людей на 72 язика	77

Т.

Тавель , перший коваль	35
Теля , котрим Авраам угостив Бога і ангелїв, по обїдї поблагословив Бог і воно ожило і пішло до корови	351

Три отроки кинені в огню піч були в ній без шкоди і відтам докоряли цареві Навходоносору	309
„ царем Аттиком засуджені на смерть; коли їх стинали, один цілував другого голову	310, 318
„ тіла їх Жиди покляли в скриньки і тут їх голови попри- ростали до тіл, а ангели нічо схоронили ті скриньки на на горі Егевалі	310, 318
„ по смерті Христовій воскресли	311, 318
„ співали жидівські псалми перед царем Навходоносором, а їх скрипки завішені на вербах самі грали їм до співу	315—316
„ не хотіли кланяти ся золотому божкові поставленому Навходоносором і за те кинені в огню піч не дізнали там ніякої шкоди	316—317

Ф.

Фараон бачить сон: якийсь старець на одну вагу кладе всю старшину єгипетську, а на другу баранця і баранець переважає. Валаам толкує сей сон, що з Жидів уродить ся хлопець і звівечить царство єгипетське	225
„ велить бабам жидівським при уродженю дусити хлопчи- ків жидівських або кидати в воду, та ті не слухають єго	222
„ злякав ся, коли 3-літній Мойсей зняв з него корону, хотів його вбити за радою Валаама, та не вчинив сего, коли один вельможа (ангел) прирадив дати дитині до вибору дорогий камінь і горючий уголь, а дитина вхо- пила вуголь і притулила до язика	227
„ злить ся на Мойсея, коли той оповідає йому про силу Бога Адоная і не хоче пустити Жидів з краю	234—235
„ утискав Жидів за те, що дуже множили ся і він бояв ся їх зради в разі війни	246
„ женучи ся за Жидами потонув у Червоім морі, що Мойсей перехрестив палицею	251—252

Х.

Ханадр білий птах, єго нутро здоровлює сьліпим очи; він віщує, чи хорий видужає, чи вмере	148
Хрестове дерево виросло з прута, що вломав ангел з рай- ського дерева і дав Сифови для Адама і сей звив собі з него вінець і вложив на голову, с тим вінцем був по- хоронений, а з вінця виросло дерево	22, 23
„ виросло с трьох прутів із дерева розумного і на гробі Адамовім розділило ся на три часті	29

Ц.

Цифора дочка Рагуілова годує 10 літ Мойсея в тюрмі, потім просить батька, щоб його випустив і ставсь єго жінкою	231
--	-----

Я.

Яков бачить у сні драбину і на ній 24 лиць	199
„ співом заклинає Бога, щоби дав йому виясненє сего сну	109
„ кладе три палиці в жерело і тільки тоді поїть овець .	121
„ боре ся в ночи з ангелом, котрий вкінці роздирає йому литку, так що Яков хромає	121
„ велить своїм синам застрілити Ісава, що виступив проти них війною, та Юда не хоче стріляти до него, а тоді Яков сам убив Ісава	122
„ мав три смутки в однім місяці	122
„ посилає Йосифа, щоби відвідав братів, а потім винуватить себе в єго смерти	124, 130
„ плаче над плащем Йосифовим	129—130
„ довідує ся від Веніямина, що Йосиф живий, дістає лист Йосифів і їде до Єгипту	144—145
„ перед смертю благословить синів і пророкує про Христа і Антихриста	146—154
„ довідавши ся у перве від дочки, що Йосиф живий, гово- рить їй: „Будь і ти жива, доню, на віки“, і ся дочка жила аж до часів Мойсея	336

Показчик і пояснене рідших слів, що стрічають ся в текстах сего тому.

(Для поясненя рідших слів, що стрічають ся в текстах отсего тому, ужито ось яких словарів: Fr. Miklosich, Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, Vindobonae 1862—1865 (значено Mik.); И. И. Срезневскій, Матеріали для словаря древне-русскаго языка по письменнымъ памятникамъ. Санктпетербургъ 1893, т. I А-К. (значено Срезн.). Коли в тих словарях я не міг знайти значіня якогось слова, то або висказував свою догадку, або лишав его невьясненим. Число при всякім слові значить сторону, де воно знаходить ся).

Багръ 39 Mik. Срезн. червоний колір, порфіра	Биничиѣ 190 Mik. Срезн. вишна лоза
Блѣдотворецъ 52 Mik. розпустник	Биса 239 Mik. Срезн. вас.; у нас: понесоша висѣ и брачнинѣ
Бѣдръ 176 Mik. Срезн. бѣдръ — смілий, чуткий, та тут очевидно значить: велитень	Бѣлогомъ 140 Mik. Срезн. вѣлогомъ — бігцем
Бравъ 63 Mik. Срезн. скотина, вівця	Бѣлчѣа 236 Mik. Срезн. вѣльшьѣа — ворожба
Брачина 238 Mik. вас. Срезн. оздоба, прикраса	Брежа 182 Mik. Срезн. вас., (ѣ тільки вѣрѣждати) — шкода
Бскъ 107 Mik. Срезн. бук (fagus), та тут очевидно значить щось нильше, плинне	Вѣрѣжнаниъ 19 Mik. Срезн. вас. назва якогось дерева, може попсована
Бѣлигъ 21 Mik. вѣлѣгъ, Срезн. вѣлѣгъ, вилѣгъ — знак	Вѣрѣжати 212 Mik. Срезн. вѣрѣждати — шкодити
Барило 195 Mik. Срезн. вас.; у нас: оумножи сѣ прѣлѣсть варна на зѣман — може в сьому слові помилка переписувача, гл. варіант до сего місця на стор. 197	Вѣсна 187 Mik. вѣсѣнъ — із матерії виссона, Срезн. вас.
Барити 188 Mik. Срезн. перебігти, упередити кого (пред-варити)	Вѣсинниъ 217 Mik. оусинниъ — свій, Срезн. вас.
	Вѣчина 183 Mik. Срезн. вас.
	Вѣзвѣсти 182 Mik. Срезн. прокинути ся

- Б'ґлабй** 94 Mik. Срезн. волоуї — воловий
Б'ґпашати 71 зам. в'ґпрашати
Б'ґшершети 283 Mik. Срезн. вас.
Б'ґй 205 Mik. вас. Срезн. в'ґіє — гиляки
Б'ґршье 95 Mik. в'ґршине — вершки дерев
Б'ґлмити са 175 Срезн. радувати ся, забавляти ся
Бовадо 56 Mik. Срезн. бик, віл
Бодак 59 Mik. Срезн. любо, до вподоби
Болома 25 Mik. вас. Срезн. богато, дуже (болг. гол'мо)
Болотень 40 Mik. гал'т'ґн'ґ — ледовий; у Срезн. в тільки голоть — лід
Боньзнѣти 111 Mik. Срезн. втекти, заховати ся
Бон'ґти 204 Mik. Срезн. вистарчати
Бр'ґжен'ґ 42 Mik. Срезн. вас. чи не замість **брозен'ґ**?
Бродат'ґе 173 Mik. Срезн. вас.
Белька 291 Mik. Срезн. бочка
Бр'ґгонци 12 Mik. дроугейци, Срезн. іноді
Браждень 308 Mik. Срезн. лісстий; Іпат. літоп. **дєраждьє**
Брах'ґль 321 Mik. Срезн. сумний, турботний
Бпакти 44 Mik. Срезн. вас., з грецького *ἐπακτοι* scil. *ἕμεροι* — переступні дні
Бтер'ґ 133 Mik. Срезн. якийсь, хтось
Бфад'ґ 183 Mik. Срезн. рід одєжі
Беніма 214 Mik. жінка, Срезн. наложниця, тут мачиха
Бирокати 65 Mik. Срезн. пасти ся
Бюковина 282 Mik. вас. Срезн. жюковина — перетін'ґ
Бзг'ґт'ґан'ґ 228 Mik. Срезн. вас.
Бзпалець 147 Mik. Срезн. вас.
Бзр'ґк'ґа 20 Mik. Срезн. вас. — паздрє (відєв польсьєке *zgrzebnу*, наше зрїбний зам. згрїбний)
Бзкр'ґ 242 Mik. Срезн. снїй
Бзима 205 Mik. буря
Бзовати 319 Mik. їсти
Бзоботимель 339 Mik. вас.
Бзоль 184 Mik. Срезн. зло, злість, грїх
Бзжалость 42 Mik. Срезн. вас., значить мб. студїнь
Бззкр'ґ 257 гл. Зекр'ґ, у Срезн. **иззкр'ґи** — блакїтний, голубий
Бзмьск'ґ 308 Mik. Срезн. вас. від имати, отже дикий, тільки що зловлений (?)
Бзпана 283 Mik. копа, талант золота. Срезн. вас.
Бзлехтнон'ґ 69 Mik. Срезн. вас. рід дерева
Бзлєрїти 176 Mik. **ка'ґштїти**, Срезн. **ка'ґцрїти**, **ка'ґцрїти** — тїснути, мучити, грізти
Бзлїкон'ґ 116 Mik. вас. Срезн. **ка'ґк'ґн'ґ** — герольд
Бзюса 140 Mik. Срезн. лоша, коник
Бзкнїгчїн 183 Mik. Срезн. писар, грамотїй
Бзконїл'ґ 80 Mik. Срезн. вас.
Бзкот'ґ 281 Mik. Срезн. півень
Бзкомкан'ґе 183 Mik. Срезн. причастиє
Бзкорнїл'ґ 106 Mik. Срезн. вас.
Бзкотець 67 Mik. Срезн. **котець** — клїтка, комнатка
Бзкотыга 199 Mik. Срезн. хитон, сорочка
Бзкоць 319 Mik. Срезн. худий
Бзр'ґчина 175 Mik. Срезн. жовч
Бзголицє 269 Mik. вас. укр. лєговище
Бзлїчєскы 138 Mik. вас.
Бзл'ґпати са 45 Mik. блищати ся
Бзл'ґст'ґ 121 Mik. удо, голїнь
Бзл'ґтє 182 Mik. **л'ґт'ґ** легко, належить ся, так сьлїд
Бзл'ґлєн'ґе 44 Міс. вас.
Бзлєздра 195 Mik. **л'ґзда** — плата, надгорода
Бзл'ґчка 188 Mik. медвїдь
Бзл'ґов'ґ 283 Mik. купїль

Могѣть 110 Мік. **могѣть** — пан, володар
Мѣска 284 Мік. мул
Нежрѣленѣ 126 Мік. **жрѣленѣ** — голосний, **нежрѣленѣ** — без голосу
Непцрѣвати 130 Мік. міркувати
Нерастаинно 8 Міс. **растаини са** — ділити ся, **нерастаинно** — нероздільно
Ногѣ 66 Мік. грѣф
Нѣлга 138 Міс. **лѣза, лѣза, лѣзѣ** — не можна, старополь. *nielza*, великор. *нелѣза*
Нѣдма 256 Міс. **ноуѣдма** — на силу, з примусу
Обавлати 12 Міс. показувати
Обавникѣ 12 Міс. чарівник
Обадати 283 Міс. бости рогом, колоти
Обадити 156 Міс. обвинуватити
Обаженіє 175 Міс. обмова, донос
Оборити 189 Міс. перевернути, звалити
Обѣтїє 53 Міс. **шѣтѣ** — зарік, обіцянка
Огладнѣти 24 Міс. **огладнѣти** — згодувати
Олѣ 174 Мік. пиво
Омарити са 142 Мік. зворушити ся душею
Онѣший 286 Мік. **онѣ си** — онтой, нѣший
Опакы 72 Мік. назад
Опаство 176 Мік. **опастство** — пильність
Опасѣ 42 Мік. **опашѣ** — хвіст
Опашѣ 42 Мік. хвіст
Осклавити са 77 Мік. усьміхнути ся
Осла 240 Мік. брусок, польсь. *oselka*
Ослава 132 Мік. полекша
Остежѣ 184 Мік. плащ, нагрудник
Оухакити са 227 Мік. позбути ся, здержати ся від чогось
Оухочѣ 288 Мік. вас. охочий
Пазити 42 Мік. пильнувати
Платина 12 Мік. вас. — платок

Плачанѣ 180 Мік. вас. від плачѣ; **плачанѣ закѣнѣ** — die Trauergebäude
Пленичноє дѣло 242 — золотарська робота; Мік. **пленица** — плетениця, ланцюг, оздоба плетена з дроту
Плесница 257 Мік. — підстава, тут: бляха, плита
Плнѣфа 77 Мік. **плнѣфта** — цегла
Поваждати 179 Мік. підбунтовувати, під'юджувати
Погонѣ 178 Мік. вас. від **погонати** — переслідувати, доходити: **зла моего не погонѣ** — не мстити ся за мое зло.
Помазѣ 178 Мік. помазанє; у нас: **Ѣндеохѣ по помазѣ паствини** або **ваг. по помазѣ паствини** не дає доброго значіння
Понѣсь 176 Мік. ганьба
Понѣжа 199, **понѣжица** 241 Мік. полотно
Послѣха 187 Мік. свѣдѣк
Пѣтвѣры 228 Мік. — чари
Прадѣхный 70 Мік. вас. може **прадѣгѣнѣ** — пресильний
Прапрѣдно 71 Мік. **прапрѣда, прапрѣднѣ** — пурпура, пурпуровий, та тут се значіне не підходити, а треба розуміти: нагло, сильно.
Прѣвѣсило 55 Мік. вас. терез, тгарецѣ у вазї
Прѣзѣрство 61 Мік. вас. погорда, задрїєть (?)
Прѣки 66 Мік. **прѣкѣ** — против
Прнлгатай 178 Мік. — шпїон, донощик
Прнтрнѣнѣ 100 Мік. страшний; нар. укр. не-приторонний — знач. темне
Прѣкѣдити 185 Мік. понївечити, зруйнувати
Прѣкѣдникѣ 185 — руйновник
Прѣкѣженїє 220 — руйнованє
Прѣкѣжѣ 194 — руїна
Прѣнорлнѣ 68 Мік. злий, згубний

- Просатай** 290 Мік. зять, тесть, сват
Просѣти са 11 Мік. проспати ся
Прѣгъ 107 Мік. прѣгъ, проугъ
 — сарана
Прѣдѣнь 286 Мік. прѣдѣнь —
 острый, прикрий; в нашім тек-
 сті очевидно покладено се
 слово помилкою зам. прѣдѣнь
 гл. варіант
Радьма 68 Мік. — задля
Ратєсь 81 Мік. ратєсь — дере-
 вяна тріска
Рѣхло 205 Мік. — тягар, набор на
 возі або на судні
Садовѣа 54 Мік. садовіне — рос-
 тини
Самовѣченъ 51 Мік. вас.
Сандаля 290 Мік. вас. — лек-
 тика (?)
Сатовєнь 142 Мік. вас. може по-
 милка зам. сановєнь?
Сверєть 143 Мік. вас.
Свѣбливъ 227 — Мік. гугнавий,
 шепелявий
Сѣрдокола 175 Мік. сѣрдокола
 — свояк
Сѣтънь 192 Мік. остатній, кінце-
 вий
Сечиво 80 Мік. сѣчиво — сокира,
 долото
Скальва 225 Мік. вага
Сквалъ 179 Мік. вас., мабуть по-
 милка зам. сказъ
Скѣпъ 278 Мік. купа; вѣ скѣпъ
 — до купи, разом
Синета 239 Мік. — гіацинт, та
 тут означає мабуть якусь тка-
 нину
Сладьва 318 Мік. має тільки
 слоудвѣнь — стрімкий; тут
 знач. скала на версі гори
Слѣти 68 — Мік. називати ся
Скачий 216 Мік. кухар
Сочико 320 Мік. зерно
Сочити 236 Мік. сьлѣдити, сте-
 жити; осочити — вислѣдити
Сполинъ 45 Мік. велитєнь
- Сраща** 204 Мік. сѣрашта — стрі-
 ча, шаєте
Ставило 55 Мік. вага
Стеркъ 230 Мік. бузько
Сторганіє 80 зам. строганіє Мік.
 строгати — дряпати, те-
 сати
Стрємьство 319 Мік. хижість
Стропотєнь 116 Мік. стрѣпъ-
 тѣнь — шереткий, прикрий
Сѣлица 122 Мік. спис
Сѣвѣкнєнь 82 Мік. сѣвѣкнєнь —
 той що на дворі, окремиий
Тимѣніє 52 Мік. болото, гній
Тихостивє 17 Мік. вас.
Токъ 240 Мік. уплив, рана, що
 з неї тече кров
Трегѣвъ 201 Мік. тригоувъ — по-
 трійний
Трєстатъ 232 Мік. вас. палица
 трєстата — сплетена з тро-
 якого дерева (?)
Тѣченъ 53 замієць точєнь Мік.
 тѣчєнь такий самий
Тажаръ 241 Мік. рільник
Увасло 124 Мік. корона
Удолєти 176 Мік. побідити
Укрѣшити 22 Мік. вас. укр. укри-
 шити, уломити
Умєченъ 74 Мік. оумѣкти, оумѣкль
Уница 303 Мік. телиця
Уностєнь 179 Мік. юностєнь —
 молодецький, легкодушний
Уродъ 182 Мік. жродъ — дурєнь
Усинъ 242 Мік. синій
Утропити 121 Мік. вас. роздерти,
 розшарпати
Утварити са 190 Мік. прикраси-
 ти ся
Утваръ 190 Мік. оздоба
Увлєникъ 185 Мік. вас.
Удрина 205 Мік. парус
Удро 205 Мік. доно, тут керма
 корабля (?)
Уза 12, уза 148 Мік. уза сла-
 бість, болість
Ускъ 226 Мік. кошик, скринька,
 відєи ящик

Чарбй 128 Мік. вас. чарівник
Часокеріе 43, **часокеріе** 43 Мік.
 вас.
Чата 45 Мік. **чета** — відділ вій-
 ська
Чаца 96 Мік. **чашта** — гуца-
 вина
Чертоженъ 190 Мік. вас.
Чсдовеликъ 45 Мік. вас. велитень
Шамиръ 281 — чудесний камінь,
 про него гл. Веселовскій,

Слав. сказ. о Соломонѣ и Ки-
 товрасѣ, 212—213 i Grün-
 baum, Beiträge (ZDDMG. 31,
 205—208)

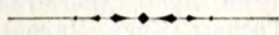
Ханадръ 148 Мік. **харадръ** —
 гук, бак
Хлапъ 73 Мік. невольник
Хлабъ 67 Мік. водопад, течія
Ходотай 52 Мік. післанець
Хсхнсти 111 Срезн. в'схсхнати —
 гордувати ким

Важнійші похибки друкарські.

Стор.	ряд.		стоить :	читай :
40	1	з гори	Бгъ,	Бгъ
42	16	" "	йже	ѡйже
42	1	з низу	росѡ	іросѡ
51	10	" "	потребатъ сѧ ѿ по- ложи	потрекатъ сѧ. ѿ по- ложи
53	4	" "	книгы нѣса :	книгы: нѣса
54	6	" "	сѣтъ, [права]	сѣтъ [права]
54	2	" "	всака	всака
60	16	" "	поротаніе	пороптаніе
61	1	з гори	плогъ	плотъ
68	6	з низу	приноранкій	приноранкій
69	10	" "	в'горое	в'торое
71	10	з гори	вкълаз[ѣ]	вкълаж[ѣ]
71	1	з низу	негнуоче	негниоче
79	1	з гори	Кол. Съжерѡхъ	Ков. Съжерѡхъ
85	3	з гори	шслопы	шслоны
85	15	" "	истакновени	истикновени
87	12	" "	ѣст ⁶⁴ ѣ	ѣстѣ ⁶⁴
103	1	з низу	къ град	къ град[ѣ]
105	7	з гори	сна	снѧ
110	11	" "	блѣви	блѣви"
146	4	з низу	скверни	ѡскверни
147	нумерована		хибно 247	
151	14	з низу	йгъі	йтгъі
183	20	з гори	но, по долне	но подолне
234	2	з низу	свѣтъ	свѣтъ
234	1	" "	напамѣтъ	напаметь
247	3	з гори	Фи[ави]	Фи[вѣи]

З М І С Т.

Сторона

Від Археографічної комісії.	
Передмова	I—LXVI
I. Індекс книг правдивих і заказаних.	
А. Рукопис о. Теодора з Дубівця	1—5
Б. Рукопис о. Іллі Яремецького-Білахевича	1—6
II. Від сотворення світа до смерти Христа.	
А. Рукопис о. Теодора з Дубівця	7—15
Б. Рукопис о. Яремецького-Білахевича	324—320
III. Сатанаїл і бунт ангелів.	
А. О Сотонаїлѣ (Крехівська Палея)	11—13
Б. Слово о сотвореню ангелѣ (Рукп. о. Яремецького-Білахевича)	14
В. Як Бог і Сотона рай садили (Ркп. о. Т. з Дубівця)	15
Г. Теж (Ркп. о. Яремецького-Білахевича)	15—16
Д. Бунт ангелів і св. Михаїл (Ркп. о. Ст. Теслевцьового)	325—330
IV. Про рай.	
А. Крехівська Палея	17—18
Б. Рукопис о. Яремецького-Білахевича	18
V. Оповідання про Адама і Еву.	
А. Слово о Адамѣ (Ркп. о. Т. з Дубівця)	19—23
Б. Житіє о Адамѣ и Евѣ і о согрѣшеніи их (Дрогобицький рукопис)	23—26
В. Сотворенє світа і перших людей, їх перший гріх і вигнанє з раю (Із Слова Мефодія Патарського)	26—28
Г. О изгнаніи Адамови (Крех. Палея)	28—29
Д. Смерть Адама (Ркп. Яремецького-Білахевича)	29—30
Е. О сдеяніи св. Тройци (Крех. Палея)	30
Ж. Слово о главѣ Адамовѣ, како в корени лежала (Ркп. о. Яремецького-Білахевича)	31
З. О главѣ Адамовѣ, которую принесли дѣмони з дровомъ (Дрогобицький ркп.)	31—32

VI. Від Адама до Ноя.	
А. Діти Адамові (Крех. Палея)	33
Б. Про Каїна (Крех. Палея)	33—34
В. Каїн, Авель і Сиф (Із Слова Меф. Патарського)	34—35
Г. Про Сифа (Крех. Палея)	35—36
Д. Сифові потомки (Із Слова Меф. Патарського)	36
Е. Про Еноха (Крех. Палея)	36—37
Ж. Про Ламеха (Крех. Палея)	37—38
VII. Книга Еноха (Із полтавського ркп. ігумена Геннадія)	
	39—64
VIII. Про Ноя і потопу сьвіта.	
А. Потопа сьвіта (Крех. Палея)	65—68
Б. Ной і єго жінка та Сатана (Із Слова Меф. Патарського)	68—71
В. По потопі сьвіта і Пророчество Ноево (Крех. Палея)	72—73
IX. Від Ноя до Авраама.	
А. Мунт і Неврот і перші війни (Із Слова Мефодія Патарського)	74—77
Б. Євер і стовп Вавилонський (Крех. Палея)	77—78
В. Серух і Нахор (Крех. Палея)	78—79
Г. Арот і Марот (Ковельська Палея)	79
X. Оповідання про Авраама.	
А. Книги о Аврааме праотци и патриарсе (Крех. Палея)	80—86
Б. Слово о Авраамѣ, єгда вопросить во домъ свой святую Троицу (Ркпс. о. Яремецького-Білахеви́ча)	86—90
В. Загадка дочки Лотової (Крех. Палея)	90
Г. Указъ о другомъ дровѣ крестномъ (Ркп. о. Яремецького-Білахеви́ча)	90—91
Д. Слово о святой Троици, як ся Аврааму Богъ показавъ (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового)	330—333
XI. Оповідання про Мелхіседека.	
А. О Мелхіседеци (Крех. Палея)	92—97
Б. Слово о. Мелхіседець царя Салвмском (Ркп. о. Яремецького-Білахеви́ча)	97—101
XII. Авраамові сини.	
А. О Исаѣ (Крех. Палея)	102—104
Б. Слово о Агарѣ и о сыну єя Исмаилу (Ркпс. о. Яремецького-Білахеви́ча)	104—105
В. Невѣрніи язѣци откуда зачаша ся (Ркпс. о. Теодора з Дубівця)	105—106
Г. О Измаиле (Крех. Палея)	106
Д. Измаїлтяне (Із Слова Меф. Патарського)	106—107
Е. Уривок оповідання про Измаїла (Ркпс. о. Ст. Теслевцьового)	333—335

XIII. Сини Ісаакові.

- А. Вроджене Ісава і Якова (Ковельська Палея) . . . 108
 Б. О лествиці (Крех. Палея) . . . . . 108—120
 В. Три палиці Яковові (Крех. Палея) 121
 Г. О брани Іаковлі съ ангеломъ (Крех. Палея) . . . 121—122
 Д. Бытьє Ісава сына Ісаакова . . . . . 122—123

XIV. Патріархи в Єгипті.

- А. Повесть о прекраснем Іосифе, вгоже продаша братія зависти ради (Крех. Палея) . . . . . 124—126
 Б. Плач Іосифа в рові (Ркпе. о. Т. з Дубівця) . . . 126—127
 В. Брати продають Іосифа в неволю; плач Іосифа на гробі матери (Крех. Палея) . . . . . 127—129
 Г. Плач Якова над Іосифовим плащем (Крех. Палея) . 129—131
 Д. Іосиф і Пентефрива жінка (Крех. Палея) . . . 131—135
 Е. Як Іосиф дав себе пізнати братам (Іспаський ркпе.) . . . . . 136—138
 Ж. Іосифова ворожба (Крех. Палея) . . . . . 138—139
 З. Плач Іосифа, коли побачив Венямина (Ркпе. о. Т. з Дубівця) . . . . . 138—140
 И. Плач Венямина посудженого за крадіж (Ркпе. о. Т. з Дубівця) . . . . . 140—141
 І. Іосифове привитанє з братами (Крех. Палея) . . 141—144
 К. Подорож Якова до Єгипту і стріча з Іосифом (Крех. Палея) . . . . . 144—146
 Л. Яковів заповіт (Крех. Палея) . . . . . 146—155
 М. Іосиф оповідає братам свої пригоди (Крех. Палея) 155—157
 Н. Сказаніє о Іосифъ Прекрасном (Ркпе. о. Ст. Телєвцьового) . . . . . 157—173

XV. Заповіти дванацяти патріархів (Крех. Палея).

1. Заветъ Рувимовъ о благоумьи . . . . . 174—177
 2. Заветъ Семионовъ о зависти . . . . . 177—180
 3. Заветъ Левгин о жречестве и о прозорьстве . . . 180—187
 4. Заветъ Іюдин о мужестве . . . . . 187—195
 5. Заветъ Сахаровъ о доброумьи . . . . . 195—197
 6. Заветъ Заулоновъ о милосердіи и о милостивни . 197—200
 7. Заветъ Данов о ярости и о лжи . . . . . 200—203
 8. Заветъ Нефталимовъ о естественей благости . . 203—206
 9. Заветъ Гадовъ о ненависти . . . . . 206—209
 10. Заветъ Асировъ о двою лицу и о злобъ и о доброумьи . . . . . 209—212
 11. Заветъ Іосифъ о премудрости . . . . . 212—218
 12. Заветъ Веняминновъ о помысле чистомъ . . . . . 218—224

XVI. Оповіданя про Мойсея.

- А. Житє святого великого пророка Мойсея, сказаніє бытєя его (Крех. Палея) . . . . . 225—245
 Б. Сказаніє о Моисеи, як ся родивъ (Ркпе. о. Ст. Телєвцьового) . . . . . 245—251
 В. Перехід через Червоне море, битва з Аммаликом,

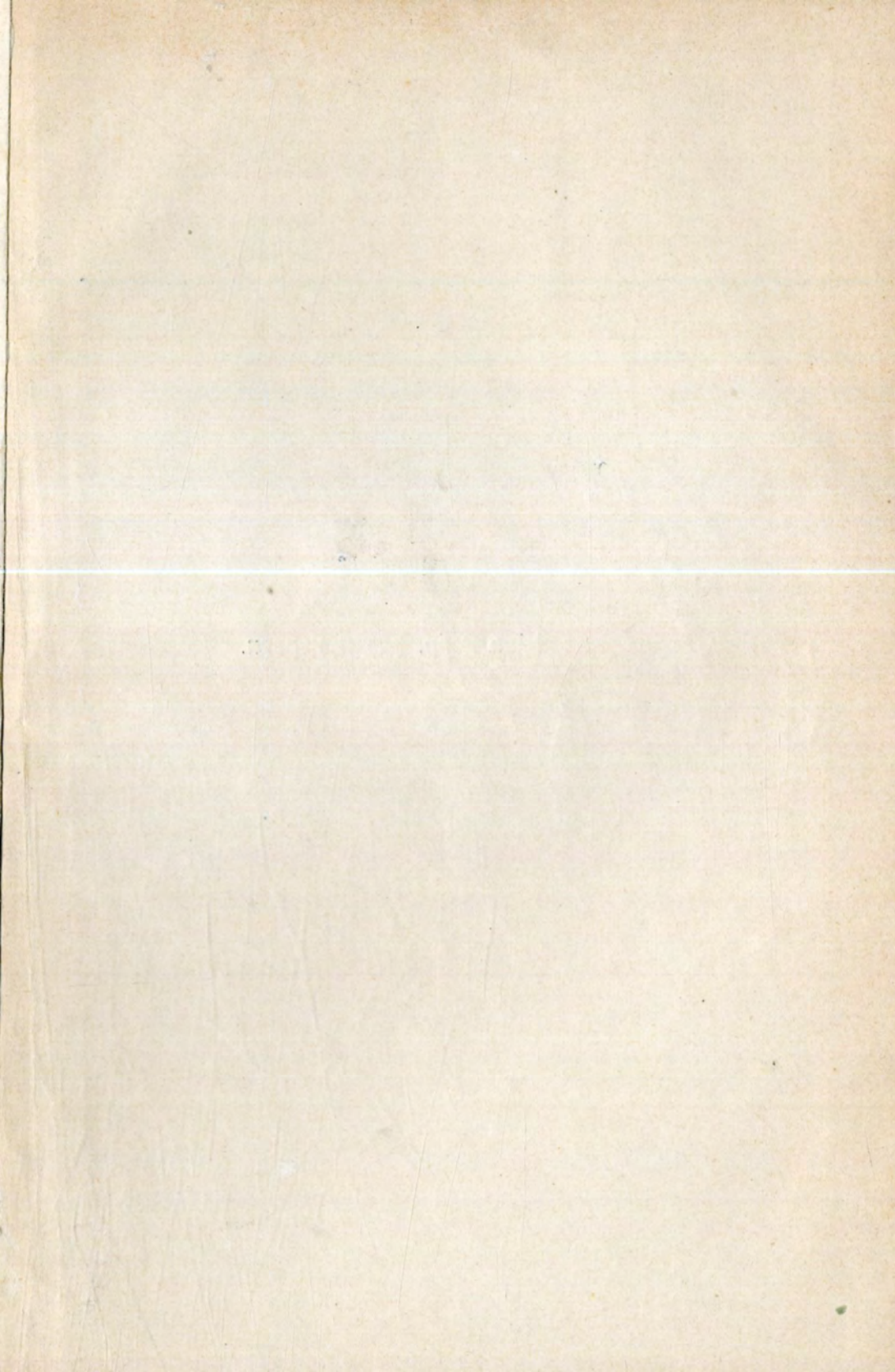

- гірка вода, вода з каменя, теляча голова і мідяна гадюка (Ркпе. о. Ст. Теслевцьового) . . . 251—254
- Г. Чудо при водах Мерри (Ркпе. о. Т. з Дубівця) . . . 254—255
- Д. Уривок оповідання про те саме чудо (Дрогобицький ркпе.) . . . 255
- Е. О 12 камыках, иже были на главѣ святителейъ насажени (Ркпе. XVII в.) . . . 255—257
- Ж. Про Валаама (Ркпе. о. Ст. Теслевцьового) . . . 257—260
- З. Про Валаама (Ркпе. о. Т. Поповича Тухлянського) 260—263
- XVII. Від Мойсея до Давида.**
- А. Жытіє Іова праведнаго (Ркпе. о. Ст. Теслевцьового) . . . 264—267
- Б. Гедсон і Измаїльтяне (Із Слова Меф. Патарського) 268—270
- В. Відривок оповідання про Самсона (Дрогобицький рукопис) . . . 270—271
- Г. Слово на погребѣ дѣвчюм о бѣгаі кроли (Ркпе. о. Ст. Теслевцьового) . . . 335—338
- XVIII. Оповідання про Давида.**
- А. Слово о цару Давиду, како еписа Псалтирь (Ркпе. о. Яремецького-Білахевича) . . . 272—273
- В. Відривок тогож оповідання (Дрогобицький ркпе.) . . . 273—274
- В. Указъ сій о составленіи псалтырѣмъ (Ркпе. о. Т. з Дубівця) . . . 274—275
- Г. Поученіє, како псалтырь почитаєт ся (Ркпе. о. Т. з Дубівця) . . . 275—276
- Д. Про пророка Нафана (Крех. Палея) . . . 276—277
- Е. Слово о Сивидлѣ пророчици и о Давидѣ цару (Ркпе. о. Яремецького-Білахевича) . . . 277—279
- XIX. Оповідання про Соломона.**
- А. Повѣсть о. Китоврасе (Крех. Палея) . . . 280—282
- Б. Двоголовий слуга Соломонів і его сини (Крех. Палея) . . . 282—283
- В. О Ужицкой царици (Крех. Палея) . . . 283—285
- Г. Судове Соломони (Крех. Палея) . . . 285—288
- Д. Оповіданє про царя Адаріяна (Крех. Палея) . . . 289
- Е. Соломон і царівна (Крех. Палея) . . . 290—291
- Ж. Сказаніє о царю Соломонѣ, како закопа бѣси во единой дельвѣ (Іспаський ркпе.) . . . 291—293
- З. Як Соломон із пекла вимудрував ся (Ркпе. о. Ст. Теслевцьового) . . . 293—294
- И. Толкованіє о потири Соломонѣ (Крех. Палея) . . . 294—295
- XX. Від Соломона до Христа.**
- А. Св. славнаго пророка Іліи (Ркпе. о. Ст. Теслевцьового) . . . 296—303
- Б. Св. пророка Єлисея (Ркпе. о. Т. з Дубівця) . . . 303—304
- В. Св. пророка Ісаїї (Ркпе. о. Т. з Дубівця) . . . 304—305
- Г. Смерть Бремїї і его пророцтво про Ієуса (Крех. Палея) . . . 305—306

Д. Страсть св. трехъ отрокохъ Ананіи, Азаріи, Мисаила и Даниїла пророка (Замойський ркис.)	307—312
Е. Память св. трехъ отрокохъ и св. пророка Даниїла (Ркис о. Ст. Теслевцьового)	312—315
Ж. Св. отрок Ананія, Азарія и Мисаила (Ркис. о. Ст. Теслевцьового)	315—319
З. Провиденіє пророка Даниїла о Навходоносоре (Крех. Палея)	319—320
И. Пророк Даниїл і цар Кур Персянини (Крех. Палея)	320
І. Про Сусанну (Крех. Палея)	320—321
К. Смерть царя Валтасара (Крех. Палея)	321—322
Л. Як Зоровавель одержав дозвіл вивести Жидів із неволї (Крех. Палея)	322
М. А се о пророцѣхъ і о пророчивцяхъ (Крех. Палея)	322—323
Н. Александр В. у Рахманів (Крех. Палея)	323—338
Показчик імен осіб і місць згаданих в текстах сеґо тому	341—355
Показчик писателїв і творів наведених у сьо- му томі	356—361
Показчик легендових і казочних мотивів і т. п. в текстах сеґо тому	362—383
Показчик неясних або рідше вживаних слів у текстах сеґо тому	384—387
Важнійші похибки друкарські	388

Ціна 2 зр. або 4 корони.
